

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Epistemická modalita ve vybraných mediálních dialozích

Epistemic modality in selected media dialogues

Disertační práce

Mgr. Kateřina Danielová

Školitelka: doc. PhDr. Božena Bednaříková, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci s názvem Epistemická modalita ve vybraných mediálních dialozích vypracovala samostatně na základě zdrojů a literatury, jejichž výčet je uveden v závěrečném seznamu.

V Olomouci 31. 8. 2022

Kateřina Danielová

Poděkování

Děkuji za pomoc a podporu všem, kdo se podíleli na vzniku této práce. Jmenovitě děkuji doc. PhDr. Boženě Bednaříkové, Ph.D., za všestrannou podporu. Za odborný dohled nad matematickým zpracováním dat a za obětavost děkuji RNDr. Oldřichu Stolínovi, Ph.D.

Obsah

Úvod.....	5
1 Vymezení základních termínů a jejich vzájemných vazeb	6
1.1 Klasifikace modality	8
1.2 Přechody mezi kategoriemi	10
1.3 Přístupy k popisu jistotní modality	11
1.4 Vztah mezi epistemickou modalitou a evidencialitou	13
1.5 Epistemická modalita a evidencialita jako prostředky evaluace	16
1.6 Filozofická pojetí epistemické modality	19
1.6.1 Pravdivost epistemické modality.....	25
2 Popis jazykových prostředků epistemické modality v češtině.....	28
2.1 Vyjadřovací prostředky modality napříč gramatickými kategoriemi.....	28
2.2 Prostředky užívané k vyjádření vlastního mínění a k jeho lokalizaci na epistemické škále	36
2.3 Shrnutí teoretické části	39
3 Design výzkumu a hypotézy	41
3.1 Metodika tvorby dat.....	45
3.1.1 Charakteristika korpusu	46
3.1.2 Charakteristika mluvených komunikátů	46
3.1.3 Typ pořadu jako určující faktor	48
3.1.4 Diskursivní markery jako prostředky výstavby dialogu	50
3.2 Hypotézy.....	52
3.2.1 Komentář k jednotlivým hypotézám	52
4 Dílčí analýza jednotlivých subkorpusů.....	54
4.1 Na plovárně.....	55
4.2 Všechnopárty	76
4.3 Danze, canti e lamenti Miloše Štědrone.....	80
4.4 Vzkaz	84

4.5 Snídejte šampaňské	87
4.6 Kanál DVTV	113
4.8 Hyde Park Civilizace	136
4.9 Jan Kraus	160
5. Vyhodnocení hypotéz	167
6. Epistemická modalita v komunikaci.....	174
6.1 Vliv diskurzu komunikace na její podobu a užití epistemické prostředky	177
6.2 Plnovýznamová slovesa nabývající epistemickou platnost	182
6.3 <i>Úplně</i> jako epistemická částice	184
6.4 Epistemické prostředky využité v argumentačních strukturách	185
Závěr.....	187
Anotace práce	195
Seznam literatury a zdrojů	196
Seznam použitých zkratk	i
Seznam příloh	- 1 -
Příloha I Seznam transkriptů.....	- 2 -
Příloha II Grafické vyhodnocení hypotéz	- 3 -
Příloha III Soubor transkriptů 1–25.....	- 9 -
Transkript č. 1	- 9 -
Transkript č. 2	- 24 -
Transkript č. 3	- 34 -
Transkript č. 4	- 44 -
Transkript č. 5	- 51 -
Transkript č. 6	- 60 -
Transkript č. 7	- 68 -
Transkript č. 8	- 80 -
Transkript č. 9	- 93 -
Transkript č. 10	- 105 -

Transkript č. 11	- 112 -
Transkript č. 12	- 118 -
Transkript č. 13	- 136 -
Transkript č. 14	- 152 -
Transkript č. 15	- 163 -
Transkript č. 16	- 182 -
Transkript č. 17	- 206 -
Transkript č. 18	- 226 -
Transkript č. 19	- 254 -
Transkript č. 20	- 266 -
Transkript č. 21	- 278 -
Transkript č. 22	- 292 -
Transkript č. 23	- 308 -
Transkript č. 24	- 319 -
Transkript č. 25	- 329 -

Úvod

Cílem předkládané práce je vymezit problematiku epistemické modality ve vztahu k dalším relevantním lingvistickým kategoriím, popsat pozadí této kategorie a možnosti jejího chápání a popisu. Na materiálu vytvořeného mediálního korpusu budeme demonstrovat reálně doložené analytické problémy s přihlédnutím k popisu a rozboru podmínek užití doložených epistemických prostředků.

Na základě literatury české i zahraniční se pokusíme vystihnout jazykově univerzální a jazykově specifické rysy modality a určit jejich postavení v češtině. Zvláštní pozornost budeme věnovat strukturním shodám a odlišnostem, které mohou mít vliv na komunikační využití modálních prostředků v češtině i na způsob obohacování repertoáru epistemických prostředků.

Analýza bude zaměřena na rozbor replik, v nichž je míra přesvědčení mluvčího o platnosti sdělovaného vyjádřena explicitními lexikálními nebo gramatickými prostředky. Na konkrétních jazykových dokladech bude řešena problematika jazykového uchopení kategorie modality, zejména s přihlédnutím k pružnému střídání kontextů, a posouvání hranic logických omezení platných pro kategorii modality.

Prostředkem výzkumu v intencích předkládané práce je analýza korpusu textových prepisů komunikátů, které jsou výsledkem záměrného výběru mluvčích podle kritérií popsaných v kapitole 3.1.1 Charakteristika korpusu. Při prepisech textů mediálních dialogů jsme se inspirovali metodikou prepisu použitou v manuálu pro prepisovatele textů korpusu Dialog (Kaderka, Svobodová, 2006). Motivované odchylky od doporučení uvedených v manuálu jsou popsány v kapitole 3.1 Metodika tvorby dat věnované tvorbě korpusu. Kromě analýzy budeme věnovat pozornost typům epistemických prostředků, které byly v korpusu doloženy zejména z hlediska vysvětlení jejich kontextové platnosti a vzájemného souvýskytu.

Práce se opírá o pojetí epistemické modality jako jistotního postoje mluvčího, jistotní modalitu přitom odlišujeme od evidenciality, jejímž úkolem je uvádět různé typy důkazů o platnosti propozice a upozorňovat na samotnou existenci či neexistenci důkazů. Prostředky evidenciality mohou být součástí vyjadřování epistemické modality, jejich místo v diskurzu se však významně liší podle toho, zda je vyjadřován vlastní názor mluvčího, či názor prezentovaný jako přejatý.

1 Vymezení základních termínů a jejich vzájemných vazeb

Modalita jako lingvistický termín má několik vzájemně provázaných, ale nesynonymních významů. Jednak slouží k prezentování propozičního obsahu jako nutného, možného či žádoucího. Modalita větná odkazuje k postoji mluvčího ke skutečnosti a odráží motivaci mluvčího k pronesení dané výpovědi právě ve zvolené větné formě. Ztvárňuje proto komunikační funkci konstatační, tázací, pomocí níž mluvčí dospívá ke zjištění nebo potvrzení informace, umožňuje vyžadovat od adresáta určitou činnost (vyjádřit rozkaz) a vyjadřuje přání mluvčího (bez ohledu na schopnost adresáta toto přání splnit, v krajním případě i bez ohledu na přítomnost adresáta). Větná modalita není vázána na omezenou třídu lexikálních prostředků.

Jejím základním vyjadřovacím prostředkem je slovesný modus. Vyjádření motivace mluvčího k formulaci výpovědi jako jednoho z větných typů není ze strany mluvčího vždy vázáno ani na predikaci v tradičním syntaktickém smyslu, zejména sdělení kombinace vůle a emocí, případně preferencí a emocí je možné vyjádřit například jen lexikálními prostředky v kombinaci s prostředky suprasegmentálními. Pomocí větné modalit mluvčí pragmaticky kóduje i presuponovanou formu komunikační reakce v širším smyslu. Karlík (1981) ve svém článku rozlišuje modus morfologický, reprezentovaný gramatickými kategoriemi slovesa, tedy pro češtinu indikativ, imperativ a kondicionál. Modus syntaktický popisuje Karlík podle T. B. Alisové (1970), odpovídá tedy v podstatě Searlovým komunikačním funkcím a Greplovým modálními typům výpovědi. „Syntaktický modus považujeme za jednotku vyšší jazykové roviny (věty), která je organizována spojením, souvýskytem jednotlivých forem morfologických modů s jinými gramatikalizovanými elementy, především modálními slovesy, partikulemi, intonací, videm apod. Celkové významové pole větné modalit je totiž natolik široké a různorodé, že tři morfologické mody nemohou samy jednotlivé významy a významové hodnoty signalizovat; proto se obligátně pojí s jinými prostředky, a morfologické mody jsou tak de facto částí formy syntaktického modu.“ (Karlík, 1981, s. 68)

Modalita jistotní, jíž je věnována tato práce, slouží ke sdělování přesvědčení mluvčího o platnosti obsahu výpovědi. Jistotní modalita se přitom navrhuje na výpovědi vyjadřující bezpříznakový konstatační postoj.¹ Jak uvádí Čejka, označuje se jistotní modalita také jako postojová, nebo obecná. Přesvědčení mluvčího o platnosti propozičního

¹ V této práci se budeme zabývat i implicitní nejistotou vyjadřování postoje tázacího či v případě formulace výzvy.

obsahu výpovědi můžeme jazykovými prostředky vyjádřit buď jako plné, nebo neplné. Vyjádření plného přesvědčení počítá i s variantou plného přesvědčení o neplatnosti propozičního obsahu sdělení. Čejka přitom hovoří o dalších stupních jistoty jako o sporných (Čejka, 1980, s. 53). Jistotní modalita se tedy jeví téměř jako binární kategorie, nikoli jako škála, se kterou budeme pracovat dále v textu práce. Autor dále hovoří o explicitním a implicitním vyjádření jistotní modalit ve smyslu Ballyho. Za implicitní tedy Čejka pokládá ta vyjádření, která využívají prostředků bez vlastní predikace. Souvětné podoby s obsahovou větou a slovesem mluvení a myšlení jsou v jeho pojetí popisovány jako explicitní. Věty běžného jazyka obsahující v uvozovací větě pouze sloveso myšlení či mluvení označuje Čejka za kvaziexplicitní. Kvaziexplicitní struktury se dále člení do dvou typů, podle přítomnosti/vyjádření osobního agentu (srov. např. *Pokládám za jisté, že...* vs. *Je jisté, že...*).

Za prostředky jistotní modalit Čejka (1980, s. 56–57) nepovažuje větná adverbia vyjadřující hodnotové soudy (*bohužel, bohudík, naštěstí, náhodou...*). K adverbium vyjadřujícím hodnocení řadí autor i výrazy *samozřejmě, samosebou, ovšem a jistě*. U uvedených výrazových prostředků je překážkou jejich zařazení mezi modální výrazy fakt, že implikují pravdivost propozice, již modifikují. V důsledku tohoto analytického přístupu Čejka od sebe odděluje jistotněmodální *zřejmě* a hodnotící *samozřejmě*. U výrazu *jistě* dochází k jeho synkretické interpretaci. Ke konkrétním dokladům jejich užití v současném úzu a jejich analýze se vyjádříme v analytické části.

Žaža (1972), podle Čejky (1980) dále upozorňuje na zvláštní skupinu jistotně modálních adverbii, jež se svým užitím váží především k polemickému kontextu. Patří sem například výrazy *opravdu, evidentně, na mou duši, skutečně, jistě* a další. Tyto prostředky jsou kombinovatelné pouze s výrazy neplné jistoty.

Naopak prostředky vyjadřující cizí mínění do oboru jistotní modalit podle mínění autora nespádají.

Jistotní modalita tedy více či méně subjektivně hodnotí, na kolik je mluvčí přesvědčen o korespondenci sdělovaného obsahu se stavem světa. Grepl, Karlík (1998, s. 479–480) označuje jistotní modalitu za jeden z postojů mluvčího k obsahu výpovědi. Predikátory vyjadřující postoje nejen epistemické, ovšem s výjimkou modálních sloves, označuje autor jako predikáty postojové.

Prostředky vyjadřující jistotu se v češtině řadí k několika slovnědruhovým třídám. Zařazení jednotlivých prvků do příslušné třídy často reflektuje preference příslušného badatele v oblasti slovnědruhové terminologie. Dokladem jsou například termíny

epistemické adverbium a epistemická částice, které se často zaměňují podle toho, zda autor upřednostňuje zařazení výrazu podle funkce (vyjádření postoje inklinuje k částicovému chápání) nebo podle formy a syntaktického zapojení vyjadřovacích prostředků do větné struktury.

Například Kopečný (1962) preferuje označení modální adverbia a označení částice připisuje výrazovým prostředkům, které naplňují obsah pojmu partikule, tedy, u nichž se jedná o slova nebo jejich části pokleslé na prostředky slovotvorné nebo tvarotvorné.

Štícha (2013, s. 85) hodnotí hranici mezi adverbii a částicemi jako neostrou, rozhodujícím kritériem je pro něj sémantický obsah a syntaktická schopnost výrazu být větným členem. Výrazy vyjadřující postoj mluvčího, jako zdůraznění, významovou restrikcí či jistotní modalitu můžeme hodnotit jako částice. To platí zejména v případech, kdy syntakticky modifikovaný prostředek nelze kvantifikovat. Štícha dále upozorňuje na fakt, že konverzní transpozicí kvalitativních adverbii v partikule vznikají epistemické výrazy mající vzhledem k původním tvarům adjektiv/adverbii kontradiktorický význam. Mezi příklady autor uvádí výrazy *zřejmě/patrně/jistě/určitě*.

Průvodními jevy těchto konverzních transpozic jsou například změna slovosledu, umístění intonačního centra výpovědi a další ukazatele.

Vyjadřoval se opět (velmi) určitě. vs. Určitě se opět vyjadřoval.

1.1 Klasifikace modalit

Na základě sémantiky odlišuje většina badatelů modalitu několika typů. Počet typů a jejich vzájemné vymezení se částečně liší v závislosti na typu popisu. Základní dělení odlišují modalitu deontickou a epistemickou. Deontickou modalitu lze oddělit od tradiční modalitě aletické, která se specializuje na vyjadřování logické nutnosti a logické možnosti, a od modalitě dynamické, vyjadřující schopnost ve smyslu možnosti a ochoty (kapacity) mluvčího k vykonání činnosti (Palmer, 2001, s. 10).

Protože vymezení dynamické modalitě je právě kvůli sémantice poněkud sporné, budeme se zabývat především vztahem mezi modalitou epistemickou a deontickou. Modalita, jíž se budeme věnovat, je založena na vztahu možnost/nutnost, předmětem komunikace může být stav světa anebo stav poznání a přesvědčení. Je však rozhodující, jaký je vztah mezi původcem sdělení a původcem modalitě. Dalším faktorem je vztah mezi komunikanty. Jestliže je vztah mezi komunikanty asymetrický, má nadřazený právo udělovat jako původce modalitě příkazy a dovolení deontického charakteru. Vytváří tedy pro adresáta deontickou nutnost (rozkaz) nebo deontickou možnost (dovolení). Jestliže je

původcem modalita mluvčí a předmětem komunikace je poznání, mluvíme o epistemické možnosti a epistemické nutnosti podle toho, jaká je síla přesvědčení mluvčího nebo nad jakou množinou možných světů je daná výpověď pravdivá. Modalita odkazující ke stavu světa i modalita ztvárňující obsah lidského vědomí sdílejí vyjadřovací prostředky a jsou mezi sebou i sémantický provázány. V následujících odstavcích upozorníme na strukturní shody a rozdíly mezi oběma kategoriemi.

Epistemická modalita jako lingvistická kategorie je uspořádána nejen na základě opozic krajních bodů, nutnosti možnosti. Zároveň je mezi krajními body škála silných a slabých výrazů. Ke krajním bodům modálních kategorií odkazují termíny modal force (viz Papafragou, 2006, s. 1689) nebo weak vs. strong modality. (Leech, 2004, s. 81) Další oblastí, kde se projevuje překrývání deontické a epistemické modalita, je rozdíl mezi teoretickou a faktickou možností, faktická možnost má charakter kapacitativa užitého v neaktuálním významu (*Letní kino (po rekonstrukci) může/zvládne/dokáže pojmout dvojnásobný počet diváků.*) Epistemická možnost je aktuálně hypotetická, lze rozlišit minulou a přítomnou možnost a přesvědčení mluvčího o pravděpodobnosti této možnosti. Pak se obvykle označuje jako možnost objektivní. Systém deontické modalita je založen na protikladu možnosti/dovolení a nutnosti/příkazu. Z hlediska komunikačních funkcí je systém založen na existenci různých původců modalita, to umožňuje rozlišit na deontické škále případy, kdy je respektována vůle adresáta a jeho zájmy (možnost realizace děje zprostředkovaná dovolením mluvčího). Opačnou situaci, tedy respektování vůle mluvčího a její nadřazení vůli adresáta vyjadřuje nutnost (ne)realizace děje zprostředkovaná příkazem/zákazem. Deontickou kategorií záhodnosti charakterizuje (ne)doporučení ve prospěch adresáta.

Epistemická modalita buduje na protikladu nutnosti a možnosti epistemické (zkušenostní). Epistemická nutnost ale nevzniká na základě matematické metafyzické logiky, protože nevyjadřuje objektivní, ale spíše pouze příležitostně objektivizované skutečnosti. Epistemická nutnost i možnost vycházejí z lidského přesvědčení nebo z příklonu mluvčího k cizímu přesvědčení. Vyjadřuje-li mluvčí určitý stupeň svého přesvědčení, využívá jednak možnosti vytvořit třeba jen poučený odhad stavu skutečnosti, zároveň je explicitně modalizovaná výpověď signálem míry jistoty a inferované nejistoty. Kontextem určené faktory, například tematicko-rematické uspořádání výpovědi, mohou také posloužit jako měřítko hodnocení skopusu jednotlivých modálních výrazů, převážně výrazů neslovesné povahy. Epistemicky modalizované výpovědi hodnotíme jako totálně, nebo parciálně modalizované, podle toho, zda je ve skopusu modálního výrazu predikát.

1.2 Přejchody mezi kategoriemi

Jak bylo uvedeno výše, funkcí modalit je modifikovat propoziční obsah výpovědi. Modální modifikace se může týkat různých hledisek, kromě prezentace úseků skutečnosti s ohledem na komunikační záměr původce modalit může být propoziční obsah, tedy věcné jádro výpovědi, kvalifikováno co do záhodnosti a jistoty. Jestliže je záhodnost projevem zobecněného přání motivovaného dosažením stavu, který mluvčí považuje za vhodný nebo výhodný, pak má velice blízko k preferenčnímu postoji, proto mohou vznikat konstrukce typu *Zásilka by měla přijít už/až zítra*.

Situace je v takových případech hodnocena na základě obvyklého postupu, mluvčí usuzuje, že se komplikace spíše nevyskytnou a obvyklý stav tedy nastane. Alternativně se může jednat o větu vyjadřující jen záhodnost, tedy požadavek realizace děje. Pokud mají mluvčí tendenci protežovat epistemická přesvědčení, mohou se jejich přání transformovat do vyjádření míry jistoty. Negativní i pozitivní přání se mohou transponovat na podobném principu, jaký Grepl, Karlík (1998, s. 461) uvádí pro zjišťovací otázky. Jestliže mluvčí preferuje jednu z odpovědí, volí užití či naopak neužití verbální negace v otázce. Proto existují výpovědi jako: *To by neměl být problém./Přepokládám, že to nebude problém*. Papafragou (1998, s. 14) ale na anglickém materiálu dokazuje, že sloveso *should* je specializované na normativní (záhodnostní) významy. Je tedy možné zároveň postulovat nezávislost jistotní modalit na polaritě kladu a záporu v netázacích strukturách. Zápor konstatuje pouhou neexistenci skutečného nebo postulovaného propozičního obsahu. Lze ho podle potřeby kombinovat se všemi typy větné i postojové modalit. Jedná se o nezávislost strukturní, nikoli pragmatickou. Lyons (1977, s. 91) uvádí, že epistemická nutnost má blíže k nutnosti aletické než k deontické. Platí totiž tento obecný vztah mezi nutností a možností: je-li výpověď nutně pravdivá, existují takové situace (podmnožiny), kdy je toto tvrzení možná pravdivé. Taková situace se více blíží k logické modalitě než k modalitě deontické, která kombinuje vůli mluvčího a vůli adresáta. Jestliže je *p* deonticky nutné, pak existují okolnosti nebo mluvčí, které si *p* vynucují. Epistemická nutnost vychází ze zkušenosti, není tedy v žádném smyslu vynutitelná. Deontická nutnost se zakládá na autoritativním vztahu původce modalit k sobě samému (v případě teleologického vyjádření) nebo k příjemci sdělení, je-li realizována komunikační funkce příkazu/zákazu. Bez ohledu na stupeň přesvědčení o pravdivosti sdělení rozlišuje Lyons (1977) epistemickou modalitu objektivní (podloženou, vyčíslitelnou) a subjektivní, o níž uvádí, že ji jako celek nelze zpochybnit, tedy ani prokázat. Podobné vlastnosti jako

subjektivní epistemická modalita mají takzvané já-výroky, které vyjadřují postoj mluvčího, bez nároku na objektivní pravdivost. Přitom v běžných komunikačních situacích nelze dokazovat, co si mluvčí nemyslí, nebo necítí, s nárokem na objektivní pravdivost. Sdělení *Myslím si, že prší.* nelze popřít reakcí *Nemyslíš si to.* (I když můžeme objektivně dokázat, že neprší.)

Mimo modální slovesa upozorňuje Lyons (1977) na slovesa vyjadřující propoziční postoje. Jako příklady uvádí slovesa s významem kognitivní činnosti: *myslet, pochybovat, domnívat se.* (V originále jsou uvedeny anglické ekvivalenty: *think, doubt, imagine.*) Jejich epistemický náboj vyplývá z příslušnosti k sémantické třídě verb cogitandi a je podmíněn jejich nedeskriptivním užitím a uvozovací syntaktickou funkcí. K této sémantické třídě sloves se v češtině svým chováním řadí i slovesa mluvení, pro něž platí táž syntaktická omezení. Z pragmatického hlediska jsou slovesa mluvení pravděpodobně vnímána jako signál neúplného přesvědčení, jsou-li užitá ve formě kondicionálu *řekl bych.* Ve formě indikativu ve spojení s vedlejší větou mohou zdůrazňovat plné přesvědčení mluvčího.² Ve tvaru třetí osoby obou čísel vyjadřují distanci mluvčího od zdroje, mohou tedy signalizovat různou míru pochybností o informaci. Míru vyjadřovaného přesvědčení můžeme usouvztažnit s faktovostí epistemického výrazu. Lyons (1977, s. 794) označuje za faktová ta slovesa, která presuponují pravdivost uváděného výroku, vyjadřují tedy plnou jistotu nebo naopak její naprostý nedostatek.

S faktovými slovesy se tedy mohou pojít jen ty epistemické modifikátory, které vyjadřují plné (ne)přesvědčení. Faktová slovesa ruší pragmatické implikace vyplývající z forem signalizujících cizí mínění. Presupozice platí, i když zdrojem informace není mluvčí. Faktové sloveso lze tedy použít ve větách typu *Vím/Dozvěděl jsem se z Blesku, že v Egyptě sněží.*

1.3 Přístupy k popisu jistotní modality

Na jistotní modalitu jako kategorii lze pohlížet z několika odlišných úhlů, popisy se liší hlavně svým cílem. Formálně logický popis modality je velmi přesný a umožňuje pomocí formalizace zachytit systematické uspořádání kategorie, na druhou stranu ale částečně odhlíží od jazykově specifické škály modálních prostředků. Ne vždy pracuje s reálným materiálem přirozeného jazyka, výjimku ale tvoří například korpusové studie

² Ivanová (2009) analyzuje případy hedgingu modálních sloves *muset* a *moci* se slovesy mluvení. V našem korpusu bylo nejčastěji doloženo spojení *muset říct*, kde modální sloveso působí jako intenzifikátor pravdivosti tvrzení, tedy zvyšuje míru vyjadřované jistoty o pravdivosti uvozeného tvrzení. Naproti tomu *moci říct* vyjadřuje snížení míry přesvědčení a tedy objektivizující distanci mluvčího.

autorů Hacquard, Wellwood (2012). Formálně logický pohled například nepřipouští nekonzistentní interpretace epistemických prostředků středního stupně jistoty, způsobené vyjmutím epistemického modifikátoru z propoziční struktury věty. *Možná přijde, možná nepřijde*. Vytčením („vymazáním“) modálního predikátoru vzniká kontradikce: *Přijde*. a *Nepřijde*. Lingvistické pohledy se mohou opírat o pohled formálně matematický (Papafragou, 2006), nebo se naopak mohou pokusit o formalizaci v rámci struktury přirozeného jazyka (Kratzer, 1981 aj.). Oba přístupy jsou si však podobné, shodně odlišují epistemické a deontické významy, považují obě modalitty za strukturně paralelní.

Neformalizované lingvistické přístupy se mohou opírat o komunikaci a pragmatický charakter jazyka. Grepl, Karlík (1998, s. 479–480) pracuje s pojetím epistemické modalitty jako epistemického postoje mluvčího (nebo externího původce modalitty v případě cizího mínění). Epistemický postoj stojí mimo kategorii pravdivosti, je-li explicitně vyjádřen, slouží i k upozadění této kategorie. Epistemický postoj je součástí soustavy postojů, kam patří dále postoj preferenční, evaluativní a emocionální.

Všechny uvedené postoje sdílejí část vyjadřovacích prostředků zejména z oblasti modálních sloves a zakládají jejich polysémii.

Funkční gramatika je pro analýzu modalitty velmi vhodná, zejména proto, že i v návaznosti na teorii Pražského lingvistického kroužku, zohledňuje komunikační aspekt užití jazyka. S. C. Dik (1997) odlišuje ideovou a interpersonální rovinu komunikace. Navíc explicitně modeluje rozdíly mezi obsahy vědomí jednotlivých účastníků. Kratzer (1981) formalizuje významy epistemické modalitty s ohledem na tři základní parametry:

- a) komunikační pozadí (situační a komunikační kontext),
- b) zdroj přiřazení, vyjadřující podobnost popisované reality k reálnému světu,
- c) modální bázi, tedy funkcí, která přiřazuje soubor světů dostupných zkušenosti určený komunikačnímu pozadí.

Dostupné světy jsou uspořádány podle podobnosti k reálnému světu. Vázanost modalitty na kontext dokládá teoretický postulát prázdného pozadí, které přiřazuje množinám světů prázdnou množinu. Neexistují tedy propozice, které by bylo možné a účelné vyjádřit a úspěšně interpretovat mimo komunikační kontext. Jedním z komunikačních pozadí je pozadí epistemické, v němž jsou dostupné ty propozice, které patří ke sdíleným znalostem relevantní skupiny příjemců. (Kratzer, 1981, s. 45) V reálném užití jazyka jsou některé významy deontické i epistemické modalitty nevyjádřeny. Kratzer používá termín inherentní modalita. Jsou-li modalitní kategorie vyjádřeny, závisí interpretace nikoliv na užitém morfologickém či lexikálním prostředku, ale na jeho

kontextové interpretaci (*platný vs. očividný*).

Kratzer usiluje o formalizaci modality pomocí možných světů. Interpretační sémantiku poskytuje právě komunikační pozadí, což je funkce, která v dostupném světě vymezuje množinu pravdivých výpovědí. Kontexty přípustné pro jednotlivá slovesa se odvozují od předpokladů pro fungování sloves v komunikaci. Předpokladem užití sémanticky specializovaných sloves například slovesa *smět* je zájem adresáta o danou činnost, proto se sloveso *smět* užívá pouze v některých kontextech. (Kratzer, 1981) Pomocí alternativní trojice pojmů vysvětluje Kratzer vztah mezi deontickou a epistemickou modalitou. Jde o modální vztah, podmínky modální báze (možnosti/nutnosti) a podmínky řadičího zdroje. (Kratzer, 1981, s. 51) Konverzační pozadí může fungovat jako modální báze i jako řadičí zdroj, může tedy určovat jak vnější podmínky nutného a možného, tak podmínky blízkosti reálnému světu (představitelnosti).

V této práci budeme dále chápat epistemickou modalitu v souladu s pojetím M. Grepla (1998 aj.) jako epistemický postoj mluvčího. K výhodám tohoto pojetí patří zejména propracovaná kategorizace postojů mluvčího uplatňovaných v autentických komunikátech a možnost popisu jejich vzájemných vazeb a souvislostí.

1.4 Vztah mezi epistemickou modalitou a evidencialitou

Vlivná analýza u Palmera (1986, s. 51–95 aj.) řadí k epistemickým postojům i prostá tvrzení (výpovědi „epistemicky nepříznakové“, tj. konstatování nějaké skutečnosti jako platné/pravdivé). Jelikož u nich není přítomen žádný prvek, který by postoj mluvčího vyjadřoval, nebudeme se jimi zde zabývat. Jestliže však mluvčí neprezentuje obsah toho, co říká, jako prostý fakt, může:

- a) o *p* (propozičním obsahu) uvažovat, resp. spekulovat,
- b) prezentovat *p* jako vyvozený úsudek,
- c) jako obsah, který převzal z nějakého zdroje,
- d) jako tvrzení opřené o smyslové vjemy.

Zatímco u prostého tvrzení se od mluvčího očekává, že za pravdivost *p* přebírá odpovědnost, a)–d) indikují, že mluvčí takový svůj závazek zmenšuje nebo se od něj distancuje. Varianty c) a d) ukazují, že k epistemickým postojům lze řadit i významy evidenciální. (Hirschová, 2016, s. 19–20)

Evidenciální vyjadřovací prostředky bez ohledu na to, zda jsou v daném jazyce gramatikalizovány, udávají zdroj prezentované informace, a tudíž pragmaticky implikují předpokládanou kvalitu informace. (Dendale, Tasmovski, 2001, s. 342) Evidenciální

a epistemické prostředky se mohou v promluvách rodilých mluvčích překrývat, není to však pravidlem. Je však doložena skupina výrazů, které mohou nabývat platnosti epistemické i evidenciální v závislosti na bezprostředním kontextu jejich užití. V češtině se jedná například o tvary slovesa *mít*, které mohou vyjadřovat jednak záhodnost ve smyslu německého *sollen*, jednak neúplnou jistotu, či cizí mínění. Dále se sem řadí například modální slovesa *moci* a *mušet* (Hirschová, 2013). Evidenciální prostředky v závislosti na zdroji informace přitom mohou, ale nemusí údaj o kvalitě implikovat stejně silně.

Vyhodnocení situace mluvčím se může lišit jednak v závislosti na jeho pragmatické kompetenci, jednak v závislosti na komplexní povaze daného evidenciálního výrazu a na míře jeho deetymologizace. Soustava lexikálních evidenciálních prostředků se obohacuje právě i díky zatemňování významu. V průběhu historického vývoje tak vzniklo například slovo *očividně*, které nahradilo historický výraz *zřejmě*. Zároveň se v systému rozšířila platnost *zřejmě* na dva druhy evidenciality, informace dostupné zrakem a informace zprostředkované úsudkem. Evidencialita bývá považována za nesamostatnou kategorii, spíše je chápána jako odnož modality. (viz např. i Willett 1988, Palmer, 1986) Kromě toho je možné považovat i některá epistemická slovesa současně za evidenciální markery. Zejména se jedná o výrazy vyjadřující inference a předpoklady. (Hirschová, 2016) Naopak Aikhenvald (2004 podle Janebová, Martínková, 2017) považuje modální významy evidenciality za sekundárně získané a omezuje tuto kategorii na popis zdroje informace, nikoli nutně na míru její pravděpodobnosti.

Podle zdroje informace můžeme rozlišit evidencialitu na dva základní typy, evidencialitu přímou a nepřímou. V rámci přímé evidenciality lze vydělit vizuální, smyslovou a interní evidencialitu. Všechny typy přímé evidenciality lze označit za evidencialitu zkušenostní. V oblasti evidenciality nepřímé rozlišujeme předpoklady a dedukce; a nakonec v kategorii reportovaných informací odlišujeme informace z doslechu (hearsay) a informace citované s uvedením zdroje (quotative). (Hirschová, 2013)

V českém prostředí přechodnou kategorií představuje cizí mínění. Buráňová (1979) upozorňuje na vnitřní členění této kategorie podle původce modality, rozlišuje tři kategorie:

- a) původce modality totožného s mluvčím,
- b) původce modality explicitně označeného a odlišného od mluvčího i adresáta,
- c) neoznačeného původce modality.

Třetí kategorii označuje za cizí mínění. (Buráňová, 1979, s. 99) Podle původu informace lze indikovat informaci, jejímž zdrojem je mluvčí, a to buď přímo zprostředkovanou smysly, nebo nepřímo zprostředkovanou logickou úvahou. Informace získané nepřímo, tedy informace z doslechu mají jiný (ne vždy dohledatelný) zdroj, tedy nepocházejí od mluvčího. Od informací z doslechu se odděluje folklóre, tedy lidová moudrost, předávaná v tradici. Zvykové odůvodnění je v extrémních případech formulováno tautologicky, jeho přesvědčovací schopnost se tím ale paradoxně může i snížit, zejména pokud je postavení mluvčích v dialogu výrazně asymetrické.

Plungian (2001) dále podrobněji diferencuje informace získané přímo smysly, mezi nimiž mají primární postavení zrak a sluch. Není jisté, zda informace získané sluchem nemají v jazycích, v nichž tento zdroj nemá gramatikalizovanou formu, spíše postavení kombinovaného prostředku.

Jde například o zachycení významového rozdílu mezi větami *Slyšel jsem tě přijít./Slyšel jsem, že přicházíš. (?)/Slyšel jsem, že přijdeš.*³ Zároveň je nutné brát v úvahu i obvyklost zvolených gramatických struktur. Například druhou uvedenou větu lze přeformulovat pomocí infinitivní konstrukce do podoby *Slyšel jsem tě přicházet.* V takovém případě vzniká mezi první a druhou uvedenou větou významový protiklad založený na délce trvání děje a jeho dokončenosti. Dvojice vět *Slyšel jsem tě přijít./Slyšel jsem tě přicházet.*, tedy vyjadřuje, že se jedná o informace získané vlastními smysly mluvčího. Naopak třetí věta *Slyšel jsem, že přijdeš.*, vyjadřuje informaci získanou z doslechu (hearsay). V tomto významu ji tedy nelze převést na infinitivní konstrukci.

Informace získané zrakem lze považovat za znak typu ikón, informace získané sluchem a následnou zkušenostní inferencí by spíše odpovídaly indexům. Za zmínku stojí i fakt, že v jazycích, v nichž je evidencialita vyjadřována lexikálně, jsou součástí těchto lexikálních jednotek odkazy ke zrakovému vnímání, které je pro člověka primární.

Příkladem mohou být výrazy *zřetelně, očividně, zřejmě*. Plungian (2001, s. 351) uvádí pro informace získané ostatními smysly důležité rozlišení na informace o předmětech viditelných a vnímatelných a informace o předmětech neviditelných. Tímto způsobem zahrnuje mezi evidenciální oblasti také oblast vyjadřování emocí. Lazard (2001, s. 360) upozorňuje, že kromě gramatikalizovaných a specializovaných prostředků pro vyjádření evidenciality mohou v jazycích existovat prostředky synkretické, které zahrnují evidenciální význam, jako příklad uvádí perfektum v arménštině. Pokud bychom přijali

³ Varianta *slyšel jsem, že přicházíš* by mohla plnit funkci hearsay v případech, kdy se mluvčí dozvěděl o opakovaných příchodech adresáta.

jako součást evidenciálních významů mirativ vyjadřující podiv posluchače nad informací, (Lazard, 2001, s. 361) mohla by se v češtině uplatnit analytická osamostatněná tázací struktura *že by?* nebo některé její obměny *koukám, že p* aj. Zdá se, že pro význam mirativu je důležitá schopnost slovesa zdůraznit děj spíše jako akci než jako potenciální schopnost. (*koukám* vs. *vidím*).

1.5 Epistemická modalita a evidencialita jako prostředky evaluace

Ivanová (2011) upozorňuje, že evidenciální prostředky mohou zakládat jistotní hodnocení platnosti propozice. „Evidencialita a epistemická modalita představují ‚dvě tváře‘ evaluačního aktu v závislosti na tom, zda evaluátor validitu propozice signalizuje poukázáním na evaluační zdroj, anebo je validita propozice specifikována explikováním její epistemické hodnoty.“ Ivanová (2011) uvádí doklady zahrnující smyslovou evidencialitu, vlastní úsudek mluvčího (jak inferenci, tak dedukci) a reprodukci cizího názoru. Obě kategorie považuje za samostatné, odlišené mírou gramatikalizace. Některým evidenciálním prostředkům připisuje epistemický náznak. (Ivanová, 2011, s. 4)

Evidenciální náznak umožňuje prolínání obou rysů v rámci jednoho lexému. Tímto způsobem ale vytváří konkurenční pojetí vztahu evidenciality a epistemické modalit, zdá se, že evidencialita je v popisu kategorií primární. Repertoár prostředků epistemické modalit se zužuje pouze na plně gramatikalizovaná modální slovesa. Odlišení modálního slovesa *mít* (epistemický prostředek) a *prý/údajně* (prostředky evidenciální) je postaveno pravděpodobně pouze na absenci polyfunkčního využití částic.

Cizí mínění popisující informace, jejichž zdrojem není mluvčí, se v češtině často vyjadřuje výrazem *prý*, případně v neformálních kontextech a obecné češtině ve variantě *prej*. Historicky se jedná o ustrnulý tvar slovesa mluvení *praviti*. Výraz *prý* se často asociuje s nejistotou a pochybností, vedle tohoto užití slouží také k uvození nepřímé řeči a signalizaci cizího mínění. Můžeme ho zařadit k takzvaným hearsay evidentials. Výraz *prý* se využívá k uvození jednak citace cizího mínění (= quotative), nebo k uvození informace od neznámého původce (= reported). Nejistota a případně pochybnost o pravdivosti uvozených informací není inherentní součástí významu lexikální jednotky. Encyklopedický slovník češtiny (Grepl, 2002, s. 375) nejistotní ani pochybnostní význam neuvádí. Na základě překladové studie porovnávající překladatelská řešení výrazu *prý* mezi češtinou a angličtinou se prokazuje, že *prý* je ve své podstatě polysémnní výraz, který může sekundárně nabývat jistotních podtónů. Stejně tak může, v závislosti na kontextu, vyjadřovat sarkastické hodnocení situace, zejména pokud uvozuje bezprostředně

opakovanou informací, jejímž zdrojem je komunikační partner. (Martínková, Janebová, 2017)

V tomto textu budeme pracovat se zastřešujícím pojmem epistemické hodnocení (Grepl, Karlík, 1998), jehož prostředky jsou epistemické výrazy uvedené výše, z nichž některé v sobě zahrnují evidenciální hodnocení. Evidenciální hodnocení přitom vyvstává zejména u komplexních vyjádření, kdy mluvčí užívají k vyjádření míry jistoty slovesa mluvení, myšlení a vnímání. V těchto případech jsou povrchově vyjádřeny pouze zdroje nebo pouze úsudky. Mluvčí proto využívají následující typy uvozovacích vět:

Vidím, že p = na základě toho, co vidím, usuzuji, a tedy říkám, že *p*.

Myslím, že p = na základě předchozí zkušenosti říkám, že je pravděpodobné, že *p*.

Nepochybná sémantická příbuznost mezi např. *vidím – je vidět – viditelný – viditelně* je dána na prvním místě slovotvorně, ale syntaktické vlastnosti zejména to, že nejde o modifikování/komentování propozice, nýbrž o popis situace, nedovolují považovat takové věty za vyjadřování postojů. (Hirschová, 2016, s. 25)

Cizí mnění (referenční evidencialita) je založeno na škálovém uspořádání jednotlivých možných zdrojů informací. Vyjádření *slyšel jsem a říká se* můžeme považovat za konverzní synonyma. Ivanová (2011, s. 147) odlišuje přímou inferenci, tedy běžnou logickou souvislost pravděpodobnou, nikoli však nutnou, a dedukci, logicky, tedy nutně podmíněnou platnost propozičního obsahu. Logická kauzální souvislost vyžaduje vysokou míru přesvědčení, inference vyjadřuje míru nižší. Jejich epistemická „vzdálenost“ je ale dána počtem podmínek, které je nutno splnit, aby mohlo být tvrzení považováno za jisté. Kauzální vztah je silným důkazem, protože vylučuje možné varianty a stanovuje platné podmínky. Typičnost jako frekvence výskytu není sama o sobě dokladem kauzální souvislosti ani pravdivosti tvrzení, ale může být signálem jistoty.

Evidenciální prostředky můžeme obecně považovat za rematizátory v širokém slova smyslu, protože vyjadřují, že se mluvčí informací dozvěděl, a uvádí ji proto jako novou. (Lazard, 2001, s. 362) Syntaktická pravidla sémantické interpretace diskurzu, jež je nutné zmínit před samotnou delimitací možných interpretací jednotlivých replik a jejich návaznosti, se týkají syntaktického zapojení informací do jednotlivých výpovědí v diskurzu. Míra kontextového zapojení informace následně ovlivňuje samotné rozvíjení diskursivní interakce. V oblasti mluvené interakce je třeba zodpovědět dvě zásadní otázky, a to za jakých podmínek jsou mluvčí motivováni dodržovat objektivní slovosled reprezentující výstavbu věty od informací známých (kontextově zapojených) k informacím nové. Odchytky od objektivního slovosledu jsou motivovány jednak povahou

a osobnostním profilem jednotlivých mluvčích, jednak konfrontační povahou diskursu, respektive specifickou mírou výskytu konfrontačních replik v analyzovaném dialogu.

Druhá otázka, kterou si klademe, zní, jak komunikační partneři reagují na dosah syntakticko-sémantických omezení, z nichž nejdůležitější jsou dosah rematizátorů a dosah negace. Užívání rematizátorů (fokalizátorů, či rematizujících částic) v rámci jednotlivých replik bezprostředně ovlivňuje komunikační kontext. Pomocí rematizátorů mohou mluvčí při střídání replik částečně ovlivňovat setrvání u jednotlivých dílčích témat v rámci dialogu. Navíc mohou pozměňovat míru důrazu kladenou na jednotlivé informační složky v rámci jednotlivých replik. Rematizátory mohou jednak posouvat hranice rématu, jednak se samy mohou stát vlastním rématem ve Firbasově pojetí. (Podrobněji viz Hajičová, 2017, s. 116–127.) S využitím rematizátorů úzce souvisí také dosah (skopus) negace.

V teoretické rovině mohou nastat dva případy odpovídající úplné predikátové negaci a negaci částečné. Na rovině syntakticko-sémantické výstavby textu lze tedy vyjádřit to, co se neříká o tématu, nebo příznakově to, co se říká o negaci tématu. Umístění informace do tématu či naopak do rématu výpovědi určuje postavení informace vzhledem k presupozici dané výpovědi. Kladná (pravdivá) presupozice je nutnou podmínkou smysluplnosti výpovědi, pokud se informace vyskytuje v tématu výpovědi. Pokud se naopak zkoumaná informace vyskytuje v rématu výpovědi, podněcuje logické vyvozování ve formě entailmentu. V důsledku toho není smysluplnost dané výpovědi závislá na referenční dostupnosti výrazu podléhajícího negaci.

Rematizátory se v přirozených komunikačních situacích mohou rovněž objevovat v takzvaně sekundárních pozicích. Pokud se rematizátory objevují jako součást tématu, vyznačují informační prvek tematické části věty, který stojí v kontrastivním postavení ke zbytku výpovědi. Můžeme tedy rozlišit globální réma celé výpovědi a lokální réma podléhající rematizátoru. Lokální réma následuje bezprostředně po rematizátoru. Rozsah negace i dosah rematizátorů je primárně ovlivněn členěním výpovědi na tematickou a rematickou část. Tento faktor je podstatnější než povrchová pozice rematizátoru či negativní částice. Rematizátory se mohou objevit i v pozici před subjektem, pokud není subjekt nositelem informačního centra, v takovém případě jsou součástí tématu výpovědi. Podobně působí na rozložení tématu a rématu věty také pasivní konstrukce.

Typický dosah rematizátoru v češtině je směřovaný vpřed, v tomto směru je tedy volný český slovosled omezenější než slovosled anglický. V případě, že je možné zaměřit dosah rematizátoru více směry, je v mluvené češtině aktuální interpretace zakotvena

v intonačním průběhu výpovědi a umístění důrazu. Nuyts (2001) za problém evidenciality považuje otázku kvality a zdroje důkazů. Proto hovoří o modalitě subjektivní a intersubjektivní, tedy dostupné výhradně jedinci, versus modalitě dostupné relevantní skupině. (Nuyts, 2001, s. 362) Nespecifikovaný zdroj obecného přesvědčení vyjádřený všeobecným subjektem implikuje intersubjektivní původ informace. Pro anglické klauze typu *it is probable that*, platí, že zájmeno *it* je sémanticky zcela prázdné a plní pouze strukturní funkci placeholderu, je tedy dodržena podmínka, že oznamovací věta začíná podmětem, jehož referentem je přitom závislá predikace.

Otázka subjektivní či objektivní modalit je považována za problém součinnosti mezi evidenciální subjektivitou a modalitou. (Nuyts, 2001, s. 386) Otázkou zůstává, zda pragmatické konotace zejména v případě, že je vyjádřeno cizí mínění (evidencialita typu *hearsay* nebo *quotative*), umožňují, aby taková informace byla předložena bez implikovaných pochybností. Problém nastává zejména u funkčních slov, která oscilují mezi několika pragmatickými významy. V češtině je příkladem takového výrazu částice *snad*. Má potenciál vyjadřovat přání, pozitivní i negativní, ale také stupeň přesvědčení a převzatou informaci. (*Prý*) *snad bude dražší nájemné*. (Grepl, Karlík 1998, s. 486) Interpretaci slovesa *mít* necháváme stranou, protože není prostředkem pro vyjadřování subjektivní jistotní modalit vlastního názoru. Naopak explicitně signalizuje reprodukováný názor či informaci. *Má tam být půl metru sněhu*. Signál cizího mínění zároveň nasvědčuje tomu, že mluvčí, který tuto informaci přebírá a dále s ní v komunikaci pracuje, jí nepřipisuje bezvýhradnou pravdivost.

1.6 Filozofická pojetí epistemické modalit

Pro úspěšnou interpretaci výpovědí modalizovaných co do míry jistoty, je třeba určit skupinu původců modalit a rozhodnout, z čího pohledu budeme výpověď hodnotit. V komunikační praxi je běžné, že mluvčí posuzuje výpovědi z pohledu svých vlastních znalostí. Proto je nutné upozornit na jiné úhly pohledu a důsledky jejich aplikace. V následujícím rozboru se budeme věnovat třem přístupům k epistemické modalitě.

Je-li původcem přesvědčení mluvčí, mluvíme o solipsistním konceptualismu. Samotný termín bývá připisován G. E. Mooreovi. (Mac Farlane, 2008, s. 2) Podstatou pravdivosti v rámci kontextového solipsismu je, že mluvčí neví nic, co by vylučovalo pravdivost jeho přesvědčení. Mluvčí tedy může odpovídat i na otázky, o nichž nemá dostatek informací. Na základě neznalosti faktů nelze platnost výpovědi vyloučit.

Sorensen (2006) a Huemer (2007) se proti tomuto pojetí ohrazují. Z hlediska informativnosti sdělení jsou výhrady oprávněné. Pragmatické prostředky češtiny umožňují rozlišení naprosto neinformované odpovědi, i když je pravda, že jednoznačnost těchto forem poněkud omezuje jejich použitelnost napříč diskurzí. Odpovědi typu *Co(pak) já vím?*; *Pro mě za mě* se zdají být omezené na neformální dialogy, kde se předpokládá blízký vztah komunikantů. Z hlediska pragmatiky komunikace lze uvažovat o tom, zda mluvčí hodnotí úsudky založené na neznalosti jako nepříznakové kooperativní jednání⁴. Tento přístup také nemůže zajistit koherentní interpretaci možností formulovaných s implicitním zdrojem přesvědčení. *Může to být výhodné řešení, ale není.* Logicky je taková výpověď bezrozporná pouze v případě, že předpokládáme porovnání úhlů pohledu. Jednotlivé prezentované úhly pohledu mohou být vyjádřeny například prostřednictvím zřetelových určení. Mohou se také vyvíjet v čase a odlišovat se, pokud se vyjadřujeme k okamžiku odlišnému od okamžiku promluvy. Koherentní by byla například interpretace: *Pro ně to může být výhodné řešení, ale pro nás vhodné není.* Či *Může to být výhodné řešení, ale nebude, protože nebude schváleno.* Taková výpověď ale porovnává dva stavy světa. Existence těchto výpovědí podporuje názor, že epistemická modalita je v otázce pravdivosti citlivá ke kontextu, v němž je hodnocena. (Mac Farlane, 2008, s. 20) Mluvčí má právo odvolávat se na soubor dostupných informací relevantních v okamžiku promluvy. Negaci podléhá tedy jen propoziční část explicitně modalizovaného tvrzení. Požadavky solipsistního kontextualismu jsou v rozporu s předpokladem, že implicitně modalizovaná tvrzení jsou pragmaticky neutrální a zároveň vyjadřují bezvýhradné přesvědčení mluvčího.

Ve srovnání se svým předchůdcem se nesolipsistní kontextualismus snaží dosáhnout vyšší objektivitu tvrzení prostřednictvím rozšíření relevantní skupiny mluvčích, z jejichž znalostí je odvozována pravdivost výpovědí. Skupina má určitou informaci, pokud jí má, alespoň jeden z jejích členů. (Mac Farlane, 2008, s. 9, 13) Jedná se o takzvané distribuované poznání, rozdělné ne nutně rovnoměrně mezi členy skupiny. Pravdivost výpovědi je pak posuzována podle znalostí všech příjemců informace nezávisle na čase, což neúměrně rozšiřuje nároky na mluvčího a jeho pravdomluvnost. Hackling (1967, s. 148) podle Mac Farlane, 2008) navrhuje alternativní řešení spočívající v rozšíření nikoli skupiny nositelů informace, ale prostředků, pomocí nichž je možné informaci získat.

⁴ Obě uvedené fráze lze doložit v funkci vsuvky, mluvčí je tedy využívají i k vyplnění delších formulačních pauz.

Pravdivé je potom takové tvrzení, které nelze vyvrátit na základě aktuálních znalostí ani dostupného výzkumu.

Určit hranice dostupného výzkumu, zejména vzhledem k neaktuálním podmínkám, může ale být obtížné a sporné. Modalita může být pojímána jako koncept stojící mimo možnost nabytí pravdivostních hodnot. Zastánci tohoto názoru např. Price (1983; podle Mac Farlane, 2008) tvrdí, že souhlas nebo nesouhlas s epistemicky modalizovanou výpovědí vyjadřují mluvčí ze svého pohledu. Porovnávají tedy dvě různé množiny dokladů, navíc lze od sebe oddělit rovinu vyjádření souhlasu a rovinu důkazů. Je možné říci například *Máte pravdu, ale to, co říkáte, vyplývá z jiné skutečnosti*.

Modální modifikátory tedy vyjadřují míru přesvědčení (sílu ilokuce) a zároveň jsou součástí (lexikální složkou) výpovědi popisující stav světa. Za modifikátory ilokuční síly považuje modální výrazy také Hare (1967) podle Mac Farlane, 2008), který vystihuje jejich funkci indikátorů zdrženlivosti, používá pro ně (tj. pro výrazy epistemické možnosti) specifický termín perhassertion. Termín je složenina modifikátoru perhaps = možná, snad a výrazu pro tvrzení = assertion. (Mac Farlane, 2008, s. 16) Jako indikátory ilokuční síly se ale modální výrazy vždy nechovají. Ne všechny postojové modifikátory lze totiž začlenit do struktury výpovědi prostřednictvím vložené věty. Toto omezení ale může být jazykově specificky vázané jednak na povahu slovosledu, jednak na škálu postojových komentorů. Navíc pokud zkoumáme mluvený projev, nikoliv typu přednes, jsou naše kategorické závěry omezeny reálnými daty jazyka, která vykazují rozvolněný slovosled jako jeden ze specifických rysů mluveného dialogu.

Postavení větných příslovcí na jiné než iniciální pozici výpovědi nebo těsně za přísudkem je využíváno jako formulační strategie, mluvčí ukazuje zainteresovanost na tématu dialogu, zároveň ale získává čas. Nicméně ani tento přístup nevysvětluje povahu pravdivosti tvrzení.

Dalším možným pohledem je epistemický relativismus založený na odlišování kontextu promluvy a kontextu interpretace (hodnocení) této promluvy. Kontext je pojímán jako centralizovaná množina daná časem, prostorem a mluvčím. Protože význam modálních výrazů není absolutní, naopak závisí na kontextu, není možné hodnotit modalitu na základě pravdivostních podmínek. Znalosti hodnotitele jsou rozhodující pouze, jsou-li lepší než znalosti původního autora výpovědi, uplatňuje se tedy asymetrická perspektiva. Budeme proto sledovat, zda mluvčí tento předpoklad verbálně explicitně ztvárňují, nebo zda mají tendenci rozšiřovat platnost výrazů nejvyššího přesvědčení.

V rámci kompoziční sémantiky lze pravdivost výpovědi definovat na základě následujících proměnných, které tvoří hodnoticí hledisko kontextu možného světa,

- a) množiny možných světů v daném kontextu přípustných;
- b) hodnot proměnných odpovídajících vlastnostem a objektům možného světa.

Logická implikace je podmnožinou logické nutnosti. Huemer (2007) odlišuje logickou (metafyzickou) možnost od možnosti epistemické tedy omezené rozsahem lidského vědomí vzhledem k dané situaci. Spatřuje hlavní rozdíl mezi epistemickou a metafyzickou množností v tom, že epistemická možnost nesplňuje podmínky implikace *je možné, že p; a z p plyne q, tedy je možné, že q*. Důkazy v podobě situací, na základě nichž běžně vyhodnocujeme pravděpodobnost jevů, jsou funkční povahy a představují ospravedlnění soudu.

Weatherson a Egan (2011) odlišují metafyzickou nutnost a možnost od nutnosti a možnosti epistemické, tak, že metafyzické významy jsou vázány na zákony logiky a jsou v tomto smyslu univerzální. Proto metafyzická možnost nepřipouští nefaktická tvrzení. Epistemická možnost je strukturována jako centralizovaná uspořádaná množina možných světů. Soubor epistemických možností se posouvá v čase, vzhledem k poznání, jehož držitelem je relevantní skupina osob. Možnost nebo nemožnost je v rámci epistemické modality relativizovaný pojem.

K epistemické modalitě lze přistupovat ze tří různých pohledů: kontextualisticky, a tedy tvrdit, že relevantní informace, na základě nichž hodnotíme pravdivost pravděpodobnosti, jsou zakódovány v kontextu sdělení. Autoři ale upozorňují, že v tomto pojetí se modální výrazy podobají indexům, tedy že ztrácejí pravdivostní hodnotu mimo kontext. Jestliže je vše obsaženo v kontextu, mají modalizovaná tvrzení pro všechny příjemce stejný informační obsah a stejnou pravdivostní hodnotu. (Weatherson, Egan, 2011)

Tento předpoklad se však obecně v jazykové komunikaci nepotvrzuje, protože komunikace je účelová výměna obsahů vědomí, kdyby byly všechny obsahy vědomí ve společenstvu mluvčích stejné, ztratila by komunikace účel a smysl. Sémantický obsah výpovědi se navíc nerovná sémantickému obsahu jednotlivých prvků jazykové struktury. Do procesu interpretace vstupuje individuum mluvčího prostřednictvím jazykové kompetence. Jazykové prostředky mohou u různých mluvčích vyvolávat různé konotace. Autoři pojmají obsah sdělení jako důsledek tohoto sdělení. Podmínku jednotného obsahu je tedy možné vyvrátit s odkazem na to, že sdělení účinkuje vždy jen na ty příjemce, kteří

jsou v jeho dosahu. Pokud o sobě příjemci nevědí, má stejné sdělení jednoho autora jiný účinek na každého z příjemců, protože každý z nich se považuje za jedinou osobu, která sdílí informace s mluvčím. Jedná se o indexickou komunikaci. Jednotliví komunikanti tedy vstupují do různých kontextů, v nichž může formálně totéž sdělení získávat rozdílné významy. Tento jev je označován jako pluralita kontextů.

Z pohledu relativismu je možno připustit, že různé skupiny mluvčích disponují různými důkazy a mají tedy různé pohledy na tentýž svět. Jde o takzvaný obsahový relativismus, protože popírá podmínku, že obsah sdělení je pro všechny jeho interprety týž. Mluvčí pak bývají schopni, i když ne vždy ochotni, odlišit svůj pohled od pohledu osoby, která má k dispozici jinou množinu informací.

Pravdivost výpovědi je ale stále hodnocena aktuálně, v okamžiku promluvy. Pravdivostní relativismus pak popírá druhou premisu kontextualismu, rovné pravdivostní podmínky bez ohledu na kontext sdělení. Při relativním časovém zakotvení výpovědi může být výpověď v určitém okamžiku pravdivá, a v jiném okamžiku nepravdivá. Časové zakotvení takových výpovědí je relativní vzhledem k okamžiku promluvy. Tento pohled zastávají takzvaní temporalisté, stoupcemí relativní proměnlivé pravdy. Příkladem jsou věty využívající časově deiktické výrazy, jejichž platnost je vždy relativní vzhledem k okamžiku promluvy. *Mohlo se to objevit teprve včera. Zítřka může být všechno jinak.* Quine (1984) tuto myšlenku rozvádí, relativní pravdivost potom závisí na konstelaci hodnotitele a hodnoceného světa.

Alternativní pohled představuje expresivismus, který vychází z toho, že o svých přesvědčeních komunikujeme přímo, nikoli v soudech druhého řádu. Rozdíl ilustruje následující dvojice modelových vět: *Tvrdím, že je možné, že Alík je pes.* vs. *Je možné, že Alík je pes.*

Pro dosažení efektivní a sdělné komunikace mezi jedinci, (pro zjednodušení se omezíme na jedince chápané jako rodilé mluvčí téhož přirozeného jazyka) je potřeba naplnit kromě jiných předpokladů také psychologické předpoklady úspěšného užití epistemické modality. Z psychologické struktury osobnosti vyplývá potřeba jedince dosáhnout integrity vlastních postojů. Proto není možné mít současně protichůdná přesvědčení a tuto skutečnost si uvědomovat. Subjektivitu přesvědčení podporuje fakt, že není přirozené svá přesvědčení obhajovat či uvádět explicitní důvody jejich vzniku. (Jones, 2002, s. 217) Racionalizace přesvědčení vede u mluvčího k jejich ztrátě, u adresáta pak vyvolává podezření, neboť zdůvodněná přesvědčení nebývají považována za autentická. Dochází k narušení distribuce atribučních podmínek daného přesvědčení, které

se po přímém vysvětlení nezdá být v souladu s vnějšími podmínkami. Přesvědčení, která člověk zastává, mohou být motivována ze tří různých zdrojů:

- a) z touhy po dosažení pravdy (epistemicky zdůvodněná přesvědčení),
- b) z touhy po dosažení jiného prospěchu (pragmaticky zdůvodněná přesvědčení),
- c) bez zvláštního cíle (nezdůvodněná přesvědčení), k nimž patří emoce, vkus apod. (Jones, 2002, s. 220)

Epistemicky zdůvodněná přesvědčení stojí na pomyslném žebříčku nejvýše a jsou žádaným, i když nevědomým základem lidských přesvědčení. V komunikační praxi mohou v důsledku toho vznikat situace, kdy se mluvčí snaží vydávat svá přesvědčení za epistemická, i když mohou být motivována například touhou po zisku. Adresáti některých sdělení naopak mohou předpokládat neepistemický základ prezentovaných přesvědčení v takových komunikačních situacích, které sledují například komerční cíle a mají rozpoznatelnou ustálenou formu. Přesto si osoba nemusí být vědoma pravého důvodu svého přesvědčení, může takový důvod hledat pouze, pokud je její přesvědčení uchopitelně popsáno.

Z toho vyplývá, že pokud naopak chceme něčí přesvědčení vytvořit, musíme si jasně stanovit cíl. Přesto je však možné, aby mluvčí pozoroval sám sebe zvenčí a odhalil svá přesvědčení, jimž připisuje epistemický základ. Pokud se stane, že mluvčí přehodnotí základ svých přesvědčení, může i nadále považovat své přesvědčení za odůvodněné. Ve skutečnosti ale není možné oddělit přesvědčení od argumentů a protiargumentů.

Přesvědčení není snadné potlačit, protože se všichni mluvčí snaží zachovat si integritu vědomí. Z toho vyplývá jednak tendence některých mluvčích k opakování argumentů (nebo pouhého přesvědčení), jednak tendence adresátů takové argumenty přijímat. Další dobře doloženou konsekvencí je schopnost adresátů přehlížet nedostatek důkazů nebo jejich nelogickou povahu. *Ted' mi už musí padnout šestka.* (Tento argument není platný, neboť opakované hody kostkou jsou navzájem nezávislé. Proto počet opakování hodů ani jejich výsledky neovlivní výsledek hodu následujícího.) Protože je epistemicky zdůvodněné přesvědčení preferované, mají mluvčí tendenci připisovat je sami sobě, a ostatním účastníkům připisovat přesvědčení jiného druhu. (Jones, 2002, s. 231) Pokud mluvčí explicitně uvede, že základem jeho přesvědčení není touha po pravdě, předpokládáme, že mluvčí nemluví vážně, proto nelze popsat pravé důvody pro vyslovení některých tvrzení. (Jones, 2002, s. 231)

1.6.1 Pravdivost epistemické modality

K dimenzi pravdivosti je možné přistupovat jako k logickému, nebo filozofickému problému. Představíme jeden z logických přístupů, který pracuje s lingvistickými, pragmatickými, argumenty. Lingvisté uplatňují dva odlišné přístupy. První z nich pojímá modalitu jako kvantifikaci nad možnými světy, takto ztvárněné modální obsahy přispívají k pravdivosti propozice. Druhý k modalitě přistupuje jako k vyjádření přesvědčení mluvčího, a proto epistemické modifikátory k pravdivosti nepřispívají. (Hacquard, Wellwood, 2012)

Papafragou dokazuje, že pokud je rozlišení epistemické a deontické modality závislé na kontextu, je možné určit pravdivost epistemicky modalizovaných výrazů. Pravdivost lze určit u výrazů vyjadřujících objektivní epistemickou modalitu. Je odmítán exkluzivistický přístup k modalitním ukazatelům, protože výpovědi modalitně explicitní nemají stejný význam a konverzační účinek jako výpovědi, které obsahují implicitní modalitu plného (ne)přesvědčení. (Papafragou, 2006, s. 1963)

Subjektivní významy epistemické modality lze přesně uchopit, pokud se vztahují ke znalostem výhradně osoby mluvčího. Potom je pravdivé každé tvrzení, které mluvčí hodnotí jako pravdivé. Subjektivní modalita omezuje svou platnost pouze na ty možné světy, o nichž mluvčí v okamžiku promluvy ví, že v nich daná výpověď je pravdivá. (Papafragou, 2006, s. 1996) V podstatě se tedy na epistemické výpovědi tohoto typu vztahují podmínky upřímnosti, podobně jako na performativy (viz Faller, 2006, s. 21). V případě modálních výrazů jde o takzvané mentální performativy (m-performativy) (Faller, 2006, s. 7).

Subjektivní epistemické výpovědi nelze popřít prostřednictvím predikátu hlavní věty (uvozovacího epistemicky užitého *verba cogitandi* nebo *dicendi*), protože přesvědčení mluvčího je vnějšimu světu nedostupné, s výjimkou případů, kdy mluvčí popře své vlastní tvrzení (Papafragou, 2006, s. 1997). Tato skutečnost, ale znehodnocuje test, který vyvozuje nedotčenost epistemické modalitní plaností pravdivostních podmínek na základě toho, že nelze jejich epistemickou složku zpochybnit. V praxi jsou však výpovědi interpretovány na základě informací dostupných adresátům v rámci daného kontextu, i proto není zamýšlený význam výpovědi vždy shodný s významem interpretovaným.

Huemer (2007, s. 124–129) po rozsáhlém rozboru dosavadních teorií o pravdivosti epistemické modalitě dospívá k definici pravdivých tvrzení prostřednictvím definice nepravdy. Tím se mu podařilo vyhnout se komplikacím plynoucím z dřívějších pojetí této otázky. Uvedeme i jejich důsledky pro každodenní komunikaci. Nejprve tedy komentář

k odmítnutým teoriím. Jestliže možné je to, co mluvčí nepovažuje za nemožné, pak je možné a pravdivé i to, čím se mluvčí nikdy nezabýval. Mluvčí by tedy musel věřit všemu, čemu nerozumí.

Jestliže možné je to, co je v souladu s aktuálními znalostmi mluvčího, pak by si mluvčí musel být vždy stoprocentně jistý, modální škála by ztratila význam a komunikace by se pohybovala na hraně nemožného.

Jestliže možné je to, co mluvčí neodhalí jako nepravdu, mohli by mluvčí dospívat k paradoxním závěrům. Tato interpretace ignoruje fakt, že některé otázky nemohou v reálném světě produkovat kladné odpovědi a zároveň být pravdivé. Pokud podmínky zpřísníme, můžeme považovat za možné cokoli, co nelze úvahou vyloučit ani dostupnými prostředky popřít, pak jsou zpochybněny i nutné pravdy (axiomy).

Podle probabilistické teorie je možné cokoli, co není krajně nepravděpodobné, tedy co má pravděpodobnost vyšší než hraniční hodnota nula. To ale odporuje předpokladu, že pravděpodobnost je logicky nutná, logické selhání má hodnotu nula. Navíc by bylo velmi obtížné prokázat, jaká hodnota pravděpodobnosti je potřebná k tomu, aby podle výsledků poskytnutých touto teorií bylo možné jednat.

Jestliže je pravdivé, cokoli je epistemicky zdůvodnitelné, vzniká nebezpečí, že pravda bude dílem náhody, protože má-li mluvčí štěstí, může nezávisle na situaci dospět ke správným závěrům z aktuálně neplatných předpokladů. Podle zákonů pružného kontextualizmu je možné cokoli, o čem mluvčí neví, že je to nemožné, ani nemůže tuto skutečnost zjistit. Jak ale stanovíme hranici možného prověřování, jaký kontext bude relevantní a jaká kritéria nastavíme v rámci situace? Pokud vyjdeme z opačného pólu, nepravdivosti, pak tvrzení je nepravdivé, pokud splňuje následující podmínky: Tvrzení není možné. Mluvčí může dokázat opak tvrzení. Mluvčí dokáže opak tvrzení pomocí Gettierova zákona (1963), což znamená, že mluvčí poukáže na fakt, že závěr ukazující na pravdivost vychází z mylných předpokladů, jejichž zavádějící povahu si mluvčí neuvědomuje. Čtvrtá přidaná podmínka ošetřuje působení Gettierova zákona, vyžaduje, aby oprávněná přesvědčení byla pravdivá.

Sorensen (2006, s. 609) se pokouší nepřímou dokázat, že pokud mají epistemické modifikátory postavení mimo propoziční strukturu výpovědi, je podpořena domněnka, že epistemicky modalizované výpovědi mohou nabývat pravdivostních hodnot. Pomocí modifikátorů je možné vyjádřit přesvědčení mluvčího, že výpověď pravdivostní hodnotu má a že mluvčí v pravdivost výpovědi věří, nikoli ale dokázat, že má mluvčí pravdu.

Kdyby mluvčí nepovažoval pravdivost výpovědi za možnou (do určité míry), nemohl by o ní spekulovat. (Jones, 2002, s. 607) Pomocí epistemické empatie navíc může mluvčí popisovat situaci a pravděpodobnost variant z hlediska někoho, kdo je méně informovaný, aniž by byl přesvědčen o pravdivosti svého tvrzení. Modální modifikátory umožňují rozhodnout o tom, zda je daná výpověď pravdivá nebo nepravdivá, proto z faktu, že výpověď nemá pravdivostní hodnotu, nevyplývá, že by pravdivá či nepravdivá být mohla. Teorie vychází z předpokladu, že jediným objektem poznání je pravda, nepravdu tedy nelze přímo poznat. Neznalost faktů ale nevytváří automaticky prostor pro epistemickou možnost. (Hacking 1967 citováno podle Sorensen 2006)

Naopak přesvědčení o neuskutečnění budoucího děje dává prostor pro předpoklad, že tento děj je epistemicky možný a zároveň potvrzuje možnost interpretovat výpověď jako strukturu obsahující epistemickou možnost v souladu s Moorovým paradoxem. Mooreův paradox uvěřuje epistemické performativní užití sloves prostřednictvím ověření podmínky upřímnosti. Při vyjadřování vlastního mínění si mluvčí nesmí protiředit.

Výpovědi odkazující k budoucnosti získají pravdivostní hodnotu podle uskutečnění budoucího děje (Sorensen, 2006, s. 610). Pravdivost výpovědi nelze odvodit z vágních neurčitě kvantifikovaných nebo nedodefinovaných údajů. Pokud neplatí presupozice, nemá výpověď žádnou pravdivostní hodnotu bez ohledu na přítomnost či nepřítomnost epistemických modifikátorů. Sorensen (2006) se vymezuje proti takzvaným Escherovým větám, které připomínají věty přirozeného jazyka, ale nemají smysl, protože některé jejich složky nemají vztah ke zbytku větné stavby. Jde o věty typu *More people were in London than I was.* (= V Londýně bylo více lidí, než jsem byl v Londýně já.) Na základě rozšířeného kooperačního principu se můžeme domnívat, že uvedenou výpověď bychom se mohli pokusit interpretovat jako nelineární sdělení ve smyslu *V Londýně bylo víc lidí, nejen já.* V přirozeném jazyce vznikají podobné větné struktury zejména ve spontánní komunikaci vlivem syntaktických nedostatků vzniklých v plánovací/produkční fázi výpovědi. Jedná se o několik typů syntaktických nedostatků, v nichž se odráží ztráta výpovědní perspektivy.

Sorensen (2006) ovšem nepočítá se zvýšeným úsilím posluchače potřebným k dosažení smysluplné interpretace takových výpovědí. Považuje podobné struktury za matoucí a svým způsobem defektní. Z lingvistického hlediska jsou podobné podněty zajímavé například i pro svůj potenciál k vytváření verbálního humoru.

2 Popis jazykových prostředků epistemické modality v češtině

Epistemickou modalitu v češtině vyjadřují prostředky několika kategorií, patří k nim prostředky strukturní a gramatické (užití slovesných časů a modů). Epistemické futurum má v korpusu několik desítek výskytů. Epistemické významy kondicionálu jsou rovněž doloženy v desítkách případů. Kategorie diatéze (reflexivního pasiva) vyjadřuje nejčastěji reálnou možnost a cizí mínění, v poslední řadě pak možnost epistemickou.

Největší podíl prostředků v korpusu tvoří prostředky lexikální, modální částice/modální adverbia, modální slovesa, slovesa myšlení a smyslového vnímání, v menší míře rovněž slovesa mluvení. Některá ze sloves mluvení a myšlení získávají odstín evidenciálnosti, jestliže některým ze svých sémů odkazují k existenci nebo typu důkazu. Epistemická planost sloves mluvení je založena na aplikaci maximy kvality. Je na místě poukázat na fakt, že existenci důkazů předpokládáme u každého afirmativu. Proto je obtížné stanovit na tomto základě hranice (kategorie) evidenciality.

2.1 Vyjadřovací prostředky modality napříč gramatickými kategoriemi

Vyjadřovací prostředky modality můžeme rozdělit do tří kategorií, z nichž ne všechny jsou v jednotlivých jazycích dostatečně vytiženy.

Modální slovesa můžeme považovat za jednu z jazykových univerzálií. I když míra formálního začlenění modálních sloves do systému deklinace je různá, zpravidla tím větší, čím je daný jazyk flektivnější.

Modální adjektiva a adverbia jsou závislá na morfologických vlastnostech daného jazyka i na sémantické specifikaci jednotlivých morfologických prostředků. Přesná klasifikace modálních prostředků se navíc může lišit v závislosti na užívaném gramatickém popisu a na kritériích aplikovaných na kategorizaci slovních druhů. Na základě syntaktické klasifikace slovních druhů mohou některé modifikátory přecházet mezi typy modality.

Třeba se to povede. Je třeba připravit plán.

Z příslušnosti jednotlivých vyjadřovacích prostředků k odlišným slovním druhům by mohlo vyplývat jejich rozdílné využití v komunikaci. Zejména by měly mít schopnost odlišit rozsah modalizované struktury na podobném principu, na němž funguje například větný a členský zápor. Auwera a kol. nepředpokládá rozdíl mezi verbálními a adverbialními prostředky ani na rovině sémantické, ani na rovině pragmatické. (Auwera a kol. in Karlík a kol. 2005) Částečně to lze obhájit na základě předpokladu, že epistemická modalita je propoziční operátor. Na druhou stranu pouze adverbia (a částice, o nichž se

Auwera a kol. nezmiňují), mohou vyjádřit částečnou modalizaci. Navíc v češtině se mohou lišit interpretace struktur typu *je možné, že/SENT* a *je možné/INF*, neaktuální význam infinitivu má blízko k významu schopnosti. Srovnávací studie ukazují, že západoslovanské jazyky v porovnání s východoslovanskými upřednostňují modální slovesa před modálními adverbii (Auwera a kol. in Karlík a kol. 2005, s. 3). Modální adverbia synonymní s modálními slovesy mohou po pragmatické stránce vytvářet prostor pro subjektivizaci. Vzhledem k modálním adjektivům, ale mohou působit objektivněji než modální slovesa, protože jejich sémantická struktura je dána až formou ztvárnění propozičního obsahu. Ve srovnání s angličtinou dává čeština v témže textu před modálními slovesy přednost jiným prostředkům. Statistická srovnání jsou ovlivněna i faktem, že Auwera a kol. v rámci třídy epistemických výrazů neodlišuje částice a nezabývá se výskyty sloves myšlení. Z typologického srovnání obou jazyků vyplývá, že volný český slovosled umožňuje užití modálních částic vložených mezi subjekt a predikát. O frekvenci jednotlivých modálních sloves rozhoduje v komunikaci míra jejich polyfunkčnosti, nikoli míra jejich gramatikalizace. (Auwera a kol. in Karlík a kol. 2005, s. 13)

Nuyts (2001) se zabývá syntaktickými a pragmatickými rozdíly v užití epistemických adverbii a epistemických predikátů, které jim nejbližší odpovídají, ale nejsou modálními slovesy.

Termín jistotní predikáty používá v českém prostředí například Štícha (2013, s. 776–777), označuje tak konstrukce, které se zakládají na verbonominálním predikátu vyjadřujícím příslušný stupeň jistoty. Přímé vyjadřování epistemického postoje v češtině nevyžaduje, aby konstrukce vyjadřovaly generalizovaný názor. Jedná se o konstrukce typu *je jisté/není pochyb (o tom), že/je nepochybné* a další. Vedle nich může mluvčí vyjádřit názor založený na osobní zkušenosti či přesvědčení. K tomuto účelu slouží různorodý rejstřík lexikálních a gramatických prostředků. Může se jednat o konstrukce s dativem *myslím si/jsem si jist*, slovesa myšlení a usuzování v různých gramatických tvarech. Rozdíly v epistemické platnosti vyjádření názoru proti pouhému popisnému sdělení ovlivňuje vedle slovesné osoby také slovesný rod. To platí například pro sloveso *přesvědčit (se)* a funkční rozdíl tvarů *přesvědčil jsem se/jsem přesvědčen*. Osobní konstrukce užitá v konstrukcích typu *mám za to, že*, případně okrajově i *mám za jisté, že* se pravděpodobně stále stylisticky omezují na hovorový/archaický jazyk. Frazém *mít něco za něco* se v současném mluveném korpusu nevyskytuje.

Nuyts ve svém výzkumu využívá převoditelnost adverbii na příslušné jmenné přísudky, dvojice zkoumaných výrazů jsou si maximálně formálně a významově podobné.

Mezi modálními adjektivy a adverbii byly v angličtině zaznamenány rozdíly, pokud jde o jejich zpochybnitelnost při zachování sémantiky. Možnost vytvořit otázku s modálním adverbium se zdá omezená na parafráze. (Nuyts, 1993, s. 935)

V češtině otázky na maximální míru jistoty, které jsou konstruovány s modálním slovesem, přecházejí k významu obligatornosti. V češtině lze otázku vytvořit díky tomu, že se příznaková intonace nepojí s obligatorní změnou slovosledu, je však nutné prověřit zastoupení takových otázek ve skutečné komunikaci a zhodnotit jejich příznakovost. Rozdíl v konstrukci otázek se projevuje na pozici fakultativního podmětu, který v otázkách s modálními adverbii nabývá rysu obligatornosti. *Oni možná přijedou v lednu?*

Skopus adverbia se může pružně měnit s mírou vyjádřené jistoty: *Ve středu přijedou jistě?/Jistě přijedou ve středu?* V češtině by při interpretaci sdělení hrál roli i slovosled a umístění důrazu. Substituce synonymních modálních výrazů typu *možná/snad* nemusí být nutně bezpříznaková, protože *snad* může implikovat nesouhlas mluvčího s propozičním obsahem. *Jsem snad jeho služka?* Toto užití jasně upozorňuje na provázanost deontické a epistemické modalit i na jejich společný pragmatický rozměr.

Jako další rozdíl mezi modálními adjektivy a adverbii uvádí Nuyts (1993) nemožnost negovat adverbia při zachování jejich postavení jistotního modifikátoru. Pokud mluvčí vyjadřuje modální modifikaci a zároveň negaci, dává přednost modálním adjektivům před adverbii. Modální adverbia jsou považována za výhradní vyjadřovací prostředky subjektivní modalit. (Nuyts, 1993, s. 936) Nuyts odlišuje obě třídy vyjadřovacích prostředků na základě jejich fungování v diskurzu. Vyjádření založená na adjektivech umožňují umístit epistemický výraz do pozice výpovědního jádra. (Nuyts, 1993, s. 938) Pokud komunikační kontext vyžaduje vyjádření kontrastních modalit, stupňování jistoty (oběma směry), mají opět přednost modální adjektiva (Nuyts, 1993, s. 943).

Komunikační povaha epistemické modalit je ovlivněna i pragmatickými faktory komunikace, které popsal například Lewis. Univerzálním působením komunikačních maxim, zejména maximy kooperace, dochází ke zpětnému uplatnění chybějících podmínek úspěšné komunikace. Presupoze, které nejsou splněny v okamžiku promluvy, vstupují v platnost zpětně díky vůli komunikantů ke spolupráci. Toto pravidlo akomodace presupoze (Lewis, 1979, s. 340) se široce uplatňuje i v příkladech užití modálních výrazů, především při vyhodnocování užití deontické modalit, je tak možné upravovat hranice dovoleného. I pravidlo akomodace pro predikátory dovolení dokazuje, že modalita jako kategorie je uspořádána strukturně, neboť po vymezení nových hranic dovoleného se

posouvají na škále přípustnosti i ostatní prvky systému. Výsledkem aplikace konstruktivních pravidel je, že oprávněnost jazykového jednání i pravdivost sdělení je hodnocena na základě postoje komunikantů, zejména postoje posluchače, jenž svou reakcí naznačuje směr interpretace předcházejícího sdělení. Pravomoci posluchače umožňují například i nevážené interpretace vážně míněných výroků. Lewis (1979) upozorňuje, že lze pragmaticky interpretovat i výroky, které popisují více než jeden objekt svého druhu. Mluvčí daného jazyka jsou schopni sdělení pragmaticky interpretovat, klíčem je určení v daném kontextu nejpodstatnějšího referentu.

Podobně, na základě komunikační situace, mluvčí určují, zda tvrzení je dostatečně pravdivé a zda je zahrnou do množiny přijatých informací. Míra pravdivosti se stanovuje průběžně, ale jestliže standard pravdivosti zvýšíme, nelze jej automaticky snížit na původní úroveň.

Lewis (1979) označuje modální slovesa za relativní vzhledem ke kontextu, popírá jejich polysémní charakter. Strukturní vlastnosti modálních sloves zahrnují zejména vlastnosti syntaktické, konkrétně tedy: schopnost vázat infinitiv mimo objektovou rekcí. Tato schopnost je zapříčiněna sémantickou neúplností modálních sloves. Morfologické zvláštnosti jsou jazykově specifické, míra zastoupení supletivních tvarů je různá. Česká modální slovesa se morfologicky podobají imperfektivům. Totéž platí i pro synchronně užívané sloveso *muset* přejaté v průběhu historického vývoje z němčiny. Dříve užívaný ekvivalent imperfektivum *drbiti* (z německého *dürfen*) ponecháme stranou.

Přejímky z němčiny jsou prostředkem obohacování systému modálních sloves v mnoha slovanských jazycích. Samotné sloveso *muset* v němčině svůj význam postupně specializovalo z vyjádření možnosti dané objektivní situací až po vyjádření nutnosti. (Hansen, Björn, 2000, s. 78) Před dokončením sémantického vývoje slovesa *muset* v němčině se v historické češtině vyskytovala přejímka *drbiti* z něm. *dürfen*. Úzké vztahy mezi slovesy *muset* a *moci* jsou dány rolí svobodné vůle ve významu obou sloves. Možnost adresáta uplatnit vlastní vůli vytváří logickou síť vztahů. Sloveso *moci* je z hlediska vyjádření rozhodujícího vlivu vlastní vůle adresáta příznakově pozitivní. Sloveso *muset* naopak vyjadřuje nepřítomnost uplatnění vlastní vůle adresáta. Operátor negace pak tyto vztahy inverzně obrací. (Hansen, Björn, 2000, s. 79) Ze supletivismu vzniká síť vztahů *moci* vs. *nemoci* = *muset* a *muset* vs. *nemuset* = *smět*.

Výrazové prostředky faktické možnosti jsou převážně morfologické, jde tedy o adjektivní přípony vyjadřující schopnost nebo o adjektiva s týmž významem. V češtině se rozdíl faktické a hypotetické možnosti neprojevuje volbou modálního slovesa, ale

volbou formy přičestí. *Silnice může být uzavřena.* (kapacitativum, či hypotetická možnost) *Silnice může být uzavřená.* (faktická možnost). Pro vyjádření kapacity však může v mnoha jazycích existovat paralelní soubor lexikálních prostředků slovesných, které nemají strukturální vlastnosti modálních sloves (např. *umět, dokázat, dovést, zvládnout* aj.). Všechna uvedená slovesa jsou tranzitivní, ne vždy ale vyžadují objekt ve formě slovesného infinitivu. Kromě slovesa *umět* jsou polysémní, mohou být užita i v nemožném významu (tedy se substantivním objektem, životným či neživotným). U sloves *umět* a *dokázat* existuje rozdíl mezi možnými sémantickými třídami objektů. U slovesa *umět* je možné použít i objekty substantivní (*umět šachy, umět = napodobit Chaplina*). Sloveso *dokázat* v kapacitativním významu se pojí s infinitivem.

Vztah mezi slovesným modem a modalitou charakterizují podstatné rozdíly, způsobené zejména pragmatickým rozměrem modalit v porovnání s převážně gramatickou funkcí slovesného modu. Hranice není ostrá a jednoznačná, protože díky procesuálnímu vývoji jazyka mohou některé gramatické formy získávat další funkce odvozené od součinnosti gramatiky a sémantiky. Jde například o epistemickou funkci futura u slovesa *být* v češtině a angličtině. Ve slovenštině se ve srovnatelné epistemické funkci používá sloveso *íst'*, i když podobně jako v češtině není epistemické funkci zcela vyhrazeno. Sloveso *být* v epistemické funkci vyjádřené futurem se může kombinovat i s dalšími epistemicky modálními predikátory, které pak ztrácejí performativní užití a postupují modální rozměr slovesu *být*. Příkladem může být výpověď typu *Já už budu vědět*. Vyjadřuje přesvědčení mluvčího o schopnosti, která je v dané komunikační situaci relevantní. Jde o srovnání domněnky *To bude pošťák*. například s výpovědí *On už bude vědět, co s tím*.

Navíc v souladu s Lyonsovým (viz 1977, s. 809–823) popisem časové soustavy za pomoci nulového bodu situovaného do okamžiku promluvy, je možné připisovat odlišnou pragmatickou míru jistoty i různým formám futura. Transpozice přítomnosti do významu futura je v češtině pragmaticky omezena rozsahem popisovaného časového úseku. Přijatelnost přítomných tvarů ve významu futurálním je proto omezena na časové úseky nepřilíživě vzdálené od okamžiku promluvy. V angličtině je tento rozdíl gramatikalizován do soustavy futurálních forem nezávislých i transponovaných.

V komunikaci se při vyjadřování modalit uplatňují čistě morfologické prostředky. Postojová modalita má navíc k dispozici i specifické prostředky (morfologicko) lexikální, modální slovesa a čistě lexikální, modifikátory a postojové komentory (Čejka, 1979).

Kategorie postojového komentoru se od modálního modifikátoru liší tím, že nestojí vně struktury. Komentory jsou totiž takové epistemické prostředky, které jsou součástí struktury výpovědi.

Označení postojová modalita naznačuje příklon k hodnotícímu pojetí této kategorie. Pragmaticky jsou zakotveny ty modální významy, které příznakově vyjadřují postoj mluvčího ke skutečnosti. Za bezpříznakové vyjádření lze v tomto smyslu považovat takové vyjádření, které se zakládá výhradně na dodržování komunikačních maxim (maximy pravdivosti). Nepříznakově se tedy vyjadřuje plné přesvědčení o (ne)platnosti obsahu vyjádřené pomocí komunikační funkce oznámení. Je-li prosté oznámení modifikováno, je celá struktura příznaková, což adresát odhalí na základě předpokladu, že mluvčí sděluje nejvyšší možnou míru informací.

Zároveň přitom může docházet ke stírání hranic mezi prostředky ostatních typů modalit, zejména hranice mezi deontickou modalitou a modalitou dynamickou v jazycích, v nichž jsou oba významy vyjádřeny jednou slovesnou formou. Jde o významový odstín *moci/smět/možná*, kde u slovesa *moci* očekáváme významy epistemické možnosti a význam deontický dovolení či dynamické vyjádření schopnosti (kapacity). U slovesa *smět* odlišujeme na základě kontextu deontický význam dovolení a epistemické možnosti. Tento rozdíl však záleží na výstavbě lexikálního plánu jednotlivých jazyků, respektive na struktuře vztahů mezi uvedenými významy modálních sloves. V češtině existuje tento soubor vztahů:

- a) *Může to být pravda* (epistemická možnost).
- b) *Můžete (smíte) se zeptat na cokoliv* (deontické dovolení).
- c) *Díky tomu můžeme (dokážeme) splnit každé přání* (kapacitativum).

Ve srovnání s anglickým systémem:

- a) *It may be true* (epistemická možnost).
- b) *You may ask any questions* (deontické dovolení).
- c) *You can ask questions* (kapacitativum).
- d) *We can (are able to) fulfil any wish* (kapacitativum).

Z hlediska modalit je možné interpretovat jiné gramatické kategorie, Lyons (1977) usouvztažňuje kategorii času a modalit stejně jako v českém prostředí Komárek (2006). Upozorňuje na paralelní logické vztahy mezi možností/nutností a obecnou a okamžitou platností výpovědi. Dále odkazuje na důležitost referenčního bodu při vyhodnocování časových a epistemických významů. Právě díky referenčnímu bodu zakotvenému v okamžiku promluvy můžeme na časové ose odlišit přítomnost a budoucnost. Na ose

modálních významů epistemických jsme analogicky schopni posoudit oprávněnost přesvědčení z hlediska původce přesvědčení, nikoli z hlediska příjemce modalizovaného sdělení.

Nefaktivnost a kontrafaktivnost kondicionálních forem je výrazem modální vzdálenosti mezi postulovaným stavem světa a okamžikem promluvy. Prostředky větné modalit jsou bezesporu gramatikalizované ve formě slovesného způsobu (*modus verbi*). Jedná se tedy o prostředky bezpodmínečně statisticky obligatorní, naopak prostředky modalit navrstvených, postojově hodnotících, jsou vázány na jazykové povědomí uživatelů, jsou poměrně proměnlivé a připouštějí velkou míru uživatelské kreativity.

Podobné rysy lze postřehnout i u alternativních prostředků hodnocení, například u intenzifikujících adjektiv. Tato paralela by mohla epistemickou modalitu přibližovat postoji.

Lexikální prostředky vyjadřující epistemickou modalitu procházejí postupnou jednosměrnou gramatikalizací, pro angličtinu ji dokládá de Haan (2004) například pro sloveso *myslet*, které získává syntaktickou volnost větného adverbia. Podobně se v důsledku gramatikalizace do věty začleňuje i české *myslím*, dochází u něj navíc i k fakultativním redukčním ve výslovnosti. De Haan (2004, s. 20) dále uvádí, že v důsledku gramatikalizace se sloveso *myslím* v angličtině nepojí se spojovacím výrazem uvozujícím vlastní propozici. Možnost vynechání uvozujícího spojovacího výrazu *that* je ale platná pro všechny vedlejší věty předmětné, vztahuje se tedy na celý rejstřík uvozovacích sloves. Slovesa typu *myslet* označuje jako modální dovětky; v češtině je díky volnému slovosledu pozice sloves myšlení a mluvení při vyjadřování epistemických postojů poměrně volná, skopus těchto sloves zahrnuje vždy celou větu.

Van Bogaert (2010) tvrdí, že mentální predikáty jsou spíše než k popisu skutečnosti využívány jako interpersonální modifikátory epistemické platnosti. Tuto funkci mají slovesa v prototypickém tvaru 1. osoby singuláru přítomného, sémantický obsah takových predikátů je oslaben ve prospěch určení míry přesvědčení mluvčího o platnosti sdělení. (van Bogaert, 2010, s. 399, 401) V češtině je posun signalizován například i derefektivizací slovesa *myslet si* na *myslet*. Důkazem modifikujícího postavení těchto sloves je i jejich kombinace s faktovými větnými adjunkty, částicemi a adverbii. Jde o příklady typu *Bohužel myslím, že jste se zmýlili.* = *(Bohužel jste se zmýlili) myslím.*

V teorii funkční gramatiky lze tento jev vysvětlit s odkazem na příslušnost jednotlivých znaků buď k myšlenkové (tj. propoziční) nebo k interpersonální rovině komunikace. Modální modifikace spadá do vyšší interpersonální roviny. Interpersonálně

užitá verba cogitandi jsou performativní v tom smyslu, že mluvčí odkazuje k názoru, který vyjadřuje tady a teď, proto je v této funkci nutné užití prototypické formy.

Z pohledu systému jazyka lze uvažovat o gramatikalizaci takto užitých forem v takzvaném pragmatickém posilování. (van Bogaert, 2010, s. 406) V důsledku gramatikalizace by měly vznikat formy gramaticky ustrnulé a ztrácející na sémantické průhlednosti. V případě sloves typu *myslet* není jejich původní paradigma v epistemickém významu nedostupné. Tvary préterita/kondicionálu ale mohou získávat pragmaticky odstíněné významy. V závislosti na komunikační situaci mohou signalizovat ochotu ke změně názoru, ale také ironii. Širší paradigma implicitně dokazuje, že sloveso je ve své epistemické funkci užíváno častěji v porovnání s dalšími predikáty téže třídy.

Míra gramatikalizace jednotlivých tříd vyjadřovacích prostředků je různá, na pomyslném vrcholu stojí gramatické prostředky, na opačném pólu prostředky lexikální. Strukturální vztahy pozorovatelné v rámci kombinací lexikálních prostředků mohou signalizovat právě jejich částečnou gramatikalizaci, pozice jednotlivých prostředků v subsystémech se pružně mění. Vzhledem k nevětnému charakteru modálních částic lze navíc některé modální indikátory interpretovat až na základě výpovědi. *Třeba má pravdu.* vs. *Dám jim to třeba hned.* vs. *Pravdivost předpokladu si ověříme třeba na těchto větách.* (Synkretický výraz *třeba* můžeme významově parafrázovat jako *Je možné, že má pravdu. Dám mu to hned./Klidně mu to dám hned. Pravdivost si ověříme například na těchto větách.*)

V mluvených komunikátech s rozvolněnou výpovědní perspektivou může výraz *třeba* signalizovat uvádění příkladu, či odhadu či předpokladu. V podobném významu mohou mluvčí použít i frázi *já nevím* (blíže k tomu Hoffmannová, 2013, s. 222).

Sémantiku transponovaných prostředků epistemické modality určují mluvčí na základě vztahů mezi kategoriemi možnosti a nutnosti. *Sedmnáct jich nemohlo být.* Tato věta vyžaduje kontext, jednak proto, aby mohl být interpretován obsah osobního zájmena, jednak kvůli modálnímu slovesu, jehož epistemická platnost (pochybnosti) vyplývá z obsahu předchozí repliky: Někdo spočítal, že jich bylo sedmnáct.

Slovník spisovné češtiny uvádí *třeba* pouze ve významu predikativum (příslovce v predikátu, tedy s rysem záhodnost). Přitom platí, že transponované formy bývají v komunikaci příznakové právě díky nutnosti interpretovat je až na základě širšího komunikačního kontextu, neboť primární význam použité formy se často neshoduje s komunikační funkcí dané výpovědi, což zvyšuje expresivní potenciál produktů syntaktické transpozice. Není-li kontext dostatečně průkazný, může dojít k dezinterpretaci,

zejména pokud je v komunikaci užito sloveso, které připouští modální interpretaci, ale zároveň nese vlastní lexikální význam. Příkladem může být struktura s predikátem *mít*. *Před domem má stát auto* (záhodnost). Agens je anonymizován. vs. *Před domem má stát auto* (konstatování faktu). Nevyjádřený agens vlastní entitu lokalizovanou před domem.

2.2 Prostředky užívané k vyjádření vlastního mínění a k jeho lokalizaci na epistemické škále

Podle typu kontextu a důkazů, na nichž je vystavěno přesvědčení mluvčího, můžeme rozlišovat modální výrazy silné a slabé. Silná interpretace naznačuje bezvýhradné přesvědčení o platnosti propozice. Slabá interpretace je relativizovaná vzhledem ke zdroji informací. (Kosta, 2013, s. 168)

Explicitní epistemické výrazy naznačují, že informace prezentovaná jako jistá, tedy nutně pravdivá, je produktem dedukce nebo jiného kognitivního procesu s výjimkou přímé inference mluvčího nebo ironie v závislosti na kontextu. Rozdíl mezi logickou nutností a inferencí se v mluveném diskurzu stírá v důsledku toho, že mluvčí využívají evaluativní výrazy, které nemají přesně vymezenou platnost. Zejména široké spektrum příjemců sdělení může v důsledku rozmělnovat definice z podstaty vágních hodnoticích pojmů. Není přitom nutně pravda, že se toto omezení týká jen hodnocení stojících uprostřed škály. Ve své podstatě i pojmy jako *dokonalý*, *skvělý* či naopak *strašný* mohou mít pro různé skupiny příjemců sdělení různý obsah v závislosti na jejich souboru očekávání a životních zkušenostech, které tvoří srovnávací základ každého hodnocení. Kromě toho mluvčí mohou používat i strategie zmírňující kritiku a vyjadřovat se nepřímou. Tím zpravidla nezprůhledňují kauzální vztahy mezi vyjádřením nespokojenosti či kritiky a jeho přímou příčinou.

Při rozlišování silných a slabých interpretací se mohou uplatnit i jiná omezení kombinatorických pravidel pro vyjadřování subjektivní a objektivní modality. Interpretace podobných struktur je závislá na slovosledu a na skopusu jednotlivých výrazů. Pozornost jim bude věnována i v analytické části. Prozatím jen poznamenejme, že není možné užít dva prostředky různé síly, ale téhož typu v rámci jediné výpovědi. To vysvětluje Kostův postřeh, že není možné užít zároveň přímou evidencialitu jako jednoznačný důkaz a epistemický signál vysoké pravděpodobnosti. *Musí tam pršet*. může tedy vyjadřovat:

- a) přání mluvčího, aby v blízké budoucnosti přšelo;
- b) nespokojenost mluvčího, že prší (evaluativní postoj);
- c) přesvědčení mluvčího, že prší na vzdáleném místě označeném indexem *tam*.

Spojení přímého pozorování s epistemickým prostředkem porušuje maximu relevance, maximu kvantity a maximu způsobu, pokud osciluje mezi evidenciálním a epistemickým významem. To se v češtině týká zejména výrazů, které historicky odkazují k vizuálnímu vnímání, k nim patří například *očividně, zřejmě, samozřejmě*. Ne všechny výrazy tohoto typu mohou v češtině vyjadřovat epistemickou funkci se stejným stupněm jistoty o platnosti probíhajícího děje: *Očividně mě provokuješ. = Zjevně mě provokuješ*. Významově však neodpovídá *Zřejmě mě provokuješ*. Původní stupeň jistoty nevyjadřují ani otázky *Provokuješ mě zjevně celou dobu?* Otázka s výjimkou případů, kdy mluvčí žádá potvrzení nebo vyvrácení svého předpokladu, je založena na nedostatku informací na straně mluvčího. Její užití je motivováno snahou tyto informace získat, proto pravá otázka (nikoliv zdvořilá výzva) nemá stejnou epistemickou platnost jako oznamovací věta.

Síla příslušného výrazu závisí na konverzačním pozadí, které také ve většině evropských jazyků určuje sílu přesvědčení. Modální výrazy na základě dostupných zdrojů vyjadřují sílu přesvědčení jako stupeň pravděpodobnosti dané propozice, tím se liší od evidenciálních výrazů.

U sloves mluvení a vnímání se evidenciální signály pojí s gramatickými prostředky, konkrétně s vyjádřením času a vidu. V češtině tak lze vyjádřit spekulace, poučený odhad a evaluativní postoj mluvčího. Takové rozlišení dokládají například dvojice *říkám si, zda/jestli* vs. *řekl bych, že; vidím, že* vs. *koukám, že*. Expresivní protějšky slovesa *koukat* mají výhradně pozitivní evaluativní potenciál.

Jednotlivé druhy evidenciality tvoří pomyslnou škálu založenou na vzájemném postavení jednotlivých smyslů a částečně i na společenských konvencích. Z jednotlivých epistemických částic tedy nepřímě vyplývá síla přesvědčení. V některých případech se projevuje rozpor mezi kulturně hodnocenou škálou epistemických zdrojů a jejich dostupností. Proto (pro objektivní pozorování) může síla epistemického přesvědčení kolísat v závislosti na situaci v případech, kdy mluvčí vyjadřuje subjektivitu vlastního přesvědčení podloženou citově či intelektuálně. Kosta (2013, s. 181) uvádí následující škálu modálních výrazů: *Asi prší. – Je téměř jisté, že prší. – Pravděpodobně prší. – Mohlo by pršet. – Prší.*

Uspořádání jednotlivých prvků výše uvedené škály je ale pravděpodobně závislé na více faktorech. Například české *mohlo by* je, stejně jako anglické *might*, schopno vyjádřit hypotetickou možnost v přítomnosti, stejně jako preferovanou možnost v budoucnosti. *Určitě prší.* je považováno za výrok podmíněný pravdivostí prostého *Prší.*, proto je explicitně modalizovaná verze hodnocena jako silnější. Síla modálního výrazu je však dána podmínkami komunikační situace. O dějích vnímaných bezprostředně je nutné mluvit bez

vnějších modálních signálů. Síla přesvědčení je ekvivalentní skryté evidencialitě. Při popisu jevů, které nemůžeme osobně ověřit, je modalizovaná forma vyjádření silnější. Dalším důkazem je fakt, že verzi s epistemickou částicí lze užít jako zesílenou asertivní výpověď užitou v reakci na opačné tvrzení. (Např. *Neprší tam.– Určitě tam prší. Prší tam.– Určitě tam neprší.*)

Stanislav Žaža (1979, s. 136) rozlišuje epistemické částice podle schopnosti vyjádřit hodnotící postoj a podle epistemické síly následovně: *možná* se nevyjadřuje k očekávanému výsledku, *asi* výsledek předpovídá, *snad* výsledek předpovídá a hodnotí jako žádoucí. *Asi* je tedy silnější než padesátiprocentní *možná*. *Snad* se od *asi* liší právě preferenčním postojem. V současném diskurzu odlišuje jednotlivé epistemické částice i Štícha (2013, s. 779–780). Na základě dokladů z Českého národního korpusu formuluje mezi jednotlivými částicemi následující rozdíly. *Možná* a *snad* kvalifikují obsah sdělení z hlediska mluvčího jako žádoucí. Částice *asi* tento potenciál nemá. *Možná* i *snad* si svou preferenční složku uchovávají bez ohledu na polaritu kladu a záporu. *Snad budou mít ještě otevřeno.* vs. *Snad ještě/už nebudou mít zavřeno.* Je však třeba podotknout, že *snad* může v emocionálně zabarvených výpovědích vyjadřovat i obavy z nežádoucího vývoje/stavu. Například ve větách typu *Ty reklamy snad nikdy neskončí.*

Sémantické rozlišení ovlivňující epistemickou interpretaci platí rovněž pro slovesa smyslového vnímání: *zírat, hledět* aj. Slovesa smyslového reagování už vyhraněná nejsou.

Kromě čistě epistemických výrazů a výrazů primárně evidenciálních existují v češtině i výrazy vyjadřující neurčitost. Jedná se především o neurčitá zájmena tvořená morfologickým postfixem. Výrazy typu *jakýsi* vyjadřují několik významů. V prvním významu naplňují obsah pojmu *neznámý, nějaký*. Ve druhém významu pak naplňují obsah pojmu *takový* ve smyslu svého druhu. V obou případech výraz vyjadřuje neznalost na straně mluvčího. Míra neznalosti se pak může lišit v souvislosti s mírou schopnosti mluvčího identifikovat předmět řeči. V otázce identifikace pak dále záleží na tom, jakými prostředky je předmět řeči identifikován. Pokud nastane komunikační situace, v níž mluvčí dokáže předmět řeči identifikovat jen jedním z možných způsobů (ostenzí, vizuálně, nebo na základě slovního popisu) je možné použít neurčitý atribut typu *jakýsi*.

Míra neurčitosti takto formulovaného tvrzení je příčinou toho, že s užitím neurčitého výrazu vzniká tvrzení slabší, nikoli silnější (Šimík, 2013).

2.3 Shrnutí teoretické části

V teoretické části práce jsme popsali stěžejní termíny, modalitu, její typy, formy a funkce v komunikaci. Pokusili jsme se nastínit souvislosti mezi epistemickou modalitou a kategorií evidenciality z hlediska formálního a funkčního. Kromě teoretického rámce jsme se věnovali i vymezení epistemických výrazových prostředků v češtině. Některé z vyjadřovacích prostředků jsme navíc usouvztažnili s jejich funkčními ekvivalenty v jiných jazycích, zejména v angličtině. Nastínili jsme některé funkční a sémantické rozdíly mezi vyjadřovacími prostředky.

Pozornost byla věnována i filosofickému pohledu na epistemickou modalitu a její možnou pravdivost. Prezentované úhly pohledu na epistemickou modalitu byly voleny tak, aby poskytly podklad pro identifikaci a následnou analýzu co nejširšího spektra situací doložených v analyzovaném korpusu přirozeného jazyka.

Analytická část

3 Design výzkumu a hypotézy

Všechny analyzované komunikáty jsou dialogické interakce rodilých mluvčích češtiny v prostředí mediálních televizních či rozhlasových studií. Pracujeme s vlastními prepisy uveřejněných dialogických interakcí. Technické prostředky používané k vytvoření finální podoby komunikátu, jenž je předmětem analýzy, nebereme v potaz, neboť působí na všechny dialogické interakce potenciálně stejně. Z hlediska interakce mezi hosty pořadu a publikem jako třetí stranou mediálního trojúhelníku předpokládáme, že může docházet a dochází ke vzájemnému ovlivnění komunikace v běžném dorozumívacím stylu a komunikace, která je zveřejňována v médiích. Tento jev souvisí s postupnou konverzacionalizací, či až buvalizací médií. Setkáváme se s ním zejména, nikoli však výhradně, v pořadech komerčních stanic.

Vzhledem k pestrosti korpusu a co do zachycených vysílacích stanic, typů pořadů a zejména k věkovému rozpětí hostů sledujeme i tendence opačné. Tendence k intelektualizaci dialogu se projevuje například verbalizováním předpokladu informovanosti komunikačních partnerů. Komunikanti využívají výrazy epistemické povahy (*samozřejmě, víme*) i povahy čistě hodnotící (*známý, slavný výrok*). Host může dobrovolně ustupovat ze své pozice experta na dané téma. V konverzačních kontextech může navíc, zejména u mladších komunikačních dvojic, docházet k rozšiřování hypotetických zkušenostních kontextů. Ve prospěch komunikačního partnera mohou být formulována vysvětlení či výpovědi, jež se zjevně neshodují se všeobecně sdíleným zkušenostním kontextem, jenž oba aktivní komunikanti sdílejí se svým publikem.

Naopak u starších mluvčích se často projevuje vysoká míra vlastní informovanosti. V kombinaci s výrazně větším věkovým rozdílem mezi hostem a moderátorem vede k získání výrazného prostoru pro hosta, moderátor může ustoupit k formulaci širších témat rozhovoru. Tato konverzační strategie vytváří vysoce kooperativní prostředí pro následný dialog. S ohledem na podporu rovnováhy komunikantů v rámci kooperativního jednání se někteří hosté mohou snažit formulovat své názory s větší mírou projevované nejistoty a hypotetičnosti. V korpusu budeme sledovat míru využití slovesných a neslovesných epistemických prostředků. Sledujeme dialogickou interakci, u níž předpokládáme částečně spontánní reagování na podněty komunikačního partnera, předpokládáme, že v korpusu bude doložena významná převaha neslovesných epistemických prostředků v porovnání s prostředky slovesnými.

Proto formulujeme H4: V dialogích existuje významný rozdíl v míře užití slovesných a neslovesných epistemických prostředků. Předpokládáme, že tento rozdíl se projeví jednak v rejstříku doložených prostředků, jednak v jejich absolutním počtu.

Ve zkoumaných dialogích jsou dokumentovány převážně situace, kdy host reaguje na rozpoznáný komunikační záměr mluvčího. Z tohoto hlediska lze všechny dialogy označit za kooperativní. Typy zvolených otázek, zejména otázky zjišťovací a doplňovací vymezují prostor pro odpověď hosta a také lze předpokládat, že ovlivňují četnost epistemických výrazů v dialogu. Přestože na zjišťovací otázku lze stručně odpovědět jednoslovně, hosté ne vždy této možnosti využívají a zpravidla připojují podrobnější komentář nebo kontext. Z hlediska moderátora představují zjišťovací otázky jednak prostředek k ověření platnosti vstupních údajů o nastolovaném tématu, jednak tento typ otázek rozšiřuje „operační“ prostor hosta. K ověření vztahu mezi převažujícím typem otázek a četností výskytů epistemických prostředků formulujeme H3: Typ otázek užitých moderátorem ovlivňuje míru užití epistemických prostředků v dialogu.

Stranou ponecháváme presumpční otázky formulované pomocí tázacích dovětek *že*, *žejo*, *ne* a *vid'*. Při analýze korpusu bylo nalezeno pouze omezené množství dokladů, jejichž distribuce je značně nerovnoměrná. Například presumpční *vid'* bylo doloženo pouze ve čtyřech replikách Marka Ebena a pouze v kontextu s pozitivním hodnocením sdělovaného obsahu. Dovětky *ne* a *žejo* jsou zastoupeny v několika desítkách dokladů. V některých případech užití těchto prostředků hostem je tázací dovětek užit v řečnické otázce. Dalším typem otázek založených na předpokládané informaci, o jejíž potvrzení se moderátor snaží, jsou otázky formulované s negací. Z celého rejstříku dokladů se podrobněji věnujeme pouze formulacím, v nichž je negací zasaženo epistemické sloveso.

Při výměně rolí mezi moderátorem a hostem nepředpokládáme zásadní obrat v komunikačních strategiích u kooperativních typů dialogu, (Hirschová, Svobodová, 2014, s. 56) jejichž participanti si uvědomují odpovědnost vyplývající z naplňování obou rolí a respekt k jejich výměně příliš neproměňuje jejich komunikační pole/procento komunikačního prostoru a pozornosti, které pro sebe aktuální moderátor a aktuální host mohou získat. V kompetitivních typech dialogu dochází k výraznějšímu posunu mezi obsahy rolí jednotlivých komunikantů. Úbytek moci/komunikační převahy u aktuálního hosta ve prospěch aktuálního moderátora se promítá do změny komunikačních strategií. Předpokládáme, že aktuální host bude vyhledávat náhradní strategie ke znovunastolení obvyklé převahy.

Celkově je vzhledem k povaze zkoumaného materiálu možné předpokládat, že procento epistemicky nemodalizovaných výpovědí v dialozích bude reflektovat nadstavbový charakter epistemické modality jako kategorie.

H1: Nemodalizované výpovědi budou v každém zkoumaném mediálním dialogu tvořit bázi komunikace, vyrůstající ze všech tří rovin kontextu, zejména z kontextu zkušenostního.

Zpochybnění rámce zkušenostního kontextu by mohlo mít za následek nesrozumitelnost dialogu pro širší publikum, což je v přímém rozporu s funkcí mediálního dialogu, neboť jeho výstupy jsou primárně určeny širšímu publiku.

Na H1 navazuje hypotéza H2, jejímž cílem je postihnout podíl epistemické modality na rozvíjení tématu v dialogické interakci. Při sdělování bližších podrobností a zdůvodňování vlastního přesvědčení může v promluvách jednotlivých mluvčích docházet k postupnému nárůstu počtu epistemických prostředků, zejména lexikálních.

Proto formulujeme hypotézu H2: S délkou rozvíjení tématu stoupá počet modálních prostředků zejména na lexikální rovině.

Výběr analyzovaných komunikátů se řídí kritérii, jejichž cílem je zajistit co nejvyšší relevanci získaných dat i na poměrně omezeném vzorku materiálu. V návaznosti na diplomovou práci se budeme zabývat vlivem prostředí v širokém slova smyslu na průběh komunikace, zejména pak s ohledem na sebeprosazení jednotlivých komunikačních parterů v dialogu vzhledem ke specifickým vztahu moderátora a hosta odrážejícím se v jejich interakci. Dialogy budeme hodnotit s ohledem na výchozí asymetrický vztah komunikantů, podle toho, nakolik se k symetrii přiblíží. Totéž kritérium vzhledem k prostředí komunikace a k mediu by se dalo považovat za porušení pravidel komunikace v rámci mediálního dialogu, tedy za ohrožení role moderátora. Soustavně budeme sledovat vliv modálních modifikací na pravidla daného diskurzu. Omezení komunikátů na případy dialogické interakce zaručuje vyšší spontaneitu projevu. Zejména komunikáty, v nichž mluvčí v průběhu komunikace reagují na externí podněty⁵, jsou vysoce spontánní, což se ukazuje i na jejich celkovém syntaktickém uspořádání. Spontaneita dialogu může v některých případech být výsledkem stylizace. V mediálním diskurzu lze za bezpochyby spontánní označit pouze živé vysílání. Tento formát v našem korpusu naplňují interaktivní pořady Hydepark a Hydepark Civilizace.

⁵ Jde například o komentáře k vizáži hosta v transkriptech 2, 11. V transkriptu 15 komunikanti reagují na spontánně vzniklý technický problém.

Všechny analyzované komunikáty vznikly po roce 2000, v období 2004–2016, opírají se tedy o současný jazykový úzus. Úzus sám je však pojem graduální, můžeme u něj předpokládat obdobu centra a periferie, proto vzorek komunikátů nepředstavuje sondu do vývoje lexikonu. Předpokládáme ale, že u pořadů obsažených v korpusu hraje podstatnou roli srozumitelnost. Prostředky zanikající nebo naopak nově vznikající budou proto ve vzorku minoritní, budou-li zastoupeny. Ve vzorku komunikátů budou zastoupeni mluvčí profesionální, kteří pracují s veřejně mluveným slovem, i mluvčí poloprofesionální, jejichž komunikační zdatnost se může lišit. Materiál excerpovaný z pořadu České televize Hyde Park Civilizace reprezentuje zároveň i komunikáty poloveřejné. Jeden jejich účastník totiž zadává sice podnět k diskusi, zároveň ale zůstává v relativně nejvyšší anonymitě, respektive může si zcela svobodně zvolit, které identifikující informace o sobě zveřejní. Míra veřejné známosti účastníka neovlivňuje jeho pozici v komunikaci ve smyslu snižování prestiže a důvěryhodnosti anonymního účastníka. Tento konstitutivní prvek zároveň zajišťuje nejvyšší spontaneitu dialogu. Podobnou funkci má přítomnost nového mluvčího v mimostudiových dialozích, jestliže se tento mluvčí na omezenou dobu stane účastníkem komunikace.

Po obsahové stránce se jedná převážně o glosování aktuálních témat nebo témat relevantních ve vztahu jednak k hostu, jednak k publiku. Analyzované komunikáty, ať je jejich primárním posláním informovat, či pobavit, se zpravidla opírají o interviewovanou osobnost. Pocházejí převážně z vysílání veřejnoprávní České televize, cíleně se ale nevyhýbáme ani komunikátům pocházejícím z komerčních stanic. V korpusu 25 mediálních komunikátů je zastoupeno 10 pořadů, které vznikly mimo prostředí veřejnoprávní České televize. Kontrast prostředí a předpokládané cílové skupiny může poskytnout pohled na interakci, zejména na rozdělení komunikačních rolí a strukturu průběhu dialogu i pomocí modálních výrazů.

V závislosti na autorském stylu moderátora (nebo na jeho image vzhledem k publiku) se může lišit struktura dialogu, zejména časové intervaly, které moderátor věnuje jedné otázce, a prostředky (rozsah komunikačních strategií), které vynaloží na dosažení odpovědi. O všech analyzovaných komunikátech lze říci, že vizuální kontakt konečného posluchače s prostředím rozhovoru umožňuje lepší orientaci v dialogu, ale není rozhodující pro analýzu modálních prostředků v něm užitých. Institucionální charakter komunikátů jsme omezili výběrem takových pořadů, jejichž interviewovaný účastník nezastupuje žádnou politickou stranu a převážně nevystupuje v roli skupinového mluvčího. Toto omezení nezužuje výběr témat k rozhovoru, neboť politický názor

mluvčího lze ve veřejnoprávních prostředcích prezentovat i jako vlastní názor. Taková prezentace zpravidla zůstává individualizovaná, pokud přímým komunikačním partnerem mluvčího je individualizovaný posluchač, nikoli jedinec v institucionální roli politického oponenta. Výběr komunikátů k analýze se bude řídit dvěma kritérii, za prvé práce sleduje vystupování mluvčích, jejichž dialogy byly analyzovány v diplomové práci autorky (Danielová, 2011). Za druhé usilujeme o na žánrovou pestrost korpusu, proto materiál obsahuje i apolitické interaktivní dialogy z pořadu Hyde Park Civilizace. Materiál jsme excerpovali s přihlédnutím k audiovizuálnímu záznamu, následná analýza byla provedena v intencích Komplexní analýzy komunikačního procesu a textu (1990) s důrazem na epistemické prostředky.

3.1 Metodika tvorby dat

Výběr komunikátů k analýze byl proveden v souladu s cíli této práce tak, aby byli zastoupeni mluvčí v různých věkových kategoriích, osoby považované za společensky významné, avšak nikoli političtí reprezentanti. Komunikáty byly zvoleny tak, aby dobou vzniku odrážely aktuální komunikační úzus odpovídající realizaci komunikátů s potenciálně celonárodním dosahem.

Metodika přepisu a digitalizace dat byla zvolena podle Manuálu pro přepisovatele textů korpusu Dialog. (Kaderka, Svobodová, 2006). Od manuálu se odkláníme pouze v otázce zarovnání překrývajících se replik. K tomuto rozhodnutí jsme dospěli s ohledem na přehlednost prepisů a možnosti formátování ukázek v souvislém textu. Z důvodu čitelnosti přepisu se, stejně jako autoři manuálu, odkláníme od fonetické transkripce. V oblasti zprostředkování audiovizuálních informací jsme se rozhodli nezaznamenávat střihy, neboť přílišné přetížení textu komentáři přepisovatele by mohlo působit rušivě. Všechny transkripční značky použité v prepisech vycházejí z citovaného manuálu. Specifické transkripční symboly užití v analyzovaném korpusu uvádíme v tabulce 1.

Tabulka 1 Vybrané transkripční značky

Značka	Vysvětlení
[že to napsal režisér.] [autorem je zdeněk pospíšil, že]	simultánně pronesené pasáže
=	okamžité navázání na repliku partnera
<u>V</u> ideu	zdůraznění slabiky/slova
(.)	krátká pauza
k nějakému re- vzájemnému respektu	nedokončení slova
<poštou.>	pasáž pronesená se smíchem
((smích))	komentář přepisovatele

3.1.1 Charakteristika korpusu

Analýze byly podrobeny mediální komunikáty vzniklé jednak v prostředí komerčních televizních stanic, jednak v prostředí veřejnoprávní České televize. Okrajově jsou zastoupeny i komunikáty vzniklé v prostředí internetových a nezávislých televizních stanic. Kritériem pro výběr komunikátů byla přítomnost některého z protagonistů, jejichž vystoupení jsou zachycena ve srovnávacím korpusu (Danielová, 2011).

Protagonisté jednotlivých pořadů jsou převážně muži středního a vyššího věku. V korpusu je obsaženo pět rozhovorů se ženami z české vědy a kultury. Většina protagonistů se profesně věnuje práci v české kultuře. Pouze tři protagonistky poskytovaly rozhovor jako reprezentantky vědecké instituce. Jedná se o mluvčí zastoupené v subkorpusu pořadů Hydepark a Hydepark Civilizace

V korpusu jsou zachyceny komunikáty vzniklé mezi lety 2004–2016. Zastoupení jednotlivých let v korpusu není rovnoměrné, neboť se odvíjí od existence dostupných komunikátů, jejichž hlavním protagonistou byl některý z cílových mluvčích.

Za hlavní faktory, které budou při analýze zohledněny, považujeme typ pořadu, cíl interakce a vzájemnou pozici přímých aktérů komunikace.

3.1.2 Charakteristika mluvených komunikátů

Komunikáty zařazené do korpusu reprezentují řízené dialogy hosta a moderátora, jež mají působit spontánně přirozeně, proto jsou charakteristické syntaktickou stavbou mluvených komunikátů. Analyzované komunikáty v sobě kombinují rysy masové a interpersonální komunikace. Tyto rysy vyplývají z mediální podstaty komunikátů. Masový dosah komunikátů zprostředkovaných médii se navrstvuje na interpersonální interakci mezi komunikanty přítomnými zpravidla ve vysílacím studiu. Některé

komunikáty navíc umožňují svým formátem i interakci s publikem. V našem korpusu se jedná o pořady ze subkorpusu Hyde Park a Hyde Park Civilizace, které umožňují hostům z pozice odborníka reagovat na předem či průběžně zasílané dotazy diváků. V tomto případě se tedy jedná o trojstupeňovou komunikaci mezi moderátorem, hostem a diváky. (Hirschová, Svobodová, 2014)

Některé rysy takových komunikátů mají vliv na výsledky interpretace materiálu. Jedná se zejména o důsledky nedostatečné výpovědní perspektivy. Na rozdíl od spontánních dialogů jsou mediální dialogy ve své stavbě ovlivněny ohledy na (nepřítomného) diváka. Vysvětlující vsuvky mohou použít jak moderátoři, tak hosté. Některé z komunikátů se spontánním nepřipraveným mluveným dialogům blíží možností vzájemných reakcí mezi hosty. Vzájemná komunikace hostů není podmíněna jejich blízkým vztahem, i když je tímto faktorem podpořena. Často je však vzájemná interakce mezi symetricky postavenými partnery spuštěna aktuální komunikační situací, jak dokládá následující příklad (1).

Interakce mezi hosty může kompenzovat odmítnutou interakci mezi moderátorem a hostem, tak je tomu například případě, kdy host vznese nabídku, ale ta je odmítnuta moderátorem, jemuž byl určena jako primárnímu komunikačnímu partnerovi v dané situaci. Následně je nabídka kompenzačně přijata druhým hostem, který projev zdvořilý zájem.

(1) MVel: ne tak sáhněte si, vono to je takový

JK: já ani nechci. mě by to našťvalo.

((smích publika))

JK: já jsem neměl tak dlouho vlasy v ruce, že bych to ani (.)

MD: můžu si sáhnout já?

Transkript 2: Uvolněte se, prosím (s Magdalenou Dietlovou a Maximem Velčovským)

Z charakteristických prvků výstavby mluveného projevu je pro analýzu nejpodstatnější vyhodnocení motivovaných a nemotivovaných modifikací slovosledu, zejména tendence strukturovat věty s využitím subjektivního pořadu, tj. od významově nejpodstatnější informace. (Hoffmannová, Čmejrková, 2011, s. 156)

Vedle toho je mluvený projev charakterizován užším rejstříkem spojek a vyšším podílem asyndetických konstrukcí, proto jsou některé logické souvislosti, s nimiž komunikát operuje, ponechány v implicitní rovině.

3.1.3 Typ pořadu jako určující faktor

Analýze byly podrobeny převážně pořady typu talkshow, které však byly vnitřně diferencovány jednak vzájemným postavením moderátora a hosta či hostů, jednak celkovým cílem pořadu, pokud jde o způsob prezentace hosta. K talkshow v korpusu řadíme pořady Krásný ztráty, Uvolněte se, prosím, Na plovárně a Všechnopárty. Z komerčních a nezávislých kanálů pocházejí talkshow Show Jana Krause a Snídejte šampaňské. Každá talkshow má vlastního moderátora, jehož působením je ovlivněn průběh dialogické interakce. Prostředkem k zajištění kooperace se stává nejen dodržování pravidel dialogické interakce, ale také míra konfrontace mezi moderátorem a hostem. Čím méně konfrontačních situací je v dialogu přítomno, tím vyšší je míra kooperace mezi moderátorem a hostem.

Talkshow jako typ pořadu konstruuje prostředí plynoucí přítomnosti, a pomocí kontaktu s divákem se pokouší vytvářet intimní kontakt s diváky, tedy s publikem v sále i u televizních obrazovek. Vytvářený vztah mezi moderátorem a hostem určuje, zda a do jaké míry bude mít interakce konfrontační charakter. V korpusu je konfrontačně zábavný průběh dialogu charakteristický pro talkshow komerčních televizních stanic, není ale omezen pouze na ně.

Soutěžení o pozornost příjemců sdělení je průvodním jevem pořadů, které mají zábavný charakter stanovený jako komunikační cíl a které využívají verbální humor. Moderátoři, ale i hosté těchto pořadů mohou vyhledávat známky neurčitosti, místa potenciálního křížení sémantických rámců a jiné projevy jazykové dvojznačnosti, které mají potenciál vytvořit pointu jejich promluvy. Ve snaze o zviditelnění sebe sama mohou komunikanti vyhledávat a vytvářet místa neurčitosti a nejistoty.

Partnerská talkshow redukuje prostor moderátora ve prospěch prostoru pro hosta, a to včetně verbálních kontaktních prostředků, které jsou nahrazeny nonverbálními. Různé stupně uplatnění rysů partnerské talkshow byly doloženy ve vysílání veřejnoprávní televize. Oceňující jednání omezuje využití ironie, sebeironie a osobních útoků. Kvantitativní analýza jednotlivých excerpovaných talkshow není předmětem této práce vzhledem k tomu, že jejich korpus je, co do rozsahu, velmi odlišný, lze tedy očekávat velké zkreslení výsledků. Způsob průběhu vzájemné interakce mezi komunikačními partnery je ovlivněn očekávanou zábavností dané relace. Požadavkem zábavnosti je určen i typ replik užívaných v rámci pořadu, respektive zábavnost vede k rozdílu v užití některých syntaktických konstrukcí například k vyšší četnosti výpovědí využívajících kontaktní tázací dovětek. V partnerských dialogích připojuje moderátor tázací dovětky ke

svým tvrzením, zejména pokud má v úmyslu poskytnout hostu možnost je opravit. V sebe prezentujících relacích moderátor stejným způsobem zpochybňuje výroky hosta.

V žánru talkshow jsou hosté vystaveni typickým podnětům, které vytvářejí různorodé pretexty probíhající komunikace, i když ne všechny jsou stejně univerzální. V závislosti na typu partnerské či sebe prezentující talkshow se vyskytuje například parodické echo. Hosté jsou konfrontováni nejčastěji s vlastními výroky z minulosti, s výroky o sobě, i s výroky, které jsou jim připisovány. Funkce jednotlivých pretextů zaleží převážně na jejich zasazení do kontextu probíhající komunikace a na prostoru poskytnutém hostovi k vyjádření vlastního stanoviska. (Čmejrková, Hoffmannová, 2012, s. 268–269)

V sebe prezentující talkshow, kde moderátor vystupuje jako hlavní bavič, je kladen velký důraz na intonační průběh jednotlivých replik moderátora. Intonace slouží jako prostředek zpochybnění informace, což dokládá častý výskyt tázacích dovětků a intonačně oddělených kontaktních výrazů.

Talkshow je ve své konečné podobě určována žánrovými normami, z nichž první zdůrazňuje rozhodující vliv moderátora nebo moderátorů na vyznění pořadu. Moderátor určuje celou podobu interakce, tedy diskurz svůj i podobu diskurzu hosta či hostů. Moderátor proto bývá chápán jako jakási ochranná známka daného pořadu. (Timberg, Erler, 2002, s. 3)

Dále jsou do korpusu zařazeny rozhovory, v nichž hosté vystupují jako známé osobnosti, především umělci a také jako odborníci, na něž je kladena společenská odpovědnost. Takové postavení hosta zakládá jeho institucionální pozici, což se zpravidla projevuje v jeho způsobu reagování na dotazy a v hodnocení sdělených informací.

Tento typ rozhovorů se vyznačuje koncentrací pozornosti na jediného hosta, což je vzhledem k převážně informativnímu charakteru pořadu žádoucí, neboť host získává maximální možný prostor pro vysvětlení odborné problematiky, o níž má diváky informovat.

V případě interview je pro komunikáty charakteristická absence snahy pobavit, převládá tedy cíl informovat o faktech a z nich odvozených vlastních postojích.

Speciální pozornost bude věnována pořadům typu portrét osobnosti, kde je host prezentován třetí stranou a jeho vlastní komunikační prostor je vymezen implicitními otázkami redaktora. S portrétem může tento typ komunikátů spojovat využití vzpomínkových monologů a vyprávěcích sekvencí.

3.1.4 Diskursivní markery jako prostředky výstavby dialogu

Diskursivní markery, které chápeme jako střeškový termín v souladu s pojetím Hoffmannové a kol. (2019), se podílejí na snadnější čitelnosti informace a dávají živé mluvené interakci plasticitu. Diskursivní markery zahrnují několik skupin vydělovaných na základě jejich funkce, či interpretace v diskursu. Největší skupiny markerů můžeme vydělit podle toho, zda se vztahují k posluchači, ke sdělení, nebo k organizaci projevu.

K posluchači se vztahují markery kontaktové, napomáhající zahájení komunikace a získání pozornosti, a markery responzní. Diskursivní markery vztahující se ke sdělení vyjadřují stupeň jistoty o pravdivosti sdělované informace, z pragmatického hlediska tedy mimo jiné pomáhají předcházet konfliktům nebo alespoň mírnit jejich následky. Třetí skupina diskursivních markerů se vztahuje k organizaci projevu. Je však třeba mít na paměti, že všechny skupiny se mohou překrývat a vzájemně doplňovat. Diskursivní markery samy o sobě nedisponují sémantickým obsahem, jejich nevyužití tedy nemění sémantickou hodnotu výpovědi, jejich užití však naopak posiluje pragmatickou hodnotu výpovědi.

Pro účely naší práce se zaměříme zejména na ty typy markerů, které nejsou formálně vyjádřeny sysémantickými slovními druhy s vlastní primární funkcí, která by odpovídala právě pragmatické hodnotě tohoto markeru. Proto nebudeme věnovat zvýšenou pozornost markerům časovým vyjádřeným spojkami, případně markerům příčiny a výsledku uvozujícím souvětne syntaktické struktury. V případě konektivních markerů vyjadřovaných vlastními spojkami se budeme zaměřovat pouze na informačně neukončené výpovědi.

Zvýšenou pozornost budeme naopak věnovat markerům umožňujícím odkazování mluvčího k vlastnímu projevu, případně hodnocení projevu ostatních komunikačních partnerů, k tomuto účelu mohou sloužit například formální konjunkce v neukončených výpovědích. Podle Hoffmannové (2011, s. 153) rozlišujeme v češtině kontaktové signály, kladné, záporné a signály vyjadřující neporozumění či nejistotu, k nim se dále přičleňují signály komentářové, jimiž mluvčí může explicitně označit sdělovanou informaci za subjektivní, subjektivně pravdivou atp. V této souvislosti můžeme uvažovat o tom, zda v určitých specifických, zejména odborných, kontextech mohou mít pragmatické signály vliv na interpretaci sdělení. Jak dokládá analýza epistemických prostředků v korpusu, nejčastěji se komentářové signály budují na podkladě výrazu *pravda*. Ve zkoumaném korpusu byly doloženy tři typy situací. Moderátor se konstrukcí s výrazem *pravda* snaží získat potvrzení informace, kterou implicitně hodnotí jako nepravděpodobnou. Host konstrukcí s výrazem *pravda* vyjadřuje buď požadovaný souhlas, nebo připouští platnost

informace, která je v rozporu s očekáváním či následujícím kontextem. V situacích třetího typu host hodnotí vstupní informace moderátora jako pravdivé zároveň užívá další epistemické částice *samozřejmě, jistě*. V těchto kontextech host posiluje postavení moderátora jako informovaného komunikačního partnera. Třetí typ se jeví spíše jako okrajový, je (opakovaně) doložen v jediném transkriptu.⁶

Pokud budeme uvažovat o strategiích zakotvených ve zdvořilosti, můžeme modální markery směřující k získání souhlasu zařadit i topikalizer *jenom*, který pomáhá mluvčímu vyjádřit či prosadit alternativní názor a v případě potřeby vyjádřit mírný nesouhlas. Podobně mohou fungovat markery přizpůsobení a markery očekávání, které varují před možným nesouhlasem s vyjadřovaným názorem.

Kromě synsémantických výrazů lze ve funkci diskursivních markerů využít i omezenou skupinu sloves v jejich do různé míry konvencionalizovaných funkcích jako diskursivních markerů. S posunem slovesných tvarů směrem k diskursivním markerům se pojí také prozodické aspekty, například zkracování slovesných tvarů (clipping). U diskursivního markeru *prosím* se setkáváme s různými formami v závislosti na konkrétní interpretaci pragmatického signálu. Například k vyjádření mírně nezdvořilého či výsměšného nesouhlasu v neformálním dialogu lze využít v této funkci již nerozlišené syntagma *prosímtě/ prosimvás*. Ve zkoumaném korpusu se jedná o prostředek okrajový. Oba výskyty podoby *prosimvás* pocházejí z dialogů vedených Janem Krausem, může se tedy jednat o příznakovou stylizaci moderátora. Forma *prosímtě* je zachycena pouze v transkriptu 24, kde je součástí hostovy reprodukce prototypické situace, jejímž účastníkem je dítě.

V závislosti na převažující funkci a na pragmatickém vztahu k posluchači můžeme diskursivní markery členit do tří skupin takto: diskursivní markery kontaktové, a responzivní ve vztahu ke sdělovanému obsahu, diskursivní markery modální vyjadřující míru jistoty týkající se sdělovaného obsahu, případně míru souhlasu se sdělovaným obsahem. V důsledku toho je možné označit tyto diskursivní markery jako takzvané hedges, které mohou sloužit také k odvrácení či zmírnění komunikačního konfliktu. Poslední velkou skupinou diskursivních markerů jsou prostředky sloužící k vyjádření a zachycení organizace projevu. Jednotlivé skupiny se v reálných dialogích běžně překrývají vzhledem k tomu, že do jejich interpretace vstupují prvky dalších jazykových rovin, například užití intonace. Vzájemná konektivita markerů z jednotlivých skupin

⁶ Transkript 16.

rovněž může pozměnit jejich interpretaci. V neposlední řadě u některých diskursivních markerů, zejména u těch vzniklých z původních autosémnatik, se musíme při analýze soustředit na jejich pozici v syntaktické struktuře věty (zda jsou autosémantika použita v původním významu) Jsou-li tyto výrazy do výpovědi volně vložené mimo základovou větňou strukturu, považujeme je za vlastní diskursivní markery.

Překrývání jednotlivých skupin markerů je podpořeno vzájemnými vazbami mezi intencionální povahou komunikace, sociálně zakotvenou preferencí souhlasu a následnou podporou komunikace vyjádřením souhlasu, pochopení či účasti. Proto naprosté přesvědčení o pravdivosti a relevanci sdělovaného obsahu podporuje plynulost komunikace. V důsledku toho se můžeme domnívat, že souhlasné signály stojí na pomezí dvou skupin diskursivních markerů, jak již bylo zmíněno výše.

3.2 Hypotézy

Hypotézy uvedené v kapitole 3 shrnuje následující tabulka 2. Tabulka uvádí formulace jednotlivých hypotéz 1–4. K jejich ověření bude provedena analýza korpusu podle jednotlivých stanovených parametrů.

Tabulka 2 Přehled hypotéz

Značka	Formulace
H1	Nemodalizované výpovědi tvoří v každém zkoumaném mediálním dialogu bázi komunikace.
H2	S délkou rozvíjení tématu stoupá počet modálních prostředků zejména na lexikální rovině.
H3	Typ otázek užitých moderátorem ovlivňuje míru užití epistemických prostředků v dialogu.
H4	V dialozích existuje významný rozdíl v míře užití slovesných a neslovesných epistemických prostředků.

3.2.1 Komentář k jednotlivým hypotézám

Pro ověření H1 provedeme na celém korpusu kompletní soupis modalizovaných a nemodalizovaných replik pro jednotlivé dialogy zvlášť. V samostatné kategorii budou zaznamenány repliky hosta a moderátora. Z analýzy budou v tomto kroku vyloučeny nonverbální reakce komunikantů. V relevantních případech rovněž odhlížíme od předtočených reportáží. Důvodem jejich vyloučení je jednak jejich odlišný charakter a jednak jejich rozsah. Za hranici převahy modalizovaných replik jsme zvolili hodnotu 50 %.

V rámci analýzy budeme u jednotlivých komunikantů sledovat poměr modalizovaných a nemodalizovaných replik. Výsledkem tedy bude procentuální zastoupení prostředků epistemické modalit v projevu jednotlivých mluvčích. Poměr

využití prostředků epistemické modality mezi hostem a moderátorem sleduje vzájemný vztah mezi mírou užívání epistemických prostředků u hosta a moderátora. V případě zjištění odchylných hodnot bude provedena analýza s cílem jejich interpretace.

Pro ověření H2 budeme v jednotlivých komunikátech stanovovat počty replik v jednotlivých hypertématech. Hypotéza sleduje závislost mezi počtem epistemických prostředků užitých v daném hypertématu a počtem zaznamenaných replik. Vzhledem k tomu, že mluvčí se pravidelně střídají a jednotlivá hypertémata obvykle nastoluje moderátor, odhlížíme od autorství jednotlivých replik. Rovněž můžeme předpokládat, že v „loučících“ replikách dialogu nebude nastoleno žádné hypertéma a je zde i nízká pravděpodobnost výskytu epistemických prostředků. Charakter úvodní repliky naopak nelze předem odhadnout.

Pro ověření H3 budeme sledovat vzájemný poměr zjišťovacích (Z) a doplňovacích (D) otázek v jednotlivých transkriptech korpusu. Zaměříme se přitom výhradně na otázky přímé a do analýzy začleníme i minoritní případy, kdy otázky pokládá host moderátorovi. Z dostupných údajů stanovíme celkový počet modalizovaných replik v jednotlivých transkriptech. Pro každý transkript bude stanoven celkový počet užitých prostředků epistemické modality a následně bude vypočítán poměr těchto prostředků na jednotlivé modalizované repliky. Předpokládáme, že vyšší zastoupení zjišťovacích otázek v korpusu bude napomáhat snazšímu a plynulejšímu rozvíjení tématu ze strany hosta. Zároveň předpokládáme, že převaha těchto otázek bude ovlivňovat průměrný počet prostředků epistemické modality na repliku.

Pro ověření H4 stanovíme v analyzovaném korpusu celkový počet slovesných a neslovesných prostředků epistemické modality. U jednotlivých doložených položek následně stanovíme jejich absolutní četnost v korpusu. Položky pracovně rozdělíme do tří kategorií. (Kategorie 1 odpovídá nejvyššímu stupni vyjadřované jistoty, kategorie 2 odpovídá střednímu stupni jistoty a kategorie 3 odpovídá nejnižšímu stupni jistoty.) Zastoupení slovesných a neslovesných prostředků porovnáme tedy jednak vzhledem k počtu jednotlivých doložených prostředků, jednak vzhledem k míře zastoupení jednotlivých kategorií odpovídajících síle přesvědčení. Při analýze nebudeme přihlížet k výskytům, užitým mimo kategorii epistemické modality.

4 Dílčí analýza jednotlivých subkorpusů

Následující text porovnává prostředky vyjadřující epistemickou modalitu na korpusu tří ucelených komunikátů, v nichž jako hlavní aktér vystupuje hudební vědec a pedagog Miloš Štědroň. Všechny komunikáty tohoto souboru byly vysílány prostřednictvím veřejnoprávní České televize, v každém z nich ale vystupuje jiný moderátor, což má vliv na tematický a argumentační charakter pořadu. Moderátory jsou Marek Eben a Karel Šíp, ve třetím případě vystupuje Miloš Štědroň ve vlastním televizním portrétu. Charakter portrétu redukuje interakci mezi moderátorem a hostem, host odpovídá na předpokládané otázky, které nejsou součástí záznamu. Tento fakt ale nebrání mluvčímu ve vyslovování a obhajobě (zdůvodňování) vlastního názoru. Podobná interakce byla analyzována již dříve, je typická například pro pořad České televize *Vzkaz*.

V dalších částech analýzy se budeme věnovat ostatním mluvčím, jejichž interakce byla zařazena do výběrového korpusu. Speciální sonda je věnována i vyjadřování odborníků z oblasti vědy v mediální komunikaci s laickým publikem v pořadu veřejnoprávní České televize *Hyde Park Civilizace*.

Analýze byly podrobeny vyjadřovací prostředky epistemické modality bez ohledu na jejich zařazení do jednotlivých dílčích plánů lingvistiky. Pozornost byla věnována zejména využití argumentačních strategií a jejich souvislosti s užíváním epistemicky modalizovaných výpovědí. Rovněž jsme sledovali prolínání mezi rovinou epistemické modality a vyjadřováním performativity a kvantifikace. Vycházíme z analogie mezi různými stupni síly přesvědčení, které lze kvantitativně vyjádřit a užitím kvantifikátorů, které přímo určují velikost množiny, v níž daný výrok platí. Analýze byly podrobeny primárně vyjadřovací prostředky, které jsou využívány k explicitnímu vyjádření vlastního názoru. V této souvislosti však lze sledovat i využití generalizovaných výroků, které mohou vedle názoru třetí strany vyjadřovat i zobecněné přesvědčení mluvčího. Nebudeme se zabývat výpověďmi formulovanými jako nemodalizovaná tvrzení či otázky, jejichž pronesení je podmíněno dodržováním maximy kvality. (Grice, 1975) Tyto výpovědi (prejacenty), o kterých hovoří například Kosta (2013), uvádějí fakta obecně považovaná za pravdivá a nezpochybnitelná (nikoli ve smyslu dogmatu), tvoří tedy jistotní rámec celé komunikace. Platí, že za jisté je považováno vše, o čem mluvčí nemá důvod pochybovat. Jistota co do platnosti propozičního obsahu je implicitní složkou všech modálně nemodifikovaných výpovědí, které vzhledem k zásadám jazykové ekonomie, nejsou uvedeny formulací *vím, že*. V případě sémantické synonymie a formální homomorfie

(například mezi výrazy *je možné/možná/možná, že* byla pozornost věnována ověření jejich funkční distribuce.

V některých případech je sémantický význam epistemických výrazů zatemněn, což může ovlivnit jinak jejich vzájemné postavení na škále, jednak jejich přiřazení ke škále epistemické či evidenciální. Příkladem vznikající polysémie je dvojice prostředků *samozřejmě* vs. *zřejmě*. Mezi vizuálními evidenciálními prostředky jsou ale rozdíly týkající se jejich distribuce. Zatímco adjektivum *zřejmý* rozvíjí substantivum a je synonymní se *zřetelný*, adverbialní tvar *zřejmě* rozvíjí pouze celou větu, nikoliv samotné sloveso. *Zřejmě to neviděli. *Neviděli to zřejmě.*

V menší míře jsou v dialozích využívány morfosyntaktické prostředky, jichž epistemická platnost je založena na implicitním protikladu v systému verbálních časů a modů: indikativu a kondicionálu, případně na protikladu futura a přítomnosti. Morfosyntaktický rozměr vyjadřování epistemické modalit se dále realizuje prostřednictvím diateze (generalizace, anonymizace agentu), v případech, kdy je agens původcem přesvědčení. Samotná diateze může přispívat ke zvýšení objektivitě přesvědčení u jednotlivých sloves, například u slovesa *přesvědčit*, jehož pasivní forma *jsem přesvědčen* implicitně odkazuje k objektivnímu původci přesvědčení.

V rámci využití argumentace při vyjadřování vlastního názoru se na vyjádření míry jistoty podílejí kvantifikátory, ať už explicitně nebo implicitně vyjádřené. Největší důležitost bude připisována kvantifikátorům totálním a parciálním. Ke kvantifikátorům na základě sémantiky přiřazujeme i výrazy vázané na kvantifikaci frekvence tj. vyjádření míry opakování děje. (*vždycky, nikdy*).

4.1 Na plovárně

V následující části se budeme věnovat analýze pořadu Na plovárně s Milošem Štědrněm. Pořad je specifický důrazem na prostor poskytnutý hostovi. Moderátor formuluje obecné otázky, pomocí nichž nastoluje témata, host není ve svých odpovědích usměrňován. V případech, kdy moderátor vyjadřuje s hostem souhlas, děje se tak často nonverbálně. V televizním studiu není přítomno publikum, proto nejsou součástí pořadu jeho nonverbální reakce.

Moderátor svou interakcí s hostem sleduje dva hlavní úkoly, zjišťuje názory a přesvědčení hosta, pomocí kladených otázek, na druhou stranu hostovi předkládá svá přesvědčení jako náměty k rozhovoru, k potvrzení či zpochybnění a následnému tematickému rozvíjení. V obou případech je úkolem moderátora poskytnout hostu dostatečný

komunikační a argumentační prostor. Tím lze vysvětlit časté užití otázek formovaných se záporem, ale bez opakování, které umožňují zachovat polaritu v případě záporné odpovědi a vyhnout se přímé konfrontaci komunikantů. Moderátor zároveň touto formou otázky vyjadřuje důvěru v planost svého vlastního názoru. Absence opakování otázky ponechává předpokládaný názor moderátora v pozici padesátiprocentní pravděpodobnosti.

(2) ME: *pane profesore nepřipadá vám to takové nespravedlivé že vy jako hudební vědec a autor mnoha závažných skladeb jste stejně v povědomí veřejnosti nejvíc znám jako autor písniček z balady pro banditu?*

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědrněm)

Projev moderátora je jazykově kultivovaný, proto lze očekávat, že se v jeho replikách nebudou vyskytovat lexikální prostředky vyhraněně periferní. Naopak lze očekávat, že moderátor bude využívat synonymní epistemické prostředky. Z hlediska poměru mezi vyjádřeními částečné a plné jistotní modalit je nutné zdůraznit, že moderátor využívá plnou jistotní modalitu, jejíž prostředky mají skopus nad celou výpověď, zároveň ale používá k odstínění míry vlastního přesvědčení či očekávané míry přesvědčení hosta gramatické prostředky, jejichž funkce je částečně pragmaticky modifikována. Jde například o výše popsanou zápornou formu otázky.

Zápor se k vyjádření přesvědčení využívá také ve frázích, které jsou vystavěny podobně jako řečnická figura litotes, tedy v případech, kdy je zápor spolu s kvalifikujícím popisem užit k naznačení platnosti opaku. Moderátor takto formuluje například výpovědi vyjadřující hypotetickou neplatnost faktu jako nepravděpodobnou.

Při vyjadřování vlastního názoru moderátora se uplatňuje rovněž přímo vyjádřená míra pravděpodobnosti, protože mluvčí pouze popírá jeden z bodů pravděpodobnostní škály, aniž by popisovanému jevu přiřadil odpovídající pravděpodobnostní hodnotu. Například spojení *není náhodou, že* má potenciál k vyjádření míry pravděpodobnosti, ve formě logické očekávatelnosti, ale nikoli už co do míry nutnosti, či možnosti.

K dalším prostředkům vyjádření poměrné míry přesvědčení patří volba epistemických synonym, tedy evidenciálně odstíněných výrazů, které vyjadřují podobnou míru přesvědčení na pomyslné epistemické škále. Z hlediska evidenciálních prostředků, o nichž můžeme uvažovat pro češtinu, je rozhodující zdroj přesvědčení zejména v případech, kdy je přesvědčení doloženo nepřímou. Uplatňuje se pak rozdíl mezi intelektuálně podloženými soudy (myslím si) a soudy podloženými emocionálně, tedy výrazně subjektivně (mám pocit). Intelektuální soudy stojí na žebříčku přesvědčení výše než přesvědčení založená na citech, i když jde v obou případech o přesvědčení neempirická, moderátor proto v zájmu

vytvoření kooperativní atmosféry dialogu používá v otázkách určených hostu ve vlastních soudech frázi *mám pocit*, a to zejména tam, kde následuje kvalifikace postoje nebo jednání, která není vyhraněně kladná. Sloveso *připadat* může odkazovat k pocitu, okamžité inspiraci i k intelektuálnímu vyhodnocení situace. V komunikátu je užito k vyjádření dlouhodobého přesvědčení.

(3) ME: vy máte tak široký záběr jednak jste spolupracoval s orchestrem gustava broma, s brněnským orchestrem lidových nástrojů, vážná muzika, přesto mám pocit ale že máte jeden žánr, ke kterému je váš vztah lehce rezervovaný a to je ten ryze komerční muzikál.

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědrněm)

Host užívá vyjádření založená na pocitech v případech, kdy zdůrazňuje subjektivní omezenost vlastního názoru, ta je podpořena i fokalizací názoru. Fokalizace (k termínu blíže Ivanová, 2011, s. 7) je v češtině stejně jako v jiných evropských jazycích fakultativním jevem, její postavení je zvlášť specifické u slovesa *myslet* v epistemickém významu vzhledem k valenci tohoto slovesa, která v levé pozici vyžaduje subjekt, je fokalizace implicitní. Rozdíl mezi *myslím, že* a *myslím si, že* odráží posun slovesného tvaru směrem k parenetické částici. Podobný posun nastal již například u nefokalizovaných hloubkových predikátů typu *možná, že* → *je možné, že*, kde rovněž došlo k rozšíření funkčního rozsahu od slovesa s epistemickou funkcí po signál totální či parciální modality. Totální i parciální modalitu vyjadřují i částice *samozřejmě, jistě, určitě*, z nichž poslední dvě jsou v podstatě synonymní, jediným rozdílem je vyjádření očekávatelnosti/závaznosti u částice.

Sloveso *připadat*, které na jistotní škále stojí mezi *myslet* a *mít pocit*, je výjimečné tím, že na rozdíl od svých synonym *zdát se, jevit se, vypadat*, vyžaduje fokalizaci. Stejně se chová i epistemicky užitá *přijít* ve vazbě s dativem.

Fokalizace vyjadřuje rozdíl mezi vyjádřením objektivizovaným elizí proživatele a vyjádřením, v němž je proživatel vyjádřen explicitně. Např. *Zdá se (mi), že...*

Samozřejmě, které je zprostředkováno evidenciálním signálem vizuální či intelektuální zřejmosti. Na rozdíl od výše zmíněných částic proto *samozřejmě* může vyjadřovat jak vysokou míru přesvědčení/závaznosti výroku, tak vysokou míru očekávatelnosti, ve druhém případě proto snižuje informační hodnotu uvozeného sdělení, klade na posluchače nároky týkající se znalosti uvedené informace, které mohou naznačit předpokládanou širší sdíleného kontextu. Částice *určitě* může být prostředkem kooperativního vyjádření souhlasu, jestliže navazuje na zjišťovací otázku a zachovává její polaritu.

(4) ME: jak to bylo dřív vy to jako hudební vědec budete vědět. byl třeba verdy ((míněno Verdi)) nebo pučiny ((míněno Puccini)) byla to pop music své doby?

MŠ: určitě ano ty funkce populární hudby nesla opera to byla velmi protežovaná forma a taková forma která samozřejmě od původu vůbec nebyla lidová, je to zábava vysoce šlechtická a vysoce taková kultivovaná ale postupně se stala v tom prostředí ve kterém vznikala hlavně v itálii zábavou takřka tedy lidovou a já si myslím že to rozdělení vzniká až v raném kapitalismu kdy se začne hudba brát víc jako obchod a jako komerční záležitost a začne se hudba nějak cílevědomě prodávat. souvisí to s nakladatelstvími. s výrobou určitého typu skladeb (.) řekněme s instruktivní literaturou, s literaturou pro mladé dámy a tak dál. a tady se potom oddělí sféra taneční hudby. pochopí se že to je velice výhodný byznys, ono se to pochopilo už v šestnáctém století kdy vlastně se to začalo dělat na severu evropy hodně. v prostředí belgie, francie a samozřejmě jak vznikaly ty první tiskárny tak v německu, v itálii. tu itálii jsem měl jmenovat na prvním místě.

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědroněm)

Epistemické futurum je zakotveno ve společenském postavení hosta, vyjadřuje jistotu odpovídající generalizovanému předpokladu. Moderátor zpravidla uvozuje své názory objektivními zdroji. V následujícím příkladu se jedná o kombinaci zřetelového určení a schopnostního užití slovesa myšlení, vysokou míru přesvědčení podporuje rovněž částice *určitě*. Otázka moderátora je formulována jako žádost o potvrzení předpokladu.

ME: při vašich zájmech si dovedu představit, že máte určitě něco co se ještě chystáte v životě naučit. je něco takového konkrétního na co se chystáte?

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědroněm)

Z postavení hosta jako odborníka mohou vyplývat i doložené snahy vyhnout se negativnímu hodnocení.

(5) MŠ: no tak je pravda že ryze komerční muzikál mě v poslední době zajímá jako tak spíš objekt nechci říct vědeckého zájmu ale prostě odborně si kladu otázku co to vlastně je. jestli je to já to nazývám instantní opera, jestli je to prostě rozpuštění všech těch velikých tradicí které tady byly z devatenáctého z osmnáctého z dvacátého století nebo jestli to prostě je pomsta opeře za její pýchu jakousi, protože když to poslouchám tak mě připadá že se opakuje vývoj okolo roku osmnáct set, ale na jakési jiné úrovni. nechci říct nižší, mnohdy ano, ale mnohdy jiné kladu si velice zodpovědně nějak tu otázku jak pracuje vebr ((míněno Weber)) když si ho analyzuji (.) třeba džouzeфа ((míněno Josepha)) jsem slyšel a viděl mnohokrát mám ho na videu a považuji to za naprosto geniální za ten způsob jak prostě se dokáže použít babl gamu ((míněno bubble gumu)) a takové úplně nejtriviálnější

situace která tady byla už padesát tisíckrát a jak znovu prostě je zapojena do funkce která je asi nová že protože samozřejmě melodie se opakují, harmonie se opakují i paradigmatata se opakují, ale to spojení může být překvapivé, u vebra ((míněno Webera)) obdivuju (.) a tím odpovídám tedy na tu otázku jak je to s tím komerčním muzikálem, u vebra ((míněno Webera)) obdivuji schopnost obrovské sebeironizace, což je teda veliký, a tam to cítím že si prostě dovede udělat legraci i z nedokonalosti tady toho systému, že. kdežto znám mnohé věci které se tváří tedy naprosto svrchovaně vážně a vážné nejsou někdy, nebo prostě někdy jsou legrační.

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědrněm)

Explicitně formulovaný protiklad mezi negativně hodnotícím nižší a neutrálním zastřešujícím jiné je uveden formulí *nechci říct*, která může odkazovat k nedostatku přesvědčení mluvčího. Podíl mezi úrovněmi je kvantifikován neutrálním *mnohdy*, které má platnost přibližně v polovině případů.

Je třeba upozornit na vztah mezi epistemickými zdroji a mírou vyjadřované jistoty v jednotlivých dialogických výměnách. Vlastník informace, který vyjadřuje přesvědčení, může, ale nemusí operovat s odlišnou mírou jistoty než tazatel. Rovněž může jako podklad pro vyjadřovaný názor použít evidenciálně ztvárněný důkaz.

Na otázku, jejímž epistemickým jádrem je sloveso *připadat*, odpovídá host následovně

(6) MŠ: asi né to není nespravedlivé protože já si myslím, že ty písničky jsou něčím, co se tak blíží obecné notě a já si myslím, že jsem se na nich ani tak zas moc nepodepsal. tím se nechci umenšovat, nějak ale já věřím na to, že ta obecná nota funguje jako jakási obecná atmosféra, kterou všichni nasáváme a když to má úspěch tak spíš bych se toho trochu bál, že v podstatě v tom cítím jako ten ohlas doby.

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědrněm)

Tuto strukturu můžeme interpretovat jako sled spíše jistého popření připisovaného pocitu a objektivního hodnocení situace podloženého subjektivním názorem, který zpochybňuje míru zásluh.

V některých případech vznikají odpovědi nejednoznačné, pokud jde o dosah vyjadřované jistoty. Skopus jistotní modality je nutné odvodit z následující části výpovědi, ale není vždy možné popsat směr kauzality. V citovaném příkladu lze na základě celé výpovědi usoudit, že souhlas se vztahuje na obsah moderátorovy repliky, nikoli na pravdivost epistemického hodnocení. Na základě jazykového kontextu ale nelze

jednoznačně rozhodnout, zda vizualizace hudby je příčinou našich percepčních preferencí, nebo jejím následkem.

(7) ME: *když jsme u té obecné noty nemáte pocit, že lidé jsou stále méně ochotni vstřebat něco komplikovanějšího?*

MŠ: *no určitě ano, protože asi je velká vizualizace hudby to bude dáno tím že hodně jdeme po obraze a po takových záležitostech, které se týkají obrazové symboliky a méně posloucháme. ovšem s tím nic nenaděláme, to je technický stav věci.*

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědroněm)

Sloveso vnímání v objektivizovaném tvaru s anonymizovanou pozicí agentu je užito jako doklad platnosti vlastního názoru v následujícím případě. Kvalitativně hodnotící adjektivum je navíc prostředkem posílení relevance důkazu. *Krásně* bychom mohli v daném kontextu interpretovat jako adverbium *zřetelně*.

(8) MŠ: *... v brně si myslím jako že byla taková větší nějak propojenost českého a německého živlu v tom smyslu, že to fungovalo utrakvisticky. to je situace obecně v českých dějinách tak do roku osmnáct set čtyřicet osm. u nás po říjnovém diplomu, potom to už není možné. buď je nutno být čechem nebo němcem, není možné být obojím. krásně to napsal teď kdosi že jedině židovský intelektuál byl schopen jít na šibřinky k čechům a večer na tristana. ale že prostě není si možno podstavit tady tento typ někoho kdo jde současně na smetanu a současně na wagnera ((míněno Wagnera)). krásně je to vidět na janáčkově že janáček toužil vidět třeba některé věci německé, ale nemohl si dovolit je navštívit v brně...*

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědroněm)

Slovesa mluvení mohou vyjadřovat poučený odhad, vlastní názor i jeho sílu, takové užití lze doložit příkladem, v němž kondicionál vyjadřuje poučený odhad a mluvčí zároveň podmínkovým souvětím vyjadřuje, že se jedná o nejlepší možný doklad.

(9) MŠ: *... já bych řekl, že jsou to impresie. jestli existuje v české literatuře něco jako impresionismus v tom pravém slova smyslu tak tohleto by bylo ono. protože tam je napsáno kde to je a teď je tam třeba jenom malá scéna ňáká a k tomu je ňáká atmosféra. řekl bych až barevná.*

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědroněm)

Tento doklad ilustruje užití slovesa mluvení jako posilujícího komentoru, který zvyšuje závaznost vyjadřovaného názoru.

(10) MŠ: *iva bitová ale je je navíc něco co já si strašně cením toho, že ona je skladatelka dneska. mojda maděrič to říkám s plnou zodpovědností já si myslím že to je prostě velký talent i na strukturování hudby nejenom na interpretaci. že to je prostě člověk který*

zodpovídá za to co vlastně ze sebe vydává nějak, že?

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědrněm)

Sílu epistemického přesvědčení vyjadřují i slovesa odkazující k míře přesvědčení, zároveň s jeho zdrojem a typem. Příkladem je sloveso *věřit*, které lze užít ve dvou významech: *být přesvědčen* a zároveň *doufat* v (ne)realizaci děje (*věřit že*) a být přesvědčen o síle nebo relevanci, *věřit na*.

Příkladem je následující výrok Miloše Štědrně: *já věřím na to, že ta obecná nota funguje jako jakási obecná atmosféra...* (Na plovárně s Milošem Štědrněm)

Obě slovesa mají nonfaktivní charakter. Pouze první lexie však vyjadřuje zároveň preferenční postoj mluvčího k realizaci děje. Sloveso *věřit* s nevětným dativním participantem je synonymem k *důvěřovat* a vyjadřuje pouze hodnotící postoj.

Na plovárně s Danem Bártou

Moderátor uvádí diváky do neurčité situace ukotvené v blíže nespécifikovaném čase v minulosti. Kromě neurčitých zájmen *cosi* a *jakémsi* je užít také neurčitý kvantifikátor *pár* a v souladu s hladinou jistoty je rovněž sloveso *tuším*. V následující části výpovědi moderátor prezentuje změněnou situaci jako velmi pravděpodobnou, k tomuto účelu užívá moderátor sloveso *počítám* ve smyslu *předpokládám*. Moderátor rovněž popírá platnost kvalitativního určení *nějakej* a dokládá jeho neplatnost užitím inkluzivního plurálu slovesa *vědět*.

(11) ME: dobrý večer. už je to pár let, co jsem měl cosi do činění v jakémsi činžáku, tuším že na praze šest.(...) a odpověď zněla nějakej dan bárta. no od těch dob už uplynulo hodně vody počítám, že dan bárta už má lepší dveře a taky už dávno není nějakej. protože my dobře víme jakej je, je talentovanej, pracovitej a svrchovaně úspěšnej. je několikanásobným držitelem ocenění pro zpěváka roku. (...)

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor vyjadřuje bezpodmínečnou nutnost jako potřebu zorientovat se v kontextu rodinné situace hosta. Jako důvod explicitně uvádí rozporuplná tvrzení pocházející ze dvou konkrétních zdrojů.

(12) ME: dane tak ze všeho nejdřív si musím udělat jasno ve tvém příbuzenstvu, protože zatímco časopis týden tvrdí, že máš tři sestry, tak magazín práva tvrdí, že máš tři bratry. tak se ptám.

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host odpovídá na implicitní otázku moderátora nejprve jednoznačně, následně svou odpověď relativizuje epistemickým slovesem ve frázi *nevím o tom*.

(13) DB: *bratra nemám, nevím o tom.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor prostřednictvím kondicionálního tvaru *překvapilo by mě* vyjadřuje své silné předpoklady. Prostřednictvím užití negace u predikátu vedlejší věty zároveň vytváří prostor pro případné hostovo popření daného předpokladu.

(14) ME: *nicméně napsali to. překvapilo by mě, kdyby v rodině, kde se urodí někdo s tak výrazným hudebním talentem jako máš ty, se nenašel ještě někdo další. je tam někdo kdo se zabývá muzikou?*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host uvádí požadované informace a částicí *snad* hodnotí jejich míru jistoty jako částečně neúplnou. V konkurenci *snad* a *asi* se v citovaném případě jedná o zdůraznění implicitního závazku uvádět přesné a pravdivé informace, zejména je-li jejich jediným relevantním zdrojem.

(15) DB: *my jsme to měli tak že táta můj je (.) byl muzikant. hrál v toužimi v takovejch těch lokálních skupinách na kytaru, na bubny, na trumpetu snad cvičil, zpěvák*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host odpovídá na otázku záporně a svůj názor zdůvodňuje hypotetickými komplikacemi. Pozice epistemického *já si myslím* je sémanticky závislá na umístění výrazu *nerad* v sémantické struktuře propozice. Koherentní interpretace vychází z předpokladu, že se výraz *nerad* vztahuje na celou další výpovědní jednotku. Tedy *myslím si, že je* v příčinné souvislosti s odmítnutím návrhu moderátora a *nerad* se následně vztahuje na celou tuto strukturu.

(16) DB: *ne to ne to je, to by bylo hrozně komplikovaný já si myslím, že bysem je nerad týral a my to nemáme tak jako přes rodinu. my jsme hrozně takový individualisti.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

V následující výměně se moderátor dotazuje hosta na obecnou využitelnost specifických informací. Formulace *já nevím jestli* v důsledku užití epistemického slovesa a explicitně vyjádřeného subjektu inklinuje k vyjádření mírné pochybnosti mluvčího.

(17) ME: *hodilo se ti něco z toho vzdělání teda radiologického? já nevím, jestli se z toho něco dá použít v muzice*

DB: *já myslím že ne, ale (.)*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host vyjadřuje explicitně subjektivizovaný názor jako přesvědčení o platnosti teoretické možnosti či v širším smyslu kapacity všech činností. Na základě neúplné informovanosti o celé šíři možných činností se host vyjadřuje ke zdrojům zaujetí pouze v nejobecnější rovině a označuje je jako *něco*.

(18) DB: ... *já si myslím, že prostě na každý činnosti lidský je něco, co člověka může nějak zaujmout takže prostě nový věci. (...)*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor na základě osobní zkušenosti s recepcí předchozích rozhovorů hosta pomocí slovesa *vypadat* formuluje objektivizovaný názor o změně postojů hosta v průběhu času. Návazná otázka uvozená epistemickým *myslíš, že je* založena na implicitním souhlasu hosta s existencí názorového vývoje v popsaném směru.

(19) ME: ... *a když jsem četl ty pozdější tak to vypadalo, že už tam je daleko víc tolerance. myslíš, že tě život naučil?*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

V následující dialogické výměně host vyjadřuje subjektivní souhlas, který následně dále kvalifikuje preferenčním slovesem *doufám*. Epistemická částice *možná* potvrzuje zvolenou míru jistoty. Moderátor následně zdůvodňuje položení dotazu. Kombinací kvantifikátoru *úplně* a deagentizované fráze *tvrdí se o tobě* tematizuje moderátor subjektivně vnímanou nepravděpodobnost popisované situace. V důsledku této vnímané nepravděpodobnosti žádá hosta explicitně o potvrzení pravdivosti informace.

(20) DB: *já myslím, že jo, jako, nebo doufám a nebo aspoň nemá cenu ten radikalismus nějak dramaticky ventilovat... takže jako jako nechť si každé žije ten život tak jako možná, že tudy.*

ME: *já se ptám taky proto že mě úplně šokovalo, že se o tobě tvrdí, že ty ktere jsi měl poměrně vyhraněné názory a poměrně ostřej a žádné kompromisy, že jsi sbíral obsahy kindervajíček, je to pravda?*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host kombinací epistemického *nevím* s částicí *asi* odhaduje svůj věk v okamžiku, který je předmětem řeči. Uvedená kombinace epistemických výrazů funguje jako postupné zpřesňování informace.

(21) DB: *já nevím asi <devatenáct>*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host podobně jako v předchozím příkladě užívá epistemické sloveso *tuším* jako prostředek vyjádření neurčitého odhadu nebo neurčitě vybavené vzpomínky na vzdálenější minulost. Zároveň implicitně naznačuje, že druh sádrových figurek není zásadní informací.

(22) DB: (...) a v okamžiku, kdy tam začali vyrábět *tuším* takový ty sádrový figurky kerý dyž jich člověk bude mít sto čtyřcet (.) hroch s paraplíčkem a hroch se sedačkou a hroch s panákem, tak dostane prostě dalších patnáct prostě hochů na vobrázku, no.

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor harmonicky uvádí neurčité časové zařazení *před pár lety* a epistemické sloveso *tuším* s funkcí vzdáleného odhadu.

(23) ME: ty jsi na *gremy* ((*míněno Grammy*)) *před pár lety* označil trio našich zpěvaček třemi přízvisky. *tuším*, že *helena vondráčková* byla *nesmrtelná*, *lucie bílá* *neusmrtitelná* a *lenka dusilová* *neusmrcená*.

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor na základě rozporu mezi explicitně uvedeným vlastním subjektivním hodnocením situace a hodnocením téže situace hostem jednak tematizuje rozpor ve vnímání výroku subjektivizující frázi *mě překvapilo*, jednak se explicitně dožaduje potvrzení komunikačního záměru hosta. Host hodnocení svého výroku potvrzuje hovorovým souhlasem ve formě *no jasně*.

(24) ME: *mně to přišlo docela natvrdo tehdy, byl jsem tam a pak mě překvapilo, že v nějakém rozhovoru jsi říkal, žeš to mínil jako kompliment tehdy, vážněš to myslel jako kompliment?*

DB: *no no jasně to je kompliment.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host slovesem *doufám* vyjadřuje osobní preference a zároveň vyšší míru přesvědčení. Následně pomocí subjektivní interpretace zdůvodňuje užití předmětného výroku.

(25) DB: *to já jako doufám. doufám že (.) (...)tak je tak mně to celý přišlo jakože taková vtipná slovní hříčka a ještě navíc taková jako jednoslovná stručná charakteristika.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host při popisu vzdálenější minulosti užívá kombinaci signálů neurčitosti *třeba, já nevím* a *možná*. V podobných kontextech se fráze *já nevím* příklání k deverbativnímu částicovému významu. *Třeba* a *možná* lze považovat za kontextová synonyma. Host uvádí neurčitý odhad délky trvání činnosti. Nejistotu o počátečním okamžiku vyjadřuje kombinací epistemického *třeba* s harmonizovanou frází *já nevím*. Nejistotu vzhledem

k popisu vzdálenější minulosti vyjadřuje i epistemické *možná*. Stupeň jistoty je v celé replice konstantní.

(26) DB: *ted'ko jsem nepatrně vynechal protože jsem to měl dost práce, vono se to tak jako pohybuje v takovejch vlnách a ale vod roku třeba já nevím devadesát možná šest jako pět k panu profesorovi klezlovi už dlouho.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Analogicky jako v předchozí replice jsou užity výrazy *asi* i *třeba* k vyjádření minulého odhadu.

(27) DB: *... to už jsme dělali nějaký jako jednoduchý cvičení a já jsem prostě asi po dvou cvičeních usoudil, že to nemám zapotřebí a že příroda vítězí. takže se to zase na nějaký štyry měsíce zastavilo a potom jsme se dali znova dohromady a začli jsme prostě pracovat a když jsem to třeba nějaký rok nebo dva vydržel tak jsem začal jako cejtít že že to má nějaký výsledky pro mě samotnýho.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host využívá kombinaci výrazů *asi*, *třeba* a *možná* k vyjádření graduálně se zpřesňující odpovědi. Kombinace *asi třeba* je harmonická, může se jednat o situační elipsu ve smyslu k situaci *asi* došlo, a to *třeba* v uvedeném počtu případů.

(28) DB: *hm asi třeba desetkrát možná dvacetkrát někdy se to prostě stane. dřív to bylo protože jsem se někde zmastil a pak už jsem to nezvlád a dneska je to vlastně kvůli tomu samýmu*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host využívá epistemický výraz *myslím* k vyjádření neurčitě kvantifikovaného odhadu. Svůj názor staví na předpokládaném postupném mizení nežádoucích vlivů, čímž naplňuje preferovanou představu vývoje situace k růstu.

(29) DB: *<ale líp se vymlouvám> na to že jsem třeba nemocnej a a tak ale myslím, že toho je čím dál tím míň jako*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host frází *já myslím* explicitně vyjadřuje vlastní subjektivní názor, na jehož podporu uvádí souhrn názorů ostatních zainteresovaných členů kapely. Pomocí epistemických výrazů *možná* a *trochu* vyjadřuje nízkou míru závažnosti popisovaného problému či se ji snaží umenšit.

(30) DB: *já myslím že ne, protože ten (.) kromě kluků v kapele protože kluci z alice byli normálně ze mě otrávený žejo. říkali že jsem si jako jen tak to zkusil a sotva jsem začal*

bejt trošku známější, tak hned zaječí úmysly a ambice a víc a dál a vejš a a sám a a takže tam možná byl trochu problém, (...)

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host vyjadřuje rozhodný souhlas s moderátorem postupným užitím souhlasné fráze *já myslím, že* a výrazu *určitě*. Výrazy *já si myslím* a *říkám si* jsou v kontextu užity jako synonyma s totožnou mírou jistoty. V závěru repliky host vyjadřuje sebekritiku ve zmírněné formě s epistemicky a kvantifikačně modifikovaným záporem slovesa *docenit*.
(31) DB: *já myslím že jo. určitě ta evita já si myslím, že vlastně čím čím vlastně jako dyl vo tom přemýšlím tím si říkám že jsem to asi jako úplně nedocenil v tý době (.) že že jsem třeba jako podcenil tu korepetici a tak dál, (...)*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host s užitím střední míry jistoty odpovídá na hypotetickou otázku moderátora. Svou odpověď zobecňuje užitím generalizovaného výrazu *člověk* ve vyjádření teoretické možnosti. Výraz *samozřejmě* uvádí následující informaci jako všeobecně známou a přijímanou, zároveň však vymezuje specifický okruh situací, pro něž jeho ochota účinkovat platí.

(32) DB: *já myslím že jo no tak to jsou prostě věci který že že člověk si stejně může zahrát samozřejmě, když se tam postaví podium, postaví se tam zvuk, ten zvuk se udělá a ta kapela hraje živě, tak jako je tam prostě jinej druh publika, kerej je ochotnej za to zaplatit prostě víc peněz. takže jestli to je živě, tak prostě proč ne za peníze v praze dům, žejo.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor vyjadřuje obecné a následně i v výrazem *člověk* explicitně generalizované hodnocení písňových textů. Své hodnocení však následně popírá vyslovením tázacího dovětku, jehož modalizace částicí *asi* poskytuje hostovi prostor pro souhlasnou i odmítavou odpověď.

(33) ME: *((smích)) tvoje texty jsou takové surrealistické skoro aby si člověk pomyslel že to nevychází ze skutečného života, ale to asi vychází, že?*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host kombinuje vlastní informovaný odhad situace vyjádřený epistemickým kvantifikátorem *asi* se zprostředkovaným názorem ostatních členů kapely, na něž odkazuje inkluzivní plurál *my*. Pod skupusem plurálu leží jednak epistemická fráze *nám připadal*, jednak na ni logicky navazující (a vysvětlující) vyjádření *že to prostě není nikdy možný*. Sílu logického spojení mezi oběma větami zvyšuje užití totalizátoru *nikdy*. Poslední užití

fráze *já myslím* odkazuje k názoru zmiňovaného nepřítomného komunikačního partnera a jedná se tedy o reprodukci bez epistemického potenciálu.

(34) DB: *no my jsme jí tam netočili my jsme ji tam jako postavili asi vosumdesát procent jsme (.) filip tam má kámoše a dostal nápad kterej nám připadal že se filip zešlel že prostě to není nikdy možný zrealizovat... filip furt říkal hele já mám doma věci, já myslím že toho mám že máme materiál kterej můžeme dát dohromady. (...)*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor subjektivním hodnocením pomocí fráze *myslím*, že ospravedlňuje výraz *samozřejmě* v kontextu nastolení nového tématu rozhovoru.

(35) ME: *no když mluvíme o vášních jedna samozřejmě z často vzpomínaných, ale myslím že nepominutelných vášní, které se věnuješ jsou ty vážky. ty je jenom fotíš, nebo je i lovíš?*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Pomocí epistemického slovesa *nevím* v kombinaci s kvantifikátorem *vůbec* host kooperativně uvádí odpověď na otázku moderátora naprosto bez časového ukotvení.

(36) DB: *já vůbec nevím mě to prostě jednoho dne začlo nějak bavit...*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host vyslovuje kontrast mezi obecnou situací a vlastním postojem, k jehož zdůvodnění využívá kvantifikující frázi *docela dobrej*. Epistemické *možná* hodnotí obecný názor jako nejistý, a tedy zdůvodňuje možnou existenci konkurenčního postoje.

(37) DB: *no možná ne, ale mě to mě to baví a je to jako takovej fakt docela dobrej relax.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host užívá epistemickou frázi *já nevím* ve smyslu neurčitého kvantifikátoru k subjektivnímu, byť teoreticky poučenému odhadu. Epistemické sloveso v tomto významu přechází v částici.

(38) DB: *... vokolo na kytkách čekaj velký vážky a a frajerka si prostě prožije já nevím padesát dní v tý vodě jako larva, pak vyleze a jenom se vy- vytáhne takhle z tý larvy a její první nesmělý let kerej směřuje na nějakou větvičku, kde by jako uschla a roztahla křídla nemilosrdně vzz ze strany a hned teď to jako je to docela takovej hustej svět ale zase prťavej takže se nemáme čeho bát.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor žádá potvrzení pravdivosti tvrzení, které explicitně označuje za převzaté z nespécifikovaného zdroje, jehož původ možná již aktuálně není známý. Sloveso *tvrdit* má ve svém významu zakotvený prvek vysokého stupně jistoty a vysokého přesvědčení mluvčího o platnosti obsahu. Host implicitně souhlasí a v zájmu skromnosti doplňuje další

informace o povaze vydání a počtu uveřejněných fotografií. Výraz *samozřejmě* funguje jako

(39) ME: *někdo mi tvrdil že tě tiskli i v nešnl džeografiku((míněno National Geographicu)) tvoje fotky je to pravda?*

DB: *samozřejmě jenom v český verzi měl jsem tam šest nebo sedm fotek za což jsem rád.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor klade hostovi zjišťovací otázku doplněnou o subjektivní vysvětlující komentář. Sloveso *uvažuju* ve spojení s přípustkovou spojkou *jestli* je užito v neperformativním významu.

(40) ME: *máš je někde v textech zapuštěné? uvažuju jesli jsem to někde slyšel.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor generalizovanou frází *nezdá se* vyjadřuje zobecněný názor nespecifikované skupiny mluvčích. Subjektivitu postoje implicitně vyjadřují neurčité kvantifikátory, především výrazy *trošku* a *jakési*. Host užitím epistemického *myslím si* zvyšuje kooperativní potenciál dialogu, neboť formuluje modalizovaný nesouhlas s názorem moderátora. Kooperativní jednání se projevuje i ve snaze definovat řád a užitím generalizujícího výrazu *člověk*, pomocí něhož se host začleňuje do nespecifikované širší skupiny mluvčích.

(41) ME: *to jo, jak jinak. nezdá se, že by se ti někdy chtělo respektovat nějaký řád moc, že jsi rád svobodný mimo škatulky a mimo zavedené konvence. není to zase trošku dřina být pořád v jakési lehké opozici?*

DB: *já myslím že ne jako ale jako vono jde spíš vo to co člověk jako míní a vnímá tím řádem, jako jo že vlastně jesliže ten řád je jako v tom v tom vesmíru, a mezi těma lidma a v tom bytí a v takovým v tý úplně nejširší šíři, tak tam jako vlastně člověk nemá vůbec chuť a důvod mu nějak jako oponovat.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host pomocí modifikátoru *spíš* relativizuje platnost vlastního epistemického výrazu *myslím si*, jímž je relativizována platnost epistemického modálního *může*. Míru neurčitosti zvyšuje i komentářová fráze *dejme tomu*, pomocí níž host relativizuje definici pojmu *milost*. Na neurčitosti se podílí i neurčitý kvalifikující přívlastek *nějakou*.

(42) DB: *spíš si myslím že to může vnímat dejme tomu jako nějakou tu milost nebo (.) ...*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Moderátor v závěru své hodnotící repliky pokládá doplňovací otázku, jejímž jádrem je epistemické sloveso *myslíš*. Sloveso je však užito v neepistemickém významu, neboť

nehodnotí míru přesvědčení o platnosti obsahu, ale v uvedeném kontextu potenciálně uvozuje samotný obsah odpovědi. Z tohoto důvodu host ve své odpovědi využívá kontextovou elipsu, kterou moderátor interpretuje jako signál k opuštění tématu.

(43) ME: *ta tvoje poslední deska je když to srovnám například s manky byznys((míněno Monkey Bussiness)) nebo s jarem tak je to výrazně jinde to je to je úplně jiná poloha, moc pěkná, co si myslíš že bude dál?*

DB: *nevím.*

ME: *nevíš.*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Host užívá zesílený výraz *vůbec nevím* jako kontextovou elipsu vedlejší věty předmětné. V epistemickém významu s odstínem preferenčního postoje je užito sloveso *doufám*, vyjadřující střední míru jistoty.

(44) DB: *ne já jsem teď v podstatě v takovém stavu, kterej je mi z devadesáti procent příjemnej že já vůbec nevím jako. a těch deset procent je takovej strach jako že by aspoň něco jako že že člověka fakt nic nenapadne. že teď je to jako zavřený, ale doufám že ne vlastně teďko je ta chvíle že jsme jako po nějakých koncertech i s iliusratosférou i s jarem jsme tu desku dodělali (.) ...*

Transkript 1 Na plovárně (s Danem Bártou)

Na plovárně s Karlem Šípem

Moderátor používá frázi *musím říct* ke zdůraznění platnosti uvedeného subjektivního hodnocení.

(45) ME: *... a když se vám to daří, dostane se vám ocenění např. v podobě věty víte, já mám docela rád ty vaše vtípky. už to slovo vtípky zní jako kdyby to byla úplná hloupost a přitom vymyslet jediný vtípek, to je tak strašně obtížná věc! náš dnešní host patří k těm, kteří to opravdu umějí, a musím říct, že ty jeho vtípky mám osobně moc rád. (...)*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host užívá frázi *musím říct* k vyjádření připustky a negování implicitního předpokladu moderátora.

(46) KŠ: *já musím říct, že teď prožívám takovej opravdu ideální stav, kdy toho psaní moc nemám. (...)*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host výrazem *samozřejmě* uvozuje popis situace opačné k bezprostředně předcházejícímu komunikačnímu kontextu. K vyjádření míry jistoty dopomáhá měřové

příslovce *takřka* označující blízkost završení děje. Ke zdůraznění subjektivní platnosti sdělovaného obsahu slouží fráze *to musím přiznat*, která v sobě obsahuje sémantický rys existence nežádoucí situace.

(47) KŠ: ... *ale samozřejmě byly chvíle, kdy jsem dělal pořad, kterej byl založenej dejme tomu jen na scénkách. dejme tomu tři scénky v jednom pořadu, nebo i čtyři, to napsat desetiminutovou scénku, na objednávku vlastně, že se ti blíží termín, z toho jsem takřka byl na žaludeční vředy. to mě stresovalo, to musím přiznat.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host užívá k vyjádření odhadovaného rozsahu děje frazeologizovaný výraz *dejme tomu* ve spojení s kvantifikujícím užitím slovesa *já nevím*. Fráze *musím říct* funguje v daném kontextu jako vyjádření připustky, tedy hodnocení informace na základě rozporu mezi předpokladem či obavami mluvčího a subjektivně prožívanou realitou.

(48) KŠ: *napřed jsem si celej ten příběh vymyslel a napsal jsem takovou synopsi, dejme tomu já nevím patníctistrán-. (...) už těch písniček máme zhruba půlku, dvanáct třináct písni, a musím říct, že to vopravdu funguje.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host užívá výraz *samozřejmě* k vyjádření bezvýhradného souhlasu s předchozí replikou moderátora. Předmětem řeči je přitom hypotetická situace, která je vyjádřena generalizujícím reflexivním pasivem s významem obecné možnosti realizace děje.

(49) KŠ: *jako: samozřejmě, kde je vtevřenej vokál á, tak se snažíš jako aby se to dobře zpívalo.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host opět epistemickým *samozřejmě* vyjadřuje bezvýhradný souhlas. Následně jej zdůvodňuje hypotetickou konstrukcí modifikovanou částicí *asi*, jejíž užití snižuje míru platnosti kondicionálního tvaru. V posledním souvětlném celku pomocí epistemického kvantifikátoru *možná* odhaduje rozsah odvedené práce a s užitím tvarů kondicionálu vyjadřuje hypotetické a subjektivně preferované názory o termínu dokončení práce.

(50) KŠ: *samozřejmě, chronologicky, od začátku ano ((pokrčení ramen)) no. já bych to nedokázal asi dělat na přeskáčku, čili vod začátku to беру, první obraz, druhý obraz. a takhle postupujeme. říkám, jsme zhruba v půlce, možná už za půlkou, a do prázdnin bychom to měli mít hotový a ke konci ke konci roku by to něk mělo spatřit světlo světa.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host pomocí fráze *nevím, jestli* zpochybňuje vlastní schopnosti, na základě této strategie jednak dává komunikačnímu partnerovi najevo ochotu ke spolupráci, jednak si

vyhrazuje právo na omyl či nepřesnost. V závěru ukázky na základě předchozího sdělení harmonicky vyjadřuje subjektivní (zkreslený) odhad znění textu. Frazeologizované spojení *asi tak* s navazujícím kvantifikátorem či hodnotícím výrazem v širším smyslu je v mluveném projevu signálem subjektivního odhadu.

(51) KŠ: *první věta tohohle muzikálu? no to nevím, jestli si přesně vzpomenu, ... a to je asi tak první, co se v muzikálu ozve.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host souhlasnou frází *asi jo* připouští realizaci děje, jež následně hodnotí z hlediska morálky. Frazeologizované *říkám si*, že vyjadřuje transpozici procesu myšlení do jeho vnějšího projevu – mluvení. Kombinace *snad proboha* vyjadřuje emocionálně zesílený preferenční postoj. Užitá fráze *já nevím* má opět význam transponovaného kvantifikátoru. *Musím říct* má význam připuštění platnosti děje, v kombinaci s důrazovým *vopravdu* se podílí na hodnocení situace mluvčím.

(52) KŠ: *v první chvíli asi jo. v první chvíli asi jo. nevím, jestli to je dobrý nebo špatný rys, ale když se říkám si, když jsem se tomu zasmál já, tak se tomu proboha snad zasměje taky ještě někdo jinej. čili vzpomínám si, že když jsem psal třeba scénky, kde je zapotřebí jednoznačně, aby já nevím každá druhá třetí věta vyvolala smích jinak ta scénka je řid'ouunká a nemá smysl. tak musím říct, že tam jsem se vopravdu občas nahlas zasmál. a pak jsem měl radost, když se na stejným místě zasmáli i lidi.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Moderátor v následující dialogické výměně nejprve tematizuje generalizovanou schopnost odhadu publika, tázacím dovětkem signalizuje hostovi žádost o potvrzení svého pohledu. Host s názorem moderátora explicitně souhlasí a svůj souhlas posiluje uvedením konkrétního příkladu. Prostřednictvím fráze *já nevím* v částicovém významu vzniká kontextově zakotvený dojem, že se jedná o jeden z mnoha analogických příkladů.

(53) ME: *ale dá se to těžko odhadnout vid', jak to publikum zabere.*

KŠ: *těžko. kolikrát je to velkej nervák jít prvně třeba když jsme dělali já nevím s Jiřinou Bohdalovou různé scénky do těch silvestrů, tak to mám ještě aktuálně ve své mysli. ten nervák. jako z té zkušebny přijít před ty lidi, a nevědět vůbec. to si nemáš kde vyzkoušet.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Moderátor klade presumptivní otázku formulovanou pomocí verbální negace, fráze *mít pocit* navíc odkazuje k méně závaznému přesvědčení. Vlastní názor moderátora je rovněž formulován na obdobném stupni jistoty, k čemuž přispívá jednak epistemická fráze *já nevím*, jednak generalizovaný subjekt *lidi* a užití verba dicendi ve frázi *skoro bych řek*,

kde kondicionál signalizuje odhad a tedy nejistotu. Závěrečné hodnocení situace moderátorem je zmírněno neurčitým měrovým výrazem *trošku*.

(54) ME: *nemáš pocit, že je taky daleko těžší dělat zábavu dneska, než to vlastně bylo dřív? ... ale většinou se to tak nese po povrchu, že to je buďto o tom sexu, nebo já nevím, čemu se ještě dneska lidi smějou? <ale skoro bych řekl, že číslo jedna> v humoru je dneska sex. a to je trošku málo.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host explicitně souhlasí s názorem moderátora a ve své výpovědi předkládá podpůrné argumenty. Epistemické *asi* se logicky váže ke srovnání současné a minulé situace. V daném kontextu můžeme uvažovat o dvojí možné interpretaci. *Dneska je to asi těžký, protože dřív...*, kdy přísudkové adjektivum *těžký* zastupuje v daném kontextu komparativ a vyjadřuje tedy srovnání mezi *dnes* a *dříve*. Zároveň je při tomto umístění epistemického výrazu zpochybňována sama obtížnost situace. Druhá možná interpretace se zakládá na rekonstruované výpovědi *Dneska je to těžký, asi protože dřív...* V tomto případě je zpochybňován či relativizován důvod obtíží. Epistemické *jistě* se podílí na vytváření distance mezi hostovou osobní zkušeností baviče a jeho názorem na popisovanou dobu. Pokud by host čerpal z vlastní zkušenosti, bylo by použití výrazu *jistě* blokováno vážně a upřímně míněnou replikou.⁷ Ve druhé části výpovědi se host vyjadřuje k novějšímu stavu. Vzhledem k tomu, že se jedná o vzpomínku, je užito epistemické *možná* jako signál neurčitosti a nejistoty, stupňovací konstrukce s *dokonce* tuto míru nejistoty nenarušuje, ale spíše potvrzuje. Epistemické *samozřejmě* je doplněno logicky vysvětlující vedlejší větou. Logický vztah obou skutečností tedy zdůrazňuje.

(55) KŠ: *je to těžký dneska dělat asi ten humor, protože máš pravdu, že hodně lidí takzvaně četli mezi řádky. (...) to byla jistě hezká práce, neříkám hezká doba, ale práce, že stačilo malinko. taky je ale třeba říct, že tenkrát byla jen jedna televize (...) (.) původní český zábavný programy měla na pořadu každé den možná i včetně soboty a i možná sedm dní v týdnu. to samozřejmě není možný, protože rázem se do té zábavy dostane něco, co je podpásový, co je (...)...*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host k prezentaci své osobní zkušenosti užívá subjektivizující epistemický predikát *já tvrdím*.

(56) KŠ: *asistent produkce, já tvrdím, to je v televizi funkce, že není už podřadnější.*

⁷ Epistemické *jistě* může příznakově signalizovat pochybnost o možnostech či schopnostech, ale zpravidla ne o schopnostech mluvčího. Např. *Všech deset svazků jistě přečteš do dvou minut, že?*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Epistemický výraz *samozřejmě* vyjadřuje spíše možné hodnocení uvedeného jevu. Host tímto způsobem může připouštět či naznačovat změnu úhlu pohledu v čase.

(57) KŠ: *to má neskutečnou historii, ten název je samozřejmě úplně blbej.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host pomocí epistemické fráze *ani nevím* a adjektivizovaného *já nevím* naznačuje jinak nedůležitost detailních informací, jednak neschopnost si informace vybavit. V dalším kontextu referuje o minulých znalostech a názorech. Plnou jistotu vyjadřuje epistemické *určitě*. Fráze *dát si něco dohromady* ve smyslu *zjistit* nebo *vypátrat něco* je dokladem referování o mentálních procesech, stupeň jistoty je sekundárním znakem fráze.

Epistemické *samozřejmě* odkazuje ke sdílenému znalostnímu kontextu, host tedy u komunikačního partnera aktivuje znalost historického kontextu. Poslední užití *samozřejmě* může pak mít vzhledem ke kontextu sebevymežovací charakter a posiluje negaci.

(58) KŠ: *ale já jsem původně přišel do kapely, která se jmenovala farao. s tím se nedalo nic dělat. založil to nějaký vopravdu podivnej zpěvák ukrajinskýho původu, ani nevím, jak jsem se tam vlastně dostal, kterej se tady rozhodl, někdy v (.) já nevím v roce sedumdesát dělat kariéru. dodatečně jsem si dal dohromady, že von tady byl do té branže dosazenej a že že prostě ta kágébé ((miněno KGB)) tam v pozadí byla určitě. ale to já nevěděl, já byl nadšenec, kterej chtěl hrát. samozřejmě, že jsme brzy pochopili, že s ním to nejde, tak jsme se jako kapela jako osamostatnili, ... čili takhle to vzniklo, ale že by to mělo nějaký hlubší význam, že bysme měli nějaký egyptský vzory a to, to samozřejmě vůbec ne.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host referuje o minulých zkušenostech . Využívá transpozici první osoby singuláru do osoby druhé, čímž zvyšuje poutavost promluvy. Tvar *nevíš* je tedy generalizujícím vyjádřením minulé neznalosti. Fráze *tak jsem si říkal* odkazuje k uvažování a je v harmonickém vztahu se stupněm jistoty epistemického modálního *může*.

(59) KŠ: *kterej vůbec nezpívá, a ty ani pořádně nevíš, jak. jednou jsme ho přiměli jenom to (.) a slyšel jsem přesně ty alexandrovce (.) ten tenor, takovej znělej no a tak jsem si říkal, jak ten člověk může skončit? ...*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

V následující dialogické výměně sdílejí vyjádření hosta a moderátora též stupeň jistoty. Host následně tematizuje svou úvahu o podobě publika. Modální sloveso *může* je v tomto kontextu prostředkem vyjádření nedostatku informací potřebných k vyvození závěru. Vytváří tak deliberativní otázku.

(60) ME: =<a to trvá zřejmě?>

KŠ: <to zřejmě trvá>, ale jeho hostem, já jsem si říkal, kdo na to může chodit?

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host pomocí fráze *musím říct* zdůrazňuje následující obsahovou větu a zvyšuje tak míru jistoty, již jí připisuje. Důraz je také podstatnou složkou užití částice *uplně*. Má přitom obdobnou funkci, zvýšení stupně jistoty. Naopak epistemické *asi* ve spojení s číslovkovým výrazem tematizuje možnou nepřesnost daného údaje.

(61) KŠ: ... a musím říct, že neměl jsem v životě mnoho takových těch pocitů, že najednou někdo vtevre krk a zazpívá. a tobě uplně mráz přejede po zádech a řekneš si, teďka slyším naprosto výjimečnej talent. (...) jemu bylo tenkrát asi devatenáct let. (...)

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Výraz *samozřejmě* implikuje totožný pohled hosta moderátora na situaci, vychází s předpokladu, že komentované jednání je v dané situaci očekávatelné. Epistemické *musím říct* ve spojení s postojovým komentářem *bohužel* funguje jako zdůrazňující konstrukce preferenčně hodnotícího postoje. Ke zdůraznění následujícího sdělení slouží fráze *musím říct* i v dalším dokladu.

(62) KŠ: ... a to ho zlávalo, samozřejmě jo. musím říct, bohužel hned ten druhý singl naší kapele zlámal vaz, protože to byl holubí dům a to okamžitě vešlo ve známost. (...)

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

(63) KŠ: ... ale musím říct, že ta spolupráce, jak dlouho von s náma byl dejme tomu rok, rok a půl, tak na to vzpomínám, to byly vopravdu vzácný chvíle. (...)

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host pomocí epistemického *musí* vyjadřuje vysoký stupeň jistoty podpořený navíc explicitně formulovanou podmínkou. Důrazová konstrukce *musím říct* slouží jednak ke zdůraznění následujícího sdělení, jednak ke zvýraznění rozporů mezi kvalitami jednotlivých členů kapely.

(64) KŠ: a když má někdo smysl pro humor, to už musí nějaký to ikvé ((míněno IQ)) mít, jo. čili s ním byla ukrutná legrace. a musím říct ale, že ve chvíli kdy přišel do naší kapely, když z toho vyjmu jardu uhlíře, což je výbornej muzikant, a byl už tenkrát. (...)

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Primárně epistemické prostředky slouží v následujícím dokladu k formulaci neurčitě odhadu, tuto funkci má slovesná fráze *dejme tomu i já nevím*. U druhé ze zmíněných frází můžeme uvažovat o tom, zda se stále jedná o plnohodnotný verbální tvar,

či zda se forma stává vsuvkou částicového charakteru. Dalšími neepistemickými signály neurčitosti jsou neurčité číselné údaje *dvě tři a deset patnáct*.

65) KŠ: *já to nechci nějak zveličovat, nechci to dramatizovat, ale napsat scénku, kde je zapotřebí, aby to mělo hlavu a patu, aby to byl krátkej dramatickej útvar, kterej netrvá dyl jak dejme tomu deset patnáct minut, a prakticky smích se dostavoval permanentně, to je vopravdu těžký. a zabere to hodně času a výsledek je potom já nevím dvě tři stránky. (...)*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host referuje o minulých přesvědčeních na středním stupni jistoty. Tato přesvědčení jsou harmonizována napříč morfologickými třídami prostředků. Opakovaně se objevuje fráze *mít pocit*, která je v posledním užití logicky vázána na vedlejší větu podmínkového charakteru s evidenciálním predikátem *vidět*. Uvedená logická vazba posiluje platnost vyjádřeného přesvědčení. Za synonymní konstrukci k *mít pocit* můžeme považovat i subjektivizované *zdat se* s dativní rekcí. Střední stupeň jistoty je vyjádřen i epistemickým slovesem *muset* v spojení s negací kondicionálního tvaru. Užití epistemického *snad* je specifické tím že vyjadřuje-li naději, či závazek, jedná se o závazek k mluvčímu samotnému. Konkrétně se mluvčí hlásí k dodržování maximy kvality.

(66) KŠ: *... tak já jsem tu scénku přepisoval snad třicetkrát. pořád se mi zdálo najednou nějaký místo, že tady by nemusel být smích. čili čas, kterej já jsem vopravdu jedný scénce věnoval, to jinej napíše knížku za tu dobu. (...) čili tak dlouho jsem si to čet a hledal hluchý místa, až jsem měl pocit, že snad tam žádný hluchý místo není. ale čas, kterej jsem tomu věnoval, je vopravdu velkej. nevím a nemám jistotu, jestli každej, kdo píše scénku, tomu tolik času věnuje. někdy mám pocit že, by to chtělo když vidím jiný scénky jinejch autorů, že věnovat tomu víc času, že by se to vyplatilo.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host rekonstruuje hypotetické názory publika na základě lidové psychologie. K vyjádření názoru využívá tvar verba dicendi *říká si*, k objektivizaci rekonstrukce, ale i k vyjádření nejistoty slouží měrové příslovce *trošku*. Při popisu alternativní situace užívá host v referujícím kontextu epistemickou frázi *mít pocit*. Futurální tvar slovesa *pracovat* inklinuje spíše k vyjádření závazku než epistemického odhadu. Ostatní následující tvary futura však odhad vyjadřují.

(67) KŠ: *... jakmile jsou prořídly řady, je to vždycky mnohem těžší, protože takovej divák už si trošku říká, no jo no, tak jako moc nás tady není, ale my jsme tady tak co voni (.) jo? je to taková nejistota. ale jestliže divák má pocit, že si koupil eště lístek a druhej den už bylo vyprodáno, tak to funguje pro ten humor samo o sobě. to s tebou jdou, ani nemusíš*

říct pořádně nic ještě tak moc extra veselýho a cejtíš tu tu vlnu pozitivní, která přijde. a už si říkáš, tak s tím budu pracovat velmi zlehka, nebudu muset tlačit na pilu, nebudu muset vo ty diváky muset ňák moc bojovat, jenom si s nima tak jako budeme pohrávat a bude to příjemný pro voba.

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

Host k vyjádření odhadu budoucí situace používá jednak částici *asi* a jednak futurum slovesa *být* v kombinaci s totálním indikátorem časové extenze *vždycky*. Souvýskyt obou výrazů v bezprostředním kontextu je oba zařazuje ke střednímu stupni jistoty.

(68) KŠ: ... *je to očekávání, až se dostaví smích, a je to pro mě něco, co mě už asi do konce mý profesní (.) profesního života jako neopustí. a vždycky já budu ten, kterej čeká na smích.*

Transkript 8 Na plovárně (s Karlem Šípem)

4.2 Všechnopárty

V případě druhé analyzované talkshow Všechnopárty s Karlem Šípem je třeba na úvod zdůraznit některé odlišnosti týkající se formálních znaků relace. Do pořadu jsou zváni tři hosté, kteří jsou interviewováni postupně, ve výjimečných případech mají však možnost na sebe vzájemně reagovat. Publikum pořadu je přítomno přímo v místě natáčení, do záznamu tedy pronikají nonverbální reakce (zpravidla smích a potlesk). Moderátor je rovněž výrazněji motivován k tomu, aby vyžadoval upřesnění, či rozšíření odpovědi s ohledem na diváky. Z hlediska přímé interakce mezi moderátorem a hostem je patrný rozdíl ve způsobu udržování tématu pomocí doplňujících a upřesňujících otázek moderátora. Moderátor tímto způsobem vedle pozice hosta buduje i vlastní pozici v situacích, kdy host výroky moderátora zpřesňuje a upravuje. Moderátor rovněž využívá svoje vstupy k vytváření komického efektu. Vyjádření jistoty se v těchto kontextech uplatňují zejména, pokud vysoký stupeň přesvědčení vyplývá z obecně předpokládaného kontextu, který ne vždy zachovává tvář těch, o nichž se mluví.

Epistemicky užitá modální sloveso *muset* vyjadřuje vysokou míru jistoty, podpořenou výrazem *samozřejmě*, který vyjadřuje obecnou platnost přesvědčení, a logickou spojkou *tedy*, jež naznačuje objektivní nutnost. Na intonační rovině se na vysoké míře jistoty podílejí potvrzovací tázací dovětky. Vysoká míra přesvědčení je zdůvodněna vedlejší větou s příčinným významem.

(69) KŠ: *ale tady jste musel hodně zjednodušit samozřejmě že jo u těch písniček, když to zpívali (.) donutil třeba to zpíval že jo?*

Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědroněm)

Neurčitých označení v odpovědích/výpovědích hosta využívá k vytvoření pointy prostřednictvím konkretizace jednotlivých neurčitých výrazů. K navození podobných situací využívá moderátor předpoklad dodržování konverzačních maxim například maximy skromnosti (host nepochválí sám sebe). Maximy relevance (host používá informace ve formě tak přesné, aby vyhověl požadavkům publika (neuvádí jména odborníků, jejichž práce není obecně známa) do podobných rozhodnutí se promítá i maxima skromnosti. Moderátor také může využít uměle vytvořených souvislostí mezi výroky hosta, podsouvat mu myšlenky a výroky, o nich předpokládá, že budou publikem hodnoceny jako zábavné.

Moderátor i host se v průběhu relace zaštiťují citovanými cizími názory, i když odkazy ke zdrojům jsou spíše nepřesné a citace slouží spíše jako prostředky distancování se od názoru a potažmo objektivizace sdělení. Mezi epistemickým *já si myslím* s větou obsahovou a citačním odkazem (anonymizovaným signálem neurčitosti) je vztah názorové totožnosti.

(70) MŠ: *tak já si myslím (.) jeden velký muzikolog řekl že je daleko těžší napsat dobrou písničku než špatnou symfonii.*

Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědroněm)

Oprávněnost přesvědčení je dokazována i opačným postupem, užitím inkluzivních pragmatických prostředků zde inkluzivního plurálu *my*.

(71) MŠ: *no jistě tak přinesl to režisér, a všichni jsme se domnívali že*

KŠ: [že to napsal režisér.]

MŠ: [autorem je zdeněk pospíšil, že] a teprve až někdy v roce devatenáct osumdesát na zájezdu jsme se dozvěděli, že to napsal milan uhde

Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědroněm)

V komunikátu lze doložit některá funkční rozrůznění epistemických výrazů, zejména se jedná o výrazy oscilující mezi vyjádření epistemické a číselné platnosti tvrzení, příkladem může být rozdíl ve využití výrazů *stoprocentně* a *určitě*, který je patný z jejich skopusu při vyjadřování částečné negace. *Stoprocentně* si v těchto případech zachovává částečnou číslovkovou platnost a tedy i skopus nad množinou případů, proto je možné říci: *Platí to, ale nikoliv stoprocentně.* (= Platí to pro méně než sto procent případů). Naproti tomu nelze vytvořit gramatickou větu: **Platí to, ale nikoliv určitě.* V tomto

případě jsou výrazy *platit* a *určitě* sémanticky kongruentní, proto ve spojení se zápornem vzniká disharmonie.

(72) MŠ: *instantní opera to asi u nás to stoprocentně neplatí, já to používám dost často, protože skutečně si myslím, že do muzikálu se rozpustilo to z opery, co se tam vlastně nějak vejde co se tam může rozpustit, že čili to co je méně složité, co je méně komplikované*
Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědrněm)

S ohledem na intonační průběh výpovědi se domníváme, že v tomto případě je *stoprocentně* užito ve významu částečné, nikoli úplné jistoty. Komentor *skutečně* ve spojení s *myslím si* zdůrazňuje platnost přesvědčení a ospravedlňuje nepřesný příměr.

Podobně jako v předchozím případě se některé vyjadřovací prostředky užívají v modifikovaném významu, k nejdůležitějším patří původní kvantifikátor totální negace a později epistemická částice krajní nepravděpodobnosti *vůbec*. Její epistemická platnost přitom vždy závisí na větném kontextu (na užití důrazu, s nímž se pojí význam totální negace) a na situačním kontextu výpovědi. Ve významu krajní nepravděpodobnosti je *vůbec* výrazem vyjadřujícím překvapivost informace. Ve své kvantifikující platnosti zároveň může vytvářet vztahy s jinými neurčitými kvantifikátory a aktualizovat tak jejich kontextovou platnost (zejména předpokládanou míru jejich platnosti).

Podobně transponovaně jsou v komunikátu užívána i verba dicendi (zpravidla sloveso *řici*) v kombinaci s modálními slovesy možnosti a nutnosti. Z vyhodnocení komunikačních podmínek lze usoudit, že se jedná o transponovaná užití, jestliže mluvčí není vnějšími okolnostmi nucen (ani oprávněn) k vyslovení uvedených názorů. Prostřednictvím sloves *mušet* a *moci* mluvčí zdůrazňuje své přesvědčení o platnosti výpovědi (jako logicky nutné a objektivní), nebo jako logicky možné objektivní přesvědčení o platnosti obsahu výpovědi. Sloveso *řici* je pravděpodobně zobecněním jiného slovesa mluvení, jako obecný prototyp sémantického doplnění obou protikladných modálních sloves.

Sloveso *vědět* bylo doloženo i ve významu chápat, ovšem v mluveném kontextu nejsou vždy explicitně realizována jeho doplnění. Následující příklad zastupuje obě valenční varianty. Kromě tohoto rozdílu dokládá užití částice *samozřejmě* ve významu jistoty splněného očekávání. Spojení *nevím, jak* navíc vyjadřuje překvapivost stavu, tedy jeho negativní hodnocení.

(73) MŠ: *ne, vím, že se to vzalo po roce osmdesát devět. to samozřejmě víme všichni, ale nevím například to (.) e když budu upřímný tak nevím jak to je možné že ten búm ((miněno boom)) pořád drží, to je mně záhadou.*

Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědrněm)

V komunikátu je využita sémantická souvislost mezi obsahy jednotlivých sloves modálních zejména ve dvojici *chtít* a *moci*, kdy pragmaticky podmíněná neochota k vyslovování negativních soudů je prezentována jako nedostatek informací a z něj vyplývající implicitní neschopnost sdělit požadovaná fakta. Tento typ se etabloval v platnosti konverzační implikatury. (viz Grice, 1975, s. 49)

(74) KŠ: *to je to nejhorší že ano. no tak. no a máte v hlavě nějakýho lou fička takovýho pěknýho?*

((smích publika))

MŠ: *já nevím to to*

KŠ: *=ne*

MŠ: *nechci jmenovat.*

KŠ: *řikal jste že jste toho viděl hodně, no.*

MŠ: *nechci jmenovat.*

Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědrněm)

Samozřejmost a očekávanost obsahu je vyjadřována jednak epistemickým futurem, jednak částicemi typu *samozřejmě*. Oba typy se liší s ohledem na jejich využitelnost při vyjadřování rozdílných komunikačních funkcí. *Samozřejmě* stojící samostatně jako jediný epistemický modifikátor uvozuje vždy konstatování, které nemá výzovou funkci, ve smyslu: informujte mě/nás. Naproti tomu epistemicky užití futurum vyjadřuje pobídku ke sdílení informace, je mechanismem sloužícím k předání slova. Slangový výraz *lowfičko* odkazuje k low-fidelity ve smyslu muzikál nízké kvality.

Doklad epistemického futura doprovázený slovesem *vidím* znázorňuje neevidenciální, epistemické užití tohoto slovesného tvaru. Tato interpretace je podložena faktem, že vnímání je nutně vázáno na přítomný stav poživatele. Proto *vidím, že* má platnost epistemickou, *viděl jsem* pouze referuje o zkušenosti a futurální *už vidím, že* je výrazem předpovědi budoucího děje. Vyjadřuje tedy předpoklad podložený situací v přítomnosti. Vazba slovesa *být* s genitivem plurálu navíc konvenčně vyjadřuje velké množství, tedy zde významný dopad přítomného jednání na budoucnost. (Varianta *už vidím, jak* v kombinaci s futurem může navíc vyjadřovat pochybnost mluvčího

o kapacitách/ochotě k realizaci děje. *Už vidím, jak v neděli hned po ránu běžíš na první autobus do města.)*

(75) KŠ: *už vidím to bude ímejlů teda z olšan, co dostanu. ((odkašláni)) ale tady mluvíme vo muzikálu. třeba tak jako je něco co by se z tý český produkce a je toho vopravdu strašná spousta tak jako postavil jako nejvejš. třeba že byste řek no todle možná kdyby se naštudovalo anglicky, tak by se to možná mohlo hrát i jako v cizině, a nebo si myslíte, že tydlety český produkce nedosahujou zatím jaksi toho zájmu že by vo to projevil někdo zájem i mimo naši republiku.*

Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědrněm)

Host se vyhýbá negativnímu hodnocení, proto na explicitně negativní otázky odpovídá vyhýbavě i v případě, že jsou zřetelově vymezené, a vyjadřují tedy jednoznačně omezené subjektivní přesvědčení. Vztah mezi zřetelovými vymezeními otázky a odpovědi není jednoznačný, mohou vyjadřovat jak distanci mluvčího od vymezení užitého moderátorem (objektivizaci), tak inkluzi obou zřetelů a jejich postupné zpřesnění. Stejně nejednoznačné je hodnocení platnosti predikátu. Jednak kvůli užitému relativnímu komparativu, jednak kvůli epistemickému *asi*, které vyjadřuje jistotu pouze vyšší, relativní. Moderátor se snaží potenciálně ohrožující otázku relativně oslabit užitím neurčitého kvantifikátoru *trošku*. Host s jeho interpretací nesouhlasí a připojuje adverzativně navázané vysvětlení hodnocené epistemickým *vím* jako naprosto jistý názor.

(76) KŠ: *[to je podle vás špatně?]*

MŠ: *no tak z hlediska takzvaně uměleckého asi jako by bylo lépe, kdyby to bylo nějak takové kultivovanější, ale to jsou*

KŠ: *[vy se trošku i stydíte, že se to zpívá u táboráků a?]*

MŠ: *ne to se nestydím ale já vím že se prostě nezpívám já že se zpívá obecná nota zpívá se to co by se zpívalo, kdybych tam nebyl já, kdyby tam byl kdokoliv jiný.*

Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědrněm)

4.3 Danze, canti e lamenti Miloše Štědrně

Analyzovaný portrét se svou vnější strukturou nejvíce podobá srovnávacímu vzorku. Jedná se rovněž o pořad typu portrétu, který je interakčně vystaven na implicitních promluvách moderátora a je výrazně ovlivněn vnějším prostředím komunikace, prostřednictvím tohoto rysu se nejvíce blíží spontánní mluvené komunikaci. V rozhovoru jsou tematizovány prvky, které uvádí prostorová deixe. Jednotlivá témata jsou nastolována volně, doplňují se po linii derivace z obecného hypertématu – život a práce. Charakteru

portrétu odpovídá fakt, že se jedná o retrospektivní dialogizovaný monolog, v němž mluvčí referuje o svých minulých postojích, názorech a domněnkách. Zakotvení jednotlivých výpovědí v minulosti ne vždy umožňuje vyhodnotit současný názor hosta, jde o důsledek uspořádání časové soustavy češtiny, která nevyjadřuje perfektní pojetí děje známé z germánských jazyků, v nichž rozdíl mezi prostým minulým časem a časem předpřítomným vyjadřuje trvání, či ukončenost stavu.

Další specifickou strukturní vlastností komunikátu je častý výskyt generalizovaných výpovědí, mluvčí v roli komentátora přitom využívá spíše strukturní prostředky generalizace (inkluzivní plurál *my*) naopak host, díky své mimoinstitucionální pozici využívá i prostředky hovorové, (např. generalizované substantivum *člověk*).

(77) MŠ: *já jsem se s provázkem, tedy s divadlem husa na provázku, ale celou dobu se to jmenovalo provázek, divadlo na provázku. tak jsem se s ním setkal hned v začátku, protože jsem byl náhodně potkán svými přáteli, kteří mě přemluvili, abych prostě (.) podepsal ten spoluzakládací dokument, takže jsem se stal zakládajícím členem. provázek (.) vždycky jsem měl od začátku pocit, když mně byla vysvětlena ta idea, že to je divadlo, kde člověk vůbec nemá náh dojem, že se to rodí po částech. tam se vždycky všechno vařilo současně, všichni dělali na všem, a všichni dělali pořádek. tam se nesmělo říct, že něco nejde, nebo prostě se nesmělo odmítnout. tam byla nadvláda režisérů, která mně plně vyhovovala (.) plně. (...)*

Transkript 4 Danze canti e lamenti Miloše Štědrone

Generalizace, která rozšiřuje množinu anonymních konatelů/nositelů přesvědčení, je prostředkem objektivizace sdělení. Do jisté míry tedy implicitně posiluje pravděpodobnost sdělovaného, podobnou funkci mají i některá explicitně užitá verba dicendi, která mohou kromě reproduktivní funkce mít i funkci zdůrazňující.

K nejtýpčtějším příkladům patří slovesa *říkat* a *tvrdit* užitá performativně.

V transponované epistemické platnosti je užití i kondicionálový tvar slovesa *řici*, *řekl bych* ve frázi, která nevyjadřuje kvantifikaci, se jedná o formy s významem epistemické pravděpodobnosti zároveň možnosti vyšší než padesát procent. V případech, kdy *řekl bych* odkazuje ke kvantifikaci, lze uvažovat o vyjádření nejistoty v nejširším smyslu, tedy neurčitého počtu. Indikativu přezentu a préterita slovesa *říkat* ve spojení s pragmaticky obligatorním reflexivním zájmenem *si* vyjadřuje verbalizovaný úsudek, který může v závislosti na typu uvozené vedlejší věty být prezentován jako afirmativ *říkat si*, že (ve významu *soudit*) nebo jako dubitativ (*říkat si, jestli*) ve smyslu *pochybovat, uvažovat*.

Neinstitucionální osobní názor hosta je lexikálně zdůrazněn jednak explicitním vyjádřením fakultativní pozice podmětu, jednak užitím adverbialie *osobně*. Gramatická redundance je zde prostředkem pragmatického důrazu. Lexikální prostředky subjektivizace se mohou volně kombinovat s obecně kvantifikovanými soudy.

(78) MŠ: ... *no tak já si myslím osobně, že každý skladatel je v podstatě v této pozici, a neustále chodí a nabízí nějaké věci, a ten režisér to jenom uřezává, ustřihává, a dává to prostě tam, kam to potřebuje* (.) *málo jsem je sprdl, ty režiséry.*

Transkript 4 Danze canti e lamenti Miloše Štědrone

Komunikát dokládá rovněž formální a významové posuny mezi kategoriemi epistemické modality a oblastí evidenciálních prostředků v případech, kdy dochází k zatemňování etymologických významů odkazujících k původním evidenciálním rysům, *zřejmě* jako epistemická částice se svým významem a užitím vzdálila od vizuální evidenciality a stala se prostředkem vyjádření odhadu či úsudku, kterou lze rozvinout vyjádřením zdroje přesvědčení. Výraz *zřejmě* ztrácí svou generalizující platnost, nevyjadřuje plnou jistotu, zároveň připouští i interpretaci prostředku epistemické distance.

(79) MŠ: *no je to janáčkův klavír, na mě je velmi tvrdý, a překlepávám se na něm velice často, protože má asi trošku jinou dimenzi, než jsem zvyklý. je to érbár ((míněno Ehrbar)) vídeňská mechanika, a janáček zřejmě do něj vytloukával podle svědectví současníků a žáků, zejména když komponoval větší záležitosti. ((hudba))*

Transkript 4 Danze canti e lamenti Miloše Štědrone

K modálním slovesům mají svým významem i užitím blízko slovesa myšlení vyjadřující úsudek, příkladem je sloveso *považovat něco/někoho za něco/někoho*, které vyjadřuje přesvědčení o příslušnosti jevu k dané třídě. Od epistemicky modálního *myslím* se tato slovesa liší například fixací zápornky na samotné sloveso myšlení, což vyplývá z faktu, že samostatně stojící (užité) sloveso *považovat* neuvozuje obsahové věty, proto není možné vyjadřovat pozici zápornky pragmatické významy například zdvořilý nesouhlas, jako je tomu v následujícím protikladu: *Myslím si, že není zlý. Nemyslím si, že je zlý.* Přesuny zápornky mezi slovesem *považovat* a jeho valenčními doplněními vyjadřují určitost klasifikace, omezují využití klasifikace ve srovnávacích strukturách užívajících elipsu spolu s adverzatívním poměrem: *Nepovažuji se za x ale za y. *Považuji se za ne x, ale za y.*

Zvláštním případem slovesa myšlení je vidová dvojice *napadnout/napadat*, která vyjadřuje primárně momentální povahu úsudku, v závislosti na typu uvozené vedlejší věty a vidovém protikladu však získává různou epistemickou platnost, *napadá mě, že* (ve významu *myslím, že*) ve spojení s přítomnými tvary sloves a s futurem vyjadřuje

přesvědčení a záměr mluvčího. Záměr se však omezuje na performativně užitou první osobu obou čísel (připouštíme inkluzivní plurál). Pokud sloveso *napadat/napadnout* uvozuje obsahovou větu se spojkou *jak, jaký*, vyjadřuje význam synonymní k *(ne)vím*. Zejména, pokud je sloveso *napadnout/napadat* užito v záporu. Uplatní se tedy na dvou různých stupních epistemické škály.

V uvedených případech sloveso *napadnout* vyjadřuje předpoklady mluvčího založené na hodnocení vlastních schopností. *Vůbec* vyjadřuje rozpor předpokladů s důkazy, na nichž se zakládají. Sloveso *považovat* se užívá pro hodnocení vlastností předmětu řeči, jde vždy o vyjádření založené na implicitním subjektivním souboru důkazů, proto je možné vyjádřit rozpor mezi subjektivním hodnocením a objektivním faktickým jednáním.

(80) MŠ: *tahleta hříčka od šostakoviče, která nás uchvacovala léta, a kterou jsme nakonec zrealizovali, tak to je samozřejmě to, co přináší život. a vůbec mě nenapadlo (.) nikdy že bych mohl něco zpívat, a že by mě k tomu prostě někdo přinutil. protože jsem se nikdy za zpěváka nepovažoval, a sice jsem neustále musel ukazovat některé věci vokální, a vyřvávat...*

Transkript 4 Danze canti e lamenti Miloše Štědrone

Sloveso *napadat* si zachovává svou schopnost vyjádřit subjektivní přesvědčení díky explicitnímu epistemickému „upřesnění“ habituálního indikativu prezentu na vyjádření padesátiprocentní epistemické možnosti jednorázové realizace děje.

(81) MŠ: *jo, tady to je ((vytahuje složku)) tak to mě napadá, jak vzniká hit, nebo jak může vzniknout hit. tady je paduana hispanica, anonymní, z první poloviny šestnáctého století, která potom připutuje do norimberku, a pak se objeví ještě asi na deseti místech, a vypadá takle, všichni ji známe. ((hraje na klavír)) dál už nás to nezajímá, všichni známe píseň, kterou zpívá leona machálková...*

Transkript 4 Danze canti e lamenti Miloše Štědrone

Samozřejmě a pochopitelně mohou vyjadřovat interní objektivně nedostupné sebehodnocení mluvčího, který usiluje o to, aby adresát považoval jeho vysvětlení za přirozeně přijatelné. V této funkci tedy *samozřejmě* spojuje buď preferovaný stav/postoj mluvčího a jeho zdůvodnění, nebo stav/postoj nepreferovaný, zamítnutý a nahrazený preferovaným. Ukázka demonstruje druhý případ. Preferovaný záměr mluvčího je ponechán v implicitní rovině, může jít o projev jazykové ekonomie, nebo o stylisticky motivované rozhodnutí mluvčího, pravděpodobně se však jedná o kombinaci obou faktorů. Přesvědčení o obecné platnosti postupu vyjádřeného reflexivním pasivem je doloženo

příklady z historie. *Asi* vyjadřuje nadpoloviční jistotu. Epistemické synonymum *pochopitelně* je zakotveno v obecné zkušenosti, ve výpovědi má platnost omezující nutné podmínky úspěšné realizace záměru složit hit.

(82) MŠ: ... a samozřejmě já to (.) neříkám to proto, abych prostě potupil autora, ale říkám to, že takhle se montuje asi hit a že takhle to dělal i hendl, mocart, ((míněno Händel, Mozart)) haydn, galuppi, a tisíce dalších autorů. a pochopitelně k tomu patří ta známá moudrost uhlířova, že se musí krást v malých dávkách, protože jakmile se ukradne větší část, která je poznatelná, tak to asi není dobré, protože to pozná větší část publika. (...)

Transkript 4 Danze canti e lamenti Miloše Štědrně

4.4 Vzkaz

V pořadu Vzkaz Miloše Štědrně, zaměříme svou analýzu na typické prvky, které byly doloženy v souvislosti s vyjadřováním epistemické modality. Kromě výrazu *samozřejmě* bylo pro očekávanost doloženo i *pochopitelně*, který odkazuje k intelektuální povaze důkazů, zároveň postuluje kontextově podmíněný soubor sdílených znalostí.

(83) MŠ: ((promlouvá ke studentům)) a já jsem chtěl jenom říct, ta teze zněla tak, že v podstatě ten komerčně zdatný a velice chytrý a vynikající bernstín ((míněno Bernstien)) v podstatě posunul jedinečným směrem tu melodiku, že udělal to. ((hraje na klavír)) to nikoho nenapadlo, zatím ten tritonus pochopitelně to napadlo janáčky a bartóky, ale to v podstatě ještě tehdy ještě spojené státy nevnímaly. dnes, když posloucháte jakejkoliv film, americké, vod spílberga ((míněno Spielberga)) vejš, tak máte prostě pocit, že hudbu psal janáček, že.

Transkript 10 Vzkaz Miloše Štědrně

Pochopitelně uvozuje výčet výjimek a omezuje skopus neurčitého totalizátoru *nikdo*, epistemická platnost vyplývá ze souboru sdílených odborných znalostí, který je společný přednášejícímu a studentům. Fráze *máte pocit* je v kontextu použita s implikací hypotetičnosti, klamnosti. Jako intelektuální protějšek zde nelze použít sloveso *myslet si* v uzuálním významu „vždy, když je splněna podmínka.“

Výrazy vyjadřující nižší stupeň pravděpodobnosti jsou užity k prezentaci skromného subjektivního názoru mluvčího, zvláště dobře to lze doložit v případech, kdy mluvčí kvantifikuje důvod zaujetí stanoviska jako pravděpodobný.

(84) MŠ: já bych nemohl existovat bez cvičení, to znamená, že já denně cvičím tak minimálně půl až tři čtvrtě hodiny i hodinu, a nedělám nějaké složité věci, ale dělám silové

věci a stojím na hlavě a podobně. a to jsem dělal dokonce aji když jsem byl v nemocnici, tak vím, že člověk musí prostě neustále se udržovat, tak to je asi hlavní (.) hlavní metoda.

Transkript 10 Vzkaz Miloše Štědrone

Plná jistota o obsahu sdělení je doplněna odhadem pozice hodnocení tohoto záměru na Pomyslném žebříčku, částice *asi* tedy hodnotí vlastnost „být hlavní metoda“.

Analogicky lze interpretovat i hodnocení minulých dějů. Minulost popsána indikativem je prezentována jako jistá, epistemické částice neúplného přesvědčení mají platnost omezenou na odhalování kauzálních souvislostí. Epistemické *asi* je výrazem subjektivity v kontextech, kde jej mluvčí užívá jako shrnující částici v platnosti moje osobní subjektivní přesvědčení na konci argumentační repliky: *Tak to je asi odpověď*.

(85) MŠ: *já si prostě myslím, že janáček je moderní asi tím, že nechtěl být moderní programově, že to neměl jako naplánováno, že bude prostě nějakým tím koncesovaným modernistou a naopak začínal, to tak často bývá, jako tradicionalista. a teprve postupně se vlastně, dobrovolně i nedobrovolně, tím modernistou stával.*

Transkript 10 Vzkaz Miloše Štědrone

Citovaný příklad epistemicky hodnotí důvody skladatelovy modernosti. Celá výpověď je zastřešena subjektivním fokalizovaným výrazem *já si myslím*. *Prostě* může fungovat jako výplňková částice, případně jako posilující prvek subjektivity.

(86) MŠ: *musím říct, že jsem nikdy nechtěl být pedagogem a stal jsem se jím vlastně více méně proti své vůli, šel jsem na takzvané vědecké místo, no a potom byla taková situace, že jsem musel začít učit, nikdy jsem si nedělal nějak starosti s tím, jaký mám pedagogický systém, takže nemám žádný. v podstatě se snažím ukázat to, co sám dělám a to co mě baví, a myslím, si, že to je nejlepší metoda, aspoň pro mě, jak někoho zaujmout. nikdy jsem neměl problém s tím, že bych třeba nezískal pozornost, vždycky jsem chtěl, aby mě prostě lidé poslouchali a aby je to bavilo, prostě to, co baví v tom okamžiku mě.*

Transkript 10 Vzkaz Miloše Štědrone

Spojení slovesa mluvení s modálním slovesem nutnosti vyjadřuje přesvědčení mluvčího o nutnosti verbálně upozornit na určitý fakt, jako v tomto případě, nebo na rozpor faktu a očekávání. Zdůrazněný fakt získává vyšší důležitost v diskurzu, mluvčí vyjadřuje upřímnost a sílu svého přesvědčení. Sloveso myšlení, které implicitně vyjadřuje subjektivitu prezentovaného přesvědčení, je doplněno zřetelovým určením, pomocí něhož mluvčí „odstraňuje“ možnou univerzální interpretaci (nejlepší řešení pro kohokoliv), která by mohla vzniknout z vyhraněně superlativní intepretace adjektiva *nejlepší*.

Částečný vyhybavý souhlas je vyjádřen rozporným souvětím *je to pravda, není to pravda*⁸, které je ekvivalentní k implicitnímu vyjádření padesátiprocentní možnosti. I v tomto komunikátu je doložen odklon od evidenciální povahy *zřejmě*, došlo k němu prostřednictvím kombinace adverbialie *zřejmě* s neurčitým kvalifikačním adjektivem *jakýsi*, celá fráze tak může získat parciální měrovou platnost. V poslední citované ukázce je předmětem rozboru opakování výrazu *možná*, podobné struktury jsou v mluvené řeči často užívány jako signál zesílené dvojí podmíněnosti, *možná* je zde proto interpretováno jako spíše nepravděpodobná realizace děje. Podobný ikonický princip se běžně uplatňuje i při sémanticky motivovaném prodlužování hlásek nebo opakování slabik doloženém u lexémů vyjadřujících míru nebo velikost (*hrooozně; malilinký*).

(87) ME: ... *ale není náhodou, že dnes se hrají víc písně osvobozeného divadla než hry osvobozeného divadla. (...)*

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědroněm)

(88) MŠ: *divadlo mě fascinuje jako prostředí, fascinovalo mě možná proto že to byla komunita, že to bylo asi atypické divadlo ten provázek, protože tam vlastně nebyla nápověda, nebyly tam šatny, nebyly tam všechny takové ty atributy, které divadlo má mít, nebyla tam opona a vlastně byla tam neustále jakási taková víra nebo jakási až fanatická víra že se to musí povést všechno, že to prostě tak musí být a neexistovalo to že prostě něco nejde. to je pochopitelně fikce člověk potřebuje leta aby zjistil, že to je fikce a než se obrousí a z pohodlní a přestane tomu věřit. ale toto bylo asi krásné na tom provázku (.) a proč jsem nešel do opery, no e kdybych prostě mluvil nějak velmi racionálně, tak bych asi řekl, že jsem si spočítal, že v opeře je velká nechuť k soudobé opeře. to víme, máme ty zkušenosti a vždycky jsem si říkal těch pár přátel které u opery mám naštvy tím že budou dva měsíce zkoušet nějakou věc, kterou budou třikrát hrát. kdežto u toho provázku třeba bylo fantasticky podmanivé to že když oni dělali operu, já jsem samozřejmě věděl že to žádná opera není ten chameleon co jsme tam dělali (.) nebo baladu pro banditu, také jsem věděl, že to je velmi problematický muzikál. žejo muzikál přece jenom má být nějak syntetičtější, komplexnější že má má být víc propojen balet s gestem a se vším ale tam byla prostě chuť to okamžitě vyzkoušet a byla tam spousta lidí kteří to chtěli dělat, že. a teď ta představa toho otráveného profesionála*

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědroněm)

⁸ Viz transkript 10.

(89) MŠ: *jesenius je krásné téma protože je to vlastě asi by musel zpívat německy protože my máme zafixováno, že je to čech, že a on je to uherský šlechtic v té době. nevím, možná, že bych to zkusil, já se považuji už (.) nechci říct jako že se považuji za starého ale považuji se prostě za zenitem v tom smyslu jako že už asi těžko můžu jít do nějakých velkých nových produkcí. (...)*

Transkript 3 Na plovárně (s Milošem Štědroněm)

(90) KŠ: *... ale tady mluvíme vo muzikálu. třeba tak jako je něco co by se z tý český produkce a je toho vopravdu strašná spousta tak jako postavil jako nejvejš. třeba že byste řek no tohle možná kdyby se naštudovalo anglicky, tak by se to možná mohlo hrát i jako v cizině, a nebo si myslíte, že tydlety český produkce nedosahujou zatím jaksi toho zájmu že by vo to projevil někdo zájem i mimo naši republiku.*

Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědroněm)

Výrazem *možná* mohou mluvčí uvozovat vlastní úvahy přímo v procesu jejich vzniku, jako v příkladě druhém, kde je užitá parciální modalita popisující možný důvod. Podobný úvahový charakter má i spojení *nevím, možná* ve spojení s kondicionálem. *Možná* tvoří sémantické centrum fráze, *nevím* je jeho implicitním obsahem, pokud mluvčí jedná v souladu s maximou kvality. Funkce kondicionálu jako vyjádření hypotetičnosti děje či míry pravděpodobnosti je závislá na přítomnosti podmínek realizace. Bez jejich explicitního vyjádření se u tvarů první osoby jedná spíše o epistemický výraz, epistemická modalita je zde úzce propojena s modalitou volutativní.

4.5 Snídejte šampaňské

Pořad Snídejte šampaňské představuje reprezentanta formátu nezávislého videa, čímž se podobá analyzovaným transkriptům DVTV. Zároveň se jedná o formát talkshow, má tedy styčné rysy i s předchozími částmi korpusu. Specifickým rysem tohoto typu pořadu je v obou analyzovaných textech blízký vztah komunikantů, kterýž se odráží v míře dodržování požadavků kladených na jednotlivé institucionální role. Nejmarkantnějším rysem tohoto druhu je přítomnost nepřímých výzev směřujících od hosta k moderátorovi.

Snídejte šampaňské s Adamem Gebrianem

Host se na úvod repliky snaží zjistit očekávanou úroveň upřímnosti odpovědí, tímto způsobem jednak získává čas, jednak vytváří moment překvapení. Své subjektivní hodnocení verbalizuje otevřeně a s využitím záporu k dodržení maximy skromnosti.

Podmíněná omluva využívá epistemickou částici *asi*, vyjádřená nejistota se však vztahuje na počet organizátorů v publiku. Míru kritiky host zvyšuje generalizujícím užitím predikátu *působí to*. Kontrast mezi predikáty *chápu* a *mám pocit* ve spojení se zápořem v predikátu obsahové věty klade důraz na sdělovanou kritiku. Zesilující výraz *úplně* je v prvním případě prostředkem snižování intenzity významu, v případě druhého užití naopak jde o funkci čistě intenzifikační. Závěrečné hodnocení host vyjadřuje hovorovou frází *přijde mi*, ale jeho platnost vzápětí snižuje kombinací kondicionálu s frází *nemůžu říct*, která slouží jako nepřímý signál kritiky.

(91) AG: *no, upřímně jo začnem teda hned, jo? ee nemám z toho moc dobrej pocit, jo, tak se omlouvám, jo, jako asi, jestli tady mluvím k polovině organizátorů, jo nebo autorů nebo tak, ale je to takový strašně vyčištěný až moc. ee v podstatě jsou tady tři barvy, že jo, šedá, bílá, černá a k tomu něco původního, ale celý to působí dojmem, že to vzniklo včera. tak chápu, že to je nový, ale mám pocit teda ten dům úplně novej není, tak by se mi docela líbilo, kdyby na něm nějaký takový ty stopy toho používání byly vidět, a tak na to mi tady tydlety vystavený sloupy nahoře a dole teda úplně nestačej. no, tak jako je hezký že jsou tady takový jako jednoduchý podlahy jsou, teda takhle zavěšený světla a ty technický instalace, to mi přijde oukej. ale celkově jestli bych v tom teda viděl nějaký charakter, tak to teda nemůžu říct, no.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

V následující výměně se moderátor snaží v návaznosti na předchozí kontext formulovat logické zdůvodnění diskutovaného stavu. Epistemické *zřejmě* vyjadřuje jednak zmíněnou logickou souvislost, jednak vysokou míru přesvědčení. Moderátor se explicitně obrací nejen k publiku, ale také přímo ke komunikačnímu partnerovi. Tvar *víš* je v tomto kontextu kontaktním prostředkem. Epistemické *možná* vyjadřuje ve srovnání s předchozí replikou nižší míru přesvědčení, a tak rozšiřuje argumentační prostor hosta. Host epistemicky hodnotícím *obávám se* v kombinaci se zápořem formuluje zdvořilý nesouhlas. Moderátor posiluje pozici hosta tím, že jeho nesouhlasnou repliku sám dokončí.

(92) OC: *no, zároveň je to prostor banky, žejo, to znamená, že za těma dutejma stěnama jsou zřejmě nějaký úkryty, nějaký sejfy (.)*

OC: *víš, že to takhle to má možná takovoudle myšlenku (.)*

AG: *=je to zajímavá teorie, ale obávám se teda jako (.)*

OC: *obáváš se že tam sejfy nejsou.*

AG: *obávám se že tam sejfy nejsou.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host na podivovou otázku moderátora reaguje replikou, v níž má epistemické *samozřejmě* silně explikativní funkci, zároveň však implicitně připouští oprávněnost moderátorovy výtky.

(93) AG: *jo tak to bylo kvůli tobě samozřejmě.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host vyjádřením hypotetických podmínek naprosto jistého odmítnutí posiluje postavení moderátora. Důrazovým *vopravdu* potvrzuje pravdivost své výpovědi a zároveň uvádí sdělenou informaci jako odhadovanou pravděpodobnou příčinu popisovaného stavu. Strategii k potvrzení vlastní pravdomluvnosti je i užitá fáze *můžete mi věřit nemusíte*, která uvedením výběru z možností tematizuje svobodnou volbu posluchače (a jeho osobní odpovědnost za rozhodnutí). Zároveň je subjektivní názor hosta vyjádřený epistemickým *já myslím* formulován jako přesvědčení internalizované a nezávislé na okolí. S vyjádřenou mírou jistoty koresponduje neurčitý odhad poměru realizovaných a nerealizovaných akcí vyjádřený formulací *takových třeba patnáct*.

(94) AG: *jinak bych určitě odmít, a já jsem měl takový krédo, když jsem se vrátil z ameriky jako říkej ano na všechno a vopravdu jsem jsem ho dva roky dodržoval, což je asi ten počátek jako vlastně ty mojí práce. a ty poslední dva roky mám teda krédo skoro jako říkej jako ne na všechno jako principiálně, úplně se to tak jako zlomilo. a to to je třeba ta stinná stránka jako, která jako můžete věřit, nemusíte, ale já myslím, že deska mám na jednu přijatou věc takovejch třeba patnáct odmítnutých, jo.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host odkazuje k souboru vlastních prací, které explicitně uvádí jako zdroje vlastního subjektivního přesvědčení. Záslužnost své práce neurčitě kvantifikuje frází *až tak úplně* ve spojení se záparem. Přesvědčení o vlastních zásluhách tedy vyjadřuje v souladu s maximou skromnosti.

(95) AG: *já jsem ee napsal do lidovejch novin, jsem si to spočítal sto jedna článků za uplynulý dva roky protože to je teda, jednou za týden, a píšu do lidovejch novin jenom vo tom co považuju za dobrý. takže jsem za dva roky napsal vo sto jedna příkladech, který považuju za dobrý tak, to není až tak úplně málo no tak (.)*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host z pozice experta popisuje vzniklé obecně dostupné možnosti realizace děje ve formě generalizované pomoci neosobního *dalo se* a následně pomocí synonymické fráze *maj možnost*. K situaci přidává frazeologické subjektivní hodnocení s *přijde mi*.

Epistemické *samozřejmě* slouží v replice k logickému připojení protikladného názoru

zdůvodněného subjektivním nedostatkem informací v důsledku nedostatečné kapacity paměti (*nevzpomínám si*). Tento subjektivní názor vzápětí vyvrací objektivizovanou částicí *možná*.

(96) AG: ... a najednou se to dalo jako začít používat a je to měsíc a vtevřený a jako doporučuju k návštěvě a najednou všichni se na tu věž dívali na horizontu a, teď maj všichni možnost v podstatě zajít si dovnitř a dívat se na město vodsud, jo, to mi přijde skvělý. a a takovejhle věci je pořád v praze dost, jo a tak samozřejmě nemám žádnou velkou radost z toho, že se něco likviduje, protože jsem uváděl takové příklady v souvislosti s žižkovským nádražím, nevzpomínám si na žádný příklad, kdy by se zlikvidoval nějaký dům a někdo by po letech řekl, to je skvělý, že se zlikvidoval, jo, tak možná, že existují

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host zdůvodňuje své subjektivní přesvědčení uvedené epistemickým *myslím* v kombinaci s intenzifikujícím *vopravdu*. K podepření svého názoru následně používá i uvozovací frázi *podle mě* v dalším uvedeném argumentu. V závěru repliky se host pokouší svůj subjektivní názor prezentovat jako názor nespecifikované širší skupiny, již pouze klasifikuje totalizátorem *nikomu*. Jeho extenzi oslabuje právě užitím subjektivně epistemického *myslím*. Host informuje o subjektivním odhadu délky rekonstrukce, jejíž časový rozsah může implicitně podporovat platnost předchozího tvrzení. Samotnou rekonstrukci host hodnotí jako neprobíhající a epistemickým *nevím jestli* se obrací na publikum a snaží se získat potvrzení svého postoje.

(97) AG: *myslím že hodně poškodila václavák, že do té doby byl václavák krásně napojený na vinohrady a vopravdu jako fungoval v podstatě ulice. taková velice příjemná ves- ulice a v momentě, kdy se to zašpuntovalo tím národním muzeem, tak z toho vzniklo náměstí, vodpojilo se vod zbytku města. a jenom podle mě ta magistrála je tam jenom proto, že tam je to muzeum, kdyby tam nebylo to muzeum, tak by si tam tu magistrálu nikdo netroufnul udělat jo. a a nemám ten dům nějak zvlášť rád, a tedka zavřenej a myslím, že nikomu nechybí, tak bude zavřenej třeba podle mě pět šest let (.) mimochodem, že on se zavřel kvůli rekonstrukci a tam žádná rekonstrukce e neprobíhá, nevím jestli jste si všimli teda, ee.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Moderátor se pokouší zdůvodnit časový rozsah rekonstrukce, epistemické *samozřejmě* je vázáno na zkušenostní kontext (velikost sbírky apod.). Subjektivně epistemické *myslím si* je do struktury výpovědi vloženo jako explicitní odkaz na neodborný názor jedince.

(98) OC: *[tak to samozřejmě si myslím] trvá strašně dlouho.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Moderátor epistemickým *já myslím* uvádí explicitní subjektivní názor zdůvodněný obecně přijímanou nutností provedení předchozích kroků. V závěru repliky je modální *muset* užito v epistemickém významu spojeném s emocionálním hodnocením.

(99) OC: *no, ne tak, já myslím, že než se začne špachtličkou dělat vomítka, tak se musí prostě žejto, ta vobrovská kostra velryby, jo to kostičku po kostičce tyjo tohleto sundat to, musí bejt strašná práce.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host propojuje emocionální hodnocení s vyjádřením subjektivního názoru a subjektivním zdůvodněním *protože já si myslím*. Následující záhodnostní vyjádření opět obsahuje emocionální hodnocení, které slouží jako zdůvodnění sdělovaného názoru.

(100) AG: *no, co mě štve ještě víc je, že samozřejmě teda to národní muzeum obsadilo ten sousední barák, žejto, což je bývalý federální shromáždění, a to mě teda štve úplně maximálně. protože já si myslím, že ten dům měl mít dva účely, buď mohl být federální shromáždění znova, což by bylo skvělý, protože by vypadli (.)*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host vyjadřuje subjektivní osobní názor zdůvodněný několika objektivními faktory, vzhledem k rozporu mezi názorem hosta a objektivním stavem skutečnosti je použit kondicionál. Jeho funkce je obdobná při extenzi do minulosti i do budoucnosti, tedy v obou větách uvozených subjektivně epistemickým *myslím si*. Na pomezí epistemického odhadu je i užití tvaru futura, který může v závislosti na zkušenostním kontextu odkazovat k prostému subjektivnímu odhadu mluvčího nebo na pokračování probíhajícího děje v budoucnosti.

(101) AG: *ano, díky a slezsko třeba, což znamená, by vypadli prostě z malý strany. ale druhá věc je že si myslím, že to mohly být úplně skvělý jako bary, kluby prostě, protože je to vobklíčený magistrálou hluk není problém, je to na přestupní stanici metra, máš fantastickej výhled na město a takovej ten prostě vopravdu berlínskej styl a myslím, že by to vydělávalo spoustu peněz, a místo toho jsou tam prostě kanceláře úředníků a bude se to dotovat obrovskějma penězma, prostě a rozlezli se tam jenom proto, že to maj kousek, jo.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Moderátor svou replikou nastoluje nové téma, výrazem *řekněme* vyjadřuje neurčitost vlastní kategorizace a dává hostovi prostor hodnotit vlastní činnost přesněji.

(102) OC: *dobře, pojd' me ale ke konkrétním příkladům nějakých, vlastně teďka tvýho boje nebo takovýho řekněme (.)*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host tematizuje sémantický rozdíl mezi *bojovat za abstraktní ideu* a *bojovat o něco*. Možnost realizace druhého z dějů uvádí výrazem *třeba* ve významu *například*.

(103) AG: *já úplně nenávidím slovo boj, to (.) já já já za nic nebojuju, teda jo se přiznávám, jako bojuju, když hraju fotbal třeba, tak a ještě někdy jenom, jo.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host uvádí subjektivní hodnocení svých vlastních schopností a rozpor mezi preferovanými a reálnými vlastnostmi mluvčího.

(104) AG: *jo, principiálně, jo a říkám co si myslím, což je teda docela blbá vlastnost, jo jsem zjistil, ale nějakým způsobem mě v tom takhle vytrénovali (.)*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Moderátor doplňuje do výpovědi hosta chybějící konkrétní informaci o původcích tréninku a objektivizuje ji epistemickým *pravděpodobně*.

(105) OC: *rodiče pravděpodobně.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host explicitně vyjadřuje existenci vlastního přesvědčení bez uvedení jeho zdroje nebo zdůvodnění. Fráze *jsem přesvědčen* vyjadřuje vyšší míru jistoty než *myslím*, neboť součástí jejího sémantického profilu je právě působení vnější síly na vznik epistemického postoje. Při popisu možností realizace záměru host využívá generalizované formy slovesných tvarů, (*zjistilo se, dá se*), čímž implicitně připouští nedostatek informací o původcích děje i jejich nedůležitost. Modální *musíte* vyjadřuje logicky nutný důsledek rozhodnutí naplnit původní záměr. Při popisu detailů projektu se host explicitně odkazuje na vlastní subjektivní postoje a vyjadřuje jejich rozpor s novým stavem světa, k tomu využívá modálního odkazu *podle mě* a slovesa v kondicionálu. Subjektivitu vyjádření zdůrazňuje i kvantifikátor *skoro*. Predikát *doufám* v závěru repliky vyjadřuje kromě míry jistoty i preferenční postoj hosta a v kontextu slouží jako odvrácení kritiky jeho počínání.

(106) AG: *jsem o tom přesvědčeněj, ve zborovský ulici se to stalo. to znamená jako to byla taková ukázka toho, jak to mělo být i jinde. a pak se zjistilo, že to je těžký, mimochodem, já říkám těžký, protože to neznamená nemožný. strom se dá zasadit skoro kamkoliv, akorát musíte tu síť třeba nějak přeložit, upravit, vochránit, jak kdyby prostě. a to je práce a stojí peníze a tak dál. no, a myslím si, že v tomhleto procesu, kdy se zjistilo, že to bude vobtěžný, tak vlastně si radnice u inženýrský firmy vobjednala řešení a ta přišla*

s kreativním nápadem betonových květináčů, no tak takhle vznikly. je jich docela dost byly umístěny teda tam, kde podle mě by se skoro nevešel ani ten strom natožpak květináč. (...). a tady bohužel, tyvoe, už jsem to nevydržel, říkal jsem si jako nebudu pořád nalívat tu vodu jako do vany, která má asi vosum děr, a todle je jedna z nich a a začal jsem říkat, co si vo tom myslím. a a ukázalo se, že těch lidí je víc, co si vo tom myslím, mimochodem, když jsem napsal třeba tu jednu z prvních kritik, tak mi napsal nějaký člověk jako úplně nějak opovrživý názor a říká mi jako, tyvoe, se jděte vycpat takovejch jako vy jsou tisíce, <já jsem mu říkal, no to doufám, prostě>

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host vyjadřuje váhavý souhlas, který doplňuje o neurčitý popis reakce třetí strany. Popis skupinových preferencí podává ve formě kondicionálu slovesa *mít* v záhodnostním významu. Tvar slovesa *uvidíme* vyjadřuje evidenciálními prostředky budoucí pravděpodobnou existenci objektů. Host následně tuto pravděpodobnost posiluje frází *už mám signály*, i když nespecifikuje jejich druh ani zdroj. Zároveň tak zdůrazňuje svou pozici experta s přístupem k neveřejným informacím. Hodnocení vývoje situace jako logického může v kontextu fungovat jako opětovné vyrovnání pozic moderátora a hosta, případně může být signálem ironie ve vztahu k aktivitám třetí strany. V závěru repliky host shrnuje svůj záměr a frází *nevím, jestli* vyjadřuje obavy o jeho úspěšné naplnění, čímž se zároveň zříká odpovědnosti za jeho dosažení.

(107) AG: ee takže do jistý míry (.) no a výsledek byl, že teda ta radnice na to nějakým způsobem zareagovala, zareagovala na to tím, že vyhlásila akci takzvaně stěhujeme to, a ptala se svých voličů jako, kam teoreticky by se to mělo přesunout, důvod, proč já jsem se do toho tak pustil, bylo, protože jsem měl takovou předtuchu a ta předtucha se mi následně potvrdila, že jestli to projde na smíchově, tak je uvidíme jako ve všech pražskejch částech a už teda mám signály, se chystaj pro vršovice a a strašnice a logicky žejo, když už máte jednu betonovou formu na květináč, žejo, tak ji nenecháte zahálet, žejo, takže a já jsem vlastně s pomocí těchletěch věcí jsem se pokusil vo to, aby když se i někdo pokusí dát to někam jinam, aby to měl sakra těžký, jo, ale nevím, jestli se to podaří.

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Moderátor vícečetnými synonymickými prostředky vyjadřuje svůj údiv nad popisovanou situací. Vrstvení epistemických prostředků a kvantifikátorů zároveň slouží k vyjádření nesouhlasného postoje mluvčího. Tímto způsobem funguje kombinace explicitně modálního *jak je možný* s kvantifikujícími výrazy *takovýmhle způsobem*, *absolutní* a spojení generalizovaného modálního *můžou* s přípustkově kvantifikačním

vůbec. Částice *třeba* se v kontextu přiklání k významu *možná*, je tedy součástí výše uvedené synonymické řady.

(108) OC: *jak je toto možný vlastně v situaci, kdy tyhle ty květináče takovýmhle způsobem narazily, ukázaly se jako absolutní nesmysl, že můžou vůbec vo tom uvažovat další čtvrti a třeba se vobjeví jako po praze kdekoliv jinde?*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host kondicionálovou frází *řek bych* vyjadřuje epistemický a preferenční postoj. Následně ho vysvětluje jako důsledek preferovaného hypotetického stavu. V závěru repliky se host odvolává na sdílenou zkušenost s ostatními účastníky komunikace, její existenci výrazem *doufám* označuje jako preferovanou. Ze samotného faktu totožné evidenciální zkušenosti může vyplývat její totožné hodnocení všemi účastníky komunikace, tímto způsobem se mluvčí může pokoušet získat podporu pro své z kontextu plynoucí hodnocení situace.

(109) AG: *jsme uprostřed volebního období, cokoliv se teďka stane vlastně žádnéj problém, ještě je dost času na to to vyžehlit jako před koncem, že, takže to bych řek že je ten paradox těch voleb, že architekti měli krédo volby každéj rok. protože vždycky před volbama se dělaj <jako docela dobrý úpravy města> a kdyby teda to bylo pořád, tak vlastně jako permanentně by se něco dělalo dobrýho, jo, ale v tom meziobdobí vznikají ty největší svinstva. a mimochodem jenom, všichni jste si všimli doufám, že ty květináče byly několik měsíců prázdný.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host vysvětluje vznik popisované situace jako důsledek nesplnění reálných závazků a existence odhadovaných lhůt jejich plnění. Odhad vyjadřuje slovesným tvarem *řekněme*, čímž ho zároveň klasifikuje jako výsledek v daném kontextu obvyklého rozhodnutí.

(110) AG: *a to bylo, protože ta firma, která je měla osadit, byla domluvená prostě řekněme někdy na přelom října a listopadu, ale radnice kreativně přišla na to, když ty květináče tam umístí o prázdninách, tak že si toho nejmiň lidí všimne, tak vlastně je začala stěhovat na přelomu června a července, ale teda důsledek byl, že jako koordinace neproběhla, takže čtyry měsíce sloužily jako odpadkový koše, no.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host ve své odpovědi na otázku uvádí detaily, jež komentuje frází *jestli se nepletu* a označuje je tak za méně než naprosto jisté. Tvar slovesa *uvědomovat si* svou příslušností k sémantické třídě verb *cogitandi* otevírá potenciál pro vyjadřování jistoty prostřednictvím logických vztahů mezi významy *myslet*, *vědět* a *uvědomovat si*. Vzhledem k užitému

préteritu se jedná o neperformativní užití slovesa. Epistemické *myslím* se vztahuje k uvedenému zdůvodnění rozhodnutí, na němž se host podílel. Funkci uvození důvodu má kromě hypotaktické spojky *protože* i fráze *to znamená*. Frází *já nevím jestli* se host obrací na moderátora a vtahuje ho do interakce po svém delším monologu, jedná se tedy o kontaktní prostředek. Evaluativně epistemický charakter má kombinace měrového vyjádření *v podstatě a myslím, že* s dalším měrovým určením *docela*. Všechny prostředky se podílejí na snížení míry vyjadřované jistoty a subjektivizaci názoru. Tvar slovesa *bavíme se o* ve smyslu *uvažujeme* vyjadřuje hovorovými prostředky možnost realizace předmětného děje.

(111) AG: *my bydlíme s markétou v nájmu na puškinově náměstí. v domě z roku devatenáct plus minus třicet osum třicet devět, jestli se nepletu, jsou to dva domy, který stavěly elektrický podniky, kde jsem měl kancelář jednu dobu, tak jsem si uvědomoval že tady žiju v tomhle retro stylu prostě třicátých let, a a bydlíme tam, myslím, protože jsme hleda- (.) existuje architektonická poučka, která říká, že byt je důležitější než pokoj, společný prostory jsou důležitější než byt, dům je důležitější než společné prostory a především to prostředí kolem je důležitější než dům, jo. to znamená, že my jsme hledali prostředí. já jsem chtěl bydlet na náměstí, protože jsem kdysi bydlel na náměstí v paříži, tak bydlím (.) a hledali jsme podobnej prostor v praze, nenašli jsme ho, protože veřejný prostory v praze je obrovský téma, ale ve finále jsme teda na puškinově náměstí, který já mám hrozně rád, nevím, jestli to znáš, (...) v podstatě je to rezidenční čtvrť, ale myslím si že má docela dobře udělanej poměr vlastně šířky ulic, veřejný prostory, vnútro bloky a eem vlastně se mně jako do jistý míry vyhovuje, ale jsme tam štyry roky a bavíme se o tom, že půjdem někam jinam, protože vždycky když člověk je na nějakou dobu na jednom místě, tak ho pozná docela dobře, já bych zase chtěl poznat nějaký jiný místo v praze.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Moderátor se užitím modálních tvarů *mohli bysme* a *mohl bys* pokouší zdvořile nastolit nové téma dialogu. Formulací pokynu jako návrhu se vzdává své institucionální nadvlády a zdůrazňuje blízký vztah s hostem. Tlak na vyhovění požadavku zmírňuje užití částice *možná* rozšířené o kvantifikátor *trochu*.

(112) OC: *hm. dobrá ty jsi přivezl přijel s sebou nějaký fotky, který bysme si mohli projít, na kterejch ty bys taky mohl srovnat vlastně to naše český prostředí kterým ty se zabýváš možná trochu se zahraničím.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host se kombinací kondicionálu s částicí *možná* pokouší oddálit změnu tématu a získat čas na uvedení dalších detailů k nastolenému tématu. Částice *třeba* může mít v daném kontextu význam uvedení příkladu.

(113) AG: *já jenom možná bych se zastavil u té ulice. tam to bylo vidět ta doprava. tam mě třeba fascinuje způsob v jižní americe obecně třeba ee řešení jízdnicích řádů. že tam se přijede na autobusový nádraží a tam jako nejsou časy odjezdů ale vždycky když se na zastávce shromáždí v nějakým směru určitéj počet lidí tak tam přijede autobus kterej si tam napíše na to vokno kam jede.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host uvádí detaily epistemicky modalizované částicí *asi*, která vyjadřuje neurčitost a nejistotu ohledně přesného počtu dnů či extenze popisované situace. Kontaktové epistemická částice *fakt* plní funkci intenzifikátoru i ujištění a vyjádření vysoké míry přesvědčení (o spolehlivosti vlastního subjektivního vnímání). Tvar slovesa *uvědomit si* je užit v neaktuálním neperformativním významu. Hostův komentář k popisovanému přístupu k vnímání času je subjektivizován kombinací slovesného záporu s totálním kvantifikátorem *úplně*. Snížení míry jistoty vyjadřuje samotná částice *asi*.

(114) AG: *já jsem tam byl asi štrnáct dní a potřebovali jsme přejet do ria. (...) a teď jsme se jako tak dohadovali a teď jako to trvalo fakt asi dvě minuty. a ona to pak pochopila říkala jo na zítra jo. přijďte zítra. což znamenalo že prostě jsem si uvědomil že protože ten život se obehává v přítomnosti že jo. což jako není asi úplně blbej model jo. (...)*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host reprodukuje dialog mezi dvěma oponentními si tábory. Modální fráze *není možný* odkazuje ke zobecněnému nepřesvědčení o proveditelnosti akce. Následující modální výraz se pojí s kondicionálem a harmonickou částicí *asi*, která blokuje možnost doplnit klauzi o výčet podmínek realizace děje. Celá modální fráze tedy vyjadřuje ústup oponenta z jeho původního stanoviska.

(115) AG: *a když to tedy prosazoval tak mu říkali na zastupitelstvu ta opozice že to není možný protože to bude moc drahý. on říkal jedna značka (.) jeden zákaz vjezdu druhej zákaz vjezdu. oni říkali hm to bysme si to bysme si asi mohli dovolit.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host reprodukuje debatu nspecifikovaných mluvčích se starostou Paříže. Vyjádření *to přece musíte vědět* vyjadřuje transpozicí deontického *muset* do epistemického významu plného přesvědčení o znalostech osloveného mluvčího. Stejně tak i tvar futura slovesa *jezdit* vyjadřuje logický důsledek a tedy plnou jistotu mluvčího o realizaci děje.

K reprodukci dialogu host připojuje vlastní názor v hovorové formě frázi *to mi přijde*. Uvedené vyjádření v sobě spojuje hodnocení emocionální a epistemické. *Myslím si* je užito v reprodukci cizího názoru v přípustkovém významu. Tvary slovesa *dívat se* jsou užity v evidenciálním významu, a proto potvrzují možnost dosažení vytyčeného cíle. Teoretickou podmíněnou možnost realizace děje vyjadřuje i schopnostní *můžete* v závěru repliky.

(116) AG: *a a pak přišla ta nejlepší otázka a někdo mu říká a počkejte ale přece to musíte vědět, že když to tady zastavíte pro ty auta, tak že tady ty auta nebudou moct jezdit, tak prostě budou jezdit jinudy tam se ta situace zhorší on říkal ano. <a a byl konec debaty jo> a a to mi přijde zásadní že prostě neděláte idiota kterej říká se všechno musí zlepšovat a říkáte tady to zlepšíme, a jinde se to zhorší sorry jako jo, žádnéj jinej model nikdo nevymyslel a a říkal jako ale myslím si že to za to stojí. a ted' na co se tady díváme žejo díváme se na lidi který leží svačí hrajou karty prostě opíraj se vo zeď další sedí na tý hraně mezi trávou a chodníkem, další chodí po chodníku pěšky, zase někdo sedí na tý hraně mezi chodníkem a silnicí někdo tam jezdí na kole na bruslích, tam se někdo opírá o zábradlí dívá se a to, kdyby ta voda byla čistá tak si můžete zaplavat.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Moderátor subjektivizuje svůj názor jednak prostřednictvím dativního tvaru osobního zájmena s referencí k subjektu, jednak užitím důrazové fráze *musím říct*. Host vyjadřuje teoretickou možnost naplnění moderátorových preferencí, jejíž platnost vyplývá ze zkušenostního kontextu. Tvar *nedá se* je generalizovaný, vyjadřuje tedy obecnou nemožnost realizace děje (jedná se o transponovaný zákaz). Tvar slovesa *uvědomit si* ve svém neperformativním užití odkazuje k informaci získané v minulosti na základě hodnocení osobní zkušenosti.

(117) OC: *eště mně tam chyběj rybáři teda musím říct.*

AG: *mže bejt vo kus dál, a no z hlediska architektury tam nenastala vůbec žádná změna. z hlediska dyzajnu, to znamená někdo akorát řek že se tam nedá jezdit auta, a tohle se stalo jo. a od tý době já jsem si vlastně uvědomil že takový ty nega- neviditelný vlivy na to jak se žijou ve městě jsou mnohem důležitější než architektura.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host opakovaně užívá epistemické *myslím si* jednak v důrazové formě s vyjádřeným subjektem, jednak bez něho. Epistemický potenciál má i fráze *ve mně to důvěru nevbuzuje*, která vyjadřuje nedostatek přesvědčení hosta o upřímnosti jednání třetí strany. Tvar slovesa *vidět* ve frázi *vidět v něčem něco* má význam *vnímat něco nějak/považovat něco za něco*. V daném kontextu se jedná o transpozici evidenciálního

prostředku do prostředku epistemického prostřednictvím příklonu k významu slovesa myšlení. V poslední části repliky host vyjadřuje subjektivizovaný odhad budoucího vývoje jako kombinaci sémantického futura a explicitního odkazu k sobě jako zdroji přesvědčení ve formě *podle mě*.

(118) AG: *to ses teda (.) teďka jsi píchnul hodně do vosího hnízda, protože já si myslím že na náplavce a teď budeme mluvit jako vo rašínově nábřeží, vznikla spousta skvělejších aktivit zespodu vod lidí který vopravdu tam dělaj skvělou práci, a místo toho aby jim město pomáhalo tak si myslím že jim háže klacky pod nohy. a přes to že se teďka rétoricky tváří jinak tak ve mně to důvěru nevzbuzuje. několika těch přímejch setkání jsem se zúčastnil a s docela se toho bojím. a ten strach mám z jedný věci, myslím si že ondřej kobza to trefil úplně přesně, říkal že že se bojí že vedení města v náplavce vidí mnohem větší komerční potenciál než tam je. a protože nemá tu zkušenost s tím provozováním a protože václavák a královská cesta už jsou vobsazený, tak si myslím že si tam jako projektujou takovou představu vo vopravdu jiným druhu využívání počínaje prostě butikama plovoucíma restauracema a tak dál a tak dál. a tady podle mě tady se ukáže teda tvrdej test občanský společnosti, jestli dojde k nějakýmu střetu, a nebo*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host na základě evidenciálně ověřených privátních informací, k nimž odkazuje tvar slovesa *vidět*, explicitně subjektivně hodnotí budoucí situaci frází *já myslím*. Na jistotní modalitu se navrstvuje hodnoticí měrový postoj vyjádřený frází *budou všichni koukat*, síla hodnocení spočívá jednak v užití hovorového tvaru *koukat*, jednak v extenzi zobecňujícího *všichni*.

(119) AG: *[a jestli] jako vlastně se najde většina lidí která řekne, nám se strašně líbí co tady dělá bajkazyl a co tady dělá prostě avojd a co tady dělá loď tajemství a a chceme aby to taj bylo takhle. a jestli jako budou to chtít nějakým způsobem bránit a nebo ne. a já myslím že jesli to bránit nebudou, tak bude teda změna a budou všichni koukat teda jako. já už jsem ty projekty viděl, všichni se tváří jako že to nejsou žádný projekty, že to nejsou žádný studie, že to není nic závaznýho, ale tohle je vždycky taková dělostřelecká příprava jako předtím než se do toho pustěj.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host explicitně subjektivním *já myslím* a *já si myslím* uvozuje vlastní názor a udržuje střední hodnotu přesvědčení o platnosti sdělení. Zvratná i nezvratná varianta epistemického slovesa je v daném kontextu rovnocenná. Modální *musí* vyjadřuje podmíněnou logickou nutnost, její neplatnost je zřejmá z následujícího kontextu. Po změně

tématu host částicí *možná* kooperativně zmenšuje vlastní zásluhy a míru vyjádřeného ocenění vlastních produktů (fotografií).

(120) AG: *no já myslím že teď je (.) teď prostě bude tak v podstatě jako naprosto klíčový jaro jo, teď jako v zimě probíhá příprava, ale na jaře se vlastně ukáže. a já si myslím, že pokud by to to město myslelo vážně, tak musí vzít opravdu do hry jako v podstatě ty lidi který to neska provozují, a musí říct jako vy jste ty lidi který si budou chtít najmenovat jako podmínky, jak jim to tam bude probíhat, a zatím je to přesně vobráceně, zatím co to město zatím říká, děláte skvělý věci, my jsme rádi že vás tam máme, trochu vás tam <zminimalizujeme a> dělejte to dál jo jako a uvidíme. ((komentuje fotografie)) tohle je možná nejk- (.) tohle je klíčovej záběr třeba jo, tohleto je vidíte že to je takovej slam ((míněno slum)) jako, ale vlastně docela dobře zorganizovanéj žejo, pravoúhle protože je natažená pravoúhle voda a kanalizace. a díváme se z luxusního věžáku několika já nevím třicetipodlažního bytového exkluzivního domu. a ten vznikl jako první. a tohleto vzniklo okamžitě u něj a všichni v podstatě ty lidi z toho slamu ((míněno slumu)) fungují jako takový služby a uklízečky jako v tom v tom exkluzivním baráku.*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Moderátor užitím formulačního *řekněme* snižuje vyjadřovanou míru přesvědčení o pravdivosti či přesnosti svého tvrzení.

(121) OC: *takže to je vlastně vlastně jakoby řekněme takový taková takový servisní zázemí toho toho (.)[domu a]*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Moderátor pomocí fráze *přišlo by mi* formuluje subjektivní pohled u nějž je míra přesvědčení snížena užitím kondicionálu a částečně i vlivem užití příkladového *třeba*.

(122) OC: *=to ještě praktičtější by mi přišlo že by ti ty ty servisní pracovníci bydleli přímo třeba na balkonech těch bytů*

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host užitím vyjádřeného subjektu zdůrazňuje subjektivitu prezentovaného názoru. Užití sloveso *považovat* je synonymní s *myslím si*, avšak obsahuje navíc sémantický rys pečlivého rozvažování a analýzy. V kontextu dané repliky lze za intenzifikující synonyma *považovat* i výrazy *třeba* a *asi* ve spojení s vyjádřením počtu. V závěru repliky jsou užity dva záhodnostní prostředky, *máš mít* a *pokud možno*.

(123) AG: *... a co já považuju za důležitý je že tam je třeba asi sto domů a každej ten dům je jinej, některý jsou velký, některý jsou malý některý jsou tradiční, některý jsou moderní a vlastně to nikomu nevadí, protože to sjednocení tý čtvrti nedělaj ty stejný domy ale dělaj to*

ty stejný vlastně to společný prostředí takže to je prostě ta voda, a ty palmy, a ty chodníky a ploty a tohleto ti vytvoří ten dojem tý celistvosti takže ti nevadí ty různorodý domy. a u nás je to vobráceně u nás nikoho nezajímá jak vypadá společná cesta jak vpada ploty žejo jak vypadaj stromy a všichni jako říkaj že máš mít stejnej tvar střechy a pokud možno stejnej materiál (.) absurdní.

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Moderátor se s pomocí epistemického *myslíš* explicitně ptá hosta na jeho subjektivní odhad budoucího vývoje. Situace, jejíž vývoj má host hodnotit, však v otázce specifikována není.

(124) OC: takže taková jedna ze závěrečných votázek, jak dlouho myslíš že vydržíš?

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host explicitně tematizuje neurčitost otázky, v důsledku toho vyjadřuje nepochopení a implicitně vybízí moderátora k nápravě situace.

(125) AG: tak já nevím jestli se ptáš nebo ne- kam směřovala přesně ta otázka? emigraci nechystám, zatím nedělám takový věci že by mě někdo zalil do betonu.

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Host pomocí kondicionálních tvarů navrhuje obsah budoucích rozhovorů a žádá moderátora o jeho zařazení. Svůj návrh zmírňuje kombinací kondicionálu s epistemickou částicí *třeba* a zdůvodňuje ho silnou mírou přesvědčení, která vychází pravděpodobně ze zkušenostního kontextu či zákulisních informací získaných díky blízkému vztahu mezi hostem a moderátorem. Oslabení silného přesvědčení vyjadřuje kombinace epistemického *asi*, jež je užito neharmonicky s bezprostředně předcházejícími prostředky *evidentně budou*. Host tímto způsobem naznačuje možnost, že zastává nepřesný názor a posiluje postavení moderátora. V závěru repliky host pomocí epistemického *já myslím* shrnuje právě vyjádřený názor, ke zdůraznění tohoto shrnutí používá inkluzivní plurál.

(126) AG: tak jo, už jsem jako tohle je téma vo kterým (.) tohle by bylo téma který bych ti já poradil jestli jestli bys moh se třeba ptát hostů tady jednotlivých který evidentně prostě budou asi z veřejný sféry. já myslím, že bysme měli začít informovat vo tom, jakýmu tlaku čelíme a

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Fráze *musím říct* má v daném kontextu přípustkový význam, *třeba* má odstín epistemický. Epistemické *myslím* používá host k uvození odhadu situace, který následně logicky zdůvodňuje jednak generalizovaným užitím druhé osoby plurálu, jednak explicitním odkazem *podle mě*. V dalším užití téhož slovesa odhaduje host důsledky

popsaného vzdělání, jehož délku epistemickým *možná* klasifikuje jako ne zcela jistě specifikovanou. Preferované důsledky uvozuje epistemickým *doufám*. V poslední části repliky popisuje hypotetický stav světa, který epistemicky a preferenčně hodnotí vyjádřením *možná můj ideální svět*. Totožnou preferenčně epistemickou funkci má v daném kontextu i *věřím*, a *to mi přijde výborný*.

(127) AG: (...) protože musím říct že to třeba bude padesát na padesát jo že padesát jsou pozitivní a padesát jsou negativní (...) a to je třeba jeden z důvodů proč mě to zajímá, a to se ti někde jako takhle ukládá. a já teda nejsem ten typ, a myslím že ty lidi ve veřejném prostoru taky nejsou ten typ že by měli takovou tu tvrdou hroší kůži že to k sobě nepustíš, protože v momentě podle mě kdy to k sobě nepustíš tak jsi skončil jo, (...) takže ty to postě k sobě musíš pustit, a musíš to nějak (...) já myslím na to člověk potřebuje prostě jako nějakou sestavu vlastností jo, kterou když nemá tak to nevydrží. já jsem studoval osmiletý gymnázium. bylo toto první gymnázium co vzniklo v roce tisíc devět set devadesát po revoluci. a tam jsem narazil naštěstí na předmět kterej se jmenoval seminář společenských věd, trval osm let, nebo šest let možná, že začal v tercii. (...) a myslím že se to projevilo v tom že mě zajímá, co si myslí jiní lidi, že je poslouchám, že si jako že jsem, doufám teda že jsem schopnej uznat kritiku. (...) a kdyby a je to takovej můj možná můj ideální svět ale kdyby ty soukromí investoři měli pocit že ty veřejný debaty s lidma který v tom místě žijou jim pomůžou ten projekt vylepšit, tak by je docela rádi podstoupili, ale protože jsou to jako tvrdí pragmatici a berou to jenom jako zdržení a zhoršení tak se tomu vyhýbaj. a vyhýbaj se tomu jako takhle ve spolupráci s radnicema jak můžou. ale věřím že se to mění a mění se to trochu a to i už občas zjišťuju že právě se tím ten projekt vylepšit dá, a některý lidi teda už chtěj o tom informovat včas. ted' právě ta radnice prahy šest vopravdu třeba na ulici vystavuje do desátýho prosince projekty který mají vzniknout na praze šest. a některý z nich teda už maj stavební povolení, ale některý z nich jsou ještě dávno před územním řízením, to znamená jsou vystaveny lidem a ještě nikdo neví co bude. a to mi přijde výborný.

Transkript 13 Snídejte šampaňské (s Adamem Gebrianem)

Snídejte Šampaňské s Maximem Velčovským

Užitá formulace *řikal jsem si* sémanticky odpovídá slovesu *myšlení*. Formulace je použita v odkazovacím významu k vysvětlení minulého konání hosta a jeho viditelných

následků. Host tímto způsobem zdůvodňuje svá rozhodnutí a odkazuje na příznakové prvky komunikačního kontextu.

(128) *MVel: já jsem si právě říkal, že když se to když se to jmenuje snítejte šampaňský, tak já jsem se zastavil v mém oblíbeném místě, čiže (.) což je zlatý kříž tady za rohem a tam prodávaj saláty a a říkal jsem si že vlašskej salát s šampaňským je s- je skvělá kombinace.*

Imperativní tvar slovesa *řici* je užit v obvyklém komunikačním významu neurčitosti. Moderátor se tímto způsobem snaží explicitně vyjádřit subjektivitu svého hodnocení situace. Na konstatování navazuje kombinací doplňovací a zjišťovací otázky formulovanou s užitím hypotetizujícího záporu. K posílení subjektivního vyznění otázky a otevření vyjednávacího prostoru pro hosta přispívají rovněž epistemická částice *třeba* a kvantifikátor *určitá*.

(129) *OC: ty jsi teda vlastně změnil způsob svého profesního fungování z volný nohy do řekněme takovýho zaměstnaneckýho poměru jo. mně by zajímalo vůbec z jakýho důvodu vlastně není to není to určitá třeba ztráta tvojí proslulý (.) vlastně umělecké nespoutanosti a svobody?*

Transkript 15 Snítejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Epistemické *třeba* je užito k vyjádření hypotetické možnosti se záhodnostním odstínem, v prvním případě, a bez tohoto odstínu v případě druhém. Příčinný vztah vyjádřený podřadící spojkou zdůrazňuje inovátorskou úlohu designéra. Kombinace *asi* a *třeba* v závěru repliky je harmonická a její funkce vyjádření mírně negativního sebehodnocení je podpořena užitím slovesného záporu v kombinaci s kvantifikátorem *úplně*. Host těmito prostředky vytváří skromnou sebe prezentaci, v níž uvádí záporné a následně i kladné stránky svých výrobků.

(130) *MVel: ... a dyzajnéř je tady vod toho aby aby aby v podstatě vymejšlel řešení a aby se třeba lidem líp žilo. anebo aby lidi tak třeba i vo tý věci jenom přemýšleli protože některý věci jo asi moje třeba nejsou stoprocentně funkční ale zase maj nějakou jinou jo funkci než estetickou.*

Transkript 15 Snítejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Moderátor parafrázuje odpověď hosta s cílem ujistit se o její správné interpretaci. Tímto krokem navíc posiluje výsadní postavení hosta jako experta.

(131) *OC: ehm. ale jestli to dobře chápu tak otázka dyzajnu ale není vlastně ve snaze vylepšit lahev, to znamená vlastně zachovat tu funkci aby z ní nevytekla voda aby se dala zavřít a vtevrít, že jo, ale v podstatě změnit její tvar*

Transkript 15 Snítejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host formuluje explicitně subjektivní odpověď dvojím harmonickým užitím verbálního i neverbálního signálu subjektivního mínění. Tato kombinace staví subjektivní povahu odpovědi do popředí pozornosti komunikačních partnerů. Zároveň je možné, že je produktem nedostatečné výpovědní perspektivy spontánně působícího dialogu. Následně host pomocí kvantifikace zpochybňuje rozsah případného zdokonalování a vyslovuje jeho hypotetické důsledky/účinky.

(132) *MVel: ee úloha dyzajnéra je podle mě, tak jak to vnímám já (.) je v kontextu místa a času a doby navrhnout tvar další další před po po našim. jako posunout posunout to zdokonalování zase trošku jinam. i když to i když to vlastně prakticky jako zdokonalování není protože ta sklovina je vynalezená ale někteří dyzajnéři prostě můžou přijít na to že na tý lahvi použiju vo gram míň skla a tím pádem se ušetří tuna denně a tím pádem tahle planeta vydrží vo pár vteřin ve finále víc.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host užitím výrazu *samozřejmě* navazuje na předchozí komunikační kontext. Hodnotí jím omezení platnosti výpovědi vzhledem k situaci jako předpokladatelné a ze zkušenosti logické. Na kontextu závisí také extenze kvantifikujícího spojení *tak často*. Adjektivum *nutný* vyjadřuje očekávatelnost a komunikačně logickou nutnost popsané reakce.

(133) *MVel: samozřejmě ty výzvy v tomhle kontextu nepřicházejí tak jako často, protože se člověk zabývá spousta věcma ale kdyby dostal takovejhle úkol tak je nutný (.) jako se tím zabývat.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Užitá modální slovesa *musel* a *může* shodně vyjadřují epistemické významy. Platnost prvního z predikátů je nutnou podmínkou platnosti druhého. V tomto smyslu je vyjádřený vztah vyjádřením logické nutnosti vztahu příčiny a následku. Druhý z modálních predikátů můžeme chápat jako vyjádření čistě hypotetické možnosti nebo i jako vyjádření potenciálně nastávajícího děje.

(134) *MVel: něco co o tom zásadně ovlivnilo vlastně tohle století (.) nebo i minulý vlastně je obalová technika. to že vlastně pijeme vodu z francie která tady je za za den jako dovezená nebo islandu a nebo že (.) nebo džusy jako z kuby a je díky je díky jako třeba fenomenálnímu vynálezu jménem tetrapak. a to jsou věci který někdo musel vynale- vynalízt prostě papír s hliníkovou fólií prostě která se nějak zformuje a do který se zabalí jako věc a obletí jako planetu a donese tu potravinu do (.) do nějakýho místa kde může zachránit život a nebo někomu zpříjemní život.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Moderátor interpretuje poslední zmíněný děj jako jednu z hypoteticky nastávajících možností. Následně uvádí na stejné úrovni přesvědčení protipříklad, jímž tematizuje negativní důsledky existence zmiňovaného vynálezu. Hypotetičnost děje navíc zdůrazňuje i epistemické *třeba*.

(135) OC: *přesně tak a nebo naopak vezme někomu život třeba vlastně ta doprava protože třeba ten kamio- kamioňák třeba zemře po cestě, žejó.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Moderátor seznamuje publikum s dalšími životopisnými fakty. Přesnost prezentovaných údajů přitom relativizuje užitím neurčitého výrazu *řekněme* a harmonicky užitě vložené hodnoticí vedlejší věty *když to teda hodně zjednoduším*. Na druhou stranu pomocí komentářové konstrukce *jak už je zřejmý z toho názvu*, vytváří vazby mezi sdělovanými fakty, v tomto případě ve formě metajazykového odkazování. V závěru repliky pomocí vsuvky *jestli to tak můžu říct* a následné zjišťovací otázky / žádosti o potvrzení faktů, předává informační převahu hostovi.

(136) OC: *ty jsi se teda stal (.) řekněme (.) když to teda hodně zjednoduším zaměstnancem firmy lasvit která se zabývá která se zabývá světlem to už je (.) to už je zřejmý z toho názvu. v jaký části světa nejčastěji teďka v současné době se uplatňují vlastně vaše výrobky? vaše dizajnový svi- svítidla jestli to můžu takhle říct. jsou to svítidla?*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host používá konstrukci *musím říct*, že, jež formálně odpovídá struktuře obsahové věty a funkčně je prostředkem zdůraznění uvozené informace. Užitě modální sloveso může být interpretováno na hranici objektivní nutnosti a v důsledku toho zastírá šíří odborné převahy hosta nad komunikačními partnery.

(137) MVel: *ee jsou to svítidla a instalace musím říct že lasvit je to takovej jako fenomén posledních pěti let ten v tý o- v český jako oblasti*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Výrazem *samozřejmě* host explicitně vyjadřuje logickou souvislost mezi informacemi o výrobcu, jemuž je věnována pozornost. Následující obsah výpovědi je zároveň výrazem *samozřejmě* zdůrazněn.

(138) MVel: *... a největší procento jich je samozřejmě v čechách a vlastně vlastní svoji huť a svoje spřátelený výrobní (.) manufaktury, který (.) kde se to vyrábí.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Užitý výraz *samozřejmě* v prvním případě odkazuje ke skutečnostem zobrazeným na obrazových materiálech hosta, druhé užití téhož výrazu vyjadřuje logickou příčinu pro zvolení popisované instalace. Lze tedy říci, že oba výrazy jsou spolu logicky provázány a implicitně odkazují ke svému historicky danému evidenciálnímu rozměru.

(139) *MVel: tyhle ty instalace jsou samozřejmě jak je vidět to jsou největší jako bál rúmy ((míněno ball roomy)) na světě (.) většinou v asii (.) a ty ty šlahouny skleněný vlastně navrhnou naši inhaus dyzajnéri jako hlavním z nich je jitka kamecová a katarína fulínová jako vlastně moje spolužačky z umprumky. jsou to vlastně lidi vlastně mého věku všechno naši zaměstnanci a já já vlastně je jako vlastně mám můj za úkol je skautovat (.) nebo vlastně nějak jako vychytávat ty talenty na na školách a po světě a spolupracovat s nima. mino jiné spolupracujeme prostě s úžasnejma dyzajnérama po celým světě, ale ty instalace samozřejmě (.) jsou tam proto protože normálně by to byl jako vlastně tenisovej (.) tak to byla tenisová hala bez vlastně nějaký jako pointy, no a a ty klienti potřebujou něco co vlastně jim ten prostor (.) to jsou něco co vlastně hodně dekorativní věci.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Oběma užitými modálními výrazy host nepřímo vyjadřuje své preference a moduluje očekávané jednání moderátora. V prvním případě host užívá výraz *nevím* k formulaci nepřímé otázky. Ve druhém užití transponuje zdvořilou žádost vyjádřitelnou modálním slovesem moci v přítomnosti nebo kondicionálu do modální částice *možná* ve spojení s imperativem.

(140) *MVel: pak nevím, jestli jsi vybral něco takovýho jako vlastně čistšího. třeba z díla nenda což je úžasnej japonskej dyzajnér, nebo rasla barova ((míněno Russella Barrowa)) s kterým vyrábíme skleněný panely. tohle to jsou třeba klasický lustry který který rasl ((míněno Russell)) dělá. tohle možná zastav, to je dubajský metro ((ukazuje na fotografii)). tohle vlastně rasl ((míněno Russell)) dostal jako zadání od šejka ee podmořský svět*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Výraz *samozřejmě* je užit opět ve funkci zdůrazňovací, potažmo vysvětlovací. Jako prostředek umírněného nesouhlasu je užit modalitní kvantifikátor *moc* ve spojení se slovesným záporom. Vzhledem k popisované komunikační situaci se jedná o efektivní komunikační strategii v rámci sociálně nerovného postavení mluvčích.

(141) *MVel: a přišel vlastně s návrhem kde byly vlastně čtverce ze kterých jako visely nějaký věci a našim jako cílem je jako i s tím klientem komunikovat a trošku ho jako ovlivňovat a pak navrhovat ty věci (.) samozřejmě v rámci jako kontextu. dyž dyž mu*

dyzajnéri vlastně si s ním sedli a s šéfem .a řekli mu že (.) ať se nezlobí, ale že vlastně v podmořském světě žádný čtverce jako nejsou moc.

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host prostřednictvím užitých modálních výrazů *člověk musí vlastně jako asi* vyjadřuje předpokládaný duševní stav hypotetických zobecněných mluvčích. Vzhledem k nedostatečné výpovědní perspektivě je propozice přerušena vsuvkou, která vyjadřuje možné negativní důsledky nevhodné odpovědi, míra pravděpodobnosti a reálnosti těchto důsledků je reflektována užitým prezentním tvarem modálního slovesa *můžou*.

V návaznosti na vyslovené důsledky je modální sloveso *musí* vyjádřením preferovaného a logicky nutného chování.

(142) *MVel: nebo ty nebo tvary se nevyskytnou, tak on řekl chcete tím říct že mám (.) že se mylím a že nemám pravdu? a teď člověk musí vlastně jako asi (.) a ty dyzajnéri popociťujou během pěti vteřin se jim promítne celý život protože můžou můžou přijít vo zakázku za spoustu jako peněz (.) a musí vlastně reagovat. (...)*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Obě užití epistemického výrazu *samozřejmě* se pohybují na opačných koncích škály vysokého stupně očekávanosti. Rozdíl mezi nimi je zakotven ve zkušenostním kontextu a v nonverbálních projevech mluvčího, zejména ve smíchu, s nímž formuluje druhou pasáž. Proto můžeme první užití hodnotit jako bezpříznakové vážně míněné sdělení informace, ale druhé užití s ohledem na fakt, že host hovoří sám o sobě v příznakové třetí osobě, hodnotíme jako nevážnou seebeprezentaci.

(143) *MVel: to jsou vlastně reference. to se to co tady jako je za náma, tak ty lidi si to řeknou a pak samozřejmě dobrý kontakty, a perfektní (.) že jo kreativní ředitel a <ne to se samozřejmě> hlavně je to vo šéfovi kterej (.) vo šéfovi zakladateli.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Moderátor pomocí preferenčně zabarvené částice *snad* vyjadřuje svůj zájem o nastolení preferovaného stavu věci. Z transkriptu je patrné, že host jeho názor reflektuje, neboť formulace byla vyslovena oběma mluvčími současně.

(144) *OC: =trošku mi tam chybí bratislava v tom výčtu [ale snad se to podaří napravit]*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host na dotaz moderátora odpovídá implicitně kvantifikujícím verbem *pokouším se*, které presuponuje přerušovanou nesoustavnou činnost. V kontrastu k tomu stojí užití adverzativní spojky a důrazově epistemického *samozřejmě*, které posiluje odpověď v smyslu *ano*.

(145) MVel: *pokouším se o to (.) a moc moc to jako nejde skloubit v poslední době, ale (.) ale samozřejmě navrhuju. na dizajn bloku jsem měl nějaký korianový stoly furt něco vyrábím, teď za tejdén v paříži bude mít premiéru jedna moje skříň kterou jsem navrhoval pro proces.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host užívá epistemickou částici *možná* při vyjádření nabídky dohledání názorné fotografie jednoho ze svých děl Vzhledem k umístění epistemického výrazu na jistotní škále nelze nabídku považovat za závaznou.

(146) MVel: *vlastně na všechno je to taková změť já ji tady mám někde možná na telefonu. (...)*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Moderátor používá epistemický kvantifikátor *vůbec* ve spojení s logicky ukotveným modálním *samozřejmě*. Pro ověření platnosti předpokladu využívá strukturační potenciál hypotetického kondicionálu, tím vytváří hostovi prostor pro odmítnutí či nesouhlas.

(147) OC: *je vůbec tvoje ambice dostat se třeba do výběru dizajnéřů pro ikeu která potom samozřejmě by prodávala takovoudle skříň po celým světě?*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host formuluje expertní znalosti ze svého oboru pomocí generického výrazu *člověk* ve spojení s logicky zdůvodnitelnou potřebou určitého způsobu chování. Důraz na dodržování žádoucího chování je vyjádřen výrazem *opravdu* ve významu *důsledně*.

(148) MVel: *jo to je největší výzva. to je (.) to jsou věci který se vyráběj v milionovejch sériích a člověk musí opravdu řešit jako taj (.) tam je ta jako ekonomičnost tý výroby (.) jako nejdůležitější (.) jako aspekt.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Frázi *já nevím* host vyjadřuje neurčitost či nepřesnost vzpomínky a z ní plynoucí podávané informace. Fráze je tedy hovorovým až slangovým ekvivalentem kvantitativně epistemického *asi*.

(149) MVel: *ano. to je takovej jako (.) pro mě docela (.) já (.) já se snažím ty věci jako občas dotahovat a tady jsem vlastně uříznul tu pet lahev tý kokakoly ((míněno Coca-Coly)) a napadlo mě v roce já nevím devadesát osum (.) devět, tak před patnácti lety skoro nebo deseti. vlastně si to patentovat (.) ten tvar. a čekal jsem jako, co se stane, no přišel jsem na úřad průmyslového vlastnictví, oni si nevšimli, že to je od koly a dali mi patent (.)*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host kooperativně vyjadřuje souhlas názorem moderátora. S padesátiprocentní jistotou se vyjadřuje k záměrnosti situace, která je předmětem rozhovoru. Spojovacím výrazem *nicméně* host napojuje i implicitní vyjádření opačného názoru uvedeného částicí *asi* a hovorovým výplňkovým *jako*. Host navazuje alternativním zdůvodněním situace modalizovaným na stejné úrovni jistoty, tedy částicí *možná*.

(150) MVel: <presně tak no> já možná že to byl záměr, nicméně to tak jako asi proběhlo a možná tam šlo i vo název. já jsem ten název trošku jakoby změnil potom protože jsem si uvědomil že jsem udělal chybu jako v názvu kde jsem si, kde jsem to nazval stejně jako jejich trejdmak. ((míněno trademark)) takže já jsem to vlastně

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Frázi *určitě to znáte* zapojuje host do dialogu kromě moderátora i diváky, navíc vyjadřuje vysokou míru jistoty blížící se 100 %. V následujícím větném celku se host obrací na moderátora modální hedge *já nevím jestli* uvozuje požadavek na prezentaci dalších výrobků. Tím, že si host sám odpoví, dodává otázce řečnický charakter.

K morfologickým signálům neurčitosti paří užití kondicionálu, postojově epistemické sloveso *doufám* navíc vytváří hodnotící vsuvku, jíž host přijímá odpovědnost za vyznění své práce. Epistemické *možná* v kombinaci s futurem posiluje význam hypotetičnosti děje. Host zároveň explicitně vyjadřuje osobní hodnocení informace jako důležité.

(151) MVel: no no no no. to je taková ta parafráze na (.) určitě to znáte ty ty skleničky s tím zlatým proužkem který se pořád prodávaj. takže to je já nevím, jestli tam máš ještě tu verzi s cibulákem? možná ne, ale. jo jo jo tak tady vlastně to je jako míněný že doslova jako ten konzum se stal vlastně klasikou jo. to (.) ten (.) ten ornament tam není jen tak. mělo by to bejt vlastně nějak z toho doufám patrný, že že vlastně se ta ta věc kterou už pijeme dvacet let jako oficiálně od revoluce (.) tady možná budou jako to bude působit jako absurdně ale naše (.) moje generace jako dělala revoluci v roce osumdesát devět nebo ne dělala, ale stála na těch náměstích a zvonila klíčema protože jsme chtěli pít tu kokakolu ((míněno Coca-Colu)). to je důležitý říct. a a jako a je to

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Moderátor se hodnotící frází *já nevím jak* vy vymezuje proti hostovu popisu minulých skutečností. Epistemicky zabarvené sloveso *nevím* může být prostředkem zjemnění či zdůraznění rozpornosti obou pohledů na situaci. hodnotícího aspektu.

(152) OC: =já teda nevím jak vy tady v praze, já jsem z havířova my jsme tam kokakolu ((míněno Coca Colu)) pili před revolucí.

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Moderátor na základě promítaného obrazového materiálu převádí pozornost hosta a publika k dalšímu uměleckému artefaktu. Zvolená forma dotazu tedy zjišťovací otázka otevírá téma tak, že další podrobnější informace o díl může host podle vlastního uvážení prezentovat sám. Zvolený epistemický výraz *pravděpodobně* vyjadřuje vysokou míru přesvědčení moderátora. Tázací dovětek naopak zvýznamňuje vyvratitelnost přesvědčení.

(153) OC: ((promítá fotografii)) *tady vidíme ale to jsou pravděpodobně svíčky, že jo?*
Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Moderátor opět vyzývá hosta, aby potvrdil jeho domněnku, v tomto případě narušuje harmonii epistemických prostředků užitím částice *asi* s nižší mírou pravděpodobnosti, než vyjadřuje výše uvedené *pravděpodobně*. V závěru repliky moderátor opět využívá tázacího dovětku. Zvolená kombinace modifikátorů různé síly může být interpretována jako užití ustálenější kolokace.

(154) OC: *což byl asi záměr žejo?*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Moderátor užitím kondicionálu vyjadřuje preferenční postoj k realizaci děje a označuje jej za záhodný. Záhodnost se v tomto případě vztahuje k cíli komplexně informovat o aktivitách hosta. Následující věta užitím epistemického *možná* v kombinaci se zvrtným pasivem vyjadřuje domněnku o nedostupnosti informací. Tím implicitně naznačuje i odůvodnění dotazu snahou informovat diváky a přinést nové zajímavé poznatky.

(155) OC: *prosím tě další důležitou tvoji zálibou, kterou bysme měli zmínit, a možná se vo ní tolik neví, je bedminton a*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host souhlasně opakuje poslední část předchozí repliky moderátora. Zachovává tak vyjádřenou míru jistoty, přestože explicitně dodává výrok o její pravdivosti. Stejně jako v předchozí replice, i zde je možná dvojí interpretace výrazu *tolik*. Jde jednak o extenzi informační ve smyslu nejsou známy podrobnosti, jednak o extenzi měrovou či populační, která by se vztahovala na širší okruhu lidí, jimž jsou jakékoliv informace známy.

(156) MVel: *=jo vo tom se možná tolik neví to je pravda.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host přímou odpověď na otázku doplňuje o další informace, Epistemické *asi* je v tomto kontextu užito jako neurčitý kvantifikátor s významem odhadovaného či přibližného množství času.

(157) MVel: *závodně organizovanej nejsem. a já jsem ted' jako měl půl roku pauzu protože jsem si jsem si <jsem si zvrtnul kotník.>*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host opět užívá modální částici *možná* k vyjádření mírné pobídky pro moderátora. Zachovává tak respekt k jeho institucionální roli a zároveň vytváří publiku podmínky pro úplnější a snazší vnímání informací o nastoleném tématu. Výraz *nebo* v závěru repliky funguje jako ekvivalent zdvořilého kondicionálu, neboť dává komunikačnímu partnerovi možnost formulovat negativní reakci na vybídnutí.

(158) MVel: *no no teda ne zvrtnul ale nějak jako pohmo- po pochroumal. takže jsem půl roku nehrál, ale hraju to podobně jako i čong vej možná ho pustíš nebo?*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Výrazem *jasně* vyjadřuje moderátor jednoznačný bezvýhradný souhlas s požadavkem hosta. Tázacím dovětkem ho vybízí k autorizování platnosti ze záznamu odvozených pravidel.

(159) OC: *jasně takže tam jde vo to aby ten vlastně košíček nespádl na zem jo?*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host ze své explicitně formulované neznalosti problematiky vyvozuje domněnku o srovnání rychlosti jednotlivých tematizovaných sportů. Tato replika se může jevit jako paradoxní výrok, protože host explicitně formuluje příčinný vztah mezi neznalostí problému a vznikem domněnky. Logickou platnost argumentu vrací pouze pozice epistemického *myslím si* na škále síly přesvědčení o platnosti daného výroku. Moderátor následně vybízí hosta k potvrzení jeho právě formulovaného názoru. Tento názor zároveň frází *podle tebe* explicitně zařazuje jako ryze osobní názor hosta. Host platnost svého přesvědčení bezvýhradně potvrzuje užitím epistemického *rozhodně*.

(160) MVel: *a je to rychlejší než hokej, protože ten jsem nikdy nehrál tak myslím, že jo*
OC: *[je to teda nejrychlejší sport podle tebe]*

MVel: *[je to (.) je to rozhodně rychlejší]*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Moderátor komentuje odpověď hosta udělením nevyžádaného dovolení a zároveň kombinací epistemického *úplně* se slovesným zápořem tematizuje nízký přínos informace pro ostatní účastníky komunikace. Používá k tomu jednak frází *samozřejmě můžeš* a jednak inkluzivní plurál *my*. V nastolené otázce moderátor explicitně uvádí požadavek na ryze osobní názor hosta frází *pro tebe*, která zároveň pomáhá nastolovat objektivitu vysílání. Zvolená formulace *nejhorší možná varianta* tematizuje eventualitu nenaplnění předpokladu

a v tomto případě nežádoucího scénáře. Důraz na nejhorší variantu se synonymicky přenáší do kvantifikátoru *vopravdu*.

(161) OC: *se zdeňkem samozřejmě jít můžeš, ale to nás tady úplně nezajímá. ale pojd'me se teda ted'ka pojd'me teda se ted'ka ještě zaobírat tím co je dneska aktuální. dneska začíná první vůbec veřejná prezidentská volba. kdo z těch kandidátů je pro tebe vlastně nejhorší možná (.) nejhorší možná varianta. abych se tě neptal na to koho by sis přál. ale koho by sis vopravdu nepřál.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host na spontánní otázku reaguje signály nejistoty, jež z počátku nejsou doplněny o fakta, jedná se o formulační strategii získávání času na odpověď. Moderátor v reakci na vzniklou situaci upřesňuje podmínky přijatelné odpovědi, tak, že anuluje implicitní požadavek výběru jednoho kandidáta. Host následně uvádí možnou variantu dvou jmen. Částice *možná* signalizuje neplné přesvědčení a zpětně odkazuje ke spontánnosti a nepřipravenosti odpovědi.

(162) MVel: *jo. no asi, asi*

OC: *=a nemusí bejt jeden.*

MVel: *možná miloš zeman s přemyslem sobotkou.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host po upřesňující informaci moderátora koriguje svůj názor. S jistotou, kterou formuluje jako všeobecně přijímanou, pomocí částice *samozřejmě*, nominuje jinou kandidátku. Následně zjišťovací otázkou ověřuje existenci dalších podobných možností. Svou volbu zdůvodňuje vyslovením osobního názoru uvozeného predikátem *myslím*. Formuluje své odmítnutí jako logický důsledek charakteristických rysů kandidátky.

(163) MVel: *tak ta samo- tak tak pardon tak paní bobošíková samozřejmě. eee je tam ještě je tam je tam ještě někdo takovej? myslím že paní bobošíková je stoprocentně no ta je ta je schopná kandidovat za kohokoliv a jako s podporou kohokoliv takže jako paní bobošíková je jako na prvním místě koho bych nechtěl.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host na základě charakteristických požadavků oboru formuluje logicky nutné požadavky na rozhodování. Host formuluje osobní názor pomocí epistemického slovesa *myslím* s formálně vyjádřeným subjektem. Na uvozující sloveso navazuje epistemické modální sloveso *může*. Opakované užití částice *možná* se vztahuje pravděpodobně ke schopnosti vybavit si konkrétní jméno autora uvedeného výroku. K výroku host uvádí svůj kontrastující protinázor podpořený zmínkou o nemožnosti dosažení stanoveného cíle.

Nemožnost dosažení cíle formuluje host jako obecnou nedosažitelnost cíle pomocí generalizace možnosti ve formě *myslím že to je jako těžko uhlídat*.

(164) MVel: *jako člověk to musí vyřešit, protože někdy jako nenavrhuješ přímo vlastně pro paní bobošíkovou ale vlastně tak trošku jo pro její firmu a já myslím že tam se to jakoby může jakoby nějak jakoby rozdělovat jo. že si můžeme vybírat jako, nebo respektive si nikdy dyzajnéri ((míněno designéri)) jako (.) vem si že je nějaký malej dyzajnér ((míněno designér)) netuší co je za touhle jako lahvi schovanýho. a mně se stalo že jako student jsem navrhoval nějakou minerálku, pak jsem jel jako na jednání do takovýho jako zvláštního jako zámečku uprostřed takových paneláků takhle se zeleným pruhem a za dva měsíce před tím barákem zavraždili kmotra mrázka jo. a a ten barák patřil prostě chlapíkům který vlastnili nějakou minerálku a chtěli prostě návrh já já jsem to netušil jako pro koho pracuju jo. takže je to jako jako bizarní někdy že člověk navrhuje vlastně jako (.) možná možná filip starks jako tvrdil že si nechává (.) jako že že rád spolupracuje jako s lidma který mu udělaj audit svojí firmy aby nespolečoval jako nějakýma gengstrama (.) ale ale já myslím že to je jako těžko uhlídat a jestli to vůbec vlastně jde jo. jestli ve finále ten produkt nedá práci tisícům lidí a ve finále jako jestli to je jako špatně jo nebo dobře no.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host vymezuje svůj osobní postup jako obecný cíl profesní skupiny designérů. Postupně zvyšuje sílu signalizující platnost přesvědčení od kooperativního predikátu *snažím se*, který připouští výjimky, či chyby a nestaví osobnost mluvčího nad schopnosti komunikačních partnerů. Host nakonec své proklamované schopnosti dokládá neurčitou množinou odmítnutých nabídek.

(165) MVel: *.... ale cílem dyzajnéra ((míněno designéra)) je samozřejmě se o tyhle jako informace jako se zajímat, ale opravdu jako z očí do očí. když tě osloví takový lidi tak se jako snažím nebo respektive ne snažím ale já to dělám takhle takhle že jako pro ně nepracuju a co a pár nabídek jsem jako vlastně už měl takovejch podobnejch.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host užívá částici *třeba* v neepistemickém významu, hodnotí situaci subjektivně pomocí dativní konstrukce ve formě *to mi přišlo*.

(166) MVel: *(.) protože voni to lidi dávaj topolánek tu hlavu měl v ruce třeba, mu to dali když se mu narodil syn tak mu tak mu předseda senátu dal jako useklou hlavu vode mě. to mi přišlo jako zvláštní dárek*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host na základě kontextu hodnotí výše uvedené rozhodnutí jako potenciálně bezpříznakové v dané skupině obyvatel. Dovětek v tomto případě slouží jako kontaktní signál ukončen i úvahy hosta.

(167) *MVel: ale možná se to tak jako mezi kmotrama dělá že jo*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

Host se k úspěchu svého výtvaru vyjadřuje neurčitě, využívá k tomu jednak epistemické prostředky *já nevím, nmyslím, že*. Kromě nich signály neurčitosti doplňuje neurčitým zájmenem *někdo*. Implicitní neurčitost je možné interpretovat ve významu částice *třeba*, která presuponuje existenci dalších příkladů z téže množiny. Neurčitost a neurčitý subjekt v poslední větě repliky mohou přispívat k budování autorské skromnosti hosta. Naopak užitá částice *třeba* zdůrazňuje výjimečné postavení hosta.

(168) *MVel: a ale a pak jako já nevím někdo koupil myslím že obamovi k delegaci a gotierovi a alfred fark si třeba vobjednal jeden pár zrovna těch botů, když jsem byl ještě student tak jsem mu to tam vezl do paříže. to bylo dobrý. a tak jako občas se něco jako takhle přihodí.*

Transkript 15 Snídejte šampaňské (s Maximem Velčovským)

4.6 Kanál DVTV

V následující případové studii se zaměříme na vyjadřování míry jistoty v závislosti na přístupu a vzájemném vztahu komunikačních partnerů. Z tohoto důvodu byly do studie zařazeny dvojice rozhovorů probíhajících v totožném mediálním prostředí, avšak s různými moderátory. Analyzované rozhovory pocházejí z prostředí online televize DVTV, hosty vybraných komunikátů se stali umělci působící v současném českém prostředí. Jedná se o osobnosti s mediální zkušeností a zároveň se zájmem o udržení vlastní tváře a profesního image, s ohledem na tyto faktory budeme sledovat snahy o sebeprosazení a obhajobu vlastního názoru.

Kapitola se zaměří na porovnání komunikátů v závislosti na interakci s moderátorem či moderátorkou.

Z výsledků analýzy provedené pro vyhodnocení H2 vyplývá, že u transkriptů 19 a 21 si obě křivky odpovídají sklonem. V obou dialozích byl rozvíjen shodný počet hypertémat. V rozhovoru Daniely Drtinové bylo použito celkem o 20 % více epistemických prostředků. Rozdělení užitých prostředků mezi hosta a moderátora nebereme v potaz.

Mezi transkripty 20 a 24 se projevuje výrazný rozdíl sklonu trendových křivek. Dialogy se liší i počtem tematizovaných hypertémat. Celkový počet užitých prostředků se rovněž výrazně liší. Ve vybočujícím transkriptu 24 je zaznamenána polemika mezi hostem a moderátorkou. Host často zpřesňuje sdělované informace, zároveň se však za využití epistemických prostředků pokouší zachovat tvář moderátorky. Na druhou stranu i moderátorka se v ojedinělých situacích musí (z titulu své pozice) vymezit vůči kategorickým sdělením hosta. Jde zejména o situaci, kdy host negativně hodnotí chování veřejných činitelů. Povinností moderátorky je v tomto případě zdržet se šíření či podporování neověřených informací. K vysoké míře zastoupení epistemických prostředků přispívá i nastolování hypotetických hypertémat, v nichž se host nemůže vyjádřit s plnou jistotou, neboť nemá k dispozici příslušnou životní zkušenost. Z těchto důvodů v převážné většině hypertémat počty užitých prostředků výrazně převyšují počty replik daného hypertématu.

U dvojice transkriptů 23 a 25 se shodují trendy obou křivek, počty hypertémat a téměř shodný je i počet užitých epistemických prostředků.

Kromě toho lze jistotní signály vyjádřit v rámci gramatických prostředků, zejména pak gramatických prostředků sloves, z jejichž temporálního zařazení vyplývá zpravidla potvrzení či naopak nepotvrzení předpokladů mluvčího. Tyto jistotní významy se nabalují zejména na slovesa myšlení a sekundárně prostřednictvím metonymických posunů na slovesa mluvení a cítění (*předpokládat* či *cítit se*, *říkat si*), kromě gramatických prostředků temporálních se na vyjádření jistoty podílí i slovesný modus, zejména protiklad reálnosti a hypotetičnosti, který je signálem posunu od vysoké míry jistoty k jistotě snížené.

Lexikální jistotní prostředky, zejména pak neslovesné se v dialogu mohou dostávat do kontextů, v nichž je jejich modální význam oslaben ve prospěch prostředků, jež bychom mohli označit jako fillery a které oba účastníci komunikace využívají zejména k nastolení jednoznačně signalizované komunikační kooperace. Tímto způsobem byl využit zejména výraz *samozřejmě*, jehož užití nastoluje atmosféru vyjadřující dobrou vůli ke kooperaci. V tomto významu je výraz *samozřejmě* použitelný i vůči třetím stranám k hodnocení předmětu řeči obvykle situace nebo události, která je předmětem komunikace, jako *pochopitelné*.

Různou míru nejistoty vyjadřuje i slovesný tvar *nevím*, jako prostředek absolutní nejistoty se používá v standardních otázkách zjišťovacích a doplňovacích, byl však zaznamenán i v kontextech, v nichž je jejich verbální charakter oslaben, míra oslabení se v jednotlivých kontextech může lišit, nejvyšší se projevuje u spřežkových výrazů *to*

nevím kdo, nevím kolik apod. S oslabenou slovesnou platností se pojí také nesouhlasná vyjádření, která na povrchové rovině využívají elipsu popisu situace. Jedná se například o shrnující reakce *tak já nevím, tak nevím*, které zpravidla vyjadřují míru nesouhlasu či nespokojenosti se situací, prostřednictvím verbalizovaného nepochopení.

V rozhovoru s Danielou Drtinovou se projevuje srovnatelná snaha držet se tématu ze strany moderátorky. Host používá výraz *samozřejmě* k potvrzení domněnky moderátorky. Kromě těchto kontextů je výraz použit i v situaci, kdy vytváří logickou souvislost mezi existencí morálních hodnot a jejich nedodržením. Nadužitý výraz může však rovněž být projevem idiolektu mluvčího.

Slovesný tvar *nevím* je využíván v primárním epistemickém významu i v kontextech, kdy je použit v konstrukcích s aktuální elipsou. Moderátorka navíc v těchto situacích využívá odpověď *nevím* jako zdůvodnění oprávněnosti svých dotazů, navazuje tak na pragmatické principy kooperativního komunikačního chování. Host naopak využívá k vyjádření svých domněnek výraz *asi*, jehož skopus nezasahuje větný predikát.

Žádosti o vyjádření názoru jsou většinou vyjadřovány implicitně, důrazná žádost o názor spojená se snahou motivovat hosta k odpovědi je explicitně vyjádřena zřetelovým syntagmatem *podle vás*.

Daniela Drtinová a Vladimír Brož

Verbální prostředky vyjadřování vlastního názoru vykazují jistou míru synonymie s ohledem na využití sloves myšlení a mluvení a jejich vzájemné paralely. Použití negace ve spojení s tvarem kondicionálu umožňuje zdvořile vyjádřit nesouhlas. Rovněž z důvodu zdvořilosti je názor vyjádřen rezervovanou formou s využitím negace u slovesa myšlení a s následným využitím afirmativní konstrukce v obsahové větě.

Možnosti jednání bývají vyjadřovány bez modálního slovesa modálními částicemi. Jejich interpretace, zejména rozhodnutí o klasifikaci významu mezi schopností a možností, částečně závisí na užitém slovesném rodě a přítomnosti či naopak nepřítomnosti generalizace. Volba prostředků generalizace vykazuje preference neosobních konstrukcí před konstrukcemi formulovanými v první osobě plurálu. Reálná možnost je explicitně vyjádřena v konstrukci *mít šanci*.

Specifika využití neslovesných modálních prostředků zahrnují doklady s využitím výrazu *samozřejmě*, který je doložen v kontextech, v nichž má logicky přípustkový význam, může tedy sloužit k objektivizaci sdělovaného názoru.

(169) VB: já myslím že opravdové zlo v sobě nosíme každé z nás. nemyslím si že je dobrý personifikovat to zlo jenom v tom druhým. nejhorší taková ta věta je ee nejhorší je potkat se s blbcem. to jsem se dycky smál. protože si uvědomuju, že každé z nás ráno kouká v zrcadle na blbce, protože každé z nás to v sobě nosí, žejo? čili máme šanci prostě rozhodovat vo dobru a zlu v každým z nás a myslím si že každé den je vlastně boj tady vo to. čili říct já jsem dobrej, on je špatnej je prostě tak zkratkový jednání že mi je jako vysoce nesympatický. uvědomuju si že já sám jsem rozporuplná postava kerá denně vopravdu bojuje vo to aby jsem se choval líp nebo huř, a proto říct já já mám recept na pravdu. a ta pravda je taková si myslím že je prostě nebezpečný. že spíš je dobrý vyzývat jako ke klidu, k diskusi k nějakýmu re- vzájemnému respektu jo, proto to používáme tydle postavy který to zoufale nedělaj. já dyž vidím přivožralý, ee naprosto zoufalý chování aleše brichy, kterej vopravdu není schopnej dát dohromady jednu větu. eště je uváděnej jako pan inženýr vlastně jako že to je vlastně až jako srandovně směšný jo, celý a von se vypotáci na pódium, a tam má vopravdu neskutečně demagogický a hloupý jako řeči. tak ho pak je možný použít jako symbol něčeho co momentálně nám nevoní.

Transkript 24 Interview DVTV (s Vladimírem Brožem)

(170) VB: rozhodně. myslím si že to je věc kterou by měli velmi dobře poslat (.) popsat sociologové a antrpologové. který to samozřejmě sledujou ten obrovskej nástup sociálních sítí a informací který se šířej jinejma jinejma kanálama než jsou oficiální média, žejo. protože ee samozřejmě se nám vždycky strašně hodí do krámu říct že média nás obelhávají jo. ale ee když známe osobně lidi z médií, tak víme že to asi tak jednoduchý nebude. protože jsou to kamarádi kerejm věříme, třeba v mým případě. a vím že to jsou lidi, který by to nedělali. takže ten osobní dotyk s tím jako v uvozkách velkým světem je hrozně důležitěj. dyž ho člověk má, dyž zná někoho kdo pracuje tam nebo onam, onde, tak si uvědomí, že to nebude tak jednoduchý že by to bylo všechno zmanipulovaný. jenže ty lidi který ten osobní dotyk nemaj a choděj prostě vod osmi do do pěti do práce ee. tak večer přídou domů a vopravdu kliknou na ten internet, a tam se jim to spojí do nějakýho novýho vobrazu. a jak jsem říkal oni cejtěj že něco není v pořádku. a tady je řešení. takže myslím si že ten trend je celosvětovej samozřejmě. ee nechceme věřit, chceme hledat, chceme podezírat jo? a místo toho abysme si uvědomili že vopravdu nejlepší je začít tady u sebe jo, že ten že ten hlavní nepřítel je v člověku samotným že to je prostě celodenní boj vo vlastní pocit, svobody, integrity pravdy. tak prostě mnohem lepší je uvěřit tomu že oni za to můžou. oni nám tady podsouvají. já neříkám že všechno je průhledný a čistý vůbec ne. naopak. je to samozřejmě

všechno zamotaný. ale e ta paranoia prostě začíná vládnout světu a myslím si, že to bude vlna která nás bude stát mnoho a mnoho kvalitně vybudovaný práce.

Transkript 24 Interview DVTV (s Vladimírem Brožem)

Neslovesný výraz *opravdu* je užit jednak jako intenzifikátor, jednak jako prostředek formulace ujišťovací otázky, k nimž se moderátorka snaží relativizovat předchozí odpověď hosta a získat další podrobnější informace. Kognitivní souvislosti mezi myšlením a cítěním se odrážejí v užívání slovesa *vnímat* pro rámcování sdělovaného názoru. Osobní preference se odrážejí v sémantice užitého slovesa *věřit*.

Morfologické prostředky vyjadřování jistoty jsou zastoupeny menšinově spojují se s užíváním modálních sloves se sémantikou odhadu tedy naplňuje užití prezentního tvaru pro popis (relativně blízké, i když nespecifikované) budoucnosti.

Neslovesné prostředky vyjadřování míry jistoty se soustředí především na vyjadřování pevného přesvědčení či přesvědčeného souhlasu/nesouhlasu. V dialogu byly doloženy výrazy *absolutně* a *rozhodně*.

(171) VB: *ee čirou nenávist potkávám. a teď právě chci ještě dokončit tu odpověď. pokud mi vlasně pod videa lidi píšou kdo mě platí? že jsem iluminát, jo. a že jsou lidi zblblí z chemitrejls, ((míněno chemitrails)) jo, a takovýdle věci. tak to je pro mě signál, že něco v tý společnosti, v tý běžný společnosti není v pořádku, jo. a to už nejsou média, kerý to tadyty věci rozšiřujou. protože ee to spíš roz- rozšiřujou sami lidi na sociálních sítích. ee někdo si dá jedna plus jedna do- dohromady ale vypočítá, že to jsou tři. a začne to šířit. a najednou se všem líbí že to teda není, že to nejsou dvě, že to jsou tři protože celou dobu žili v tom že něco není v pořádku, žejo. a tak si řeknou dobře, tak tady všemu vládnou ilumináti, nebo tady na nás zeshora rozprašujou chemitrejls, ((míněno chemitrails)) a my jsme z toho zblblí všichni, jo. takže, a to jsou věci kerý se nás fyzicky neustále dotýkají, to neustálý brečení že teď je nejhorší doba, že skoro není možný plodit děti, jo, do týdle doby. přitom je tady relativně svoboda, je tady reativní blahobyť, samozřejmě přes všechny chyby. kerý je možný pojmenovat. si žijeme vlasně velmi dobře. protože já i vy jste, oba jsme zažili za život jako obrovskou změnu žejo, od našeho dětství, kdy se rodiče báli říct, co si myslejí, kdy nám říkali prosimtě hlavně ve škole neříkej to co jsi slyšel od táty, jo a takovýdle věci. tak najednou sedím tady v tom pořadu a můžu si tady v podstatě říkat naprosto co chci. takže to je pro mě obrovskej progres kerej jsem vysledoval za svůj život a to že jsou tady věci kerý je možný pojmenovat jako problém, to je pravda. ale neustálý brečení že není možný přivítat ani děti do tohodle světa mi přijde prostě přehnaněj. takže to je myšlený tím že to přesáhlo určitý meze.*

Transkript 24 Interview DVTV (s Vladimírem Brožem)

V replikách hosta bylo zaznamenáno přípustkové využití částice *samozřejmě*.
(172) VB: ... takže, a to jsou věci kerý se nás fyzicky neustále dotýkají, to neustálý brečení že teď je nejhorší doba, že skoro není možný plodit děti, jo, do týdle doby. přitom je tady relativně svoboda, je tady reativní blahobyť, samozřejmě přes všechny chyby. kerý je možný pojmenovat. si žijeme vlastně velmi dobře. (...)

Transkript 24 Interview DVTV (s Vladimírem Brožem)

Martin Veselovský a Vladimír Brož

Odhady moderátora jsou formulovány na středním stupni jistoty, jenž je však posilován užitým neurčitým kvantifikátorem s významem převážně vysoké míry. Reálně hodnocené možnosti jsou formulovány jako neosobní generalizace, mající tedy bezvýhradnou platnost. Žádosti o potvrzení informace ze strany moderátora směrem k hostu jsou formulovány v explicitních případech prostřednictvím konvencionalizované reálné podmínky, *pokud se nepletu*.

(173) MV: vy bydlíte na vinohradech v praze pokud se nepletu?

(174) MV: to je číslo popisné pokud se nepletu.

Transkript 20 Interview DVTV (s Vladimírem Brožem)

Vlastní názor formuluje host objektivizovaně jako generalizovaný soud bez možnosti určit rozsah skupiny zainteresovaných osob. Soudy vyslovené na podkladě předpokládaného statisticky významného souboru osob jsou uváděny v dodatečně relativizovaných výpovědích, v nichž je míra jistoty dodatečně připojenou komentářovou výpovědí relativizovány.

(175) VB: a přestože ten fenomén tegu ((míněno tagu)) je vlastně i definicí, řek bych možná i současný kultury a současného světa, protože to je prostě kontrapozice, ee tegy ((míněno tagy)) na barákách jsou neobhajitelný, a ta scéna je ani nechce obhajovat, ale neznamená to že by ty lidi měli potřebu ničit. je to neustále další a další tvorba, přestože v sobě obsahuje to ničení. a proto je stejně vlastně jako srandovní otázka, jestli je to umění, nebo graffiti, nebo nebo vandalismus. nemá smysl to svým způsobem řešit, protože je to oboje dohromady. čili on je to atak na ten dům, zároveň je to láska k domu. je to vopravdu tady takovádle, myslím si že většina fenoménů má v sobě nějaký jako kontrapozice, a několik vlastně přístupů najednou, několik jako pravd. vlastně pravda je mnohovrstevnatá věc, žejo takže (.)

Transkript 20 Interview DVTV (s Vladimírem Brožem)

Ve výpovědích moderátora se objevují kombinace vzájemně se relativizujících epistemických prostředků. Jejich souvýskyt může souviset i s prolínáním komunikačních rejstříků, konkrétně hovorové a běžně mluvené češtiny.

(176) MV: ještě bych zůstal u skvotu. ((míněno squatu)) když už jste mluvil o ladronce pravděpodobně asi pomalu nejznámější skvot ((míněno squat)) historicky v české republice. sledoval jste tu situaci v praze, v jeseniově ulici na žižkově kde byla iniciativa klinika? to znamená to řekněme skvoterskej ((míněno squaterskej)) pokus o obsazení té bývalé kliniky v jeseniově ulici. sledoval jste to?

Transkript 20 Interview DVTV (s Vladimírem Brožem)

Vysvětlování vlastních postojů je opět formulováno prostřednictvím neosobních konstrukcí, podpora vlastního názoru je vyjádřena jako podpora morálně vhodnějšího principu jako teoreticky vhodného a podpory hodného.

Epistemické sloveso *myslím* je v dialogu užito i v komentářové podobě ve významu *I mean* v rámci parcelace výpovědi.

(177) MV: pardon, chápu. my jsme i tady v devětové ((míněno DVTV)) o tom vedli takovou, myslím poměrně vyhrocenou debatu, myslím názorově.

Transkript 20 Interview DVTV (s Vladimírem Brožem)

V rámci kooperace v dialogu dává moderátor hostovi možnost vyhnout se podrobné odpovědi na otázku, k naplnění tohoto komunikačního záměru je užita modální částice *možná* V reakci hosta je k odmítnutí vysloveného předpokladu použito silně modalizované částice *rozhodně* ve spojení s negací. Projevem kooperace je i signalizovaná míra přesvědčení moderátora o přesnosti jemu známých informací. Epistemickou hodnotu tedy vyjadřuje i doložené sloveso *tuším*.

(178) MV: tuším že teď od března dva tisíce patnáct bude česká televize vysílat další sérii dokumentů které vycházejí právě z jedné z těch knih.

Transkript 20 Interview DVTV (s Vladimírem Brožem)

Daniela Drtinová a Kamil Bartošek

V dialogu převládají ze strany moderátorky snaha stupňovanými otázkami postupně získávat přesnější odpovědi hosta. Host často žádá o zopakování nebo přeformulování otázky. Nejčastěji se tak děje stručnými konvencionalizovanými prostředky. Moderátorka rovněž velmi pohotově reaguje na prvotní signály hostovy nesoustředěnosti a nepřipravenosti odpovědět, proto není vždy nutné, aby host žádost o zopakování otázky plně verbalizoval a dokončil. Host se ke komplexním otázkám vyjadřuje postupně podle

jednotlivých subtemat. V komunikační situaci musí moderátorka zjišťovat i zdroje získávaných informací.

Host vyjadřuje své názory v rovině obecných možností vyplývajících z neprověřených, ale zdánlivě převládajících názorových proudů. Vlastní názory posiluje host také pomocí užití neosobních generalizujících agentních konstrukcí, které používá k vyjádření morálního závazku, jež by bylo záhodno dodržet.

(179) KB: já myslím že každé jako v sobě by měl cejtit jesli žije tak jak chce a využívá ten čas kterej tady má, a nebo ne, jesli ho prostě probendí. to by asi měl každé cejtit v sobě jako. na to není žádný univerzální ee dogma nebo něco co by se dalo takhle říct. asi to každé musí cejtit prostě.

Transkript 25 Interview DVTV (s Kamilem Bartoškem)

V rámci komunikační kooperace si host z návazných otázek moderátorky vybírá ty, jejichž zodpovězení považuje ze svého hlediska za vhodné. Preferuje zodpovídání otázek v obecné hypotetické rovině a z vlastní odpovědnosti se vyvazuje užitím plurálových tvarů a odkazů ke kolektivní odpovědnosti blíže nespecifikované skupiny. Pravdivost svých slov pak dokládá osobní nezpochybnitelnou zkušeností moderátorky případně toutéž zkušeností publika, k němuž se v rámci mediální komunikace obrací.

(180) KB: cáá. no ne kterej je blbec, ale kterej kterej je nad věci a nebere si věci osobně. e neděláme z lidí blbce, není to prvoplánově tady tohle to, mysim že za těma věcmi ktery děláme (.) je dycky víc. je za tím nějaká mesidž, ((miněno message)) má to nějaký smysl proč z těch lidí děláme blbce není to jenom tak, ee mysim si že takle to není. a esi vy to sledujete tak to musíte vědět.

Transkript 25 Interview DVTV (s Kamilem Bartoškem)

Z kooperativních důvodů se moderátorka vyhýbá vyslovení vlastního negativního případně kritického názoru, jímž by mohla ohrozit tvář a identitu hosta, proto se ujišťuje o dopadech svého komunikačního jednání na hosta a pokouší se o znovuvyjednání pozic. V závěru svou snahu o zachování tváře hosta zneváží, protože jednak přeruší jeho repliku, jednak prvoplánově doplní nedokončenou sebe identifikující odpověď hosta. Host na moderátorčinu nabídku neverbální reakcí přistupuje a je ochoten pokračovat v komunikaci.

(181) DD: v čem jste dobrý? v tom dělat z lidí blbce?

KB: v čem jsem dobrý? v tom jste teďka dobrá vy, viditelně. ne, to asi určitě ne, tak neděláme z lidí prvoplánově blbce.

DD: máte pocit že jsem z vás udělala blbce.

KB: ne nemůžete udělat blbce z člověka kterej je (.)

DD: =*ktorej je blbec?* ((smích))

((smích DD + KB))

Transkript 25 Interview DVTV (s Kamilem Bartoškem)

Host subjektivně hodnotí své úspěchy v porovnání s nspecifikovanou skupinou, která je uvedena jako náhodně vybraná pomocí epistemické částice *třeba*. Host navíc vyjadřuje své poslání jako možný životní cíl, epistemická částice *možná* zde není v konkurenci se odpovídajícím tvarem epistemického slovesa. Jistotu dosažení stanoveného cíle host opět relativizuje užitím částice *třeba*.

(182) KB: *ee dycky když jo tak mě to štve, a snažím se to dělat co nejmiň. ee myslím si že obecně ee žiju (.) nebo když se ohlídnu za svým krátkým životem, a podívám se na lidi kolem sebe tak si myslím že jsem prožil několik životů mých vrstevníků třeba.*

Transkript 25 Interview DVT (s Kamilem Bartoškem)

K užitým morfologickým prostředkům vyjádření epistemické modalitě patří užití tvaru futura v kombinaci s epistemickou částicí *asi* a se slovesnou negací. Host na otázku odpovídá neurčitě, užití slovesného tvaru *nevím* může signalizovat potíže s formulací odpovědi spíše než neschopnost odpověď kognitivně uchopit. Neurčitost odpovědi a její jistou nezávaznost posiluje predikát *snažím se*, který explicitně nesignalizuje dosažení cílového stavu. Moderátorka na odpověď hosta reaguje s mírným sarkasmem a upozorňuje na jeho aktuální chování, které je v rozporu s jeho sebeprezentací. Tím mírně zpochybňuje obraz hosta v daném médiu.

(183) DD: *jak se projevuje ta odpovědnost? budete se? asi se nebudete budit každé ráno s pocitem odpovědnosti.*

KB: *to ne, ale nevím snažím se ((smích)) když to řeknu úplně ee hloupě, snažím se v těch videích nekouřit, nemluvit prvoplánově sprostě ee (.)*

DD: =*jako třeba v rozhovoru s děvětévé. ((míněno DVTV)) jsem zvědavá jak si s tím poradí editoři.*

Transkript 25 Interview DVT (s Kamilem Bartoškem)

Moderátorka využívá své komunikační převahy, zejména možnosti udílet slovo k tomu, aby své doplňovací otázky doplnila bezprostředně následující variantou odpovědi. Host jednotlivé varianty buď souhlasně potvrzuje, nebo naopak zamítá s různou silou razantně signalizovaného přesvědčení. Míra rozhodnosti, s jakou host komentuje nabízenou odpověď, určuje zvolenou kombinaci epistemických prostředků různé neharmonické síly. Kombinace s *určitě* je v dané situaci logickým vyústěním kooperativního jednání hosta, který odmítá ohrožení své tváře moderátorkou. V podstatě

odmítá teoretické nařčení moderátorky, která se vzápětí ujišťuje o možnosti ohrozit tvář hosta v důsledku dosavadního průběhu komunikace.

(184) DD: *bílá lež. jak veliký egomaniak člověk musí být aby tyhle věci mohl dělat? já to nehodnotím, egomaniak, jenom se na to ptám.*

KB: *hm.*

DD: *egocentrik třeba.*

KB: *myslím si že jako jasně každéj máme nějaký ego, ale nejsem určitě žádněj namyšlenej idiot nebo něco podobnýho. myslím že jsem naopak člověk kterej se bere s nadhledem velmi, umím si ze sebe udělat legraci a neberu se vážně ee ve většině těch ohledů toho života jako.*

Transkript 25 Interview DVT (s Kamilem Bartoškem)

Morální soudy, které host vyslovuje v rámci rozhovoru, jsou relativizovány s ohledem na to, koho se morální závazky týkají. Obecné závazky týkající se publika a generalizované veřejnosti jsou vyjadřovány s vyšší mírou přesvědčení než závazky, které host vyslovuje vůči sobě. Neurčitost přesvědčení je opět vyjádřena slovesným predikátem *snažím se*.

Martin Veselovský a Kamil Bartošek

Host odhaduje další vývoj událostí a základě předchozích zkušeností. Přestože se jedná o epistemicky kvalifikovaný odhad, host nevyužívá primárně epistemické výrazy. Na místo nich formuluje odhad s využitím slovesa mluvení a gramatické formy kondicionálu.

(185) KB: *devět set čtyřycet, řekl bych že v tudletu chvíli tady spolu v těch dvaceti příštích minutách zlomíme milion.*

Transkript 23 Interview DVTV (s Kamilem Bartoškem)

Hodnocení svých činů z úst moderátora se host pokusí získat pomocí hovorových obrátů metaforického charakteru založeného na tvarech predikátu *přijít* ve vazbě s dativem. Moderátor vyjadřuje hovorový a neurčitou číslovkou specifikovaný souhlas.

(186) KB: *vám to přijde neuvěřitelný?*

MV: *trošku jo.*

KB: *to je dobře. to je moc dobře protože myslím si že to je princip toho co děláme a proto jsme v tom nejlepší tady u nás. děláme prostě neuvěřitelný věci. který lidi prostě si nedokážou ani představit tak to si myslím že je kompliment za kterej vám děkuji, je to neuvěřitelný ano.*

Transkript 23 Interview DVTV (s Kamilem Bartoškem)

V rámci vyjednávání pozic diskutují komunikanti o dosahu použitého predikátu *tvrdit*, host se ohrazuje proti jeho subjektivnímu rozměru.

Moderátor vyslovuje teoretickou možnost existence negativních důsledků jednání hosta odůvodněný logicky jednotlivými kroky hosta. Host se proti interpretaci ohrazuje a argumentuje subjektivní dostupností informací navzdory jisté logicky doložitelné informovanosti třetí strany. V kooperativním závěru repliky host připouští další nepříznivý vývoj situace.

(187) *MV: to znamená vaši diváci nejsou mystifikováni. vy jim tvrdíte že jste za čtyři dny dojel v kufru au- respektive v kamionu auta do ruska a tam jste se propašovali na stadión aa hledali vladimíra putina, kromě <jiného.>*

KB: já to netvrdím, to tak je to je čistý fakt.

MV: helete a tak vysvětlíte mi pár věcí (.) ještě jinak. kdyby to nebyla pravda, tak byste mi to řek?

Transkript 23 Interview DVTV (s Kamilem Bartoškem)

Moderátor zpochybňuje pravdivost hostovy verze, avšak svůj nesouhlas zmírňuje užitím neurčitého kvantifikátoru *trošku*. Při rozvíjení průběžného tématu mystifikace host zpochybňuje autoritu informací moderátora a jeho informační zdroje. Kovencionalizovaná fráze *to snad nemyslíte vážně* je použita v podstatě kooperativně, neboť je ponechán prostor pro zachování tváře mluvčího v důsledku užití částice *snad* spolu s tázací intonací.

(188) *MV: ne škoda česká republika na jejímž parkovišti jste lezli do toho auta na fejsbuku ((míněno Facebooku)) říká, nemyslete si že ani nám to video neuteklo. pak se někdo ptá škoda auto o tom doopravdy nevědělo? a škoda auto odpovídá tak k tomu nemůže říct ani popel. to je trošku zvláštní. proč neřeknou ne, jsme naštvaní, vbourali se nám pomoci pomoci popelářského auta do na parkoviště a vlezli do auta kam kde neměli vůbec co dělat. možná zhatili naši investici v rusku, protože v tom videu ještě ke všemu mluvili nehezky o rusku a o rusech.*

Transkript 23 Interview DVTV (s Kamilem Bartoškem)

Moderátor využívá epistemický výraz *evidentně* na základě předchozích zkušeností s analogickými situacemi, v nichž jako autor působil právě host, o tuto skutečnost moderátor opírá své další logické vývoje uvozené metonymickou frází *říkám si*.

Podobně ve druhém případě jsou pochybnosti vyjádřeny tak, aby nenarušovaly pozitivní obraz hosta. Moderátor svůj názor implicitně zdůvodňuje pomocí analogie s předchozími činy hosta.

(189) MV: *ale, tak si říkám když dělá tyhle věci, baví ho to, evidentně v tom je nějak dobrý protože prostě dokázal (.)*

Transkript 23 Interview DVTV (s Kamilem Bartoškem)

(190) MV: *a přitom si to evidentně dost lidí myslelo, tak si říkám dobře, tak je to mystifikace to rusko? tohleto mě nahlodává.*

Transkript 23 Interview DVTV (s Kamilem Bartoškem)

Moderátorův odhad nepravděpodobné délky cesty, o které se moderátor zmiňuje, potvrzuje host užitím epistemicky interpretovatelné sekundární částice *taky*. Moderátor v poslední replice užitím modálního slovesa *muset* ve významu epistemické jistoty přistupuje na pravdivost hostových slov, což můžeme interpretovat jako příklon ke kooperativnímu jednání.

(191) MV: *jestli jste jel čtyři dny kamionem, tak nákladní lodí do česka jste musel jet asi pravděpodobně dva měsíce.*

KB: *já jsem to prostě risknul. tak já se taky vrátil nedávno že jo.*

MV: *to muselo být strašný dva měsíce v tý kotelně.*

KB: *<to byly nejhorší dva měsíce který jsem zažil.>*

Transkript 23 Interview DVTV (s Kamilem Bartoškem)

Daniela Drtinová a Petr Čtvrtníček

Host svým řečovým jednáním narušuje asymetrii dialogu, vyjednává s moderátorkou obsah rozhovoru. Zjišťovacími otázkami hodnotí vhodnost témat, která moderátorka nastoluje.

(192) PČ: *vy se chcete bavit vo tom videu zase jenom?*

DD: *hm. jenom ne.*

PČ: *tak.*

DD: *a začala bych jím.*

Transkript 21 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Dalším dokladem symetrického postavení komunikačních partnerů je fakt, že host hodnotí schopnosti moderátorky a její osobnostní předpoklady, zejména schopnost přiznat chybu. Kladné hodnocení hosta je psychologicky založeno na osobnostní podobnosti obou komunikantů. Uvedené citátové užití tvaru *nevím* odkazuje k objektivním znalostem a paměťovým schopnostem spíše než k názorům obou komunikantů. Host se na druhou stranu nezdráhá ohrozit tvář moderátorky, která se snaží naplnit informativní poslání

rozhovoru vůči divákům, a proto trvá na explicitně formulované odpovědi na zjišťovací otázku.

(193) PČ: *a to je dobrý že umíte říct nevím. protože spousta lidí jako není upřímná a neumí říct*

DD: *když nevím, tak to řeknu a (.)*

PČ: *právě no. já taky, já taky <můžete mi zvopakovat otázku? já nevím>*

Transkript 21 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Svou pozici a image podporuje host jednak umenšováním významu svého úsilí v porovnání s výsledky své práce, jednak zesíleným souhlasem s některými předpoklady moderátorky. Epistemicko-kvantitativní využití výrazu *asi* je prostředkem k naplnění první zmíněné strategie. Zesílený souhlas vyjadřuje host výrazem *samozřejmě* navíc v kombinaci s navazující řečnickou otázkou určenou moderátorce. Moderátorka se rozhodla otázku neinterpretovat jako řečnickou a odpovědět na ni ve smyslu nedostatku relevantních informací, čímž otázku zpětně ospravedlňuje. (I když zároveň slevuje ze svého nadřazeného postavení v dialogu.)

(194) PČ: *no samozřejmě to bylo to. myslíte si že jsem se připravoval na?*

DD: *já nevím.*

Transkript 21 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Host využívá výraz *samozřejmě* i ve smyslu uvedení všeobecně známé a očekávatelné informace, jejímž prostřednictvím je nastolena atmosféra souhlasu. Forma důrazného souhlasu je reakcí na tentativní návrh moderátorky, jímž uvozuje interpretaci jednání hosta jako naplnění nevyřčeného záměru.

(195) DD: *celý národ, ale tak, nakonec tohle asi byl ten záměr ne?*

PČ: *jo. tak reklama samozřejmě aby měla fungovat, tak musí splňovat nějaký parametry. aby to ty lidi zaujalo žejo. a já jsem to trefil hned, no.*

Transkript 21 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

V kombinaci s verbální negací používá host výraz *samozřejmě* s opačnou polaritou, tedy jako výraz silného a rozhodného nesouhlasu. Nesouhlas dále podporuje i záporné temporální adverbium/kvantifikátor *nikdy*.

(196) PČ: *já se moc, já se moc nerozčiluju, ale já jsem chtěl uvést na pravou míru to že ee ty lidi a postupně i novináři, nejenom ty internetoví diskutéři, že mě pasovali do role soudce trenéra růžičky. což samozřejmě tak nebylo myšleno. a nikdy by to tak myšleno nebylo. už titulky který podlely těm internetovym diskusím což je nejhorší na na novinářích že voni když když si vytvářej názor podle internetový diskuse (.) já vás nechci*

házet všechny do jednoho pytle, i když byste se tam vešli, ale když ten novinář vlastně přijme ee to co to stádo internetovejch diskutérů vlastně nabízí za názor, jo. tak to už mi trošku nadzvedlo, a chtěl jsem to uvést na pravou míru.

Transkript 21 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Moderátorka formuluje hypotetický návrh důvodu, proč veřejnost reaguje popsáním způsobem. S využitím neslovesného epistemického *možná* v kombinaci s dvojnásobným opakováním vzniká logicky inferovaný odhad důvodu. Logickým odhadem s implicitním uvedením důvodů získává výpověď moderátorky objektivizovaný ráz.

(197) DD: tak možná (.) možná ta nevěle (.) části (.) veřejnosti plynula z toho, že lidé po ivánku kamaráde můžeš mluvit čekali něco víc než minutový skeč. já se snažím jen najít příčinu (.)

Transkript 21 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Host vyjadřuje osobní přesvědčení formou hovorového víceslovného výrazu s explicitně vyjádřeným dativem proživatele. Můžeme v tomto případě uvažovat o substituci slovesa myšlení.

(198) PČ: ... tady jsem viděl jedno video a říkám aa pojďme to udělat jak si kupuju roli. a nebylo v tom nic jinýho, potože já ty vě- nápady vymejšlím v takový rychlosti, že já vlastně nemám čas hledat to pozadí mně to přijde jako dobrá anekdota (.) tečka.

Transkript 21 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

V projevu hosta je doložen i přechod mezi epistemickou modalitou a evidenciálními prostředky. Následující příklad je vystavěn na logické souvislosti mezi vizuálními podněty a jejich intelektuálním zpracováním. Proto můžeme interpretovat 1. osobu singuláru prezentu slovesa vidět v imperfektivu jako evidenciálně jistotní výraz využitelný k vyjádření vlastního názoru hosta.

(199) PČ: a to je a to je (.) takhle to prostě já vidím.

Transkript 21 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Epistemicko-evidenciální výraz *samozřejmě* se jako syntaktická vsuvka chová v mluvených a psaných projevech. Z kontextu vyplývá, že může nahrazovat či implicitně zesilovat sémantiku jiných výrazů typu *dokonce, už* a podobně. Host platnost své osobní zkušenosti v závěru repliky dokládá i frazeologizovanou konstrukcí *já si žádný iluze nedělám*, z nichž inferenční vyplývá, že host má dostatek relevantních informací k tématu.

(200) PČ: ono to začíná v dětskejch samozřejmě jako týmech, oddílech. já jsem třeba točil náskou reklamu s pětletejma fobalistama, přípravkou jednoho věhlasnýho klubu, a když jsem chtěl po tom malým žáčkovi vlastně aby spadnul ve vápně. já jsem říkal hele ty mišo,

co kybysi spadnul ted'kon ve vápně? já bych potřeboval jako to (.) a von říkal, jako když jsi jdu pro penaltu, jo? a to mu bylo šest nebo pět let, a já jsem si říkal aha no tak vono už to začíná tady, tak ty kluci se učeť jak to vlastně zmanipulovat, už vod tohodletoho věku. takže já si žádný iluze nedělám.

Transkript 21 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Explicitní žádosti o vlastní názor hosta formuluje moderátorka pomocí zřetelové konstrukce *podle vás*. Míru kooperativního jednání při užití této konstrukce spoluurčuje umístění kontrastního důrazu na tvaru osobního zájmena, které může podporovat konfrontační charakter dialogu, což nebylo v analyzovaném dialogu doloženo.

Částice *třeba* je v kontextu užitá dvojznačně, osciluje mezi užitím uvozujícím příklad nebo relativizujícím jedinečnost názoru hosta.

(201) DD: ... a dá se srovnat prostředí českého hokeje s foťbalem?

DD: a podle vás se třeba český hokejový svaz postavil k celé té záležitosti čelem?

Transkript 21 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Petr Čtvrtníček s Martinem Veselovským

Host komentuje vyjadřovací a zdvořilostní standard moderátora. Odpovídá převážně na zjišťovací otázky moderátora. Upřesňuje na základě své zkušenosti vyjádření moderátora a vyslovuje popisy méně závažných situací ve srovnání s verzí moderátora. Moderátor s odkazy na vztah myšlení a mluvení usměřňuje odpovědi hosta a vrací na pořad rozhovoru nedostatečně podrobně zodpovězené otázky.

Host vyslovuje generalizovaný závazek vyplývající z (v daném společenství) obecně závazných právních norem. Na osobu mluvčího je nutné pohlížet jako na osobu nevinnou, protože nebyl prokázán opak. Logická nutnost je modifikována epistemickým *asi*, čímž je snížena modální síla výpovědi. Využívá tedy vzájemně disharmonické modální prostředky, jimiž signalizuje právě rozdíl mezi obecným míněním právně teoreticky závazným a vlastními nejistými preferencemi. V závěru repliky parafrázuje populární cizojazyčný citát *show must go on* s významem blíže nespécifikované záhodnosti.

(202) PČ: =v současný době, já jsem se odvolal, takže se na mě asi musí pohlížet jako na osobu netrestanou, nevinnou, leč obžalovanou ale soud mast gou on. ((míněno must go on))

Transkript 19 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Moderátor používá modální predikát ve tvaru *může se dívat* ve smyslu mít názor nebo myslet si a doplňuje nespécifikovaný názor o nepříznivé okolnosti, které prezentuje

jako objektivně kauzálně spojené s činností hosta a jeho kolegů. Modální predikát v tomto případě vyjadřuje objektivní deontickou možnost ve smyslu práva generalizovaného příjemce informace na vlastní názor.

(203) *MV: já mám na mysli spíš to, že prostě v průběhu té věci která (.) může se na ni dívat kdokoli jakkoliv, jak by se mu mohla líbit (.) ten nápad, jak jste to dělali v těch policejních uniformách s janem potměšilem a tak dále. faktem zůstává že v důsledku nebo při té věci prostě jeden pán dostal infarkt, a bylo to chvíli s ním nahnuté, tak (.)*

Transkript 19 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Moderátor využívá ve svém projevu i hovorové a slangové výrazy v tomto případě frázi *jak vám to přijde*, kterou host interpretuje mylně jako dotaz na objektivní skutečnosti. Mylná interpretace může být považována za záměrnou snahu o využití slovního humoru k odlehčení situace. Takové interpretaci napovídá i fakt, že host svou odpověď bezprostředně doprovází zasmáním. Moderátor se ve skutečnosti táže na subjektivní hodnocení situace.

(204) *MV: jak vám to přijde? ta osmiměsíční podmínka.*

PC: <poštou.>

Transkript 19 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Moderátor uvádí neurčitý zdroj zásadně prospěšných informací, které by byly mohly zabránit hostovi dostat se do konfliktu se zákonem. Adresát informací je jednoznačně určen situačním kontextem, ale příjemce informace označuje moderátor jako nejasného, a to explicitně frází *ted' nevím, jestli*. Tato fráze naznačuje, že jde o informaci určitou a spolehlivou, pouze dočasně zastřenou mentálním výpadkem moderátora. Samotné varování je parafrázováno v mírně kooperativně zjemněné formě, s užitím částice *úplně* ve spojení s negací verbální.

(205) *MV: notabene, vy jste byli (.) vy jste byli v podstatě varováni. protože policejní mluvčí andrea zoulová říká že (.) a ted' nevím jestli vás nebo televizní produkci nebo někoho*

PC: =já jsem tam byl jako herec, já jsem (.)

MV: =že jasně upozorňovali že to není prostě úplně vhodné.

Transkript 19 Interview DVTV (s Petrem Čtvrtníčkem)

Výraz *samozřejmě* je doložen v několika kontextových významech. Jako přitakání a vyjádření vysokého stupně názorové shody mezi komunikačními partnery. Na základě přijetí obecně uznávaných logických mantinelů je výraz *samozřejmě* použit i jako vytýkáci

prostředek uvádějící výčet výjimek z nepsaného pravidla. V tomto významu uvádí výraz *samořejmě* i vysvětlující a obhajující pasáže replik.

Podobně polysémní⁹ je i výraz *nevím*, který kromě absence dostatečně relevantních informací vyjadřuje i nesouhlas se situací či jejím hodnocením. V kombinaci s vyjádřením možnosti funguje výraz *nevím* jako omezující prvek, zmírňující dopad vlastního názoru, a otevírá další alternativy vysvětlení situace.

4.7 Interview Z1 s Jindřichem Štreitem

Interview reprezentuje dialog s mluvčím vyššího věku, proto neočekáváme doklady periferních neosémantických prostředků. Témata nastolovaná v rozhovoru je možné odvodit z veřejné pozice a profesního zařazení hosta. Vzhledem k relativní známosti hosta jako osobnosti se moderátorka spíše ptá na podrobnosti týkající se profese či zkušeností hosta. V průběhu rozhovoru je tematizován značný časový úsek, který představuje průřez hostovou životní zkušeností.

Moderátorka na základě implicitních odpovědí hosta prezentuje divákům logický závěr, který uvádí částicí *evidentně*. K situaci připojuje vlastní pohled, jehož logickou vazbu na předchozí kontext kvantifikuje pomocí výrazu *trošku* ve spojení s verbální negací.

(206) NH: *dobrý večer, host dnešního intervju ((míněno interview)) zet jedna je muž, který se evidentně rád vrací domů, (...) trošku tam sice nesedí jeho představa ideální dovolené, tedy u moře, (...)*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka zjišťovací otázkou nastoluje klasifikaci hosta a žádá vyjádření k ní. Prvotní kategorické hodnocení postupně zmírňuje frází *snad jenom* a naopak posiluje svůj názor užitou částicí *ještě*. Celkové vyznění dotazu tak odpovídá prezentaci hosta moderátorkou.

(207) NH: *((smích)) jste tedy takový ten typ, který nesundává foťák z krku, snad jenom, když si jde lehnout, a to ho ještě má na nočním stolečku?*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka vyjadřuje souhlas s názorem hosta, v návaznosti však vytváří opozici mezi sdíleným názorem a subjektivně prezentovanou vnější skutečností. Svůj názor

⁹ V této práci chápeme těžiště rozdílu mezi polysémií a synkretismem tak, že o polysémií hovoříme u autosémantických jednotek. U jednotek gramatických a synsémantických hovoříme o synkretismu. Fráze *já nevím* se v hovorovém projevu v důsledku eroze mezislovního předělu například ve vyjádření *jánevímjakej* ztrácí svůj verbální charakter a stává se synsémantikem, proto bychom mohli uvažovat o synkretismu. Na druhou stranu nespisovné formy zápisu na změnu funkce upozorňují.

explicitně klasifikuje jako subjektivní s použitím fráze *mám pocit*. Zároveň užívá i objektivizující prostředky evidenciálního charakteru, například tvar slovesa *vidět*. V závěru repliky se moderátorka pokouší svůj kritický soud zmírnit užitím relativizující modální částice *asi* v kombinaci se slovesným zápořem. Vytváří tak logicky pochopitelné zdůvodnění situace, kterou zároveň hodnotí jako nežádoucí.

(208) HN: *základ fotografa, a já mám pocit že mnozí fotografové o tom nevědí, naopak když se procházím já prahou bez foťáku a vidím jak všichni nosí ty brašny a ty objektivy v nich mají uskladněné, tak já mám pocit, že tuhle vaši poučku asi neslyšeli.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka klade hostu doplňující otázku a vzápětí nabízí možnou odpověď. Přesnost odpovědi otevřeně relativizuje kombinací fráze *já mám pocit*, slovesným zápořem a částicí *třeba*, která vytváří dojem existence škály možností. V závěru repliky moderátorka explicitně žádá o potvrzení svého názoru.

(209) NH: *víte co, kdy jste nejdéle vydržel nedržet foťák v ruce? já mám pocit, jestli to nebylo třeba v roce devatenáct osmdesát dva, kdy vás komunisti kvůli jedné jediné fotce zavřeli na několik měsíců do vazby. mám pravdu?*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka klade otázku zakotvenou v soustavě hypotetických podmínek, jejichž splnění sama hodnotí jako nepravděpodobně. Nízkou míru pravděpodobnosti vyjadřují spojení *těžko asi byste mohl* (nepravděpodobná hypotetická možnost) a *asi byste musel* (hypoteticky nutná podmínka).

(210) NH: *takže kdyby se třeba teď našla příležitost, těžko asi jako fotograf byste mohl proniknout za brány nějaké věznice nebo dostal byste se jenom velmi omezeně do některých míst, asi byste musel něco provést, abyste se dostal na celu. stál byste o to, stál byste o to pořídit cyklus třeba nějakých vězeňských fotografií?*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Sérii zjišťovacích otázek formuluje moderátorka jednak se slovesným zápořem v kombinaci se zobecněným subjektem *člověk*. Touto vyjadřovací strategií s užitím modálního slovesa *moci* usnadňuje hostovi připuštění tematizované hypotetické možnosti. V následující otázce, která je formulovaná opět s neosobním tvarem slovesa, je užit slovesný afirmativ, který navozuje kladnou odpověď či přitakání. Tuto interpretaci posilují i strukturně odlišné modální prostředky, modální sloveso a jeho opis. Epistemický rozměr možnosti vyjadřuje zejména totalizátor *vůbec*, ten při užití v otázce ztrácí sém negace.

(211) NH: ... *nemůže člověk zabřednout do stereotypu? dá se ještě vůbec vesnice nafotit nějak jinak?*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Obě užití výrazu *samozřejmě* v replice hosta se vzájemně liší svojí komunikační funkcí. V prvním případě host vysvětluje prostředky bránění stereotypu, *samozřejmě* má funkci souhlasně důrazovou. Ve druhém užití host rozšiřuje téma o další fotografované objekty, které logicky uvádí výrazem *samozřejmě*. Tím jednak upozorňuje na kulturní kontext své tvorby, jednak implicitně popírá dokonalou platnost své předchozí odpovědi a dává za pravdu obavám ze stereotypu a nízké míry inovativnosti.

(212) JŠ: ... *samozřejmě že tu vesnici obměňuji. fotografuji v různých vesnicích, fotografuji v různých zemích, tu vesnici takže ten život je pořád jiný, ale v poslední době samozřejmě už nefotografuji jenom vesnici, ale hledám si i jiná témata.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host vyslovuje odpověď na doplňující otázku jako zastřešený vlastní názor. Používá přitom dvojí signalizaci subjektivity. Jednak v úvodu částici *možná*, jednak zdůrazněnou frázi *mně konvenuje*. Tímto způsobem vytváří logický argumentační kruh sebekotvrzujícího názoru.

(213) JŠ: *je možná příjemnější, upřímnější, otevřenější ale mně hlavně konvenuje.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka na základě zkušenostního kontextu, do nějž vstupuje počet pracovníků vykonávajících práci a čas potřebný k jejímu dokončení, vytváří situaci na základě níž jednak nepřímou odvozuje velikost hostova fotografického archivu, jednak to do jaké míry ve vyklizeném prostoru chyběl. Subjektivní rozměr repliky zajišťuje přenesený kvantifikující význam adverbia *pěkně* a užití částice *asi*.

(214) NH: *když několika stěhovákům trvalo celé dopoledne vystěhovat váš fotografický archiv, tak jste potom měl doma pěkně vybileno asi?*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka klade hostovi hypotetickou zjišťovací otázku týkající se jeho schopností a možností realizace požadovaného děje. Hypotetičnost otázky je zvýrazněna nejen obligatorním kondicionálem, ale také opakovaným užitím částice *třeba*. Z obou užití pouze druhý příklad má kvantitativně jistotní charakter. Host svou schopnost potvrzuje neslovesnou odpovědí vyjadřující vysokou míru přesvědčení.

(215) NH: ... *byl byste třeba schopen, kdybych, kdybych poprosila o jednu fotku třeba na výstavu, byl byste schopen mi ji najít za kratší dobu než třeba jedno celé dopoledne?*

JŠ: určitě.

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka parafrázuje a doplňuje odpověď hosta na předchozí otázku. Poslední část repliky pronáší se smíchem jako nadsázku. Host s její interpretací situace bezvýhradně souhlasí.

(216) NH: *ne, všechno je to v hlavě a orientujete se v tom jenom vy <sám>?*

JŠ: přesně tak.

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka cituje výrok třetí osoby a žádá od hosta vyjádření k tomuto hodnocení. Host neslovesně vyjadřuje bezvýhradný souhlas s interpretací.

(217) NH: *teskné, trapné, směšné a je v tom bůh. tak přesně tohle říká o vašem vidění světa režisér vladimír morávek. vystihl to?*

JŠ: úplně přesně.

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host na základě předchozího souhlasu s výrokem moderátorky vymezuje částečně odlišný charakter své nové knihy. Epistemický výraz *samozřejmě* vytváří logickou souvislost mezi výsledky srovnání jednotlivých děl. Míra odlišnosti je relativizována neurčitým kvantifikátorem *poněkud*.

(218) JŠ: *... ale samozřejmě že tato kniha je poněkud jiná než všechny moje ostatní.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka přímou otázkou mířenou na jádro výpovědi hosta relativizuje jeho hodnocení a dále v tématu pokračuje. S použitím explicitního vyjádření subjektu tematizuje možná relativní nebezpečí. Užití záporu u epistemického slovesa *nemyslím si*, že vytváří další prostor pro relativizaci a subjektivizaci soudu. Moderátorka přerušuje tok myšlenek a dále neuvádí žádné potenciální důsledky. Místo toho obrací pozornost k teoretickým nehodám, které hypoteticky mohl zapříčinit host. K vyjádření hypotetického potenciálu dotazu používá moderátorka kombinaci výrazů *třeba* a vsuvky *dejme tomu*. Tázacím dovětkem moderátorka vyjadřuje kontextovou preferenci záporné odpovědi.

(219) NH: *nezničitelný? no tak já nevím já ho držím <držím ho pevně, nepustím ho, ale nemyslím, že kdybych ho pustila> stalo se vám někdy že byste ho třeba, dejme tomu, polil nebo něco podobného, to asi ne?*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host vyjadřuje obecnou profesní potřebu fotografů. Generalizace poskytuje replice potenciál vysoké jistoty.

(220) JŠ: *fotograf ho musí mít stále u sebe, připraven, kdykoliv moci fotografovat.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka vyjadřuje svůj osobní laický názor podepřený popisem vzhledu přístroje. Svůj názor implicitně hodnotí jako kritiku, za kterou se hostovi explicitně omlouvá a zároveň se ji pokouší zmírnit nejen přímými odkazy k subjektivitě svého názoru, ale také neurčitým kvantifikátorem *dost*.

(221) NH: *a co tenhle přístroj umí jiného než, než ostatní fotoaparáty? on je takový malý nenápadný a, nezlobte se na mě, mně jako laikovi připadá lejka ((míněno Leica)) dost obyčejná.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka v závěru repliky vyjadřuje explicitně subjektivizovaný názor. Epistemické sloveso *myslím si* pojí s vyjádřeným subjektem, následně uvedený názor vyjádřený v obsahové větě neopírá o fakta ani osobní zkušenosti. Užití modální sloveso vyjadřuje přitom vysokou míru přesvědčení, naopak částice *asi* ji relativizuje a vytváří prostor pro reakci či argumentaci hosta.

(222) NH: *takže dva primáty má brazilie, barevná fotografie a ještě i digitální? víte já si myslím, pane profesore, ono fotit klasicky, to asi musí lézt pěkně do peněz.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host částicí *samozřejmě* vyjadřuje vysokou míru přesvědčení o potenciální generalizované možnosti realizace předmětného děje. Svůj názor dále opírá o kvantitativní data, která však blíže nespecifikuje.

(223) JŠ: *samozřejmě že to lze a mnoho lidí se takto živí. ale já jsem rád pedagog, rád učím a to další, tak to je tak jako nadstavba.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka vyjadřuje rozpor mezi informacemi adverbativní spojkou *přesto*. Epistemické sloveso *vím* vyjadřuje nejvyšší míru přesvědčení bez uvedení zdroje informace. Míru přesvědčení moderátorka následně relativizuje slučovací spojením *nejsilnější nebo jedny z nejsilnějších*. Tato strategie umožňuje hostovi výrok upřesnit či relativizovat.

(224) NH: *... přesto vím, že nejsilnější zážitky nebo jedny z těch nejsilnějších jste si přivezl z ingušska a z čečenska, (...)*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host vyjadřuje zdrojově nespecifikovaný názor, díky kategorizačnímu vyjádření s užitím výrazu *člověk* je možné považovat vyjádření za obecné. Na základě myšlenkové

generalizace host připojuje kvantifikovaný explicitně subjektivizovaný názor s *frází já si myslím*. Modální sloveso *muset* je užito ve významu závazného přání nikoli logické nutnosti.

(225) JŠ: *válečný fotograf je člověk, který hodně riskuje. a myslím, že tam vždy jde o život, a já když jsem odjížděl do čečny, tak to byla moje jediná podmínka, že se musím vrátit živý. (...)*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host ponechává v implicitní rovině příčinnou souvislost mezi prací osobních strážců a zdárným bezpečným průběhem akce. Právě k tomuto implicitnímu logickému spojení se vztahuje epistemické *myslím si*, jak dokládá i užitá příčinná spojka *takže*.

(226) JŠ: *já jsem měl několik strážců, kteří o mě dbali, takže myslím si, že (.) všechno dobře dopadlo.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka užívá výraz *samozřejmě* v částečně výplňkové funkci. Vícenásobné užití částice *určitě* je vázáno na evidenciálně kognitivní užití slovesného tvaru *víte*. Otázka formulovaná generalizovaně a se zápořem poskytuje hostovi prostor pro odmítnutí předpokladu moderátorky. Na druhou stranu moderátorka svou otázku opírá o generalizované preference a pohnutky válečných fotografií.

(227) NH: *na druhou stranu, když už tam jste a víte, jak ty situace jsou samozřejmě vyhrocené, ale určitě svým způsobem určitě i ojedinělé, není v člověku nějaké to pokušení, vrhnout se tam a zaznamenat právě tuhle mimořádnou a naprosto jedinečnou situaci?*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host vyjadřuje explicitně subjektivizovaný, ale logicky podepřený a pomocí užitých modálních sloves jednoznačně epistemicky zakotvený názor odkazující k vysoké míře přesvědčení. Částicí *samozřejmě* host připouští proměnu některých kvalit prožívání v čase. Zároveň se se střední mírou jistoty distancuje od přístupu tohoto typu fotografií, aniž by je hodnotil negativně. K distancování se používá host vyjádření ve formě kondicionálu vztahující se k souboru vlastních schopností, jehož rozsah je relativizován částicí *asi*.

(228) JŠ: *já si myslím, že žádný fotograf nemůže být cynik, protože to, co prožívá, to co vidí, tak to má zaznamenat. a to musí zaznamenat nejen fotoaparátem, ale i srdcem, a proto nemůže být cynik. samozřejmě, že podle po delší době asi takového fotografování si zvykne nebo částečně si zvykne na tyto situace. u nás je takovým význačným fotografem jan*

šibik, který fotografuje a specializuje se na válečné konflikty, já ho obdivuji, ale nikdy bych to nedokázal asi.

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka v úvodu repliky implicitně žádá hosta o odsouhlasení svého hodnocení předmětné situace. V souladu s požadavky komunikační situace používá frázi *nevím jestli můžu*.

(229) NH: když mluvím o tom cynismu, tak nevím, jestli teď o něm můžu mluvit i v souvislosti s vaším taky zatím jed- s s jedním z posledních cyklů nazvaným tichá nemoc, kdy jste fotografoval muže trpící rakovinou prostata. jak se cítíte třeba po takovém dni focení mezi lidmi, kteří jsou na hranici života a smrti

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host na zjišťovací otázku moderátorky odpovídá s vysokou mírou souhlasu vyjádřenou částicí *samořejmě*. Podobně jako zmíněnou částicí je možné užít v daném kontextu v rámci generalizace, je takto užito i substantivum *člověk*.

(230) NH: a přepadají vás třeba navečer takhle po celém tom dni nějaké splíny, chmury nebo (.)?

JŠ: samozřejmě, že jsem unavený. a člověk přemýšlí o životě, když prožije právě takovéto situace.

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host odpovídá na zjišťovací otázku moderátorky se střední mírou nejistoty, která může pramenit z momentální nemožnosti získat kvantitativní data, která by poskytla podklady pro naprosto určitou a jistou opověď. Proto host užívá epistemické *myslím*, jehož míra jistoty je ještě o něco snížena neurčitým kvantifikátorem *téměř*.

(231) JŠ: myslím, že jsem byl téměř ve všech osobně (.)

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Moderátorka žádá hosta jako experta o vysvětlení situace, zároveň mu předkládá vzájemně protikladné modelové situace, z nichž má být vybrána správná odpověď. Modelovou situaci, v níž je iniciativa na straně hosta, formuluje moderátorka jako nutnost nabízet vlastní tvorbu a přesvědčovat o její vhodnosti. Protože se však jedná o hypotetický model, je předpokládána míra přesvědčení hosta formulována pomocí tvaru kondicionálu v kombinaci s částicí *určitě*.

(232) NH: a jak to je? oni požádají vás o nějaké snímky na nebo vy jim musíte sám hlásit a nabízet a říkat tady mám jednu moc pěknou fotografii, určitě by se u vás moc pěkně vyjímala (.)

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host subjektivním výrazem *myslím* uvádí nesouhlas s podstatou moderátorčiny otázky na základě vyjádřeného přesvědčení, že moderátorkou předkládané dělení historických období je v daném kontextu irelevantní. Umístění slovesného záporu k neepistemickému slovesu *být* může posilovat interpretaci vysoké míry přesvědčení.
(233) JŠ: *já si myslím, že to není rozhodující, jestli je to totalita nebo současnost, já rád fotografuji kdykoli.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host prezentuje svůj pohled na situaci prostřednictvím transpozice slovesa mluvení do epistemického významu slovesa myšlení, tímto krokem je umožněno užití fráze *říkám si* k popisu kognitivního procesu. Vysokou míru přesvědčení presuponuje v tomto kontextu i záhodnostní užití slovesa *mít*. Protože host od sebe explicitně odděluje zaznamenávání a zveřejňování situací, užívá hovorový frazém *být o něčem jiném* umístěný v pozici výpovědního jádra.

(234) JŠ: *... ale já si říkám zase, pokud ta situace nastala a život ji přinesl, tak že má být zaznamenána, jestli bude potom zveřejněna, to už je o něčem jiném.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

Host opakuje svůj postoj popsany v předchozím příkladu, úvodní fráze *jak jsem říkal* slouží v tomto případě k uvození autocitace. Nejistota ohledně vhodnosti zveřejňování materiálu je v této replice rozšířena pomocí užitého inkuzivního plurálového tvaru *nevíme* na generalizovanou širokou skupinu adresátů.

(235) JŠ: *jak jsem říkal teď, všechno má být nafotografováno, ale nevíme, jak to má být použito.*

Transkript 9 Interview Z1 (s Jindřichem Štreitem)

4.8 Hyde Park Civilizace

Pořad Hyde Park Civilizace vysílá veřejnoprávní Česká televize. Jedná se o jeden z interaktivních pořadů, do nichž mohou diváci zasahovat a posílat své dotazy směřující na hosta, který vystupuje v roli odborníka. Předmětem analýzy budou v našem případě právě dotazy diváků a reakce hosta na ně. Tímto způsobem získáme k porovnání i interakce mezi školeným a neškoleným mluvčím, na nichž si ověříme podoby aktuálního diskurzu. Pomineme tedy práci moderátora a přímou interakci mezi moderátorem a hostem ve studiu. Zaměříme se naopak na to, jakým způsobem se role odborníka promítá do interakce

s diváky. Host se televizní relace účastní, aby mohl informovat o aktuálním tématu nebo vývoji situace. K tomu, aby byla komunikace efektivní, je třeba, aby odborník našel při ztvárnění svého komunikátu rovnováhu mezi odbornými informacemi a srozumitelností výsledného sdělení. Ze strany diváků lze očekávat dotazy směřující k tématům, o nichž by host měl být z podstaty svého povolání či své funkce dobře informován. Host jako odborník používá komunikační strategie a prostředky, jimiž posiluje své postavení a sociální distanci mezi sebou samým a anonymními diváky. Diváky budeme v subkorpusu označovat pouze anonymním číselným identifikátorem, neboť jejich osobní identita není známa ani zúčastněným komunikantům, což však nebrání k naplnění komunikačního cíle.

Dana Drábová

Divák pokládá doplňovací otázku zaměřenou na bezpečnostní záruky. Otázku ospravedlňuje vlastním názorem založeným na zdánlivě analogických faktech.

(236) BK: zkusíme dotaz z webu od diváka michala, jaká je záruka, že z fukušimské elektrárny už neodtéká radioaktivní voda a radiace jako taková neohrožuje lidi. podle mě je zamoření masivní s ohledem na to že v pripjati se i po třiceti letech dá naměřit celkem vysoká radiace. co vy na to? ptá se divák michal.

Transkript 17 Hyde Park (s Danou Drábovou)

Host se pokouší odpověď strukturovat, argumentuje čistou logikou formulovanou jako generalizované tvrzení. Výraz *opravdu* je užít jako kvantifikátor v komunikační funkci přípustky. Predikát můžeme zmínit nastoluje komunikační situaci sdílení informací mezi moderátorem a hostem, jedná se o logickou deontickou možnost.

(237) DDr: tak musíme to začít probírat popořádku. záruka e není žádná, protože nic na světě neuděláte stoprocentně těsné a ty objemy kontaminované vody, které se v areálu elektrárny skladují, jsou opravdu velké. záruka kterou tady můžeme e zmínit je v tom, že neodtéká vysoce kontaminovaná voda a neodtéká voda v nějakých masivních množstvích, které by mohly nějakým významným způsobem e kontaminovat oceán jako takový.

Transkript 17 Hyde Park (s Danou Drábovou)

Divák se táže na subjektivně nežádoucí možnost popisující aktuální stav věci. Otázku objektivizuje zobecněným dotazem na možnosti a schopnosti posouzení objektivní reality. Nedostatek informací tematizuje jako objektivní překážku v informovaném rozhodování.

(238) BK: *dotaz od rudy, jak je možné, že nikdo neví co se uvnitř reaktoru děje, jak lze pak rozhodovat o bezpečnostních opatřeních, když nevíte, čemu mají zabránit.*

Transkript 17 Hyde Park (s Danou Drábovou)

Host relativně upřesňuje informace dostupné tazateli, omezuje rozsah neznámých informací. Anonymizovaný tvar predikátu *neví se* může nedostatek informací implicitně hodnotit jako méně problematický. Host zároveň objektivně popisuje míru nebezpečí, i když využívá neurčité popisy závažnosti. Kvantifikace ve smyslu skutečně ne mnoho. Zdrojem informací jsou obecná odbornou zkušeností podložená očekávání.

(239) DDr: *tak ono to není úplně přesně tak e poměrně e dobré znalosti už máme o tom co se děje, jaká je radiační situace v reaktorových budovách. to co se neví e je stav paliva přímo v srdci toho reaktoru v té aktivní zóně, to palivo je jistě těžce poškozeno, jeho větší část se roztavila to je ta e oblast, kde intenzita záření je skutečně doposud obrovská. je do té míry vysoká, že se nepodařilo ještě ani robotům tu situaci zmapovat, takže se skutečně mnoho neví o tom, kolik toho paliva se roztavilo a kde se ta tavenina nachází. ale on tady byl zmíněn černobyl, tady můžeme použít docela dobrou analogii s tím, v jakém stavu a za jak dlouho byla ta tavenina, která vznikla ve čtvrtém černobylském reaktoru. e tam je ee velké poučení v tom, že ta tavenina se strukturami ee toho (.) toho té reaktorové budovy nešířila na nijak velké vzdálenosti, jak by se dalo očekávat. takže to zajištění a stabilizace reaktorů jedna až tři ve fukušimě je ee zejména úkol zajistit chlazení té taveniny. a a to se udělat dá, zase jsou proto bohužel a bohudík zkušenosti. ta největší právě se stabilizací taveniny v černobylu.*

Transkript 17 Hyde Park (s Danou Drábovou)

Divák uvádí informaci z nespécifikovaného zdroje a žádá hosta o vyjádření. Jako navazující otázku tematizuje kroky vycházející z nově nastalé situace.

(240) BK: *prý byly ve fukušimě špatně nastaveny bezpečnostní procesy a chyba byla na straně člověka. souhlasíte? jak se změnila bezpečnostní postupy po nehodě?*

Transkript 17 Hyde Park (s Danou Drábovou)

Host se nevyjadřuje ke konkrétní situaci, odpovídá obecně na základě nespécifikované dlouhodobé zkušenosti. Své hodnocení nevyhnutelnosti chyby formuluje neurčitě, hypoteticky a to prostředky morfologickými a harmonicky i lexikálními. Naopak bez lexikálních markerů nejistoty vyslovuje host silné přesvědčení o budoucím vývoji situace v oblasti.

(241) DDr: *vždycky když se bavíme o průmyslové havárii tak najdeme po kračím či delším zkoumání chybu člověka. buď toho kdo tu elektrárnu projektoval, nebo toho kdo ji*

stavěl nebo toho kdo ji provozoval a nebo kombinaci všech těchto chyb ve všech těchto stádiích života té elektrárny. což byl například případ černobylu a ta přímá příčina fukušimské havárie je, až bych řekla s podivem, triviální a protože tam opravdu asi stačilo vystavět protipovodňovou zeď o pět metrů vyšší a nestalo by se prakticky nic, protože japonci na zemětřesení stavět umějí, nejenom jaderné elektrárny, ale i jaderné elektrárny. takže kdyby ty bloky nedostala, život si nehraje na kdyby, do kolen ta záplavová vlna. a tam opravdu rozhodovaly metry. vezměme si e bloky fukušima pět šest, které byly o zhruba dvacet výškových metrů nad úrovní toho, kde byly postaveny ty bloky jedna až čtyři, bloky pět šest by bylo možno spustit, kdyby v té lokalitě k tomu byla chuť a vůle, ony opo-ony už nikdy spuštěny nebudou podle rozhodnutí japonské vlády, ale technicky by bylo možno je spustit.

Transkript 17 Hyde Park (s Danou Drábovou)

Host hypoteticky připouští celou škálu variant na základě vědecky pojímaných možností. Míru jistoty host minimalizuje jednak z hlediska osobní odpovědnosti užitím nespécifikovaného plurálu, jednak užitím adverbia *prakticky*.

(242) DDr: e naše jaderné elektrárny stejně jako všechny evropské a řada světových prošly takzvanými zátěžovými testy. úkolem zátěžových testů ovšem nebylo e ukázat ee na ee případné bezpečnostní díry i když samozřejmě i tohle mohlo tím výsledkem být, ale my jsme si byli prakticky jisti a naši evropští kolegové taky, že všechny evropské elektrárny vyhovují požadavkům za kterých jim byla vydána licence. to znamená, že mají adekvátní úroveň jaderné bezpečnosti to co bylo úkolem tedy nebylo hledat odpověď na otázku jestli ty elektrárny jsou bezpečné. to jsme věděli, protože kdyby nebyly. tak by nebyly v provozu před jedenáctým březnem dva tisíce jedenáct. ee od- úkolem bylo hledat odpověď na otázku co můžeme ještě udělat aby ty elektrárny byly ještě robustnější aby e vydržely né extrémní události které mají pravděpodobnost jednou za tisíc let, ale například jednou za deset tisíc a v případě zemětřesení i jednou za sto tisíc let. tím plníme ten první předpoklad o kterém jsem mluvila před chvílí, to znamená stlačit tu pravděpodobnost jaderné havárie na co nejnížší rozumně dosažitelnou úroveň u vědomí toho, že to nikdy nebude nula.

Transkript 17 Hyde Park (s Danou Drábovou)

Vysoký stupeň přesvědčení vyjadřuje host modálním slovesem *moci* v záporné formě. Nedoporučení či odrazování od určitého jednání publika vyjadřuje host zdrženlivou formou záporu u kondicionálního tvaru slovesa *muset*.

(243) DDr: (...) a hlavně lidé si zvykli chodit na náš web e velmi jsem ocenila média včetně české televize protože velmi rychle začaly přejímat informace, které na našem webu

se vyskytovaly z hlediska osvěty, co je třeba dělat, co není třeba dělat, co může uškodit a protože třeba jodové tablety a které slouží v případě vysokých koncentrací jódu jako jedno z ochranných opatření, z českých lékáren těch deset tisíc balení která jsou k dispozici, bylo vykoupeno přes všechny kroky které jsme se snažili dělat, během a během několika dnů. takže my jsme se snažili aspoň lidem vysvětlovat že dyž už si ten kálium jodid koupili, tak by ho nemuseli jíst. ono to neuškodí, protože a řekněme vedlejší účinky toho kálium jodidu se projevují v jednom případě z milionu administrací, no ale nicméně.

Transkript 17 Hyde Park (s Danou Drábovou)

Host vyjadřuje vlastní hodnocení budoucí situace kombinací tvaru futura a subjektivizujícího epistemického predikátu *myslím*, situaci objektivizuje zmínkou o nemožnosti odhadnout budoucí vývoj.

(244) DDr: (...) ekonomicko-technicky to je mimořádně těžký oříšek zejména po bavorsko které má padesát, více než padesát procent elektřiny z bloků jaderných které jsou na jeho území a které ještě žádný jaderný blok neodstavilo. mělo by s tím začít v příštím nebo přespříštím roce a vzhledem k tomu že neexistuje ten propoj sever jih co se týká dopravy elektřiny z větrných farem a na v baltském moři a tak bavorsko skutečně řeší, jak tedy se vyrovná s tím nebude-li znova ta (.) ten ústup od jádra korigován. což já si myslím že nebude tedy, ale na druhou stranu a křišťálovou kouli nikdo nemá a on ten každodenní život si může vynutit i rozhodnutí, která třeba s tou ideologií nebudou tak úplně v souladu.

Transkript 17 Hyde Park (s Danou Drábovou)

Epistemické sloveso *věřím* vyjadřuje názor hosta a zároveň naději hosta, že se budoucí vývoj uskuteční. Podobně funguje částice *snad* v kontextu možného budoucího vývoje.

(245) DDr: já a věřím tomu že se krok po kroku podaří a termojadernou fúzi v průmyslovém měřítku zvládnout. iter je konec konců prvním krokem, protože iter je specifický projekt mezinárodní kdy se ve francouzském kadaraši ((míněno Cadarache)) a buduje fúzní reaktor který by snad mohl být hotov někdy okolo roku dva tisíce třicet. nebude to elektrárna s fúzním reaktorem. bude to fúzní reaktor ale už skutečně v průmyslovém měřítku. když bude fungovat. a tak máme nakročeno na to, možná v druhé polovině tohoto století bychom tady skutečně mohli mít elektrárnu s fúzním reaktorem, ale to uvidíme. ta cesta reaktorů štvrté generace je cesta založená na tom druhém, a na té druhé možnosti jak získávat energii z jádra to znamená na jaderném štěpení, jsou to tedy cesty, které si nekonkurují, jsou paralelní a ty reaktory čtvrté generace mají nějaký náskok před jadernou fúzí, (...)

Transkript 17 Hyde Park (s Danou Drábovou)

Markéta Pravdová

Host vyjádřeným svolením dává moderátorovi možnost volby, kterou bezprostředně doplňuje o vyjádření preferenčního postoje. Preferenci vyjadřuje kondicionál oslabený kontaktovou epistemickou částicí *možná*. V následujícím užití téže částice se jedná o čistě epistemický význam.

(246)MP: můžete mě přivítat jakkoli, ono je slušné vůbec někoho na začátku přivítat, ale já bych radši zůstala možná u toho hosta. e přiznám se na rovinu že nejsem moc zastávce feministických přístupů k českému jazyku, k jazyku vůbec. takže možná už předem některé diváky zklamou, že už říkám dopředu, jakmile přijde na ová, budu trvat na českém jazyce a budu trvat na stálých zvyklostech e takže prosím zůstaňme u hosta.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host používá subjektivně hodnotící frázi *já si myslím*. Kombinace s důrazovým *opravdu* podtrhuje názor hosta. Tvary modálního slovesa *moci* vyjadřují rovnocenné možnosti se stejnou pravděpodobností realizace děje. Rozdíl ve slovesné osobě zdůrazňuje akční potenciál všeobecného konatele.

(247)MP: =to je nádhera, já si myslím, že si ten divák nebo pisatel dal velkou práci aby toto všechno sebral do jedné věty. já si myslím, že ty děsy a běsy se takto nekumulují, ale dyž je potom vidíme na obrazovce tak nám opravdu vstávají vlasy hrůzou na hlavě. e je v poho není v poho, záleží na přístupu. můžou nám věci trhat uši, trhat oči, můžeme se nad to povznést, jazyk je živý organismus, vyvíjí se, takže jsou věci které nám můžou vadit a jsou věci na které si časem zvykneme protože nás obrousí.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host používá tvary modálního slovesa *moci* a jeho opisu *nelze* k vyjádření možné realizace děje, jehož skupina konatelů není co do šíře jasně definovaná. Ve druhém případě se jedná o generalizovaného konatele. Generalizace se zde podílí na implicitním zvýšení míry vyjadřovaného přesvědčení.

(248) MP: e tak kodifikace je velice záladní pojem a můžeme se bavit o tom, co to vůbec je, pokud budu brát kodifikaci jako něco co je obecně závazné e budou to třeba pravidla českého pravopisu nebo mluvnice, jsou to věci, které vznikají za desítky let, takže nelze říct, že bychom do kodifikace neustále sahal, ale ten vývoj nějakým způsobem běží a jednou za dvacet třicet let se tedy ty lingvisté v ústavu pro jazyk český sednou, dají si tu kávičku a

napišou během víkendu pravidla. tak to sice není ale ta kodifikace se opravdu neděje ze dne na den. a chce to desítky let.

Transkript 18 HydePark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor se na základě explicitně vyjádřených odkazů k osobě hosta ve formě zřetelového určení *podle vás* a objektového zájmena *vás* snaží získat subjektivní názor hosta. Ten je doplněn o hodnoticí prvek, neboť kopíruje hodnocení obsažené v otázce. Host subjektivní názor vyjadřuje pomocí hovorové fráze *mně přijde*. Vymezení vůči dalším potenciálně negativním jevům je doplněno o vysvětlující komentář s epistemickým *možná*. Host tak uvádí logické souvislosti, čímž svůj názor objektivizuje.

(249) DS: *podle vašeho názoru největší děsy a běsy, co vás nejvíc tahalo za uši v poslední době?*

MP: *mně tahají sprostá slova. jakkoli jedu komunikačním prostředkem, emhádé ((miněno MHD)) jezdím často. vadí mi cizí slova to mně přijde, že je na té češtině nejhorší. nevadí mi tolik cizí slova, možná je to proto, že žiju v prostředí kde cizí slova jsou užívána běžně, takže tam možná tu hranici vnímání mám posunutou, ale vadí mi vulgarismy a vadí mi i vulgarismy když jsou na politické scéně a nebo když jsou u lidí u kterých bych je nečekala.*

Transkript 18 HydePark (s Markétou Pravdovou)

Host využívá hovorový opis modálního slovesa *dá se* k vyjádření potenciální objektivní možnosti. Modální tvar *můžeme* vyjadřuje logický důsledek generalizované možnosti, přičemž míra zachování generalizace je závislá na interpretaci kontextu.

(250) MP: *e tak je to zvláštní, ale odpověď je nasnadě, nejvíc ovlivňují současnou češtinu lidé, její uživatelé. e oficiální slovní zásoba, jak se mění e to neříkáme my. my neříkáme lidem máte používat toto a toto, ale to jak lidé používají češtinu se dá měřit, e dá se dělat různé záznamy, existuje český národní korpus, což je databáze (.) databanka miliardy slov které opravdu pokrývají (.) ty texty současnou spisovnou češtinu, i současnou mluvenou češtinu i nespisovnou, takže my na základě těch korpusů můžeme statisticky opravdu ověřit, které slovo se užívá často a které už je tak na hraně, že už se začíná vyrovnávat třeba původní vazbě nebo původnímu tvaru.*

Transkript 18 HydePark (s Markétou Pravdovou)

Host generalizovaným tvarem *nemůžeme* popírá platnost obecně přijímaného názoru. Své stanovisko dále podporuje užitím epistemického *rozhodně* v kombinaci se slovesným zápořem. V následujícím kontextu host připouští nastávající změnu situace a vzhledem k zakotvení uváděných dějů v blízké budoucnosti využívá v epistemickém významu sloveso *mít* ve tvarech indikativu a kondicionálu. Oba zmíněné tvary vyjadřují

řetěz podmínek pro hypotetickou budoucí možnost vyjádřenou kondicionálovým tvarem slovesa *moci*.

(251) MP: ... takže nemůžeme říct, že se do češtiny neustále zasahuje, ono, ona se mění ale mění se tím, jak ji měníme my uživatelé. kodifikace jako taková se rozhodně nemění tak často, nicméně teď je na obzoru právě akademická příručka českého jazyka, která má vyjít v únoru letošního roku. a ta by měla být právě doplňkem k pravidlům českého pravopisu, ta by měla mít e schvalovací doložku ministerstva školství takže i tady by už mohl být nějaký posun v kodifikaci.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host užitím epistemického slovesa *soudím* vyjadřuje objektivizovaný názor podložený nespecifikovanými statistickými daty.

(252) MP: e je po tom poptávka e jednak soudím z dotazů veřejnosti, které jsou nám kladeny, jednak i z poptávky veřejnosti...

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor reprodukuje názor hosta, jež uvádí explicitní frází *jak vy jste řekla*. Vložený výraz *možná* klasifikuje zastřešující substantivum *fáma* a zároveň se vztahuje k sémantickému obsahu zbývající části výpovědi (tj. k zavedení tvaru *bysme*).

(253) DS: jdeme na fejsuk ((miněno Facebook)) pro jak vy jste řekla možná jednu fámu. Zaslechla jsem, píše anonymka, již před nějakou dobou, že se uvažuje o zařazení slova *bysme* mezi spisovné tvary. je to pravda? pokud ano, patří už mezi spisovná slova, nebo je to stále v jednání? je to fáma?

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host vyjadřuje částečný nesouhlas s hodnocením pravdivosti informace, které je užito v otázce. Následné uvedení zdroje informace i zdroje prezentovaného návrhu je užito jako logické zdůvodnění. Epistemické sloveso *předpokládám* je objektivizováno logickými vazbami předpokladu k předchozímu kontextu výpovědi. Rozhodné nepotvrzení snahy o zavedení tvaru *bysme* je vyjádřeno tvarem reflexivního pasiva *neplánuje se*. V závěru repliky host připojuje subjektivní názor prezentovaný jako forma odhadu budoucí situace.

(254) MP: ee úplná fáma to není, protože loni v srpnu, letní měsíc e bylo zveřejněno, e nebo proběhla médii zpráva o tom že bychom mohli uvažovat o *bysme* e to řekl pan docent oliva v jednom rozhlasovém pořadu a on jak jsem řekla je příznivcem takových logických systémů je *ma-* je matematik, takže on má rád věci jasné, přehledné, když pěkně do sebe zapadají a předpokládám že není ani příznivce e výjimek, pak se strhla obrovská lavina a konkrétně on byl bombardován, e že si nedokážou lidi představit jak *bysme* to bez toho

bysme vydrželi. ano takže lidi sami mu psali přesně tím ee slovem které nechtěli ale používali ho. bysme lidi používají v hovorovém projevu v žádném případě se neplánuje ani v té příručce českého jazyka kterou teď připravujeme a myslím že ani v dohledných ee v dohledné době pokud budeme uvažovat o pravidlech českého pravopisu za deset let třeba ee myslím si ani že ani v té fázi eště veřejnost nebude připravena na tvar bysme.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host užívá epistemické sloveso *předpokládám* k vyjádření vysokého stupně přesvědčení o existenci obecně rozšířené znalosti. Fráze *já nevím* ve spojení s objektovou větou vedlejší má potenciál vyjádřit transponovaný nesouhlas s obsahem této vedlejší věty formou pochybnosti. K této interpretaci přispívá i multiverbizované vyjádření schopnosti *můžeme si dovolit*. Proti této interpretaci působí uvedený explicitně subjektivní názor hosta vyjádřený se zvýšenou mírou nejistoty *mně by se asi taky nelíbilo*. Predikát *líbit se* vyjadřuje primárně hodnotící preferenční postoj, na jeho epistemickém významu se podílí především kondicionál a užitá částice *asi*.

(255) MP: já předpokládám že většina diváků ví <o které slovo> v tuto chvíli běží, e my jsme ho taky milovali a já jsem zrovna u toho díla babička ee měla informace přímo od kolegy, který byl poradcem nakladatelství práh e byl jazykovým poradcem a nakladatelství práh teda udělali věc, že přeložili e babičku do současné češtiny. ve světě nejen laickém ale i odborném to vzbudilo velkou nevoli, nesahejte do děl klasiků, babička vyšla roku osumnáct padesát pět a já nevím, kde je ta hranice, je to víc než sto padesát let já nevím kde je ta hranice kdy už si můžeme dovolit sáhnout do děl klasiků. jsem konzervativní takže mně by se to asi taky nelíbilo a zkousla bych eště tu babičku v podobě kterou jsme čítali, dyž jsem byla ve škole ee nicméně jak říkám nevím, kde je ta hranice, protože vemte si díla starší, znamená to že budeme reprodukovat díla stará dvě stě let, tři sta let, jo kde je ta hranice, kdy si to můžeme dovolit počestit abychom to zase přiblížili současném čtenáři.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host využívá epistemické *myslím si* v adverzativním vztahu, z vyjádřeného názoru následně odvozuje generalizované schopnosti rodilých mluvčích formulované jako preferenční postoje s predikáty *líbit se* a *znít*.

(256) MP: e já já nejsem moc zastávce takových subjektivních kategorií ale stejně si myslím že existuje cosi jako jazykový cit a každý z nás k té mateřštině má nějaký vztah a může říct líbí se mi nelíbí se mi zní mi to nezní mi to vidím to napsané nebo počkej, já si to napíšu a mám to v oku.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host epistemickým *myslím si* ve spojení s generalizovaným predikátem vyjadřuje obecnou tendenci k nadhodnocování popisovaného problému. Užití generalizace posiluje extenzi problému, nikoli však míru vyjádřené jistoty.

(257) MP: *myslim si, že se s přechylováním dělá zbytečně velká věda e já zrovna u jmen která jsou značková a velice známá, (...)*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

V následující dialogické výměně vyjadřuje moderátor modálním slovesem epistemickou možnost, na jejímž základě formuluje zjišťovací otázku. Host vyjadřuje implicitní nesouhlas s užitím epistemického *já si myslím* a záhodnostního kondicionálu.

(258) DS: *=na druhou stranu nemůže to ta dáma ze zahraničí vnímat jako nespravedlnost toho, že pro její poslech je to jiné jméno?*

MP: *e já si myslim že dáma by měla být natolik intelektuálně na výši, že by měla vědět o tom, že jsou různé jazyky a že různá jména se v různých jazycích chovají jinak a pokud budu mít třeba ve jméně nebo příjmení háček a náhodou se někde zapíšu v cizím hotelu a vypadne diakritika tak bych neměla být z toho hysterická a trvat na tom aby mě dobře přechýlili, trvat na tom krásném českém ř a běda jesli mi ho neřeknou dobře.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host vyjadřuje zdůvodnění minulého stavu epistemicky modalizované částicí *asi* a relativizované kvantifikátorem *tolik* ve spojení s negací predikátu. Moderátor používá epistemický výraz *určitě*. Konstrukce se slovesem *mít* nejsou explicitně epistemicky modalizované a mají spíše záhodnostní význam, přestože se moderátor dotazuje na expertní názor hosta. V poslední replice host vyjadřuje názor explicitně subjektivizovaný dativním tvarem osobního zájmena. Neurčitý kvantifikátor *skoro* ve spojení s kontextově hodnotícím slovesem *znít* posiluje vyjádření subjektivity postoje.

(259) MP: *e asi to bylo tím, že se tomu oboru nevěnovali tolik muži.*

DS: *a teď na druhou stranu máte argument kdy určitě je poměrně dost dam které jsou strážníkem. mají být tedy strážníci, nebo jaký by měly být výraz.*

MP: *... no ono je to trošku problém dyž je homonymie, jsem strážnice mně skoro zní jako jsem pokladnice našeho veslařského klubu, jak nám psala jedna tazatelka. a co s tím...*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host explicitně vyjadřuje nedostatek vlastního přesvědčení predikátovou frází *já si nejsem jistá*. Harmonicky působí i následné užití kondicionálu v následující frází *nebylo by možné*. Deontické modální sloveso *muset* v daném kontextu vyjadřuje logický důsledek.

(260) MP: *já si nejsem jistá jestli u tohohle by nebylo možné i strážná, jo to už bych se vám musela opravdu podívat někam do slovníku. jo. mně ta strážnice připadá skutečně podobné <té pokladnici veslařského klubu, na to se nás ptala jedna jedna tazatelka> (...)*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor subjektivizuje zjišťovací otázku zřetelovým určením *podle vás*.

Generalizující zvrtné pasivum zdůrazňuje obecnou platnost záhodnostní konstrukce se slovesem *mít*.

(261) DS: *mělo by se podle vás používat studenti nebo studující?*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host užívá epistemické *myslím si* k zastřešení vlastního názoru na obecný vyjadřovací potenciál jazyka, který je formulován opisem modálního slovesa *moci* ve formě *dá se*.

(262) MP: *... takže si myslím, že když jsem ze začátku se tak jako tro- malinko navezla do feministické lingvistiky. e je správné mít úctu k ženám, je správné aby se v jazyce dalo vyjádřit všechno i pro rod ženský i mužský i střední. ale jsou věci které v jazyce fungují, jsou praktické a kdy bych zůstala u těch tradičních forem, což je zrovna generické maskulinum.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host k vyjádření rozhodného souhlasu s moderátorem využívá přitakávací epistemickou částici *určitě*. *Rozhodně* užitě v závěru repliky slouží jako epistemicko-hodnotící výraz, neboť v daném kontextu vytváří logický protiklad sloves *kazit* a *ovlivňovat*.

(263) MP: *určitě se tahleta oblast sleduje, my máme oddělení my máme přímo v ústavu pro jazyk český oddělení stylistiky a oddělení analýzy textů takže oni se hodně zabývají právě žánrem esemems ímejlová ((míněno SMS, e-mailová)) komunikace, sociální sítě i internetové diskuse. jsou na to knihy, jsou na to odborné studie a dokonce jsou i různé časopisecké ee časopisecké studie. měli jsme toto téma hodně v pořadu o češtině, vůbec čeština mladých, a jak se vyvíjí čeština v nových médiích je velice lákavé téma, zkracování využívání anglicismů, smajlíky, akronyma, to všechno nám tu češtinu svým způsobem obohacuje a svým způsobem ji malinko (.) nechci říct kazí ale rozhodně ovlivňuje.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor využívá epistemické sloveso *myslet si* v kontaktní formě jako zastřešení očekávaného subjektivního názoru hosta.

(264) DS: *myslíte si že to výrazně ovlivňuje naši komunikaci?*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host k vyjádření bezvýhradného souhlasu využívá epistemické *rozhodně*.

Kombinace epistemického *určitě* s tvary futura v následujícím souvětí vyjadřuje teoreticky možný opakovaný/generalizovaný habituální průběh děje. Užití futura zdůrazněním teoretické báze děje snižuje implicitní epistemickou jistotu.

(265) MP: *e rozhodně. jako určitě když budete mít tu esemesku, které je na sto šedesát znaků a budete chtít na mě ušetřit a eště se navíc nebudete chtít ee trápit s háčky a a čárkami esemeska v tomhleto jednoznačně sabotuje veškerá pravidla.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host vyjadřuje explicitně subjektivní názor pomocí epistemických sloves *myslím* a *nepředpokládám*. Slovesný tvar *vnímám* osciluje mezi epistemickou a evidenciální funkcí, navíc svým obecnějším významem může implicitně odkazovat k existenci fyzických či mentálních důkazů.

(266) MP: *e co se týče těch (.) jazyka esemesek tam myslím, že se ty zkratky do mluveného slova moc nedostanou. jako nepředpokládám že bych vám říkala btw nebo g a gr osmička, to ne a co se týče ímejlu ((míněno e-mailu)) a jazyka mluveného, tam vnímám ten směr spíš opačně, že se nám dostává hodně z mluvené češtiny do ímejlu ((míněno e-mailu)). (...) dyž to budu psát někam na úřad nebo někomu velevážnému tak si myslím že dobrý den tam nepatří.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host vyjadřuje osobní názor hovorovou epistemickou frází *přijde mi*, již uvádí prototypický příklad.

(267) MP: *e mně to přide velice neupřímné, je to vyprázdnění slov, když máte v jednom krátkém ímejlu ((míněno e-mailu)) dvakrát dobrý den, to ten člověk vopravdu nemyslí vážně. nevěřím mu to.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host uvádí minulé osobní přesvědčení vyjádřené préteritem slovesa *myslet*.

(268) MP: *ee já jsem si myslela, e že to používá menšina, tedy pokud zrovna necestuji těmi hromadnými prostředky a měla jsem oči na vrch hlavy dyž jsem teda to slovo slyšela zrovna tohle napřed z pudy poslanecké sněmovny a pro lidové noviny jsem tehdy řekla, že neznám nikoho, kdo aktivně používá slovo vole. a pak jsem to říkala (.) vole tedy v práci, jesi někdo používá, jesi jim to někdy někomu ujede a našli se i jazykovědci, kteří přiznali že když jdou na pivo že jim to někdy ujede.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor reprodukuje dotaz, jehož přijetí komentuje epistemickým *věřím, že*. Uvedená fráze vyjadřuje vysokou míru jistoty. Přesnou formulaci dotazu uvádí moderátor epistemickým *předpokládám*. Zvolený výraz silného přesvědčení je podložen jazykovou kompetencí hosta a jeho schopností interpretovat bezprostřední kontext.

(269) DS: *dorazil k nám já věřím že úmyslně nikoli neúmyslně tvít ((míněno tweet)) od obrázky z historie o kterém teď byla konkrétně řeč a ptá se paní doktorka (.) paní doktorko, kdy konečně u vás češtináři předpokládám to znamená vy češtináři v ústavu zavedete ja a jo?*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host odpovídá na presupozici otázky záporně, čímž naznačuje její nemístnost. Následné užití epistemického slovesa *nepředpokládám* potvrzuje přesvědčení, že stávající stav bude zachován do budoucnosti. Kontaktné *vidíte* má jednak doslovnou interpretaci, jednak může být interpretováno jako transponovaný evidenciální prostředek, jímž je v češtině možné vyjádřit logickou souvislost a podpořit důkaz vlastního tvrzení.

(270) MP: *nezavedeme. a nepředpokládám že bychom ho kdy zavedli. tady přesně vidíte, jak si lidé na jednu stranu stěžují, jak to máme těžké, jak to máte složité a jak si to potom sami chtějí ještě ztížit a učinit složitým, ale berme to jako nadsázku jako recese a jakýkoliv způsob jak prezentace češtiny, to že o ní mluvíme že se o ni zajímáme, to je jediné dobře.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host vyjadřuje subjektivní názor uvozený epistemickým *já myslím* a podpořený generalizujícím *říká se*. Epistemické *myslím* v druhém užití uvozuje evaluativní soud. Sílu přesvědčení o platnosti vlastního hodnocení zvyšuje užitá fráze *je jasné*, která v důsledku své generalizované formy sílu přesvědčení zvyšuje.

(271) MP: *=ano já myslím svým způsobem ono se říká i špatná reklama je dobrá reklama e je-li je (.) pokud se o jazyce mluví pokud vzbuzuje emoce, pokud se o něj budeme ještě hádat budeme o něm diskutovat, to si myslím že je vynikající pro ten jazyk, to je jasné že prostě ten jazyk ne- hned tak nevymře hned tak nebude vytlačen právě třeba anglicismy nebo přívalem neologismů.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor užívá epistemickou částici *třeba* ve smyslu možnosti. Epistemicko-evidenciální *uvidíme* implicitně uspořádává hierarchii dalších dotazů a vyjadřuje nejistotu s ohledem na konkrétní naplnění časového rámce pořadu.

(272)DS: *teď jste využila svoji argumentaci zkušenosti z reklamy a piár ((míněno PR)) třeba se k tomu dostaneme. uvidíme. jaroslav pleskot. dobrý večer paní doktorko zajímalo by mne zda již (.) zda již chodíte šopovat nebo ještě chodíte nakupovat.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host odpovídá na základě expertních znalostí. Částice *asi* ve spojení se deiktickým výrazem *takhle* příslušným gestem funguje jako identifikátor přibližnosti odhadu.

Epistemické *myslím* na tento identifikátor logicky navazuje, vyjadřuje tedy podložený vlastní názor. Signálem odhadu je v tomto případě užití kondicionálu a kvantifikátor *minimálně*. Epistemické spojení *já nevím* užitě k uvození výčtu příkladů implikuje, že se nejedná o výčet kompletní. V případě fráze *já ani nevím* se v kontextu jedná o signál nejistoty ve spojení s možnostním modálním slovesem *může být*. Spojení *vím, že může* označuje plné přesvědčení o existenci možnosti. Fráze *nemyslím si, že* ve spojení s kondicionálem pomocí transpozice kladu a záporu vyjadřuje zdvořilé nepřesvědčení.

(273)MP: *protože to je (.) je taky to (.) to je tak zvláštní otázka jednak jsem narazila v knihkupectví na slovníček vulgarismů e sedmijazyčný dokonce. tam bylo několik stovek slov. existuje slovník nespisovné češtiny ee existují struč- stručné dějiny sprostých slov a nadávek které jsou asi takle ((ukazuje)) tlusté existuje šmírbuch jazyka českého. já si myslím že by to šlo e minimálně do tisícovek e v roce dva tisíce pět se dělal průzkum mezi školáky e ve věku dvanáct až šestnáct let. toho průzkumu se zúčastnilo dvacet sedm tisíc lidí, tedy studentů školáků a sesbírali jsme šest set tisíc lexikálních jednotek jak si lidé mladí lidé mezi sebou říkají. jo takže šest set tisíc ale nebyly to jenom právě vulgarismy e byly to různé výrazy já nevím ichtl- ichtyl, trotl, gebit se, chytit vejtle, lama, ešus a podobné výrazy e já ani v podstatě nikdy nevím esi to je vulgarismus nebo esi to je nakonec ocenění a něk- někdy to může být opravdu kontextová záležitost. vím konkrétně o slově lama že může vyprávět o někom, že je jako dobrý ale dyž vám řeknu větší lama než ty neexistuje, tak si nemyslím že byste si z toho odnesl něco <pozitivního.>*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host může na základě expertního srovnání vyslovit explicitně subjektivizovaný názor. S totožnou mírou jistoty je vyjádřen i návazný logický úsudek. Fráze *dejme tomu* může sloužit k vytvoření formulační pauzy nebo k subjektivizaci platnosti uvedeného důvodu.

(274) MP: *já si myslím že e čeština je narozdíl od slovenštiny více benevolentní a myslím si že ta benevolence a otevřenost cizích jazyků e k cizím jazykům je způsobena i dejme tomu nějakým sebevědomím...*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host epistemickým *myslím si* vyjadřuje subjektivní názor, jemuž předchází implicitní zdůvodnění. Modální *ani nemusíme* vyjadřuje absenci nutného děje a je zdůvodněno asyndeticky připojenými doklady. Závěrečná otázka repliky je užitá i interpretována jako řečnická.

(275) MP: *((smích)) devatenáct dvacet byla ústava v které se opravdu pravilo že státním jazykem je jazyk československý e ve dvou různých verzích české a slovenské, a ústava z roku devatenáct čtyřicet osum to zrušila, a česká ústava už se k tomu nikdy nevrátila. je otázka jesli vůbec ten jazykový zákon potřebujeme. u nás není ta situace taková jako na slovensku. čeština je velice jazyk svébytný, myslím si že sedí pevně v kramflecích a že se ani těch (.) té invaze různých anglicismů nemusíme bránit, byla invaze rusismů e byla invaze germanismů, to kdo ví co bude příště?*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

V následující dialogické výměně dochází k výměně rolí mezi hostem a moderátorem. Host klade zjišťovací otázku, na niž moderátor odpovídá s užitím totožného stupně jistoty. Zachování prostředků jistotní modalit v obou replikách vede k posílení kooperace mezi participanty.

(276) MP: *myslíte si že čeština je státním jazykem v české republice?*

DS: *myslím že není zákonem stanovená.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host pomocí jistotní fráze *mám pocit* odkazuje k souboru dříve diskutovaných výrazů. Užitý stupeň nejistoty se tedy vztahuje na schopnost mluvčího vybavit si informace.

(277) MP: *((smích)) ne nemrví mě to byla tam sonela, mám pocit.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host z pozice experta formuluje s užitím modálního slovesa *mít* nejprve doručení, které následně zmírňuje připuštěním možné realizace děje. Užitý evidenciálně epistemický predikát *.není zřejmé* zpětně odůvodňuje formulované doporučení

(278) MP: *no je to taková legrácka, většinou by toto nemělo být součástí diktátů, ale může se to použít ve škole právě jako příklad toho měkkého a tvrdého i, kdy v tom posledním případě není úplně zřejmé které bidlo ee má mluvčí na na mysli. je to spíš*

takový chyták nebo nebo hříčka jazyková a jak je ta čeština kouzelná. podobné hříčky jsou například s vodním vírem versus že si k tomu přiletěl výr a a oba oba víry potom zmizely. e buď bych to řešila

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host tvarem kondicionálu odmítá hypotetické řešení, i když užitím modální částice *možná* připouští hypotetickou preferenci komunikačního partnera.

(279) MP: *nedoplnila bych ne ne ne ne ne to by možná chtěl ten zadávající, ale já bych se nenechala, protože tohle má opravdu dvojí řešení.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host místo odpovědi na otázku přiznává nedostatek informací. Hovorově užitě sloveso *koukam* je kontextově synonymní se slovesy myšlení obsahujícími hodnotící rysy (např. *divit se*).

(280) MP: *já to neznám takže na to koukam a (.) tak obecně pochvala vždycky potěší e ale ne*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host pomocí záporného tvaru slovesa myšlení vyjadřuje zdvořilou pochybnost o realizaci děje. Jako kooperativní formulace se může jevit i pokračování repliky, v němž host vyjadřuje své hodnocení pomocí záporu predikátového adjektiva *v nepořádku*.

Inkluzivní plurál *všimněme si* je užit jako přesvědčovací prostředek, neboť platnost svého hodnocení rozšiřuje na skupinu komunikantů zahrnující i posluchače.

(281) MP: *... takže toto rčení neznám, nemyslím si že by se uchytilo, ale všimněme si že je v nepořádku, byť jsou vlastně všechna slova která obsahuje v pořádku. není tam žádný nespisovný výraz není tam žádná hrubka a přesto to není česky.*

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host kombinací kondicionálu a epistemické částice *možná* vyjadřuje střední stupeň přesvědčení, částečně tak ustupuje ze své pozice experta. Výrok hosta lze interpretovat jako komentář k názoru blíže nespecifikované skupiny, vyjádřený jednak frází *panuje taková domněnka*, jednak reflexivním pasivem *říká se*. Nesouhlas s názorem diváka založený na osobní zkušenosti a jí zdůvodněný, formuluje host zdvořile pomocí záporného tvaru epistemického slovesa *myslet*.

(282) MP: *e já bych se možná přikláněla k tomu že existuje více nářečí o kterých panuje taková domněnka že jsou jedny z nejspisovnějších. e říká se to i o nářečích v sudetech, kde se prostě stýkalo hodně cizích vlivů, říká se to i o nářečích českomoravské vrchoviny kde se prostě zase střetává čeština versus moravština. já osobně jsem tedy ze západní moravy a a*

manžel je z východních čech. a mezi námi je jazyková izoglosa, to znamená že naše obce jsou od sebe čtyřicet sedm kilometrů a my si občas nerozumíme. že opravdu těch čtyřicet sedm kilometrů e je taková krátká hranice, a dokáže lidi rozdělit, že opravdu ten dialekt e je ohraničen a i když jsem z českomoravské vys- vyso- vrchoviny, nemyslim si že by se tam mluvilo ee spisovně. říkáme chcu a sňou a jijiou a vijou a spijou a když pak přijedu do prahy tak se zase <učim česky.>

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor využívá epistemické *asi* ke zmírnění jistoty vyjádřené v komentáři k předchozí odpovědi hosta. Užitá částice vytváří komunikační prostor pro případně další doplnění reprodukované otázky ze strany hosta.

(283) DS: to je ted' jste asi odpověděla na otázku kterou poslal jeden divák, jak to vypadá, když mluvíte jak vám zubák (.) zobák narost.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor užitím epistemického *myslíte si* v doplňovací otázce explicitně žádá hosta o formulaci expertního odhadu budoucí situace. Ve druhé ze série otázek je z důvodu stylistické úspornosti užitá elipsa epistemického slovesa.

(284) DS: jak si myslíte že se bude čeština do budoucna vyvíjet? co bude hlavním trendem vývoje našeho jazyka?

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host užívá k vyjádření plné jistoty částici *rozhodně*. Inkluzivní plurál v předmětu epistemického slovesa *zdá se* vyjadřuje sdílený názor nespecifikované široké skupiny. Expertní odhad je vyjádřen jako logická podmínka. Modální predikát *nemůžeme určit* vyjadřuje neschopnost plynoucí z nemožnosti realizace děje. Intenzifikátor *opravdu* a *úplně* zdůrazňují epistemickou sílu sdělovaného obsahu. Kombinace *myslím, že* a *třeba* vyjadřuje subjektivní přesvědčení doplněné o subjektivní řádový odhad, *třeba* tedy vyjadřuje přibližnost. *Nemusí* v návaznosti na předchozí podmínkovou větu vyjadřuje možnost nerealizace děje za předpokladu splnění uvedené podmínky.

(285) MP: tak trend v současné době je rozhodně přejímání cizích slov to není trend současné doby ale trend ee porevoluční, kdy jsme se otevřeli světu otevřeli jsme se novým technologiím novým sportům, novým činnostem které vyžadují mít nákou novou slovní zásobu, proto těch cizích slov je najednou hodně a zdá se nám že těch neologismů je až moc. ale jesli se budou věci používat, jesli se budou používat i ta daná pojmenování pro ta slova, tak nám ta slova zůstanou. pak jsou slova u kerých nemůžeme určit jestli tady zůstanou nebo nezůstanou dám příklad třeba blob to je slovo které opravdu jednu dobu

věděl úplně přesně každý co to co to je. ale pokud ten blob nevznikne a nebude vystaven, myslím že třeba za deset za dvacet let už ani nemusí lidé vědět, co to znamená.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor vyjadřuje na základě znalosti analogických případů podloženou možnost budoucí realizace děje.

(286) DS: možná budou vznikat slova uplně nová stejně jako vzniklo například slovo vsetaty. co původně znamenalo? název obce.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host vyjadřuje sníženou míru jistoty epistemickým slovesem *tuším*. Částice *určitě* vzhledem k příznakovému charakteru jistotních výrazů snižuje ohrožující potenciál výpovědi, jejíž je součástí.

(287) MP: e no vše- to byli tuším zlodějové? vy jste vy jste se určité to na mě připravil, toto je nepřipravená otázka. já (.)

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host částicí *pochopitelně* zdůrazňuje obecnou známost situace. Epistemický potenciál má i sloveso *rozvažuju*, neboť v sobě obsahuje sém nejistoty ve formě příklonu k jedné z variant. Naproti tomu částice *třeba* může mít v daném kontextu čistě příkladový charakter. *Mohli by* vyjadřuje epistemickou možnost, stejně tak jako *mohu*.

(288) MP: to je původem jako přivlastňovací, ale vlastně tím že budu mít rod promegepormbergerů, tak jsem se jmenovala za svobodna e tak to je opravdu i rodová záležitost, protože ta jména se pochopitelně dědí a stejně tak i když si potom třeba беру manžela a rozvažuju o tom, jesli se mám přechýlit, e havlová nebo havelová nebo jesi si (.) mám být janová nebo janů tak obvykle sáhnu právě po jméně tchýně že s tím manželem, si беру i tchýni, jo takže dyž nevim, ano na matrice by mi mohli povolit obě podoby obě, podoby jsou správné, mohu se přechýlit i zůstat nepřechýlená zvlášť v těchto případech, ale když už si vezmu toho manžela tak si s ním vezmu i jeho maminku.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor reprodukuje dotaz diváka, epistemické *myslím si* se tedy vtaňuje na názor diváka.

(289) DS: jaký máte názor na způsob výuky češtiny na středních školách. většina hodin je zaměřena na literaturu. myslím si že je důležitější připravit studenty do života, například umět správně napsat životopis nebo dobře komunikovat s různými lidmi. vaše hodnocení paní doktorko.

Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Host uvozuje souhlas s obsahem dotazu frází *je pravda, že*. Soulad s obecně přijímaným názorem je vyjádřen i částicí *samozřejmě*. Kombinace prostředků *myslím si, že je možné* vyjadřuje míru přesvědčení, která je v souladu s dříve uvedenou výhradou nedostatku osobní zkušenosti. Modální *můžu* je užito v časových větách vyjadřujících reálnou podmínku.

(290) MP: *já neučím na střední škole, učím na vysoké škole a je pravda že s hrůzou zjišťuji když dám studentům test, že mi ho třeba napíše z celé třídy jeden, proto potom jako kantor ve vlastním zájmu se snažím být mírná i když to není samozřejmě řešení. e co se týče středních škol myslím si že v té fázi už je možné učit psát životopis, ale v tom případě to znamená že na základní škole naučím toho člověka hlavně psát. a naučím ho psát velká písmena, naučím ho psát i y, s z, mě mně, e n nn takové věci ve kterých se chybuje a až si tu češtinu zvládnou jako komunikační nástroj až budu umět ty jednotlivé kamínky jako až je budu mít osahané, tak pak teprv z nich můžu něco stavět a můžu z nich stavět různé žánry a útvary a dostat se až k eseji ale všechno má svůj čas. takže základní škola tam se naučíme tu češtinu, v střední škole se už můžeme potom učit právě psát životopis a věnovat se různým žánrům no a ty pohovory to bych klidně nechala na vysokou školu a nebo na praxi.*
Transkript 18 Hydepark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor explicitním epistemickým odkazem *myslíte si* v kombinaci s kondicionálem modálního slovesa *moci* zjišťuje preferenci navrhovaného hypotetického řešení. Host užitím částice *rozhodně* ve spojení s kondicionálem navrhované řešení jednoznačně odmítá. Svůj odmítavý postoj následně zdůvodňuje a uvádí explicitně subjektivním *já si myslím*. V následujícím kontextu ze své kategorické pozice částečně ustupuje formulací *nedá se říct*, která jednak vyjadřuje nižší míru přesvědčení, jednak je formálně generalizovaná, a tedy snižuje odpovědnost mluvčího za obsah sdělení. Závěrečná formulace *já si myslím* vyjadřuje subjektivní názor hosta vzniklý na základě předchozí (časovým odstupem zkrácené) zkušenosti.

(291) DS: *myslíte že by to mohlo být i na úkor literatury, tedy méně literatury, víc se zaměřit třeba na ten psaný projev na střední škole?*

MP: *literaturu bych rozhodně neomezovala, já si myslím že literatura je dobré když lidi čtou, když tu češtinu načtou e pak je druhá otázka co čtou a jesi se setkávají s texty kde je hodně chyb a hrubek protože e nemáme ty kladné vzory e nemáme knihy které by prošly zraky mnoha korektorů jako to bylo dřív. opravdu nakladatelství různá chrlí jednu knihu za druhou. noviny jsou záležitost opravdu hodinová takže není moc čas na na opravy. e takže číst (.) literatura určitě ano e na úkor jazyka e nedá ee nedá se říct já si myslím že té*

češtiny je méně než než než jsme to penzum hodin kolik jsme měli my, ale nechci srovnávat protože jak říkám neučím na střední ani základní škole.

Transkript 18 HydePark (s Markétou Pravdovou)

Moderátor se závěrečnou replikou obrací k publiku, epistemické *samozřejmě* odkazuje k obvyklému průběhu příprav pořadu, je tedy v pozici čistého komentoru. Tvar *já doufám* v sobě obsahuje epistemický i preferenční postoj, díky němuž má potenciál motivovat posluchače k akci, je-li spojen s kontaktními prostředky.

(292) DS: máme pro vás samozřejmě připraveno další téma které se na vás bude chystat a bude se na vás chystat velmi rychle a já doufám že vy také. protože na krátkou chvíli se do české republiky dostane ekonom orly ašfeltr ((míněno Orley Aschenfelter)) profesor prinstn juniversity ((míněno Princeton University)) budeme s ním natáčet už ve čtvrtek ráno. (...)

Transkript 18 HydePark (s Markétou Pravdovou)

Helena Illnerová

Moderátor v případech, kdy komunikuje přímo s hostem, tedy nezprostředkovává dotazy diváků, klade zjišťovací otázky. Cílí jednak na subjektivní postoje a názory hosta, jednak na obecné objektivní možnosti zkoumání daného oboru. V těchto případech se ptá na generalizovanou hypotetickou možnost získání informace či poznatku. Pokud je host tímto způsobem zbaven osobní odpovědnosti za přesnost a ověřitelnost informace, odpovídá spíše rámcově a různorodými prostředky vyjadřuje neurčitost svého sdělení. K těmto prostředkům patří zejména kombinace futura s epistemickými částicemi a na to navrstvené kvantifikátory *velice* a komentory *skutečně*. Doporučení v takovém případě formuluje host pomocí příslušných verb ve tvaru kondicionálu. Míra vyjádřené jistoty pak kolísá mezi explicitním užitím modálního slovesa a prostého tvaru přítomného imperfektu, které svou schopností vyjádřit jednotlivá opakování děje implikuje obvyklou popisovanou situaci.

(293) HI: ee no asi to ale bude skutečně velice individuální. asi to nebude hned po ránu že taky protože (.) speciálně né u těch lidí kteří jsou spíš ty sovy ee tak roz- varovala bych všechny profesory aby dávali třeba písemné testy z matematiky první vyučovací hodinu, to rozhodně bych nikdy nedělala, jo a s- dělala bych to trošku později. ale může třeba (.) k takovým útlumům dochází po obědě, ale samozřejmě to spíš protože se lidi najedí a že jim potom spíš než do mozku teče krev do zažívacího ústrojí ale pomůže tady velice

intenzivní osvětlení. (...)

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Host vystupuje v pozici odborníka, částečně přebírá odpovědnost za směřování dialogu. Vzhledem k převážně objektivním tématům otázek odpovídá většinou přímo. Ze své pozice experta určuje nutnost a vhodnost vysvětlujících komentářů, formuluje je však kooperativně, nikoli z pozice síly. V této gramaticko-pragmatické funkci se uplatňuje kondicionál.

(294) HI: ... *ale já bych si jenom dovolila jednu jedinou větu. a to ten začátek že ta chronobiologie je nauka o biologických hodinách nebo o vnitřním času v nás. to bychom to tak zúžili. to je tady vidět nepokora člověka. protože samozřejmě to se týká všeho živého na zeměkouli. (...)*

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Host rovněž z pozice odborníka hodnotí správnost informací, které mu předkládá moderátor. Využívá k tomu signály souhlasu převážně ve větné formě.

(295) HI: *=no ve skutečnosti máte jistě pravdu že zas tak velký rozdíl není, (...)*

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Na informativní rovině dialogu host hojně využívá epistemický výraz *samozřejmě*. V dialogu se jedná o výraz polyfunkční, který slouží jednak k potvrzení nespornosti informace, jednak k potvrzení všeobecného základu vědění a navíc i jako signál ochoty ke kooperaci v rámci dialogu. V kombinaci s gramatickými prostředky kondicionálu a relativizovaným totálním kvantifikátorem používá host výraz *samozřejmě* jako vyjádření kvalifikovaného odhadu. Ze své pozice experta pak k tomuto odhadu doplňuje další podmínky jeho platnosti, zejména absenci epistemické nutnosti (nutné univerzality hranic). K vyjádření míry jistoty zde slouží i gramatické futurum relativizované synkretickou částicí *třeba* a následně *možná*. Celou repliku uzavírá explicitní signál odhadu, *to já nevím*.

(296) HI: ... *tak samozřejmě asi každý by řekl, že v útlumu jsme v noci. ale my si musíme uvědomit, že to (.) že tu noc nemusíme mít všichni stejnou. (...)* protože *třeba* vy budete ranní typ, nebo já nevím *možná* že večerní *dyž* máte takto vysílání, *žejo*, tak dejme tomu že budete večerní typ že budete *třeba* že budete (.) *puďte* spát pozdě a budete spát *třea* do desíti do rána. *nechci* vám ubližovat *možná* že vstáváte dřív, to já nevím.

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Ve významu označení všeobecné znalosti používá výraz *samozřejmě* i moderátor.

(297) DS: *a myslíte si že to je (.) to srovnání těchto dvou je naprosto přesné? no jaký je*

ten rozdíl (.) samozřejmě člověk a bakterie je něco úplně jiného, ale jak to funguje?

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Jako signál nespornosti informace využívá host i výraz *pochopitelně*, který je ze své podstaty kapacitativem a narozdíl od *samozřejmě* postrádá evidenciální rysy.

(298) HI: =no ve skutečnosti máte jistě pravdu že zas tak velký rozdíl není, protože ten mechanismus, takové ty základní kameny a ty zpětné vazby jak vzniká vlastně ten dvacetitýřhodinový rytmus tak to pochopitelně je zhruba stejné, ...

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Pozice experta i pozice moderátora umožňují čerpat a zpracovávat informace třetích stran a využívat je k budování argumentace. Z hlediska formy je pro takovéto informace příznačné vyjádření s pomocí reflexivního pasiva, či inkluzivního plurálu.

(299) HI: ... čili tím se dá navodit samozřejmě obdo- obdobná situace. tak když ee jsme toto to dělali a jakože jakoby letěli na západ ee tak e nikdy neztratili rytmy a přizpůsobili se do dvou do tří do čtyř dnů dyž letěli jakoby na východ ták a bylo to třeba už těch rozdíl šest sedm osum hodin, tak třeba tři dny vůbec rytmy neměli, což je velice špatné jako se stali takzvaně arytmičtí, a potom se jim pozvolna začly ty rytmy objevovat. a my jsme dycky říkali a to bylo eště za komunismu jsme říkali no lepší je vždycky letět na západ protože to se vám s těmi biologickými hodinami tak moc nestane. ale dyž letíte na východ tak to je dycky problém a to samozřejmě dycky sklízelo bouři souhlasu.

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Svá subjektivní hodnocení host relativizuje pomocí zřetelových určení.

(300) HI: ... čili to není zas tak dávno, ale samozřejmě pro mladé lidi už je to někdy jako v době napoleona, ale pro mě je to nedávno. (...)

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Host používá výrazy epistemicky nekongruentní přes hranici jednotlivých klauzí souvětí. Tím posiluje vnímání vědeckých odhadů jako vyvratitelných informací. Výraz *třeba* na počátku repliky není v tomto případě použit v epistemickém významu.

(301) HI: ... já třeba budu mít pravděpodobně svou biologickou půlnoc, kdy jsem v největším útlumu okolo třetí hodiny ranní protože já jsem zcela jistě naprosto průměrný člověk. (...) ale v zásadě se samozřejmě lišíme to jak vypadáme během dne, jak vypadáme v noci, jakou máme kdy psychickou způsobilost, jakou máme fyzickou způsobilost. každý člověk má nějak trošku jinak nastavenej jako ten vrchol svých schopností...

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

K vyjádření absolutního přesvědčení využívá host sporadicky i hovorovou frázi *musím říct*, jíž vyjadřuje svůj názor jako komentář s odstínem vděčnosti tedy preferenčního postoje.

(302) HI: *ano. tak já nemůžu vynachválit světlo já musím říct že když pánbůh oddělil světlo od tmy, že udělal úžasnou věc a když nám teda dal světlo. (...)*

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Epistemické sloveso *moci* využívá host zejména ve významu kapacitativa pro vyjádření rozsahu vlivu zkoumaných jevů. Zároveň připouští i existenci dalších faktorů.

HI: *to máte naprosto pravdu, e protože jde o desetitisíce buněk a ten mozek má miliardy buněk a to mě vždycky strašně překvapovalo jak může být takový jako velící činitel a takle maličký a celé tělo mají pod kontrolou. (...)*

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Epistemické sloveso *myslím si* užívá host poměrně ojediněle. Obvykle v kombinaci s věcnou argumentací a k uvození jejího závěru.

(303) HI: *... a myslím si (.) já pokládám docela za úspěch že jsme zavedli podporu mladým vědcům abysme jim dali e znát že o ně skutečně stojíme a že ee na nich hrozně moc záleží... takže myslím že asi možná péče o mladé protože mladí mi vždyky byli velice sympatičtí tak*

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Stejně využívá i synonymum *domnívám se*.

(304) HI: *... ale já se pořád domnívám že optimální je zařídit si život tak abych neměl co dohánět.*

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Jistotní užití slovesa *myslím* je doloženo v reakcích na otázky, které vyžadují sebehodnocení hosta. V těchto případech užití daného výrazu navozuje distanci mezi postojem a objektivní skutečností.

(305) HI: *no tak asi já myslím že byli ke mně velice přízniví tak já bych e asi tak hezky (.) o sobě nemluvila*

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

V rámci zachování kooperativního jednání vyjadřuje host svůj nesouhlas s prezentovanými postupy většiny společnosti jako zastřešené nepřesvědčení o jejich efektivitě.

(306) HI: ... *já vlastně nevím jesi ho naženeme dyž budeme méně výkonní. protože jsme potom méně výkonní.*

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Host používá inkluzivní plurál v případech, kdy informuje o práci vědeckých kolektivů, současně uvádí nutné podmínky úspěšného provedení experimentu.

(307) HI: ... *ale musím zase říct že paní doktorka sumová říkala že jsme taky dělali nějaké pokusy s timletim ale to se bysme dělali na zvířatech ale todle jsme taky zkoušeli a na to abyste vlastně na takovoudle otázku odpověděl jak rychle se člověk přizpůsobí žejo tak musíte mít e nějak standardní kontrolní skupinu lidí kteří ve stejnou dobu chodí spát, ve stejnou dobu vstávají a tak dále abyste vůbec moh měřit jak rychle se potom tomu přizpůsobí. (...)*

V některých případech může být stupeň jistoty zakotven v minulosti a minulých znalostech. V těchto případech slouží spolu s gramatickým préteritem jako signál mylného přesvědčení či domněnky.

(308) HI: ... *a to jsme měli docela smůlu protože já jsem tehdy šla do policejní školy a myslela jsem si tak mladí chlapci policajti no žejo ráno maj budíček potom jdou na rozcvičku a tak dále všechno stejně všichni to maj stejně, to se nám to bude měřit. (...)*

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Ve svých subjektivních názorech host vyvažuje vyjádření svých předpokladů a na druhé straně možnou existenci případů, které se uvedenému odhadu vymykají. Ke zdůraznění tohoto rozporu je užit výraz *skutečně* ve spojení s modálním slovesem *moci*. V případě žádosti o sebehodnocení se host snaží vyhnout přímé odpovědi.

(309) HI: ... *v zásadě myslím si že do tří do čtyř do pěti dnů by to mohlo být jako srovnáno. ale ten problém je asi že skutečně může takových pár chybět třeba třicet čtyřicet padesát šedesát minut spánku to u někoho už může navodit e třeba nějaké nějaké stresy a může mu to to něco rozhodit. taky.*

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

V rámci sebehodnocení by bylo možné posuzovat i hodnocení vlastní kariéry hostem. V tomto případě se host nepokouší vyhnout odpovědi, ale rámuje ji předpoklady o hodnocení odpovědi publikem v souvislosti s teoreticky převažujícím předpokladem výběru povolání. Podněty k výběru povolání formuluje host nikoli na základě logické úvahy, ale naopak jako pocit. Stejně pak vyjadřuje zmírněný nesouhlas s totalitní ideologií. Kromě výrazu *pocit* se na zmírnění závažnosti prezentovaného názoru opakovaně podílí i kvantifikátor/epistemická částice *uplně*.

(310) HI: ... tady asi každého zklamání protože teď lidi by si mohli myslet že řeknu že třeba jsem chtěla léčit trpící nebo něco takového ano já jsem dycky měla pocit, že možná že jsem trochu humanitní typ a ee dyž jsem studovala v dobách komunismu tak jsem měla pocit, že zrovna s tou ideologií úplně nesouzním a že vona možná ani nemá zrovna zas tak ráda mě, takže vyšlo mi to že by to měl být nějaký přírodovědný obor a...

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

Host vyjadřuje dlouhodobou domněnku o nutnosti předávání informací mezi matkou a dítětem. Následně vyjadřuje domněnku o možném komunikačním kanále. Jednotlivé užití tvary modálních sloves vyjadřují silné přesvědčení podložené vědeckou zkušeností hosta. Odhad komunikačního kanálu je tedy logicky silně propojen s přítomností hormonálního rytmu v mateřském mléce.

(311) HI: ... a pořád jsem si říkala že musí třeba taky ta maminka dávat nějakou zprávu tomu dítěti které ještě se nedívá, o tom kolik je vlastně hodin a že by to mohla dělat mlékem a že v tom mléce musí být taky rytmus toho melatoninu. tak...

Transkript 16 Hydepark Civilizace (s Helenou Illnerovou)

4.9 Jan Kraus

Následující transkript pochází z pořadu komerční televize Prima. Doplnuje však osobní subkorpus moderátora Jana Krause, jehož další komunikáty byly využity a podrobně analyzovány v kapitole 6. Na tomto místě se zaměříme převážně na užití epistemických prostředků a otázky individuálně charakteristické modifikace pragmatických pravidel ponecháme stranou.

Moderátor užívá epistemickou částici *asi* k uvození subjektivního odhadu, jehož přesnost implicitně posiluje dovětkem *jak jsem zjistil* bez uvedení zdroje informace. Zapamatovatelnost informace dává do příčinné souvislosti s kvalifikujícím hodnocením situace, které uvádí subjektivním epistemickým výrazem *myslím*.

(312) JK: ... dan Bárta tady byl hostem asi před devíti lety, jak jsem zjistil, což je teda hodně dlouho, ale já na to nezapomněl, protože *myslím*, že to byla jedna z nejintenzivnějších diskuzí vo vázkách, která se v českých televizích v odehrála.

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Host popisuje minulý stav poznání nespécifikovaného generalizovaného okruhu odborníků. Sloveso *vědět* je tedy užito v neaktuálním neepistemickém významu. Částice *vůbec* jeho platnost zesiluje.

(313) DB: *do tý doby vŭbec nevěděli že tenhleecten druh*

JK: *=tam je.*

DB: *na slepejch ramenech dunaje žije.*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Moderátor využívá tázací dovětek, aby od hosta získal potvrzení svého předpokladu. Přesvědčení o platnosti a správnosti informací vyjadřuje i gradační spojovací výraz *dokonce*.

(314) JK: *no ale vy sám fotíte, žejo vážky, měl jste výstavu dokonce*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

V následující výměně se moderátor tázacím dovětkem snaží získat od hosta potvrzení svého předpokladu. Host jeho snahu interpretuje jako pokus o ocenění, který zdvořile odmítá. K zachování své tváře využívá explicitní poukaz na maximální využití svého potenciálu, což vyjadřuje frazeologizovaným *dělám co můžu*.

(315) JK: *to je krásný, ne?*

DB: *<dělám co můžu>*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Moderátor na základě prezentovaného obrazového materiálu subjektivně hodnotí vzhled exponátu a jeho odlišnost od předchozích. Sloveso *vypadat* je v tomto kontextu užito v doslovném vizuálním významu. Lze ho interpretovat i jako evidenciální prostředek.

(316) JK: *no, ta ale vypadá, že taková nóbl ale*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

V následující výměně moderátor navrhuje hypotetickou akci ve prospěch třetí strany, její provedení explicitně zdůvodňuje. Host ve své odpovědi vyjadřuje zdvořilý nesouhlas, který formuluje implicitně. Pomocí epistemického *já myslím* jako subjektivně vnímané zdůvodnění stávajícího stavu. Moderátor na vysvětlení reaguje zpochybňující otázkou, čímž motivuje hosta k nalezení analogického příkladu

(317) JK: *no, a nemělo by se jí to vodlomit aby mohla lítat jako? nebo že to je*

DB: *=tak to já myslím, že tím spíš jako vyvažuje.*

JK: *jo?*

DB: *=vrtulník má taky klacík (.) vzadu.*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Moderátor vyslovuje modalizovaný předpoklad, že host nemá další podobně intenzivní zájmy v jiných oborech. Intenzita zaujetí je implicitní expresivní složkou

významu užitého slovesa *brát*. Epistemické *asi* funguje jako elidovaný tázací dovětek ve formě *asi ano/ asi ne*.

(318) JK: *prosím vás a kromě těch vážek už nic jinýho vás nebere asi*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

V následující výměně se moderátor dotazuje hosta na možnost či nemožnost realizace děje. Generalizovanou možnost vyjadřuje modálním *dát*. Uvedením obou variant posiluje svou komunikační pozici, neboť host na jednu z variant bude reagovat kladně. Z pořadí variant uvedených moderátorem a z následujícího kontextu je zřejmé, které z odpovědí připisuje moderátor vyšší míru pravděpodobnosti. Protože moderátorem preferovaná odpověď nebyla potvrzena, klade moderátor návaznou otázku, na niž host odpovídá rozhodně kladně. Moderátor posiluje svou expertní pozici navázáním na průběžné téma motýl a žádá potvrzení svých předpokladů hostem. Host pomocí záporné formy slovesa *muset* vyjadřuje možný, nikoli logicky nutný důsledek předmětné situace. Moderátor na hodnocení přistupuje a expresivní *vodšmajdá* popisuje zmírněné důsledky předmětného děje.

(319) JK: *no dobře ale vona se nedá vzít do ruky žejo. nebo dá?*

DB: *dá za křídla krásně.*

JK: *jo? a může pak létat když ji pustíte?*

DB: *uplně. to není motejl.*

JK: *jo jo () že u motýla ho pustíte (.) von padne že jo*

DB: *no nemusí ale*

JK: *[nebo tak vodšmajdá no]*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Moderátor používá kontaktní frázi *víte* v neepistemickém významu.

(320) JK: *víte já jsem takovej plachej vážkolog*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Host vyjadřuje souhlas a podporu moderátora v jeho subjektivním pohledu.

Nastoluje tak kooperativní atmosféru.

(321) DB: *rozumím, rozumím*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Moderátor na základě předpokládané existence preferované reakce, jež vyjádřena obsahovou větou se záhodnostním *mám si říct* pokládá hostovi nejprve doplňovací otázku a následně pomocí tázacího dovětku zpochybňuje možnost realizace děje s užitím hovorového vyjádření objektivizované nemožnosti *to nejde*.

(322) JK: *že jo kde mám ten čas kdy si mám říct jako já si ji prohlídnu nebo v tom letu to nejde ne?*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

V následující výměně moderátor pokládá hostovi zjišťovací otázku, jejíž platnost relativizuje užitím časového určení (kvantifikátoru) *někdy*. Host ve své odpovědi moderátorem nastolenou situaci popírá v zesílené formě *ne vůbec*.

(323) JK: *no ale voni některý do vás d'obnou někdy ne?*

DB: *ne vůbec*.

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Moderátor pomocí subjektivizované kvantifikované fráze *to vím dobře* vyjadřuje existenci sdílené informační báze s hostem. Host návazně popisuje hypotetickou modelovou situaci. Její hypotetičnost je hodnocena jako reálná pomocí epistemického modálního *může*, jež je dále posíleno specifikujícími podmínkami. Splnění definovaných podmínek má za logický důsledek nastolení situace vyjádřené gramatickým futurem s vysokou mírou jistoty.

(324) JK: *no to vím dobře no*

DB: *a vokolo toho mraku těch komárů a much se může stát když budete sedět u tý vody dostatečně dlouho, tak se může stát že se vokolo vás ještě i udělá mrak vážek který budou jaksí využívat toho, že vy tam agregujete tu jejich potravu, a budou lovit ty komáry tak když tam vydržíte dostatečně dlouho, tak budete mít vokolo sebe hodně nažranejch vážek a už žádný komáry.*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Host užitím částice *určitě* vyjadřuje vysokou míru přesvědčení. Moderátor v reakci užívá kombinace futurálních tvarů jednak k potvrzení pravdivosti hostových slov, jednak k formulaci odhadu dalších důsledků situace. Částice *úplně* v závěru repliky má intenzifikující funkci a podporuje vysoký stupeň přesvědčení.

(325) DB: *nechte ho dva tři roky jen tak jako být a určitě se tam nějakej ten bijec dypter ((míněno Diptera)) objeví.*

JK: *no vobjeví ale komárů tam budou miliony žejo, když ho nechám dva tři roky bejt to jezírko (.) rybníček to úplně bzučí pak večer.*

Moderátor užitím epistemického *vědět* potvrzuje platnost hostova názoru a zároveň navrhuje alternativní řešení situace.

(326) JK: *=no já vím no tak ať si hledaj jinde něco ne?*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Moderátor kombinuje generalizované užití slovesa *vědět* s logicky nutným následkem popisované situace, již celou subjektivně hodnotí.

(327) JK: *hnusný je že vy víte že když bzučí blízko, že přijde bodanec takže jste ve stresu ale není tak*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Host užívá výrazy neurčitosti v kontaktné i popisné formě (*dejme tomu* vs. *nějakým způsobem*) k vyjádření nepřesnosti poskytovaných odborných informací.

(328) DB: *no a použijte to vlastně (.) tu krev k tomu, aby nějakým způsobem dejme tomu uzrály vajíčka v ní nebo něco takovýho.*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

V následující výměně moderátor předkládá hostovi ke zvážení hypotetickou situaci a požaduje zhodnocení její účinnosti s ohledem na popsání záměr. Kromě tvaru kondicionálu se na epistemickém profilu podílí částice *třeba*, jejíž význam *například* se v kombinaci s kondicionálem stává epistemickým prostředkem. Host vyjadřuje pochopení komunikačního záměru a zároveň se opakovaně distancuje od rozhodnutí s poukazem na nedostatek informací vyjádřeným v epistemickém *nevím*.

(329) JK: *a co kdybych třeba byl hodně nachlastanej?*

DB: *že byste ji vožral? nevím.*

JK: *že bych ji jako timle že by se bacila vo dveře pak no.*

DB: *nevím.*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Moderátor pomocí kondicionálu vyjadřuje hypotetickou domněnku, od hosta jako experta žádá její potvrzení.

(330) JK: *no ale teda tak to komára by mělo vodpudit tím pachem?*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Moderátor se hosta dotazuje na význam použitých pojmů, formulace otázky jako výběru mezi specifikovanou na nespecifikovanou možností dává prostor k odmítnutí vysloveného předpokladu moderátora. Tvar slovesa *myslíte* je užit v neepistemickém významu k definování pojmu.

(331) JK: *a céočko co myslíte jako kysličník nebo co?*

DB: *kysličník uhličitej*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Host ve své výpovědi vyjadřuje vztah mezi logickou nutností zakotvenou v potřebě udržení života a na druhou stranu mezi logicky vysvětlitelnou přítomností nebezpečí, která

plyne z protichůdných zájmů lidí a bodavého hmyzu. Epistemická částice *samozřejmě* dostává v souvislosti s logickými vazbami mezi prezentovanými fakty odstín logické nutnosti.

(332) DB: *vnoří se a teď veme ten sosáček, tu tenkou jehličku, musí jako strašnou rychlostí protože samozřejmě nebezpečí stálé hrozí*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Host opětovně vyjadřuje logickou nutnost související s biologickými potřebami. Z pozice experta jednotlivé logicky nutné kroky vysvětluje. Částice *případně*, jež uvádí další krok z rutinního chování hmyzu, hodnotí tento krok jako pouhou logickou možnost. Vyjádřená míra jistoty je tedy nižší.

(333) DB: *takže musí hroznou rychlostí najít mezírku, vypustit trochu krevního rozpouštědla, aby se tam nezačaly hromadit krevní destičky a aby to měl furt tekutý a ještě případně jemně trochu anestetika, abyste to nepoznal hned.*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Host ve svém kladně hodnotícím postoji doplněném o kontaktní tázací dovětek usiluje o přesvědčení moderátora o platnosti svého názoru.

(334) DB: *to je nádhera, není, není?*

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

V následující výměně moderátor nejprve klade kooperativní doplňující otázku, kterou následně přeformuluje jako otázku zjišťovací. Epistemická fráze *máte pocit* v tomto kontextu odkazuje k subjektivní povaze hodnocení. Host přijímá nastolenou úroveň jistoty a subjektivity, ta je sémantickým rysem slovesa *věřit*. Host tematizuje nejistotu opakovaně v existenciální predikaci, v níž se navíc vyskytuje kvantifikátor *nejmíň*. Moderátor následně trvá na specifické odpovědi, jako její zdroj opět uvádí subjektivní přesvědčení hosta verbalizované jako jeho pohled, tedy jako evidenciální prostředek. K subjektivitě odpovědi přispívá i užití kondicionálu. Host uvádí subjektivní hodnocení slovesy *myslím* a preferenčním *věřím*. Míru jistoty naopak v souladu s maximou skromností snižuje neurčitým adverbialním rozvitím slovesa *do jistý míry*.

(335) JK: *kam jste se posunul v hudbě? (.) máte pocit, že jste se taky někam posunul?*

DB: *tak já jako věřím vlastně že jo. ale to je jako to je jako nejvíce jistý.*

JK: *jo ale jako ze svého vnitřního pocitu, když se tak na to podíváte, tak jak byste to vdlíšil vod toho co jste dělal před deseti lety?*

DB: *hm tak já myslím že jsem jakoby pravdivější v tý práci (.) to znamená že vlastně ne že bych jako vyjevoval nějakou pravdu jinou než pravdu o sobě ale vlastně že se tam dostalo*

víc tý tý upřímnosti do toho do tý interpretace. věřím že jsem se zpřesnil že vlastně jsem víc a víc na tý mřížce.

DB: která znamená tu strukturu. a věřím taky i tomu že jsem do jistý míry jako stručnější v tý intepretaci.

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

Moderátor se vymezuje jako kompetentní informovaný mluvčí, hodnocení situace jako logické posiluje jeho kompetentní obraz a komunikační pozici.

(336) JK: no já vím no a tak to je logický že jo. tak je to určitý abstraktum ta muzika. a vy ted' chystáte, že jo. ted' koncerty zase s jarem ne?

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

V následující výměně moderátor vyjadřuje subjektivní postoj, který frází *musím říct* formuluje jako nutné sdělení. Epistemické *samozřejmě* snižuje sílu pochvaly, neboť výkon hodnotí jako logicky očekávatelný. Generalizující *člověk* rozšiřuje přijetí subjektivního hodnocení na nspecifikovanou širší skupinu mluvčích. Svůj poslední názor moderátor subjektivizuje užitím kvantifikátoru *trošku*. V hostově odpovědi je totožná míra jistoty vyjádřena částicí *možná*, která v daném kontextu připouští souhlasné stanovisko obou komunikantů.

(337) JK: ale musím vám říct bylo to samozřejmě krásný. jak jinak u vás. ale když vás takhle člověk vidí trošku v siluetě a ty pohyby

JK: =je to je to trošku vážka.

DB: možná že jo.

Transkript 22 Show Jana Krause (s Danem Bártou)

5. Vyhodnocení hypotéz

V této kapitole uvedeme výsledky zkoumání jednotlivých hypotéz uvedených v kapitole 3. Ke každé hypotéze bude uvedena tabulka s výchozími daty. Grafické zpracování výsledků je uvedeno v Příloze II Grafické vyhodnocení hypotéz.

Hypotéza 1

Procentuální výsledky uvedené v tabulce 3 byly aritmeticky zaokrouhleny na celá procenta. Hodnoty vzájemného poměru modalizovaných replik byly aritmeticky zaokrouhleny na dvě desetinná místa. Z pořadů, jejichž součástí jsou reportáže s dalšími mluvčími, byly excerpovány pouze promluvy moderátora a hlavního hosta.

Z výsledků analýzy jednotlivých transkriptů vyplývá, že nadpoloviční většina replik byla epistemicky modalizována v pěti případech (viz transkript č. 3, 13, 16, 17, 24). Ve všech případech zároveň platí, že zachycená převaha modalizovaných replik pochází z výpovědi hosta, nikoli moderátora.

Výrazný rozdíl se navíc ukázal i mezi užíváním prostředků epistemické modalita moderátorem a hostem obecně. Vzájemný procentuální poměr modalizovaných replik mezi komunikačními partnery zachycuje poslední sloupec tabulky. V šesti případech (transkript č. 2, 5, 8, 11, 14, 22) převažují epistemické prostředky užití moderátorem nad prostředky užitými hostem. Navíc nepoměr užitých prostředků je významně menší, jak dokládají údaje v tabulce.

Pro 75 % analyzovaného korpusu tedy platí, že epistemická modalita je nadstavbovou kategorií, jež není explicitně vyjadřována.

Tabulka 3 Hypotéza 1

Číslo transkriptu	Počet replik moderátora		Počet replik hosta		Modalizované repliky moderátora v %	Modalizované repliky hosta v %	Poměr (procentuální) modalizovaných replik: host/ moderátor
	Všechny	Mod.	Všechny	Mod.			
1	73	14	71	26	19%	37%	1,95
2	77	27	70	19	35%	27%	0,77
3	24	10	22	17	42%	77%	1,83
4			16	7		43%	
5	36	9	49	10	25%	20%	0,8
6	55	14	52	18	25%	35%	1,4
7	118	7	114	14	6%	12%	2

8	53	25	52	24	47%	46%	0,98
9	72	17	72	18	24%	25%	1,04
10			28	12		43%	
11	29	10	28	7	34%	25%	0,74
12	63	18	40 (MT)	17	29%	43%	1,48
			44 (JR)	22		50%	1,72
13	42	13	45	29	31%	64%	2,06
14	85	22	85	20	26%	24%	0,92
15	93	14	96	32	15%	33%	2,2
16	55	10	49	37	18%	76%	4,2
17	41	13	38	26	32%	68%	2,12
18	93	15	87	39	16%	45%	2,81
19	81	16	81	29	20%	36%	1,8
20	44	11	44	22	25%	50%	2
21	99	26	97	41	26%	42%	1,62
22	133	28	128	23	21%	18%	0,86
23	68	12	68	27	18%	40%	2,2
24	32	8	31	19	25%	61%	4,07
25	60	6	61	21	10%	34%	3,4

Hypotéza 2

V jednotlivých transkriptech byla stanovena hypertémata v pořadí, v němž byla postupně nastolována v průběhu dialogu. Při stanovení počtu replik byly brány v potaz pouze repliky verbální, odhlížíme tedy od reakci čistě mimických a od řeči těla. Stanovení hranic hypertématu kopíruje pragmatické funkce úvodních a koncových pasáží dialogu. Přitom platí, že v uvítacích pasážích se epistemické prostředky spíše vyskytují, s výjimkou 6 transkriptů, v nichž moderátor hosta stručně a objektivně představuje divákům a oba komunikanti si vyměňují pozdravy. V koncových pasážích sloužících k rozloučení s hostem se epistemické prostředky převážně nevyskytují. Výjimkou jsou pořady obsahující předtočené reportáže, jimiž se moderátor po ukončení dialogu obrací k divákům. Podobně ze strukturních důvodů chybí loučení v monologickém transkriptu číslo 4. V několika případech také moderátor zahrne rychlé rozloučení do své závěrečné repliky bez předělu.

V dalším textu se řídíme podle obsahově tematické náplně replik. Pro účely analýzy odhlížíme od způsobu navazování jednotlivých hypertémat. Počty prostředků v jednotlivých hypertématech jsou ovlivněny individuálními zvyklostmi mluvčích a také celkovou délkou replik v daném hypertématu. Hustota epistemických prostředků je přibližně patrná v případech, kdy si odpovídají vysoký počet replik a užitých prostředků.

V případech, kdy se počet zachycených prostředků výrazně liší od počtu replik, je rozložení prostředků závislé na konkrétním tématu.

Od převažujícího trendu nárůstu počtu epistemických prostředků s rostoucím počtem replik v rámci hypertématu se odchyluje transkript 6, který vykazuje klesající spojnicí trendu. V transkriptu byly doloženy dva výskyty opačného poměru replik k epistemickým prostředkům. Jedná se o případy, kdy host v dialogu s moderátorem vypráví o událostech ze své minulosti. Moderátor v tomto kontextu klade převážně upřesňující otázky v zájmu snazší srozumitelnosti a vyšší dynamiky příběhu pro diváky. Ve druhém hypertématu se host snaží vyhnout odpovědi na otázku položenou moderátorem, aby neohrozil pověst či tvář svých kolegů.

U transkriptu 11 se projevuje vyrovnaný trend. Počet užitých prostředků je stabilní bez ohledu na počet replik v hypertématu. Tento výsledek může být ovlivněn například i mírou dodržování maximy kooperace. Host v průběhu dialogu často dává najevo, že udržuje pozornost. Tato strategie však místy narušuje plynulost rozhovoru a uměle navyšuje počet replik v hypertématu. Protože backchannel signály nemají faktografický přínos pro probíhající komunikaci, nenavyšuje se s počtem replik vždy počet epistemických prostředků.

Tabulka 4 Hypotéza 2 – Počty hypertémat, replik a modálních prostředků v transkriptech

Hč	RP	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1	R	2	12	1	2	2	15	1	6	2	6	8	2	8	5	5	4	3	3	1	2	3	2	2	2	3
	P	3	4	1	5	5	12	0	3	1	2	6	3	12	7	2	0	1	1	1	0	1	3	0	0	0
2	R	12	13	2	1	10	9	4	4	11	1	2	15	6	58	24	10	4	6	8	10	48	49	32	9	28
	P	5	7	4	4	3	24	0	4	4	3	14	12	8	17	18	22	4	11	1	11	23	3	7	17	27
3	R	12	10	2	1	18	26	20	14	5	3	4	7	21	14	13	4	8	10	15	14	58	4	52	4	8
	P	6	2	4	1	2	3	5	4	3	5	8	2	25	5	12	9	10	15	12	14	51	2	31	4	16
4	R	12	8	6	3	26	8	14	9	18	1	7	4	11	30	11	5	4	10	20	22	22	34	12	4	17
	P	11	1	13	8	20	7	4	11	1	3	3	9	2	16	13	25	15	5	15	11	15	7	9	16	12
5	R	6	2	8	1	14	17	16	1	6	1	22	6	9	14	13	2	2	6	26	16	6	48	20	4	15
	P	3	1	14	7	2	3	4	4	4	1	9	8	24	13	8	3	4	2	18	34	10	12	7	11	8
6	R	8	13	6	1	13	x	14	12	6	1	6	2	2	29	43	12	2	6	31	20	23	37	5	13	38
	P	3	4	14	15	5		3	10	1	3	0	2	7	6	15	24	9	9	19	25	11	5	12	16	11
7	R	6	7	8	1			60	44	8	1	x	10	5	10	19	8	6	17	13	4	21	5	2	2	26
	P	4	0	6		0		15	9	1	0		8	11	3	7	10	17	21	6	0	15	3	6	16	7
8	R	10	22	2				29	10	8	2		10	7	14	5	7	2	12	28		12	28	10	4	4
	P	8	3	9				2	4	4	2		11	10	8	1	4	5	11	29		1	4	15	33	5
9	R	4	21	2				18	3	10	1		2	10	1	31	6	4	5	10		3	16	8	8	2
	P	5	4	10				2	3	1	3		6	23	0	12	15	5	2	1		0	9	1	12	0
10	R	12	47	6				2	2	4	1		14	9		9	24	4	6				11	2	4	2
	P	2	15	17				0	0	1	0		10	20		5	29	8	10				3	0	0	0
11	R	4		3						18	1		18	1		20	2	2	6							
	P	0		3					7	1	1		8	0		12	12	11	1							
12	R	6								2	1		23			22	2	4	5							
	P	1							2	4	2		17			5	4	12	7							
13	R	16								4	1		13			1	5	4	5							
	P	8							1	2	2		4			0	12	20	3							
14	R	18								10	1		22				4	6	10							
	P	7							6	3			17				8	19	7							
15	R	4								6	1		1				2	4	6							
	P	3							8	0			0				8	10	1							
16	R	4								4							2	6	8							
	P	1							2								0	3	7							
17	R	7							10									6	10							
	P	5							3									2	0							
18	R	2							10									4	4							
	P	0							2									5	5							
19	R								3									3	16							
	P								0									0	18							

Hč – Hypertéma číslo

RP – Repliky | Prostředky transkriptu

¹⁰ V následujících tématech byly doloženy tyto počty replik a epistemických prostředků 4/16; 3/1;2/2.

Hypotéza 3

Pro vyhodnocení hypotézy 3 byly v každém transkriptu vyhledány přímé otázky zjišťovací a doplňovací. Pokud byly použity, byly zaznamenány také otázky vylučovací. Presumptivním otázkám formulovaným s negací byla věnována pozornost pouze v případě, že navíc obsahovaly epistemický výraz. Počty modalizovaných replik v jednotlivých transkriptech byly získány jako součet modalizovaných replik hosta a moderátora.

Trend převahy zjišťovacích otázek nad doplňovacími je porušen u monologického transkriptu číslo 4, v němž můžeme zaznamenané otázky vzhledem ke způsobu prezentace sdělení považovat za řečnické. Od trendu se dále odchyľují transkripty interaktivního pořadu Hydepark, v nichž moderátor reprodukuje nejprve dotazy diváků a následně je může, avšak nemusí doplnit návaznými otázkami. V transkriptu číslo 12 je odchylka od trendu zanedbatelná, mohla být způsobena například paralelní přítomností dvou rovnocenných hostů ve studiu. Transkript 9 zachycuje situaci, kdy moderátorka využívá erudice hosta a směřuje své otázky na podrobnosti k nastoleným tématům, která jsou pro hosta typická. Transkript číslo 13 se vyznačuje celkově relativně nízkým počtem otázek vzhledem k délce dialogu. Moderátor zde (patrně pod vlivem blízkého vztahu s hostem) rozvíjí jeho myšlenky doplňovacími otázkami.

Tabulka 5 Hypotéza 3 Poměr otázek Z/D vs. průměr EM na repliku

Transkript Číslo	Zjišťovací otázka Z	Doplňovací otázka D	Vylučovací Otázka V	Poměr: Z/D	Počet EM	Počet mod. replik	Průměr EM na mod. repliku
1	41	11	1	3,73	75	40	1,875
2	37	11	1	3,36	41	46	0,89
3	11	6	0	1,83	95	27	3,52
4	3	4	0	0,75	40	7	5,71
5	13	10	0	1,30	37	19	1,95
6	26	6	0	4,33	49	32	1,53
7	32	11	1	2,91	35	21	1,67
8	26	11	1	2,36	52	49	1,06
9	35	55	2	0,64	52	35	4,33
10	4	3	0	1,34	34	12	2,83
11	12	7	2	1,71	40	17	2,35
12	20	23	2	0,87	117	47	2,49
13	8	16	0	0,50	142	42	3,38
14	27	12	1	2,25	75	42	1,79
15	29	16	1	1,8125	110	46	2,39
16	18	28	2	0,64	185	47	3,94
17	16	23	0	0,70	170	39	4,36
18	46	31	3	1,48	155	54	2,87
19	35	11	1	3,18	102	45	2,27
20	12	6	0	2,00	95	33	2,88
21	50	14	1	3,57	127	67	1,90

22	37	13	2	2,85	51	51	1,00
23	25	19	1	1,32	88	39	2,26
24	24	10	1	2,40	125	27	4,63
25	30	27	3	0,74	86	27	3,19

Hypotéza 4

Pro vyhodnocení hypotézy 4 byly z korpusu excerpovány doložené epistemické prostředky. Pro další analýzu byl excerpovaný materiál rozdělen na dvě velké morfosyntaktické kategorie, tedy prostředky slovesné a neslovesné. V rámci každé z kategorií byly prostředky rozděleny podle vyjadřované síly přesvědčení tak, že kategorie 1 vyjadřuje plné přesvědčení, kategorie 2 střední stupeň přesvědčení a kategorie 3 zahrnuje nejnižší stupeň přesvědčení a pracovníčně k sobě přičleňuje i indikátory cizího mínění. Prostředky byly seřazeny sestupně podle absolutní frekvence v korpusu.

Z tabulky vyplývá, že rejstřík slovesných i neslovesných prostředků je obdobně rozsáhlý. Mezi slovesnými prostředky byl však zaznamenán vyšší podíl soliterních lexikálních jednotek (jejichž počet v korpusu nepřekračuje 5 výskytů). Absolutní frekvence výskytu prostředků na prvních příčkách tabulky jsou srovnatelné.

Zastoupení různých reprezentantů jednotlivých stupňů přesvědčení mezi oběma typy prostředků je rovněž srovnatelné. Výrazný rozdíl se však projevil v absolutním zastoupení prostředků kategorie 1 a 2, kdy u slovesných prostředků výrazně převládá kategorie 2. Její typický reprezentant sloveso *myslet* a *moci* vytváří v dialogu zpravidla prostor pro uplatnění maximy skromnosti, čímž rozšiřuje prostor komunikačního partnera. U neslovesných prostředků naopak převládá podobným rozdílem zastoupení kategorie 1. Jejím typickým reprezentantem je výraz *samozřejmě*, kterým mluvčí obvykle vyjadřují nejen zjevnost sdělovaného obsahu, ale implicitně také přesvědčení, že komunikační partner je informován stejně dobře.

Tabulka 6 Hypotéza 4 Použité slovesné a neslovesné prostředky

Prostředek Číslo	Prostředky slovesné			Prostředky neslovesné		
	Prostředek	Počet užití	Kategorie	Prostředek	Počet užití	Kategorie
1	myslet	157	2	asi	190	2
2	mocet	91	2	samozřejmě	172	1
3	vědět	68	1	možná	96	2
4	nevědět	61	3	úplně	94	1
5	nemyslet	45	2	třeba	67	2
6	muset	32	1	vopravdu	66	1
7	muset říct	29	1	určitě	59	1
8	vidět	29	1	opravdu	52	1

9	futurum	28	1	pocit	49	2
10	říkat si	28	2	možný	37	2
11	věřit	23	1	uplně	30	1
12	znát	21	1	fakt	28	1
13	nemoct	18	3	jasně	24	1
14	říkat	16	1	podle +obj	21	3
15	tvrdit	15	1	rozhodně	19	1
16	nemuset	13	2	jistě	18	1
17	vnímat	12	2	těžko	15	3
18	nevypadat	11	3	snad	13	2
19	přepokládat	9	2	pochopitelně	12	1
20	vypadat	8	2	jasný	11	1
21	tušit	7	2	pravděpodobně	9	2
22	zdát se	5	2	absolutně	9	1
23	být přesvědčen	5	1	zřejmě	9	2
24	přijít	5	2	moc + mod+ neg	9	2
25	domnívat se	4	2	prý	4	3
26	neznat	4	1	přibližně	3	2
27	koukat	3	3	dojem	2	2
28	jevit se	2	2	údajně	2	3
29	nezdát se	2	3	zřejmý	2	1
30	počítat	1	1	bezesporu	1	1
31	soudit	1	1			
Kategorie 1	Slovesné	272	13	Neslovesné	597	15
Kategorie 2		386	13		484	11
Kategorie 3		95	5		42	4
Σ kategorií		753	31		1123	30

Na základě výše uvedených výsledků jednotlivých analýz můžeme vyslovit konečné stanovisko k jednotlivým hypotézám. Pro přehlednost jsou výsledky uvedeny v tabulce 7.

Tabulka 7 Vyhodnocení hypotéz

Značka	Formulace	Výsledek
H1	Nemodalizované výpovědi tvoří v každém zkoumaném mediálním dialogu bázi komunikace.	Přijímáme
H2	S délkou rozvíjení tématu stoupá počet modálních prostředků zejména na lexikální rovině.	Přijímáme
H3	Typ otázek užitých moderátorem ovlivňuje míru užití epistemických prostředků v dialogu.	Přijímáme
H4	V dialozích existuje významný rozdíl v míře užití slovesných a neslovesných epistemických prostředků.	Nepřijímáme

6. Epistemická modalita v komunikaci

Při rozboru komunikačních situací je třeba zohlednit několik faktorů, jednak jde o různá vyjádření významu modálních modifikátorů, jednak o skopus některých modifikátorů, který může být rozpoznatelný teprve na základě kontextových poznatků případně přípustných rozvití sémantické struktury výpovědi. *Snad tomu uvěřil, protože nic nenamítl. Snad tomu uvěřil, protože o tom už něco četl. Pavel nás údajně napomenul kvůli porušení předpisů.* Z povahy mluvených komunikátů, zejména z jejich spontánnosti a nedostatečné výpovědní perspektivy, mohou vyplývat modifikace skopusu epistemických výrazů v příkladu figuruje částice *asi*.

(338) KŠ: *ano, ano e ty teda jako se jaksi vybavuješ teda i solidně, ne? výbavu máš asi golfovou, čili do toho jsi asi už trošku jako investoval?*

Transkript 5 Všechnopárty (s Markem Ebenem)

Interpretace ukázky v kontextu zařazuje částici *asi* do pozice před sloveso, ačkoliv byla v mluveném projevu umístěna před adjektivum mezi členy syntaktické dvojice (=golfovou výbavu *asi máš/asi máš golfovou výbavu*). Existují navíc i příklady výpovědí, v nichž nelze dospět k jednoznačné interpretaci. Jde o případy, kdy není možné přesně vymezit skopus epistemických modifikátorů nebo komentorů: *Musí si opravdu všechno hodně zasloužit.* (Danielová, 2011)

Na příkladu dialogu z talkshow Všechnopárty s Markem Ebenem a s Anetou Langerovou doložíme některé další teoretické problémy odrážející se v jazykové komunikaci. Performativně užitá sloveso *vědět*, které má potenciál, demonstrovat jistotu mluvčího, například v situacích přesvědčování, může nabývat hodnot implicitní přípustky, je-li využito v dialogu, umožňuje zároveň formulovat otevřenou otázku doplňovací jako uzavřenou otázku zjišťovací a získat kontrolu nad průběhem dialogu.

(339) KŠ: *ahoj, posad' se. jaký byly tvoje začátky, marku? já vím, že ty seš takovej spíš jako (.) nikdy jsem tě neviděl hrát fotbal, nikdy jsem tě neviděl hrát hokej. akorát se potkáváme u kulečníku. a teďka k tomu golf. čili to je první sport, kde ty seš (.) první tvůj, kde seš na vzduchu při sportování, je to tak?*

Transkript 5 Všechnopárty (s Markem Ebenem)

K Lyonsovu (1977) upozornění, že se nemohou kombinovat epistemické modální predikáty, je třeba dodat, že totéž omezení platí i pro neharmonické prostředky adverbialní a adjektivní. *Asi určitě přijde pozdě. Je to možný jistý vítěz.* (i když je to jistý=jeden možný vítěz). Oprávněnost otázky je podpořena i opakováním evidenciálního dokladu, *nikdy jsem*

tě neviděl..., který jednak uvádí zdroj informace, jednak, podobně jako epistemické modifikátory, vyjadřuje distanci mezi mluvčím a pravdivostí informace. Opakování plné evidenciální formy by mohlo být hodnoceno jako příklad ikonického využití jazyka, jde o prostředek zesílení významu podobně jako hovorové varianty modifikátorů *mooožná* naznačují větší míru nejistoty mluvčího. Z komunikačních situací navíc vyplývá pragmatické omezení ikonického *mooožná* na vyjádření ochoty mluvčího k realizaci děje či na hodnocení relevance cizího mínění. Další otázkou vyžadující bližší prozkoumání je užití generických výpovědí k potvrzení vlastního názoru, k prostředkům této formální transformace patří v češtině výrazy, *jeden, člověk*. Tyto výrazy obsahují implicitní totální kvantifikátor. Umožňují mluvčímu dodat svému výroku komunikační relevanci, protože odkazují na hypoteticky větší skupinu zasvěcených mluvčích.

Vedle toho umožňují také zahrnout do skupiny i posluchače, a tím posílit jeho pozornost výraz *člověk* totiž může být antecedentem jak zájmen 3. osoby singuláru, tak 2. osoby plurálu. Navíc je možné pomocí této struktury vyjádřit i vlastní názor, pokud je skupina zasvěcených mluvčích znovu (lokálně) zúžena na aktuálního mluvčího. K tomu mohou sloužit výrazy *pokud vím, aspoň myslím, podle mě*. Objektivizující charakter má i rozšíření epistemického hodnocení na větší skupinu lidí, které je navíc doplněno tentokrát popisným, tedy neepistemickým vyjádřením jistoty, viz následující doklad *k mému údivu, i k mému údivu, to jsem nečekal*.

Okruh zasvěcených je rozšířen pomocí gradace, tedy implicitně. Tematizace překvapení je naopak explicitní, strukturně umožňuje obohatit výpověď o předmětnou větu vyjadřující schopnosti mluvčího. Přejechy mezi epistemickou modalitou a evidencialitou mohou vysvětlit vznik struktur důvodově důsledkových *pak jsi se určitě nějak vypracoval, že už hraješ turnajem to tě někdo přesvědčil...* Pokud budeme vycházet z předpokladu, že mluvčí jednají kooperativně, vyplývá ze závěrečné otázky platnost presupozice *hraješ turnaje*, z platnosti presupozice na základě zkušenostního kontextu pak vyplývá, že se hráč epistemicky nutně zlepšil, předpoklad tedy tíhne k významu přesvědčení. Evidenciální postoje mohou být samy o sobě považovány za vnitřně škálované, podobně jako postojové modifikátory, a to i v rámci jedné oblasti zdrojů přesvědčení. Pokud se mluvčí odkazuje na inferenci, může volit mezi z toho (v kontextu logicky) vyplývá, nebo kontext předpokládá, není jisté, zda pomyslná hranice není zakotvena pouze v konotacích logických předpokladů. Škála ostatních jistotných modifikátorů mimo krajní polohy je ostatně určována sémantickými rysy, včetně konotací jednotlivých výrazů, a s ohledem na jejich polysémii. Na hierarchizovaných výpovědích, pojatých jako sekundární diateze s reflexivní

formou dokazuje, že mezi epistemickou a dynamickou či deontickou modalitou existují plynulé přechody ve výpovědi.

(340) ME: *no von to věděl. ono se to pozná taky podle toho, jak (.) v jakém pořadí se odpaluje. protože ten nejhorší hraje jako poslední.*

Transkript 5 Všechnopárty (s Markem Ebenem)

Vyjádření *ono se to pozná taky podle toho, v jakém pořadí se odpaluje* je reflexivní pasivizace zastoupena dvakrát, budeme se ale zabývat jen prvním dokladem. *Pozná se to*, implikuje, že je možné to poznat, tedy existuje někdo, kdo je schopen/vzhledem ke komu je možné to poznat. Přechod mezi kategoriemi je založen na předpokladu, že schopnost jedince se zakládá na jeho uvědomění si potenciální možnosti.

Podobný rozdíl nesený morfologickou informací můžeme předpokládat u slovesných tvarů (potenciálně) evidenciálního slovesa *vidět*. V první osobě singuláru i plurálu může sloveso vyjadřovat zvažování možností, což umožňuje naplnit komunikační funkci vyhýbavého slibu.

Ve druhé osobě singuláru se může jednat o významy oznámení, plného slibu, ale i slibu nabytí schopnosti. Na možnost pojatou jako schopnost se dále může vázat ochota mluvčího, tato kombinace rysů se vyskytuje v komunikačních aktech žádosti a prosby. Mluvčí v takových případech zkoumá, zda je posluchač ochoten vykonat skutek, který je pokládán z hlediska posluchače za možný. Rys ochoty se může, ale nemusí přímo uplatnit ve výpovědi, což se odráží v protikladu forem *Můžeš/Mohl bys mi to tady podepsat?* Explicitní vyjádření se pojí s formou kondicionálu. Libovolný z rysů lze ponechat v implicitní rovině, proto se v komunikaci setkáváme i s podobami: *podepsal byste se mi?; případně podepíšete se mi?*

(341) ME: *... tam jsme si kontrolovali ty výsledky. ty moje strašné a ty jejich pěkné. a v tu chvíli došlo ke kuriózní situaci, že v těch cihelnách byl u vedlejšího stolu něký (.) něká rodina a ti měli asi tak desetiletého kluka. a ten desetiletý kluk za mnou přišel, jestli bych se mu podepsal.*

Transkript 5 Všechnopárty (s Markem Ebenem)

Z hlediska demonstrace rozdílů mezi logickou a jazykovou sémantikou a jako argument pro nezbytnost pragmatického rozměru pro úspěšnou komunikaci, je vhodné analyzovat výpověď *ale to ještě nic neznamena, může se stát, taková zelená karta, třeba, nebo...* Mluvčí se snaží popřít existenci přímé logické následnosti mezi fakty a uvádí příklady, kdy logická implikace neplatí. Prezentovanou jistotu o platnosti informace proto zmírňuje na pouhou domněnku. Pravděpodobnost situace lze hodnotit i prostřednictvím

adjektiv, která mají přímý vztah k modálním adverbiím. Na rozdíl od modálních a modálně postojových sloves nelze adjektiva užít performativně, protože z primárně nejsou dynamická. Na základě konotací ale můžeme výpovědi došlo ke kuriozní situaci hodnotit jako epistemicky popisné. Modální modifikátory neslovesné povahy mají potenciál vyjádřit rozdíl mezi preferovanou a předpokládanou situací.

Rozpor mezi předpokladem a skutečností vyjadřuje například částice *přece*, v protikladu k preferenčnímu *snad*. *Přece* je navíc ve srovnání se *sice*, implicitně deliberativní, proto může zahrnovat i emocionální odstín zvolání, podivové otázky. Podobný význam jako *přece* má i epistemická struktura, *jak je možné, že*. Oba příklady mohou přesahovat do sémantické oblasti záhodnosti, mohou tedy implikovat neuskutečnění preferovaného děje. Není nutné, aby se vždy jednalo o obecnou preferenci, mluvčí může vyjadřovat preferenci ryze osobní, i když ji vyjadřuje jako záhodné jednání. (342) ME: *tak jsem se zeptal jedné místní dámy, která tam prodává reality a taky hraje golf, e a jako jak je to možný, že prostě to tam nikdo nesbírá? (...)*

Transkript 5 Všechnopárty (s Markem Ebenem)

V daném kontextu se jedná o sbírání golfových míčků na greenu. Navíc odpověď na otázku podobného typu může obsahovat takové důvody (ne)realizace děje, které popřou implicitní význam záhodnosti

6.1 Vliv diskurzu komunikace na její podobu a užití epistemické prostředky

Tato podkapitola vychází z rozpoznání cílů komunikace jako interakce a také z rozpoznání dílčích cílů jednotlivých komunikantů. Vycházíme z předpokladu, že komunikanti mají zájem na zachování vlastní tváře, přitom ale zohledňují vliv pevné komunikační role, kterou zastávají. Příznakovost konstrukcí vyjadřujících názor se hodnotí s ohledem na diskurzivní omezení platná pro daný typ textu. Obvyklá struktura komunikátů téhož druhu vychází jednak z rolí a vzájemných vztahů jednotlivých mluvčích, jednak odráží očekávání příjemců daného typu textu. V běžné komunikaci se například s různou frekvencí setkáváme s logicky ekvivalentními konstrukcemi. *Je to možné/není to nemožné*. Hodnocení druhé formy jako vyhýbavé nebo naopak zdvořile rezervované odpovědi bude záviset na diskurzivních zvyklostech týkajících se záporných hodnocení. Zaměňování kladu a záporu je podstatou řečnického tropu *litotes*. Komunikační prostor, který tento prostředek vytváří, je širší než prostor tvořený výpovědí bez větné negace, ale s protikladným hodnotícím výrazem. Následující ukázky komunikátů slouží primárně

k ověření předpokladu, že pomocí analýzy modálních výrazů, s epistemickou platností lze charakterizovat dialogickou interakci.

V následujících ukázkách jsou zastoupeny dva dialogy s Anetou Langerovou, první rozhovor vede Jan Kraus a druhý Karel Šíp. Z kapacitních důvodů zaznamenáváme pouze repliky explicitně modalizované.

Show Jana Krause s Anetou Langerovou

Bude má v tomto případě význam futurální, epistemická modalizovanost predikátorem *myslím* pragmaticky blokuje význam slibu. Dovětek *doufám* vyjadřuje kongruentní preferenční postoj.

(343) AL: *ano klidný jakoby vizuelně asi klidný ale je to energický zas na druhou stranu. teda já si aspoň myslím <že bude> doufám.*

Transkript 7 Show Jana Krause (s Anetou Langerovou)

Obě repliky jsou modalizovány stejně, příznakové umístění záporu v odpovědi může zdůraznit subjektivitu epistemického přesvědčení.

(344) JK: *no ne to se musí hejbat trošku*

AL: *já si nemyslím, že musí*

Transkript 7 Show Jana Krause (s Anetou Langerovou)

Jako argument je v dialogu užito opakování předchozího výroku, respektive jeho obměny v případě respondentky. Výraz *pravda* bychom mohli interpretovat jako částečné synonymum pro *názor*. Smysl repliky je obměnou repliky předchozí, implicitní nesouhlas s moderátorem.

(345) AL: *nojo to je zas ta vaše pravda něká, žejo*

JK: *cože to je moje?*

AL: *pravda vaše*

Transkript 7 Show Jana Krause (s Anetou Langerovou)

Jako argument je v dialogu užito opakování předchozího výroku, respektive jeho obměny v případě respondentky. Výraz *pravda* bychom mohli interpretovat jako částečné synonymum pro *názor*. Smysl repliky je obměnou repliky předchozí, implicitní nesouhlas s moderátorem.

(346) JK: *no ale tak pro nás mladý tam musí bejt pohyb*

((smích publika))

Transkript 7 Show Jana Krause (s Anetou Langerovou)

Implicitně teleologické vymezení *pro nás mladý* (= aby se vaše vystoupení líbilo nám mladým) může naznačovat odklon od epistemické modality v pravém smyslu slova. V příkladu dochází ke střetu podmínek pro splnění předpokládaného přání a neochoty mluvčí podmínky splnit. Předpokládané přání je implicitně ospravedlněno kontextem obvyklých důvodů. (Umělci obvykle mají zájem na svém úspěchu, protože i lidé obecně mají zájem na svém úspěchu) Tázací dovětek operuje na platnosti celé výpovědi, předpokládané přání se považuje za implicitně odpovídající pravdě.

Mluvčí využívá pragmatickou formu částečného souhlasu k vyjádření nesouhlasu. Choreografie je prezentována jako možná podmnožina jevištního pohybu, nikoli jako nutná podmínka jeho existence. To odpovídá přání mluvčí netančit na jevišti. Rozdílné standardy definující charakteristické vlastnosti mentálních objektů jsou základem neporozumění nebo pragmatických sporů o definice. V širším kontextu jsou dokladem relativní povahy hodnot a mohou být v krajním případě nástrojem manipulace ve smyslu konstrukce reality.

(347) AL: *no ale tak to neznamená, že tam musí bejt choreografie žejo*

Transkript 7 Show Jana Krause (s Anetou Langerovou)

Mluvčí přistupuje na námitku s výhradami. Indikativ plurálu s inkluzivním *my* vyjadřuje očekávání mluvčího. Interpretace měrového určení/částice *trošku* je kontextuálně volná. Nevystupuje z roviny osobního konceptu každého z mluvčích. Jako neurčitá kvantifikace je nutně relativní, chybí ale jakákoliv zvyková stupnice. Kontext implikuje pouze význam méně než *trošku*.

(348) JK: *no nemusí ale musí to trošku ((rytmické gesto)) jedeme ne*

Transkript 7 Show Jana Krause (s Anetou Langerovou)

Na základě výše uvedeného mluvčí vyjadřuje vlastní názor, odlišný od moderátorova.

(349) AL: *no a tak to si myslim že jakoby (.) že že trošku jako jede žejo, ale*

Transkript 7 Show Jana Krause (s Anetou Langerovou)

Furt jako absolutní kvantifikátor časového rozsahu je v oblasti epistemické modality snadno zpochybnitelný, protože mluvčí vycházejí z různých pozorovacích bází. Kvantifikátor někdy odpovídá dimenzi možné platnosti, jeho užití ve zjišťovací otázce vylučuje, aby byl moderátor přesvědčen, že je host vždycky živelný. Tento kontext je vhodný pro podivovou otázku.

(350) JK: *a jste někdy živelná?*

AL: *<já sem furt živelná.>*

JK: prosimvás?

AL: no já si myslím že jo no

JK: furt?

AL: no jo no

Transkript 7 Show Jana Krause (s Anetou Langerovou)

Všechnopárty s Anetou Langerovou

Výpověď předpokládá vysokou míru pravděpodobnosti cizího mínění na základě obvyklého modelu lidského mimojazykového jednání. (Lidé se dobrovolně rozhodují o způsobu trávení volného času na základě svého zájmu o různé aktivity.) Vzhledem hostu vytváří pozitivní atmosféru.

(351) KŠ: přátelé, naším dalším hostem je vám jistě dobře známá a vámi určitě oblíbená zpěvačka aneta langerová! (...)

Transkript 14 Všechnopárty (s Anetou Langerovou)

Odpověď zprostředkovává potvrzení domněnky a poskytuje doplňující informaci s implicitním odkazem na omezené možnosti paměti. *Myslím* implikuje snížení jistoty ve srovnání s dobou vzniku informace před okamžikem promluvy. Pragmaticky může napomáhat snížení relevance poskytované informace, pak by se jednalo o variantu vyjádření autorské skromnosti.

(352) AL: ne, ne, byla jsem druhá. myslím.

Transkript 14 Všechnopárty (s Anetou Langerovou)

(353) KŠ: =uváděl, pokud si pamatuju, suž je to mnoho let, ale pamatuju si, snejen že si na vás pamatuju, ale pamatuju si, sže tenkrát, v těch patnácti, že jste to měla tak, jako jedna ku jedný, že to ještě ještě jste nevěděla, že budete zpěvačkou profesionální

Transkript 14 Všechnopárty (s Anetou Langerovou)

Obdobný doklad, výplňková slova *jako* můžeme v závislosti na mluvním tempu interpretovat buď jako formulační pauzy nebo jako prostředky snížení důležitosti vlastní úlohy v popisované situaci. Vzhledem k četnosti jejich výskytu se pravděpodobně jedná o formulační prostředky.

Epistemický predikát vyjadřuje zdvořilý rezervovaný nesouhlas, neurčitost vyjádření plyne i z relativní kvantifikace, *kde* směřuje k většině v rámci relevantní množiny (soupeřů), *kde* navíc prochází všemi podmnožinami, bez rozdílu úrovně. Jde tedy o proporce dané škály.

(354) KŠ: *a vy jste porážela kdekoho tenkrát.*

AL: *to nevím. já jsem měla dost velké trauma <s tím tenisem protože>*

Transkript 14 Všechnopárty (s Anetou Langerovou)

Argument moderátora je založen na vizuální evidencialitě, která stojí v hierarchii zdrojů na nejvyšší pozici, přesto nedokazuje nepravdivost odpovědi, protože mezi situacemi není vztah logické následnosti.

(355) KŠ: *já jsem vás tam nikde neviděl!*

AL: *jo, já jsem tam byla.*

Transkript 14 Všechnopárty (s Anetou Langerovou)

Neharmonicky užitá epistemická slovesa a částice *asi* vyžadují, aby subjektivní prostředek (v Lyonsově smyslu) zahrnoval prostředek objektivní. Nabízí se proto deduktivní postup, který z premis *Sláva mění lidem život. a Host je člověk. odvozuje, že to asi muselo změnit život. Teda* může být v kontextu interpelováno jako částice, vyjadřující velkou míru. (V souvislosti s tím že logická spojka tedy vyjadřuje vyplývání, tedy nutnou souvislost.)

(356) KŠ: *ale tak jako ten váš start, vy jste vyhrála takovou tu soutěž, co byla úplně první, vo těch superstárech, žejo, jste vyhrála. a to vám asi muselo teda změnit život hodně. jak hodně?*

Transkript 14 Všechnopárty (s Anetou Langerovou)

V konkurenci vlastního názoru a cizího mínění typu hearesay není cizí mínění signalizováno ekonomicky na začátku výpovědi, proto je nutné opakovat postojový predikátor, jehož dosah zahrnuje celou výpověď. Uvedená povrchová realizace může být důsledkem nedostatečné výpovědní perspektivy. K obsahově koherentní interpretaci by bylo nutné reinterpretovat mezivětné vztahy: *Myslím (si) že to vždycky dopadlo v nějakých mezích dobře* (= v mezích objektivních možností a okolností), a proto není pravda, že situace je tak komplikovaná, *jak se říkalo*. Vyloučení cizího mínění ve prospěch vlastního názoru je podstatou rozporů, proto je očekávatelné.

(357) AL: *to je pro mě zpěv a hudba! proto jsem to takhle chtěla. myslím si, že i na úkor toho, jak to technicky bylo vlastně, paradoxně, nemožný, jak se říkalo, ale ono to zas tak nemožný nebylo, tak e tak myslím, že to vždycky dopadlo v nějakých jako mezích dobře. i když občas sem tam vypli nějakěj <mikrofon.>*

Transkript 14 Všechnopárty (s Anetou Langerovou)

Z dokladu je patrné, že informace z doslechu, jejichž původcem není mluvčí, mají obecně nižší subjektivní validitu, jejich zdroj bývá neznámý, co do kvality i velikosti skupiny (předpokládaných mluvčích).

(358) KŠ: *já nevím, jestli kdyžtak se vašich myslivců na to zeptejte, já nevím, co je na tom pravdy, ale já jsem slyšel a to mě velmi zaujalo, že to chodí mezi jelenama tak, že když je ta říje že dva se vo jednu laň perou, jo a ta laň je schovaná za křovíčkem a je s úplně jiným jelenem, než ti, co se o ni perou.*

Transkript 14 Všechnopárty (s Anetou Langerovou)

Mluvčí se distancuje od sebechvály/sebehodnocení, *musí* je interpretováno teleologicky (v zájmu objektivity).

(359) AL: *no tak ee těžko říct. já jsem teda (.) já to takle nedovedu netroufnu si říct, sjestli tam je něco takhle velkého, to musí posoudit lidi. (...)*

Transkript 14 Všechnopárty (s Anetou Langerovou)

Epistemické reflexivum implikuje neexistenci relevantní skupiny, která má v daném světě jistotu opravňující ji ke sdělení/slibu, zároveň však mluvčí připouští velkou míru shody s prezentovaným názorem. Skupinová interpretace názoru je podepřena právě užitím generického reflexiva v protikladu k první osobě singuláru.

(360) AL: *to se zatím neví, jak se bude jmenovat, hale vypadá to tak.*

Transkript 14 Všechnopárty (s Anetou Langerovou)

6.2 Plnovýznamová slovesa nabývající epistemickou platnost

V této podkapitole se budeme zabývat nemoďálními slovesy, která v některém ze svých významů nabývají epistemickou platnost. Pozornost bude věnována slovesům doloženým v analyzovaném korpusu. Rozbor bude založen na analýze valence a charakteristik valenčních participantů jednotlivých sloves. Přihlížíme i k přechodům mezi slovními druhy, konkrétně k přechodům mezi slovesy a moďálními částicemi.

K otázce mentálních performativů je třeba poznamenat, že ve většině případů nemají schopnost způsobit změnu světa. K výjimkám bychom mohli přiřadit slovesa vyjadřující vedle stupně jistoty i preferenční postoj, u nich lze totiž předpokládat implicitní apelativní potenciál. Přesto ale mentální performativy nemají schopnost působit změny přímo, proto je jejich performativita přinejmenším sporná. Zakládá se pravděpodobně na nadhodnocení dalších znaků této třídy sloves.

„Performativní slovesa jsou koincidenčně nedokonavá, tento rys sdílejí i mentální performativy, které ovšem postrádají nutnost verbální realizace. Popisují probíhající nebo i dokončenou kognitivní operaci.“ (Hirschová, 2012, s. 9)

Neempirický predikát *myslet (si)* reprezentuje homonymní formu, jejichž epistemické využití je podmíněno specifickou valencí. Nevětná doplnění jsou typická pro neperformativní užití slovesa (*myslet na někoho i myslet si na někoho*) vylučují epistemickou platnost. Epistemické *myslet si*, postupně poklesá na epistemickou částici, jejíž slovosledné postavení se rozvolňuje. Dokladem částicového charakteru je i ztráta reflexivizace. Epistemické *myslím* se kombinuje s jinými modálními částicemi, díky čemuž může jediná výpověď vyjádřit objektivní i subjektivní epistemickou modalitu různého stupně. V mluvené řeči roste i počet a druh možných využití epistemického *myslím* například jako uvozovací formule, (Čmejrková, 2007, s. 326), jako prostředek navazování na repliky partnera a na sebe sama, vycpávkový výraz k udržení slova a jako součást (umírněného) souhlasu či nesouhlasu. (Čmejrková, 2007, s. 336)

Sloveso *tušit* je doloženo ve významu *myslet* s nižší mírou vyjádřeného přesvědčení, funguje jako epistemický modifikátor zejména v případech, kdy je jeho sémantická složka *předvídat* v rozporu s kontextem.¹¹ K tomu dochází v situacích, kdy se *tušení* vztahuje k minulosti a vyjadřuje schopnost si informaci vybavit a míru jistoty týkající se přesnosti takto získané informace. Epistemicky užitě sloveso naplňuje formální vzorec *někdo tuší že/něco*.

Sloveso *předpokládat* vyjadřuje epistemický význam s jistotou očekávat, co se (ne)stane, jde o nutně asertivní sloveso, závazně neempirické. Prokazatelnost děje uvedeného v obsahové větě vyplývá ze situace jako preferovaná inference.

Sloveso *vidět* ve významu pozorovat, všimnout si, poznávat, zjišťovat, odkazuje k situaci, kdy je do vědomí mluvčího na základě vizuálně zprostředkované informace začleněna nová skutečnost, která je považována za prokázanou.

Sloveso *rozumět něčemu nějak* (= mít názor *myslet si* něco o něčem, chápat něco nějak) vyžaduje empirickou, úplnou informaci. Přesto predikát může vyjadřovat objektivní i subjektivní platnost informace. Subjektivita je zpravidla vyjádřena prostřednictvím vzorce *rozumět něčemu nějak* jako úvodní fráze pro hodnotící větu s *že*.

¹¹ Může se jednat o případy, kdy si mluvčí vybavuje minulé informace (transkript 1 a 18) Je rovněž možné vybavovat si informace o budoucích dějích, protože tyto informace byly získány v minulosti (transkript 20). V transkriptu 17 je doloženo užití slovesa *tuším* s parciálním skopusem.

Sloveso *doufat*, s důvěrou a s nadějí očekávat vyjadřuje preferenční postoj mluvčího, a to jednak ve spojení s obsahovou větou, jednak samostatně, tedy v případech, kdy obsahová věta podléhá kontextové elipse. Výpovědi budované na elipse jsou však ve funkci odpovědi na zjišťovací otázky s modálním slovesem dvojznačné. Např. *Můžete potvrdit, že nastane změna? – To doufám.*

a) *doufám, že to mohu potvrdit* (mluvčí zpochybňuje své zařazení jako kompetentní zdroj informací);

b) *doufám, že nastane změna, ale tvrdit to nemohu.*

Koukat ve významu divit se, tedy vyjadřuje jednak vysoko postavenou vizuální evidencialitu, jednak neočekávanost prezentované informace. Hodnocení může být ztvárněno jako kladné či záporné, v závislosti na komunikační situaci. Sloveso se v tomto významu může vyskytovat ve valenčních vzorcích s vedlejší větou uvozenou spojkou *jak* (s implicitním významem nad očekávanou mírou) nebo se spojkou *že*. Zejména v mluvených komunikátech se sloveso vyskytuje ve formě syntakticky nezačleněného komentáře (vsuvky nebo volně připojeného větného členu).

Kromě sloves vyjadřují v českých textech jistotní modalitu i částice označované jako modifikační, které pozměňují význam výpovědi v kontextu. V nesymetrických dialozích můžeme doložit například užití částice *jako* k vyjádření naléhavého vytrvalého zájmu o reakci na podnět. (Rinas, 2013, s. 169) Vysoký stupeň preference děje vyjadřuje transponovaná částice *přece*. V případě částice *úplně* jde o význam vysokého stupně přesvědčení.

6.3 *Úplně* jako epistemická částice

Následující podkapitola uvádí rejstřík využití výrazu *úplně* jako afirmativní epistemické částice s funkcí komentoru. Je však třeba odlišit toto užití *úplně* od případů, kdy tentýž tvar vyjadřuje kvantifikaci a dosažení plné míry vlastnosti. Obě užití se vyskytují například v první uvedené ukázce. O epistemické platnosti bychom mohli uvažovat ve druhém případě, a to na základě sémantické substituce úplnosti a opravdovosti. Postavení *úplně* na počátku intonační fráze takovou interpretaci podporuje. (361) MŠ: ... *to dělali dva autoři úplně jiní, janáček se svou prózou a s takovou tou úplně s tím naturalismem jako že je to z ulice, že, a potom ta fedora bartošová, že, která chtěla být březinou, že, tak ta to hrnula do vyšších poloh.*

Transkript 10 Vzkaz Miloše Štědrone

Epistemické *úplně* je užito ve formulaci s falešným začátkem, jde o formulaci důrazovou vyjadřující přesvědčení o připisované vlastnosti.

(362) JR: *=to byla úplně klíčová zkušenost. jako myslím si že mě to úplně strhlo mi to klapky z očí a úplně jsem se stal někým jiným.*

Transkript 12 Krásný ztráty (s Michalem Třeštíkem a Jaroslavem Rónou)

Ve druhém citovaném dokladu jsou epistemicky užité oba výskyty, ve druhém případě je užit volný slovosled typický pro modifikační částici, *úplně* se v této realizaci vztahuje k celé klauzi, nikoli pouze k frázi *jiným člověkem*.

(363) DB: *já (.) já vlastně nijak dál jako úplně neuvažuju, jo, myslím, že to se zas vodvine vod toho, jak si zahrajem, my sme spolu hráli před třinácti rokama, kdy sexy dancers vznikli, potom dlouho ne. potom já sem darině hostoval na desce, ale to je tak pět let třeba, potom sem hrál loni u dariny na (.) na vánočním koncertě, ona se mnou na tom žebříku, takže to tak jako (.)*

Transkript 11 Fakta Barbory Tachecí (s Danem Bártou)

Spojení *úplně* se zápořem vyjadřuje přesvědčení o neplatnosti realizace děje, zároveň má funkci časového vymezení, což je způsobeno souvýskytem se slovesem *myslení*, které nese poloviční míru jistoty.

6.4 Epistemické prostředky využité v argumentačních strukturách

Argumenty mohou být ztvárněny implicitně a založeny na kvantifikaci a vyjádření obvyklosti. K vyjádření obvyklosti se kromě kvantifikátorů zpravidla využívají modální částice typu. Nejčastěji vyjadřují realizaci obvyklého děje (obvyklým způsobem) tedy včetně naplněného očekávání. V kombinaci s vyjádřením záhodnosti ale mohou vyjadřovat i realizaci nepředpokládaného, což vyplývá z hypotetické povahy kondicionálu.

(364) MŠ: *mám-li být upřímný, co pro mě janáček znamenal (.) jednak veliké nebezpečí, protože jsem byl obklopen janáčkem, byl jsem z rodiny, která se janáčkem zabývala, můj strýc byl janáčkovský badatel, a to všechno mě mělo nějak negativně předurčit. nemělo se mi to líbit.*

Transkript 4 Danze canti e lamenti Miloše Štědrone

Samozřejmě modifikuje propozici vyjádřením obecně očekávaného stavu, modální sloveso *mít* vyjadřuje záhodnost minulého děje, který je sám o sobě hodnocený jako preferovaný. Tvar *préterita* zároveň ale signalizuje nenaplněná očekávání.

V následujícím příkladu výraz *samozřejmě* zakotvený v kulturním kontextu může nabýt interpretaci kategorického souhlasu či odmítnutí v závislosti na polaritě predikátu. V citované ukázce host navíc naplňuje očekávání moderátora a jedná tedy kooperativně.

(365) KŠ: *tenkrát mirek zdaleka nebyl to co (.) dneska byste si to asi nedovolil?*

MŠ: *ne to bych si samozřejmě nedovolil*

((smích publika))

Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědrněm)

Kvantifikaci, která zvyšuje sílu epistemického vyjádření, vyjadřují totalizátory ve formě zájmen i časových příslovcí. Zvýšení síly epistemického výrazu v následujícím příkladu je podpořeno objektivizující funkcí opakování. V epistemických kontextech je možné zaměňovat zájmena odlišné polarity neurčitosti, respektive lze signály určitosti interpretovat jako neurčitou modifikaci (jako nedefinované).

(366) MŠ: *... já vždycky, když tu skladbu poslouchám, nebo když se na ni dívám v notách, tak mám pocit, že je nějak jakýmsi symbolem mého působení v hudbě, protože jsou tam věci, které jsou vysloveně z to- z toho divadla, že...*

Transkript 4 Danze canti e lamenti Miloše Štědrně

Implicitní vlastnosti mohou plnit funkci jedné z premis v argumentu, v žánru talkshow se implicitní vlastnosti využívají k formování pointy. Koherenci citované ukázky zajišťuje implicitní epistemický rámec poslední repliky, vzhledem k tomu, že moderátor v ní vyjadřuje svou představu o názoru hosta, lze rekonstruovat epistemickou sílu na úrovni předpokladu. Hodnocení muzikálu co do kvality vyplývá z kontextu předchozí komunikace a rovněž se podílí na konstrukci pointy.

(367) KŠ: *viděl jste všecky původní české muzikály?*

MŠ: *všecky ne, ale dost jsem jich viděl poměrně.*

KŠ: *proto se divíte že to tak drží ještě?*

((smích publika + MŠ))

Transkript 6 Všechnopárty (s Milošem Štědrněm)

V analyzovaných příkladech byl doložen synkretismus synsémantických výrazů vyplývající z toho, že syntaktické formy nemusí vždy odpovídat diskursivním výrazům. Zejména je patrný rozdíl mezi reprezentací syntaktických funkcí konjunkce a gradace. Formy *nejen, dokonce, navíc, ale i také* či *taky*, které lze použít ke stupňování intenzity přesvědčení. V rámci diskursu, mohou sloužit i jiným účelům včetně vyjadřování jistoty. (Zikánová, a kol. 2015, s. 129)

Závěr

Předkládaná disertační práce se věnovala problematice vyjadřování jistotní modalit ve vybraných mediálních komunikátech současné češtiny. Cílem předkládané práce bylo vymezit problematiku epistemické modalit ve vztahu k dalším relevantním lingvistickým kategoriím, popsat pozadí této kategorie a možnosti jejího chápání a popisu.

Na základě rešerše literatury a analýzy korpusu tvořeného souborem mediálních mluvených komunikátů si práce kladla za cíl popsat funkční charakteristiky jednotlivých skupin modálních prostředků. Důraz byl kladen na postihnutí shod a rozdílů mezi vyjadřovacími prostředky doloženými v jednotlivých analyzovaných komunikátech.

Z analýzy vyplynuly poznatky týkající se tendencí k polysémii/synkretismu jazykových jednotek. Synkretismus se přitom uplatňoval převážně v případě jednotek neslovesných, u nichž o interpretaci rozhoduje nejčastěji jejich syntaktický skopus. Z hlediska prolínání lingvistických kategorií se jednalo především o přesahy mezi významem kvantifikátorů a jistotních výrazů. Při klasifikaci jednotlivých interpretací pomáhá v komunikačních situacích především kontext ve všech svých podobách (bezprostřední jazykový kontext stejně jako kontext situační a zkušenostní). V případě neharmonických kombinací epistemických výrazů se podařilo v korpusu doložit sekundární gramatické i pragmatické významy jejich jednotlivých složek, na základě nichž komunikanti dospívají ke vhodné interpretaci.

Práce sledovala vztahy mezi dimenzemi modalit napříč sémantickými kategoriemi možnosti a nutnosti. Modalita jako kategorie přesahující nejen do sémantiky, je považována za jednu z jazykových univerzálií, je gramatikalizována prostřednictvím modu, kromě toho ale disponuje celou řadou vyjadřovacích prostředků lexikálních. Práce se zabývala zejména vztahy těchto prostředků z hlediska dostupnosti modálních kategorií možnosti a nutnosti. Epistemická modalita byla rovněž hodnocena ve vztahu k možnosti určit pravdivost explicitně modalizovaných výpovědí.

Při pohledu na epistemickou modalitu jako kognitivní kategorii byly uvedeny některé dopady kognitivního zpracování informace na běžnou komunikaci.

Příložený korpus analyzovaného materiálu byl sestaven, tak, aby zahrnoval mluvčí různých profesních zaměření i různého věku. Míra formálnosti vztahu mezi hostem a moderátorem nebyla omezujícím kritériem, proto jsou v korpusu doloženy různé typy interakce. Navíc byly do korpusu okrajově zařazeny i monologické promluvy poskytující maximum vyjadřovacího prostoru hlavnímu hostu.

S ohledem na charakter nahrávek v tomto korpusu zařazených jsme se blíže zaměřili na celkové využití jednotlivých epistemických modálních výrazů, zejména výrazů neslovesných. Neslovesné výrazy s epistemickou funkcí se jeví jako syntakticky volnější, jejich interpretace tedy vyžaduje i podrobnou analýzu kontextu. Při excepci epistemických výrazů z korpusu bylo zaznamenáno několik minoritních položek, nepředpokládáme však, že by prostředí mediálního dialogu bylo živnou půdou pro vznik nových epistemických výrazů. Naopak díky objemu korpusu lze sledovat ústup některých sémanticky blízkých jednotek.

Host vystupuje ve všech pořadech jako reprezentant své profese, proto se všechny pořady, v nichž vystupuje též hlavní host, částečně tematicky překrývají. Formálně je nejvyšší míra překrytí patrná u portrétočných pořadů.

Analýzou korpusu byly ověřeny následující hypotézy:

H1: Nemodalizované výpovědi tvoří v každém zkoumaném mediálním dialogu bázi komunikace.

Z výsledků analýzy vyplývá, že v naprosté většině (75 %) transkriptů nepřekročilo zastoupení modalizovaných replik u jednotlivých komunikátů hranici 50 %. Rovněž se podařilo prokázat, že ve většině případů použil host více epistemicky modalizovaných replik než moderátor. Výsledek analýzy mohl být ovlivněn nestejnou délkou replik v jednotlivých transkriptech. Tento faktor však vyplývá z charakteristických rysů autentického dialogu. Na základě výsledků analýzy korpusu hypotézu přijímáme.

H2: S délkou rozvíjení tématu stoupá počet modálních prostředků zejména na lexikální rovině.

Na základě tematické struktury jednotlivých transkriptů byla stanovena hypertémata, která tvořila v jednotlivých případech rámeček komunikace. Jednotlivá hypertémata byla v chronologickém pořadí rozčleněna na repliky a následně byl v jednotlivých replikách stanoven počet epistemických prostředků. Vzhledem k rozdílům v individuálních zvyklostech mluvčích i k nestejně délce replik byl mezi jednotlivými počty prostředků zaznamenán poměrně velký rozptyl. Zároveň se prokázalo, že nárůst počtu prostředků je konečný. Trend nárůstu počtu prostředků v souvislosti s delším rozvíjením hypertématu se potvrdil, proto hypotézu H2 přijímáme.

Potvrdil se předpoklad, že v uvítacích replikách a v některých replikách loučících se epistemické prostředky převážně nevyskytují. V pěti transkriptech se zároveň vyskytuje alespoň jedno hypertéma, v němž nebyl použit žádný epistemický prostředek. Jednalo se o případy prezentace známých témat (rodina), případy užití echo replik, kdy moderátor

a host dospěli k bezvýhradnému souhlasu. K neužití epistemických prostředků dochází také v případech, kdy host odpovídá vyhýbavě a jednoslovně. Bez epistemických prostředků byly také doloženy nevážné odpovědi hosta.¹²

H3 Typ otázek užitých moderátorem ovlivňuje míru užití epistemických prostředků v dialogu.

Druh a počet informací uvedených ve formulaci otázky ovlivňuje podobu odpovědí ve všech případech, kdy mluvčí dodržují maximu kooperace. Proto předpokládáme, že volba zjišťovacích či doplňovacích otázek ovlivní míru užívání epistemických prostředků v dané dialogu. Převahu zjišťovacích otázek ve většině transkriptů můžeme interpretovat jako snahu moderátorů poskytnout hostu co největší prostor pro sebevyjádření. Porovnáním poměru zjišťovacích a doplňovacích otázek a průměrného počtu epistemických prostředků na modalizovanou repliku bylo zjištěno, že s rostoucí hodnotou poměru zjišťovacích a doplňovacích otázek klesá průměrný počet epistemických prostředků na modalizovanou repliku. Proto hypotézu H3 přijímáme.

H4 V dialozích existuje významný rozdíl v míře užití slovesných a neslovesných epistemických prostředků.

V korpusu byla zaznamenány slovesné i neslovesné epistemické prostředky včetně některých gramatických prostředků. U všech doložených prostředků byl zjištěn jejich absolutní počet v dané (tj. epistemické) funkci. Jednotlivé prostředky byla zároveň zařazeny do kategorií podle vyjádřené síly přesvědčení. Z analýzy vyplývá, že v rejstříku prostředků není mezi slovesnými a neslovesnými prostředky významný kvantitativní rozdíl. Proto hypotézu H4 zamítáme.

V korpusu byly dále doloženy některé jevy vztahující se k užívání prostředků epistemické modality v autentické komunikaci. Jedná se převážně o rozbor implicitních signálů dostupných komunikačním partnerům na základě inference.

Vzhledem k vázanosti modálních predikátů na okamžik promluvy, odlišujeme od sebe konstrukce vyjadřující jistotní postoj a konstrukce o jistotním postoji referující. Tato odlišnost má potenciál stát se základem implicitně pragmatického hodnocení popisované situace. Takovou funkci mohou mít například výpovědi *a já myslel, že vy víte, jak to vzniklo*, kde mluvčí vyjadřuje podiv/zklamání nad neznalostí faktů. Jedná se tedy o potenciálně ohrožující vyjádření. Potenciálně ohrožující vyjádření ale může rovněž

¹² Transkripty 1, 2, 7, 10, 25.

obsahovat jen epistemické futurum, které klade nároky na schopnosti hosta (*vy to budete vědět*).

Funkční rozdíly byly doloženy i mezi slovesnými tvary a slovesnými konstrukcemi. Především se jedná o užití sloves *myslet*, *domnívat se*, *tušit* a konstrukcí *mít pocit*, *mít dojem*, případně pasivního *být přesvědčen* s možným odstínem působení vnějších vlivů.

Zdá se, že pocity bývají v některých diskurzích stavěny na stejnou úroveň jako empirický úsudek, vzniká tak příznaková konceptuální paralela mezi kognitivním potenciálem a emocionální inteligencí. K doloženým příkladům patří například otázka: *a neměl jste někdy pocit, že trochu jste padouch? Mít pocit* se projevuje jako epistemický predikát, který může v porovnání s predikáty tvořenými slovesy myšlení implikovat nižší míru přesvědčení nebo vyšší míru odstupů. V rámci rozhovoru, jehož cílem je primárně výměna informací, může predikát *mít pocit* sloužit jako prostředek k získání alespoň části z požadovaného množství informací. Vzhledem k žánrům a komunikačním situacím, v nichž se taková vyjádření objevují, by se mohlo jednat o komunikaci nablízko.

Výrazy typu *samozřejmě/pochopitelně* mají implicitní faktivní platnost. Vedle čistého přesvědčení o pravdivosti propozice vyjadřují často také její očekávanost a jsou tedy prostředkem tematizace informací, neboť odkazují ke sdílenému kulturnímu kontextu. Ojedinele tyto výrazy slouží hostovi k explicitnímu popření své pozice odborníka. Typicky ve spojení 1. osoby plurálu indikativu. Oba uvedené výrazy může mluvčí použít k hodnocení svých záměrů z hlediska záhodnosti. Z korpusových dat vyplývá, že výraz *pochopitelně* je zastoupen řádově méně než výraz *samozřejmě*. Převahu výrazu *samozřejmě* může podporovat sémantický rys + tvrzení bez uvedení důkazu.

Dvojím různým způsobem je rovněž užíván výraz *asi*, který má vedle čistě epistemické platnosti rovněž silný pragmatický podtext, vyjadřuje skromné hodnocení platnosti vlastního výroku mluvčího. V tomto užití se uplatňuje v případech, kdy výpověď vyjadřuje skutečnosti, jejichž evidenciálním podkladem je interní pocit mluvčího. *Asi* ve spojení s verbonomiálním přísudkem zasahuje celou predikaci s výjimkou případů, kdy se v souvětí vyskytne v bezprostředním sémantickém kontextu vedlejší věta příčinná. V takovém případě se *asi* stává vyjádřením závislým na zkušenostním kontextu. Je nutné rozhodnout, jak jsou modifikovány existující kauzální souvislosti. V úvahu připadají dvě možnosti

- a) *P platí (asi protože Q)*,
- b) *(P asi platí) protože Q*.

Kromě toho má *asi, možná, snad* aj. i platnost neepistemickou, vyjadřující odhad kvantity nebo neurčitý kvantifikátor. Odlišení interpretací závisí na slovosledu.

Pragmaticky motivované využití sloves myšlení může vyjadřovat odmítnutí nepreferované odpovědi, zejména takové, která má potenciál ohrožit tvář třetí strany. Formulace vyjadřující nedostatek informací a implikující neschopnost spíše než neochotu odpovědět, funguje jako zmírněná forma odmítnutí, i když odporuje maximě kvality. Nejen relativní sílu maxim, ale i logickou strukturu ctí pořadí replik, kdy mluvčí nejprve odmítá vlastnictví informace a potom odmítá kooperaci. Logická soudržnost strategie je závislá na dokonavém vidu slovesa mluvení.

Pevně zakotvenou škálu evidenciálních prostředků lze pozorovat i na částečné ekvivalenci mezi evidenciálními a epistemickými prostředky. Proto je možné považovat tvary *vím, že a je mi jasné, že* za ekvivalentní, i když evidenciální verze je doplněna implicitním odkazem ke zrakově (v přeneseném smyslu intelektuálně) podloženému důkazu, tato koincidence se vyskytuje přirozeně i u intelektuálně zakotvených důkazů, neboť jas považujeme za vlastnost optického signálu. Evidenciálně vyjádřené přesvědčení může být samo o sobě objektivizováno a posíleno nepřítomností fokalizace, což vede k rozšíření množiny nositelů přesvědčení. (srov. *Je mi jasné, že/je jasné, že*).

Performativně užitá slovesa mluvení (a myšlení) mohou vyjadřovat postoj mluvčího k jistotnímu zařazení výpovědi. Performativní užití sloves není v doloženém korpusu vždy omezeno na singular, v replikách se vyskytují generalizovaná a anonymizovaná přesvědčení, která mezi vlastníky informace zahrnují mluvčího. Vzhledem k analyzovanému žánru slouží jako prostředek objektivizace názoru. Zároveň podobné formulace omezují infomační přínos výpovědi, implicitně staví takto modalizovanou větu do pozice předpokladu.

S ohledem na hloubkový význam jednotlivých sloves myšlení a na jejich sdílené sémantické rysy mohou vznikat jednosměrná kontextová synonyma. Umístění záporu má přitom vliv na interpretaci jistotního stupně predikátu co do míry kritičnosti vysloveného názoru. Negace umístěná na epistemickém slovese s sebou zpravidla nese nižší stupeň kritičnosti. V jednotkách případů byl doložen i význam vymezení se proti opačnému názoru moderátora. Tento druh kontextové synonymie je vázán na užití záporu, popření vyššího stupně připouští platnost stupňů nižších, nikoli nutně naopak. V rámci jazykových her je možné zdůrazňovat vyšší stupeň přesvědčení popřením nižšího, v interakci tak vzniká napětí.

Synonymické dvojice mohou být složeny i z lexikálních výrazů různého stupně přesvědčení napříč kategoriemi. Vzniká tak kontextové synonymum *já nevím* ve významu *asi* obvykle ve spojení s číselným údajem.

Distribuce sémanticky ekvivalentních výrazů *možná/možná že/je možné, že* odlišuje potenciál k vyjádření totální nebo parciální modality. Jejich četnost v analyzovaných komunikátech je poměrně nízká. Verbonominální přísudek *je možné že*, byl v celém korpusu doložen pouze třikrát. Částice *možná, že* ve spojení s predikátem nebo jeho elipsou byla doložena v 6 případech. Nízkou frekvenci výskytu bychom mohli vykládat na základě jazykové ekonomie, vzhledem k tomu, že *možná* vyjadřuje padesátiprocentní pravděpodobnost, dávají mluvčí přednost vyjadřování implicitnímu, gramatickému. Padesátiprocentní pravděpodobnost vyjadřuje například alternativní poměr mezi větami nebo syntagmaty. Ve všech doložených kontextech má výraz *možná* jako exponent částečné i úplné modality kontextovou platnost přidané hodnoty, mluvčí vyjadřují *přípustku* (*je sice možné, že x, ale přesto y*).

V autentické komunikaci se využívají i neharmonická spojení epistemických prostředků slovesných i neslovesných. Vzhledem k tomu, že neharmonické kombinace obsahují vnitřní rozpor, nejedná se o primární způsob užití epistemických prostředků. Uvedené kombinace jsou proto v textech nápadné, nikoli však časté. Příkladem je spojení *asi určitě*, nebo *myslím, že vím*.

Epistemické *určitě* se vyskytuje v různých kombinacích. Jedná se například o frázi *určitě, že* ve významu jistotním nikoliv bližší determinaci slovesa *vědět*. Vzhledem k výsledkům soudobého průzkumu lze předpokládat, že se jedná o jev okrajový založený na vyjadřování nářečním, tedy teritoriálně omezeném či přímo o vliv ruštiny nebo obecněji východoslovanských jazyků. V současném mluveném korpusu není tato konkrétní fráze v citované podobě doložena.¹³

Nalezené doklady se omezují na ujišťující částici souhlasu, jež může být rozšířena do podoby *že jo, že ano*, případně spolu se záporem v předchozí výpovědi *že ne*. Přitakávací význam této epistemické formy může zakládat kontext pro popření či potvrzení míry jistoty, zakládá tedy kontext pro další explicitní epistemické výrazy. Tato fráze však není doložena ve významu *jistě že P*, jež je v současné mluvené češtině rozšířen. V ojedinělých případech výskytu této fráze ji lze interpretovat jako aktuální elipsu slovesa mluvení. Tato struktura slouží k potlačení role obecného adresáta projevu, jenž je

¹³ V korpusu nebyla doložena ani kombinace *jistě (,) že*. Je možné, že j její užití typické pro polemický kontext.

v komunikačním kontextu třetí osobou. Elipsa může zasahovat tvar indikativu nebo imperativu, jež slouží jako zpřítomnění adresáta v komunikaci.

Kromě čistě modálních lexikálních prostředků s jedinou funkcí vyjádření epistemické modality využívá čeština i prostředky, jejichž funkční spektrum je širší. V některých případech se jedná o izolované prostředky či jejich třídy, jindy jde o celé kategorie. K prostředkům s více významy a funkcemi patří kromě modálních sloves *moci* a *muset*¹⁴ sloveso *mít*. Z neslovesných prostředků byly doloženy výrazy *třeba* (ve smyslu *možná*).

Příkladem polyfunkční kategorie je optativnost, jak ji chápe například Karlík (1980), jíž se epistemická modalita váže k oblasti postojů mluvčího a postojevé modality. Upozorňuje na vnitřní diferenciaci optativnosti emocionální a neemocionální. Explicitní optativnost vyjadřují predikátory, ostatní signály tradičně pojímaných přacíh vět jsou považovány za implicitní snad i pro etymologickou neprůhlednost výrazů *ať*, *kéž*, *necht*. Nedílnou součástí optativního postoje je rozpor mezi přítomností vůle na straně jedné, a absencí schopnosti k uskutečnění děje na straně druhé. Proto lze optativní postoje považovat za v podstatě emocionálně hodnotící, neboť mluvčí do svých přání a preferencí promítají postoj k žádoucí situaci. Případné změny situace aktuální označují explicitně či implicitně za vítané, nevítané, žádoucí a podobně.

Karlík uvádí čtyři hodnoty optativnosti vázané na emocionální postoj, patří k nim touha, lítost, obava a zlost. Všechny kategorie spojuje s jistotní modalitou právě podkladová nejistota o realizaci děje.

Z hlediska kapacity k realizaci děje můžeme mluvit o hierarchii výrazových prostředků odrážející perlokuční sílu výpovědi mluvčího. Vzniká tedy škála výrazových prostředků založených na slovesných konstrukcích s jednotlivými částicemi *už aby byl/už ať je/snad už bude/snad už je*. Konkurence morfologických forem slovesa vyjadřuje rozdílnou míru schopnosti adresáta svým konáním přímo změnit stav světa nebo k jeho změně přispět. Komunikační funkce přání a obavy jsou distribuovány s ohledem na situační kontext, zejména na vnější podmínky komunikace. Jejich formálním vyjádřením se může stát nejčastěji protiklad negace a afirmace. V komunikačních kontextech lze tento protiklad sekundárně využívat k usměrnění dalšího průběhu interakce. Mluvčí volí mezi formálním vyjádřením přání a obavy také s ohledem na své postavení v hierarchii komunikantů a s ohledem na zachování tváří komunikačních partnerů. Obecně platí

¹⁴ Obě uvedená slovesa mají navíc i frazeologizované významy. V korpusu bylo doloženo např. *mocť za něco* ve smyslu *být zodpovědný za něco*.

harmonie afirmativních či negativních replik podobně jako u presumptivních otázek jež popisuje Skladba češtiny. Jak vyplývá z analýzy korpusu, výraz *snad* je zastoupen spíše okrajově. Většina výskytů naplňuje funkci vyjádření preference mluvčího vztahující se k uskutečnění děje, jehož konatelem je osoba od mluvčího odlišná. Ve sporných případech se může snad přiklánět k *asi*, ve významu nejistoty bez uvedení preference.¹⁵ Všechny uvedené výjimky spojuje vyjádření naděje mluvčího, že poskytované informace jsou pravdivé a úplné.

Kombinace epistemických prostředků užívané v autentických dialozích jsou podrobně popsány v příslušných dílčích analýzách.

¹⁵ Viz transkript 1; transkript 8, transkript 14.

Anotace práce

Jméno a příjmení autora Mgr. Kateřina Danielová

Školitel: doc. PhDr. Božena Bednaříková, Ph.D.

Název pracoviště: Katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého
v Olomouci

Název práce: Epistemická modalita ve vybraných mediálních dialozích
(Epistemic modality in selected media dialogues)

Počet znaků: 456 127

Počet příloh: 3 + 1 CD

Počet titulů citované literatury: 59

The thesis deals with epistemic modality and its functioning in selected media dialogues of contemporary Czech. Based in both Czech, and international linguistic theories and a philosophical framework, the text aims to describe how epistemic attitudes are expressed in contemporary spoken Czech. The communicates within the analysed corpora present personal opinions of the speakers who at the same time construct their individual position within the dialogue. The linguistic means of epistemic modality and their mutual hierarchy as well as relevant related categories are described. The thesis considers epistemic means regardless of their formal classification.

Keywords: epistemic modality, linguistic means, functions, media dialogue, contemporary spoken Czech.

Práce se zabývá epistemickou modalitou ve vybraných mediálních dialozích. Na základě českých i zahraničních zdrojů popisuje přístupy k epistemické modalitě . a relevantním souvisejícím kategoriím. Analýza sestaveného korpusu se zaměřuje na prostředky využívané při prezentaci vlastního názoru mluvčího analyzuje prostředky gramatické i lexikální.

Klíčová slova: epistemická modalita, jazykové prostředky, funkce, mediální dialog, mluvená čeština

Seznam literatury a zdrojů

Primární zdroje

BÁRTA, Dan. In: *Na plovárně* [televizní pořad]. Česká televize, 16. 3. 2004, 22:57.

Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1093836883-na-plovarne/20352216052-na-plovarne-s-danem-bartou>.

BÁRTA, Dan. In: *Fakta Barbory Tachecí* [televizní pořad]. Prima, 18. 2. 2011, 0:00.

Dostupné z: <http://prima.stream.cz/fakta-bt/563123-fakta-barbory-tacheci-18-2-2011>.

BÁRTA, Dan. In: *Show Jana Krause* [televizní pořad]. Prima TV, 4. 11. 2015,

17:04. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=VQCJi9o0jfg>.

BARTOŠEK, Kamil. In: *Interview DVTV* [online pořad]. DVTV, 10. 6. 2016, 14:06.

Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/kazma-z-ruska-jsem-se-vracel-nakladni-lodi-neuveritelny-prib/r~4f7f60ee2e8011e682470025900fea04/>.

BARTOŠEK, Kamil. In: *Interview DVTV* [online pořad]. DVTV, 30. 10. 2016, 13:26.

Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/kazma-blbce-z-lidi-prvoplanove-nedelam-kdybych-rekl-co-chyst/r~f6b14cb09ce411e68f32002590604f2e/>.

BROŽ, Vladimír. In: *Interview DVTV* [online pořad]. DVTV, 19. 1. 2015, 19:31.

Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vladimir-518-squaty-maji-pro-mesto-obrovskej-smysl/r~ad1c56909d9411e49bec0025900fea04/>.

BROŽ, Vladimír. In: *Interview DVTV* [online pořad]. DVTV, 30. 6. 2016, 18:19.

Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vladimir-518-jsme-knedlikovy-a-pivni-narod-a-takoveho-mame-p/r~5fd578f83e3811e6a3e5002590604f2e/>.

ČTVRTNÍČEK, Petr. In: *Interview DVTV* [online pořad]. DVTV, 17. 10. 2014, 15:48.

Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/politicka-satira-tu-chybi-vsichni-se-boji-tvrdi-ctvrtnicek/r~f202a308560f11e4aff10025900fea04/>.

ČTVRTNÍČEK, Petr. In: *Interview DVTV* [online pořad]. DVTV, 30. 4. 2015, 17:50.

Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/ctvrtnicek-nejsem-soudce-trenera-ruzicky/r~efca1c94ee5611e4b8ba0025900fea04/>.

DRÁBOVÁ, Dana. In: *Hyde Park* [televizní pořad]. Česká televize, 2. 4. 2014, 53:33. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10252839638-hyde-park-ct24/214411058080402/>.

EBEN, Marek. In: *Všechnopárty* [televizní pořad]. Česká televize, 17. 5. 2006, 11:02. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908vsechnoparty/20652216160017/video/102177>.

GEBRIAN, Adam. In: *Snídejte šampaňské* [online pořad]. Bionaut.cz, 30. 11. 2012, 26:26. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yE3eXNyNsUE>.

ILLNEROVÁ, Helena. In: *Hyde Park Civilizace* [televizní pořad]. Česká televize, 16. 11. 2013, 55:34. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10441294653-hyde-park-civilizace/213411058091116-helena-illnerova>.

LANGEROVÁ, Aneta. In: *Show Jana Krause* [televizní pořad]. Česká televize, 22. 6. 2007, 13:45. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=98yKzcVW-Ao>.

LANGEROVÁ, Aneta. In: *Všechnopárty* [televizní pořad]. Česká televize, 7. 12. 2012, 12:02. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10090925908-vsechnoparty/212522161600038/obsah/233890-aneta-langerova>.

PRAVDOVÁ, Markéta. In: *Hyde Park Civilizace* [televizní pořad]. Česká televize, 1. 5. 2014, 55:26. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10441294653-hyde-park-civilizace/214411058090111/>.

ŠÍP, Karel. In: *Na plovárně* [televizní pořad]. Česká televize, 20. 9. 2009, 22:25. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1093836883-na-plovarne/209522160100011-na-plovarne-s-karlem-sipem>.

ŠTĚDRŇ, Miloš. In: *Na plovárně* [televizní pořad]. Česká televize, 4. 5. 2004, 22:59. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/20352216035-na-plovarne-s-milosem-stedronem/>.

ŠTĚDRONĚ, Miloš. In: *Danze canti e lamenti Miloše Štědrone* [televizní pořad]. Česká televize, 6. 11. 2004, 17:24.

Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1074336114-danze-canti-e-lamenti-milose-stedrone/30226536221/>.

ŠTĚDRONĚ, Miloš. In: *Všechnopárty* [televizní pořad]. Česká televize, 20. 12. 2006, 8:58.

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908-vsechnoparty/206522161600040>.

ŠTĚDRONĚ, Miloš. In: *Vzkaz Miloše Štědrone* [televizní pořad]. Česká televize,

30. 1. 2011, 15:08. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10160488386-vzkaz/311294340020001-vzkaz-milose-stedrone/>.

ŠTREIT, Jindřich. In: *Interview Z1* [televizní pořad]. Z1, 28. 12. 2009, 21:56.

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0Wgcid9kK-8>.

TŘEŠTÍK, Michael. In: *Krásný ztráty* [televizní pořad]. Česká televize, 24. 2. 2011, 37:01.

Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096002521-krasny-zraty/211562250500003/>.

VELČOVSKÝ, Maxim. In: *Uvolněte se prosím* [televizní pořad]. Česká televize,

4. 4. 2008, 10:23. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/208522161800014/>.

VELČOVSKÝ, Maxim. In: *Snídejte šampaňské* [online pořad]. Bionaut.cz, 21. 1. 2013,

26:26. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=r65Gufe4ZWg>.

Literatura

- BURÁŇOVÁ, Eva. Vztah mezi pravděpodobností, dispoziční a záměrovou modalitou. *Slovo a slovesnost*. 1979, **40** (2), 98–101. ISSN 0037-7031. ČEJKA, Mirek. Adverbia jako postojové propoziční komentory typ opravdu. *Slovo a slovesnost*. 1979, **40** (3), 214–217. ISSN 0037-7031.
- ČEJKA, Mirek. Postavení jistotní modalit ve struktuře výpovědi. In: *Otázky slovanské syntaxe. IV/2, Sborník sympozia Aktualizační (pragmatické) složky výpovědi v slovanských jazycích*, Brno 6.–9. září 1976 Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1980. 53–62.
- ČMEJRKOVÁ, Světa a Jana HOFFMANNOVÁ. Intertextualita a její podíl na vyjednávání pozic účastníků talkshow. *Slovo a slovesnost*. 2012, **73** (4), 263–284. ISSN 0037-7031.
- ČMEJRKOVÁ, Světa, et al., 2011. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Academia. ISBN 978-80-200-1970-7.
- ČMEJRKOVÁ, Světa. 2007. Výraz myslím v psaném a mluveném textu. In: *Gramatika a korpus 2007*. sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, 25.–27. 9. 2007, Liblice Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1634-8.
- DANEŠ, František et al. 1981. *Větné vzorce v češtině*. Praha: Academia.
- DANIELOVÁ, Kateřina. *Prostředky jistotní modalit používané při vyjadřování vlastního názoru*. Olomouc: 2011. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra bohemistiky. Vedoucí práce Jindřiška SVOBODOVÁ.
- DE HAAN, Ferdinand. 2004. Typological approaches to modality In: FRAWLEY (ed.) *Modality*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- DENDALE, Patrick, TASMOWSKI, Liliane. Introduction: Evidentiality and related notions. *Journal of pragmatics*, 2001, **33** (3), 339–348.
- DIK, Simon, C. 1997. *Theory of functional grammar: The structure of clause Part 1*. Walter de Gruyter. ISBN 9783110154047.
- FALLER, Martina. Evidentiality and epistemic modality at the semantic pragmatic interface. [online]. s. 1–32 [citováno 15.8. 2013] dostupné z: [www: http://web.eecs.umich.edu/~rthomaso/lpw06/fallerpa_per.pdf](http://web.eecs.umich.edu/~rthomaso/lpw06/fallerpa_per.pdf).

- GETTIER, Edmund L. Is Justified True Belief Knowledge?. *Analysis*, 1963, **23** (6), 121–123. <https://doi.org/10.1093/analys/23.6.121>.
- GREPL, Miroslav, Petr KARLÍK. 1988. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia. ISBN 80-7198-281-4.
- GRICE, H. P. Logic and Conversation. In: P. COLE a J. L. MORGAN, eds *Syntax and Semantics*, 1975, **3**, Speech Acts. 41–58.
- HACQUARD, Valentine, WELLWOOD, Alexis. Embedding epistemic modals in English: A corpus-based study. *Semantics & Pragmatics*. 2012, **5**, s. 1–29.
- HAIČOVÁ, Eva. 2017. *Syntax-semantics interface. First English edition*. Prague: Karolinum Press. ISBN 978-80-246-3714-3.
- HANSEN, Bjorn. The German modal verb müssen and the Slavonic languages: The reconstruction of a success story. In: *ScandoSlavica Tomus*. 2000, **46**, s. 77–92.
- HANSEN, Björn a Petr KARLÍK (eds.) 2005. *Modality in Slavonic Languages. New Perspectives*. München: Verlag Otto Sagner. ISBN 9783876909165 3876909163.
- HIRSCHOVÁ, Milada. Performativnost a gramatické kategorie slovesa. *Slovo a slovesnost*. 2012, **73** (1), 3–12. ISSN 0037-7031.
- HIRSCHOVÁ, Milada, Jindřiška SVOBODOVÁ. 2014. *Komunikační strategie v jednom typu mediálního diskursu: (televizní talkshow)*. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4457-4.
- HIRSCHOVÁ, Milada. Postoje mluvčího k propozičnímu obsahu v pohledu syntakticko-pragmatickém. *Didaktické studie*. 2016, **8** (1), 17–27.
- HOFFMANNOVÁ, Jana. Nepřipravené mluvené projevy: neurčitost, vágnost, neřád, chaos. In: FALTÝNEK, Dan a Vít GVOŽDIAK, ed. *Tygramatika: soubor studií věnovaných prof. Janu Kořenskému k 75. narozeninám*. Praha: Dokořán, 2013. s. 212–229. ISBN 978-80-7363-544-2.
- HOFFMANNOVÁ, Jana, HOMOLÁČ, Jiří, a MRÁZKOVÁ, Kamila, eds. *Syntax mluvené češtiny*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2961-4.
- HUEMER, Michael. Epistemic possibility. *Synthese*. 2007, **156** (1), 119–142.

- IVANOVÁ, Martina, Modálne relátory ako modifikátory ilokučnej sily výpovede. In: *Aspektuálnosť a modálnosť v slovenčine*. Ed. M. Ivanová. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2009, 232-249. ISBN 978-80-555-0052-2.
- IVANOVÁ, Martina. Epistemické funkcie evidenčných operátorov v slovenčine. In: Ološtiak, M. a kol. eds. *Vidy jazyka a jazykovedy*, 2011, 145–154. ISBN 978-80-55503417.
- JONES, Ward. E. Explaining our beliefs: Non-epistemic believing and doxastic instability. *Philosophical studies*. 2002, **111**, 217–349.
- KADERKA, Petr, SVOBODOVÁ, Zdena. Jak přepisovat audiovizuální záznam rozhovoru? Manuál pro přepisovatele televizních diskusních pořadů. *Jazykovědné aktuality*. 2006, **43** (3–4), 18–51.
- KARLÍK, Petr, et al. 2002. *Encyklopedický slovník češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-484-X.
- KARLÍK, Petr. Morfologický a syntaktický modus. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity Studia minora facultatis philosophicae universitatis brunensis*. 1981, **30** (A29), 59–71.
- KARLÍK, Petr. K problematice optativnosti. In: *Otázky slovanské syntaxe IV/2*. 1. vyd. Brno: UJEP, 1980. s. 49–52.
- KOMÁREK, Miroslav. *Příspěvky k české morfologii*. Druhé rozšířené vydání, (1. vyd. v Periplu). V Olomouci: Periplum, 2006. ISBN 80-86624-27-7.
- KOPEČNÝ, František. 1962. *Základy české skladby*. Státní pedagogické nakladatelství.
- KOŘENSKÝ, Jan et al. 1990. *Komplexní analýza komunikačního procesu a textu*. České Budějovice: Pedagogická fakulta.
- KOSTA, Peter. 2013. How can I lie, if I am telling the truth? In: TIELEMANN, Nadine a Peter KOSTA, eds. *Approaches to Slavic Interaction*. John Benjamins. ISBN 9789027210371.
- KRATZER, Angelika. 1981. The notional category of modality. In: Hans-Jürgen Eikmeyer, Hannes Reiser. *Words, worlds and contexts*. Walter de Gruyter.
- LAZARD, Gilbert. On the grammaticalization of evidentiality. *Journal of Pragmatics*. 2001, **33** (3), 359–367.

LEECH, Geoffrey Neil. 2004. *Meaning and the English verb*. 3rd ed. Harlow: Pearson. ISBN 0582784573.

LEWIS, David. Scorekeeping in a language game. *Journal of philosophical logic*. 1979, **8** (1), 339–359.

LYONS, John. 1977. *Semantics 2*. Cambridge University Press.

MAC FARLANE, John. Epistemic modals are assessment sensitive. verze 9. 5. 2008. Dostupné z: <https://johnmacfarlane.net/epistmod.pdf>.

MARTINKOVÁ, Michaela, Markéta JANEBOVÁ. What English translation equivalents can reveal about the Czech “modal” particle *prý*: a cross-register study. In: *Contrastive analysis of discourse-pragmatic aspects of linguistic genres*. Springer, 2017. 63–90. ISBN 978-3-319-54556-1.

NUYTS, Jan. Epistemic modal adverbs and adjectives and the layered representation of conceptual and linguistic structure. *Linguistics*. 1993, **31** (5), 933–970.

NUYTS, Jan. Subjectivity as an evidential dimension in epistemic modal expressions. *Journal of pragmatics*. 2001, **33** (3), 383–400.

PALMER, Frank Robert. 2001. *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0521804795.

PAPAFRAGOU, Anna. Epistemic modality and truth conditions. *Lingua*. 2006, **116**, 1688–1702.

PAPAFRAGOU, Anna. Inference and word meaning: The case of modal auxiliaries. *Lingua*. 1998, **105**, 1–47.

PLUNGIAN, Vladimir A. The place of evidentiality within the universal grammatical space. *Journal of pragmatics*. 2001, **33** (3), 349–357.

QUINE, Willard Van Orman. Relativism and absolutism. *The Monist*, 1984, **67** (3), 293–296.

RINAS, Karsten. Tři „nové“ modifikační částice v češtině schválně normálně a jako. *Slovo a slovesnost*. 2013, **74** (3), 163–177. ISSN 0037-7031.

SORENSEN, Roy. Sharp edges from hedges: Fatalism, vagueness and epistemic possibility. *Philosophical studies*. 2006, **131**, 607–626.

ŠIMÍK, Radek. Epistemic indefinites under epistemic modals in Czech. Slavic grammar from a formal perspective. The 10th Anniversary FDSL Conference, Leipzig. 2013.

ŠTÍCHA, František, et al. 2013. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Academia. ISBN 978-80-200-2205-9.

TIMBERG, Bernard, M. a Robert J. ERLER. 2002. *Television Talk: a History of the TV Talkshow*. University of Texas Press, Austin. ISBN 978-0-292-78176-4.

VAN BOGAERT, Julie. A constructional taxonomy of I think and related expressions: accounting for the variability of complement-taking mental predicates. *English Language and Linguistics*. 2010, **14**, 399–427. ISSN 1469-4379.

Vokabulář webový [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 8. 8. 2013]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný z: <<http://vokabular.ujc.cas.cz>>.

WEATHERSON, Brian, EGAN, Andy, eds. 2011. *Epistemic modality*. Oxford University Press. ISBN 978-019-959158-9.

ZIKÁNOVÁ, Šárka, et al. 2015. *Discourse and coherence: from the sentence structure to relations in text*. [Prague]: Ústav formální a aplikované lingvistiky. ISBN 978-80-904571-8-8.

ŽAŽA, Stanislav. K úloze tzv. větných adverbíí při vyjadřování postoje mluvčího k propozičnímu obsahu. *Slovo a slovesnost*. 1979, **40** (2), 135–138. ISSN 0037-7031.

Seznam použitých zkratk

AB = Alan Babický, golfista;

AČ = Anna Černá, lingvistka;

AG = Adam Gebrian, architekt;

AGo = Arnošt Goldflam, herec;

AL = Aneta Langerová, zpěvačka;

AS = Alena Sumová, vedoucí Oddělení neurohumorální regulace;

BK = Bohumil Klepetko, moderátor;

BP = Boleslav Polívka, herec;

BT = Barbora Tachecí, moderátorka;

DB = Dan Bárta, zpěvák;

DD = Daniela Drtinová, moderátorka;

DDr = Dana Drábová, předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost;

DS = Daniel Stach, moderátor, redaktor, Česká televize;

FK = František Kovářík, herec;

HI = Helena Illnerová, fyzioložka, biochemička, bývalá předsedkyně Akademie věd České republiky;

HP = Hana Prokšová, lingvistka;

JD = Jiří Drahoš, předseda AV ČR;

JK = Jan Kraus, moderátor;

JP = Jiří Pecha herec;

JR = Jaroslav Róna, sochař;

JŠ = Jindřich Štreit, fotograf;

JŠtě = Jiřina Štědroňová, manželka;

JZ = Jaroslav Zoula, redaktor, Česká televize;

KB = Kamil Bartošek, producent, moderátor;

KŠ = Karel Šíp, moderátor;

LK = Lucie Kubínová, ředitelka Fyziologického ústavu AV ČR;

MD = Magdalena Dietlová, hlasatelka, moderátorka;

ME = Marek Eben, herec, moderátor;

MP = Markéta Pravdová, předsedkyně Rady UJČ AV ČR, zástupkyně ředitele UJČ AV ČR;

MPr = Michal Prokop, moderátor;

MPro = Martin Prošek, lingvista;

MŠ = Miloš Štědroň, muzikolog, skladatel;

MT = Michael Třeštík; sběratel umění;

MVel = Maxim Velčovský, designer;

MV: = Martin Veselovský, moderátor

NH = Naděžda Hávová, moderátorka;

N1–N4 neznámý mluvčí/komentátor

OC = Ondřej Cihlář, moderátor;

PČ = Petr Čtvrtníček, herec, režisér, scénárista;

PŠ = Petr Štědroň, skladatel;

RZ = Rudolf Zahradník, bývalý předseda AV ČR;

VB = Vladimír Brož, rapper, výtvarník;

VP = Václav Pačes, bývalý předseda AV ČR;

Seznam příloh

Příloha 1 Seznam transkriptů (řazeno chronologicky)

Příloha 2 Grafické vyhodnocení hypotéz

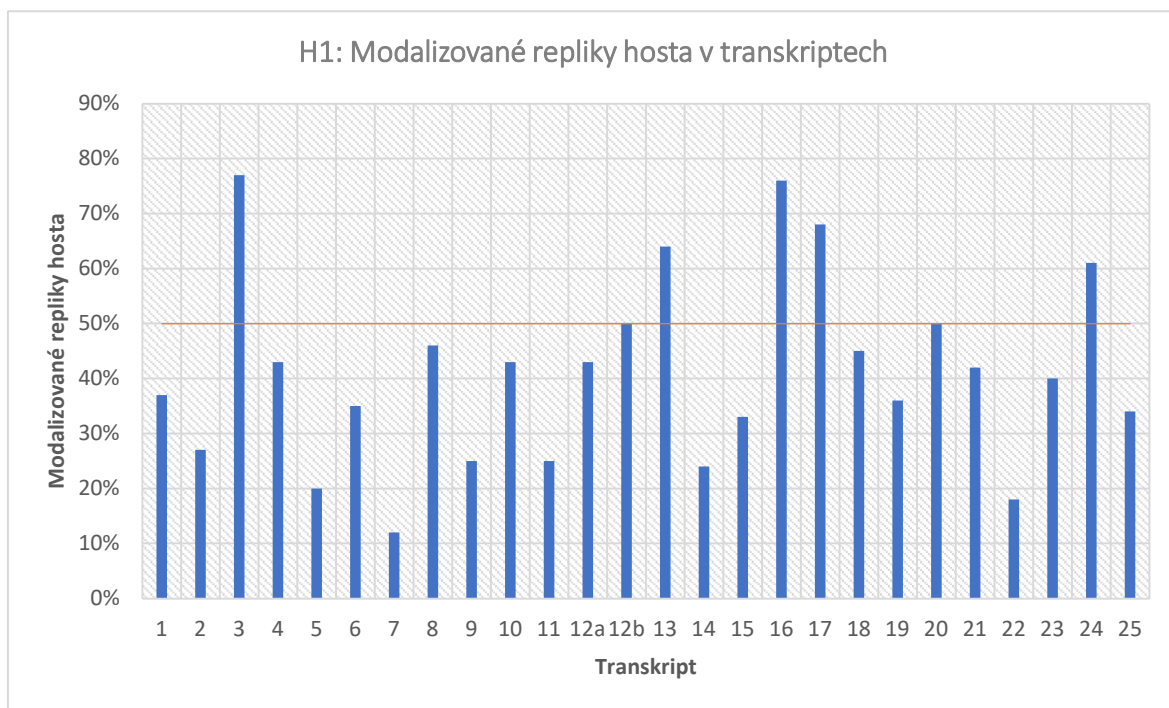
Příloha 3 Soubor transkriptů 1–25

Příloha I Seznam transkriptů

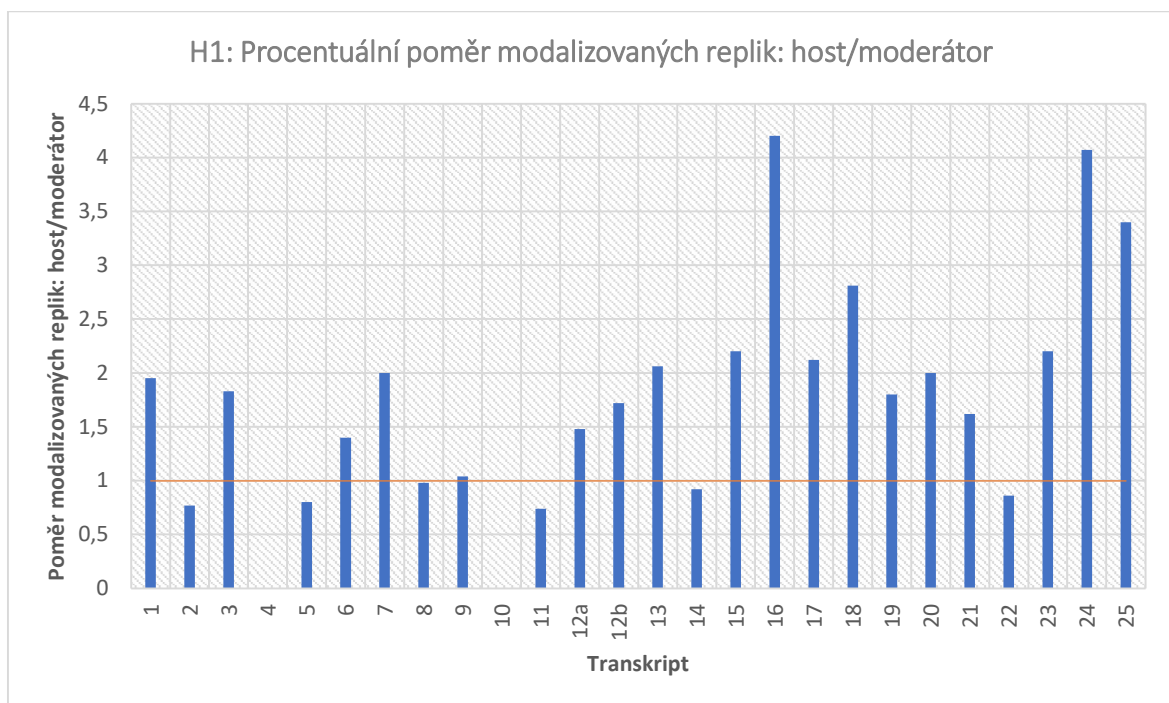
Tabulka 8 Seznam transkriptů (řazeno chronologicky)

Číslo přepisu	Název pořadu	Datum vysílání:	Kanál	Stopáž	Moderátor	Host	Poznámka
1	Na plovárně	16. 3. 2004	ČT2	22 min. 57 s.	Marek Eben	Dan Bárta	
2	Uvolněte se, prosím	4. 4. 2008	ČT1	10 min. 23 s.	Jan Kraus	Maxim Velčovský; Magdalena Dietlová	
3	Na plovárně	4. 5. 2004	ČT2	22 min. 59 s.	Marek Eben	Miloš Štědroň	
4	Danze canti e lamenti Miloše Štědroň	6. 11. 2004	ČT2	17 min. 24 s.		Miloš Štědroň	monolog
5	Všechnopárty	17. 5. 2006	ČT1	11 min. 2 s.	Karel Šíp	Marek Eben; Alan Babický	
6	Všechnopárty	20. 12. 2006	ČT1	8 min. 58 s.	Karel Šíp	Miloš Štědroň	
7	Show Jana Krause	22. 6. 2007	ČT1	13 min. 45 s.	Jan Kraus	Aneta Langerová	
8	Na plovárně	20. 9. 2009	ČT2	22 min. 25 s.	Marek Eben	Karel Šíp	
9	Interview Z1	28. 12. 2009	Z1	21 min. 56 s.	Naděžda Hávová	Jindřich Štreit	
10	Vzkaz	30. 1. 2011	ČT2	15 min. 8 s.		Miloš Štědroň	monolog
11	Fakta Barbory Tachecí	18. 2. 2011	Prima stream	00 min. 0 s.	Barbora Tachecí	Dan Bárta	
12	Krásný ztráty	24. 2. 2011	ČT2	37 min. 1 s.	Michal Prokop	Michael Třeštík; Jaroslav Róna	
13	Snídejte šampaňské	30. 11. 2012	bionaut.cz	26 min. 26 s.	Ondřej Cihlář	Adam Gebrian	
14	Všechnopárty	7. 12. 2012	ČT1	12 min. 2 s.	Karel Šíp	Aneta Langerová	
15	Snídejte šampaňské	21. 1. 2013	bionaut.cz	26 min. 23 s.	Ondřej Cihlář	Maxim Velčovský	
16	Hyde Park Civilizace	16. 11. 2013	ČT24	55 min. 34 s.	Daniel Stach	Helena Illnerová	reportáže
17	Hyde Park	2. 4. 2014	ČT24	53 min. 33 s.	Bohumil Klepetko	Dana Drábová	reportáže
18	Hyde Park Civilizace	1. 5. 2014	ČT24	55 min. 26 s.	Daniel Stach	Markéta Pravdová	reportáže
19	Interview DVTV	17. 10. 2014	DVTV	15 min. 48 s.	Martin Veselovský	Petr Čtvrtníček	
20	Interview DVTV	19. 1. 2015	DVTV	19 min. 31 s.	Martin Veselovský	Vladimír Brož	
21	Interview DVTV	30. 4. 2015	DVTV	17 min. 50 s.	Daniela Drtinová	Petr Čtvrtníček	
22	Show Jana Krause	4. 11. 2015	TV Prima	17 min. 4 s.	Jan Kraus	Dan Bárta	
23	Interview DVTV	10. 6. 2016	DVTV	14 min. 6 s.	Martin Veselovský	Kamil Bartošek	
24	Interview DVTV	30. 6. 2016	DVTV	18 min. 19 s.	Daniela Drtinová	Vladimír Brož	
25	Interview DVTV	30. 10. 2016	DVTV	13 min. 26 s.	Daniela Drtinová	Kamil Bartošek	

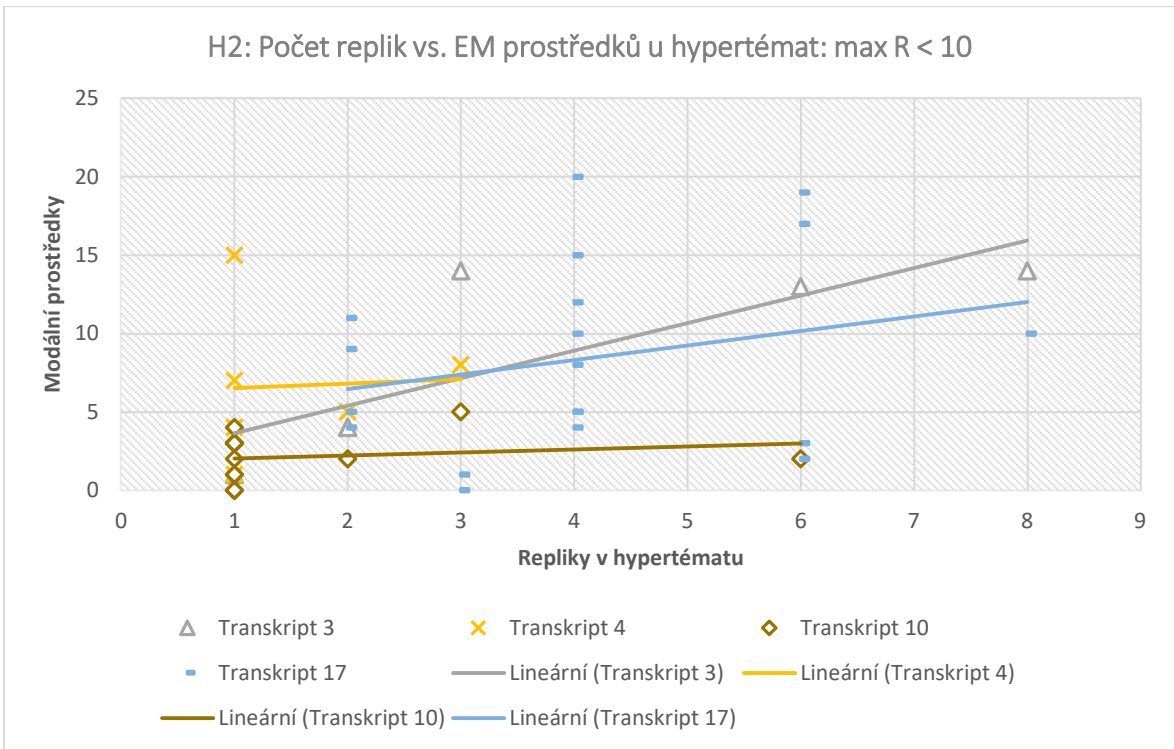
Příloha II Grafické vyhodnocení hypotéz

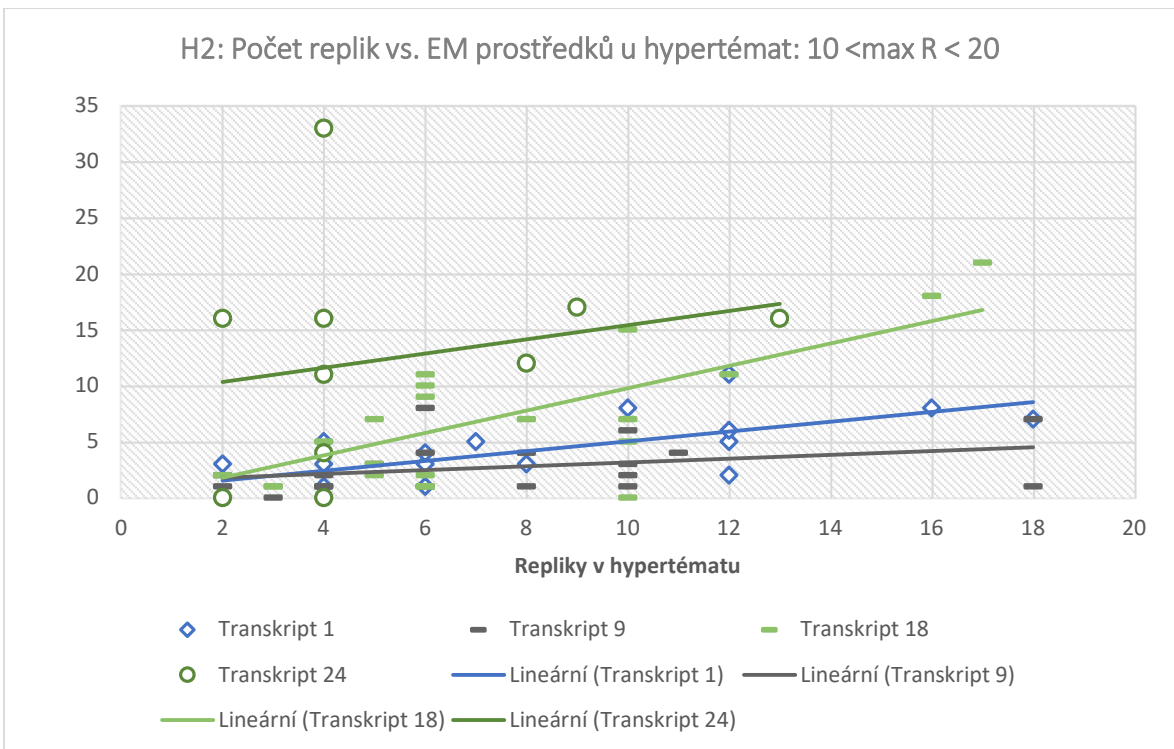
Obrázek 1 H1: Modalizované repliky hosta v transkriptech

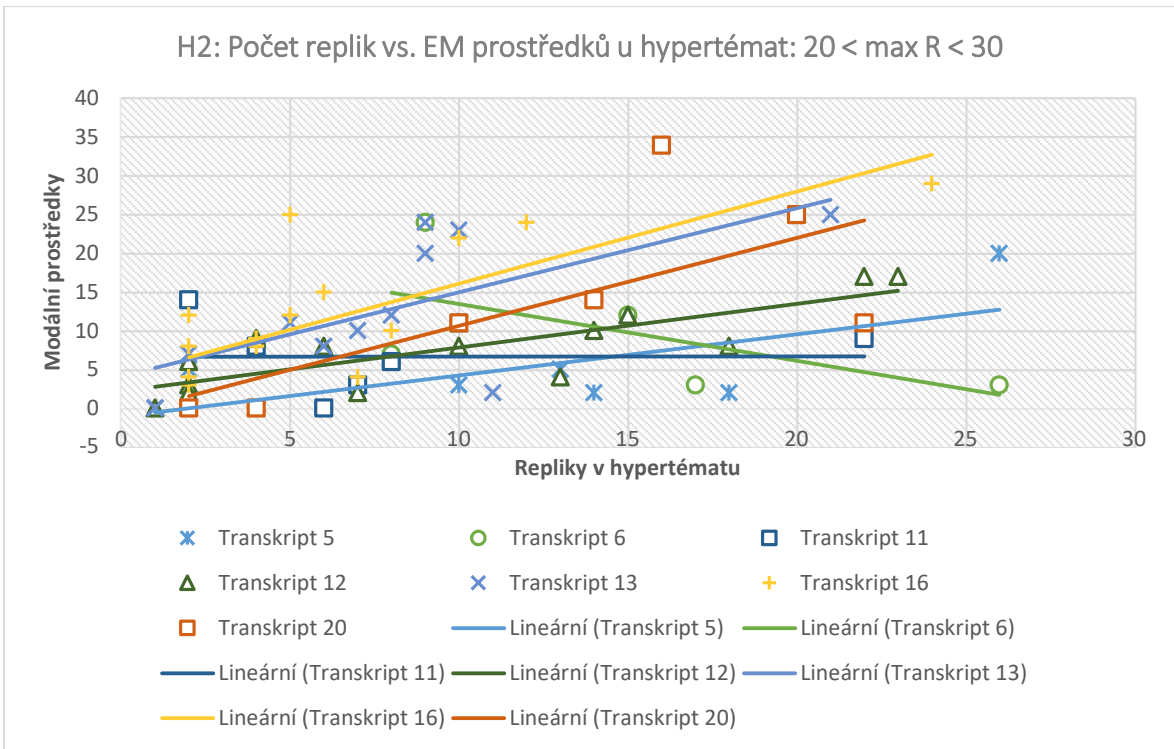
Obrázek 2 H1: Procentuální poměr modalizovaných replik

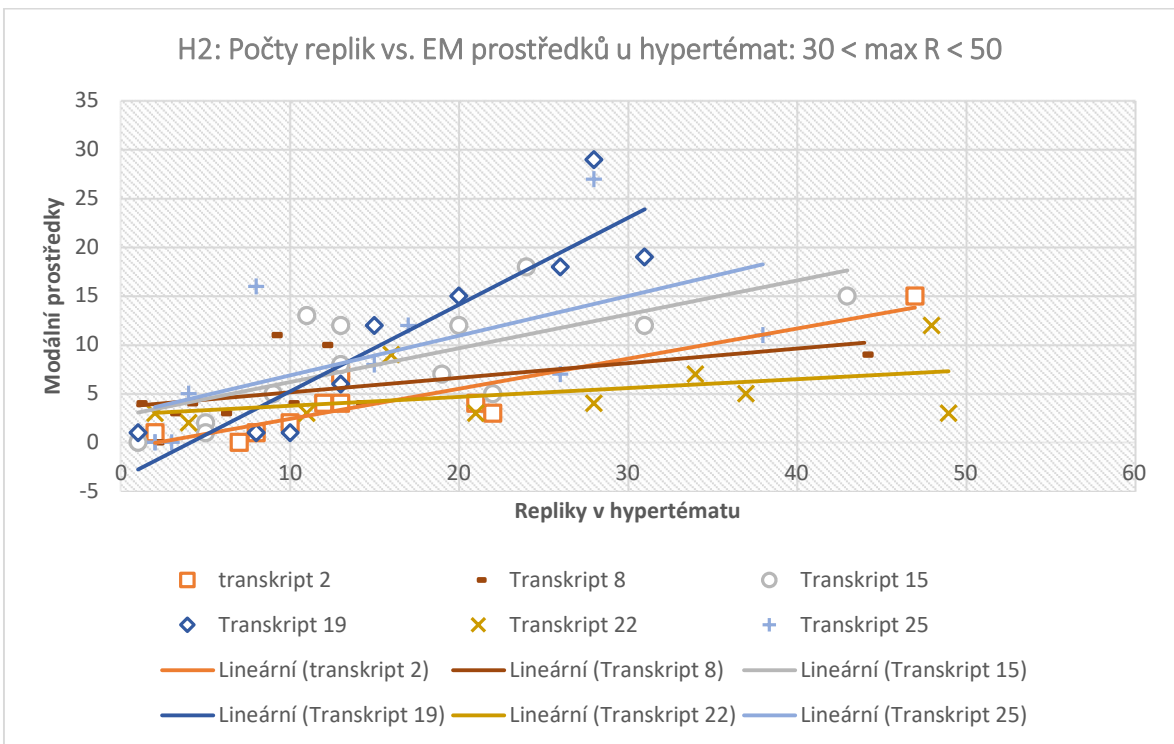
Obrázek 3 H2: Počet replik a EM prostředků u hypertémat max. R < 10

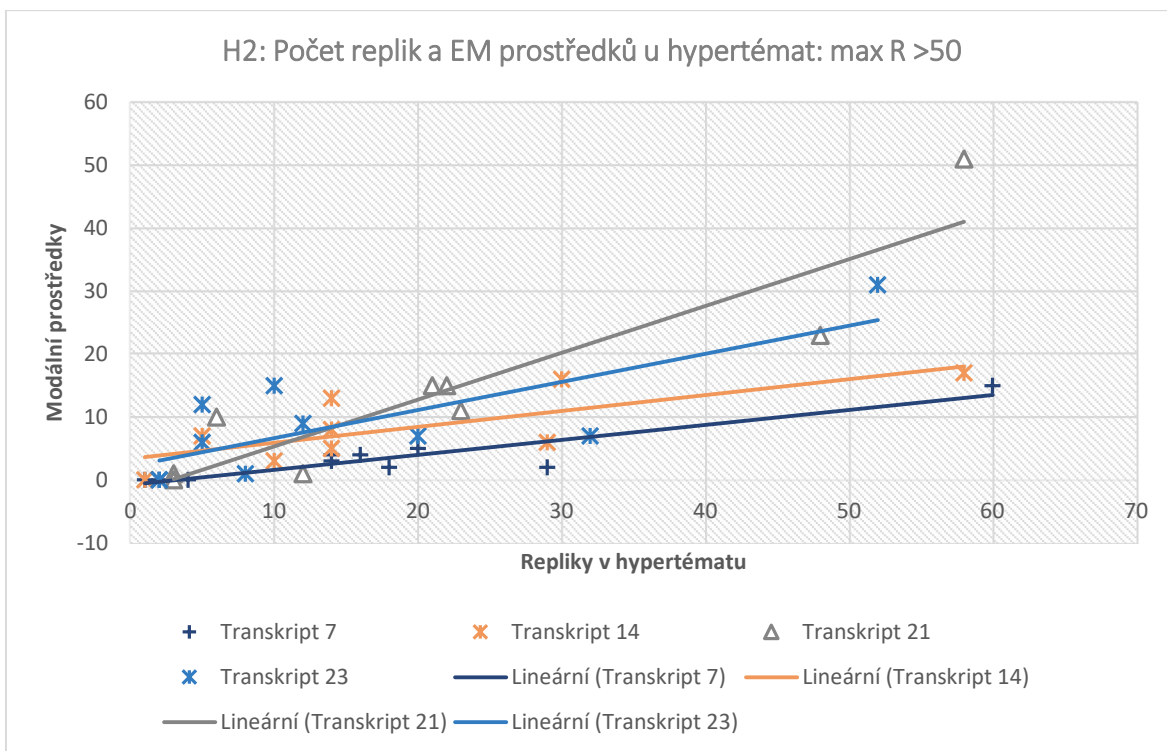
Obrázek 4 H2: Počet replik a EM prostředků u hypertémat 10 < max. R < 20

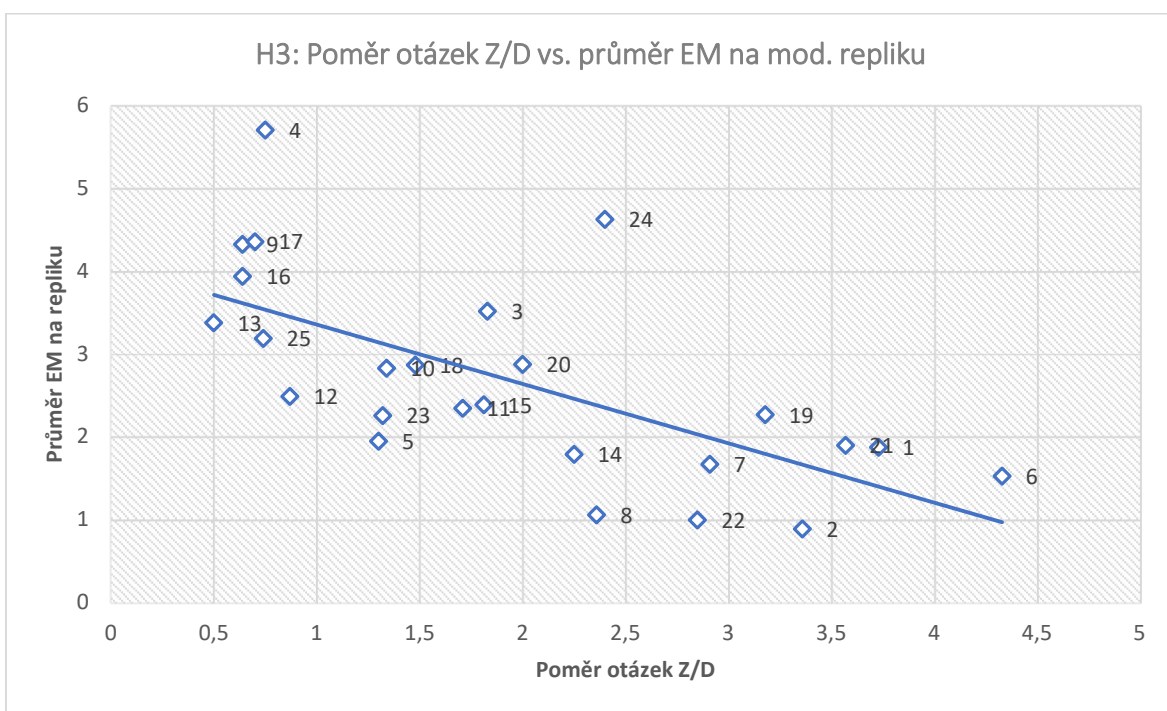
Obrázek 5 H2: Počet replik a EM prostředků u hypertémat $20 < \max. R < 30$

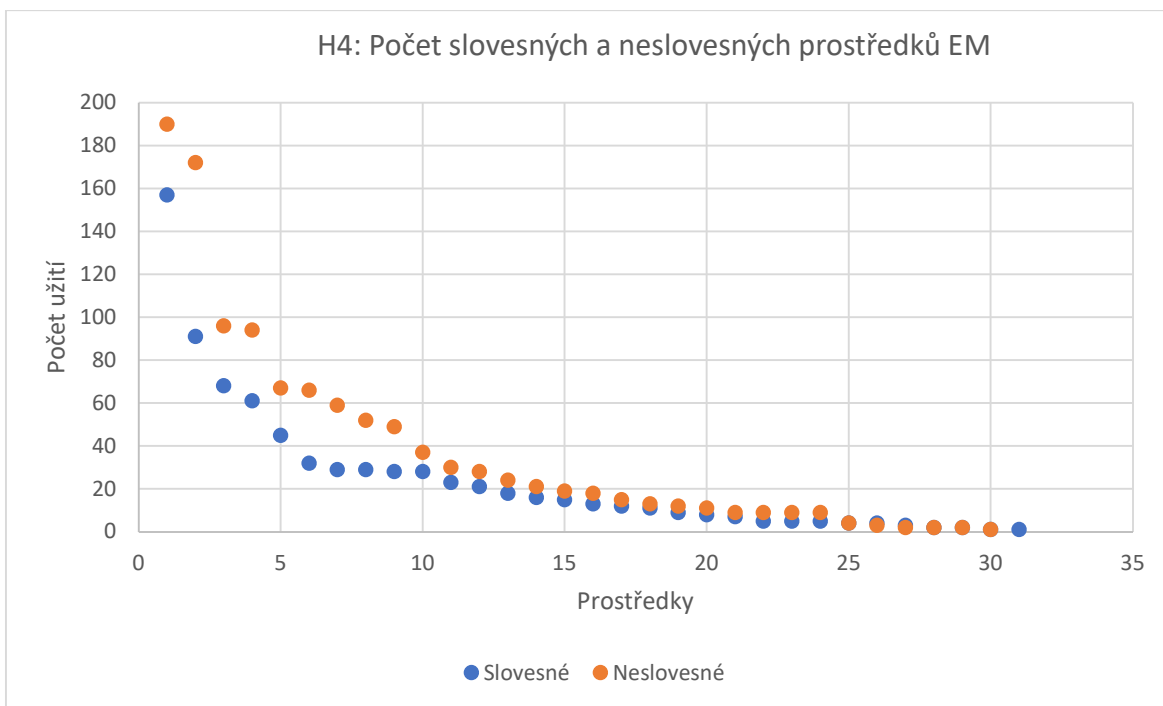
Obrázek 6 Počet replik a EM prostředků u hypertémat $30 < \max. R < 50$

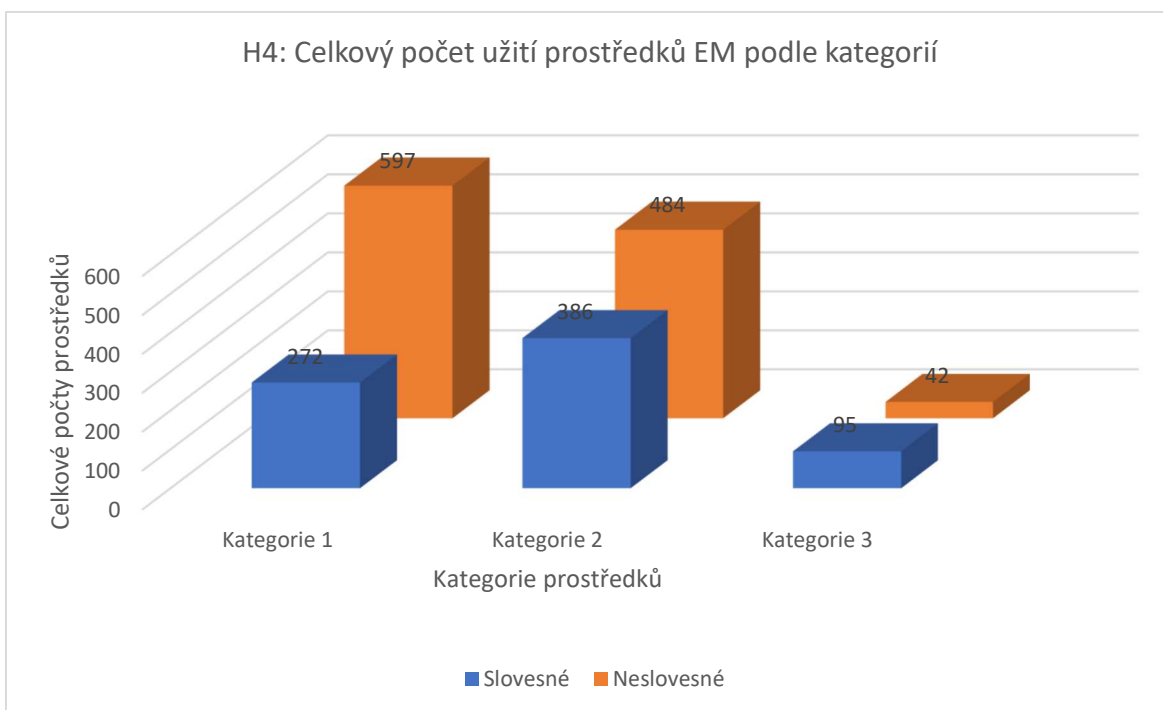
Obrázek 7 H2: Počet replik a EM prostředků u hypertémat max. $R > 50$

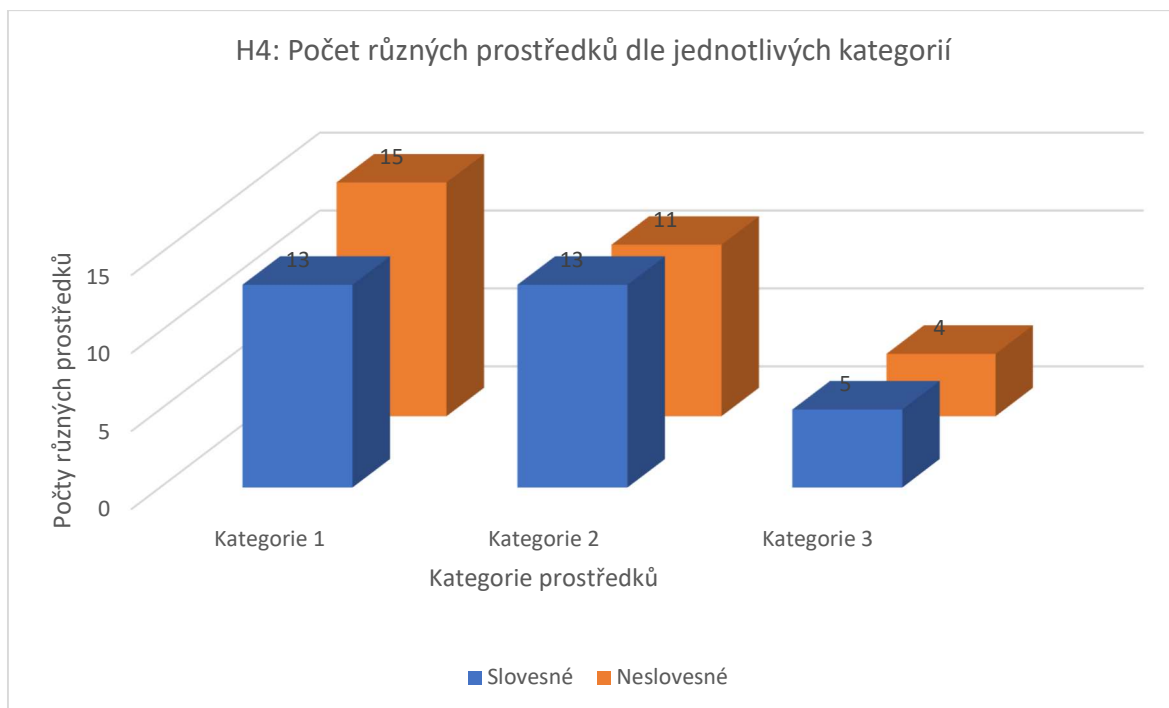
Obrázek 8 H3: Poměr otázek Z/D a průměr EM na modalizované repliku

Obrázek 9 H4: Počet slovesných a neslovesných prostriedků EM

Obrázek 10 H4: Celkový počet užití prostriedků EM podle kategorií

Obrázek 11 H4: Počet různých prostředků dle jednotlivých kategorií

Příloha III Soubor transkriptů 1–25

Transkript č. 1

NÁZEV POŘADU: Na plovárně¹⁶

DATUM VYSÍLÁNÍ: 16. 3. 2004

KANÁL: ČT2

STOPÁŽ: 22 min. 57 s

ÚČASTNÍCI:

ME = Marek Eben, moderátor;

DB = Dan Bárta, zpěvák;

ME: dobrý večer. už je to pár let, co jsem měl cosi do činění v jakémsi činžáku, tuším že na praze šest. a když jsem do toho domu vstoupil, tak mě v přízemí zaujaly dveře, které byly oprýskané a hustě popsané milostnými vzkazy. tak mi to nedalo a zeptal jsem se kdo tam bydlí. a odpověď zněla nějaký dan bárta. no od těch dob už uplynulo hodně vody počítám, že dan bárta už má lepší dveře a taky už dávno není nějaký. protože my dobře víme jaký je, je talentovanej, pracovitej a svrchovaně úspěšnej. je několikanásobným držitelem ocenění pro zpěváka roku. je frontmenem ((míněno frontmanem)) kapel jé á er, sexy dencrs ((míněno J.A.R.; Sexy Dancers)) a své vlastní kapely ilustratosféry. vítám ho dnes na plovárně. ahoj.

DB: ahoj. dobrý den.

ME: dane tak ze všeho nejdřív si musím udělat jasno ve tvém příbuzenstvu, protože zatímco časopis týden tvrdí, že máš tři sestry, tak magazín práva tvrdí, že máš tři bratry. tak se ptám.

¹⁶ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1093836883-na-plovarne/20352216052-na-plovarne-s-danem-bartou>.

DB: já mám sestry.

ME: sestry.

DB: bratra nemám, nevím o tom.

ME: tak magazin práva má poněkud zmatek v těch pohlavích, ale (.)

DB: ((pokrčení ramen)) nevadí

ME: nicméně napsali to. překvapilo by mě, kdyby v rodině, kde se urodí někdo s tak výrazným hudebním talentem jako máš ty, se nenašel ještě někdo další. je tam někdo kdo se zabývá muzikou?

DB: my jsme to měli tak že táta můj je (.) byl muzikant. hrál v toužimě v takovejch těch lokálních skupinách na kytaru, na bubny, na trumpetu snad cvičil, zpěvák

ME: hm

DB: takže táta to měl položený tak jako že hudba pódium šou ((míněno show)) tance a všechny tydlecty pochystávky. a máti má hudební sluch v tom smyslu, že to je učitelka v mateřský škole, to znamená že si zpívá s dětma, hraje trošku na piáno a. jinak všechny sestry uměj zpívat jako že že laděj, že se tu věc naučej. a jana jako ta nejstarší moje ségra zpívala mersy street ((míněno Mercy Street)) beky vokál. jedno vobdobí. takže to jde, jako.

ME: už jsi je použil někdy?

DB: ne to ne to je, to by bylo hrozně komplikovaný já si myslím, že bysem je nerad týral a my to nemáme tak jako přes rodinu. my jsme hrozně takový individualisti.

ME: ty jsi studoval pedagogickou?

DB: ne nenene já jsem dělal gympl a pak jsem dělal rengen.

ME: tu nástavbu?

DB: no.

ME: hodilo se ti něco z toho vzdělání teda radiologického? já nevím, jestli se z toho něco dá použít v muzice

DB: já myslím že ne, ale (.)

ME: ale přístup třeba jako ten pohled dovnitř, víš?

DB: spíš ne já jsem (.) já (.) mě to bavilo, když jsem to dělal. tak protože tam (.) my jsme měli dobrý dobrý doktory, co tam chodili do té školy externisty, takže ty hodiny byly zábavný, i ta praxe v té nemocnici. a když jsem pak rok dělal na tom sále, tak jsem toho viděl docela dost. já si myslím, že prostě na každý činnosti lidský je něco, co člověka může nějak zaujmout takže prostě nový věci. koukat se do břicha jakoby.

ME: jaký to tam je?

DB : v nemocnici?

ME: ne, v břiše.

DB: normální takový jako hodně krvavý a takový celý jako vachrlatý, že to tam není nic pevného a čert aby se v tom vyznal.

ME: ((smích)) <já když jsem četl tvoje rozhovory řekněme> tak z let devadesát sedm, devadesát osm, tak byly teda hodně radikální. a když jsem četl ty pozdější tak to vypadalo, že už tam je daleko víc tolerance. myslíš, že tě život naučil?

DB: já myslím, že jo, jako, nebo doufám a nebo aspoň nemá cenu ten radikalismus nějak dramaticky ventilovat jako je dobrý, když si to člověk vobratí do sebe aby člověk neztratil tu integritu v tom, co si myslí, že je správný, ale to je důležitý akorát pro mě a pro nikoho jinýho. takže jako jako nechť si každé žije ten život tak jako možná, že tudy.

ME: já se ptám taky proto že mě úplně šokovalo, že se o tobě tvrdí, že ty ktere jsi měl poměrně vyhraněné názory a poměrně ostřej a žádné kompromisy, že jsi sbíral obsahy kindervajíček, je to pravda?

DB: měl jsem takový vobdobí, jako.

ME: kolik ti bylo?

DB: já nevím asi <devatenáct>

ME: ((smích))

DB: to byl jako mě mě prostě jako to bavilo přesně do okamžiku (.)
jsem to dostával někde vobčas na koncertě a tak dál

ME: jo

DB: vobčas ti když už jsem se dostal k nějakým penězům, tak jsem si řek ó ká tak dnes pětadvacet korun za případné tajemství. jsem to rozdělal a v okamžiku kdy se prostě daly ty věci skládat dohromady podle nějakýho návodu, tak se člověk prostě zklidnil nějakou kravinou a prostě strávil příjemnejch pět minut nějakou hračkou. a v okamžiku, kdy tam začali vyrábět tuším takový ty sádrový figurky kerý dyž jich člověk bude mít sto štyrycet (.) hroch s paraplíčkem a hroch se sedačkou a hroch s panákem, tak dostane prostě dalších patnáct prostě hochů na vobrázku, no.

ME: vopravdu?

DB: no, tak to už mě přestalo bavit, mě bavily ty skládačky teda.

ME: ty jsi na gremy ((míněno Grammy))před pár lety označil trio našich zpěvaček třemi přízvisky. tuším, že helena vondráčková byla nesmrtelná, lucie bílá neusmrtitelná a lenka dusilová neusmrcená.

DB: no

ME: mně to přišlo docela natvrdo tehdy, byl jsem tam a pak mě překvapilo, že v nějakém rozhovoru jsi říkal, žes to mínil jako kompliment tehdy, vážněs to myslel jako kompliment?

DB: no no jasně to je kompliment.

ME: a bylo to pochopeno oněmi zpěvačkami jako kompliment?

DB: to já jako doufám. doufám že (.) já jsem potom když tam došlo k té dezinformaci jako že jsem paní vondráčkovou považoval za neusmrtitelnou a tohle zrovna by byl moment, jako kdy by to mohla bejt nějaká špička, ale já jsem to myslel tak, že to dělá dlouho a pořád se drží někde na nějakým pomyslném výsluní český pop music ((míněno pop music)) takže tam je to takhle. Lucka Bílá dycky vod někad' vyleze a dá grimasu a projde jí to a a Lenka Dusilová je prostě velmi talentovaná takový zvířátko který který fakt jako se s tím svým životem moc nemazlilo. tak je tak mně to celý přišlo jakože taková vtipná slovní hříčka a ještě navíc taková jako jednoslovná stručná charakteristika.

ME: ty chodíš někam na hodiny zpěvu?

DB: no.

ME: jak často?

DB: teďko jsem nepatrně vynechal protože jsem to měl dost práce, vono se to tak jako pohybuje v takovejch vlnách a ale vod roku třeba já nevím devadesát možná šest jako pět k panu profesorovi Klezlovi už dlouho.

ME: hm, to už bylo za dob Alice? Kdy jsi s tímhle začal si vydělávat?

DB: ne. to bylo když jsem dělal džízuse. ((míněno Jesuse)) džízus krajst suprstár ((míněno Jesus Christ Superstar)) ve spirále tak jsem dostal přes nějakou holku ze sboru hlášku že by si se mnou přál mluvit pan profesor Klezl a že mi vzkazuje, že zpívám jako prase a že jestli s tím nic neudělám, takže prostě přídu vo hlas a nebude to za deset let vůbec k poslouchání no tak jsem se tak jako krapet kous a protože jsem si říkal, co mi bude kdo vykládat a za půl roku jsme se nějak potkali znova. to už jsme dělali nějaký jako jednoduchý cvičení a já jsem prostě asi po dvou cvičeních usoudil, že to nemám zapotřebí a že příroda vítězí. takže se to zase na nějaký čtyry měsíce zastavilo a potom jsme se dali znova dohromady a začli jsme prostě pracovat a když jsem to třeba

nějakej rok nebo dva vydržel tak jsem začal jako cejtít že že to má nějaký výsledky pro mě samotnýho.

ME: pomohlo ti to? v čem třeba?

DB: tak člověk jako když zpívá víc technicky tak se (.) se prostě neurve při těch vysokejch pasážích, se naučí trošku spojovat ty tóny aby měly mezi sebou jako voblouk. což je důležitý proto aby aby člověk byl klidnější a ne- nebyl tak jako zbrklej ve frázování. a pak to líp to prostě intonuje. líp to ladí (.) ten zvuk. že to člověk dostane jako nahoru ten hlas. voni to jsou všeco takový vachrlatý příměry. ale že ho dostane jako nahoru a před sebe a ten hlas když potom má takovou tu špičku ty vysoký alikvoty, tak to ladí. a člověk vlastně na celou tu melodii se dívá tak jako seshora a může to snáz nést. což neříkám že jako to beze zbytku prostě naplňuju protože jako dělám spoustu chyb a neurotik jsem pořád a ale jako k něčemu to je protože aspoň se člověk naučí zpívat tišším tónem, že to prostě tak nechrapí a není to takový že každej pes jiná ves a není ta pusa moc votevřená, že to tak jako nelítá.

ME: zrušil jsi někdy koncert kvůli indispozici?

DB: hm asi třeba desetkrát možná dvacetkrát někdy se to prostě stane. dřív to bylo protože jsem se někde zmastil a pak už jsem to nezvlád a dneska je to vlastně kvůli tomu samýmu

ME: ((smích))

DB: <ale líp se vymlouvám> na to že jsem třeba nemocnej a a tak ale myslím, že toho je čím dál tím míň jako

ME: hm to člověk k tomu přistupuje asi taky zodpovědněji jak ta léta přibývají, ne?

DB: no docela jo. tak vono je to blbý vlastně zkazit to těm klukům jako. že prostě kapela připravená a já tam přídu a řeknu hoši včera jsem to trošku jako natáh tak to je takový blbý. spíš v tom muzikálu se to stávalo, že tam, to byl fakt takovej záběr že někdy člověk po tom dvojáku (.) jsme se fakt vysílili do tý míry, že nám

nepomohlo nic jinýho než se prostě strašnou rychlostí strašně zřít.

ME: nevyčítali ti to rokeři když ses pustil do spolupráce s muzikálem? slyšel jsi nějaké odsudky?

DB: já myslím že ne, protože ten (.) kromě kluků v kapele protože kluci z alice byli normálně ze mě votrávený žejo. říkali že jsem si jako jen tak to zkusil a sotva jsem začal bejt trošku známější, tak hned zaječí úmysly a ambice a víc a dál a vejš a a sám a a takže tam možná byl trochu problém, ale jinak vlastně ten džízus krajst suprstár ((míněno Jesus Christ Superstar)) eště vlastně nikdo nevěděl, co to do jsou to muzikál nikdo si se k tomu nestavěl tak jako odmítavě, jako že to je nějaká subkultura kerá prostě autora a interpreta vlasně bigbítovýho více méně nezajímá. a ten džízus krajst suprstár ((míněno Jesus Christ Superstar)) byl jako kultovní žejo v tý v tý době že každý žejo bigbítáci to znali a zpíval tam gilen ((míněno Gillan)) z dýp párpl ((míněno Deep Purple)) takže proti tomu nikdo nemohl nic mít protože když už to dělá takovejdle řízek tak potom každěj plzeňskej bigbíták může akorát srazit paty a říct si ó ká tak asi ví proč jako.

ME: byla to dobrá škola?

DB: já myslím že jo. určitě ta evita já si myslím, že vlastně čím čím vlastně jako dýl vo tom přemýšlím tím si říkám že jsem to asi jako úplně nedocenil v tý době (.) že že jsem třeba jako podcenil tu korepetici a tak dál, že že vlastně neska bych si to užil mnohem víc že že tam byly fakt jako někerý těžký melodie (.) jsem si fakt vědom bezpečně toho, že jsem na kolika místech fakt jako vlastně nevěděl jak ty tóny jdou přesně za sebou a že jsem to tak jako vždycky zašumloval a vsadil jsem to na ten výraz no čímž jako neříkám, že jsem to dělal nějak jako dramaticky blbě ale ale klidně bych si to i dal. jen tak jako pro tu (.) pro tu zkušenost novou.

ME: jaký ty máš rozsah, máš představu?

DB: todleto je strašně těžký jako vono vlastně v celým tom rozsahu když člověk fakt začne už úplně hrozně basově chrčet a nebo strašně vysoko ječet tak to dohromady dá něco přes čtyry oktávy. ale ale jako (.)

ME: přes čtyry oktávy?

DB: přes čtyři no čtyři a půl asi, ale to jsou ty hranice který jsou vobě dvě víceméně nepoužitelný.

ME: =extrémní, jasně.

DB: ale ledaže do nějakýho fílu((míněno feelu)) kam se to jako hodí. ale v celým to rozsahu jsou nějaký takový úseky kerý jako zvládám snáz než jiný, takže jsou to v těch čtyřech oktávách jsou takový jako půloktávy v kterejch se mi to třeba jako nějakým způsobem daří jo to

ME: vystoupil by si s kapelou na komerčním večírku? nebo udělali jste to někdy?

DB: já myslím že jo no tak to jsou prostě věci který že že člověk si stejně může zahrát samozřejmě, když se tam postaví podium, postaví se tam zvuk, ten zvuk se udělá a ta kapela hraje živě, tak jako je tam prostě jinej druh publika, kerej je ochotnej za to zaplatit prostě víc peněz. takže jestli to je živě, tak prostě proč ne za peníze v praze dům, žejo.

ME: ty máš mimořádněj odpor k plejbeku ((míněno playbacku)) vid'?

DB: já jsem to udělal asi dvakrát v životě a tak strašně jsem se s tím nesrovnal jako že vlasně jsem si uvědomil, jak si připadám tak strašně trapně a blbě že jsem prostě todle nechtěl už podstupovat. pak jsem si teprve jako uvědomil že to živý hraní má v sobě kouzlo nějakýho napětí a toho že do toho fakt člověk jde a že nad tím musí uvažovat a a že vlasně tu drobnost kerou zrovna teď pokazím nebo kerá se vy- vyvede tak že to celý je hned prostě pryč (.) ten (.) mě ten plejбек ((míněno playback)) prostě neuspokojuje.

ME: ty jsi na nové desce skoro pod každou písničkou podepsaný buď jako autor hudby, nebo jako spoluautor hudby, nebo jako autor textu. mě by zajímalo hrál jsi na nějaký nástroj?

DB: ((vrtí hlavou))

ME: ne, u čeho píšeš vlastně?

DB: já to jako neharmonizuju jako vlastně ty věci

ME: neharmonizuješ.

DB: já si zpívám a někdy mi z toho vyleze nějaká melodie kerou si zapamatuju, dodělám ji tak aby vlastně měla jako z toho mýho pohledu hlavu patu a nějakou tu špičku, aby se zase vrátila zpátky, aby se z toho udělalo takový to kolečko, takový to téma a kluci to tak jako spočtou a

ME: =a píšeš si to do not ty melodie?

DB: ne.

ME: ne.

DB: ne zapam- paměť.

ME: paměť.

DB: no já to neumím ty noty mně to je jako (.) já si můžu tak třeba naučit potom, žejo. tak ta melodie začíná vod céčka a tím pádem jakoby vím že ten nejvyšší tón zvládnou, a ten nejnižší tón bude slyšet třeba jako, tak ale jinak do not to nepíšu, to neumím.

ME: a zpíváš si mezi lidmi nahlas taky?

DB: vobčas.

ME: jo?

DB: vobčas dyž mám dobrou náladu a a tak tak jo. a ne že bych hulákal ale z takový (.) jako je takovej jako jemnej markýrovací tón kerej docela pomáhá. to je dobrý třeba na václaváku tam není moc místních.

ME: ((smích)) tvoje texty jsou takové surrealistické skoro aby si člověk pomyslel že to nevychází ze skutečného života, ale to asi vychází, že?

DB: no jak kdy. nebo ze snu.

ME: ze snu.

DB: no nebo z nákejch představ

ME: máš představ- připravenou tužku a papír u postele?

DB: to ne ale někdy si to zapamatuju, zvlášt z takovejch těch snů kerý se mi zdaj nad ránem. a ne že by se mi zdály ty slova. to spíš se jako vidím ten vobraz a ten se snažím popsat vlastně takovýma slovama aby mi to veš- aby aby se mi to vešlo do tý do tý fráze kerá (.) kerou už mám jakoby vymyšlenou. a eště sbírám nějaký slova kerý jsem třeba ještě neslyšel a nebo jsou (.) kerý jsou nějaký divný.

ME: na poslední desce jsou asi tři nebo čtyři věci ty jste točili někde v portugalsku nebo?

DB: no my jsme jí tam netočili my jsme ji tam jako postavili asi vosumdesát procent jsme (.) filip tam má kámoše a dostal nápad kterej nám připadal že se filip zešílel že prostě to není nikdy možný zrealizovat že tam prostě vodvezem nástrojovku a štr- na štrnáct dní se tam zavřem v tom baráku a a budem prostě nerušeně jako pracovat a a zjistíme co máme a tak dál. každej jsme měli něco hotovýho někdo měl něco míň někdo víc po některý věci byly připravený, něco bylo i trošku votextovaný a tak. filip furt říkal hele já mám doma věci, já myslím že toho mám že máme materiál kterej můžeme dát dohromady. tak jsme sehnali další kamarády ty nám to naložili do tranzitu. my jsme si vzali takovou tu provozní zálohu, kterou jakože jsme vodčerpali trošku ze studia že to tam jako nakopnem, odletěli jsme, přijeli jsme, postavili jsme to a deset dvanáct hodin denně jsme hráli a řekli jsme si jak ty věci jsou a kluci to psali do not. já jsem se učil jejich melodie, oni se snažili zrytmizovat a zharmonizovat moje věci. a já jsem vobčas jsem si řek vo čem to bude a napsal jsem si pár nějakých vět,

večer jsme si dali kořalku a víno a čučeli jsme buď na na dývidý ((míněno DVD)) co jsme si přivezli nějaký koncerty vod jinejch sekáčů a nebo jsme poslouchali to co jsme si každej den nahráli a zase jsme si říkali něco k těm formám a za těch prostě dvanáct dní čistýho času jsme udělali strašný množství práce.

ME: to se vyplatilo.

DB: jo fakt, fakt že jo to byl dob- dobrej dobrej nápad.

ME: ale je to zvláštní že občas si člověk jede pro inspiraci jako že se vydá na cesty a nepřiveze vůbec nic. pak jde do metra, ujede dvě stanice a přijde to. máš nějakou metodu jak vyprodukovat nápad nebo jak mu udělat cestu?

DB: vůbec.

ME: nemáš

DB: jako jsou takový věci (.) je dobrý když je člověk hodně sám. jakože dyž se tak jako lundá nebo courá tak to vobčas něco přijde. když se člověk v úterý zřídí a sedne mu to tak ve středu je ta mysl po ránu taková celá jako hodně na vodě tak to tak se vobčas taky jako dostane v tý kocovině nějakěj takovej nápadek

ME: to jsem nezkusil eště.

DB: ale jinak (.) to je docela dobrý pár kořalek ale

ME: ((smích))

DB: ale ale většinou na to člověk jako patent nemá no.

ME: ty jsi toho poměrně dost zcestoval za život, že?

DB: no tak (.) tak

ME: je to vášeň?

DB: tak mě se to líbí jako to je tolik zajímavějch věcí novejch. jako když je to člověk vidí vokolo sebe a dává si to do těch

svejch předsudků, jesi se mu to tam vejde do tý formičky kerou si vymyslel nebo nevejde, je to dobrý.

ME: no když mluvíme o vášních jedna samozřejmě z často vzpomínaných, ale myslím že nepominutelných vášní, které se věnuješ jsou ty vážky. ty je jenom fotíš, nebo je i lovíš?

DB: jenom fotím.

ME: fotíš. a co je na nich tak fascinujícího na těch vážkách?

DB: já vůbec nevím mě to prostě jednoho dne začlo nějak bavit a a pak jsem vlastně sám sebe namotivoval tím že jsem to na sebe řek a teď se z toho vlastně stal takovej (.) taková jako zajímavá libůstka ale jak

ME: no ono to není úplně typické

DB: no možná ne, ale mě to mě to baví a je to jako takovej fakt docela dobrej relax.

ME: oni jsou dravci, ne?

DB: no

ME: a žerou i jedna druhou?

DB: jo.

ME: taky?

DB: u tý vody vlastně v podstatě pro ně je protein jako protein voni to neřeší tak když když se líhnou některý malý šídla se líhnou tak vokolo nich na ně čekaj (.) vokolo na kytkách čekaj velký vážky a a frajerka si prostě prožije já nevím padesát dní v tý vodě jako larva, pak vyleze a jenom se vy- vytáhne takhle z tý larvy a její první nesmělý let kerej směřuje na nějakou větvíčku, kde by jako uschla a roztahla křídla nemilosrdně vzz ze strany a hned teď to jako je to docela takovej hustej svět ale zase přťavej takže se nemáme čeho bát.

ME: jak se to fotí v pohybu?

DB: já to neumím. fotit v pohybu to je strašně těžký to se stane málokdy jako že by ta vážka fakt držela na na místě a že by člověk měl dost času to zavostřit. ne.

ME: někdo mi tvrdil že tě tiskli i v nešnl džeografiku ((míněno National Geographicu)) tvoje fotky je to pravda?

DB: samozřejmě jenom v český verzi měl jsem tam šest nebo sedm fotek za což jsem rád.

ME: máš je někde v textech zapaštěné? uvažuju jesli jsem to někde slyšel.

DB: v kontrabásníkovi to je jednou (.) usíná na vážkách, ale tam jsem to spíš myslel jako že člověk neví sám co se sebou. a hned s tím je jak lehký být přeobratný, tak to, to už je vážka.

ME: to jo, jak jinak. nezdá se, že by se ti někdy chtělo respektovat nějaký řád moc, že jsi rád svobodný mimo škatulky a mimo zavedené konvence. není to zase trošku dřina být pořád v jakési lehké opozici?

DB: já myslím že ne jako ale jako vono jde spíš vo to co člověk jako míní a vnímá tím řádem, jako jo že vlastně jesliže ten řád je jako v tom v tom vesmíru, a mezi těma lidma a v tom bytí a v takovým v tý úplně nejširší šíři, tak tam jako vlastně člověk nemá vůbec chuť a důvod mu nějak jako oponovat.

ME: =oponovat.

DB: spíš si myslím že to může vnímat dejme tomu jako nějakou tu milost nebo (.) ale když když ty lidi potom sami vytvářej prostě nějaký řády jenom tak aby vlastně měli nějaký jistoty a nějaký mantinely v kerejch se jim prostě snadno pohybuje, tak jako takovádle řády jsou potom jako takový že člověk fakt jako nemusí moc moc jako pracovat na tom aby se dostal nad něj nebo mimo něj, jo. ale je dobrý tady ty věci rozbíjet sám v sobě, protože pak se člověk tak nějak jako zacyklí v nějakých předsudcích a jako pak už mu to prostě nepřináší vlastně ten ten život tolik radosti v rámci

třeba nějakých poznání a tak dále. když jsou to v podstatě marné věci žejó.

ME: je nějaký luxus který si dopřáváš? protože ty nevypadáš, že by tě tyhle věci moc braly, že by tě bralo značkové oblečení nebo

DB: =to ne to ne.

ME: =nebo auta nebo motorky nebo něco takového ne, že?

DB: to jsou takový předměty, ale jako jsou jsou věci kerý věci že že maj jako nějaký vtíp, třeba nějaký grafický listy. zvířat nebo ptáků nebo hmyzu který jsou hodně starý a kdy ten ten rytec jako vyloženě fakt měl k dispozici třeba jenom tu tu vypreparovanou kůži a hodně vodhadoval. tak některý ty věci jsou fakt milý jako a nebo občas se prostě najde po vetešnictvích po antikvariátech jsou vobrazy takovejch lidí, kerý prostě vlastně vůbec to neuměj ale daj do toho malování úplně všechnu tu lásku. jako a to jsou fakt ty vobrazy jsou fakt hodně špatný tak jako někdy ujedu a udělám si radost s takovým tím tím to jakože, mu rozumím, jako tak spíš tak třeba.

ME: ta tvoje poslední deska je když to srovnám například s manky byznys((míněno Monkey Bussiness)) nebo s jarem tak je to výrazně jinde to je to je úplně jiná poloha, moc pěkná, co si myslíš že bude dál?

DB: nevím.

ME: nevíš.

DB: ne, já jsem teď v podstatě v takovém stavu, kterej je mi z devadesáti procent příjemnej že já vůbec nevím jako. a těch deset procent je takovej strach jako že by aspoň něco jako že že člověka fakt nic nenapadne. že teď je to jako zavřený, ale doufám že ne vlastně teďko je ta chvíle že jsme jako po nějakých koncertech i s iliusratosférou i s jarem jsme tu desku dodělali (.) no tak jako taková ta prázdnota. to znamená že člověk zase časem do sebe bude něco nalejvat a zas bude sám uvažovat vo tom jak to teďko chce a nechá si vod někoho vynadat a vod někoho

poradit a celý se to tak jako zase zaplní a pak pak přijde ten čas že člověk začne mít v sobě nákej tlak a chuť to zas vylejt do něčeho a zas to nacpat do nějaký formy upéct koláč a nabídnout.

ME: no těším se těším se až se bude ten příští servírovat. užij si tu prázdnotu, to je krásné.

DB: ó ká

ME: a těším se až bude co vylejvat a co péct. díky.

DB: díky taky.

ME: dnes byl naším hostem na plovárně dan bárta.

Transkript č. 2

NÁZEV POŘADU: Uvolněte se, prosím¹⁷

DATUM VYSÍLÁNÍ: 4. 4. 2004

KANÁL: ČT1

STOPÁŽ: 10 min. 23 s

ÚČASTNÍCI:

JK = Jan Kraus, moderátor;

MVel = Maxim Velčovský, designér;

MD = Magdalena Dietlová, hlasatelka, moderátorka;

JK: dámy a pánové, našim dalším hostem je pan maxim velčovský!

((potlesk publika))

JK: pan maxim velčovský, dyzajnér ((míněno designér)) roku dvatisíce sedum, čili poslední čerstvej dyzajnér ((míněno designér)) roku. aby z toho bylo jasný, že to je vlastně za loňskej rok.

MVel: ak nějak to bylo no.

JK: pardon. vlasý si taky děláte sám?

MVel: jak se vzbudím, tak to prostě je.

JK: takhle je máte?

MVel: no.

JK: to je ale vobdivuhodný.

MVel: já tomu sám nevěřim.

JK: to se vám nedivím, ale je to teda(.) a leckerá (.) co tomu říkáte, paní magdaleno?

¹⁷ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1176221164-uvolnete-se-prosim/208522161800014/>.

MD: já bych řekla, že je to tak trojnásobná porce než mají normální lidi.

((smích publika))

JK: vona umí všechno takhle hanět, ale (.)

MVel: já přitom nevím, po kom to mám, protože můj děda byl plešatej jako vy.

JK: a to vypadá, že si tady dnes pěkně pokecáme.

MVel: mě se lidi ptaj jako, po kom to mám, tak já jsem si myslel že se mě taky zeptáte, po kom to mám

JK: já jsem se na nic neptal, vy jste byl hned u plešounů. to je jedno, tak pojďme teďko na ten dyzajn chvíli. ((míněno design)) já už jsem se z toho vzpamatoval a uvidíme. pardon, vy jste přines dokonce nějaký svoje vlasní (.)

MVel: já jsem přinesl no věci ňáký.

JK: mohli bysme se na to podívat? já totiž dyzajnu ((míněno designu)) tak nerozumím, takže já bych to spojil s tím, že byste mně to malinko vysvětlil. protože bych třeba taky rád něco navrh perspektivně. jako plešatej a starej, co vyšel na xantipě díky kovohutím příbram. ((smích))

MVel: já mám takovej jako (.)ten první kousek je takovej z mýho experimentálnějšího období.

JK: prosím vás. a to je kléma, žejo?

MVel: no, no, no.

JK: klement gottwald coby cibulák.

MVel: přesně tak. s cibulákovým tatú. ((míněno tatoo))tetováním, tatuáží

JK: prosím vás! to muselo bejtt pracný.

MVel: to bylo (.) to nebylo pracný, já jsem to vodlil prostě z existující takový jako pravý bysty, ((míněno busty)) kterou jsem našel na půdě.

JK: to by vod vás možná komunisti dobře koupili.

MVel: ještě se neozvali ale.

JK: =no voni to neviděli asi.

MVel: ale muzeum komunismu to chtělo koupit.

JK: muzeum komunismu to chtělo koupit, jo? ale to je pěkný. tak to taj takle. voni to dneska uviděj možná v pořadu, tak se vám možná vozvou. to je krásný. já bych to tedy doma nechtěl, ale jako návrh je to hezkej.

MVel: pak jsem přines takovej dárek pro vás, protože taj je dycky boj o vodu v tomle pořadě

JK: to jsou od vás? ty jsou ale krásný. jak jsou lehoučký.

MVel: to je taková jako (.) to je skleněnej vlasně kelímek přetrans- plastovej kelímek, přetransformovanej do skla. jmenuje se someliér, takže to je takovej jako mix mezi tím konzumerismem a mezi vinařstvím.

JK: prosimvás, co vy k tý jedný skleničce umíte říct všechno.

((smích publika))

MVel: no tak protože musíte, aby se to prostě nějak jako (.)

JK: to je ale vobdivuhodný. ale to je na tom krásný, protože já bych řekl (.)krásná sklenka. a vy jste říkal, že to je přechod mezi čím kam?

MVel: to vzniklo v době dyž po tý po revoluci, vlastně sem přišli

JK: no a vy jste říkal přechod vod toho konzumerismu někam nebo kam.

MVel: ne, že to je mix takovej mezi tím (.) vlasně tou vinnou sklenkou, klasickou, a tom konzumem konzumním kelímkem.

JK: jo, konzumním kelímkem, aha, no to je pravda, jo.

MVel: že ty dělníci vlastně strašně (.) nebo respektive trvá jim strašně dlouho než vokopírujou ten plast, a dyž udělaj to sklo, tak jak je postě, jak se vylisuje v tom jak se vylisuje v tom

skle (.) v tom plastu třeba za tu vteřinu, tak jim to trvá třeba dvě hodiny a děláme s úplně úžasna řemeslníkama (.) který jsou, který to prostě musej

JK: tak jako to musej bejt velký fachmani. a prosim vás, když jste dostal tu cenu dyzajnér ((míněno designér)) roku, tak voni to taky zdůvodňujou za co to bylo? nebo to je za všechno?

MVel: voni to zdůvodňujou. to je akademie to je něco jako asi na českým lvu, že je akademie kerá nominuje lidi a a (.) a pak to

JK: no, a vy jste to dostal za co?

MVel: já jsem to dostal za vedení umělecko-průmyslových závodů, za moje počiny pro naše studio kubus ((míněno Qubus)) za (.) vy se na mě díváte (.)

JK: no toho je hodně ale!

MVel: za návrh takovýho obchodu módního. prostě samý značky no prostě tam. a ty už nechci jmenovat. ty už jsou takový příliš profláklý.

JK: no to nebudeme. čili to bylo víc věcí jako. vlastně souhrn takových věcí.

MVel: voni to tak jako vezmou a řeknou si, co jste (.) co kdo udělal.

JK: a vy jste vystudoval co? Umprum nebo co? ((míněno UMPRUM))

MVel: já jsem vystudoval umprumku jako vlastně střední školu, pak vejšku, takže trvalo mi to asi jedenáct let než se mi to podařilo ukončit.

JK: no a co tam máte ještě v tašce prosimvás?

MVel: já tam mám eště. já tam moc věcí nemám. pak jsem dělal eště takovou takovej kelímek. to patří do stejný série.

JK: tak ale tohle mi nepřijde zas ňák(.) jo to je kopie kelímku, akorát že není z umělý hmoty.

MVel: no, přesně tak.

JK: no a tak (.) to by mě možná taky napadlo, kdybych se soustředil.

MVel: jo, tak já si (.) já si taky myslím

JK: co? teď mě to napadlo, že by mě to napadlo, dyž to vidím. jsem si říkal zrovna, dyť jsem to moh udělat

MVel: a mě to napadlo před deseti lety ale.

JK: vás. no mě možná taky. já to zapomněl.

MVel: a to se dyzajnéřům ((míněno designérům)) často stává.

JK: taky, jo?

MVel: no my se pak handrkujem, koho to napadlo dřív.

JK: no proto já dyzajn ((míněno design)) nedělám. no. a tohleto?

MVel: to je vlastně ten (.) do sérky, to je tácek na buřty.

JK: to je tácek na buřty? ale takovej trošku hogofogo.

MVel: hogofogo. pro ty prostě pro ty

JK: pro ty lepší lidi

MVel: pro ty maminky a babičky, co maj ten cibulák v těch ve vitrínách zavřenej.

JK: a vás nějak dráždí cibulák, žejo? máte ho tady koukám na klémovi, máte ho tady. nemáte na těle taky cibulák?

MVel: ne, ne ne. já jsem bez tetování.

JK: zatím, ne.

MVel: ano, zatím

JK: než přijde nápad asi.

MVel: přesně tak. ale jako už jsem měl (.) pár lidí chtělo vode mě navrhnout tetování, ale zatím k tomu nedošlo.

JK: jako že vy byste to navrh, co maj mít na těle?

MVel: no. no no.

JK: prosím vás, to je ale problematická věc, ne?

MVel: to je no, protože to už se moc nedá smazat, no.

JK: no ne, vono to stárne taky (.) taky ty kresby žejo.

MVel: jo v

ono se to pak ňák (.) jako taky vytahává a (.)

JK: no, malinko.

((smích publika))

JK: vono se to pak rozjede vo pár centáků žejo. takže vy uděláte mořskou pannu nebo něco a vona za pár let je takhle ((naznačuje grimasu)). já nevim zaobírá se s tím někdo?

MVel: jo určitě no

JK: jesli se to dá překreslit potom? oni vám udělají autíčko a von je to pak nákladák.

((smích publika))

MVel: to myslim, že jo (.) že že se s tím dá ještě pracovat a předělávat, no.

JK: jo? že mu jako vyříznou ten kus a daj mu tam náplast na to? nebo nějakou záplatu přes to?

MVel: myslím si že jo, no je to (.)

JK: to si jenom myslíte, to jsme na tom voba stejně. ale jako vy to nestudujete ňák ty (.) to tetování do detailů?

MVel: moc ne no jako

JK: a prosim vás vy dyž jste takle dyzajnér, ((míněno designér)) to vy asi dost si poručíte třeba i takle doma ne, kde bude gauč a tak.

MVel: já trošku

JK : to tydle lidi dělaj, žejo (.)

MVel: já jsem měl takovou úchylku, že vyhrabávám kontejnery a skládky.

JK: jo takhle! tak to je pěkný. to jsme se možná už viděli mám pocit.

MVel: sběrna na šestce. ((míněno na Praze 6)) popelá- popeláři.

JK: vy se hrabete v kontejnerech, dyž máte volno?

MVel: no, no. já už

JK: =jesi je tam nákej dyzajn ((míněno design)) zajmavej jako.

MVel: no no no já to tahám vyloženě jako (.)

JK: vy to taháte si domů?

MVel: a moji smoji kolegové jsou na tom eště hůř. voni smaj dokonce seznam, kde ty kontejnery jsou, takže tam prostě jedou a rovnou to tam berou, dyž to tam ty lidi há-

JK: = ježišmarja já vás dycky litoval. já nevěděl, že jsou to dyzajnéri ((míněno designéri)) všechno!

((smích publika))

MVel: no taj se v čechách taj se v čechách nedá vlastně nic vyhodit protože někdo to vyhodí a on si to soused jenom vezme do druhého patra.

JK: jo

MVel: nebo do parta pod nim a a pak to vyhodí za pět let a vezme si to zase sou-

JK: =a zase tam jo, (.) čili to je koloběh předmětů vlastně

MVel: no

JK: a kontejner je přestupní stanice vlasně

MVel: no, přesně tak, no no

JK: hele, a vy si to normálně ani nečešete nebo co?

((smích publika))

MVel: ne htak sáhněte si, vono to je takový

JK: já ani nechci. mě by to našťvalo.

((smích publika))

JK: já jsem neměl tak dlouho vlasy v ruce, že bych to ani (.)

MD: můžu si sáhnout já?

MVel: jo, jasně. jako já nevím, čím to je. jako já (.)

JK: bolestný, co?

MD: kvalita. kvalita

MVel: aledycky dyž dyž někdo ke mně přijde a řekne (.)

JK: a co jíte? třeba co jíte?

((smích publika))

JK: jíte něco neobvyklého? třeba já nevím řepu nebo něco?

((smích publika, potlesk))

MVel: jako že mám řepu, jo?

JK: ne ne! ne že máte řepu, ale že bych si koupil pět kilo řepy hned. ne máte třeba ve stravě něco rád, co jiný takle lidi nejedí? co by mohlo mít tenleten efekt?

MVel: to ne, jako možná občas jím na stojáka v bufáči.

((smích publika))

JK: to bych musel mít vlasy až na zem, hele. no ne, [hpřemýšlejte](#), třeba v tý stravě máte nějaký atypickej prvek, kterej způsobuje tohleto bujení vlasový.

MVel: fakt jako mi nedochází ňák jako že (.)

JK: to jste si nikdy nevšim. nebo nějaký jogurty zvláštní nebo něco (.) droždí?

MVel: jogu-

JK: =droždí říkají, že je na vlasy. to vypadá, že máte droždí v puse pořád.

MVel: v podstatě jako pivo.

JK: pivo si dáváte?

MVel: no, no.

JK: kolik piva?

MVel: htak já to zalívám tak čtyřma kouskama.

JK: já znám chlapů, co jako pijou pivo a jsou to trosečníci s vlasama. v pivu to nebude.

MVel: tak možná že já taky dopadnu jako (.)

JK: to je jedno, jak dopadnete.

((smích publika))

JK: důležitý je, kde jste hele. a kde bydlíte?

MVel: na šestce. na břevnově.

JK: na šestce, na břevnově, hhm, to je nad městem žejo. jiný klima možná.

MVel: no, no. je to pravda.

JK: je tam nějakej potok nebo něco?

MVel: ale ve sklepě máme vodu. to máte pravdu.

JK: čili zřejmě silná spodní voda.

MVel: silná spodní voda, no.

JK: to by chtělo možná udělat takovej ten průzkum na ty suroviny, nebo co tam vůbec je v tom prostředí. sa takle v baráku je ještě někdo (.) má takhle vlasatý jako?

MVel: fakt nikdo. no ani ani brácha ne ani (.) ani rodiče. nikdo.

JK: ani rodiče ne?

MVel: no.

JK: ani maminka ne?

MVel: taky ne. no sale rodiče byli v ňák sedumdesátejch letech na kubě.

((smích publika, potlesk))

JK: tak to máme venku.

MVel: ale tam k ničemu nedošlo.

JK: ne, to je jasný. ani nemohlo.

((smích publika))

JK: ani nemohlo. to určitě ne. už jste byl na kubě?

MVel: já právě jsem to chtěl stihnout ještě za fidela, abych řekl pravdu.

JK: to je jedno. to až se tam dostanete, tak uvidíte.

MVel: jo takhle!

JK: tam jinej účes nenosej. maxim velčovský!

((potlesk publika))

Transkript č. 3

NÁZEV POŘADU: Na plovárně¹⁸

DATUM VYSÍLÁNÍ: 4. 5. 2004

KANÁL: ČT2

STOPÁŽ: 22 min. 59 s

ÚČASTNÍCI:

ME = Marek Eben, moderátor;

MŠ = Miloš Štědroň, skladatel;

ME: dobrý večer. když se podíváme na éru malých divadel, vždycky tam najdeme jednu významnou osobnost, která jako by byla trochu ve stínu režiséra, ale její důležitost je nesmírná. a tou osobností je skladatel. možná, že až historie ukáže, jak důležitý pro divadlo je. ale není náhodou, že dnes se hrají víc písně osvobozeného divadla než hry osvobozeného divadla. co by byl semafor bez jiřího šlitra, co by bylo divadlo na okraji bez miki jelínka, co by byla ypsilonka bez mirka kořínka a co by bylo divadlo na provázku bez miloše štědroň, kterého dnes vítám na plovárně.

MŠ: ((pozdrav pokývnutím hlavou))

ME: pane profesore nepřipadá vám to takové nespravedlivé že vy jako hudební vědec a autor mnoha závažných skladeb jste stejně v povědomí veřejnosti nejvíc znám jako autor písniček z balady pro banditu?

MŠ: asi né to není nespravedlivé protože já si myslím, že ty písničky jsou něčím, co se tak blíží obecné notě a já si myslím, že jsem se na nich ani tak zas moc nepodepsal. tím se nechci

¹⁸ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/20352216035-na-plovarne-s-milosem-stedronem/>.

uměňovat, nějak ale já věřím na to, že ta obecná nota funguje jako jakási obecná atmosféra, kterou všichni nasáváme a když to má úspěch tak spíš bych se toho trochu bál, že v podstatě v tom cítím jako ten ohlas doby.

ME: když jsme u té obecné noty nemáte pocit, že lidé jsou stále méně ochotni vstřebat něco komplikovanějšího?

MŠ: no určitě ano, protože asi je velká vizualizace hudby to bude dáno tím že hodně jdeme po obraze a po takových záležitostech, které se týkají obrazové symboliky a méně posloucháme. ovšem s tím nic nenaděláme, to je technický stav věci.

ME: jak to bylo dřív vy to jako hudební vědec budete vědět. byl třeba verdy ((míněno Verdi)) nebo pučiny ((míněno Puccini)) byla to pop music své doby?

MŠ: určitě ano ty funkce populární hudby nesla opera to byla velmi protežovaná forma a taková forma která samozřejmě od původu vůbec nebyla lidová, je to zábava vysoce šlechtická a vysoce taková kultivovaná ale postupně se stala v tom prostředí ve kterém vznikala hlavně v itálii zábavou takřka tedy lidovou a já si myslím že to rozdělení vzniká až v raném kapitalismu kdy se začne hudba brát víc jako obchod a jako komerční záležitost a začne se hudba nějak cílevědomě prodávat. souvisí to s nakladatelstvími. s výrobou určitého typu skladeb (.) řekněme s instruktivní literaturou, s literaturou pro mladé dámy a tak dál. a tady se potom oddělí sféra taneční hudby. pochopí se že to je velice výhodný byznys, ono se to pochopilo už v šestnáctém století kdy vlastně se to začalo dělat na severu evropy hodně. v prostředí belgie, francie a samozřejmě jak vznikaly ty první tiskárny tak v německu, v itálii. tu itálii jsem měl jmenovat na prvním místě.

ME: je nějaká evidence kolik kdo prodal písniček tehdy?

MŠ: no tak já nejsem zas odborník tady na tyhle záležitosti, ale vím, že tou takzvanou (.) němci tomu krásně říkají šlechta muzik že čili špatná hudba a já vždycky se dovolávám adorna výroku krásného líbr gutte šlechta muzik als šlechta gutte muzik že čili

raději dobrá špatná hudba že, čili raději dobrá písnička než špatná symfonie a fakt je ten, že ta evidence se provádí až tak posledních čtyřicet padesát let a zjistilo se mnohé. o tom víme ještě dost málo, tušíme že někdy v bídrmajeru ((míněno biedermeieru)) tady tohle to prostě začalo fungovat jako jakýsi dobře namazaný stroj, abych to tak řekl.

ME: byli bohatí, ti nakladatelé? třeba ten simrok ((míněno Simrock))?

MŠ: určitě ano oni bohatli z hudebníků, no jistě, jinak by to nedělali protože jsem přesvědčen, že byla, že byla spousta takových lidí, kteří současně komponovali i a rozuměli tomu, to je případ zrovna antona diabeliho ((míněno Antona Diabelliho)), který na tom byl jistě finančně velmi dobře, ale věděl, co se nosí a byl asi spolutvůrcem toho vkusu (.) protože vlastně to co se nosilo tak on vyráběl a nikdo vlastně nevěděl, co je prvotní, že čili to je takový ten starý spor slepice, vejce.

ME: co vás vzrušuje na práci v divadle? protože přece opera by vám nabídla daleko školenější hlasy a lepší muzikanty a ti herci to vždycky trochu zčuní.

MŠ: mě vzrušuje divadlo samotné asi proto že jsem nějak měl touhu po amatérském divadle. ne že bych chtěl být hercem, to jsem věděl, že nejsem, ale hrával jsem jako student amatérské divadlo. potom všichni moji přátelé studovali režii, studovali hereckou a tak mě vtáhli nějak do divadla na provázku. které jsem spoluzakládal tehdy z té atmosféry na konci šedesátých let. divadlo mě fascinuje jako prostředí, fascinovalo mě možná proto že to byla komunita, že to bylo asi atypické divadlo ten provázek, protože tam vlastně nebyla náповěda, nebyly tam šatny, nebyly tam všechny takové ty atributy, které divadlo má mít, nebyla tam opona a vlastně byla tam neustále jakási taková víra nebo jakási až fanatická víra že se to musí povést všechno, že to prostě tak musí být a neexistovalo to že prostě něco nejde. to je pochopitelně fikce člověk potřebuje leta aby zjistil, že to je fikce a než se obrousí a zpohodlní a přestane tomu věřit. ale toto bylo asi krásné na tom provázku (.) a proč jsem nešel do opery, no e kdybych prostě

mluvil ňák velmi racionálně, tak bych asi řekl, že jsem si spočítal, že v opeře je velká nechuť k soudobé opeře. to víme, máme ty zkušenosti a vždycky jsem si říkal těch pár přátel které u opery mám naštvu tím že budou dva měsíce zkoušet nějakou věc, kterou budou třikrát hrát. kdežto u toho provázku třeba bylo fantasticky podmanivé to že když oni dělali operu, já jsem samozřejmě věděl že to žádná opera není ten chameleon co jsme tam dělali (.) nebo baladu pro banditu, také jsem věděl, že to je velmi problematický muzikál. žejo muzikál přece jenom má být nějak syntetičtější, komplexnější že má být víc propojen balet s gestem a se vším ale tam byla prostě chuť to okamžitě vyzkoušet a byla tam spousta lidí kteří to chtěli dělat, že. a teď ta představa toho otráveného profesionála

ME: =no jo.

MŠ: který mně bude vykládat jako že to nejde dopředu, že tak to mě děsilo. proto jsem raději dělal s těmito lidmi a věděl jsem, že někteří neumějí noty. tak celkem jsme je to naučili.

ME: a zrovna na provázku byl veliký potenciál hudební (.) iva bitová a a

MŠ: =no tak jistě iva bitová [no iva bitová a no maděrič, ale my to]

ME: [mojda maděrič a mirek donutil taky dobře zpívá]

MŠ: iva bitová ale je je navíc něco co já si strašně cením toho, že ona je skladatelka dneska. mojda maděrič to říkám s plnou zodpovědností já si myslím že to je prostě velký talent i na strukturování hudby nejenom na interpretaci. že to je prostě člověk který zodpovídá za to co vlastně ze sebe vydává nějak, že?

ME: vaším velkým životním tématem je leoš janáček. dá se tam stále nacházet něco nového?

MŠ: no určitě. tak jednak v samotném janáčkově, tam je toho méně podstatně, protože už je prohledáno skoro všechno. ale pořád nám chybí takové to dej baj dej, ((míněno day by day)) což tedy jako

chtějí hodně na západě, že třeba posledních osum set hodin volfganga amádea mocarta ((míněno Wolfganga Amadea Mozarta)) oblíbené téma zejména amerických muzikologů že a kdo všechno se objevoval v bytě a s kým se stýkal a tak dál. tak my třeba janáčka nemáme takto udělána po minutách a po dnech. a někdy nám to vadí. třeba jsme točili s bíbísí (míněno BBC)) film o zápisníku zmizelého a byli jsme v úzkých protože jsme dostávali konkrétní otázky co dělal tehdy a tehdy, kdy přesně napsal toto číslo. odpovídali jsme s velkými nesnázemi a někdy jsme nedovedli odpovědět a co je naprosto nezmapováno a na co se chystáme to jsou nápěvky mluvy. to je takových tři až pět až šest tisíc útvarů které mají tu velkou výhodu a nevýhodu, že jsou současně doprovázeny deriváty. takže on to napsal jednou, potom to napsal podruhé, potřetí a teď musíme zjistit, kdy je to poprvé. někdy se to dá zjistit, někdy se to asi nedá zjistit, nikdo to vlastně neví nikdo to pořádně nedělal všichni jsme to tak trochu dělali. to jsou vlastně malé fejetony, já bych řekl, že jsou to impresse. jestli existuje v české literatuře něco jako impresionismus v tom pravém slova smyslu tak tohleto by bylo ono. protože tam je napsáno kde to je a teď je tam třeba jenom malá scéna nějaká a k tomu je nějaká atmosféra. řekl bych až barevná.

ME: kam si to psal? do nějakých notýsků nebo?

MŠ: on si to psal do zápisníku to znamená do kalendáře na rok. ty zápisníky jsou malé, nechci říct že prostě šetřil, ale asi ten malý zápisník strčil do kapsy a teď to psal samozřejmě drobným písmem. tohleto se naučil to už dnes víme na konci osmdesátých a v devadesátých letech, kdy začal s folklorem. a protože nebyly magnetofony tak musel zapisovat rychle, a musel reagovat na situaci a asi se naučil mistrovsky zkratku. to znamená vystihnout to co potřebuje že. zachytit buď tónbr nebo intonaci. tohleto mu zůstalo trvale, a přenášel to do těchto rituálů, tvrdil, a v tom mu věříme, že není vztah mezi těmito reálnými objekty a mezi uměleckým dílem. je to tak na devadesát pět procent pravda protože skutečně ty nápěvky se naturalisticky nepřenášejí do oper. ale zase na druhé straně nevěříme tomu, že hlava, která dopoledne píše na trhu, a nebo někde v dopravním prostředku že na to zapomene

ME: [to tam někde je, hm]

MŠ: a že večer prostě si na to nevzpomene.

ME: my jsem kdysi ve varech hráli hru život eduarda druhého anglického a tam skvostnou muziku napsal josef berg, vy jste ho znal osobně.

MŠ: znal jsem, osobně josefa berga. jako mladý kluk jsem za ním přišel a prosil jsem ho aby mně nějak prostě dal nějaké požehnání jak se má studovat skladba. berg byl fantastická postava. on žil vlastně jako solitér skryt v těch žabovřeskách a všechno pozoroval. on byl skladatel na volné noze. to bylo něco jako prostě panda řídká nebo nějaké úplně vzácné zvíře, že protože v té době to bylo dost těžké on v pracovním procesu byl asi rok. déle nevydržel. to byl v rozhlase. to byla doba kdy teda ho pohltil zcela kolektiv kde byl (.) vlastně byl zachvácen folklorismem, viděl brněnský rozhlasový orchestr lidových nástrojů, to ho nadchlo. prakticky psal jednu skladbu denně takže napsal veliké množství tady skladeb pro tyhle a ansámby a získal velikou pohotovost, řekl bych že se tam vypsal. no a potom byl vlastně takovým neustálým pozorovatelem jakýmsi takovým novodobým kafeem bych řekl, který vlastně ve skrytu své pracovny neustále všechno pozoroval, komentoval.

ME: ta muzika je neuvěřitelně svěží protože my jsme to hráli asi někdy před dvaceti lety a když potkám kolegy dodneška to dáme dohromady.

MŠ: ta muzika je fantastická a já si ji pamatuju velice dobře, protože josef umíral tehdy (.) na rakovinu a my jsme za ním přišli do nemocnice u svaté anny s piňosem a stáli jsme jak dva hlupáci, protože jsme nevěděli co mu máme říct (.) a tak jsme mu říkali jako že se to všechno zlepší a že se to určitě zlepší a on nám říkal že se to nezlepší. žádal abychom odnesli rohlík, který nemůže sníst (.) a teď tam vtrhl nebožtík evžen sokolovský. který tu muziku objednal. a to byl paprsek úplně fantastický vzniklo něco divadelního to co se nikdy neopakuje, sokolovský na něho řval, že prostě se fláká s tou hudbou že se válí kdesi v nemocnici a že

prostě musí ještě spoustu věcí dopsat a aby to stálo za to. a berg říká, evžene když někdo umírá tak píše jenom dobrou hudbu. a von prostě to odmítl tu myšlenku na to umírání a řek že to chce mít do týdne nebo do štrnácti dnů a odkvasil.

ME: a stihl to ten berg ještě napsat?

MŠ ano on to dopsal

ME: =jo

MŠ: my jsme se potom rozhodli že tedy ty velké věci doděláme a uvedeme je na scénu. což se nám podařilo aspoň v roce devatenáct osmdesát jsme dodělali toho takzvaného velkého fausta. to je velká opera. dělali jsme to s miloslavem ištvánem s mým druhým učitelem. a dělali jsme to hrozně rádi.

ME: vy máte tak široký záběr jednak jste spolupracoval s orchestrem gustava broma, s brněnským orchestrem lidových nástrojů, vážná muzika, přesto mám pocit ale že máte jeden žánr, ke kterému je váš vztah lehce rezervovaný a to je ten ryze komerční muzikál.

MŠ: no tak je pravda že ryze komerční muzikál mě v poslední době zajímá jako tak spíš objekt nechci říct vědeckého zájmu ale prostě odborně si kladu otázku co to vlastně je. jestli je to já to nazývám instantní opera, jestli je to prostě rozpuštění všech těch velikých tradicí které tady byly z devatenáctého z osmnáctého z dvacátého století nebo jestli to prostě je pomsta opeře za její pýchu jakousi, protože když to poslouchám tak mě připadá že se opakuje vývoj okolo roku osmnáct set, ale na jakési jiné úrovni. nechci říct nižší, mnohdy ano, ale mnohdy jiné kladu si velice zodpovědně nějak tu otázku jak pracuje vebr(míněno Weber když si ho analyzuji (.) třeba džouzefa ((míněno Josepha)) jsem slyšel a viděl mnohokrát mám ho na videu a považuji to za naprosto geniální za ten způsob jak prostě se dokáže použít babl gamu ((míněno bubble gumu)) a takové úplně nejtriviálnější situace která tady byla už padesát tisíckrát a jak znovu prostě je zapojena do funkce která je asi nová že protože samozřejmě melodie se opakují,

harmonie se opakují i paradigmatata se opakují, ale to spojení může být překvapivé, u vebra ((míněno Webera)) obdivuju (.) a tím odpovídám tedy na tu otázku jak je to s tím komerčním muzikálem, u vebra ((míněno Webera)) obdivuji schopnost obrovské sebeironizace, což je teda veliký, a tam to cítím že si prostě dovede udělat legraci i z nedokonalosti tady toho systému, že. kdežto znám mnohé věci které se tváří tedy naprosto svrchovaně vážně a vážné nejsou někdy, nebo prostě někdy jsou legrační.

ME: přijal byste takovou zakázku, kdyby vám nabídli abyste napsal muzikál na téma třeba (.) počkejte, aby to bylo komerčně zajímavé tak jan jesenius, to skončí takovým dramatem to by se mohlo chytit.

MŠ: jesenius je krásné téma protože je to vlastě asi by musel zpívat německy protože my máme zafixováno, že je to čech, že a on je to uherský šlechtic v té době. nevím, možná, že bych to zkusil, já se považuji už (.) nechci říct jako že se považuji za starého ale považuji se prostě za zenitem v tom smyslu jako že už asi těžko můžu jít do nějakých velkých nových produkcí. ale muzikál bych chtěl vyzkoušet. to se přiznám, že s milanem uhdem se o něco pokoušíme teď, ale nevím jaký to vezme konec. je to velká výzva a člověk prostě si myslí vždycky znovu dokud to nezkusí, že by to třeba šlo, potom zjistí, že to nejde. ale uvidíme.

ME: co je tak zvláštního na tom brnu, pane profesore? říká se že divadlo se dělá dobré, špatné a v brně. to brno vždycky stojí jaksi jako takový solitér, má svoji poetiku, má svůj specifický humor. jak je to možné, čím to je?

MŠ: no tak brno je brno je svým způsobem asi výjimečné v tom že to sžívání čechů, Němců a Židů je tam asi na trochu jiné úrovni než všude jinde. praha je popsána, to je světový model že. tady je velký patriciát, velká inteligence německá, židovská a to ostatní české, že. brno má na rozdíl od prahy vlastně i německy mluvící nebo bilingvní proletariát, to je zvláštní. v praze byly lidové vrstvy které obklopovaly čím dál tím víc to historické jádro a najednou patriciát zjistil někdy v roce osmnáct osumdesát devadesát, že je obklíčen čtyřmi sty tisíci čechů, že a bylo už

politicky pozdě, že s tím už se nic nedalo dělat, jo. v brně si myslím jako že byla taková větší nějak propojenost českého a německého živlu v tom smyslu, že to fungovalo utrakvisticky. to je situace obecně v českých dějinách tak do roku osmnáct set čtyřicet osum. u nás po říjnovém diplomu, potom to už není možné. buď je nutno být čechem nebo němcem, není možné být obojím. krásně to napsal teď kdosi že jedině židovský intelektuál byl schopen jít na šibřinky k čechům a večer na tristana. ale že prostě není si možno podstavit tady tento typ někoho kdo jde současně na smetanu a současně na vágnera ((míněno Wagnera)). krásně je to vidět na janáčkově že janáček toužil vidět třeba některé věci německé, ale nemohl si dovolit je navštívit v brně. němci celkem české věci přijímali, také je velmi zajímavé to, že instituce čechů v brně, tedy českých moravanů se vlastně musely jmenovat slovanské, ano, protože rakousko zásadně trvalo na tom, že tady nemůže být žádné české gymnázium protože to nejsou čechy, je to vlastně morava.

ME: [morava]

MŠ: je to jiná země, a tudíž se tomu říkalo slovanské, to nějak prošlo. to jakési takové zvláštní postavení plyne až tak do roku devatenáct tady z toho sžívání a z toho velkého česko německého proletariátu, kde ten proletariát byl vlastně nucen aby děti chodily do německých škol, protože to bylo vlastně přání zaměstnavatelů a tak dále. krásně je to vidět na architektuře, doufám že se také k ní někdo propracuje časem (.) kde vlastně češi byli v zajímavé pozici že chtěli-li se nějak distancovat od Němců, tak museli být moderní, protože nemohli dělat historismus, tím pádem by splývali s velkým německým historismem. a proto se dali na funkcionalismus, značně prostě se distancovali že a jejich rukopis byl okamžitě patrný, bylo vidět že to prostě není německý architekt. pokud přišel nějaký funkcionalista tak přišel z říše, že a potom to byl tedy funkcionalismus jak řemen vila tugendhat.

ME: ale že to tak dlouho přetrvalo? vlastně pořád i dneska ten statut toho brna je jakýmsi způsobem zvláštní.

MŠ: to by se muselo samozřejmě historicky studovat po etapách. není na to jedna odpověď. také by se to určitě dobře vysvětlilo i

z jakýchsi dějin lokální správy. to vidíme že vlastně morava fungovala jako jakýsi takový nějaký srostenec tří celků že. a vlastně nikdy neměla jednoznačné centrum že. v čechách je to jednoznačné, praha je prostě dominantní megapolis, že a nikdo nemůže konkurovat praze, to je prostě (.) plzeň nikdo nemůže brát jako nějaké prostě proticentrum, že to je centrum také, ale rozhodně nikdo nezpochybňuje tu dominanci prahy. kdežto na moravě jsou v podstatě dvě až tři centra, tam je brno, olomouc, to se dá skutečně na váhách změřit jako kolikrát jsou ty sněmy tam a kolikrát tam, že a podle toho se to vlastně určuje. no a potom přijde švédská okupace, obléhání brna a to jakési povýšení, ale taková ta přítomnost toho jednoznačného centra tady není. to taky hraje velkou roli.

ME: při vašich zájmech si dovedu představit, že máte určitě něco co se ještě chystáte v životě naučit. je něco takového konkrétního na co se chystáte?

MŠ: no tak já bych se strašně rád ještě doučil italštinu protože umím jen tak obrysově přes latinu a to je tak nádherný jazyk a samozřejmě že znám italštinu italských libret prvních tak do roku šesnácet padesát, ale to je málo protože tam jsou situace které řekněme v moderní italštině nejsou, tak to bych chtěl no a jinak samozřejmě považuju každý rok promarněný, takový, kdy nesáhnu po nějakém klasickém fondu že čili chtěl bych si číst nadále v latině, v němčině, v ruštině. prostě dobrý rok je takový rok, kdy si třeba přečtu gribojedova, gorje od uma že nebo kdy se podívám na gogola nebo na nějakého puškina.

ME: tak ať je ten další rok dobrý, přeju a děkuju, že jste z toho času vyšetřil taky pár chviliek navštívit nás na plovárně. díky moc. dnes byl našim hostem pan profesor miloš štědroň.

Transkript č. 4

NÁZEV POŘADU: Danze canti e lamenti Miloše Štědrone¹⁹

DATUM VYSÍLÁNÍ: 6. 11. 2004

KANÁL: ČT2

STOPÁŽ: 17 min. 24 s

ÚČASTNÍCI:

MŠ = Miloš Štědroň, skladatel;

V UKÁZKÁCH:

BP = Boleslav Polívka, herec;

JP = Jiří Pecha herec;

N1 = neznámý mluvčí;

N2 = zpěvák mužského tria;

N3 = zpěvák mužského tria;

N4 = sbor

MŠ: ((hraje na klavír))

N1: před třemi sty lety žil italský skladatel benedeto marčelo.
(míněno Benedetto Marcello) z dnešního pohledu to byl tvůrce
vážné hudby. psal pro divadlo, věnoval se hudební teorii, a
pohlížel na svět umění a umělců s velkou dávkou humoru a sarkasmu.
[totéž bychom mohli tvrdit o skladateli miloši štědroňovi,
autorovi legendární balady pro banditu, ale i vynikajícím znalci
tvorby leoše janáčka.]

[((zpěv mužské trio; Miloš Štědroň Cantata Lupi))]

¹⁹ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1074336114-danze-canti-e-lamenti-milose-stedrone/30226536221/>.

MŠ: na vteřinu já vás přeruším, jenom bleskově. trošinku prodlužte to lúpí (.)

N2: lúpí

MŠ: no protože ono to není úplně krátký, že a je to o vlčích. lúpí.

((zpěv tria: lúpí. lúpí. lúpí.))

N3: celkově to slovo prostě prodloužit?

MŠ: ano to slovo. protože je to klíčové slovo té skladby a je to o vlčích.

((zpěv tria: lúpí. lúpí. lúpí.))

MŠ: benedeto marčelo ((míněno Benedetto Marcello)) je mi velice blízký, protože je to v podstatě benátčan, benátčany mám rád je to velký hudebník, operní skladatel, a navíc je to taková trošku atypická figura. on byl vysoce postavený muž, a tu operu dělal jen tak, v podstatě se tím neživil. a napsal krásnou věc, teatro alla moda, kde si udělal legraci sám ze sebe a hlavně z operního provozu.

((začátek předtočené ukázky))

U-N4:((sbor; hudba, zpěv)) svatí patriarchové, plesejte s radostí, věrní boží sluhové, vyjděte s radostí. čeho jste žádali, šťastně jste dočkali.

((konec předtočené ukázky))

MŠ: já jsem se s provázkem, tedy s divadlem husa na provázku, ale celou dobu se to jmenovalo provázek, divadlo na provázku. tak jsem se s ním setkal hned v začátku, protože jsem byl náhodně potkán svými přáteli, kteří mě přemluvili, abych prostě (.) podepsal ten spoluzakládací dokument, takže jsem se stal zakládajícím členem. provázek (.) vždycky jsem měl od začátku pocit, když mně byla vysvětlena ta idea, že to je divadlo, kde člověk vůbec nemá náh dojem, že se to rodí po částech. tam se vždycky všechno vařilo současně, všichni dělali na všem, a všichni dělali pořad. tam se nesmělo říct, že něco nejde, nebo prostě se nesmělo odmítnout. tam byla nadvláda režisérů, která mně plně vyhovovala (.) plně. abych

připomněl nějaké inscenace, tak s tálskou jsem dělal máj, ten byl opravdu (.) to byla krásná inscenace, divoká a taková velice bych řekl expresivní, a potom jsem dělal s tálskou alenku v zemi divů a za zrcadlem, s nezapomenutelnou miladou janderovou jako s alenkou, a s dášou bláhovou jako s královnou černou. potom se na mě upjal šérhauser ((míněno Scherhauser)), který mě vtáhl do inscenace commedia dell arte, to byla výborná inscenace, která se ukázala být elastickou, a hlavně na ní vyrostl polívka, a vyrostl na ní donutil a zatloukal a další herci.

((začátek předtočené ukázky))

((Commedia dell'arte; hudba, zpívají italsky))

U-JP: isabella! isabella! isabella! člověče, co tady děláte?

U-BP: já tady hlídám, vartuji, haf haf!

U-JP: haf haf. já tady mám děvče. jmenuje se isabella, víš?

U-BP: a sakra, to s tebou musí mluvit. vážně s tebou musí mluvit.

U-JP: vážně?

U-BP: pojď do detailu.

((konec předtočené ukázky))

MŠ: po šérhauserovi ((míněno Scherhauserovi)) jsem, takřka současně, začal pracovat s pospíšilem. a zdeněk pospíšil mě, bez jakékoliv přípravy, vtáhl do balady pro banditu.

((začátek předtočené ukázky))

U-N5: ((hudba, zpěv)) řekněte, hrobaři, kde je pochovaný. bylo tu, není tu, havrani na plotu.

((konec předtočené ukázky))

MŠ: scénická hudba je záležitost velmi zajímavá, do jisté míry i smutná. proč smutná? protože vlastně autor dává spoustu nápadů a energie do inscenace a neví, co z toho bude použito. spousta té hudby mizí v kulisách, v převlecích, v odchodech herců, v ranách rekvizit a podobně. ale přesto si myslím jako že je to velká študýrka takříkajíc. protože je to v podstatě permanentní študýrka

k opeře, takže já jsem si vždycky říkal, když jsem se díval na ty balíky těch not, co jsem napsal pro divadlo na provázku, že to jsou vlastně nerealizované opery. ale nakonec jsem si říkal, ale je to dobře, že jsou nerealizované, protože v divadle aspoň měly jakousi funkci. tam aspoň chvíli zazněly, takle by to byla nějaká ležící opera, která by prostě byla ve stejném balíku, ale nikdy by prostě nikoho nerozčilila.

((začátek předtočené ukázky))

((Chameleon aneb Josef Fouché, režisér Peter Scherhauser, hudba Miloš Štědroň; hudba zpěv))

((konec předtočené ukázky))

MŠ: ((čte z knihy)) nechť moderní skladatel prohlásí, že skládá věci nenáročné a oplývající nedostatky, aby vyhověl publiku, čímž svede vinu na špatný vkus obecnstva, kterému se někdy opravdu líbí to, co slyší, i když to není dobré, ale jen proto, se mu to líbí, tomu obecnstvu. že nemá příležitost slyšet něco lepšího, čímž benedeto marčelo ((míněno Benedetto Marcello)) myslí ode mě. no tak já si myslím osobně, že každý skladatel je v podstatě v této pozici, a neustále chodí a nabízí nějaké věci, a ten režisér to jenom uřezává, ustřihává, a dává to prostě tam, kam to potřebuje (.) málo jsem je sprdl, ty režiséry.

MŠ: ((hraje na klavír))

MŠ: no je to janáčkův klavír, na mě je velmi tvrdý, a překlepávám se na něm velice často, protože má asi trošku jinou dimenzi, než jsem zvyklý. je to érbár ((míněno Ehrbar)) vídeňská mechanika, a janáček zřejmě do něj vytloukával podle svědectví současníků a žáků, zejména když komponoval větší záležitosti. ((hudba))

MŠ: mám-li být upřímný, co pro mě janáček znamenal (.) jednak veliké nebezpečí, protože jsem byl obklopen janáčkem, byl jsem z rodiny, která se janáčkem zabývala, můj strýc byl janáčkovský badatel, a to všechno mě mělo nějak negativně předurčit. nemělo se mi to líbit. od mládí jsem byl neustále voděn do divadla, na koncerty, na janáčka, a musel jsem hrát janáčka od rána do večera. ale kupodivu tady todleto všechno jsem náh vstřebal, a prostě jsem

se s tím vyrovnal, a uvědomil jsem si asi díky studiím na univerzitě, že Janáček, kromě tady takových těch věcí, které jsou všeobecně známy, má ještě jinou tvář. tu tvář, kterou jsme začali právě objevovat někdy v šedesátých letech, tvář modernisty. fantastického, nedoceneného modernisty, který prostě nejenom že souzní s tou avantgardou dvacátých let, ale de vyoce před ní. dalo by se říct, že je vlastně avantgardou této avantgardy. fantastickou inspirací jsou nápěvky mluvy, stříh, metoda stříhu, která je vyloženě filmová, televizní, tedy bez nějakých dlouhých komentářů přejít z jedné situace do druhé (.) montáž, to už samo o sobě zní filmově, to je ejzenštejnovská věc, a to jsme si uvědomili všichni tehdy. třeba starší generace to nechtěla slyšet to slovo jako montáž a odmítala to, ale nakonec se to prosadilo, protože se to asi těžko dá nějak jinak označit jinak. a potom pochopitelně dramatické vidění, zkratka, obrovská schopnost zkratky, která je asi vlastní avantgardě. tak toto mě na tom přitahovalo. chtěl bych to nějak zakončit na tom klavíře efektně, a zjistil jsem, že tady nejčistěji zní b-dur tak ((hraje)) anebo to spravíme ještě takto ((hraje)) anebo odstraníme ještě to ges, co se tam vloudilo. ((hraje))

MŠ: tady to je, už jsem to našel. ((otevívá knihu)) no kde jsem doma? <to je dost těžká odpověď na to,> protože doma jsem tam, kde jsem právě, a a jsem na takových třech místech nejčastěji, v divadle, nebo ve studiu, potom tady v tomto bytě, no a potom samozřejmě na fakultě. a obvykle mám už být někde jinde, jako třeba teď.

((začátek předtočené ukázky))

U-MŠ: ((hraje na klavír, zpívá rusky + ruský sbor))

((konec předtočené ukázky))

MŠ: tahleta hříčka od Šostakoviče, která nás uchvacovala léta, a kterou jsme nakonec zrealizovali, tak to je samozřejmě to, co přináší život. a vůbec mě nenapadlo (.) nikdy že bych mohl něco zpívat, a že by mě k tomu prostě někdo přinutil. protože jsem se nikdy za zpěváka nepovažoval, a sice jsem neustále musel ukazovat některé věci vokální, a vyřvávat, ale toto je prostě (.) krásná

situace mezi divadlem a vysokou školou, nebo mezi fakultou, kdy se ta fakulta vlastně na chvíli stává divadlem, a může být třeba i lepším divadlem, než kamenné divadlo. každý muzikolog je současně jakýmsi historikem epochy, musí jím být, pokud nechce být jenom analytikem. no a tak to byl případ třeba další věci, kterou jsem dělal, velmi rád, protože to byla tematika mně blízká, revoluční tematika z konce osmáctého století, z francouzské revoluce, a to rollandova hra o lásce a smrti.

((začátek předtočené ukázky))

((Hra o lásce a smrti, režie Stanislav Moša, hudba Miloš Štědroň))

U-N6: ((hudba, zpěv)) krok poměrně jednoduchý, všichni se ho naučí, milý úsměv, hlava vzhůru, mistr řve nám do duší.

((konec předtočené ukázky))

MŠ: jo, tady to je ((vytahuje složku)) tak to mě napadá, jak vzniká hit, nebo jak může vzniknout hit. tady je paduana hispanica, anonymní, z první poloviny šestnáctého století, která potom připutuje do norimberku, a pak se objeví ještě asi na deseti místech, a vypadá takle, všichni ji známe. ((hraje na klavír)) dál už nás to nezajímá, všichni známe píseň, kterou zpívá leona machálková, a potom následuje ((hraje na klavír)) dvakrát locus communis z marsejézy ((míněno Marseillasy)) opět známý. a samozřejmě já to (.) neříkám to proto, abych prostě potupil autora, ale říkám to, že takhle se montuje asi hit a že takhle to dělal i hendl, mocart, ((míněno Händel, Mozart)) haydn, galuppi, a tisíce dalších autorů. a pochopitelně k tomu patří ta známá moudrost uhlířova, že se musí krást v malých dávkách, protože jakmile se ukradne větší část, která je poznatelná, tak to asi není dobré, protože to pozná větší část publika. no a v této situaci jsem samozřejmě se octl proti své vůli, když mě pospíšil přitáhl do balady pro banditu a, neustále se mnou komunikoval asi tím způsobem, že na mě vždycky křičel co je nejslavnější česká melodie konce devatenáctého století? tak jsem hrál dvořáka obvykle, nebo nějakou kantilénu, a on prostě zařval že to je vono, tak to se dá do c-dur, aby se to dalo zazpívat, a dál už se nemusí nic komponovat. hlavně nic nevymýšlej. tak tahleta skladba,

((ukazuje titul knihy)) kterou jsem napsal asi před lety pro moravské kvarteto, je to vlastně smyčcový kvartet, má italský název, jmenuje se dance canti e lamenti, ((míněno Danze, canti e lamenti)) a to proto, že byla složena pro jakýsi festival, který tehdy vznikl v neapoli, a oni tam s tím jeli. já vždycky, když tu skladbu poslouchám, nebo když se na ni dívám v notách, tak mám pocit, že je nějak jakýmsi symbolem mého působení v hudbě, protože jsou tam věci, které jsou vysloveně z to- z toho divadla, že nebo prostě z takové té populárnější sféry, potom jsou tam nějaký takový ten střední, neutrální proud, a potom jsou tam ty nářky, které vlastně zastupují tu takzvanou vážnou hudbu. ale já moc nevěřím na vážnou hudbu jako takovou, protože mám na mysli nějak adornovu starou zásadu, že lepší je dobrá špatná hudba, než špatná dobrá hudba, ono německy to zní líbr gutt schlechte muzik als schlechte gute muzik, ((míněno Lieber gute schlechte Muzik als schlechte gute Muzik)) a přeložili bychom to asi tak, že asi tak, že lepší je jednoduchá písnička dobře udělaná, než špatně udělaná velká symfonie. a druhý autor, kterého беру do ruky, při této příležitosti, je benedeto marčelo, ((míněno Benedetto Marcello)) krásná kniha teatro alla moda, divadlo podle módy, a ten říká, s takovou ironií jemu vlastní, že skladatel vlastně nemusí umět vůbec nic, než asi dvě nebo tři stupnice, ale hlavně je musí takovým způsobem zkomolit, aby se prostě lišil od všeho toho, co bylo předtím. no tak je fakt, že najdeme v opeře takové situace, například když posloucháme dona džovaniho, ((míněno Dona Giovaniho)) tak tam najdeme pasáž, kde je prostě vytvořeno asi sedm naprosto nových umělých stupnic za sebou, ale to je od geniálního mocarta, ((míněno Mozarta)) což samozřejmě nemohl mít benedeto marčelo, ((míněno Benedetto Marcello)) na mysli, protože to řekl asi šedesát let předtím, než se to stalo. ((hraje na klavír))

Transkript č. 5

NÁZEV POŘADU: Všechnopárty²⁰

DATUM VYSÍLÁNÍ: 17. 5. 2006

KANÁL: ČT1

STOPÁŽ: 11 min. 2 s

ÚČASTNÍCI:

KŠ = Karel Šíp, moderátor;

ME = Marek Eben, herec, moderátor;

AB = Alan Babický, golfista;

KŠ: je tady další host. člověk, o kterém vím, že je velmi zapálený pro tuto hru. on je pro ni dokonce tak zapálený, a tomu možná, protože ho znáte, nebudete chtít ani věřit, že kvůli této své vášni si nechal postavit domeček, pár kroků od golfového hřiště.
marek eben!

ME: ahoj.

KŠ: ahoj, posaď se. jaký byly tvoje začátky, marku? já vím, že ty seš takovej spíš jako (.) nikdy jsem tě neviděl hrát fotbal, nikdy jsem tě neviděl hrát hokej. akorát se potkáváme u kulečnicku. a teďka k tomu golf. čili to je první sport, kde ty seš (.) první tvůj, kde seš na vzduchu při sportování, je to tak?

ME: no ano, to je pravda, no ((smích))

KŠ: a kdo tě k tomu přivedl jako? čím tě to čaplo, ten golf tak?

ME: ále, to byla taková náhoda, protože mně se do toho nechtělo, já jsem měl všecy ty důvody, jakože to zabere hodně času, že to

²⁰ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908vsechnoparty/206522161600017/video/102177>.

hrajou samí snobí a tak dále. no a přijel jsem na festival a varský profesionál luboš štika, s tím jsem se potkal (.) v klubovně a on říkal tak kdy začneme? a já jsem říkal všecy ty důvody svoje. a von říkal jesi chcete, stejně už tu jste na festivalu, tak já bych vám dával hodiny každé ráno. a já jsem se trochu teda ulakotil. jsem si říkal, to je taková nabídka (.)

KŠ: ano.

ME: no a a byl to ten případ. že to prostě člověk trefí jednou a propadne.

KŠ: hm

ME: a pak se ten život zásadně změní. protože vlastně vás všecko začne v životě obtěžovat. rodina, úspěch, práce, hmotné statky. protože všecko vás odvádí od toho hlavního poslání životního, což je ten golf.

KŠ: ((smích))

ME: takže začátky byly těžké.

KŠ: ale pak jsi se určitě nák jako propracoval, že už hraješ turnaje. jaký (.) to tě někdo přesvědčil, aby si šel tedy vdehrát první turnaj v životě? to přeci nemohlo bejt pro tebe nák lehký.

ME: e, to nebylo.

KŠ: no, jak to vypadalo?

ME: to bylo trapné. ((smích)) můj první turnaj byl ve varech a já jsem šel ve flajtu, ((míněno flight)) což flajt ((míněno flight)) se říká tomu družstvu, s jiřím bartoškou a a (.)

KŠ: =jakže se tomu říká?

ME: flajt. ((míněno flight)) ((míněno flight)) jakoby let.

KŠ: flajt? flajt ((míněno flight)) je mužstvo jako, jo?

AB: [flajt ((míněno flight)) jako mužstvo.]

ME: ano, flajt ((míněno flight)) (.) mužstvo no a protože to bylo během festivalu a Jiří Bartoška je prezidentem, tak jsme šli z jamky číslo jedna (.) jsme začínali.

KŠ: ano

ME: to znamená, že ten (.) to družstvo se seřadí na tom odpališti a ta jamka číslo jedna je u klubovny. takže všechny ty doprovody a fotografové a novináři se shromáždí na tom místě, aby viděli, co se bude dít. a to byl můj první turnaj a všichni byli teda zvědaví, co ten eben předvede. a (.) tak já jsem se postavil. a (.) může se předvádět tady? ((vstane a předvádí golf))

KŠ: no předved! já jsem taky předváděl.

ME: takle prostě bylo to odpaliště, takle byla ta jamka a tady je klubovna. no já jsem si takle stoupl já jsem si takhle stoupl, tam stáli ty lidi v bezpečné vzdálenosti, protože vy hrajete tam žejo. takže ten divák si stoupne tam, aby (.)

KŠ: ((smích))

ME: a já jsem teda napřáhl a první ranou k mému, i k mému údivu, to bych nečekal, že to umim, ta rána šla ostře doprava a (.)

((smích KŠ + publikum))

ME: <proletěla takle mezi těmi diváky> a trefila okno klubovny. a k mému štěstí to okno nebylo (.) nebyla to normální taková výplň, byla to ta dělená, jak tam máte ty šprclíky. a já jsem trefil šprclík. a ten míček se k mému štěstí odrazil zpátky na to odpaliště, tam, kde jsem začal.

KŠ: ((smích))

ME: tak já jsem zvolil na druhou ránu, to už se všichni dost smáli, jsem zvolil jinou hůl a to pomohlo. protože tou druhou ranou, ta rána nešla tak doprava, šla jen méně doprava a šla na terasu restaurace (.)

KŠ: ((smích))

ME: která byla v těchto místech. ((ukazuje gestem)) tam seděli další diváci. tam jsem skončil tou druhou ranou. tak to byl můj první turnaj.

((potlesk publika))

KŠ: to samo předpokládá, že když jdeš hrát golf, tak jako nevíš, s kým se na tom hřišti potkáš. jsou to většinou i cizí lidi, žejo.

ME: ano.

KŠ: který tě třeba neznaj.

ME: ano. a také je to trapné.

((smích publika))

KŠ: co?

ME: to je další trapný moment toho. <to byl z mých dalších turnajů.>

((smích publika))

ME: těšíte se jistě.

KŠ: ((smích))

ME: to bylo na hřišti v cihelnách. a tam jsem dostal do flajtu ((míněno flightu)) dva chlapy. jeden byl (.) američan, žijící v německu. a byl to marketingový ředitel velké společnosti, která vyrábí golfovou výbavu. a měl hendikep asi šest což je opravdu hodně dobré. já jsem měl (.) třicet šest.

((smích publika + KŠ))

ME: a druhý, který s ním hrál (.)

KŠ: =to von věděl promiň, to von věděl, že ty máš třicet šest?

ME: ne.

KŠ: =vy si to neříkáte, v tom flajtu? ((míněno flightu)) [říkáte si kolik ty máš třicet šest, já mám šest.]

ME: no von to věděl. ono se to pozná taky podle toho, jak (.) v jakém pořadí se odpaluje. protože ten nejhorší hraje jako poslední.

KŠ: aha

ME: a ten ten

KŠ: takže on tušil, že máš vyšší číslo.

ME: ano no to von věděl.

KŠ: ano

ME: ale to ještě nic neznamena. může se taková zelená karta třeba nebo někdo se prostě utrhout a zrovna mu to jde. a ten druhý v tom našem družstvu byl takový belgičan, který měl špeditérskou firmu, pak všecko prodal a už jenom hrál golf. ten měl hendikep asi dvanáct. a teď oni odehráli nádherné rány, ty první a já jsem zahrál tu první ránu. a ee taková ostuda v golfu je, když se vám první ranou nepodaří dostat se před dámská odpaliště.

KŠ: ((smích))

ME: tam jsou pánská odpaliště a pár metrů před nimi jsou odpaliště dámská. a když se nedostanete první ranou na ta dámská (.) před ta dámská odpaliště, tak platíte rundu pro celý ten flajt. ((míněno flight)) tak já jsem se nedostal tou první ranou před ta dámská odpaliště. ale k mému překvapení a hlavně k jejich překvapení, jsem se před ně nedostal ani druhou ani třetí ranou.

((smích publika + KŠ))

ME: takže (.)

((potlesk publika))

ME: a teď to vidíte, protože teď už to znám, samozřejmě protože, když člověk hraje trochu líp, tak už to zná, co to je. podíval

jsem se na jejich obličejích a v těch obličejích bylo jasné to (.)
to poznání, během té první vteřiny, že tento den je zkažený.

((smích publika))

ME: to věděli! to věděli! a nemýlili se. a tak jsme teda hráli.
oni hráli výborně, já jsem hrál vopravdu příšerně. a došli jsme do
té klubovny, já jsem byl polomrtvý, byl horký den. a teď jsme si
sedli na terasu té klubovny golfové. tam jsme si kontrolovali ty
výsledky. ty moje strašné a ty jejich pěkné. a v tu chvíli došlo
ke kuriózní situaci, že v těch cihelnách byl u vedlejšího stolu
nějaký (.) nějaká rodina a ti měli asi tak desetiletého kluka. a ten
desetiletý kluk za mnou přišel, jestli bych se mu podepsal.

((smích publika + KŠ))

ME: a teď já jsem zase viděl ty dva obličejích, který vůbec
nechápal, jak po tomhle vemenu může někdo chtít, aby se mu
podepsal?!

((smích publika + KŠ))

ME: tak to byla první chvíle, kdy jsem udělal dojem.

((potlesk publika))

KŠ: tam je asi věk je důležitější, jo? čili hráváš s těma mladšíma,
nebo, ty starší asi porážíš, ne? no tak když nastoupí někdo starší
(.)

ME: =no, ne vždycky. ne vždycky. hrál jsem na floridě s dámou,
které bylo jednaosumdesát a neměl jsem vůbec žádnou šanci na ni.

((smích publika))

ME: ona hrála krátké rány.

KŠ: babka tě porazila?

ME: no ale jak! no to bylo strašné! to bylo vopr- byl jsem
vykoštěn.

((smích publika))

ME: a ona hrála krátké rány, takové stometrové rány, ale pořád rovně. ale pak jsme přišli na grín ((míněno green)) a ona vytáhla patr, který vypadal spíš jako pohrabáč do krbu. a měl grip, to je to (.) to (.) to (.) to držadlo (.)

KŠ: ano ano ano

ME: co dneska s- je ze všelijakých jako kůží gri- a a umělých hmot, aby to neklouzalo a všechno možný, tak ona ho měla ještě korkový grip a ten byl částečně ohlodaný od krysy.

((smích publika + KŠ + ME + AB))

ME: já jsem byl překvapen tím nástrojem teda no a říkal jsem, džín, ((míněno Jean)) to je zvláštní patr, co ty máš. a ona říkala, no já s ním hraju už šedesát let, mně vyhovuje.

KŠ: ((smích))

ME: ale ten cit pro ten míč byl takový, že já se svým posledním modelem jsem prostě neměl šanci.

KŠ: ano, ano e ty teda jako se jaksi vybavuješ teda i solidně, ne? výbavu máš asi golfovou, čili do toho jsi asi už trošku jako investoval?

ME: do výbavy jsem cosi investoval, nijak dramaticky, ale cosi ano. ale musím říct, že jsem si nikdy v životě nekoupil golfový míček. a to z toho důvodu, že já když jsem (.) hned jak jsem začal hrát golf, tak jsme jeli s mojí ženou do ameriky a byli jsme u známých, kteří měli dům mezi třemi golfovými hřišti. v takovém milionářském klubu. takové počernice obehnané drátem, no.

KŠ: ano, jo ((smích))

((smích publika))

ME: a tam já jsem chodil hrát golf jako začátečník. a protože jsem hrál mizerně, tak vždycky ten míček mně někam zaletěl. já jsem jich moc neměl.

KŠ: ehm

ME: a hned ten první mi zaletěl někam do nějakého houští a já jsem ho šel hledat. a přinesl jsem těch míčů třeba šest.

((smích publika + KŠ))

ME: a to mě začalo bavit.

((smích publika + KŠ))

ME: protože ty míčky, v tý americe, jak oni maj ty (.) ty turnaje, tam byly všelijaká loga firem, krásné míčky. no a tak jsem dycky, prostě našel jsem jich spoustu. a na některých těch jamkách, já jsem je pak dával třeba do (.) do čepice už golfové, protože se mně ne- nevešly do kapes.

((smích publika))

ME: a bylo mi to teda divný. protože jsem si říkal, přece ty američani, zvlášť ty bohatí, ti otočej každý dolar, to zase (.)

KŠ: =jsou šetřiví, šetřiví, no

ME: že voni to nesbíraj? a tak jsem se potom, posléze, těsně před tím odletem, já už jsem jich před odletem měl dvě stě padesát těch míčků.

((smích publika + KŠ))

ME: a měl jsem velkou nadváhu zavazadla.

KŠ: ((smích))

ME: tak jsem se zeptal jedné místní dámy, která tam prodává reality a taky hraje golf, e a jako jak je to možný, že prostě to tam nikdo nesbírá? a vona říkala, na kterým hřišti jsi to sbíral? a já jsem říkal, na tom hárbru ((míněno Harbor)). to se jmenovalo hárbr kórs ((míněno Harbor Course)) to hřiště. a ona říkala, no jo, tam jsou takový oranžový fangličky na těch stromech. to sis nevším? já jsem říkal, no všim. vona říká, no, tam jsou chřestýši a korálovky, tam nikdo nesbírá.

((smích publika + KŠ; potlesk publika))

KŠ: marek eben!

Transkript č. 6

NÁZEV POŘADU: Všechnopárty²¹

DATUM VYSÍLÁNÍ: 20. 12. 2006

KANÁL: ČT 1

STOPÁŽ: 8 min. 58 s

ÚČASTNÍCI:

KŠ = Karel Šíp, moderátor;

MŠ = Miloš Štědroň, muzikolog;

KŠ: dobrý večer. posadte se. pane doktore, vy jste, já jsem tady říkal takovej citát lidovej laickej, zaregistroval jsem ovšem i takovej jeden citát váš, kterej zněl vy jste prý údajně při mnoha příležitostech řekl, že muzikál je taková instantní opera pro chudé tím jste jako myslel co jako, že na operu jsou dražší lístky, nebo

MŠ: no tak instantní opera ano, ale asi ne pro chudé

KŠ: tak si to někdo vylepšil, už

MŠ: instantní opera to asi u nás to stoprocentně neplatí, já to používám dost často, protože skutečně si myslím, že do muzikálu se rozpustilo to z opery, co se tam vlastně nějak vejde co se tam může rozpustit, že čili to co je méně složité, co je méně komplikované

KŠ: kde se to tady vzalo, tradici to tady žádnou přece nemá, pane doktore?

MŠ: ne to je vysloveně import, který přišel a přicházel v šedesátech letech.

²¹ Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10090925908-vsechnoparty/206522161600040>.

KŠ: dobře vy říkáte v šedesátech letech. ale přece jenom až v těch devadesátech se to rozjelo, dyť tady je muzikálů, já je ani nemám spočítaný. ale tak jako proč jako?

MŠ: to já nevím, ten boom taky je mně záhadný a já bych to

KŠ: = já myslel, že vy víte, kde se to tady vzalo?

((smích publika))

MŠ: ne, vím, že se to vzalo po roce osmdesát devět. to samozřejmě víme všichni, ale nevím například to (.) e když budu upřímný tak nevím jak to je možné že ten búm ((míněno boom)) pořád drží, to je mně záhadou.

KŠ: viděl jste všecky původní české muzikály?

MŠ: všechny ne, ale dost jsem jich viděl poměrně.

KŠ: proto se divíte že to tak drží ještě?

((smích publika + MŠ))

MŠ: prosím o snadnější otázku.

KŠ: ano vy jste mimo jiné sám autorem jednoho řekl bych slavného a dneska už legendárního muzikálu. e nejsem si jistej balada pro banditu kterou jste napsal (.) mimochodem nádherný písničky, a vy jako hlavně děláte opery a tak jako, já jsem byl překvapenej že vůbec písničky, nebyl jste trošku překvapenej vůbec, že takovej jednoduchej žánr jako je písnička že jste dal dohromady a že to bude mít takovej ohlas? nezaskočilo vás to trošičku?

MŠ: tak já si myslím (.) jeden velký muzikolog řekl že je daleko těžší napsat dobrou písničku než špatnou symfonii.

KŠ: to jste řekl kdy todle?

((smích publika + KŠ))

MŠ: ne to jsem já neřekl, to já jsem neřekl to je z velké adresy todleto. ale já jsem především musím říct, že když jsme psali baladu pro banditu a tehdy já jsem to psal s milanem uhdem a netušil jsem že on je autorem libreta protože on byl tehdy hluboce v podstatě jako v ilegalitě.

KŠ: jo vy jste to psal s někým a nevěděl jste s kým to píšete?

MŠ: no jistě tak přinesl to režisér, a všichni jsme se domnívali že

KŠ: [že to napsal režisér.]

MŠ: [autorem je zdeněk pospíšil, že] a teprve až někdy v roce devatenáct osumdesát na zájezdu jsme se dozvěděli, že to napsal milan uhde

KŠ: a to už se s tím nedalo nic dělat, žejo?

((smích publika))

MŠ: no tak mezitím už byl druhý pohádka máje a tak dále. ale já to říkám z toho důvodu,

KŠ: [no.]

MŠ: že já si myslím že my jsme to vůbec nepsali jako muzikál. my jsme nevěděli, co to bude. my jsme prostě psali písničky. a tak si nemyslím, že to má nějakou aspiraci na muzikál muzikál je trošku víc, čili balada pro banditu asi není muzikál (.) to je prostě hra, která ve které má mimořádnou funkci nebo slušnou funkci hudba která to spojuje stmeluje je tam řada písniček které řekněme jsou do ucha což teda jako pro mě není moc dobře protože tím pádem poznávám že jsem se trefil asi do obecně noty do kramářské písničky nebo dokonce

KŠ: [to je podle vás špatně?]

MŠ: no tak z hlediska takzvaně uměleckého asi jako by bylo lépe, kdyby to bylo nějak takové kultivovanější, ale to jsou

KŠ: [vy se trošku i stydíte, že se to zpívá u táboráků a?]

MŠ: ne to se nestydím ale já vím že se prostě nezpívám já že se zpívá obecná nota zpívá se to co by se zpívalo, kdybych tam nebyl já, kdyby tam byl kdokoliv jiný.

KŠ: dobře a vy píšete samozřejmě opery to já vím. tak jako vy byste byl radši kdyby se u táboráku jelo něco z vaší opery jako?

((smích publika))

MŠ: to by se určitě nejelo, to víme to to to víme.

KŠ: ano

MŠ: no a když jsme dělali baladu pro banditu, když se k tomu tedy vracím (.) tak v podstatě jako to vznikalo takzvaně na place jak se říká v divadle a vznikalo to od vánoc devatenáct sedmdesát čtyry do dubna devatenáct sedmdesát pět. čili to letělo a prakticky každý den písnička. písniček bylo asi čtyřicet nebo osumatřicet, pak se něco vyhodilo

KŠ: = byl jste byl jste jako ovlivněnej třeba, čerpal jste z něčeho?

MŠ: byl jsem hodně pod vlivem jazzu, to je pravda

KŠ: [aha]

MŠ: protože jsem vyrůstal v prostředí samozřejmě vážné hudby, ale miloval jsem broma. a dokonce jsem psal někdy tak od roku devatenáct sedmdesát čtyry pro bromův orchestr.

KŠ: ano.

MŠ: sice třetí proud third stream čili ne pravý jazz ale takový ten intelektuální jazz a

KŠ: ale tady jste musel hodně zjednodušit samozřejmě žejo u těch písniček, když to zpívali (.) donutil třeba to zpíval, žejo?

((smích publika + MŠ))

KŠ: co? počkejte vy jste věděl dopředu kdo to bude zpívat to?

MŠ: = ano jistě dyť donutil, donutil si to vynucoval ty pís-

KŠ: [šil jste to na míru?]

KŠ: donutil si to vynucoval?

MŠ: ano.

((potlesk))

MŠ: tak když jste se dotkl mirka (.) tak mirek v podstatě v té době (.) velmi (.) neustále v šatně pěl a on teda krásně zpíval. ale on zpíval swingově. a já nejsem swingman povahou a založením

KŠ: = a on se vám snažil naznačit jak by to mělo vypadat?

MŠ: on neustále zpíval jako ani tak nehoří ((zpěv)) a to to samozřejmě (.) já to cítím jinak že (.) ale tehdy byl pochopitelně

KŠ: = on to tak zpívá dodneška, jestli si to dobře pamatuju, žejo. to vás musí dost iritovat teda (.) když to vod něj slyšíte, co?

MŠ: ale ne tak já to slyším (.) beru to prostě jako je-

KŠ: [a podle vás to mělo bejt jak (.) zrovna tenhle řádek ani tak nehoří?]

MŠ: tak teď je nová inscenace (.) morávkova inscenace na provázku a ten mladý muž to zpívá úplně (.) tak bych řekl až jazz rockově.

KŠ: jo? a to a a jak jako teda?

MŠ: ((zpěv)) ani tak ne-

KŠ: takhlenc?

MŠ: [takle nějak]

KŠ: a mirek jako ani tak ne- ((zpěv))

MŠ: tak nehoří ((zpěv))

KŠ: a to se vám nelíbilo? řek jste mu to?

MŠ: no tak

KŠ: tenkrát mirek zdaleka nebyl to co (.) dneska byste si to asi nedovolil?

MŠ: ne to bych si samozřejmě nedovolil

((smích publika))

KŠ: ale no taky to zpívala iva bittová, žejo, ty vaše písničky.

MŠ: iva zpívala za (.)

KŠ: tý jste asi moc nemusel říkat, jak to má zpívat, co?

MŠ: ne ivuška je (.) je jednak tehdy byla sedmnáctiletá dívenka

KŠ: co tím chcete říct?

MŠ: z konzervatoře.

((smích publika))

MŠ: no(.) chci tím říct asi to že já jsem byl v divadle jediná persona která měla důvěru ivuščiny maminky, takže když jsme jeli na zájezd, tak mě byla svěřena.

((smích KŠ + publikum))

KŠ: [maminka vám byla svěřena]

MŠ: [a já jsem se tam]

MŠ :ne. maminkou mně byla svěřena.

KŠ: jo takhle. ((smích))

MŠ: = ivuška a s tím že ji prostě dopravím potom taxíkem po skončení zájezdu na sídliště.

KŠ: ano.

MŠ: a bylo to obtížné, že protože okolo byli polívkové a donutilové a

((smích publika))

MŠ: a tak dále.

KŠ: čili nebezpečné prostředí chcete říct jako.

MŠ: ano (.) velmi nebezpečné prostředí jen na chvíli že vždycky jako. já jsem říkal ne (.) na žádnou chvíli že iva je se mnou.

KŠ: voni si ji chtěli půjčit jenom na chvíli jako jo? na zájezdě.

((smích publika))

KŠ: prasata (.) ale vo tom nechceme mluvit

((smích publika))

KŠ: tady tady mluvíme

((smích publika, potlesk))

KŠ: už vidím to bude ímejlu teda z olšan, co dostanu.

((odkašlání)) ale tady mluvíme vo muzikálu. třeba tak jako je něco co by se z tý český produkce a je toho vopravdu strašná spousta tak jako postavil jako nejvejš. třeba že byste řek no todle možná

kdyby se naštudovalo anglicky, tak by se to možná mohlo hrát i jako v cizině, a nebo si myslíte, že tydlety český produkce nedosahují zatím jaksi toho zájmu že by vo to projevil někdo zájem i mimo naši republiku.

MŠ: tak bezesporu karel svoboda je hitmejkr, že. když napíše píseň tak ta píseň skutečně je osová v tom muzikálu. hitmejkr má tu (.) má to obrovský nadání že dovede určit co bude hitem, že

KŠ: [hm]

MŠ: [a to teda skutečně každéj nedovede.]

KŠ: takže tam toho karla stavíte tak jako hodně vysoko

MŠ: [no samozřejmě.]

KŠ: [když mluvíme o českých muzikálech.]

MŠ: ano, to to je hitmejkr, to

KŠ: nečekám nějak konkrétní odpověď. ale nicméně se zeptám, a kdybyste se na ten houf těch muzikálů podíval z druhý strany ((smích)) (.) ne nechci říkat (.) no nejhorší říkat nebudete ale (.)

MŠ: [já vím no(.) já vám rozumím jak je]

KŠ: [no taky se všechno nepovede autorům, žejo no]

MŠ: [ano je jedna kniha kde se píše o tom, že je háj fidelity a že je taky to lou fidelity

KŠ: [no]

MŠ: [jo tak] no, ne

KŠ: háj fidelity to je jako vyso- jako

MŠ: no hifi a lou fi, je

KŠ: no lou fi je co, pane doktore. je

MŠ: no to nejhorší.

KŠ: to je to nejhorší že ano. no tak. no a máte v hlavě nějakýho lou fička takovýho pěknýho?

((smích publika))

MŠ: já nevím to to

KŠ: =ne

MŠ: nechci jmenovat.

KŠ: říkal jste že jste toho viděl hodně, no.

MŠ: nechci jmenovat.

KŠ: miloš štědroň.

((závěrečný potlesk))

Transkript č. 7

NÁZEV POŘADU: Show Jana Krause²²

DATUM VYSÍLÁNÍ: 22. 6. 2007

KANÁL: ČT1

STOPÁŽ: 13 min. 45 s

ÚČASTNÍCI:

JK = Jan Kraus, moderátor;

AL = Aneta Langerová, zpěvačka;

JK: a nyní dámy a pánové dovolte, abych pozval našeho prvního hosta, kterým je aneta langerová.

((potlesk publika))

JK: dobrý večer, aneta langerová, zlatá slavice, superstár (.) a co bych měl ještě říct. teď vydala nedávno novou desku, žejo.

AL: ano

JK: no ale tak vy jste jeden z těch úspěšnejch lidí co ta superstár vám přinesla vlastně kariéru žejo

AL: ano

JK: no a jakej máte koncept s tou kariérou dál? teď teď jste vydala druhou desku

AL: ano

JK: vona ta první vám jako tak úplně nevyhovovala nebo co?

AL: no úplně mi nebyla samozřejmě podle mých nějakých představ a tenkrát to bylo rychlý že vlastně během tří týdnů se měla dát natočit celá deska. což je koncept toho takže

²² Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=98yKzcVW-Ao>.

JK: to je eště koncept tý soutěže?

AL: ano přesně tak

JK: aha

AL: bylo to jako do nějaký určitý doby se to muselo splnit

JK: no dokud jako lidi vědí kdo je superstár

AL: tak

JK: protože vono se často stane že velmi rychle zase zanikne

AL: ano přesně tak

JK: což ale není váš případ takže proto se musí udělat ta deska rychle. a voni vám jako říkaj to budou tyhle písničky?

AL: jo

JK: jo to je eště součást

AL: skoro. neřeknou to samozřejmě úplně jakoby daj mi na výběr ale vlastně jakoby mám jenom nějakou škatuli

JK: je to něčím limitovaný, jo

AL: ano

JK: no a to teďko teda ale už děláte svobodně ty desky?

AL: právě že ano

JK: a vy jste prej vyměnila hodně muzikantů i když přiznejme si u muziky se to děje žejo?

AL: ano to se děje

JK: tam je to dost běžný (.) no vy tak ano

AL: ((smích))

((smích publika))

JK: to je jako přísněj výraz ale

AL: trošku

JK: asi sedmnáct jste jich zatím vyměnila

AL: né sedumnáct ne to ne tak

JK: máte to spočítaný?

AL: nevím přibližně se-

JK: jo čili vám je to jedno

AL: sedum až deset třeba

JK: no já čet sedumnáct, von to někdo spočítal

AL: sedumnáct jich nemohlo být

JK: ne?

AL: ne

JK: tak kolik?

AL: tak deset maximálně

JK: deset

AL: no

JK: tak dvanáct ať je kompromis a

AL: ((smích))

JK: a co je důvod takovej?

AL: no důvod je důvod je úplně jednoduše že já se nějakým způsobem vyvíjím hudebně a potřebuju prostě lidi kolem sebe který mě budou motivovat zase se vyvíjet dál

JK: jo takle vy máte takovýdle fráze na to. že se vyvíjíte. čili vy ráno přijdete řeknete přes noc jsem se vyvinula, jardo odcházíš.

((smích publika + AL))

AL: takle (.) takle úplně ne

JK: vyvinula jsem se směrem vod tebe přichází zdeněk, jardo, ty deš pryč.

AL: no ne to ne to není fráze to je podle skutečnosti

JK: a jak třeba pozorujete ten můj vlastní (.) ten svůj vlastní vývoj? třeba cejtíte to?

AL: tak že mě to třeba přestane bavit

JK: třeba cejtíte to cejtíte to na sobě? cože?

AL: že mě to třeba přestane bavit

JK: ten muzikant

AL: no třeba že jakoby mě to nenaplňuje nějakým způsobem už přest-

JK: no ale jak má chud- von hraje, jak vás má naplňovat chudák? von hraje co může a vy přestals mě lojzo naplňovat. odchod

AL: ((smích))

((smích publika))

AL: to je hrozný humor todle

JK: tomu teče krev z rukou hele a

((smích publika + AL))

JK: čili vy ráno přídete nák vyvinutá řeknete mě nenaplňuješ, to je o nervy u vás bejt

AL: to není ne ze dne na den to není já to samozřejmě

JK: není. to je tejden třeba a

AL: ano přesně tak že třeba právě tím díky těm novejm skladbám že jsem třeba pochopila spousta jako jinejch věcí že potřebuju třeba jiný trochu lidí tak jsem prostě

JK: to jako jiný myslíte povahově nebo hudebně?

AL: hlavně jakoby hudebně hudebně jak to hudebně cítí tak jako

JK: no aby vám byli bližší aby vám vyhovoval víc ten hudební projev jejich no

AL: ano přesně ano ano

JK: a přitom když dospějete potom k přesvědčení že teda s lojzou to končí protože vás nenaplňuje, což

AL: ano

JK: a říkáte to těm muzikantům?

AL: ano říkam

JK: ne, na začátku jesi jim to říkáte

AL: no na začátku jim říkam že když mi to nebude vyhovovat tak že se normálně rozloučíme, stejně tak jako oni to řeknou mně když jim to nebude vyhovovat

JK: no ale jesi jim řeknete já chci nejen aby si hrál dobře na basu ale aby si mě naplňoval

((smích publika))

AL: tak to jim

JK: =a já bych se zeptal jakej poměr by měl bejt mezi tou hrou a tím naplňováním abych si to nějak uspořádal doma, abych furt nehrál, protože bych pak zapomněl vás naplňovat žejo

((smích AL + smích publika))

AL: no

JK: rozumíte čili

JK: já bych si to musel taky nějak, že bych chvíli hrál chvíli naplňoval chvíli hrál, abych se udržel

AL: no ne tak víte jak to je určitě

JK: já nevím jak to je

AL: ale jo to je

JK: mně lidi vokolo jenom vyprazdňujou

((smích publika))

AL: <tak to je musíte vyměnit>

JK: ne já si já já potřebuju lidi co mě vyprazdňujou

AL: jo takle aha jo tak to v tom případě si

JK: =no já jsem jako vodpadkovej koš

AL: <tak to jo>

JK: já musím bejt úplně čistej čili já. já se ovšem nevyvíjím to je pravda.

AL: jo no tak to si nemyslím a

JK: e já tak pozvolna odcházím

AL: ((smích))

JK: no a taky říkaj, že jste tvrdohlavá. jste tvrdohlavá?

AL: ano

JK: jo? jak asi

AL: no hodně

JK: hodně?

AL: ano

JK: a jak se to projevuje?

AL: no tak že se prostě zaseknu a trvám si na svym a jsem

JK: a vy si trváte na svym a přitom říkáte že nechcete rozhodovat ale (.) ale rozhodujete

AL: já (.) já chci rozhodovat, ne pozor, to byla nějaká mylná informace

JK: aha a čili jste tvrdohlavá, trváte si na svym

AL: ano

JK: a třeba i dyž je to blbost?

AL: ano často ((smích))

JK: protože je vaše ta blbost a tak na ní jako

AL: ano přesně tak

JK: no ale vy byste ráda teda jak říkáte do zahraničí a jakou máte představu teda?

AL: já bych samozřejmě se nejradši podívala nejdřív jako do klubů, žejo nejdřív říkám jak jsem ten idealista trošku.

JK: jako zpívat v klubech, ne podívala, zpívala v klubech, no

AL: zpívala ano, podívala (.) zpívala

JK: to podívat do klubu se můžu já taky

AL: ano já tak jako že zpívala ano přeneseně a tam vodtad' bych se třeba ráda někdy vyškrábala trochu vejš.

JK: vyškrábala vejš ale jako kam byste se tak ráda škrábala?

AL: no tak aby

JK: ne ale jesi jesi tak

AL: abych mohla mít trochu větší koncerty v tom zahraničí.

JK: já vim no ale jako taková představa rámcová

AL: evropa třeba jako že by mě hodně bavila jako jezdit po evropě, mít ty koncerty třeba jako pro tisíc lidí, to by mě bavilo

JK: taková jako madona ((míněno Madonna))

AL: no madona ((míněno Madonna)) jich má milion žejo těch lidí

JK: no a co třeba pohyb při koncertu, máte nákej koncept teďko?

AL: <já koncept nemám> ne to nemam koncept na pohyb jako myslíte?

JK: no ne dyž budete koncertně vystupovat

AL: ano

JK: třeba teďko s tím (.) tou novou deskou

AL: ano no to já

JK: no tak choreografie třeba

AL: choreografie já ne- nepraktikuju

JK: vy nepraktikujete?

AL: ne ne to je náká (.) přirozený pohyby

JK: přirozený pohyb

AL: ano

JK: jako že jste tak jako na procházce s kytarou?

AL: ano ((smích)) <tak> já nejsem moc takovej ten

JK: no ale lidi to maj rádi

AL: no ale já to bohužel neumím já to prostě ne- nezvládam jako tančit

JK: a tak a máte tam tanečníky nebo?

AL: ne nene

JK: čili to je takový (.) klidný

AL: ano klidný jakoby vizuelně asi klidný ale je to energický zas na druhou stranu. teda já si aspoň myslím <že bude> doufam.

JK: no ne ale já to mam rád dyž to tam lítá všechno

AL: no tak na mě nesmíte jít ((smích))

JK: no ne to se musí hejbat trošku

AL: já si nemyslím, že musí

JK: já myslím že jó

AL: nojo to je zas ta vaše pravda náká, žejo

JK: cože to je moje?

AL: pravda vaše

JK: pravda?

AL: to já nám zase jinou ((smích))

JK: já vim ale tak vy jste mladá hele to by mělo bejt jako jo

AL: tak já vopravdu neumím to je (.) no to právě neumím prostě tančit

JK: no tak najmu tanečnice náký tanečníky

AL: jo?

JK: a já se pak postavím doprostřed a udělám takhlenc ((lusknutí prstů))

AL: ((smích))

JK: to tak dělaj zpěvačky. na konci udělá tahle ((lusknutí prstů))
a potlesky si vezme a de

AL: ((smích))

JK: voni to voddřou zpocený žejo a vona si tam vleze dejte to sem
a de

AL: no

JK: a to bude takovýhle jako usedlý teda?

AL: no ale <to>

JK: a vy tam budete jako sedět s kytarou

AL: nebudu sedět nene

JK: ale tak se budete jako procházet loudat se tak jako po jevišti

AL: ((smích))

JK: to bude vypadat že jako když jste našla houbu tak ji seberete
nebo?

AL: ((smích)) to není

JK: a to je pro starý ne, nebo?

AL: nenene to není to vůbec ne, já si nemyslím, že je to usedlý

JK: no ale tak pro nás mladý tam musí bejt pohyb

((smích publika))

AL: no ale tak to neznamená, že tam musí bejt choreografie žejo

JK: no nemusí ale musí to trošku ((rytmické gesto)) jedeme ne

AL: no a tak to si myslím že jakoby (.) že že trošku jako jede
žejo, ale

JK: no a tak tančí tam někdo?

AL: no netančí to je jako prostě se pohybujeme s těma nástrojema
tak

JK: jo s těma nástrojema!

AL: ((smích))

JK: tak to je šestapadesátej hele to má bejt jako naaranžovaný vymyšlený. jako že se kluci vrtěj no jo ale tak to je normální. to ta muzika k tomu spontánně. no já myslel že to bude jako koncept nákýho vy- představení nebo koncert to znamená náký pohybový složky, světelný efekty žejo

AL: no světelný efekty ano

JK: světelný budou

AL: ale ty pohybový pořád jako aby tam ne není tam žádněj jakoby ten váš koncept tam ne není

JK: tam není

AL: ne

JK: čili vy sedíte, modrý světlo, najednou zele-

AL: =já nesedím já se

JK: =zelený světlo. nebo stojíte dokonce

AL: stojim ano stojim a chodim

JK: no dobře ale tak tyjo přece musí tam něco bejt náký efekty světelný

AL: no a efekty tam ano budou efekty bude budou náký vobrazovky bude vosvě- udělaný vizuálně tak aby se na

JK: a vobrazovky tam bude krajina jako jo nebo náká

AL: ((smích))

JK: vaše oblíbená stezka

((smích publika))

JK: vy jí zamáváte je a zase lá la la ((naznačuje hru na kytaru))

((smích publika))

JK: to bude tohle jako no? já zkouším kterej typ koncertu to bude. to bude takový jako takový vnitřní

AL: ano bude to vnitřní. ale nebude to uspávací.

JK: já mám rád (.) já neříkám uspávací, no ale koukačka ňáká, žejo.

AL: no koukačka bude, ano

JK: jako a co to bude teda?

AL: no budou tam různý jako po já já to neumím popsat. to jsou obrazce různý prostě a a různý svícení a a bude to dělat efekty

JK: jo obrazce, to nebude jako konkrétní

AL: nebude to nebude to úplně konkrétní budou to třeba jemný detaily, který budou v tý obrazovce

JK: jo čili vy budete jako zpívat, já si budu říkat to je zajímavěj ten šestiúhelník, jak se proměňuje ta zrnitost a k tomu ta aneta jako že se takle dostanu do takový meditativní nálady?

AL: dá se tak říct ano.

JK: jo a to vy máte ráda?

AL: ano

JK: a jste někdy živelná?

AL: <já sem furt živelná.>

JK: prosimvás?

AL: no já si myslím že jo, no

JK: furt?

AL: no jo no

JK: no a proč děláte koncerty takový meditativní?

AL: ((smích)) protože mám ráda tu muziku kterou dělám a ta je taková jako trošku víc se teda podle mýho

JK: taková introvertní máte pocit

AL: ano trošku no ale někdy je tam taky trochu jako uvolněnosti a energie

JK: uvolněnost já ohromně podporuju

AL: ano

JK: proto jsem chtěl, aby ten koncert byl rozpoutanej

AL: no jo nebojte

JK: ale třeba ještě hele dybyste pak zjistila že né tak přidte já vám rád poradim

AL: no to já s radostí přídu

JK: a zdarma

AL: dobře

JK: aneta langerová

((potlesk publika))

AL: ((zpěv Malá mořská víla))

((potlesk publika))

Transkript č. 8

NÁZEV POŘADU: Na plovárně²³

DATUM VYSÍLÁNÍ: 20. 9. 2009

KANÁL: ČT2

STOPÁŽ: 22 min. 25 s

ÚČASTNÍCI:

ME = Marek Eben, moderátor;

KŠ = Karel Šíp, moderátor, textař;

ME: dobrý večer. těžko bychom hledali v umění obtížnější a méně vděčnou disciplínu, než je zábava. když se vám to nedaří, nenechají na vás diváci nit suchou. a když se vám to daří, dostane se vám ocenění např. v podobě věty víte, já mám docela rád ty vaše vtípky. už to slovo vtípky zní jako kdyby to byla úplná hloupost a přitom vymyslet jediný vtípek, to je tak strašně obtížná věc! náš dnešní host patří k těm, kteří to opravdu umějí, a musím říct, že ty jeho vtípky mám osobně moc rád. vítám na plovárně karla šípa.

KŠ: ahoj.

ME: ahoj. setkal ses s tou větou, mám rád ty vaše vtípky?

KŠ: ano, máš pravdu, že když se někdo chce vyjádřit uznale

ME: =no a uznale no

KŠ: uznale o tvé práci, tak ti řekne, ty vaše vtípky, nebo ty vaše legrácky nebo ty tvoje legrácky eště docela беру. až takhle.

ME: chce se ti psát, nebo se musíš přemáhat?

KŠ: já musím říct, že teď prožívám takovej opravdu ideální stav, kdy toho psaní moc nemám. respektive když teď něco píšu, tak ne,

²³ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1093836883-na-plovarne/209522160100011-na-plovarne-s-karlem-sipem>.

protože bych musel, ale proto, že chci. protože dělám už přes tři roky pořad, kterej je založenej vyloženě na improvizaci, tam vopravdu nic dopředu psát netřeba, takže já si to vopravdu užívám. a když něco píšu, tak jenom, že chci. nebo někdo za mnou přijde s nějakým úkolem, a já si můžu vybrat, buď to můžu dělat, nebo to nemusím dělat. čili pro mě už to psaní dávno není to, co to bylo dlouhou dobu a sice stres.

ME: no ale chce se ti? máš chuť, jo?

KŠ: mám chuť psát, když je to něco, co jsem si vybral. když třeba budu mluvit o momentální situaci, tak já teďka jsem uprostřed práce na muzikálu. a to jsem se rozhodl dobrovolně, zlákal mě to, dohodli jsme se s petrem jandou, že napíšeme muzikál, to mně dělá vopravdu radost. ale samozřejmě byly chvíle, kdy jsem dělal pořad, kterej byl založenej dejme tomu jen na scénkách. dejme tomu tři scénky v jednom pořadu, nebo i čtyři, to napsat desetiminutovou scénku, na objednávku vlastně, že se ti blíží termín, z toho jsem takřka byl na žaludeční vředy. to mě stresovalo, to musím přiznat.

ME: ty a když si řekneš, tak dobře, já budu psát muzikál, co jsi napsal první? první stranu?

KŠ: napřed jsem si celej ten příběh vymyslel a napsal jsem takovou synopsi, dejme tomu já nevím patníctistrán-. tam jsem si už rozepsal obrazy, co by se v každým tom obraze mělo odehrávat a vo čem by zhruba měly ty postavy mluvit. tak náznak těch dialogů. bylo zajímavý, že petr janda se mně svěřil, my jsme se dohodli že to spolu uděláme. a já jsem si říkal, tak já napíšu text a petr to zhudební. a on říkal, já nezhudebňuju texty. já jsem za celej svůj život zhudebnil jedinej text slzy tvý mámy. jinak vždycky jsem napřed napsal muziku. a já jsem říkal a jak chceme dělat teda muzikál? a von říkal, jednoduše, ty mně napíšeš téma tý písničky, vo čem by to mělo bejt, já ti napíšu tak písničku, jak jsem zvyklej, a ty ji pak votextuješ. neměl jsem k tomuhletomu postupu velkou důvěru. už těch písniček máme zhruba půlku, dvanáct třináct písni, a musím říct, že to vopravdu funguje. já mu prostě napíšu, teďka by to mělo bejt vo tom a vo tom, von napíše písničku, tou

svojí svahilštinou tam něco nažvatlá, a já to textuju jako normální písničku třeba třeba na elpíčko olympiku třeba.

ME: ale že má člověk tendenci se té svahilštiny držet?

KŠ: ano.

ME: vid'?

KŠ: jako: samozřejmě, kde je votevřenej vokál á, tak se snažíš jako aby se to dobře zpívalo.

ME: <to je úplnej nesmysl>, co dodá ten autor hudby, a přesto textař říká, aha, tak on tady říká eoedžu, tak

KŠ: =podobný slovo český.

ME: ano. pozadu třeba.

KŠ: ano. to je taková bych řek textařská deformace trošičku, že se snažíš až tak vyhovět, a až to pak bude prvně zpívat, aby mu už to souznělo s tím, co von tam nažvatlal předtím.

ME: no dobře, a tak máš teda tu synopsi, a pak jsi vopravdu začal od té první stránky?

KŠ: samozřejmě, chronologicky, od začátku ano ((pokrčení ramen))
no. já bych to nedokázal asi dělat na přeskáčku, čili vod začátku to беру, první obraz, druhý obraz. a takhle postupujeme. říkám, jsme zhruba v půlce, možná už za půlkou, a do prázdnin bychom to měli mít hotový a ke konci ke konci roku by to nějak mělo spatřit světlo světa.

ME: a co je první věta? ((smích))

KŠ: první věta tohohle muzikálu? no to nevím, jestli si přesně vzpomenu, ale první obraz se odehrává na seřadišti prvomájových průvodů v praze sedum na letné tak se tam napřed z tlampače ozve pokyn nějakého člověka, kterej svolává ty nosiče těch transparentů toho gotwalda, markse a lenina. a to je asi tak první, co se v muzikálu ozve.

ME: <to je první věc> ((smích)) nojo. směješ se sám svým nápadům?

KŠ: v první chvíli asi jo. v první chvíli asi jo. nevím, jestli to je dobrý nebo špatný rys, ale když se říkám si, když jsem se tomu zasmál já, tak se tomu proboha snad zasměje taky ještě někdo jinej. čili vzpomínám si, že když jsem psal třeba scénky, kde je zapotřebí jednoznačně, aby já nevim každá druhá třetí věta vyvolala smích jinak ta scénka je řidounká a nemá smysl. tak musím říct, že tam jsem se vopravdu občas nahlas zasmál. a pak jsem měl radost, když se na stejným místě zasmáli i lidi.

ME: ale dá se to těžko odhadnout vid', jak to publikum zabere.

KŠ: těžko. kolikrát je to velkej nervák jít prvně třeba když jsme dělali já nevim s jiřinou bohdalovou různý scénky do těch silvestrů, tak to mám ještě aktuálně ve svý mysli. ten nervák. jako z tý zkušebny přijít před ty lidi, a nevědět vůbec. to si nemáš kde vyzkoušet.

ME: testuješ to, třeba doma?

KŠ: ne.

ME: nikdy?

KŠ: ne. ne ne ne. to je nervák vždycky to první setkání s tím divákem, bude se někdo smát, nebude, to je vopravdu, to je vo nervy.

ME: nemáš pocit, že je taky daleko těžší dělat zábavu dneska, než to vlastně bylo dřív? protože ještě za té totality tam to publikum jenom čekalo, že. na jakýkoli náznak dvojsmyslu nebo nějakou politickou narážku a už jsi vlastně to publikum měl. tohle dneska úplně odpadlo a ten humor musí být o obyčejných věcech. ale většinou se to tak nese po povrchu, že to je buďto o tom sexu, nebo já nevím, čemu se ještě dneska lidi smějou? <ale skoro bych řekl, že číslo jedna> v humoru je dneska sex. a to je trošku málo.

KŠ: je to těžký dneska dělat asi ten humor, protože máš pravdu, že hodně lidí takzvaně četli mezi řádky. čekali na sebemenší náznak takže jsou známy případy, že lidi si našli fór tam, kde ho autor

ani nezamýšlel. čili lidi kombinovali víc než autor jo. to byla jistě hezká práce, neříkám hezká doba, ale práce, že stačilo malinko. taky je ale třeba říct, že tenkrát byla jen jedna televize. ta jedna televize tu zábavu měla vopravdu jen tak jako bokem. důraz ta televize kladla na zpravodajství a dramatický pořady, čili těch zábavnejch pořadů bylo málo. čili když toho bylo tak málo, tak ti, kteří to dělali, tak se tomu hodně věnovali a mohli si to takhle vyplat. já si vzpomínám na nedávné doby, kdy komerční televize propadla pocitu, že je třeba národ pobavit, že zábavný programy měla (.) původní český zábavný programy měla na pořadu každéj den možná i včetně soboty a i možná sedm dní v týdnu. to samozřejmě není možný, protože rázem se do tý zábavy dostane něco, co je podpásový, co je (.) co nemá žádnou úroveň. rázem se o tu zábavu začne pokoušet každéj, kdo by na to jinak ani nepomyslel, ale když je osloven, pojď k nám dělat zábavnou tókšou ((míněno talkshow)), tak zpěváci najednou začali dělat zábavný tókšou ((míněno talkshow)), a ono se to příliš nedařilo. protože ten humor, to je opravdu věda.

ME: ty jsi začínal v televizi jako asistent produkce, vid'?

KŠ: ano.

ME: <no to si tě vůbec neumím představit.>

KŠ: asistent produkce, já tvrdím, to je v televizi funkce, že není už podřadnější.

ME: ((smích))

KŠ: ať se na mě produkční vopravdu nezloběj, ale to je poslední pomocník, kterej (.) já jsem tenkrát propadl pocitu, že i osvětlovač je větší pán na place, než je asistent produkce. to seš furt někomu k ruce. když je třeba někam doběhnout, vyjednat, ať nejezděj zrovna auta, nebo ať někdo (.)

ME: ať nám tady. nebrousej například teď před chvíličkou.

KŠ: =ať nebrousej, tak to je práce pro asistenta produkce. tenkrát, v tý době, kdy já jsem jaksi ze školy po maturitě

nastoupil do této funkce, tak to bylo především přenášení krabic odněkud někam. a to tenkrát televize byla roztroušená po celý praze! to nebylo, kavčí hory nestály, to bylo v jindřišský, na burze, ve vladislavový ulici (.) čili já si na svoje asistentská léta vzpomínám jako permanentní běh

ME: [((smích))]

KŠ: [s krabicema podpaždí] po praze, v centru prahy přes václavák, tam zpátky a to (.) permanentně prostě tak. taky mě to ale dlouho nebavilo.

ME: teď bychom někoho potřebovali (.) bruska!

KŠ: mám tam doběhnout? mám v tom praxi.

ME: ((smích)) bruska, to už tady máme. ty jsi byl zakladatelem kapely faraon?

KŠ: ano, já jsem tu kapelu založil a hrál jsem tam na baskytaru.

ME: proč ten název? proč faraon?

KŠ: to má neskutečnou historii, ten název je samozřejmě úplně blbej.

ME: =(smích)

KŠ: ale já jsem původně přišel do kapely, která se jmenovala farao. s tím se nedalo nic dělat. založil to nějaký vopravdu podivnej zpěvák ukrajinskýho původu, ani nevím, jak jsem se tam vlastně dostal, kterej se tady rozhodl, někdy v (.) já nevím v roce sedumdesát dělat kariéru. dodatečně jsem si dal dohromady, že von tady byl do té branže dosazenej a že že prostě ta kágébé ((míněno KGB)) tam v pozadí byla určitě. ale to já nevěděl, já byl nadšenec, kterej chtěl hrát. samozřejmě, že jsme brzy pochopili, že s ním to nejde, tak jsme se jako kapela jako osamostatnili, ale že to jméno jsme si jako nechali. a on se ozval, přes nějaký úřady, že používáme jeho název. a už někde to bylo na nějaké reklamě napsáno, že farao (.) a teďka my jsme řekli, přece tu ceduli (.) my jsme hráli v kavárně valdek na míráku. nenecháme

přemalovat složitě, jenom kvůli tomu, že on (.) tak jsem říkal, víte, co uděláme? nebude to žalovatelný, jenom tam připíšeme n. a budeme se jmenovat jinak a on už na nás nemůže. čili takhle to vzniklo, ale že by to mělo nějaký hlubší význam, že bysme měli nějaký egyptský vzory a to, to samozřejmě vůbec ne.

ME: to je výborný, mít zpěváka z kágébé ((míněno KGB)). to byste mohli odpovědět na otázku, co hraje za styl, <no tak my hraje árenbí ((míněno R&B)), a pak hraje kej dží bí ((míněno KGB)).>

KŠ: =to byla mimochodem úžasná postava teda. von chodil na zkoušky, a von vůbec nezpíval.

ME: ((smích))

KŠ: ale von nás za to platil, von nám dával měsíční plat jenom za zkoušení. a třeba přines flašku nějakýho pití na zkoušku, tak my jsme se po zkoušce pak zlili a to.(.) to byl (.) hezkej život to byl, jo. ale máš zpěváka

ME: ((smích))

KŠ: kterej vůbec nezpívá, a ty ani pořádně nevíš, jak. jednou jsme ho přiměli jenom to (.) a slyšel jsem přesně ty alexandrovce (.) ten tenor, takovej znělej no a tak jsem si říkal, jak ten člověk může skončit? no nakonec jsem to zjistil. on jezdil koncertní šňůru po republice, jmenoval se vlado horalský. plakát jsem měl dlouho na záchodě vylepenej, to jsem si opatřil z pragokonzertu.

ME: ((smích))

KŠ: ten pořad komponovanej se jmenoval čekám na svůj den. vlado horalský tam byl

ME: =<a to trvá zřejmě?>

KŠ: <to zřejmě trvá>, ale jeho hostem, já jsem si říkal, kdo na to může chodit? no tak jeho tady nikdo neznal. jeho hostem byl pavel landovský. čili pochopil jsem, jak ty nitky oni spřádali, že pavel landovský se živil vyprávěním svých historek, divadelních a tak dále, a mezitím v těch pauzách nastupoval vlado horalský. ale

pragokonzert to prodával jako koncert vlada horalského, jako host pavel landovský.

ME: no v tom faraonu, ta chemie, dyž si představím tebe, jardu uhlíře a k vám toho jirku šelingra, ((míněno Schelingera)) to je vlastně úplně absurdní kombinace! ten jirka mně přišel, jako že to je takovej hevymetalovej ((míněno heavymetalovej)) zpěvák skoro. jak jste na něj přišli?

KŠ: tenkrát zdaleka nebyl hevymetalovej, ((míněno heavymetalovej)) tenkrát to byl normální barový zpěvák. já jsem ho poznal jako barového zpěváka. on byl objeven ňákou barovou kapelou. dlouho poměrně zpíval v ňákym baru v karlových varech. a potom dostal takzvaně lano od jiné, rovněž barové kapely, a ta přijela na ten valdek, kde my jsme hráli s tou mojí kapelou, to bylo normálně taneční kavárna, kde jsme hráli k tanci, a tam se vždycky dvě kapely střídaly. najednou přijela nová kapela, která se s náma střídala, tak jdeš si poslechnout, a tam já jsem toho jirku šelingra ((míněno Schelingera)) slyšel zpívat prvně. a musím říct, že neměl jsem v životě mnoho takových těch pocitů, že najednou někdo votevře krk a zazpívá. a tobě úplně mráz přejede po zádech a řekneš si, teďka slyším naprosto výjimečnej talent. to jsem měl já, když jsem prvně toho šelingra ((míněno Schelingera)) slyšel zpívat. jemu bylo tenkrát asi devatenáct let. jenomže ta kapela, to byl standa kalous, saxofonista, pak hrál dlouho s hankou zagorovou, měli už podepsanou smlouvu někam do finska, a pro toho šelingra ((míněno Schelingera)) už tam neměli místo. a to byla příležitost.

ME: ((smích))

KŠ: tenkrát měli jeden singl natočenej

ME: no jo.

KŠ: šlapací kolo.

ME: no a to byl hit!

KŠ: a to byl hit

ME: = šlapací kolo byl hit

KŠ: takže já jsem mu ukázal singl a říkal jsem, máme domluveno, že budeme točit řadu dalších desek. a to ho zlákal, samozřejmě jo. musím říct, bohužel hned ten druhý singl naší kapele zlámal vaz, protože to byl holubí dům a to okamžitě vešlo ve známost. ringo čech to zaregistroval a hned mu dal lano.

ME: =dravec!

KŠ: čili dlouho se u nás dravec ten šelinger ((míněno Schelinger)) neohřál, ale musím říct, že ta spolupráce, jak dlouho von s náma byl dejme tomu rok, rok a půl, tak na to vzpomínám, to byly vopravdu vzácný chvíle. my jsme pak jeli třeba hrát na celý léto do bulharska. já jsem s tím jirkou a kapelou den co den trávil na pláži a večer jsme si čtyři hodinky zahráli a to. takže jsme se hodně skamarádili. v podstatě i na tom hotelu jsme měli pokoje vedle sebe, byli jsme tam sami, já svobodnej, jirka byl sice ženatej, ale choval se jako svobodnej.

ME: ((smích))

KŠ: čili dobrý parták to byl, tam ty rekreanti z česka a tak (.) takže já na to vzpomínám, a na něj. von byl hevymetalovej ((míněno heavymetalovej)) až mnohem pozděj, to z něj udělala v podstatě ta kapela v podstatě toho ringo čecha, kdy začali hrát ten tvrdej bigbít. ale do té doby von měl spíš takový vzory, jako (.) jeho uchvacoval rej čárls ((míněno Ray Charles)) a džejms braun ((míněno James Brown)) a to a já jsem mu třeba pustil nějaké ty mango džery ((míněno Mungo Jerry)), mně se líbil humor písniček mango džery ((míněno Mungo Jerry)). a tam byl taky takovej chraplavej hlas, kterej jako to zpíval, takže takový ňáký srandovní písničky. von pro to měl smysl, takže to jsme dělali. takže von byl tenkrát eště s náma takovej trošku popíkovej. ale ten tvrdák, to se von se stal teprve až mnohem pozděj.

ME: no von to byl hrozně hodnej kluk svou povahou, ne? [takovej měkkosrdcatej, vid'?)

KŠ: [no vopravdu výbornej] byl. ano, no von byl takovej (.) von neměl žádnou vysokou školu. čili tím chci říct, že on byl vopravdu přírodní typ, jednoduchej. byl to vcelku inteligentní kluk, protože měl velkej smysl pro humor, kterej mně konvenoval. a když má někdo smysl pro humor, to už musí nějaký to íkvé ((míněno IQ)) mít, jo. čili s ním byla ukrutná legrace. a musím říct ale, že ve chvíli kdy přišel do naší kapely, když z toho vyjmu jardu uhlíře, což je výbornej muzikant, a byl už tenkrát. já jsem byl celkem mizerný basista. a ten jirka byl výbornej muzikant, protože jeho tatínek byl učitel hry na kytaru. a tím pádem ty základy von mu dal. jirka, když vzal španělku do ruky, von uměl hrát z not, von uměl hrát klasiku, jeho tatínek učil hrát třeba na kytaru jirku korna.

ME: =aha

KŠ: jsem se dověděl. čili ty základy von dostal. von třeba na zkoušce když vzal basu do ruky, tak jsem se trošku zahanbil. von i na tu basu hrál líp než já jo. čili muzikant to byl vopravdu nadanej a pak to vopravdu jako zúročil. škoda ho.

ME: já jsem tě na basu nikdy neviděl hrát, byl jsi dynamický basista? dělal jsi u toho něco? nebo jsi stál jenom?

KŠ: mým vzorem byl pavel chrastina.

ME: =chrastina

KŠ: pavel chrastina. i tím stylem, jak hrál. tak musím říct, že já jsem se na tu basu naučil jenom proto, abych si zpříjemnil vojnu. protože jsem věděl, že u radistů prostě buď budu furt jenom poslouchat to pípání a nic. ale zpříjemnit si vojnu, to jsem věděl, hned jak jsem nastoupil na vojnu v pardubicích. hned jsem zakládal nějaký kapely. a když něco zakládáš, takže seš vedoucí, i když seš mizernej hudebník, nikdo tě nevyhodí.

ME: ((smích))

KŠ: proto já byl všude kapelník. kdo by tě vyhodil?

ME: <to je pravda, no.>

KŠ: leda sám sebe kdyby jsi vyhodil, jo můžeš vyhodit kytaristu nebo ale sám sebe ne. čili na vojně jsem založil kapelu, řekl jsem, já hraju na basu, ale naučil jsem se jenom takový ty základní věci, ty figury. a mým vzorem byl pavel chrastina, čili jsem se snažil hrát jako von. von hrál takovým tím pádlovacím stylem, a tak jako velký rozmachy měl. von měl takovej oblouček úžasnej než von brnknu na to spodní géčko, tak to bylo takový ((naznačuje gestem oblouk)) tak já taky. jako kolikrát jsem se ani nestrefil na správnou strunu

ME: =<no vono to je nějak>

KŠ: ale hrál jsem jako chrastina. čili efekt (.) vizuální efekt jsem prostě kopíroval toho pavla chrastinu.

ME: ty jsi jeden z mála lidí, kteří dokážou dneska napsat dobrý skeč. to se vlastně úplně vytratilo, tohle umění, napsat dobrou scénku.

KŠ: protože je to těžký

ME: je to těžký?

KŠ: já to nechci ňák zveličovat, nechci to drammatizovat, ale napsat scénku, kde je zapotřebí, aby to mělo hlavu a patu, aby to byl krátkej dramatickej útvar, kterej netrvá dyl jak dejme tomu deset patnáct minut, a prakticky smích se dostavoval permanentně, to je vopravdu těžký. a zabere to hodně času a výsledek je potom já nevím dvě tři stránky. já si pamatuju, že scénka, kde jsem hrál nějakého džigola ((míněno gigola)) a jiřina bohdalová ženu v domácnosti.

ME: =no. ano, kohout v akci, ne, se to jmenovalo?

KŠ: kohout v akci

ME: =no ano slavná scénka kohout v akci.

KŠ: protože já jsem se jmenoval jako kohout, es er ó ((míněno s.r.o)) byl džigolo ((míněno gigolo)). tak já jsem tu scénku přepisoval snad třicetkrát. pořád se mi zdálo najednou ňáký místo,

že tady by nemusel být smích. čili čas, kterej já jsem vopravdu jedný scénce věnoval, to jinej napíše knížku za tu dobu. ale já jsem se neustále vracel, protože jsem cejtil ňákou zodpovědnost. to bylo vlastně prvně, co já jsem s jiřinou na takovémto fóru měl vystoupit. ty televizní silvestry, to je vždycky tady sledovaná záležitost. čili tak dlouho jsem si to čet a hledal hluchý místa, až jsem měl pocit, že snad tam žádný hluchý místo není. ale čas, kterej jsem tomu věnoval, je vopravdu velkej. nevím a nemám jistotu, jestli každej, kdo píše scénku, tomu tolik času věnuje. někdy mám pocit že, by to chtělo když vidím jiný scénky jinejch autorů, že věnovat tomu víc času, že by se to vyplatilo.

ME: stalo se ti někdy, že by ses úplně minul s publikem? že přijdeš na jeviště, začneš, a teď zjistíš, že prostě tohleto není fakt tvoje publikum?

KŠ: stane se to, protože přece jenom i teďka, abych měl ňákej kontakt s živým publikem, a abych protože pořad, který dělám v televizi, je improvizace (.) tak takovej zájezdovej program si udržuju. a dejme tomu dvakrát, třikrát, někdy čtyřikrát měsíčně vyjedu do terénu. já už mám vyzkoušený že to je krajový. tam hrajou různý faktory, většinou ne ty lidi. přijedeš do kraje, kde je nezaměstnanost, kde ty lidi jsou votrávený z mnoha důvodů, jo. tak si sice koupěj lístek a jdou, ale nejsou dobře naladěný. takový diváky získávat je vopravdu těžký. a pak velmi hraje roli to, jestli je ten sál plnej, a nebo je prořídlejš. jakmile jsou prořídlejš řady, je to vždycky mnohem těžší, protože takovej divák už si trošku říká, no jo no, tak jako moc nás tady není, ale my jsme tady tak co voni (.) jo? je to taková nejistota. ale jestliže divák má pocit, že si koupil eště lístek a druhejš den už bylo vyprodáno, tak to funguje pro ten humor samo o sobě. to s tebou jdou, ani nemusíš říct pořádně nic eště tak moc extra veselýho a cejtíš tu tu vlnu pozitivní, která přijde. a už si říkáš, tak s tím budu pracovat velmi zlehka, nebudu muset tlačit na pilu, nebudu muset vo ty diváky muset ňák moc bojovat, jenom si s nima tak jako budeme pohrávat a bude to příjemný pro voba.

ME: že je to krásný pohled na smějící se publikum?

KŠ: úžasný. to je taková droga a já vlastně celej život jsem nikdy nedělal vážný umění, já vždycky pracuju jenom vlastně proto, aby se dostavil smích. je to očekávání, až se dostaví smích, a je to pro mě něco, co mě už asi do konce mý profesní (.) profesního života jako neopustí. a vždycky já budu ten, kterej čeká na smích.

ME: no to je krásná tečka. to by sis moh dát na vizitku karel šíp, ten, který čeká na smích. a dočká se. přeju ti, aby ses dočkal vždycky. děkuju že ses přišel podívat na plovárnu. díky.

KŠ: díky za pozvání.

ME: dnes byl naším hostem karel šíp.

Transkript č. 9

NÁZEV POŘADU: Interview Z1²⁴

DATUM VYSÍLÁNÍ: 28. 12. 2009

KANÁL: Z1

STOPÁŽ: 21 min. 56 s

ÚČASTNÍCI:

NH = Naděžda Hávová, moderátorka;

JŠ = Jindřich Štreit, fotograf;

NH: dobrý večer, host dnešního intervju (míněno interview) zet jedna je muž, který se evidentně rád vrací domů, za nejhezčí místo totiž považuje sovinec, malou vesničku v nízkém jeseníku, kde bydlí. nejoblíbenější jídlo je to, které uvaří jeho žena a z hudby nejraději poslouchá dceru, když hraje na flétnu. trošku tam sice neseďí jeho představa ideální dovolené, tedy u moře, ale každý máme nějakou tu slabost, například já ji mám pro jeho fotografie. vítám předního českého fotografa jindřicha štrajta, vítejte u nás.

JŠ: dobrý večer.

NH: kolik jste dnes udělal snímků, pane profesore?

JŠ: prošel jsem se prahou a udělal jsem několik snímků z návštěv, kde jsem byl.

NH: a fotíte každý den?

JŠ: každý den si cvaknu.

²⁴ Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0Wgcid9kK-8>.

NH: ((smích)) jste tedy takový ten typ, který nesundává foťák z krku, snad jenom, když si jde lehnout, a to ho ještě má na nočním stolečku?

JŠ: nemám ho na krku, ale mám ho pořád v tašce.

NH: pořád v tašce a máte nějakou speciální brašnu?

JŠ: ne naprosto obyčejnou.

NH: naprosto obyčejnou. tak to působíte dost nenápadně?

JŠ: to je základ fotografa.

NH: základ fotografa, a já mám pocit že mnozí fotografové o tom nevědí, naopak když se procházím já prahou bez foťáku a vidím jak všichni nosí ty brašny a ty objektivy v nich mají uskladněné, tak já mám pocit, že tuhle vaši poučku asi neslyšeli.

JŠ: ((pokrčení ramen))

NH: víte co, kdy jste nejdéle vydržel nadržet foťák v ruce? já mám pocit, jestli to nebylo třeba v roce devatenáct osmdesát dva, kdy vás komunisti kvůli jedné jediné fotce zavřeli na několik měsíců do vazby. mám pravdu?

JŠ: bylo to tak. téměř čtyři měsíce jsem nadržel fotoaparát.

NH: a jaký to byl pocit tedy? abstinenční příznaky byly?

JŠ: bylo to strašný protože, to co jsem viděl tehdy v tom vězení, bylo tak úžasně krásné a tak mě to lákalo to fotografovat, ale neměl jsem příležitost.

NH: takže kdyby se třeba teď našla příležitost, těžko asi jako fotograf byste mohl proniknout za brány nějaké věznice nebo dostal byste se jenom velmi omezeně do některých míst, asi byste musel něco provést, abyste se dostal na celu. stál byste o to, stál byste o to pořídit cyklus třeba nějakých vězeňských fotografií?

JŠ: já jsem po revoluci je mnohokrát fotografoval ve vězení a vytvořil jsem takový cyklus o životě ve vězení.

NH: přesto byly ty fotky nějak trochu jiné, nebo viděl jste ten život potom už jako svobodný muž ve věznici a za mřížemi jinak než tehdy, jak jste ho prožíval v tom dvaosmdesátém, když jste sám seděl ve vazbě?

JŠ: hlavně mně to pomohlo k tomu, že jsem, když jsem tam potom mohl fotografovat, chápal, jak se tito lidé cítí, takže bylo to velmi (.) příjemné a hlavně jsem pochopil, o co jde.

NH: když mluvím o tom, že komunisti vás zavřeli za jednu jedinou fotku, co na ní vlastně bylo tehdy, co se jim nezamlouvalo a nezdálo?

JŠ: ona to nebyla jenom jedna fotografie, bylo jich šest nakonec, a byl to velký cyklus potom fotografií, kter- o kterých se pořád jednalo, byly to fotografie převážně ze schůzí, kde visel obraz prezidenta.

NH: takže soudruhům se nelíbilo, že vy fotíte schůze na kterých je obraz prezidenta husáka?

JŠ: ((pokývání hlavou))

NH: no teď já se nebudu ptát na to, jaké to má výhody, když desítky let zaznamenáváte intenzivně vlastně jedno jediné téma, téma vesnice, budu se ptát na to, jaké to má nevýhody, nemůže člověk zabřednout do stereotypu? dá se ještě vůbec vesnice nafotit nějak jinak?

JŠ: protože jsem celý život žil na vesnici a tu mentalitu vesnického člověka jsem znal a je mně velmi blízká, proto to téma vesnice, samozřejmě že tu vesnici obměňuji. fotografuji v různých vesnicích, fotografuji v různých zemích, tu vesnici takže ten život je pořád jiný, ale v poslední době samozřejmě už nefotografuji jenom vesnici, ale hledám si i jiná témata.

NH: my se k těm dalším tématům ještě dostaneme. podíváme se i na některé vaše snímky, přivezl jste nám i nejčerstvější knihy svoje. co ale mají všechny vesnice společného a tím tedy myslím teď třeba vesnice na bruntálsku nebo v rakousku v japonsku?

JŠ: tak je to ten člověk a ten člověk je přece jenom trochu jiný než ten městský člověk a to mě baví.

NH: a čím je jiný?

JŠ: je možná příjemnější, upřímnější, otevřenější ale mně hlavně konvenuje.

NH: vy jste celý nákladák naložil teď nedávno svými fotografiemi a svými snímky, když jste je vezl na velkou výstavu do brna do divadla husa na provázku. jak dlouho jste to auto nakládali?

JŠ: dopoledne.

NH: jedno celé dopoledne a já si to představuji tak, že dorazí nákladák ke štrajtoým do sovince, přijdou takoví ti muži s popruhy a teď začnou nosit, nebo si to maluju?

JŠ: no nemuseli mít popr- popruhy, ale bylo jich několik a chodili a nosili fota- fotografie.

NH: když několika stěhovákům trvalo celé dopoledne vystěhovat váš fotografický archiv, tak jste potom měl doma pěkně vybileno asi?

JŠ: no.

NH: já se ani netroufám zeptat, kolik vlastně máte doma fotografií nebo negativů?

JŠ: to se nedá spočítat.

NH: nedá spočítat. a kde je máte uskladněny?

JŠ: jednak mám fotokomoru a potom mám bývalou třídu, kterou jsem proměnil v takový sklad.

NH: počkejte, máte (.) jste nějak pojištěn nebo zajištěn spíš třeba proti požáru? když si představím, že by mohl třeba u vás vypuknout požár, no tak celá vaše celoživotní práce by vlastně v několika minutách lehla popelem.

JŠ: takovej je život.

NH: počkejte, vy jste s tím smířený, vy na to nejste nějak připravený nebo nějak proti tomu ee nebojujete proti takovýmhle žvlům?

JŠ: proto jsem vydal ty knihy, aby ty fotografie v těch knihách zůstaly.

NH: dobře, tak jenom abychom měli lepší představu o tom, jak fotí profesor jindřich štrajt, tak já poprosím, abychom si pár snímků ukázali. ((do studia se promítají fotografie)) co co to vidíme vlastně? co to je za cyklus, pane profesore, tohle?

JŠ: toto jsou fotografie z cyklu o hendikepovaných a tělesně postižených, právě tato je z takové akce (.) takového výletu pro vozíčkáře.

NH: podíváme se ještě na další fotografii, jestli jestli máme možnost? tak tohle už je úplně z jiného konce světa.

JŠ: toto je z číny.

NH: z číny. vy hodně cestujete, já jsem se právě ptala i na to, jaký je rozdíl mezi tou českou vesnicí a vesnicí jinde ve světě, podnikl jste cestu do číny, proč?

JŠ: měl jsem tam výstavu, byl jsem tam pozván a měl jsem možnost potom fotografovat v různých částech číny.

NH: a která z těch zemí, které jste procestoval, pane profesore, ve vás zanechala nejhlubší stopy?

JŠ: každá země je pro mě velmi zajímavá. těžko mohu posoudit, jestli je zajímavější brazilie, francie nebo moldávie nebo rusko, každá země je úžasná.

NH: když jsme mluvili tom, že váš osobní archiv, archiv vašich fotografií obsahuje tisíce položek, máte v tom nějaký systém? byl byste třeba schopen, kdybych, kdybych poprosila o jednu fotku třeba na výstavu, byl byste schopen mi ji najít za kratší dobu než třeba jedno celé dopoledne?

JŠ: určitě.

NH: a jak to teda funguje?

JŠ: mám archiv sestavený tak, že je mám po jednotlivých projektech, takže když mi řeknete z kterého projektu chcete, tak to hned najdu.

NH: máte nějaký speciální katalog doma a nebo v počítači nějaký systém?

JŠ: ((vrtí hlavou))

NH: ne, všechno je to v hlavě a orientujete se v tom jenom vy <sám>?

JŠ: přesně tak.

NH: ((smích)) a máte i doma nějaké fotky svých kolegů?

JŠ: mám a rád sbírám fotografie, dokonce jsem je i vystavoval, tyto fotografie, které mám od svých přátel, a myslím si, že to je velice důležité a potřebné abychom znali

NH: [svoji práci navzájem.]

JŠ: [to co dělají ee moji kolegové.]

NH: a který z těch fotografů současných je váš největší oblíbenec?

JŠ: všichni jsou mí oblíbenci.

NH: ((smích)) a jaké obrázky vám doma visí na stěně? vlastní snímky?

JŠ: <ne.>

NH: právě od těch kolegů?

JŠ: od kolegů, anebo nebo potom malba nebo kresba.

NH: teskné, trapné, směšné a je v tom bůh. tak přesně tohle říká o vašem vidění světa režisér vladimír morávek. vystihl to?

JŠ: úplně přesně.

NH: vy fotíte hlavně černobíle, ale barevné fotky už také děláte, není to tedy příliš dlouho, svou první barevnou jste pořídil letos, bylo to při návštěvě brazilie, proč tak pozdě, já tady mám knihu, která akorát vyšla, braziliani, proč tedy tak pozdě s tou barevnou fotografií?

JŠ: já jsem fotograf, který se věnuje sociální problematice a mezilidským vztahům a k tomuto tématu mně vždy lépe seděla ta černobílá, takže proto černobílá a brazilie barevná, protože ta země je barevná, a proto jsem zvolil tentokrát barvu. ale samozřejmě že tato kniha je poněkud jiná než všechny moje ostatní.

NH: čím je ještě jiná, krom toho že je barevná?

JŠ: je tam hodně textů o lidech, kteří emigrovali do brazilie, které napsal můj přítel kamil pilatík, a já jsem fotografoval ty lidi, které jsme navštěvovali.

NH: vy, pane profesore, fotíte fotoaparátem lejka ((míněno Leica)), jak dlouho jste mu věrný?

JŠ: od roku devadesát jedna.

NH: vy jste nám ho taky přinesl přinesl ukázat ten fotoaparát, my se na něj podíváme.

JŠ: krásný je.

NH: no je velmi pěkný. za jak dlouho se takový přístroj opotřebuje, tedy jestli vůbec? vy říkáte, že s ním fotíte už řadu let.

JŠ: to je nezničitelný fotoaparát.

NH: nezničitelný? no tak já nevím já ho držím <držím ho pevně, nepustím ho, ale nemyslím, že kdybych ho pustila> stalo se vám někdy že byste ho třeba, dejme tomu, polil nebo něco podobného, to asi ne?

JŠ: to ne.

NH: ale když říkáte, že na něj nemáte speciální brašnu, nosíte ho jen tak v aktovce, nebojíte se o něj?

JŠ: fotograf ho musí mít stále u sebe, připraven, kdykoliv moci fotografovat.

NH: a co tenhle přístroj umí jiného než, než ostatní fotoaparáty? on je takový malý nenápadný a, nezlobte se na mě, mně jako laikovi připadá lejka ((míněno Leica)) dost obyčejná.

JŠ: ale má skvělý objektiv a to potřebuje fotograf.

NH: hm no a už jste vzal na milost digitální foťáky?

JŠ: když jsem fotografoval v brazilii, tak jsem dělal první digitální fotografii.

NH: takže dva primáty má brazilie, barevná fotografie a ještě i digitální? víte já si myslím, pane profesore, ono fotit klasicky, to asi musí lézt pěkně do peněz.

JŠ: tak ono to je tak přibližně jedna ku jedné.

NH: jak to?

JŠ: tak zase když máte zpracovat tu barevnou fotografii dokonale, takže zase jsou náklady, které potřebujete.

NH: vy jste profesorem na institutu tvůrčí fotografie v opavě, takže část příjmu máte svým způsobem jistou, ale uživil byste se třeba jako fotograf na volné noze? lze to tady v české republice?

JŠ: samozřejmě že to lze a mnoho lidí se takto živí. ale já jsem rád pedagog, rád učím a to další, tak to je tak jako nadstavba.

NH: kolik nepovedených fotek padne na tu jednu povedenou?

JŠ: na to už se mě ptali a já jsem si to spočítal, přibližně sto padesát.

NH: a kolik snímků vyjde na první dobrou?

JŠ: ((smích)) to je mezi nebem a zemí.

NH: ((smích)) vy jste říkal, že každá země se do vašeho srdce zapsala jinak v jiných momentech a situacích, přesto vím, že nejsilnější zážitky nebo jedny z těch nejsilnějších jste si přivezl z Inguška a z Čečenska, kam jste se vydal na pozvání katolické charity, vyjel jste tam v době válečného konfliktu, ještě když se bojovalo a vy jste nejprve to pozvání odmítl s tím, že nejste válečný fotograf, až další rok nato jste se rozhodl že se tam vydáte. Co musí válečný fotograf umět navíc než fotograf, který se nikdy do takového podobného konfliktu nedostal?

JŠ: válečný fotograf je člověk, který hodně riskuje. a myslím, že tam vždy jde o život, a já když jsem odjížděl do Čečny, tak to byla moje jediná podmínka, že se musím vrátit živý. takže já jsem fotograf, který nevyhledává takovéto situace, takové krajní meze, já jsem fotograf, který spíš hledá ty mezilidské vztahy, než místa a nebo situace kde teče krev.

NH: přesto ta situace v Ingušku a Čečně tehdy byla velmi napjatá, šlo vám taky o život?

JŠ: já jsem měl několik strážců, kteří o mě dbali, takže myslím si, že (.) všechno dobře dopadlo.

NH: a v jaké situaci jste tam třeba měl největší strach?

JŠ: třeba ten poslední den, kdy jsme fotografovali, tak najednou se ozvala střelba z děl, a to bylo nedaleko od nás, protože ty tábory byly nedaleko za hranicemi, a všichni ti lidé prostě vyběhli z těch stanů a dívali se co se děje na druhé straně, kam vlastně nemohli jít.

NH: na druhou stranu, když už tam jste a víte, jak ty situace jsou samozřejmě vyhozené, ale určitě svým způsobem určitě i ojedinělé, není v člověku nějaké to pokušení, vrhnout se tam a zaznamenat právě tuhle mimořádnou a naprosto jedinečnou situaci?

JŠ: toto je právě adrenalin.

NH: [i přes ten strach a adrenalin]

JŠ: [toto je ten adrenalin právě těch válečných fotogra]fů, a toto já v sobě nemám.

NH: ((smích)) musí být fotograf cynik svým způsobem? aby se právě dokázal odtrhnout od toho, co fotí, a jenom zachytil ten reál, neměl, aby neměl tendenci do toho jakkoliv zasahovat.

JŠ: já si myslím, že žádný fotograf nemůže být cynik, protože to, co prožívá, to co vidí, tak to má zaznamenat. a to musí zaznamenat nejen fotoaparátem, ale i srdcem, a proto nemůže být cynik. samozřejmě, že podle po delší době asi takového fotografování si zvykne nebo částečně si zvykne na tyto situace. u nás je takovým význačným fotografem jan šibík, který fotografuje a specializuje se na válečné konflikty, já ho obdivuji, ale nikdy bych to nedokázal asi.

NH: když mluvím o tom cynismu, tak nevím, jestli teď o něm můžu mluvit i v souvislosti s vaším taky zatím jed- s s jedním z posledních cyklů nazvaným tichá nemoc, kdy jste fotografoval muže trpící rakovinou prostaty. jak se cítíte třeba po takovém dni focení mezi lidmi, kteří jsou na hranici života a smrti

JŠ: tam slovo cynik vůbec se nemůže použít, protože tam je to o spoluúčasti, o tom spoluprožívání těchto situací.

NH: a přepadají vás třeba navečer takhle po celém tom dni nějaké splíny, chmury nebo (.)?

JŠ: samozřejmě, že jsem unavený. a člověk přemýšlí o životě, když prožije právě takovéto situace.

NH: pokud jsem to dobře počítala, pane profesore, tak vaše fotografie jsou zastoupeny v minimálně dvačtyřiceti veřejných sbírkách po celém světě, a to národní galerií ve vošinktnu ((míněno Washingtonu)) počínaje, až po metropolitní muzeum v tokiu, tam konče tedy. byl jste ve všech osobně?

JŠ: myslím, že jsem byl téměř ve všech osobně (.)

NH: a jak to je? oni požádají vás o nějaké snímky na nebo vy jim musíte sám hlásit a nabízet a říkat tady mám jednu moc pěknou fotografii, určitě by se u vás moc pěkně vyjímalala (.)

JŠ: <ne ne ne ne> to vždycky to muzeum požádá.

NH: muzeum požádá. kdy se vám fotilo líp, za totality a nebo teď?

JŠ: já si myslím, že to není rozhodující, jestli je to totalita nebo současnost, já rád fotografuji kdykoli.

NH: a cítil jste se někdy při focení trapně?

JŠ: tak člověk se občas cítí trapně, ale i toto musí člověk překonat (.)

NH: takže cítil a kdy vám bylo třeba nejtrapněji? kdy jste si říkal, co tady vlastně dělám?

JŠ: jsou takové situace, kdy člověk se dostane do takových (.) příhod nebo do takových (.) momentů, kdy váhá, jestli má fotografovat, anebo jestli může fotografovat anebo, ale já si říkám zase, pokud ta situace nastala a život ji přinesl, tak že má být zaznamenána, jestli bude potom zveřejněna, to už je o něčem jiném.

NH: chtějí se lidi fotit? jsou exhibicionisti, a nebo jim to ve většině případů vadí?

JŠ: je to velmi individuální. nechci zobecňovat.

NH: a co byste třeba z etických důvodů nemohl fotit? erotiku, akty (.)?

JŠ: jak jsem říkal teď, všechno má být nafotografováno, ale nevíme, jak to má být použito.

NH: kdybych vás poprosila o svůj portrét, udělal byste mi ho?

JŠ: ehm

NH: žádají vás třeba lidi o to, abyste jim fotil, dejme tomu, svatby nebo křty?

JŠ: snaží se o to a já taky, pokud jsem pozván, tak jdu na svatbu nebo na křest, ale mám takovou podmínku, že chci, aby tam byl ještě další fotograf, protože moje fotografie dostanou tak po dvaceti letech.

NH: mimochodem, pane profesore, kdo dělá u vás doma fotografie do rodinného alba?

JŠ: no, moje žena, <kdo jiný?>

NH: <a fotku do občanky máte vod koho?>

JŠ: to je oficiální. ((smích))

NH: <od paní na městském úřadu.>

JŠ: jo.

NH: tak to byl fotograf jindřich štrajt, který nás dnes navštívil v intervju zet jedna, já děkuju, že jste si k nám udělal ze sovince tak dlouhou cestu, že jste přišel, mějte se hezky a přeju vám klidný večer.

JŠ: děkuji vám.

NH: a šťastnou cestu. v novém roce tady kolega tomáš cikrt už přivítá nového ředitele pražské zoologické zahrady miroslava bobka. já vám přeju krásné vánoce a v příštím roce opět na shledanou.

Transkript č. 10

NÁZEV POŘADU: Vzkaz Miloše Štědroně²⁵

DATUM VYSÍLÁNÍ: 30. 1. 2011

KANÁL: ČT2

STOPÁŽ: 15 min. 8 s

ÚČASTNÍCI:

MŠ = Miloš Štědroň, skladatel;

AGo = Arnošt Goldflam, herec;

PŠ = Petr Štědroň, skladatel;

JŠtě = Jiřina Štědroňová, manželka;

N1 = neznámý komentátor;

N1: miloš štědroň, profesor masarykovy univerzity v brně, hudební skladatel, pedagog, publicista, herec a dramatik, muž ještě mnoha dalších aktivit.

MŠ: tak a teď se vyrovnám. ((cvičí jógu))

JŠtě: nohy ke dveřím.

MŠ: tak já vstávám prostě v pět dvacet, to už ani nemusím se budit tím mobilem, protože to se vzbudím předtím. no a pak cvičím tak půl tři čtvrtě hodiny, pak jdu se psem, tak v sedum, v sedum plus, no a pak jdu do práce. na fakultě, prostě tam je spousta studentů a tam se jim musím věnovat, tam nemůžu komponovat. já se sklopím, jo. ((cvičí jógu))

N1: no.

²⁵ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10160488386-vzkaz/311294340020001-vzkaz-milose-stedrone/>.

MŠ: tak, může bejt?

MŠ: no já jsem od dětství vyrůstal v hudební rodině, jak ze strany matky a otce, tak ze strany strýců, a tam samozřejmě bylo plno staré hudby a bylo tam plno soudobé huby, hlavně janáčka, takže já už jsem někdy v pěti letech janáčka poslouchal (.) běžně, když jsem prostě začal vnímat hudbu, a jako nějaký devítiletý už jsem hrál prostě pilky. ((hraje na klavír)) takže tohleto mě provázelo a potom samozřejmě jsem vlastně studoval klavír, protože to vypadalo, že budu nějakým pianistou nebo něčím takovým, ale to se naštěstí nestalo, naštěstí po hudbu.

MŠ: ((promlouvá ke studentům)) a já jsem chtěl jenom říct, ta teze zněla tak, že v podstatě ten komerčně zdatný a velice chytrý a vynikající bernstín ((míněno Bernstein)) v podstatě posunul jediné východním směrem tu melodiku, že udělal to. ((hraje na klavír)) to nikoho nenapadlo, zatím ten tritonus pochopitelně to napadlo janáčky a bartóky, ale to v podstatě ještě tehdy ještě spojené státy nevnímaly. dnes, když posloucháte jakýkoliv film, americkéj, vod spílberga ((míněno Spielberga)) vejš, tak máte prostě pocit, že hudbu psal janáček, že.

((smích z publika))

MŠ: já si prostě myslím, že janáček je moderní asi tím, že nechtěl být moderní programově, že to neměl jako naplánováno, že bude prostě nějakým tím koncesovaným modernistou a naopak začínal, to tak často bývá, jako tradicionalista. a teprve postupně se vlastně, dobrovolně i nedobrovolně, tím modernistou stával.

MŠ: ((komentuje hudební vystoupení)) tak ten brejk těch bicích, by tam asi nebyl u šostakoviče, žejo, takový dost džezový. ((míněno jazzový))

MŠ: musím říct, že jsem nikdy nechtěl být pedagogem a stal jsem se jím vlastně více méně proti své vůli, šel jsem na takzvané vědecké místo, no a potom byla taková situace, že jsem musel začít učit, nikdy jsem si nedělal nějak starosti s tím, jaký mám pedagogický systém, takže nemám žádný. v podstatě se snažím ukázat to, co sám

dělám a to co mě baví, a myslím, si, že to je nejlepší metoda, aspoň pro mě, jak někoho zaujmout. nikdy jsem neměl problém s tím, že bych třeba nezískal pozornost, vždycky jsem chtěl, aby mě prostě lidé poslouchali a aby je to bavilo, prostě to, co baví v tom okamžiku mě.

MŠ: ((hraje před studenty)) že a teď pořád prostě poslouchám vždycky ((hraje na klavír)) furt jsou nějaký, že, ((hraje na klavír)) to je prostě hlavní téma morava, že a potažmo uhry a potažmo ukrajina, to je prostě teďka hlavní hit, aji v anglii už, takže se to prodává, zřejmě je to jakýsi exotikum, no. takže toto ((hraje na klavír)) tak a teď si to poslechněme, jak to zpívá igor a jak to zpívá gazdík.

((začátek předtočené ukázky))

U-AGo: někteří inspirují se odpočinkem spánkem, takovou tichou činností, čím ty se inspiruješ?

U-MŠ: já se inspiruji především teorií, literaturou, četbou, četbou a znovu četbou a divadlem, které mě obklopuje a myslím si, že v tomto směru je mým takovým velkým zářným příkladem a vzorem spisovatel ladislav klíma, k jehož počtě jsem napsal tady tuhle skladbu. ((hudba))

((konec předtočené ukázky))

MŠ: český národ a hudba, tak mnoho toho nevíme, ale co víme pozitivně, tak to jsou literátská bratrstva, pohřební bratrstva původně. byla velká hudebnost mezi lidem v kostele, zřejmě to souviselo hlavně se sociální stránkou, to znamená, že lidi chtěli mít jakousi jistotu, že neskončí úplně mimo hřbitov a mimo civilizaci a měli záruku, že prostě je nějaká instituce, která je pohřbí a zazpívá jim, případně i zahraje.

MŠ: ((komentuje rodinnou fotografii)) tak já mám dva syny. starší syn miloš je už víc než jedenáct let v praze, kde učí na konzervatoři a hlavně dělá skladatele divadelní hudby, to znamená, spolupracuje s národním divadlem, s divadlem komedie. mladší syn je (.) to je petr, ten je v divadle reduta, kde šéfuje a současně

dělá dramaturga a spoludramaturga německojazyčného festivalu v praže, čili musí poznat celou německou soudobou divadelní tvorbu. já jsem je vychovával nevychovával, protože hlavně je vychovávala matka, která se starala o všechno, kultivovala je, a oni zase viděli, co já dělám, takže jsem je vychovával tak nějak nepřímo.

PŠ: ((rozhovor v pracovně)) je to nehratelný, to jako kvůli tomu libretu je to asi slabý.

MŠ: to libreto je hodně slabý, tak říká se, že opera má být jako taková poněkud zvláštní, že když to řekneme eufemisticky jako přiblblá nebo prostě taková ne moc divadelně chytrá. to dělali dva autoři úplně jiní, janáček se svou prózou a s takovou tou- úplně s tím naturalismem jako že je to z ulice, že, a potom ta fedora bartošová, že, která chtěla být březinou, že, tak ta to hrnula do vyšších poloh. ((konec rozhovoru))

MŠ: v šestnáctém sedmnáctém století je samozřejmě velká kultura kancionálu, kterou pěstovali hlavně podobojí, že a čeští bratři, jednota bratrská a když potom nastala rekatolizace, tak vlastně bylo na co navázat a pak se stalo to, že vlastně, jak se ta příšlá cizí šlechta, postupně etablovala a stávala se šlechtou v českých, tak potřebovala hudbu, a kulturu a mnozí z nich to pochopili velice brzy ten sociální model, že je velice výhodné využít hudebnosti poddaného lidu, a vlastně brát na zámek kvalitní personál, který bude současně hrát a současně sloužit. když sem přijeli cestovatelé třeba čárls bárny, ((míněno Charles Barney)) ten je známý velice, tak vlastně zpozorovali, že v každé škole a na každé faře a okolo každého kostela je spousta hudby a že češi se tak postupně stali jedním z nejhudebnějších národů v evropě.

MŠ: ((ke zpěvačce)) tak já mám takové životní motto, mám jich mnoho těch mott, a jedno z nich je, že už musím valit. to je taková brněnština a já jsem se snažil prostě nějak povznést, tak jsem to napsal bachovským jazykem ich vale cu dir majn her, ((míněno ich walle zu dir, mein herr)) spěji k tobě ó, pane, že a napsal jsem to i v tom stylu, tak abych to prostě dal do vyššího stylu, takže

to si zkusme teďka zahrát, jak jsem ti to napsal. ((hraje na klávesy))

N2: ((zpěv)) ich vale cu dir majn her, ich vale cu dir cu dir
((míněno ich walle zu dir, mein herr, zu dir, zu dir))

MŠ: no, hudba hrála asi v celém obrození velkou úlohu, už z toho důvodu, že když třeba češi na začátku obrození chtěli říct, že jsou češi, tak to dokázali říct jedině přes hudbu, protože žádné spisovatele vlastně někdy okolo roku osumnáct nemohli uvádět. první velký básník je až mácha, já jsem přesvědčen čím dál tím víc o tom, že to, že jsme češi, způsobily asi rukopisy, které vytvořily nacionalismus a daly hlavně obsah a náplň právě hudebníkům, výtvarníkům, vždyť kolik věcí jenom je inspirováno přímo rukopisy, to že je to mýtus a že to v podstatě jako není pravda a že je to jako uděláno uměle, to už je jiná věc, ale ten národ to zvedlo.

((začátek předtočené ukázky))

((Balada pro banditu; zpěv Řekněte mamce))

((konec předtočené ukázky))

MŠ: tak to mě vůbec nenapadlo nikdy, že to co budu dělat, že to se bude jmenovat muzikál, ale postupně jsem se k tomu dostal, nejprve mně nařídil na provázku můj režisér zdeněk pospíšil devatenáct sedumdesát pět, že musím napsat hudbu muzikálového typu k baladě pro banditu, netušil jsem, že je to vlastně přikrytý milan uhde, který nesmí publikovat a že je to všechno vlastně jakoby to napsal zdeněk pospíšil.

((začátek předtočené ukázky))

((Balada pro banditu))

U-MD: vždycky, když takhle mrknu, ((mrká do publika)) tak jde o štědroně, jo, autora, jo jako autora, takhle, ((mrká do publika)) aby to viděla i tahleta strana. protože štědroně složil asi devadesát procent všech skladeb, které tady vlastně dnes budeme prezentovat.

((konec předtočené ukázky))

((zkouška Balady pro banditu; ženské sólo))

MŠ: po éře národního divadla a po první světové válce přichází první republika, poprvé se snažíme být evropskými v jistém smyslu, tehdy je velká modernost, že a v podstatě vzniká funkcionalismus a moderní hudba se organizuje celoevropsky a češi v tomto dialogu tentokrát už nechybí. no a pak přichází samozřejmě protektorát, kdy je to všechno velice těžké a vrací se to zpátky, jakoby k obrození a nacionalizuje se to a všechno se to zavírá do takové té jakési historizující kultury a socialistický realismus vlastně tento model převezme a jenom ho potvrdí. zjednoduší, udělá ho primitivnějším.

((začátek předtočeného rozhovoru))

R-AGo: jak takový skladatel pracuje, jak ty komponuješ, jestli třeba zní ti to v hlavě?

R-MŠ: ((přikyvuje))

R-AGo: nejseš hluchej?

R-MŠ: prosím?

R-AGo: jestli nejsi hluchý?

R-MŠ: neee.

R-AGo: ne, ne.

((konec předtočeného rozhovoru))

MŠ: no, samozřejmě slyšíme pořád nářky, že hudebnost klesá a tak dál. je to pravda, není to pravda. je veliká spousta mladých lidí, kteří poslouchají pořád. je otázka, jestli to poslouchají tak, jak se poslouchala hudba dřív, anebo jestli se hudba stává víc zvukem. a velice důležitá je vizualizovaná hudba, čili spousta lidí chce hudbu vidět, že. chce vidět ty, kteří tu hudbu provozují, že. je kult zpěváků, je kult módy, který je často daleko důležitější, řekněme, než ta písnička a než to, co se zpívá. ale já bych nebyl

takový pesimista, myslím si, že hudba má pořád v našem životě velké postavení.

MŠ: ((promlouvá ke studentům)) přechod z recitativu do songu, že ((zpěv))

MŠ: já bych nemohl existovat bez cvičení, to znamená, že já denně cvičím tak minimálně půl až tři čtvrtě hodiny i hodinu, a nedělám nějaké složité věci, ale dělám silové věci a stojím na hlavě a podobně. a to jsem dělal dokonce aji když jsem byl v nemocnici, tak vím, že člověk musí prostě neustále se udržovat, tak to je asi hlavní (.) hlavní metoda.

MŠ: ((mluví ke studentům)) jak jsem říkal tomu fičovi, že jak je to možný, že hrajete tak báječně to je cis mol, vždyť to je tak těžký na tom cimbále v takovém tom závratným tempu. a von povídá: já to viem zahrat, kde chceš. a zahrál mě to v c-mol, že a pak v f-mol, že. no a já jsem se ho ptal a jak jste se to naučil? on říká: som prišiel do budapešti k strykovi a mal som deväť alebo osem rokov a tam keď som urobil chybu tak ma (.) nakopali ma do prdele a (.) no a vidíš naučil som sa, viem maďarsky, viem slovensky, viem aj anglicky, viem aj nemecky a viem aj čítať písať a počítat hlavne.

MŠ: jaký mám pracovní systém, no tak pracuju permanentně asi rád z toho důvodu, že to nepovažuji za práci, protože je to z devadesáti procent to, co současně bych dělal i kdybych nepracoval, takže to je asi odpověď. to znamená že vlastně nikdy nepoznám, kdy jsem přestal pracovat, protože dělám pořád zhruba věci které mě baví.

MŠ: hodně jsme toho dnes udělali, čas se asi naplnil, a tak nezbyvá nic, než abych v duchu toho vznešeného německého slovesa wallen, spět někam výš, abych valil.

MŠ: ((píše vzkaz)) já už musím valit, miloš štědroň.

Transkript č. 11

NÁZEV POŘADU: Fakta Barbory Tachecí²⁶

DATUM VYSÍLÁNÍ: 18. 2. 2011

KANÁL: prima.stream.cz

STOPÁŽ: 00 min. 00 s

ÚČASTNÍCI:

BT = Barbora Tachecí, moderátorka;

DB = Dan Bárta, zpěvák;

BT: zpěvák daniel bárta je dnešním hostem ve faktech na primě, já vás vítám, hezké odpoledne. než jsme spustili kamery, tak jsem vám říkala, jak skvěle vypadáte, a to je pravda, protože mně se zdá, že vypadáte lépe, než jste vypadal před rokem, jak to děláte?

DB: no nevím, myslím, že je(.) spíš jako sou, že to je, jesi to tak je, tak to souvisí s dnem, kterej jsem, neska jsem si zastřih vousy, trochu jsem si asi před (.) předevcírem umyl vlasy, to bude možná tím.

BT: kvůli nám?

DB: em ne, měl jsem (.) něco jsem měl (.) ňákou přednášku, musel jsem před lidí, tak jsem se trochu vyštafíroval.

BT: říkáte, že se stříháte vousy i mežete vlas bez odhledu na to, kam jdete?

DB: no, tak jednou za pár dní je třeba vyhovět(.

BT: tak, a teď sem (.) čekám komu, tak?

DB: tlaku společnosti, ne dělám si legraci.

BT: ((smích)) začátkem března, dane, vyjíždíte na nové turné, přizval jste si k tomu daru rollins, já vím, že jste spolu (.) se

²⁶ Dostupné z: <http://prima.stream.cz/fakta-bt/563123-fakta-barbory-tacheci-18-2-2011>.

potkali kdysi v sexy dancers, ale proč zrovna teď, a zrovna daru?

DB: no, vono to totiž vzniklo tak, že já jsem loni v březnu na pořadu eeh nebo na takovém koncertě tradičním, žebřík plzeň, což je taková anketa, kde se vohlašujou muzikanti a klipy a takovýchle věci, tak jsem tam byl pozvanej, že bych měl dostat nějakou zvláštní cenu za celoživotní přínos populární hudbě české republiky a součástí toho byl koncert a já jsem tam na ten koncert vlasně pozval všechny lidi, s kerejma jsem kdy takle jako hrál, takže tam hráli kluci z alice jednu pecku, kluci z jaru mi tam přišli, tak sem pozval i darinu, protože sexy dancers ((míněno Sexy Dancers)) znamenaly dost jako, vlasně přelom, dejme tomu, v nějaký (.) v nějaký jeho dráze nebo něco takovýho, jsem tam vyzkoušel nový věci. a dyž jsme zkoušeli, tak mě se to jako líbilo, do tý míry, že jsem si vlasně říkal, proč by neměli štyry pět věcí ze sexy dancers ((míněno Sexy Dancers)) zaznít na koncertě, plus eště udělat pár nákejch jinejch písniček, vzhledem k tomu, že jsme spolu na pódiu nehráli dlouho, tak (.) tak.

BT: a máte pocit, že s darou je to jednorázová akce, teď to turné, a nebo to může být začátek, ehh něčeho většího dalšího?

DB: já (.) já vlastně nijak dál jako úplně neuvažuju, jo, mysím, že to se zas vodvine vod toho, jak si zahrajem, my sme spolu hráli před těma třinácti rokama, kdy sexy dancers vznikli, potom dlouho ne. potom já sem darině hostoval na desce, ale to je tak pět let třeba, potom jsem hrál loni u dariny na (.) na vánočním koncertě, ona se mnou na tom žebříku, takže to tak jako (.)

BT: já sem trochu brouzdala na internetu a (.) to dělám vždy, když jsem bezradná. ((smích))

DB: no.

BT: a všimla jsem si, že zdaleka ne všichni sou nadšeni, tím vaším spojením s darou na (.) na turné, máte pocit, že to víc vadí vaším fanouškům, nebo dařiným fanouškům?

DB: hm, já myslím, že jako stejně tak, eh, ehh, musí existovat určitě část mejch fanoušků, která (.) pro který je darina třeba jako (.) nezkusnutelná, jako její, dejme tomu jako mediální obraz

nebo její prezentace nebo něco takovýho, a stejně tak (.) a nebo její hudba (.) a stejně tak musí existovat v dařiným táboře pár fanoušků, který se vymezujou vůči mně negativně, protože jim třeba nepřidu dostatečně eeeh nevím jakej.

BT: reprezentativní?

DB: vyštafírovanej.

BT: ((smích)) nemáte někdy pocit, u dary, aniž bych ji chtěla shazovat, protože si myslím, že zpívat umí, ale nemáte někdy pocit, že tou imidží ((míněno image)) takové té hvězdy, vymydlené, vyfiknuté podle poslední módy, že, trochu si kazí imidž ((míněno image)) dobré zpěvačky?

DB: já vlastně jako nevím, jak se k tomudle dá přistu-,ale já jako myslím, že jak darinu znám, celou dobu (.) a ona se tím nikdy v podstatě vlastně netajila, takže to až zas tak jako imidž ((míněno image)) není, já si mysím, že vona je normálně člověk, kterej má rád určitým způsobem (.) takovou tu (.) jako takovou tu dejme tomu vymydlenost nebo (.) nebo svým způsobem jako tělesnost, ale teď to nemyslím jako nějak blbě, teď to myslím tak, že (.) že jesiže se někdo pohybuje ve světě šoubyznysu ((míněno show businessu)) tohoto typu a modelingu a tak dále a diskoték a (.) tak to k tomu normálně patří, ale mě to nějak zbytečně netrýzní, jako.

BT: ne, v žádném případě trýznit, to tak, jenom mně někdy přide líto, že se nepíše vůbec o tom, co umí, ale píše se o tom, co má na sobě a s kým se rozchází nebo schází, rozumíte?

DB: teď je otázka, či to je problém jako, jesi to je problém těch lidí, kerý vo ní píšou, nebo jesi je to z její strany vlasně nějaká snaha, ale já myslím že my dyž se (.) dyž se bavíme vlasně, tak se bavíme vo muzice, bavíme se vo životě, tak nějak jako úplně normálně a můžu říct, že jsme vlasně přátelé, kolegové, takže tam tam tydlecty věci nikdo (.) nikdo jako neřeší, tak moc.

BT: máte(.) máte někdy trošičku (.) malinko

DB: =no?

BT: =obavu, že takový návrat ke spolupráci po letech (.)

DB: no?

BT: =byť zatím jenom na jedno turné, ale že třeba nemusí vyjít, že to může zklamat očekávání vaše, vašich fanoušků?

DB: em, takovej dle typ vobav má člověk jako pokaždý, dyž začne něco dělat, žejo, protože většinou jako dejme tomu (.) práce našeho typu v jistým smyslu spočívá v nějaký překvapivý nabídce a není jako reakcí na nějakou poptávku, no. jako v uvozovkách poptávka se buď vytvoří, nebo nevytvoří a já prostě pevně věřím tomu, že jesiže to s kapelou vemem pevně do ruky a (.) a začnem normálně hrát a dělat to, co jako umíme, to znamená se nějakým způsobem slušně obsahově a formálně vyjadřovat pomocí hudby, nebo (.) nebo písňě teda, eště líp, tak v tudlectu chvíli jako vlasně tu obavu v podstatě nemám nebo respektive si tou obavou, kerá je normální (.) tak si tím jako nehodlám vlasně ubírat tu chuť (.) tu chuť do tý práce, nebo tu energii.

BT: a energii, tak. říká dan barta ve faktech na primě.

((znělka))

BT: vy jste loni vydal desku.

DB: no.

BT: která dvanáct písni z historie vašich oblíbených, jak jsem se dočetla, zdžezovává.

DB: hm?

BT: tak to je laický pohled na věc.

DB: oukej.

BT: a mě by jenom zajímalo, jak ste těch dvanáct písni (.) protože mezi těmi písňemi je chorál ze třináctého století, pak jsou tam písňě od ejsidýsí, ((míněno ACDC)) žejo, od led zeppelin, například, jak vybíráte takové písňě, protože nepochybuji o tom, že vašich oblíbených písni je stokrát víc.

DB: no, dyž to jakoby přirovnám, dyž to přirovnám třeba k holkám, aby to mělo nějakou trošku jako vazbu, tak je to tak, že hezkejch holek je spousta a jenom s některejma jsem chodil, takže jako

vlasně, když vlasně ten (.) ten ehh vztah k tý věci musí bejt trošku jako hlubší, nebo já sem ho měl. to znamená, že si vlasně skrz tu věc pamatuju i sám sebe, nějaký svoje vobdobí, nějakou svoji jako změnu. některý ty písničky sou takový, že se vopravdu vážou třeba k nějakému dni, kterej si vopravdu (.) vlasně já si, když tu písničku slyším, tak to není tak jenom, že se mi líbí ta písnička, ale pamatuju si vlasně i tu situaci, kdy jsem ji slyšel poprvé, pamatuju si sebe, jak jsem (.) jako co se měl vlasně, co jsem žil v tý době jako za život, takže jako takže jako do týdle míry (.)

BT: =to by mě zajímalo, co jste prosím vás žil za život u toho chorálu z třináctého století?

DB: =se jako vztahuju. no to bylo prostě období zrovna moje, kdy jsem byl úplně bezradnej ze všeho, což se vobčas dostavuje, to znamená, že mě neuspokojovala žádná hudba, ta kerou tsem dělal, ani ta kerou jsem poslouchal, takže jsem normálně zabrousil někam jako jinam a šel sem do krámu, koupil jsem si asi šest desek jenom jako klasiku (.) nebo vážnou hudbu (.) nebo jako klasiku spíš, takže jsem si kupoval sbory, kupoval sem si nějakou (.) nějaký zrovna tydlecty chorály a dyž jsem to vlasně slyšel, tak sem fakt tak jako si přizacejtil (.) jako kořen nějaký hudby a tak dál a tak dál.

BT: vy jste (.) vy ste to album částečně nahrávali v ňú jorku? ((míněno New Yorku))

DB: my jsme, my jsme ho a my jsme ho v ňú jorku ((míněno New Yorku)) kompletně míchali, nahrávali jsme ho tady.

BT: tak, nahrávali tady, kompletně míchali tam a údajně, a to nevím jestli je pravda, takže mě prosím opravte, jesli se mýlím, vám přitom míchání v ňú jorku ((míněno New Yorku)) pomáhali lidé, kteří míchali také, pro stinga, springstína, ((míněno Springsteena)) je to pravda?

DB: je.

BT: tak a teď mě řekněte, máte pocit, že tihle lidé, kteří jsou takoví profíci ve svém oboru, když dělali s takovými lidmi, že jsou skutečně v míchání dát (.) schopni dát vám mnohem víc než

jiní profíci?

DB: no (.)

BT: poznáte to prostě, že jsou to takové hvězdy?

DB: já myslím, že se to jako pozná, vlasně v podstatě jedna ze součástí toho, proč jsme to tam jeli míchat, bylo to abysme to zjistili jako, jo.

BT: no, a zjistili jste to?

DB: ukázalo se (.) ukázalo, že ty chlapi vopravdu, konkrétně teda menovitě džejms fárbr, ((míněno James Farber)) tak je vopravdu člověk, kterej (.) kterej se vyzná v těch zvucích a dokáže je připravit velmi rychle a vlasně ehh jako ten (.) ten jeho (.) to jeho řemeslo je na (.) na vysoký úrovni a vlasně budil důvěru, už vlasně v podstatě to jeho portfolio samo vo sobě tu důvěru jako budí, a budil důvěru i při tý práci, to znamená jako, že byl rychlejš, věděl, co chce, ehh, věděl, jak to má udělat, to, co chce a konzultoval s náma vlasně v podstatě jenom to, jesli jsme s tím spokojený, nebo ne a (.)

BT: =čili prostě rentovalo se jet kvůli tomu do ňú jorku. ((míněno New Yorku))

DB: jó, ježišmarja, i kdyby to měla bejt jenom zkušenost, pámbu zaplať.

BT: říká zpěvák dan bárta, který byl dnešním hostem ve faktech na primě. pane bárto, já vám moc děkuju, že jste přišel.

DB: rádo se stalo.

BT: přeji hezký víkend.

DB: práma.

BT: hezké odpoledne, na shledanou.

DB: tak jo, mějte se hezky, nashle.

Transkript č. 12

NÁZEV POŘADU: Krásný ztráty²⁷

DATUM VYSÍLÁNÍ: 24. 2. 2011

KANÁL: ČT2

STOPÁŽ: 37 min. 1 s

ÚČASTNÍCI:

MPr = Michal Prokop, moderátor;

MT = Michael Třeštík; sběratel umění;

JR = Jaroslav Róna, sochař;

MPr: dobrý večer, dámy a pánové, vítejte opět v baru krásný ztráty. snad nejnámějším jeho dílem je pomník francie kafky na starém městě pražském, který byl odhalen v roce dva tisíce tři. jeho autor původně vyučený kožešník patří k nejnámějším představitelům střední generace českého výtvarného umění. vystudoval vysokou školu uměleckoprůmyslovou v ateliéru slavného skláře stanislava libenského. dnes učí pro změnu na akademii výtvarných umění sochařství. stál u zrodu generační skupiny tvrdohlaví, jejíž název prý dokonce vymyslel. a mezi jejíž členy patřili také například jiří david, františek skála, nebo stanislav diviš. stejně jako řada z nich se věnuje vedle výtvarného umění také divadlu a literatuře. jaroslav róna.

((znělka))

MPr: sám sebe označuje za sběratele umění, ale ve skutečnosti je velice košatou osobností. byl architektem, novinářem, vydavatelem, filmovým dramaturgem i konzultantem a obchodníkem s uměním. kromě

²⁷ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096002521-krasny-ztraty/211562250500003/>.

těchto profesí je také manželem režisérky heleny třeštíkové a to už úctyhodných pětatřicet let. o sběratelství obvykle mluví jako o vášni a může být i vynikající finanční investicí. z jeho vydavatelství pravidelné publikace kdo je kdo, která před masivním rozvojem internetu informovala o elitě české společnosti, se postupně stal internetový i kamenný obchod s výtvarným uměním a to v domě, kde žije nejen on se ženou ale i obě jejich dospělé děti. osobnost renesančního formátu michael třeštík.

((znělka))

MPr: když prodáváte třeba obrázky nebo prostě nějaký svoje dílo, zkoumáte vy jako komu to prodáváte? nebo jste rád že teda s- kupec kerej zaplatí prostě a

JR: =no já se já jsem si řek, že rači nebudu ty ty lidi nebudu moc lustrovat. protože samozřejmě mezi těmi sběrateli je spousta řek bych lidí (.) vo jejich třeba majetku, <nebo původu jejich majetku> by se dalo třeba trošku někdy spekulovat. ale na druhou stranu zase prostě nepatřím k těm lidem kteří tvrdí že když má někdo peníze, že k nim zákonitě musel dojít ňákou ňákou nekalou cestou. to si vůbec nemyslím. navopak ty lidi si třeba z těch z toho z těch podnikatelskejch nebo finančnickejch kruhů, kerý třeba vode mě kupujou, jsou často velice zajímaví, inteligentní a a poctiví lidi. ale je pravda, že jsou určitý takový křiklavý typy nebo případy, kterejm bych to teda neprodal, kdyby mi za to nabízeli cokoliv.

MPr: a to se pozná jak? třeba jo fialový sako, nebo to už dneska (.)

JR: =nene

MPr: =moc není, žejo.

JR: ne to se pozná tak, že oni svym jednáním, chováním prostě ohrožujou naši společnost a i mně.

MPr: co to je teda vlastně za lidi, kde, který dneska se věnujou u nás tomu sběratelství?

MT: no je to asi asi tak napůl jak by člověk čekal a napůl jak by nečekal, jo. člověk by čekal, že sbírat budou lidé zralí, vzdělaní, ekonomicky dobře situovaní, a oni taky sbírají, to je pravda, ale zároveň sbírají ty úplně vopačný, jo, prostě téměř ještě děti nějaký dvacetiletý kluci, nedoštudovaní, doma maj voblečení v bednách vod banánů, a tak dále. a najednou si jdou koupit vobraz. čili vono (.) ono to sběratelství asi není není nák jako definovaný sociálním zařazením, ale vopravdu vopravdu tou povahou prostě těma genama.

MPr: vy taky dneska působíte jako konzultant řekněme při obchodu s uměním právě například pro některý sběratele nebo prostě zájemce (.) co jim radíte jak jak často třeba vás oni něčim překvapí, dyž za váma přijdou <a jak často eventuelně překvapíte vy je tím co jim poradíte?>

MT: no tak já se je snažím překvapovat standardně. protože většinou lidi přijdou s takovým jako s takovou představou, kterou měli jejich rodiče a jejich prarodiče a tak dále. prostě slaviček byl úžasnej malíř, žejo. ale ono neska už slaviček je trošku historická záležitost a vznikaj jiný hodnoty, krásný, bohatý a tak dále. takže já se je snažím posouvat jakoby to po linii toho času k tomu současnu. protože jsem přesvědčenej vo tom, že, že to současný umění k lidem nutně musí mluvit víc, než sto dvacet let (.) sto padesát let starý vobrazy.

MPr: jsou oni překvapeni, dyž je (.) když je vlastně jakoby vod toho slavička řekněme táhnete k rónovi, když to <teď použiju, když tady sedí vedle vás>?

MT: no tak vod slavička k rónovi je hodně teda dlouhá cesta, málokdy ji urazíme na jedno sezení teda.

MPr: ((smích))

MT: ale překvapeni no tak oni oni se vždycky bráněj žejo. ono (.) najednou jim saháte do jejich vkusu, do jejich představy (.)

MPr: =no právě.

MT: do do jejich minulosti do toho. takže musí se to velmi citlivě a pomalu a ukazovat, ale někdy naopak lidi překvapěj mě že že přijdou a prostě maj neuvěřitelný znalosti vo nějakým období. to jsou pak chvíle, kdy člověk jako nemá co radit, akorát jako jim může vyhledat nějaký cenový relace, aby se v tom jako pohybovali jako ekonomicky správně. ale jsou lidi, který toho věděj neuvěřitelně mnoho.

MPr: co vás jardo přivedlo vlastně k výtvarnému umění? já jsem si přečet, že vy jste se vyučil kožešníkem.

JR: ha haha já jsem čekal, kdy to padne.

MPr: no tak

JR: tak přivedlo, přivedlo přivedlo mě k tomu to, že mně nic jiného nešlo, než kreslení a že jsem se vyučil kožešníkem bylo proto, že jsem se nedostal na střední výtvarnou školu, kde jsem udělal přijímací zkoušky za pět. takže to mý povolání budoucí si vymyslel můj otec, protože znal prostě nějakýho kožešníka a tomu se vedlo dobře.

((smích MPr + JR))

JR: no a potom jsem po nějaký době docházení tady do holešovic do do práce v šest ráno pochopil, že tudy cesta nevede, <začal jsem se vzdělávat> a napodruhý jsem ty zkoušky udělal pak i z matematiky. dokonce si krátkou dobu ta matikářka myslela, že jsem na to talent. ((smích)) až jsem se (.)

MPr: =a nebyl?

JR: ne. ne tagle, dyž jsem se tím zabejval, tak mi to docela i trochu šlo. ale okamžitě, jak už k jsem se dostal zase k výtvarnému tvorbě, jakýhokoliv typu na tý škole tak už mě přestalo všechno ostatní zajímat no takže já s- mně nic jinýho nešlo, tak to dělám.

MPr: jak velkej rozdíl je v tom co tehdy, řekněme v dobách vašich studií po vás chtěli vaši kantoři od toho, co dneska vy chcete od svých studentů?

JR: já myslím, že tehdy i teď jako chceme a oni chtěli totéž, jo. to znamená přinést něco neočekávaného, nového, silného. ee nedá se vůbec říct jednoznačně, že by tenkrát v komunismu nebo v socialismu byli jenom špatný pedagogové, to to tak vůbec není, navopak tam učili často zajímaví lidi, teda na střední škole. ta vysoká už byla víc sledovaná. takže tam samozřejmě bylo spousta takovejch kariéristů a špatnejch umělců, ale i mezi nima byly zajímavý osobnosti, josef svoboda, můj profesor libenský a prostě eště další lidi tam byli zajímaví. ale tenkrát eště samozřejmě v tom byla namíchaná ňáká ta objednávka režimní, kdy přece jenom ty studenti postě vytvářeli ňáký ňáký takový propagandistický věci. a v tomle smyslu to bylo komplikovanější, ale stejně i v tý době se ty pedagogové trumfovali, kdo má jako nadanější studenty. a vlastně tu kvalitu prostě poznali i tenkrát, jo. takže nebylo to tak černobílý.

MPr: do jaký míry vůbec lze říci, že ten, kdo absolvuje uměleckou školu, stává se nebo může se nebo měl by se stát umělcem?

JR: no stává se to samozřejmě jenom malýmu procentu těch absolventů, že se stanou skutečně umělcem. to tak prostě je. ale ta škola funguje vlastně jako místo setkání, jo. to znamená, že oni se setkaj s lidma, kerý to celej život dělaj, a ty do nich ňákým způsobem vpravěj jistej systém uvažování o věcech, jo. víc prostě do nich asi nedostanou, asi i nějakou tu techniku, i když ta není dneska už tolik rozhodující v mnoha oborech. ale co jako další řekněme padesátiprocentní význam tý školy je v setkání těch studentů mezi sebou jo. a takže tyhle všechny polohy vlastně toho studenta vzdělávaj.

((znělka))

MPr: vy jste michale původním vzděláním architekt, ale dlouho jste to nedělal. proč jste vlastně opustil architekturu? byl to přece jenom prestižní obor a vystudovat tudle školu určitě nebylo jen tak snadné.

MT: no je to samozřejmě krásnej vobor, ale já jsem končil školu v jednasedumdesátým roce a sedumdesátá, osumdesátá léta zrovna

jako k velkému vydovádění se kreativnímu v architektuře ne
<nepomáhala, žejo> takže já jsem tím byl samozřejmě tak jako
trvale frustrovanéj. protože prostě distribuce na sídliště a a
paneláky a řadový domky a a teď se to všechno furt něk- několikrát
předělávalo protože se měnili dodavatelé a tak dál. otrava šílená
tak jsem z toho jako trošku unikal. tak jednak jsem vystudoval
někej postgraduál stavební fyziky. a začal jsem se věnovat
počítání urbanistický akustiky, což mě trošku jako vod tý to mě od
architektury vodvádělo, ale bylo to zas něco aspoň novýho. no a a
pak jsem začal psát což mě taky vodvádělo a když přišla revoluce,
tak já jsem byl zrovna za spisovatele v tu chvíli. takže jsem
zůstal na té straně plotu a pak jsem nějak literární týdeník jsem
řídil a tak. a jakmile architekturu vopustíte na pár let, tak (.)
ty dveře se zavřou a už není cesta zpátky

MPr: =vlak ujíždí jako rychle.

MT: vlak ujede, ale mne to ani nemrzelo, protože já nevím jak
jarda, ale já si myslím, že člověk má v sobě prostě nějakou kapacitu
nějaký kreativity. a v kterým voboru ji vodvedete v kterým voboru ji
vyčerpáte, je skoro jedno. voni ty základní problémy, základní
otázky, základní pocity, jako přítom, jestli jestli malujete dům,
nebo točíte film nebo píšete knihu, jsou skoro stejný, jo. tak (.)
mně to prostě vyhovovalo zůstat tam, kde jsem.

MPr: vy jste poměrně košatá osobnost, těch věcí, kerý jste vlastně
dělal nebo děláte nebo možná teda eště dál budete dělat, to nevím,
je široký rejstřík. vnímáte to jako výhodu tuhleto svoji jaksi
mnohaobročnost, nebo se vám to někdy taky v životě jevilo jako
nevýhoda?

MT: z jakýhosi pohledu hloubky díla, nebo tý stopy kerou člověk až
si pro mne přijdou (.) až si pro mne přijdou (.) <kerou člověk po
sobě> zanechá, tak je výhodnější působit v jednom voboru, žejo.
protože to soustředění přinese prostě tu stopu hlubší. no, já tím,
že plavu z voboru do voboru, tak já stopu zanechám menší. ale zase
se víc bavím, no.

MPr: taky jste jednu dobu vydával encyklopedii kdo je kdo ee proč jste toho vlastně nechal?

MT: já nechci bejt osobní, ale když jsem sem šel, no tak já jsem si pověřoval, jak jsme na tom věkově. jak jsme na tom my dva a vo kolik je jarda mladší. hádejte, kam jsem se díval? no na internet, samozřejmě, žejo. a to mám tu to kdo je kdo vedle sebe takle to, čili to je jeden důvod. ale řek bych, že jako méně důležitěj. důležitější důvod je ten, že já už jsem to dělal po pátý. a vydání od vydání jsme se to snažili dycky ňák jako vylepšit rozšířit, jako tu manažerskou stránku zjednodušit a tak dále a pořád to šlo ale mezi štvrtým a pátým vydáním už jsme jako neuměli přinýst jako nic novýho. ne, že by to nešlo, ale už jsme to nedovedli a člověka to potom trošku přestane bavit, žejo už to přestane bejt kreativní práce.

MPr: vy jste si jardo jaksi vybral ten jeden obor. i když taky taky se vedou ty debaty jestli jste vlastně víc sochař nebo malíř. jak těžký je to živobytí být výtvarným umělcem na volný noze?

JR: no když vám to jde tak to, není nic těžkýho. ((smích))

MPr: <to jsem taky čekal.>

JR: samozřejmě, když to jde ztuha, no tak asi je to těžký, ale (.) tagle samozřejmě jestli to myslíte ňák třea finančně nebo

MPr: =obecně to samozřejmě že i ta ekonomická stránka je (.)

JR: jo i takle tak jako ee člověk to musí dělat i v době, kdy kdy jaksi mu to nevynáší, nebo kdy kdy z toho nemůže žít. prostě musí to ňák přetrvat, než to začne fungovat. a ty lidi, co to umění sbíraj, nebo co se kolem toho motaj, voni vás pozorně sledujou jo a vopravdu teda. a když jako vy uděláte ňákej úkrok, špatně nebo nebo se příliš dlouho vopakujete, nebo nepřibejvaj nový věci, tak ten zájem jakoby začne u- upadat, jo a ale po ňáký době u každýho, kdo prostě to dělá poctivě a a je v tom ňáká ta jeho osobnost, energie, a tak, tak se to prostě začne prodávat. a může to bejt i něco vlastně absurdního, bizarního nečekanýho, ale ty lidi oceněj to úsilí. jo to dlouholetý úsilí. takže já vždycky uplně

s s hrůzou hledím na lidi, kerý to chtěj dělat a chtěj hned vod počátku prostě mít nákej nákou odezvu jako finanční, nebo nebo slávu.

MPr: no dobrá. tak, jak dlouho to trvalo vám? takle, abych byl osobnějšší.

JR: tak, správně! tak vlastně někdy někdy v pětatřiceti jsem přestal <mít dluhy a octnul jsem se na nule.>

MPr: jo no

JR: takže vod tý doby jsem už došel do plusu.

MPr: vy jste prý vlastně dokonce jak jsem si přečetl ee vymyslel značku skupiny tvrdohlaví. ten název tedy. co vás vlastně jako výtvarný umělce vede ke sdružování do do těch skupin? přeci ta disciplína výtvarný umění je velmi individualistická.

JR: tak ono nás to nevede, ono nás to vedlo v tu dobu. to znamená, že to byla taková euforická doba, takový oživení trochu po tom nástupu toho gorbačova a my jsme jako si mysleli, že bysme měli teda se nák začít sdružovat, to znamená studenti uměleckejch škol a vytvořit nákej jako tlak, aby taj poměry v kultuře a později i politicky vlasně se nák začly trošku měnit, jo takže to byl jasnej důvod prostě pragmatickej, že jsme se sdružovali za účelem vytvoření tlaku na omezující instituce, jo.

MPr: čili nebylo to náký spříznění tou vlastní tvorbou, ale spíš osudem?

JR: bylo to taky spříznění, to znamená že my jsme tam viděli náký náký třeba podobný symboliky, nebo nebo vztahy u těch druhejch, to (.) musela tam bejt náká vzájemná úcta, nebo nebo oslovení. ale ale zároveň tam byl byla i tahle potřeba. takže nemyslím si, že kdyby nebyla taková situace, tak že bychom se sdružili do tý skupiny. to si myslím, že že byla dobová (.) prostě výsledek doby jako.

MPr: čili to, že se tvrdohlaví za tři čtyři roky vlastně rozešli, bylo dáno změnou politických poměrů. nebo k tomu byl jiný důvod eště?

JR: taky. a hlavně hlavně tím. ale důsledek toho byl, že samozřejmě tam tam byly takový výrazný osobnosti a došlo došlo jakoby k uměleckému i osobnímu později rozkolu jako.

MT: ale vono obecně v dějinách ty kohorty těch mladejch umělců se z takovejch jako taktickejch důvodů dycky sdružovaly. všechny ty osmy a, tvrdošíjní a tak dále to byly mladý chlapi a samozřejmě po čase. a po čase se rozpadli, žejo. takže vono to má taky jako jakejsi strategickej účel.

JR: ale jistě jako hraje i roli to, že že jsme chtěli na sebe upoutat pozornost. nejen vylepšit tu poměry v tomle smyslu ale prostě chtěli jsme být viděni žejo.

MPr: na příkladu tvrdohlavých se dá ukázat, že čas zhodnocuje to umění. že to, co před mnoha lety se dalo prodat za deset tisíc, jak jsme viděli tady v knížce, má neska hodnotu řekněme desetkrát dvacetkrát vyšší, je to tak?

MT: no teď teď jste si vodpověděl <žejo.> no. je to tak. no já jsem před dvaadvaceti nebo kolika lety koupil vobraz vod divokýho mladýho umělce žejo. tak mezitím jsem vyřídil pár telefonů, pár párkrát jsem byl u zubaře, párkrát chřipku a najednou koukám, že vobraz tam visí dvaadvacet let a má takovou cenu, že já bych na to neska neměl.

((znělka))

MPr: čas mimochodem hraje taky klíčovou roli v dokumentech vaší ženy heleny, který vy vlastně ňák jako dramaturg (.) můžu říct hlídáte, nebo supervizujete nebo ňákým způsobem se prostě na nich podílíte ideově. sbírat žejo postupně takle iks let dvacet let nebo já nevím kolik žejo prostě příběh jedné rodiny, nebo jednoho páru nebo to je jedno nějak jedné osobnosti, je to mimořádná věc. já bych asi takovou trpělivost nedokázal v sobě najít.

MT: no tam je asi třeba spíš dokonce než trpělivost jako víra v nějakou vizi že že z toho nakonec něco bude, že i ty věci co se ze začátku nebo bez odstupů zdají nedůležité, že se potom zřetězej do do nějaký výpovědi která má smysl a to moje žena má, no. <to jako je nepochybný.>

MPr: jak jste prožíval její nepřiliš dlouhou tedy, z hlediska času její etapu ministrování. ona velice krátkou dobu se stala ministryní kultury. a já předpokládám, vzhledem k tomu, co o vašem manželství a vašich pracovních vztazích vím, tak předpokládám že i u toho jste nějak dost blízko byl.

MT: jo toho toho jsem se zúčastnil poměrně tak poměrně hodně. no teď z odstupů dlouhých, kdy už emoce vychladly, tak můžu říct, že to byla velká atrakce no <že že jako>

MPr: atrakce?

MT: atrakce no tak jako jsou to najednou vztahy, poměry, situace který který (.) z normálního člověka život ne- (.) z normálního života člověk nezná žejo. jinak samozřejmě to bylo ve své povaze sporný, jestli člověk tohoto typu má se jako to, ale já jsem byl z těch který helenu do toho tlačili byl jsem z těch, protože ona je taková trošku jako státotvorná. v nějakých všelijakých svazech a tak dále působí a pořád má názory na to, jak se kultura má dělat. a teď najednou když přišla ta nabídka, tak jsem říkal, tak když celý život mluvíš o tom, jak jak se to má dělat a teď to dělat můžeš tak prostě musíš! jinak už do smrti nebudeš moct nic kritizovat. no a tak nějak to zkusila.

MPr: a dyž to teda hodnotíte jaksi z dnešního úhlu pohledu eee myslíte, že to bylo dobře, že se do toho pustila, nebo ne?

MT: určitě jo.

MPr: jo?

MT: určitě jo protože při nejmenším ten problém, kterej, kvůli kterému potom se tá funkce vzdala. tak na ten se upřela taková pozornost, že její nástupce už ten problém neměl, jo. no ačkoliv

jako médiama i to neproběhlo a tak dále. ale prostě jakejsi kardinální problém, kvůli kterému se helenka rozhodla, že že jako odstoupí, no tak ten se pak vyřešil, no tak (.)

MPr: =a ten spočíval teď to by mě zajímalo. co vy vidíte jako kardinální problém toho jejího té její rezignace poměrně brzké.

MT: no v zásadách do personálního obsazení náměstkovských a jiných míst.

MPr: čili tlaky na to, aby tam ten či onen tam seděl.

MT: ano

MPr: to byl ten podle vašeho názoru klíčový okamžik.

MT: no ne podle mého názoru. to bylo naprosto jasný. to bylo takle jako.

MPr: potřebuje výtvarník ministra nebo ministerstvo kultury vůbec?

JR: no já dycky když tohle slyším, tak si vzpomenu jednu příhodu ee když jsem jednou byl se svým kamarádem václavem marhoulem v národním divadle na baletu kterej, to byl ten ten ruskej baleták baryšnikov (.)

MPr: marhoul tedy byl ředitel, divadla, ano.

JR: =a ano, marhoul byl ředitel, ne baryšnikov a i když by to mohlo bejt zajímavý tak prostě marhoul byl ředitel barandova no a vyšel tam nákej takovej takovej potentát v obleku (.) všichni byli v obleku, on taky, nakonec i já taky (.) malá odskočka, a ee a von říká marhoul dobrý den, pane ministře! a dovolte, abych vám představil tady to je můj kolega pan róna. a já aby řeč nestála říkám, a vy jste ministr čeho?

((smích MPr + MT))

JR: a von říká já (.) von se jmenoval myslím talíř, jo já jsem ministr kultury. a já mu říkám, aby se to rýmovalo a já jsem zase malíř.

((smích JR + MPr))

JR: tak to jsem říkal, že byla taková vtipná doba, kdy mě ta problematika, kdo je ministr kultury vůbec nezajímala a bral jsem ho jako jednoho dalšího úředníka. protože to bylo těsně po tom komunismu, kdy my jsme vůbec nevěděli, kdo je čeho ministr. protože nás to nezajímalo, protože se ani nic nemohlo změnit. bylo to úplně jedno, jestli tam sedí jeden komunista, nebo jinej komunista, jo? no takže takže (.)

MT: =to nebyl komunista ale.

MPr: ne

JR: no tak ne to bylo, mluvím před tím (.)

MT: jo jo jo

JR: takže teda v tomhle momentě mě eště nezajímalo, jestli je tam nákej takovej a (.)

MPr: a teď?

JR: teď samozřejmě už mě to zajímá. já se přiznám, že vlastně nevím, do jaký míry ministr vlastně vůbec vovlivňuje (.) ministr kultury můj jako život, jo

MPr: no to by mě právě zajímalo.

JR: protože to hlavní, co jsem po něm já vždy jako chtěl osobně by bylo aby hlavně vyměnil teda ředitele národní galerie, a to už se nestalo bůhvíjak dlouho. a a díky tomu je to naprostá hrůza, a jako ta instituce. no a tak tak já nevím no, co co eště von jako v mym voboru chce změnit no.

((znělka))

MPr: asi nejznámějším vaším dílem tedy myslím pro tu širokou veřejnost je tedy pomník možná nejproslulejšího pražského spisovatele francie kafky na starym městě. ta soutěž tehdy byla vyhlášena v rámci dokonce tedy akce praha, evropské město kultury,

ale v roce dva tisíce tři teprve jste tu sochu odhalovali. ten pomník je zvláštní, žejo malej mužíček sedí na ramenou

JR =není malej. má má normálně lidskou velikost!

MPr: no dobře ale v té v tom v tom v té proporci žejo

JR: jasně, tam

MPr: sedí na na na ramenou toho vobrovského vobleku, kerej vlastně nemá ani tělo ani hlavu. jaký reakce jste na zrovna tendleten pomník získal?

JR: no byl jsem velice napjatý na reakce veřejnosti. a satisfakce to byla veliká. protože to byla moje první vlastně významná realizace takovýho dosahu, že jsem si to tenkrát eště ani neuměl představit. a vlastně jsem vubec ani nevěřil, když mi oznámili, že jsem to vyhrál, tak jsem tomu vůbec nevěřil, že to je pravda a prostě já jsem jako tomu svému nápadu, jak to vyřešit, jako věřil teda. to zas jako stoprocentně. ale na druhou stranu pro sochaře je vždycky takovej okamžik pravdy, když najednou z toho jeřábu se to dílo snese mezi ty domy a vy najednou zjistíte jestli jste to předem odhadli tou s tím měřítkem. protože vlastně jde nejvíc o měřítko tý sochy a až teprve potom, jak vypadá. a co je na ní a já nevím co. takže to byl takovej takovej taková hrůza smíšená s takovou radostí jako jo, takže

MPr: a měl jste jako převahu těch reakcí pozitivních, nebo vás jako napadali, že to je kravina a (.)

JR: =no já se přiznávám, že nevím, do jaký míry se obávali mi lidi <říkat nějaký negativní reakce>

MT: =no filtr

JR: ale takle i z médií a tak jsem měl většinou pozitivní reakce. takže takže nevím. pro mne je vždy problém vnímat nějaký odezvy, mý tvorby protože nevím, kde je pro mě ten jako to to to zrcadlo, kde bych to viděl.

MPr: patříte mezi ty lidi, kteří cítí potřebu jakoby vysvětlovat svoje dílo? co tím básník mínil říci, žejo, to je ta klasická otázka ve škole.

JR: já to vysvětluju strašně nerad jako jo. ale nerad to vysvětluju, jo a myslím si, že vlastně výtvarný dílo by mělo působit nějak podprahově symbolikou, barvama, vztahama a, ne až tolik slovně. ale musím občas pro zjednodušení dát třeba novinářům určitý vodítko, jak vo tom přemejšlet. takže většinou, bohužel, se někdy uchýlím k takovejším nákejším jednodušejším prostě formulacím.

MPr: je zajímavý, že (.)

MT: já jesi teda

MPr: no?

MT: já můžu do toho vstoupit. já jsem na na tydle soudy jsem vopatrnej, jo, ale. ten kafka je geniální, no to to to nemusím vysvětlovat.

JR: =to jsem rád když

MPr: mně to taky přijde úžasný.

MT: =to je úžasná věc.

MPr: no dalo by se říct, že jste nějakým způsobem tím kafečkou okouzlen? protože to není jedinej případ žejo. tenhle ten pomník je jedna věc, ale pokud vim tak vy jste taky autorem výtvarný stránky filmu amerika, kterej dělal režisér michálek. a tam to je vlastně na motivy na motivy novely (.)

JR: =nezvěstného.

MPr: =nezvěstného france kafky je to náhoda, nebo je to tak že jste skutečně i v v souvislosti s tím hřbitovem, kde kafka leží, a vy máte ateliér, je to nějaký okouzlení kafečkou?

JR: je to všechno jenom náhoda? tak na to musím říci, že to náhoda svým způsobem je. protože prostě režisér michálek mě voslovil, protože jsme se tak nějak znali a von si vážil mý tvorby tenkrát a

nebo možná ještě i doteďka a prostě byl jsem pro něj takovej člověk kerej třeba by mohl dát tvář tomu filmu, jo. a to mě jakoby zase pak následně vtáhlo do hodně do toho karkova světa. protože jsem se tím začal dost samozřejmě poctivě zabývat. a ale k soutěži na karkův pomník jsem byl taky vyzván, jo takže to taky vlastně byla do jistý míry náhoda. nebo prostě něco (.) a taky jsem vlastně byl doslova jakoby přinucen se zabývat karkou. ale později se z toho stala až taková moje obsese, takže všechno kolem karky já čtu, ale je to spíš tak, že jsem fascinovanej vůbec prahou tý doby jo. to znamená není to jen karka, ale i johanes urzidil, kterej teď vydal nádhernou knihu o karkovi. je to me- gustav mejrink ((míněno Meyrink)), prostě je to celá taková ta skupina židovskejch německy píšících spisovatelů, ale i českých, kerý já mám rád z tý doby. takže ta tadlencta praha tý doby mě uplně jako fascinuje. a a je to moje taková záliba.

MPr: vy ste se do ameriky dostal ještě před revolucí. jak se vám to vůbec podařilo v tý době jaksi vyjet do ameriky? to to byl sen mnoha mnoha z nás. ale poměrně tehdy se jevil jako naprosto nereálný.

JR: ano tak podařilo se mi to velmi prostě. že můj profesor stanislav libenský, kterej byl tehdy a a pořád je, i když je už po smrti prostě světová osobnost v oblasti skla. byl pozván do sklářské školy pilčak ((míněno Pilchuck)) poblíž sijetlu ((míněno Seattlu)) v americe jako vyučující pedagog. a mě s sebou vzal jako svého asistenta. takže on mi zařídil všechny doporučení a přes artcentrum jsem mohl vycestovat.

MPr: co to bylo za zkušenost tehdy pro vás?

JR: no to byla

MPr: =a najednou ten styk s tou americkou reali-

JR: =to byla úplně klíčová zkušenost. jako myslim si že mě to úplně strhlo mi to klapky z očí a úplně jsem se stal někym jiným.

MT: tys měl klapky na vočích?

MPr: =já právě to jsem se chtěl (.) jaké klapky máte na mysli teď?

JR: no to vám teda řeknu. vůbec jsem nevěděl, jak co funguje, jak vypadá svět, věci, prostě dyť tam byla (.) v tý škole byla prostě svobodná knihovna. konečně jsem viděl třeba umění v jeho šíři, kerý se k nám nedostalo, prostě s- jako žili jsme přeci v nějakym prostoru kerej nebyl dostatečně zásobovanej informacema ze všech oborů. takže to jsou ty klapky. a prostě já si pamatuju, že profesor libenskej mi říká jardo no, řekni mi tak co jako co jako se ti na americe nejvíc líbí? a já jsem říkal no, jak nízko je obzor! takový to jak ty chlapi stojej v těch v těch v botách kovbojskejch a ten vobzor je takhle (.)

MT: bez horizontu (.)

JR: taková čára čára někde u těch bot jo. a to úplně vlastně je takovej zvláštní pocit, jak to těm lidem pak dodává jako těm američanům to dodává (.)

MT: =tu výšku

JR: jako pocit tý svý jako sebejistoty, jo. kdyžto my jsme tady z- prostě v nějakých doličkách mezi kopečkama jo a a najednou jsme takoví hobiti, jo. ee je v tom rozdíl jako vnímání světa přes ten prostor.

((znělka))

MPr: jak často se stane, že řekněme touhy sběratele se utkají s jeho reálnými možnostmi a životem rodiny třeba, jo? <jak často se to stalo vám?> dyž to teď řeknu zcela konkrétně že jste si myslel na něco, na co jste prostě neměl.

MT: no to se děje naprosto nepřetržitě. při sbírání

MPr: jo

MT: protože při tom sbírání vždycky se tlačíte na tu hranu toho ekonomicky možnýho žejo. čili vždycky je pro vás něco už nedostupný, ale vy po tom toužíte a a pořád a tu rodinu tak trošku přesvědčujete a tak trošku jako to kamuflujete. .a a různě se se v

tom péruje. a ale to je princip tý věci. jako sbírat věci, na kerý máte a a je vám to jedno, jesi si koupíte jednu nebo dvě, to nemá smysl žejo. smysl to má teprve tehdy když vás to přesahuje, žejo ta transcendence toho sbírání je v tom, že prostě to musíte to někde urvat no z tý z toho rodinnýho rozpočtu.

MPr: jak často tenleten problém řešíte? vy jste říkal pořád, ale tak jako (.)

MT: pořád, no. (.)

MPr: každěj den?

MT: no no tak asi ne každěj den.

JR: asi je s tím, asi prodáš něco vokoukanýho, něco novýho koupíš?

MT: no ne jo ale to ten problém samo neřeší, to je koupíš to ho jenom posunuje žejo protože problém je furt ale samozřejmě jako up- uplně do detailu ty techniky jako nemůžu zveřejňovat, žejo. jo to každěj pochopí, žejo, že (.)

MPr: ale zajímavý by to asi bylo, žejo?

MT: no ne no tak bylo by to do jistý míry návodný pro pro jiný sběratele. no ne tak je to (.) a ale je to tak, že všechny peníze, kerý jsem kdy urval z rodinnýho rozpočtu a vyhodil za to umění, se krásně zhodnotily. zatímco peníze, co zůstaly v rodinným rozpočtu a koupily se ty pribináčky a zaplatily ty ty stvrzenky a tak dále tak ty jsou (.)

JR: =prostě prodali jste jachtu a koupili jste si vobrazy.

MT: no tak ty jsou nenávratně ztracený, žejo. tak takže takzvaný utrácení za umění je prostě rozumná investice.

MPr: =investice. a dyž to tak když sleduju, jak to líčíte, že to je vlastně tak výrazně nebo výsostně emocionální věc, tak mi prosim vás řekněte jako co s tím, co s tou sbírkou, například ve chvíli kdy ten nositel těch emocí, tedy ten sběratel, kdy vodejde ze světa? prostě každěj jsme smrtelnej, co s tou sbírkou jako

bude? protože tyto vazby asi přestanou fungovat. co ty dědicové nebo jak to (.)

MT: no ne, já jsem jako apoštol tý myšlenky že to, že, že prostě ee všichni jsme smrtelný a ty sbírky v drtivý většině nemůžou přežít toho sběratele. protože děti a všelijaký ty synovcové a tak dále to nemůžou vláčet svým životem, protože maj jinej vkus, jiný představy, jiný prostorový možnosti a tak dále. navíc pro ně, i když maj zájem vo umění i když třeba něco sami sbíraj žejo, tak pro ně je to vylučovaná křížovka. no to táta sbíral žejo. oni to potre- čili oni se toho musej zbavit. oni to musej prodat. můžou si nechat jednu dvě věci, nebo tak ňáký to, ale toho celku se musej zbavit. čili sběratel má bejt tak chytřej, že jako dyž začne cejtít, že za tou hrudní kostí už to tak jako působí, tak tak to musí to začít prodávat sám a

JR: =ne ne ne správně by sis to měl brát do hrobu.

MT: no to je pravda, ale

MPr: egyptani staří to tak dělali, žejo.

MT: egyptani to dělali.

JR: =to byla cesta.

MT: a to byla velká chyba. protože egyptanů to se zachovalo. kdežto my kdybysme si to vzali do hrobu tak se to zničí. a to rozprodání těch sbírek, to je právě ta krása na tom sbírání, že vono se to potom vlastně vrátí zase zpátky do toho oceánu, do kerýho můžou všichni ti sběratelé nový generace můžou zase znova to kupovat a seskupovat z toho nový kontexty a dávat tomu novej význam. takže ta sbírka je vlastně jenom jako krátkodobej ostrůvek pozitivní fluktuace, kdy se vám to tam sejde a pak se zas rozplyne no.

((znělka))

MPr: raz, dva, tři, a! ((fotografuje hosty)) to bylo pro dnešek vše. dámy a pánové, díky za pozornost. příště opět v baru krásný ztráty na shledanou!

Transkript č. 13

NÁZEV POŘADU: Snídejte šampaňské²⁸

DATUM VYSÍLÁNÍ: 30. 11. 2012

KANÁL: online platforma bionaut.cz²⁹

STOPÁŽ: 26 min. 26 s

ÚČASTNÍCI:

OC = Ondřej Cihlář, moderátor;

AG = Adam Gebrian, architekt;

OC: my jsme se sešli v era světě v prostoru na jungmannově náměstí, který je nový který má ve svém sloganu, že je to inspirativní prostor pro inspirativní lidi. jakým způsobem tebe inspiroval nebo jakým způsobem pro tebe funguje jako inspirativní, jak se tu cejtíš?

AG: no, upřímně jo začnem teda hned, jo? ee nemám z toho moc dobrej pocit, jo, tak se omlouvám, jo, jako asi, jestli tady mluvím k polovině organizátorů, jo nebo autorů nebo tak, ale je to takový strašně vyčištěný až moc. ee v podstatě jsou tady tři barvy, žejo, šedá, bílá, černá a k tomu něco původního, ale celý to působí dojmem, že to vzniklo včera. tak chápu, že to je nový, ale mám pocit teda ten dům úplně novej není, tak by se mi docela líbilo, kdyby na něm nějaký takový ty stopy toho používání byly vidět, a tak na to mi tady tydlety vystavěný sloupy nahoře a dole teda úplně nestačej. no, tak jako je hezký že jsou tady takový jako jednolité podlahy jsou, teda takhle zavěšený světla a ty technický instalace, to mi přijde oukej. ale celkově jestli bych v tom teda viděl nějaký charakter, tak to teda nemůžu říct, no.

²⁸ Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yE3eXNyNsUE>.

²⁹ Nezávislé video.

OC: no, zároveň je to prostor banky, žejo, to znamená, že za těma dutejma stěnama jsou zřejmě nějaký úkryty, nějaký sejfy (.)

AG: [hm]

OC: víš, že to takhle to má možná takovoudle myšlenku (.)

AG: =je to zajímavá teorie, ale obávám se teda jako (.)

OC: obáváš se že tam sejfy nejsou.

AG: obávám se že tam sejfy nejsou.

OC: dobře. každopádně s tebou jakožto s fenoménem, kterej nějakým způsobem komentuje architekturu a všechno, co se kolem děje, se setkáváme na mnoha na mnoha vlnách, dokonce když jsme vlastně rozeslali pozvánku na to, že budeš hostem tady, tak se vobjevil komentář, jestli není přegebriánováno (.)

AG: [hm]

OC: v podstatě prvním krůčkem jako tohodlectoho boje proti tomudlectomu jako tvýmu řekněme takovému jako přílišnému objevování se všude, je vlastně začít odmítat. takže mě by zajímalo, jaktože jsi neodmítnul pozvání sem?

AG: jo tak to bylo kvůli tobě samozřejmě.

OC: děkuju.

AG: jinak bych určitě odmít, a já jsem měl takový krédo, když jsem se vrátil z ameriky jako říkej ano na všechno a vopravdu jsem jsem ho dva roky dodržoval, což je asi ten počátek jako vlastně tý mojí práce. a ty poslední dva roky mám teda krédo skoro jako říkej jako ne na všechno jako principiálně, úplně se to tak jako zlomilo. a to to je třeba ta stinná stránka jako, která jako můžete věřit, nemusíte, ale já myslím, že deska mám na jednu přijatou věc takovejch třeba patnáct odmítnutých, jo.

OC: no, to mi řekni, daří se vyhrávat vlastně tomu principu, kterej ty emm rea- propaguješ, a to znamená nějaký princip zdravýho rozumu spravedlivejch soutěží a kvalitního výsledku?

AG: já jsem ee napsal do lidovejch novin, jsem si to spočítal sto jedna článků za uplynulý dva roky protože to je teda, jednou za týden, a píšu do lidovejch novin jenom vo tom co považuju za dobrý. takže jsem za dva roky napsal vo sto jedna příkladech, který považuju za dobrý tak, to není až tak úplně málo no tak (.)

OC: to není málo pokud jsou to příklady, který vyjadřuju vlastně, řekněme nový projekty, pokud to nejsou pří-

AG: [ano jsou to všechno příklady]

OC: [všchno nový]

AG: všechno jsou to věci postavený v česku po roce tisíc devět set devadesát tři nebo v česku (.) to znamená za posledních dvacet let.

OC: [ehm]

AG: jako mně se strašně líbí projekty, který nějakým způsobem postupně rozšiřuju veřejnej prostor města, to znamená že zpřístupňuju věci, který byly dlouhodobě nepřístupný. uvedu jednoduchej příklad teďka kluci z atelieru sat rekonstruovali žižkovskej vysílač, jeho interiér, a protože po- technologie pokročily a to, co tam bylo a bylo to zacpaný nějakejma technologiema, tak ty jsou dneska v zemi a najednou se to dalo jako začít používat a je to měsíc a votevřený a jako doporučuju k návštěvě a najednou všichni se na tu věž dívali na horizontu a, teď maj všichni možnost v podstatě zajít si dovnitř a dívat se na město vodsud, jo, to mi přijde skvělý. a a takovejhle věci je pořád v praze dost, jo a tak samozřejmě nemám žádnou velkou radost z toho, že se něco likviduje, protože jsem uváděl takové příklady v souvislosti s žižkovským nádražím, nevzpomínám si na žádněj příklad, kdy by se zlikvidoval nějakej dům a někdo by po letech řekl, to je skvělý, že se zlikvidoval, jo, tak možná, že existuju.

OC: to je zajímavý, kterej bys naopak zlikvidoval rád?

AG: národní muzeum.

OC: národní muzeum, tu historickou budovu a proč?

AG: myslím že hodně poškodila václavák, že do té doby byl václavák krásně napojený na vinohrady a vopravdu jako fungoval v podstatě ulice. taková velice příjemná ves- ulice a v momentě, kdy se to zašpuntovalo tím národním muzeem, tak z toho vzniklo náměstí, vodpojilo se vod zbytku města. a jenom podle mě ta magistrála je tam jenom proto, že tam je to muzeum, kdyby tam nebylo to muzeum, tak by si tam tu magistrálu nikdo netroufnul udělat jo. a a nemám ten dům nějak zvlášť rád, a tedka zavřenej a myslím, že nikomu nechybí, tak bude zavřenej třeba podle mě pět šest let (.) mimochodem, že on se zavřel kvůli rekonstrukci a tam žádná rekonstrukce neprobíhá, nevím jestli jste si všimli teda, ee.

OC: no vono než každej ten pazourek popo- počíslujou a vyndaj a zabalej a vodvezou (.)

AG: [jojojo aha]

OC: [tak to samozřejmě si myslím] trvá strašně dlouho.

AG: a to je rekonstrukce budovy jenom, jo, ne sbírky ale ale jinak oukej.

OC: no, ne tak, já myslím, že než se začne špachtličkou dělat vomítka, tak se musí prostě žejo, ta vobrovská kostra velryby, jo to kostičku po kostičce tyjo tohleto sundat to, musí bejt strašná práce.

AG: no, co mě štve ještě víc je, že samozřejmě teda to národní muzeum obsadilo ten sousední barák, žejo, což je bývalý federální shromáždění, a to mě teda štve úplně maximálně. protože já si myslím, že ten dům měl mít dva účely, buď mohl být federální shromáždění znova, což by bylo skvělý, protože by vypadli (.)

OC: =teda pro čechy a moravu v tomto případě.

AG: ano, díky a slezsko třeba, což znamená, by vypadli prostě z malý strany. ale druhá věc je že si myslím, že to mohly být úplně skvělý jako bary, kluby prostě, protože je to vobklíčený magistrálou hluk není problém, je to na přestupní stanici metra,

máš fantastickéj výhled na město a takovej ten prostě vopravdu berlínskej styl a myslím, že by to vydělávalo spoustu peněz, a místo toho jsou tam prostě kanceláře úředníků a bude se to dotovat obrovskějma penězma, prostě a rozlezli se tam jenom proto, že to maj kousek, jo.

OC: dobře, pojďme ale ke konkrétním příkladům nějakějch, vlastně teďka tvýho boje nebo takovýho řekněme (.)

AG: můžu do toho skočit?

OC: ano.

AG: já úplně nenávidím slovo boj, to (.) já já já za nic nebojuju, teda jo se přiznávám, jako bojuju, když hraju fotbal třeba, tak a ještě někdy jenom, jo.

OC: takže jak často?

AG: třikrát týdně.

OC: aha, no tak to je zajímavý, že teda nedošlo k žádnýmu pokroku.

((smích publika))

AG: já já do jistý míry postě dělám, co mě baví, jo, to znamená prostě (.)

OC: =takže vlastně koníček?

AG: jo, principiálně, jo a říkám co si myslím, což je teda docela blbá vlastnost, jo jsem zjistil, ale nějakým způsobem mě v tom takhle vytrénovali (.)

OC: rodiče pravděpodobně.

AG: rodiče, takže když se mě na něco zeptaj, tak já jim vodpovím, dneska už jsem se naučil dycky říkat jako doopravdy to chcete vědět, jo? tak dobře tak vopravdu, tak jo, tak já vám to řeknu, no a to je všechno, jo, to znamená, já necítím nějakou potřebu, že bych zaprvé někoho měl nějak přesvědčovat ovlivňovat něco měnit

tyjo rozšiřovat svůj vliv nebo něco takovýho, zní to trapně, je to tak, říkám, co si myslím.

OC: no, dobře každopádně teďka jsem zachytil tvůj hlas, kterej se zabývá docela kuriózní akcí, která se jmenuje betonový truhlíky na smíchově.

AG: radnice prahy pět má nějakou agenturu, která pro ně shání granty do jistý míry v podstatě vyhledává různý příležitosti, kde se přihlásit vo nějaký peníze a dotace. poradila jim že existuje něco na ozeleňování ulic, tak se přihlásili získali dotaci vod fondu životního prostředí, což znamená vod evropský unie na ozeleňování ulic a ty ulice si vytipovali, jako řekli si, tak největší frekvence aut je vod severu k jihu, tyjo, tak to dáme ty stromy na ty ulice vod severu k jihu, peníze přišly a najednou prostě zjistili, že to bude docela těžký, protože těch inženýrskych sítí je tam docela dost.

OC: e, je to teda tak, že původní záměr skutečně byl ten zasadit ty stromy normálně do země tradičně tak, jak to známe?

AG: jsem o tom přesvědčenej, ve zborovský ulici se to stalo. to znamená jako to byla taková ukázka toho, jak to mělo být i jinde. a pak se zjistilo, že to je těžký, mimochodem, já říkám těžký, protože to neznámá nemožný. strom se dá zasadit skoro kamkoliv, akorát musíte tu síť třeba nějak přeložit, upravit, vochránit, jak kdyby prostě. a to je práce a stojí peníze a tak dál. no, a myslím si, že v tomhleto procesu, kdy se zjistilo, že to bude vobtížný, tak vlastně si radnice u inženýrský firmy vobjednala řešení a ta přišla s kreativním nápadem betonovejch květináčů, no tak takhle vznikly. je jich docela dost byly umístěný teda tam, kde podle mě by se skoro nevešel ani ten strom natožpak květináč. a vzniklo jich dost a já jsem, to byla skoro jedna z takovejch prvních věcí. (.) já s- mě moc nebaví vynakládat negativní energii na zastavení něčeho, jo, jako proto píšu do novin o o tom, co považuju za dobrý a snažím se podporovat věci, který považuju za kvalitní. a tady bohužel, tyvoe, už jsem to nevydržel, říkal jsem si jako nebudu pořád nalívat tu vodu jako do vany, která má asi vosum děr, a todle je jedna z nich a a začal jsem říkat, co si vo tom myslím. a

a ukázalo se, že těch lidí je víc, co si vo tom myslím, mimochodem, když jsem napsal třeba tu jednu z prvních kritik, tak mi napsal nějaký člověk jako úplně nákej opovržující názor a říká mi jako, tyvoe, se jděte vycpat takovejch jako vy jsou tisíce, <já jsem mu říkal, no to doufám, prostě>

((smích publika))

AG: ee takže do jistý míry (.) no a výsledek byl, že teda ta radnice na to nějakým způsobem zareagovala, zareagovala na to tím, že vyhlásila akci takzvaně stěhujeme to, a ptala se svých voličů jako, kam teoreticky by se to mělo přesunout, důvod, proč já jsem se do toho tak pustil, bylo, protože jsem měl takovou předtuchu a ta předtucha se mi následně potvrdila, že jestli to projde na smíchově, tak je uvidíme jako ve všech pražskejch částech a už teda mám signály, se chystaj pro vršovice a a strašnice a logicky žejo, když už máte jednu betonovou formu na květináč, žejo, tak ji nenecháte zahálet, žejo, takže a já jsem vlastně s pomocí těchletěch věcí jsem se pokusil vo to, aby když se i někdo pokusí dát to někam jinam, aby to měl sakra těžký, jo, ale nevím, jestli se to podaří.

OC: jak je toto možný vlastně v situaci, kdy tyhle ty květináče takovýmhle způsobem narazily, ukázaly se jako absolutní nesmysl, že můžou vůbec vo tom uvažovat další čtvrti a třeba se vobjeví jako po praze kdekoliv jinde?

AG: jsme uprostřed volebního období, cokoliv se teďka stane vlastně žádný problém, ještě je dost času na to to vyžehlit jako před koncem, že, takže to bych řek že je ten paradox těch voleb, že architekti měli krédo volby každéj rok. protože vždycky před volbama se dělaj <jako docela dobrý úpravy města> a kdyby teda to bylo pořád, tak vlastně jako permanentně by se něco dělalo dobrýho, jo, ale v tom meziobdobí vznikají ty největší svinstva. a mimochodem jenom, všichni jste si všimli doufám, že ty květináče byly několik měsíců prázdný.

OC: =ano.

AG: a to bylo, protože ta firma, která je měla osadit, byla domluvená prostě řekněme někdy na přelom října a listopadu, ale radnice kreativně přišla na to, když ty květináče tam umístí o prázdninách, tak že si toho nejmiň lidí všimne, tak vlastně je začala stěhovat na přelomu června a července, ale teda důsledek byl, že jako koordinace neproběhla, takže čtyry měsíce sloužily jako odpadkový koše, no.

OC: pojďme teďka ještě s- k tobě zpátky, jak bydlíš ty?

AG: my bydlíme s markétou v nájmu na puškinově náměstí. v domě z roku devatenáct plus minus třicet osum třicet devět, jestli se nepletu, jsou to dva domy, který stavěly elektrický podniky, kde jsem měl kancelář jednu dobu, tak jsem si uvědomoval že tady žiju v tomhle retro stylu prostě třicátých let, a a bydlíme tam, myslím, protože jsme hleda- (.) existuje architektonická poučka, která říká, že byt je důležitější než pokoj, společný prostory jsou důležitější než byt, dům je důležitější než společné prostory a především to prostředí kolem je důležitější než dům, jo. to znamená, že my jsme hledali prostředí. já jsem chtěl bydlet na náměstí, protože jsem kdysi bydlel na náměstí v paříži, tak bydlím (.) a hledali jsme podobnej prostor v praze, nenašli jsme ho, protože veřejný prostory v praze je obrovský téma, ale ve finále jsme teda na puškinově náměstí, který já mám hrozně rád, nevím, jestli to znáš, jako je to takovej je to (.) má to půdorys draka taková delta, je tam hospoda na urale a je to takovej polo park polo náměstí, kde každěj den je mix různých lidí vod malejch dětí, co si hrajou na písku, po důchodce, kterej seděj na lavičkách a vyprávěj si spolu a něco tam čtou. a já dycky, když jako vyjdu ven z toho domu a jsem (.) se voctnu na tom náměstí, tak mám dobrej pocit. v podstatě je to rezidenční čtvrť, ale myslím si že má docela dobře udělanej poměr vlastně šířky ulic, veřejný prostory, vnitro bloky a eem vlastně se mně jako do jistý míry vyhovuje, ale jsme tam čtyry roky a bavíme se o tom, že půjdem někam jinam, protože vždycky když člověk je na nějakou dobu na jednom místě, tak ho pozná docela dobře, já bych zase chtěl poznat nějaký jiný místo v praze.

OC: hm. dobrá ty jsi přivezl přijel s sebou nějaký fotky, který bysme si mohli projít, na kterejch ty bys taky mohl srovnat vlastně to naše český prostředí kterým ty se zabýváš možná trochu se zahraničím.

AG: ((komentuje fotografie)) vertikální slam, (míněno slum) barák kterej byl sto sedumdesát metrů vysokej kterej byl původně určenej jako kancelářská budova a prostě ho postupně vobsadili lidi, centrum sao paula takovej běžný prostředí v sao paulu právě takhle.

AG: já jenom možná bych se zastavil u tý ulice. tam to bylo vidět ta doprava. tam mě třeba fascinuje způsob v jižní americe obecně třeba ee řešení jízdnicích řádů. že tam se přijde na autobusový nádraží a tam jako nejsou časy odjezdů ale vždycky když se na zastávce shromáždí v nějakým směru určitej počet lidí tak tam přijede autobus kterej si tam napíše na to vokno kam jede.

AG: já jsem tam byl asi štrnáct dní a potřebovali jsme přejet do ria. a já jsem si šel na nádraží večer koupit lístek na druhej den žejo a tak jsem si to připravil tu větu tak jsem to jako řekl a a teď nastalo takový jako nepochopení, tak jsme se na sebe dlouho dívali a pak jsem to zkusil anglicky a teď jsme se jako tak dohadovali a teď jako to trvalo fakt asi dvě minuty. a ona to pak pochopila říkala jo na zítra jo. přijďte zítra. což znamenalo že prostě jsem si uvědomil že protože ten život se obehává v přítomnosti, žejo. což jako není asi úplně blbej model jo. takže, a ještě jenom krátce k sao paulu a autobusu nebo k autobusům, to je to mě hrozně ovlivnilo od čestmíra kopeckého taková věta, všichni lidi maj tendenci adarovat takový ty iniciativy který choděj zespodu žejo tak se tomu říká takový ty grás rúts, ((míněno grass roots)) jako že si to lidi vymohou a pak to všichni udělaj a vlastně všichni maj tendenci naopak kritizovat tu tendenci shora dolů jo jako řekněme takovou tu pyramidální hierarchickou. a čestmír říkal no ale, co si vzpomínám tak taky jako nepřijdete do autobusu a nezačnete se dohadovat s šoférem kam pojedete, ale je to na něm napsaný a podle toho jste si ho vybrali jo. takže jako vlastně i ta tendence shora dolů jako vlastně má

taky občas nějaký výhody. tohleto miluju, tohle jsou nakoupený fotbalový takový ty lízátko na osvětlování fotbalových stadionů a používají se na osvětlování kopaniny ((míněno Copacabany)) takže prostě dvacet čtyři hodin denně mají osvětlenou pláž takže vlastně večer prostě člověk v jednu hodinu ráno si jde zahrát fotbal na pláž a je tam teplo je tam docela příjemně.

OC: tam ty jsi teda začínal s fotbalem jo?

AG: tam jsem hrál taky. tohle je pro mě klíčová fotka, kterou jsem udělal v paříži. tehdy starosta bertrand delanoa rozhodl že jednou týdně v neděli nebudou jezdit auta podél nábřeží sény, ((míněno Seiny)) ekvivalent v česku je smetanovo nábřeží.

OC: =ano

AG: a když to tedy prosazoval tak mu říkali na zastupitelstvu ta opozice že to není možný protože to bude moc drahý. on říkal jedna značka (.) jeden zákaz vjezdu druhéj zákaz vjezdu. oni říkali hm to bysme si to bysme si asi mohli dovolit.

((smích publika))

AG: a a pak přišla ta nejlepší otázka a někdo mu říká a počkejte ale přece to musíte vědět, že když to tady zastavíte pro ty auta, tak že tady ty auta nebudou moct jezdit, tak prostě budou jezdit jinudy tam se ta situace zhorší on říkal ano. <a a byl konec debaty jo> a a to mi přijde zásadní že prostě neděláte idiota kterej říká se všechno musí zlepšovat a říkáte tady to zlepšíme, a jinde se to zhorší sorry jako jo, žádněj jinej model nikdo nevymyslel a a říkal jako ale myslím si že toto stojí. a teď na co se tady díváme žejo díváme se na lidi který leží svačí hrajou karty prostě opíraj se vo zeď další sedí na tý hraně mezi trávou a chodníkem, další chodí po chodníku pěšky, zase někdo sedí na tý hraně mezi chodníkem a silnicí někdo tam jezdí na kole na bruslích, tam se někdo opírá o zábradlí dívá se a to, kdyby ta voda byla čistá tak si můžete zaplavat.

OC: eště mně tam chyběj rybáři teda musím říct.

AG: může bejt vo kus dál, a no z hlediska architektury tam nenastala vůbec žádná změna. z hlediska dizajnu, to znamená někdo akorát řek že se tam nedá jezdit auta, a todle se stalo jo. a od tý době já jsem si vlastně uvědomil že takový ty negativní vlivy na to jak se žijou ve městě jsou mnohem důležitější než architektura.

OC: no co říkáš vůbec způsobu jakým se trochu oživuje pražská náplavka?

AG: to ses teda (.) teďka jsi píchnul hodně do vosího hnízda, protože já si myslím že na náplavce a teď budeme mluvit jako vo rašínově nábřeží, vznikla spousta skvělejších aktivit zespu od lidí který vopravdu tam dělaj skvělou práci, a místo toho aby jim město pomáhalo tak si myslím že jim háže klacky pod nohy. a přes to že se teďka rétoricky tváří jinak tak ve mně to důvěru nevzbuzuje. několik těch přímejch setkání jsem se zúčastnil a s docela se toho bojím. a ten strach mám z jedny věci, myslím si že Ondřej Kobza to trefil úplně přesně, říkal že že se bojí že vedení města v náplavce vidí mnohem větší komerční potenciál než tam je. a protože nemá tu zkušenost s tím provozováním a protože Václavák a královská cesta už jsou vobsazený, tak si myslím že si tam jako projektujou takovou představu vo vopravdu jiným druhu využívání počínaje prostě butikama plovoucíma restauracema a tak dál a tak dál. a tady podle mě (.) tady se ukáže teda tvrdej test občanský společnosti, jestli dojde k nějakýmu střetu, a nebo

OC: [jestli si to vlastně vy- vybojujou lidi]

AG: [a jestli] jako vlastně se najde většina lidí která řekne, nám se strašně líbí co tady dělá bajkazyl a co tady dělá prostě avojd a co tady dělá loď tajemství a a chceme aby to taj bylo takhle. a jestli jako budou to chtít nějakým způsobem bránit a nebo ne. a já myslím že jesli to bránit nebudou, tak bude teda změna a budou všichni koukat teda jako. já už jsem ty projekty viděl, všichni se tváří jako že to nejsou žádný projekty, že to nejsou žádný studie, že to není nic závaznýho, ale tohle je vždycky taková dělostřelecká příprava jako předtím než se do toho pustěj.

OC: ee v jakým horizontu tohleto má tak proběhnout, jako tohleto plánování tohodletoho zkomercializování náplavky?

AG: no já myslím že teď je (.) teď prostě bude tak v podstatě jako naprosto klíčový jaro jo, teď jako v zimě probíhá příprava, ale na jaře se vlastně ukáže. a já si myslím, že pokud by to to město myslelo vážně, tak musí vzít opravdu do hry jako v podstatě ty lidi který to neska provozují, a musí říct jako vy jste ty lidi který si budou chtít najmenovat jako podmínky, jak jim to tam bude probíhat, a zatím je to přesně vobráceně, zatím co to město zatím říká, děláte skvělý věci, my jsme rádi že vás tam máme, trochu vás tam <zminimalizujeme a> dělejte to dál jo jako a uvidíme.

((komentuje fotografie)) tohle je možná nejk- (.) tohle je klíčovej záběr třeba jo, tohleto je vidíte že to je takovej slam ((míněno slum)) jako, ale vlastně docela dobře zorganizovanéj žejo, pravouhle protože je natažená pravouhle voda a kanalizace. a díváme se z luxusního věžáku několika já nevím třicetipodlažního bytového exkluzivního domu. a ten vznikl jako první. a tohleto vzniklo okamžitě u něj a všichni v podstatě ty lidi z toho slamu((míněno slumu)) funguju jako takový služby a uklízečky jako v tom v tom exkluzivním baráku.

OC: takže to je vlastně vlastně jakoby řekněme takový taková takový servisní zázemí toho toho (.) [domu a]

AG: [to je servisní zázemí toho domu.] a musíš si uvědomit že když máš takovýdle životní podmínky, tak ty lidi se funguju naprosto pragmaticky, a to znamená to co oni udělali je ten náš jako obecněj evropskej sen, přiblížit práci a bydlení blízko k sobě, abys prostě netrůvil čas dlouhým dojížděním a cestováním. tak to tam takle je, jo jako tak prostě a (.).

OC: =to ještě praktičtější by mi přišlo že by ti ty ty servisní pracovníci bydleli přímo třeba na balkonech těch bytů

AG: no dotýkáš se zajímavýho tématu, moji spolužáci tehdy, my jsme se tím zabývali jako projekt. tak moji spolužáci ze sajkarku ((míněno SCI-Arch)) vymysleli takovej jako válcovej mrakodrap kterej měl na vnější straně ty exkluzivní byty, a vevnitř měl taj

tyhle ty byty těch jako těch lidí který byli orientovaný do vnitřního atria tmavýho jako prostě ale ale bydle- bydleli v tom samým domě a byli od sebe oddělný docela tlustou zdí, takže vo sobě vůbec nevěděli a byl to do jistý míry takovej dle jako teda tvrdej jako brutální segregační projekt kterej si získal vobrovskou jako kritiku vod všech lidí, co maj trochu jako humanistickýho cítění, na druhou stranu to bylo jako jednoznačná změna voproti třeba tomudle jako z hlediska třeba nějaký kvality jako bydlení jo. ale legrace, nebo legrace to není legrace s těma slamama, ((míněno slumama)) ten největší má milion lidí jmenuje se darávi, má hustotou štyry sta tisíc lidí na kilometr čtvereční, pro představu praha má dva tisíce pět set, a tak když je chceš vystěhovat a nahradit to nějakým developmentem tak nemáš šanci, protože narazíš na neuvěřitelně tuhej odpor, a zjistíš že pro ty lidi bydlet (.) možnost bydlet na zemi a možnost mít sociální vztahy se svým okolím je naprosto klíčová, a dostat je do nějakýho vyššího patra a změnit jim sousedy, tak jim můžeš nabídnout třikrát tak velkej byt s televizí a a jako nepůjdou jo.

((komentuje další fotografii)) tohle jsou takzvaný americký benátky venys ((míněno Venice)) v los endžls ((míněno Los Angels)) jedno z krásnejch jako příjemnejch čtvrtí, kde kdysi vznikly tyhle ty kanály na začátku dvacátýho století a potom se zasypaly a byly to silnice, a někdo v devadesátejch letech dostal nápad že by z ekologickýho grantu se ty kanály daly obnovit, a že by to zvýšilo hodnotu těch jednotlivějch pozemků a to se taky stalo. a dneska je to takhle i veřejně přístupná a co já považuju za důležitý je že tam je třeba asi sto domů a každej ten dům je jinej, některý jsou velký, některý jsou malý některý jsou tradiční, některý jsou moderní a vlastně to nikomu nevadí, protože to sjednocení tý čtvrti nedělaj ty stejný domy ale dělaj to ty stejný vlastně to společný prostředí takže to je prostě ta voda, a ty palmy, a ty chodníky a ploty a tohleto ti vytvoří ten dojem tý celistvosti takže ti nevadí ty různorodý domy. a u nás je to vobráceně u nás nikoho nezajímá jak vypadá společná cesta jak vpadaj ploty žejo jak vpadaj stromy a všichni jako říkaj že máš mít stejnej tvar střechy a pokud možno stejnej materiál () absurdní.

OC: takže taková jedna ze závěrečných votázek, jak dlouho myslíš že vydržíš?

AG: vydržím co?

OC: jako jak dlouho vydržíš tady v týdletý svý práci lomeno koničku kterou děláš, který se věnuješ? jak dlouho ti vydrží síly?

AG: tak já nevím jestli se ptáš nebo ne- kam směřovala přesně ta otázka? emigraci nechystám, zatím nedělám takový věci že by mě někdo zalil do betonu.

OC: nevy- nevy- nevyhrožuje ti někdo?

AG: tak jo, už jsem jako tohle je téma vo kterým (.) tohle by bylo téma který bych ti já poradil jestli jestli bys moh se třeba ptát hostů tady jednotlivých který evidentně prostě budou asi z veřejný sféry. já myslím, že bysme měli začít informovat vo tom, jakýmu tlaku čelíme a

OC: =adame promiň, ještě než to dořekneš, napadá mě otázka jakýmu tlaku čelíš?

((smích publika))

AG: já to zkusím kvantifikovat jako v podstatě jsou to stovky a tisíce ímejlů, telefonátů prostě různých zpráv vod vod různých jako (.) já nechci být úplně skeptickéj protože musím říct že to třeba bude padesát na padesát jo že padesát jsou pozitivní a padesát jsou negativní. já mám nepříjemnou vlastnost že mně ty pozitivní až tak úplně jako nepomáhaj, že že prostě že někdo řekne že něco dělám skvěle, tak já se líp necítím teda a a a a ty negativní čtu protože mě prostě zajímaj jo. a čtu internetový diskuse jo, někdo říká nečtěte, je to žumpa nebo co v těch nejtvrdších internetovejch diskusích je sto názorů úplně mimo, a jeden je skvělejš a je úplně přesně k věci a je na dřev a je teda tvrdej jako prostě, ale pravdivěj. a je to takovej kterej ti nedá jako tvoje nejbližší okolí. a to je třeba jeden z důvodů proč mě to zajímá, a to se ti někde jako takhle ukládá. a já teda nejsem ten typ, a myslím že ty lidi ve veřejným prostoru taky nejsou ten

typ že by měli takovou tu tvrdou hroší kůži že to k sobě nepustíš, protože v momentě podle mě kdy to k sobě nepustíš tak jsi skončil jo, protože to znamená že jak kdyby přestáváš vnímat jako co se kolem tebe děje. takže ty to postě k sobě musíš pustit, a musíš to nějak zpracovat no a a to není snadný a jak vždycky všichni říkají jako jo to je tady někdo si tady kecá v televizi, v rozhlase a někde něco píše, a někde tady vypráví svoje rozumy a udílí nevyžádaný rady. jako je dobrý si to vyzkoušet, já myslím na to člověk potřebuje prostě jako nějakou sestavu vlastností jo, kterou když nemá tak to nevydrží. já jsem studoval osmiletý gymnázium. bylo toto první gymnázium co vzniklo v roce tisíc devět set devadesát po revoluci. a tam jsem narazil naštěstí na předmět kterej se jmenoval seminář společenských věd, trval osm let, nebo šest let možná, že začal v tercii. a spočíval v tom že jsme byla taková skupina deseti lidí a vždycky jeden člověk dostal za úkol si vybrat třeba nějakou událost z novin nějakou jako téma nějakou něco co se odehrálo, a měl to jako přestavit ze svého pohledu a těch devět lidí mu to kritizovalo. a snažilo se ho přesvědčit že to řek blbě, a že tam má chyby v té argumentaci a tak dál a takhle se to točilo těch šest let. tak tohle já jsem dělal šest let na střední škole, a myslím že se to projevilo v tom že mě zajímá, co si myslí jiní lidé, že je poslouchám, že si jako že jsem, doufám teda že jsem schopnej uznat kritiku. a třeba častokrát někde řeknu jako něco, někdo mi řekne něco jiného a já řeknu no tak jste mě přesvědčil jo. a teď ten člověk počkejte, to nemůžete takhle jako rychle. já jsem říkal no ne ten váš argument je prostě lepší no tak jako jsem rád že jsem se od vás něco dozvěděl. jo takže jako mě vlastně zajímá zajímají lidi mnohem víc, který mě dokážou ten názor změnit než ty který mi ho dokážou potvrdit, protože žejo to potvrzení je k ničemu to je to už jsem věděl jo jako. ale když ti to prostě někdo vyvrátí, tak řekneš jako díky jo a proto (.) a druhá věc byla že si myslím že po tom roce tisíc devět set devadesát jsme jako společnost neuměli moc diskutovat. my se to pomalu učíme, začíná se to objevovat protože ta úroveň se trochu zlepšuje, ale já jsem se účastnil řady veřejných diskusí. a ty diskuse jsou šílený jako jo, kdy prostě vás někdo začne obviňovat prostě z věcí, chtějí po vás věci který

se týkají úplně jiného projektu, jiného člověka nemáte na to pravomoci, nikoho to nezajímá, takhle to spácně do nějakého balíku a řekne jo jako a co ty s tím uděláš jako? jo v podstatě a já se vlastně nedivím že spousta lidí tydlety dialogy nechce podstupovat jo, a kdyby a je to takovej můj možná můj ideální svět ale kdyby ty soukromí investoři měli pocit že ty veřejný debaty s lidma který v tom místě žijou jim pomůžou ten projekt vylepšit, tak by je docela rádi podstoupili, ale protože jsou to jako tvrdí pragmatici a berou to jenom jako zdržení a zhoršení tak se tomu vyhýbaj. a vyhýbaj se tomu jako takhle ve spolupráci s radnicema jak můžou. ale věřím že se to mění a mění se to trochu a to i už občas zjišťuju že právě se tím ten projekt vylepšit dá, a některý lidi teda už chtěj o tom informovat včas. teď právě ta radnice prahy šest vopravdu třeba na ulici vystavuje do desátýho prosince projekty který mají vzniknout na praze šest. a některý z nich teda už maj stavební povolení, ale některý z nich jsou ještě dávno před územním řízením, to znamená jsou vystaveny lidem a ještě nikdo neví co bude. a to mi přijde výborný.

OC: díky moc, tak to byl propagátor architektury a špatnej fotbalista adam gebrian.

Transkript č. 14

NÁZEV POŘADU: Všechnopárty³⁰

DATUM VYSÍLÁNÍ: 7. 12. 2012

KANÁL: ČT1

STOPÁŽ: 12 min. 2 s

ÚČASTNÍCI:

KŠ = Karel Šíp, moderátor;

AL = Aneta Langerová, zpěvačka;

KŠ: přátelé, naším dalším hostem je vám jistě dobře známá a vámi určitě oblíbená zpěvačka aneta langerová! posadte se aneto, vítám vás tady. aneto jestlipak si vzpomenete, kdy my jsme se takhle zblízka naposled viděli, já vám to připomenu, bylo vám patnáct.

AL: ano, já vím.

KŠ: víte to? pamatujete si na mě eště? ((smích))

AL: ano. ano pamatuju. velmi dobře si pamatuju.

KŠ: jo? ano, to musím říct, že tenkrát byla nějaká pěvecká soutěž, žejo. dokonce musím říct, že tohleto byla eště soutěž, kterou vy jste nevyhrála. pamatuju si to dobře?

AL: ne, ne, byla jsem druhá. myslím.

KŠ: byla jste druhá

AL: my jsme postupovali do nějakýho dalšího kola a pak jsem byla druhá.

KŠ: já jsem tenkrát tu soutěž nějak jako

AL: =moderoval

³⁰ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10090925908-vsechnoparty/212522161600038/obsah/233890-aneta-langerova>.

KŠ: uváděl, pokud si pamatuju, už je to mnoho let, ale pamatuju si, nejen že si na vás pamatuju, ale pamatuju si, že tenkrát, v těch patnácti, že jste to měla tak, jako jedna ku jedný, že to eště hještě jste nevěděla, že budete zpěvačkou profesionální

AL: =ano, to

KŠ: ale docela jste hrála dobře tenis myslim v tý době.

AL: ano, já jsem, já jsem hrála závodně tenis

KŠ: závodně

AL: ale hrála jsem tenis vod čtyř let takže

KŠ: no a to to jako ten ten tenis šel teda stranou, když jste začala ve-

AL: ano

KŠ: jako vehementně zpívat?

AL: ano, ano.

KŠ: není to škoda?

AL: no, škoda, mně to samozřejmě, jako škoda přišlo, ale vono potom už to nešlo jaksi dělat obojí. a já jsem odmalička dělala zároveň i hudbu, takže jsem hrála na klavír

KŠ: ano

AL: a tak jsem různě prostě chodila do na (.) na kytaru a do toho jsem vždycky si odběhla na ty kurty. no teda (.)

KŠ: a vy jste porážela kde koho tenkrát.

AL: to nevím. á jsem měla dost velké trauma <s tím tenisem protože>

KŠ: jak to?

AL: mně to třeba šlo na trénincích. to jako mi šlo velmi dobře. sa potom, když jsem šla hrát zápas, tak jsem se uplně sesypala. a většinou, když proti mně hrál někdo silnější, tak já jsem ho porazila. a když hrál proti mně někdo slabší, <tak já jsem to nedokázala to mně to bylo hrozně jako líto.>

KŠ: smáte tyhlety pocity i ve slavíkovi?

AL: <ne. ne ne, ne.>

KŠ:h že jako nechcete ty slabší porážet?

AL: ne nenene. to vubec ne to vůbec ne to tak vůbec ani hlavně není.

KŠ: neno slavíky máte dva to musím říct! máte (.) kolikrát? dva slavíky máte doma?

AL: ano, myslím, <že jo.>

((smích publika))

AL: ano. dva ano.

KŠ: teďka ňák naposled nevim.

AL: teď ne. předtím. ((smích))

KŠ: no teďka nevim jak.

AL: teď ne.

KŠ: <ne, já vim.> ((smích)) to bych si všim samozřejmě.

AL: teď vůbec nevim kam se chcete dostat.

KŠ: to bych si vším, samozřejmě! ale teďka, no ňák dole jste moc nebyla. kolikátá jste byla? na to se ptám.

AL: já většinou bejvám štvrtá.

KŠ: většinou bejváte štvrtá?

AL: ano, teď poslední myslim tři roky jsem štvrtá bramborová.

KŠ: jo?

AL: mně to vyhovuje.

KŠ: jo.

AL: že člověk nemusí na to pódium v těch podpatcích, ale zároveň je pořád někde tak vepředu.

KŠ: ano. a byla jste teďka na těch posledních? jo?

AL: ano, byla jsem tam, no.

KŠ: jo?

AL: byla jsem tam, po dvou letech jsem tam zase zavítala

KŠ: jste se byla podívat

AL: <no> jak se to tam změnilo.

KŠ: já jsem vás tam nikde neviděl!

AL: jo, já jsem tam byla.

KŠ: nehlídala jste landovi kohouta vzádu někde?

((smích publika))

AL: ((smích))

((potlesk publika))

AL: já bych si, upřímně ani netroufla. já bych se bála.

KŠ: no ale tak jako ten váš start, vy jste vyhrála takovou tu soutěž, co byla úplně první, vo těch superstárech, žejo, to jste vyhrála. a to vám asi muselo teda změnit život hodně. jak hodně?

AL: tak se se změnil život úplně v tom vnímání.

KŠ: čeho?

AL: najednou jste mohl dělat to co vás baví a živit se tím. starat se jako, vlastně stát na vlastních nohou. to bylo taky pro mě hrozně důležitý. ee nevim zvat členy kapely, do (.) jako sestavovat kapelu, sestavovat repertoár

KŠ: jo

AL: skládat písně, to všechno najednou šlo. a měla jsem k tomu ty (.) to prostředí a jako i ty i tu podporu mojí rodiny a všech. tak to bylo takový jako hezký, ale bylo to byla to velká změna. hlavně pro mě jakožto plachýho člověka, tlak třeba médií byl pro mě naprosto nezkušitelný.

KŠ: jo?

AL: takže já jsem se tak zabarikádovala <doma> sa nikam jsem nevycházela bála jsem se hrozně vycházet do společnosti.

KŠ: jako vy nerada se vidíte v těch novinách jako vyfocená?

AL: ne mně to teď už nevadí, ale ten tlak předtím byl vopravdu hodně velkej. a

KŠ: jo

AL: a proto jsem vlasně chtěla asi si zachovat ňákou (.) ňákej svůj prostor, abych mohla začít teda dělat tu muziku svoji.

KŠ: jo

AL: aa tak to se mi naštěstí podařilo nějakým způsobem. no ale bylo to v tomto těžké.

KŠ: vy jste začala a myslím, že to byla vaše první deska

AL: ano

KŠ: vy jste tam na tý desce měla dva megahity, který se s váma, podle mě, táhnou pořád.

AL: ano

KŠ: a neříkejte mi, že to lidi vod vás nechtěj! to je ta voda živá

AL: ano

KŠ: a to jsou ty křídla motýlí!

AL: ano.

KŠ: vidíte, i stařec mýho kalibru si ty názvy pamatuje (.)

AL: ((smích))

KŠ: čili podle toho posuzuju, jsou to megahity.

AL: ano

KŠ: ale potom už žádná taková píseň, a to mi promiňte, že to říkam, už se potom nedostavila! jak je to možný?

AL: takhle (.) takhle obrovská ne, no. takhle obrovský hit ne. a je těžký říct, čím to je. já nevím.

KŠ: no tamto napsali autoři přizvaní.

AL: ano a ti mi píšou dál písně.

KŠ: a z (.) pak já myslím, že si to píšete sama!

AL: nejenom.

KŠ: ne, jo?

AL: ne, ne, ne. píšou mi dál písně.

KŠ: oskar petr napsal tu jednu.

AL: ano

KŠ: žejo

AL: pak napsal další píseň která která se jmenuje jedináček.

KŠ: jo?

AL: tak to je krásná balada. ale já myslím, že to není jenom tím, co se dostane do rádií, jako že to je nějaký ten hit. já už jsem se přestala na to takhle koukat. protože pro mě je hrozně důležitý, že stojím na pódiu a zpívám, samozřejmě, voda živá je píseň, která se povede jednou vopravdu za hodně dlouho, jo, si myslím.

KŠ: to jo, to si myslím

AL: to je pro mě píseň, kterou (.) která mě bude doprovázet, myslím až do konce mého života. ale (.)ale zároveň třeba si myslím, že vznikly krásné písně z rukou právě jiných třeba autorů, nebo v nějaký spolupráci které se normálně zpívají, lid- lidé je znají, ale nejsou na úrovni těch rádií, jako tý popularity těch rádií.

KŠ: hm

AL: ale když přijedete na velký festival, kde je několik jako tisíc lidí, tak tu píseň zpívaj. takže tam jde spíš o to, jakým způsobem se to k těm lidem dostane ta píseň.

KŠ: musím taky ještě říct

AL: =ano.

KŠ: jednu věc, že já si na to pamatuju, že vy jste byla ve své době, když jste vyhrávala ty slavičky, dva takže jste byla poměrně postrachem televizních režisérů, e vy jste důsledně trvala na tom že vystoupíte, jenom když budete hrát a zpívat živě.

AL: ano

KŠ: to bylo v době, kdy to technicky nebylo ještě tak jako jednoduchý. pamatujete si na tohle období?

AL: samozřejmě si to pamatuju. já jsem vlasně nevystupovala snad nikde na na plejbek ((míněno playback))

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10090925908-vsechnoparty/212522161600038?x=88&y=22 - t=36m01s>

a to z jednoho prostého důvodu, že mně to zkrátka není přirozený a příjemný, zpívat, jako že do prázdna

KŠ: ano

AL: dyž se tam pustí ten magneták a vlasně otvíráte pusu a děláte, že zpíváte pro mě je hudba něco, čím se vyjadřuju, a

KŠ: =no jasně

AL: a čím jakoby zprostředkovávám nějaký pocit, kterej zrovna mám v sobě.

KŠ: jo

AL: a to je pro mě hrozně důležitý. a myslím si, že i, samozřejmě, ta technická jako stránka tenkrát třeba nebyla tak ideální, ale my jsme celou tou soutěží prošli a všechno jsme zpívali živě. a byli tam živí muzikanti, takže jsem věděla, že to jde! a když dobře, když se to týkalo nějakých cen, třeba jako hudebních, tak mi přišlo úplně padlý na hlavu, zpívat na plejbek. ((míněno playback)) to jenom mně! to ať si každěj dělá co chce! a zase na druhou stranu, když třeba řeknete, že byste to chtěl udělat, sz naprosto čistejch důvodů, z ničeho, jako že si taj vymejšíte a že jste nafoukaněj, hale kvůli tomu jako že to tak chcete a zpíváte fanouškům který jsou (.)a lidem, který vás poslouchaj, který jsou na druhý straně tý televize, tak jim chcete něco říct přece tím výrazem.

KŠ: hm

AL: to je pro mě zpěv a hudba! proto jsem to takhle chtěla. myslím si, že i na úkor toho, jak to technicky bylo vlastně, paradoxně, nemožný, jak se říkalo, ale ono to zas tak nemožný nebylo, tak e tak myslím, že to vždycky dopadlo v nějakých jako mezích dobře. i když občas sem tam vypli nějakěj <mikrofon.>

KŠ: vy si skládáte písničky sama máte nějaký speciální rozpoložení, kdy vám to jde nejlíp? nebo máte nějakou inspiraci? jak skládáte písničky?

AL: htřeba odjedu někam na chalupu do lesů hlubokých

KŠ: =ano

AL: nejlépe na šumavu.

KŠ: ano. mouku, cukr.

((smích publika))

AL: no, ano

KŠ: nezapomeňte teďka.

AL: vezmu si to. a tam tam skládám. teď jsem tam třeba byla naposled v říjnu, tam byly úžasný (.) se tam ozývaly úžasný zvuky z lesa, protože byli jeleni v říji. takže to tam ano to to bylo to

KŠ: =jo jeleni troubili.

AL: ano, to bylo nádherný. tak jsem chodila, dokonce jsem viděla v ohradě dvaadvacateráka adama, který tam pronásledoval laň.

KŠ: jak, adama? von má méno ten jelen?

AL: ano, adam. voni už to tam mají pojmenovaný, ty myslivci, voni přesně ví.

KŠ: jo to vám řek myslivec ňákej, tohle je adam.

AL: ano, todleto je adam a měl tam jaksi laň (.) laň. takovou krásnou laň, který říkali šmolka, že eště jako (.) že eště (.)

KŠ: =šmolka?

AL: šmolka ji říkali. a von ji pořád pronásledoval, protože vona jaksi ještě nebyla jako pokryta.

KŠ: já nevím, jestli kdyžtak se vašich myslivců na to zeptejte, já nevím, co je na tom pravdy, ale já jsem slyšel a to mě velmi zaujalo, že to chodí mezi jelenama tak, že když je ta říje že dva se vo jednu laň perou, jo a ta laň je schovaná za křovíčkem a je s úplně jiným jelenem, než ti, co se o ni perou.

((smích publika + AL))

KŠ: vopravdu jsem to slyšel! tak jako kdyžtak se na to zeptejte!

AL: <dobře, tak já se na to zeptám určitě>

KŠ: a to se mi líbilo, jak v tý přírodě, je to jak ze života prostě no. tam vy takhle vodjedete a třeba víte, že máte udělat celou desku.

AL: ano a jsem tam třeba týden nebo deset dní a udělám si takový základy, natočím.

KŠ: jo, že tam máte i techniku jako se-?

AL: mám tam i techniku. dokonce si tam vezu i třeba klavíristu svého, který mi pomáhá skládat.

KŠ: ano ano. máte na chalupě piano.

AL: to si vozíme všechno.

KŠ: jo jo, hodíte na přívěs křídlo

AL: takhle si tam tvoříme. chodíme do přírody na inspiraci pak se zavřem a tvoříme.

KŠ: ano ano, já teďka, vono se hodně tak, jako ty imidž. ((míněno image)) kdo má jakou imidž. ((míněno image)) já teďka si nevybavuju, jestli třeba vás někdo jako nutil anebo vám radil, abyste třeba měnila nějak imidž, ((míněno image)) abyste najednou byla takovejhle styl, takovejhle styl. zažila jste, že po vás někdo chce takovýhle proměny?

AL: nutil určitě ne. že by mě někdo nutil to ne, ale (.)

KŠ: já vím, že ne. ale třeba navrhoval, myslím.

AL: navrhoval, tak různě mi lidi (.) lidé navrhují, jako ty stajlisti, co co bych třeba mohla mít. ale já si vždycky vyhlédnu svého stajlistu, **Chyba! Odkaz není platný.**nebo respektive stajlistku. a protože se mi líbí její práce, tak za ní jdu a (.) prostě potom chodíme po obchodech a nabíráme oblečení.

KŠ: ano. a už vám udělali na hlavě nějakou opravdu pakárnu a nebo si to hlídáte?

AL: ano, já jsem jich tam (.) já jsem jich tam měla plnou plnou řadu. ((smích))

KŠ: <plnou řadu> pakáren jste měla na hlavě?

AL: ano, já jsem měla šachovnici pank, ((míněno punk)) dredy, všechno jsem měla.

KŠ: jak, šachovnici?

AL: tak kostkovanou hlavu, krátký vlasy. já jsem měla takový období, kdy jsem tak procházela tím, < co bych všechno na tý hlavě mohla mít.> a nakonec jsem stejně skončila v tom, v čem je mi nejlíp a co mi bylo tak přirozený úplně na začátku.

KŠ: ano ano. a kdy se zase chystáte na chalupu? tím se ptám

AL: =no já se ano

KŠ: jestli chystáte nějakou novou sérii písniček? a docela bych se i zeptal, jestli se tam rodí něco, víte co. já jsem jmenoval ty dva megahity. jestli už teď si nemyslíte, no, mám něco schovanýho. a já nevím, na jaře s tím vyběhneme nebo tak něco.

AL: no tak ee těžko říct. já jsem teda (.) já to takle nedovedu netroufnu si říct, jestli tam je něco takhle velkého, to musí posoudit lidi. ale myslím, že to je zase jiný úhel, já jsem se teď vrátila z té šumavy, takže to je

KŠ: =aha

AL: takový čerstvý dílo

KŠ: =ano

AL: a právě teď koncertujeme s těma novejšma písničkama. takže já tak testuju a potom, až je votestuju, tak je nahraju. a to je na tom zajímavý, já teď tam třeba zpívám takový písničky třeba o divé báře. právě tím lesem, a tak že tam (.) tam se ozývaly tak různý zvuky, já jsem pořád slyšela nějakou divoženku a pořád jsem viděla nějakou divoženku, jak pobíhá někde v lesích

KŠ: ano

AL: a jak je postrachem, jako že postrachem ((naznačuje uvozovky)) pro ty vesničany obyčejný. a vlastně to je hrozně hodný člověk, který prostě má rád přírodu a chodí tam tím lesem.

KŠ: ano

AL: takže jedna píseň by měla být věnovaná právě osobnosti, jako byla třeba divá bára.

KŠ: a to se jmenuje ta písnička přímo divá bára?

AL: to se zatím neví, jak se bude jmenovat, ale vypadá to tak.

KŠ: aneta langerová!

((potlesk publika))

Transkript č. 15

NÁZEV POŘADU: Snídejte šampaňské³¹

DATUM VYSÍLÁNÍ: 21. 1. 2013

KANÁL: online platforma bionaut.cz³²

STOPÁŽ: 26 min. 23 s

ÚČASTNÍCI:

OC = Ondřej Cihlář, moderátor;

MVel = Maxim Velčovský, designer;

MVel: dobrý den. čau.

OC: ahoj, čau.

MVel: jsem si přinesl igelitku, jestli to nevádí?

((smích publika))

OC: nevádí to vůbec vlastně naopak je to takovej prvek kterej to tady tak jako příjemně oživí tento prostor. co jsi v tý igelitce přines teda?

MVel: já jsem si právě říkal, že když se to když se to jmenuje snídejte šampaňský, tak já jsem se zastavil v mém oblíbeným místě, čiže (.) což je zlatý kříž tady za rohem a tam prodávaj saláty a a říkal jsem si že vlaškej salát s šampaňským je s- je skvělá kombinace.

OC: ty jsi teda vlastně změnil způsob svého profesního fungování z volný nohy do řekněme takovýho zaměstnaneckýho poměru jo. mně by zajímalo vůbec z jakýho důvodu vlastně není to není to určitá

³¹ Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=r65Gufe4ZWg>.

³² Nezávislé video.

třeba ztráta tvojí proslulý (.) vlastně umělecké nespoutanosti a svobody?

MVel: mňam mňam. no upřímně ne protože člověk vlastně přemejšlí nad nějakým věcmu který vlastně vyrábí a sám a

OC: já teď nám rohlíky ovládají tady ten ajped.

((smích publika))

MVel: jo.

OC: tak uvidíme no teď jsem to ovládl já.

MVel: =a

((Smích publika))

OC: no ne já tě poslouchám ale jako vůbec se v tomhle ohledu nenech rušit prosím tě.

MVel: a vlastně člověk hodně experimentuje a už na škole a a po tý škole, když se dostane na volnou nohu tak nebo respektive vona to nikdy nebyla jako volná noha protože my jsme s kolegou jakubem bedychem založili svoje studio kubus a dělali jsme ty věci tak jako pankáčsky no a pak přijdou příležitosti kdy (.) kdy tě někdo osloví a abys už jako dělal jakoby vážný věci nebo aby si ty to svoje přemýšlení jako obrátil jako do reality jako v nějak- jako kontextu nadnárodních třeba firem tak je to výzva a dizajner ((míněno designér)) je tady vod toho aby aby aby v podstatě vyměřlel řešení a aby se třeba lidem líp žilo. anebo aby lidi tak třeba i vo tý věci jenom přemýšleli protože některý věci jo asi moje třeba nejsou stoprocentně funkční ale zase mají nějakou jinou jo funkci než estetickou.

OC: hm.

MVel: ten dizajn ((míněno design)) ten dizajn ((míněno design)) sám vo sobě je hodně bizarní jako poloha protože člověk jako navrhuje protože navrhuje něco, co už funguje a musí si jako klást otázky, proč to dělá a

OC: =tak mi řekni proč třeba znova když už jsme u příkladu tý lahve

MVel: proč to znova, když když to když tohle je prostě lahev která funguje perfektně tohle je ještě stará lahev tu novou udělal třeba pirin di farina, kterej (.) a a další třeba honza (.) plastovou honza čapek. a vlastně každá každá funguje a furt se bude jako vlastně navrhovat znova a znova tak si člověk vlastně pak klade otázky jako nebo každej dyzajner ((míněno designér)) by si měl klást otázky proč proč to děláme.

OC: ehm. ale jestli to dobře chápu tak otázka dyzajnu ((míněno designu)) ale není vlastně ve snaze vylepšit lahev, to znamená vlastně zachovat tu funkci aby z ní nevytekla voda aby se dala zavřít a otevřít, žejo, ale v podstatě změnit její tvar

MVel: ee úloha dyzajnéra ((míněno designéra)) je podle mě, tak jak to vnímám já (.) je v kontextu místa a času a doby navrhnout tvar další další před po po našim. jako posunout posunout to zdokonalování zase trošku jinač. i když to i když to vlastně prakticky jako zdokonalování není protože ta sklovina je vynalezená ale někteří dyzajnéři ((míněno designéři)) prostě můžou přijít na to že na tý lahvi použiju vo gram míň skla a tím pádem se ušetří tuna denně a tím pádem tahle planeta vydrží vo pár vteřin ve finále víc.

OC: dobře. takže to je úkol kterej vlastně dyzajner ((míněno designér)) také může vlastně si si klást.

MVel: mu- musí

OC: no a ty si ho kladeš?

MVel: já si to kladu a když se dostanu k takovejmu úkolům tak člověk jako řeš- řeší tyhle věci.

OC: hm

MVel: samozřejmě ty výzvy v tomhle kontextu nepřicházejí tak jako často, protože se člověk zabývá spousta věcma ale kdyby dostal takovejhle úkol tak je nutný (.) jako se tím zabývat.

OC: hm.

MVel: něco co o tom zásadně ovlivnilo vlastně tohle století (.) nebo i minulý vlastně je obalová technika. to že vlastně pijeme vodu z francie která tady je za za den jako dovezená nebo islandu a nebo že (.) nebo džusy jako z kuby a je díky je díky jako třeba fenomenálnímu vynálezu jménem tetrapak. a to jsou věci který někdo musel vynale- vynalízt prostě papír s hliníkovou fólií prostě která se nějak zformuje a do který se zabalí jako věc a obletí jako planetu a donese tu potravinu do (.) do nějakýho místa kde může zachránit život a nebo někomu zpříjemní život.

OC: přesně tak a nebo naopak vezme někomu život třeba vlastně ta doprava protože třeba ten kamio- kamioňák třeba zemře po cestě, žejo.

MVel: no přesně tak.

((smích publika))

OC: ty jsi se teda stal (.) řekněme (.) když to teda hodně zjednoduším zaměstnancem firmy lasvit která se zabývá která se zabývá světlem to už je (.) to už je zřejmý z toho názvu. v jaký části světa nejčastějč teďka v současný době se uplatňují vlastně vaše výrobky? vaše dizajnový ((míněno designový)) sví- svítidla jestli to můžu takhle říct. jsou to svítidla?

MVel: ee jsou to svítidla a instalace musím říct že lasvit je to takovej jako fenomén posledních pěti let ten v tý o- v český jako oblasti

OC: =takže je to česká firma

MVel: je to česká firma (.) e nutno dodat protože vznikla ta (.) ta firma vznikla v největší jako depresi českýho průmyslu kdy se zavíraly jedna sklárna za druhou.

OC: hm

MVel: zkrachovaly takový firmy jako byl krystaleks ((míněno Crystalex))) a podobně a najednou se objevil chlapík jménem leo

leon jakemič a rozhodl se (.) to je taky teda a čech a ač to ač ač ač

OC: =byť se to nezdá nezdá se to

MVel: byť to nezní a je to prostě (.) je vo rok starší než já a rozhodl se rozhodl se postavit prostě firmu která bude jako vyrábět sklo a distribuovat ho do celého světa a a a je to založený vlastně na světelných instalacích který jsou hodně náročný (.) zaměstnává to v podstatě tři sta, tři sta padesát lidí jako po celém světě (.) lasvit. a a největší procento jich je samozřejmě v čechách a vlastně vlastní svoji huť a svoje spřátelený výrobný (.) manufaktury, který (.) kde se to vyrábí.

OC: a ty jsou teda vesměs v čechách teda jo?

MVel: v čechách ačkoli vlastně to má fabriku v polsku a v číně jako na ocel, takže na na železo zpracování kovu.

OC: kam nejčastěji tyhle ty instalace míří? protože třeba by mě zajímalo (.) voni jsou poměrně rozsáhlý na to se můžeme podívat tady ((promítá fotografie)).

MVel: tyhle ty instalace jsou samozřejmě jak je vidět to jsou největší jako bál rúmy na světě (.) většinou v asii (.) a ty ty šlahouny skleněný vlastně navrhují naši inhaus dyzajněři ((míněno in-house designěři)) jako hlavním z nich je jítka kamecová a katarína fulínová jako vlastně moje spolužačky z umprumky. jsou to vlastně lidi vlastně mého věku všechno naši zaměstnanci a já já vlastně je jako vlastně mám můj za úkol je skautovat (.) nebo vlastně nějak jako vychytávat ty talenty na na školách a po světě a spolupracovat s nima. mino jiné spolupracujeme prostě s úžasnejma dyzajněrama ((míněno designěrama)) po celém světě, ale ty instalace samozřejmě (.) jsou tam proto protože normálně by to byl jako vlastně tenisovej (.) tak to byla tenisová hala bez vlastně nějaký jako pointy, no a a ty klienti potřebujou něco co vlastně jim ten prostor (.) to jsou něco co vlastně hodně dekorativní věci.

OC: hm

MVel: pak nevím, jestli jsi vybral něco takovýho jako vlastně čistšího. třeba z díla nenda což je úžasnej japonskej dyzajnér ((míněno designér)), nebo rasla barova((míněno Russella Barrowa)) se kterým vyrábíme skleněný panely. tohleto jsou třeba klasický lustry který který rasl((míněno Russell)) dělá. tohle možná zastav, to je dubajský metro ((ukazuje na fotografii)). tohle vlastně rasl ((míněno Russell)) dostal jako zadání od šejka ee podmořský svět

OC: hm

MVel: a přišel vlastně s návrhem kde byly vlastně čtverce ze kterých jako visely nějaký věci a našim jako cílem je jako i s tím klientem komunikovat a trochu ho jako ovlivňovat a pak navrhovat ty věci (.) samozřejmě v rámci jako kontextu. dyž dyž mu dyzajnéri((míněno designéri)) vlastně si sním sedli a s šéfem .a řekli mu že (.) ať se nezlobí, ale že vlastně v podmořským světě žádný čtverce jako nejsou moc.

OC: hm

MVel: nebo ty nebo tvary se nevyskytnou, tak on řekl chcete tím říct že mám (.) že se mýlím a že nemám pravdu? a teď člověk musí vlastně jako asi (.) a ty dyzajnéri (míněno designéri)) popocitujou během pěti vteřin se jim promítne celý život protože můžou můžou přijít vo zakázku za spoustu jako peněz (.) a musí vlastně reagovat. a jsou tam vod toho, kdy prostě kreslej jako ten tvar před nim (.) a a vizualizujou a ve finále (.) ve finále šejk řekl že vlastně se mu to líbí a že s tím souhlasí že má (.) že dyzajnéri ((míněno designéri)) maj pravdu a vlastně to schválil. a nikdo nebyl popraven. v současný době pracujeme na neuvěřitelnejch projektech třeba pro zaho hadit nebo jako konzultujeme s normanem fostrem s hercogem de meuronem ((míněno Norman Foster a Herzog & de Meuron]] jako s úžasnejma architektama po celým světě a snažíme se vyplnit jako jejich sny pomocí jako českých (.) českých nouhau ((míněno know-how)).

OC: hm, a co je takovej ten startér kdy se vo těch výsledcích týdletý společnosti začne to jako všeobecně vědět (.) že že se dostane člověk jako ke spolupráci s těmadle lidma?

MVel: to jsou vlastně reference. to se to co tady jako je za náma, tak ty lidi si to řeknou a pak samozřejmě dobrý kontakty, a perfektní (.) žejo kreativní ředitel a <ne to se samozřejmě> hlavně je to vo šéfovi kterej (.) vo šéfovi zakladateli.

OC: hm, hm

MVel: máme kanceláře po celým světě paříž hong kong šanghaj los endžls njú jork, moskva

OC: =trošku mi tam chybí bratislava v tom výčtu [ale snad se to podaří napravit]

MVel: [((smích)) snad se to podaří napravit]

OC: každopádně mě zajímá teď v tuhleto chvíli kdy jsi tak trochu (.) zmínil vlastně, čím se zabýváš v tý ve společnosti, jestli ti zbývá vůbec čas na nějakou tvoji vlastní tvorbu?

MVel: pokouším se o to (.) a moc moc to jako nejde skloubit v poslední době, ale (.) ale samozřejmě navrhuju. na dizajn bloku ((míněno Design Bloku)) jsem měl nějaký korianový stoly furt něco vyrábím, teď za tejdén v paříži bude mít premiéru jedna moje skříň kterou jsem navrhoval pro proces.

OC: hm

MVel: a (.) a

OC: to je skříň která je určená na co?

MVel: vlastně na všechno je to taková změt já ji tady mám někde možná na telefonu. je to taková změt jako různěch skříní a šuplíků vlastně v jednom. takovej jako dale- taková koláž vlastně skříní jako kdyby si jako kdybys přišel vlastně někam do ikey nebo do nákýho nebo do nějakýho obchodu s dizajnem ((míněno designu)) a

(.) a líbila se ti vlastně deset skříní a nemohl ses rozhodnout.
tak vlastně vezmeš vod každý něco a a dáš to dohromady.

OC: hm

MVel máš v podstatě jednu velkou velkou koláž ze všeho.

OC: ze všech těch ikejových skříní.

MVel: ze všech ikeovejch skříní třeba.

OC: je vůbec tvoje ambice dostat se třeba do výběru dyzajnéřů
((míněno designérů)) pro ikeu která potom samozřejmě by prodávala
takovoudle skříň po celým světě?

MVel: jo to je největší výzva. to je (.) to jsou věci který se
vyráběj v milionovejch sériích a člověk musí opravdu řešit jako
taj (.) tam je ta jako ekonomičnost tý výroby (.) jako
nejdůležitější (.) jako aspekt.

OC: no. to je pravda, tam je vlastně (.) tam se říká v tom jejich
katalogu že se začíná vlastně vod prodejní ceny žejo, vod toho
štítku a do toho se dyzajnéř ((míněno designér)) musí vejít. navíc
máš vizuál ideální pro takovou tu fotku toho šťastnýho dyzajnéřa
((míněno designéra)) <ktorej vždycky tam tak nějak jako u toho (.)
u toho vlastně jako je a referuje.> pojďme teďka ještě letem
světem vlastně na to čím jsi vlastně ty sám jako začal, a čím jsi
se řekněme jako vlastně dostal do takovýho širšího povědomí.
(promítá fotografii)

MVel: to je kelímek od kokakoly ((míněno Coca-Coly)).

OC: ano to je uříznutá pet pet lahev žejo?

MVel: ano. to je takovej jako (.) pro mě docela (.) já (.) já se
snažím ty věci jako občas dotahovat a tady jsem vlastně uříznul tu
pet lahev tý kokakoly ((míněno Coca-Coly)). a napadlo mě v roce já
nevím devadesát osum (.) devět, tak před patnácti lety skoro nebo
deseti. vlastně si to patentovat (.) ten tvar. a čekal jsem jako,
co se stane, no přišel jsem na úřad průmyslového vlastnictví, oni
si nevšimli, že to je od koly a dali mi patent (.)

((smích publika))

MVel: a takže já to vlastním ten tvar.

OC: aha. nabídnuls to třeba kokakole ((míněno Coca-Cole)), že bys jim to prodal?

((smích publika))

MVel: kokakole ((míněno Coca-Cole)) jsem (.) ona si toho všimla trošku dřív a řek-

OC: =než ten patentovej úřad?

MVel: čeští (.) čeští právníci řekli že bych měl zaplatit pět tisíc dolarů pokuty za každěj prodanej kus a

((smích publika))

OC: aha. čím se to teda stalo (.)

MVel: [s čím jsem s čím jsem nesouhlasil teda]

OC: [jako strašně výhodným teda]

MVel: nicméně centrála v atlantě nám ve stejnou dobu poslala poptávku po asi tisíci kusech že že je chce od nás koupit tak my jsme se zeptali jako atlanty, atlanto (.)

OC: =já si to dovedu představit ten telemost praha atlanta

((smích publika))

MVel: atlanto jak to teda je? tady praha (.) praha tvrdí, že máme platit pokutu a vy si to chcete jako v centrále koupit, tak jak to je? a voni řekli jako tak vykašlete se na český právníky, a my to chceme koupit tak jsem (.)

OC: =i když by to byl geniální způsob jak vás teda vyřídit

MVel: =<no to byl>

OC: protože voni by si koupili vlastně ty kelímky ze kterejch vy byste museli zaplatit vlastně tu pokutu a tím by vás úplně položili žejo?

MVel: <přesně tak no> já možná že to byl záměr, nicméně to tak jako asi proběhlo a možná tam šlo i vo název. já jsem ten název trošku jakoby změnil potom protože jsem si uvědomil že jsem udělal chybu jako v názvu kde jsem si, kde jsem to nazval stejně jako jejich trejdmark ((míněno trademark)). takže já jsem to vlastně

OC: =jako tys to nazval jako koka kola((míněno Coca-cola)) teda?

MVel: jako kouk ((míněno Coke))

OC: jo kouk ((míněno Coke)), aha

MVel: kouk kap ((míněno Coke cup))

OC: a jaks to teda změnil teda?

MVel: kolakap ((míněno Cola cup))

OC: kolakap ((míněno Cola cup))

((smích publika))

MVel: radikální změna

OC: no ne, to už je (.) je to radikální změna jsem rád že

MVel: [vo tom je dyzajn ((míněno design)) ale] ale protože kolu ((míněno Colu)) může dělat každej žejo, kouk ne.

OC: [jsem rád že to prošlo vo tom je dyzajn ((míněno design))] pak je tady další (.) další věc. to je ten samej kelímeček kterej má ovšem zlatej proužek. to mě zajímá. to je taková nějaká jako řekněme aristokratická série tohle?

MVel: no no no no. to je taková ta parafráze na (.) určitě to znáte ty ty skleničky s tím zlatým proužkem který se pořád prodávaj. takže to je já nevím, jestli tam máš ještě tu verzi s cibulákem? možná ne, ale. jo jo jo tak tady vlastně to je jako

míněný že doslova jako ten konzum se stal vlastně klasikou jo. to
(.) ten (.) ten ornament tam není jen tak. mělo by to bejt vlastně
nějak z toho doufám patrný, že že vlastně se ta ta věc kterou už
pijeme dvacet let jako oficiálně od revoluce (.) tady možná budu
jako to bude působit jako absurdně ale naše (.) moje generace jako
dělala revoluci v roce osmdesát devět nebo ne dělala, ale stála
na těch náměstích a zvonila klíčkama protože jsme chtěli pít tu
kokakolu ((míněno Coca-Colu)). to je důležitý říct. a a jako a je
to

OC: =já teda nevím jak vy tady v praze, já jsem z havířova my jsme
tam kokakolu ((míněno Coca-Colu)). pili před revolucí.

MVel: no ale vy jste ji kupovali v nějakým tuzexu nebo v esu

OC: ne ne ne normálně u nás jako v jednotě.

((smích publika))

MVel: jo? ale to byla to byla to byla jugoslávská nějaká?

OC: ne normální česká i pepsi kola ((míněno Pepsi-Cola)) normální

MVel: no ale ale jako tak neměli ji každéj den, taky, jo, co si
budem povídat.

OC: no jako v obchodě ji měli každéj den. my jsme ji každéj den
nepili teda jo to je pravda.

MVel: no no.

OC: ((promítá fotografii)) tady vidíme ale to jsou pravděpodobně
svíčky, žejo?

MVel: jojo jo to jsou (.)

OC: =((promítá fotografii)) což pokračuje tady v týdletý sérii. to
jsou zase svícny.

MVel: no

OC: tady vidíme že vlastně ten rozteklej vosk dělá takovou pěknou frizúrku.

((smích publika))

MVel: no jo no no

OC: což byl asi záměr žejo?

MVel: jojo to byl záměr jako. záměr je u tohohle je, jo že dyzajn ((míněno design)) stárne jo. že když tak když ten vosk teče tak jako vytváří jo prostě jako to (.) to háro nebo ten jako povrch a zarůstá

OC: hm

MVel: protože jako foťáky, kerý používáme neska nebo mobily za rok jako už nebudou fungovat a ten dy- zatímco dyzajn ((míněno design)) předtím vydržel prostě deset let a a i třeba židle tonet((míněno Thonet)) prostě sto let, tak neska ten dyzajn ((míněno design)) jako vlastně je mrtvá schránka která je jako na nějakou dobu jenom než jsou ty data (.) se nahradí jinejma.

OC: ((promítá fotografii)) tady vidíme že jsi použil vlastně podobnej takovej tedleten cibulákovéj motiv. kde vlastně končí (.) končí řekněme autorskej rukopis a začíná sebe vykrádání?

MVel: ee to je jako u divadla. to dobře znáš ((smích VM + OC + smích publika)) že režiséři používají jako osvědčený triky a nebo nějaký obrazy nebo nebo nebo nebo

OC: =nebo něco co maj prostě rádi.

MVel: nebo něco co maj rádi. a tady to je jako podobný. ono to existuje jako i bílej model, a ten cibulák v podstatě, já jsem ten cibulák potom ještě dal na ty gumáky, a potom úplně absurdně jako na hlavu lenina.

OC: hm

MVel: a na každým jako tom (.) tý věci to vlastně znamená jako něco jinýho. ten lenin je (.) to se jmenuje ornament a zločin a je

to vlastně založený na eseji adolfa lose kterej tuhle esej napsal v třicátých letech a byla vo tom (.) jako byla vlastně vo (.) psaná proti ornamentu protože ornament všecko zdražoval ve svý době v tý době tehdy kdy on to napsal. na tom leninovi jako to mělo znamenat to že vlastně ta ty ty ten jako ty díváš se na tu hlavu. a zapomeneš na toho člověka kterej vymyslel komunismus v uvozovkách.

OC: ještě s kamarády.

MVel: s kama- eště s kamarády a hlásal ho po drátovým vysílání rozhlasovém a (.) ale nicméně jo on je symbol jako pro někoho a najedou když tam je (.) vidíte ten ornament tak ty lidi jako zapomenou na toho lenina a začnou se jako fascinovat ten dekor a a a ten dyzajn ((míněno design)) je to samý jako, ten je dyzajn (.)míněno design)) je povrchní. je to záležitost velmi často protože my si kup- všichni kupujeme trička, protože je na nich něco napsanýho nebo nebo maj nějakej rastr a nebo a nebo si kupujeme prostě věci na kterých (.) který (.) na jejich povrchu je něco jako vlastně zaznamenanýho a nevnímáme to co je jako za tím.

OC: ještě zajímavá vlastně otázka která tak trochu kopíruje logiku tý předchozí a sice kde vlastně je ten (.) je ten rukopis a kde se to vyvíjí pak dál. tak je taky moment kdy vlastně se z těch věcí stává určitej snobismus?

MVel: to je dobrá otázka. historie dyzajnu ((míněno designu)) je historie snobismu nebo nebo historie dekorativního umění v do (.) do nějakýho do začátku prostě nebo začátku průmyslový revoluce. protože když se podíváš do uměleckoprůmyslovýho muzea, nenajdeš nic jinýho než pomalovaný almary. truhly vlastně ozdobený dýky, hodinky. všechno si to vlastně objednávala šlechta a církev prostě aby ukázala se jako když přijde někdo (.) návštěva z z jako když přijdou sforsovi k k k

OC: =ke kapuletům.

((smích publika))

MVelV: <třeba> tak aby prostě aby aby se prostě ukázali že maj
novej gobelín a že maj jakoby (.) že ty paláce překypují, že maj
nejlepší sochu vod leonarda poslední aaaa portrét vod prostě
rafaela. a vlastně neska v těch muzeích jako najdeš (.) jako
nenajdete tam jako normální židli jako z renesance na který seděla
chudina, nenajdete tam normální lavice normální normální věci, ty
se daj najít pod zemí zakopaný po katastrofách vykopaj se normální
nádoby, který používali lidi a a vlastně ta historie jako v
podstatě je historie ornamentu. to (.) tam kde nebyl ornament, tak
to se nedochovalo protože to nebyl důvod jako ochraňovat.

OC: prosím tě další důležitou tvojí zálibou, kterou bysme měli
zmínit, a možná se vo ní tolik neví, je bedminton a

MVel: =jo vo tom se možná tolik neví to je pravda.

OC: <vo tom se možná tolik neví> řekni mi jakým způsobem vůbec ty
se v rámci bedmintnu vlastně jako nějak realizuješ. je čistě jenom
jako rekreační hráč, nebo seš dokonce nějak závodně organizovanej?

MVel: závodně organizovanej nejsem. a já jsem teď jako měl půl
roku pauzu protože jsem si jsem si <jsem si zvrtnul kotník.>

OC: <na bedmintonu?>

MVel: no no teda ne zvrtnul ale nějak jako pohmo- po pochroumal.
takže jsem půl roku nehrál, ale hraju to podobně jako i čong vej
možná ho pustíš nebo?

OC: no ne tak jestli jestli jestli bysme se na to mohli podívat?
mě by zajímalo jestli pro nás jako pro takový diváky kteří moc
tomu nerozumí by si vokomentoval část tohodletého zápasu?

((smích publika))

MVel: takže

OC: =a třeba vyzdvihnul nějaký zajímavý momenty, jo?

MVel: tak tohle je podání jo a aaaa a teď si to jako přehazujou
přes síť.

((smích publika))

OC: jasně takže tam jde vo to aby ten vlastně košíček nespádl na zem jo?

MVel: no a vono se (.) vidíš to von furt padá ne a nespádnout.

OC: a teď spadl teda jo

MVel: a teď spadl teda i i s (.) a takhle (.) takhle jsem si zvrtnul ten kotník.

OC: jo. jasně při tom pádu teda na břicho jo?

MVel: ne já jsem upadl na záda teda.

OC: jojo no každopádně

MVel: =ale je to je (.) to vlastně nejrychlejší sport vlastně jo je to rychlejší než skvoš ((míněno squash)).

OC: a je to rychlejší než hokej?

MVel: a je to rychlejší než hokej, protože ten jsem nikdy nehrál tak myslím, že jo

((smích publika))

OC: [je to teda nejrychlejší sport podle tebe]

MVel: [je to (.) je to rozhodně rychlejší]

OC: dobře. no a jak často hraješ bedminton?

MVel: no teď se to pokouším jako jednou týdně a dneska jdu hrát jako ve čtyři.

OC: jo s kým jdeš hrát?

MVel: se zdeňkem.

OC: jo. <dobře to já jsem myslel že třeba jdeš s nějakým dyzajnérem ((míněno designérem)) nebo tak tak>

MVel: nenene

OC: se zdeňkem samozřejmě jít můžeš, ale to nás tady úplně nezajímá. ale pojďme se teda teďka pojďme teda se teďka ještě zaobírat tím co je dneska aktuální. dneska začíná první vůbec veřejná prezidentská volba. kdo z těch kandidátů je pro tebe vlastně nejhorší možná (.) nejhorší možná varianta. abych se tě neptal na to koho by sis přál. ale koho by sis vopravdu nepřál.

MVel: jo. no asi, asi

OC: =a nemusí bejt jeden.

MVel: možná miloš zeman s přemyslem sobotkou.

OC: jo?

MVel: no.

OC: radši bys pani bobošíkovou třeba?

MVel: jo. to bobo, ježiš na tu jsme zapomněl.

((smích publika))

MVel: tak ta samo tak tak pardon tak pani bobošíková samozřejmě. eee je tam ještě je tam je tam ještě někdo takovej? myslím že pani bobošíková je stoprocentně no ta je ta je schopná kandidovat za kohokoliv a jako s podporou kohokoliv takže jako pani bobošíková je jako na prvním místě koho bych nechtěl.

OC: teď si představ že by pani bobošíková vod tebe chtěla udělat nějakou instalaci jak bys na to reagoval? přecejenom by třeba vona byla vochočná žejo voni vyráběj s manželem nějaký ty püllitry

MVel: =to jsou právě zajímavý situace kde ke kterejm nebo bohužel ne tak zajímavý, ale situace se kterejma se dyzajnéri ((míněno designéri)) jako setkávaj no že vlastně

OC: právě a teďka co s tím a co s tím třeba ty?

MVel: jako člověk to musí vyřešit, protože někdy jako nenavrhuješ přímo vlastně pro paní bobošíkovou ale vlastně tak trošku jo pro její firmu a já myslím že tam se to jakoby může jakoby nějak jakoby rozdělovat jo. že si můžeme vybírat jako, nebo respektive si nikdy dyzajněři ((míněno designěři)) jako (.) vem si že je nějaký malej dyzajnér ((míněno designér)) netuší co je za touhle jako lahvi schovanýho. a mně se stalo že jako student jsem navrhoval nějakou minerálku, pak jsem jel jako na jednání do takovýho jako zvláštního jako zámečku uprostřed takových paneláků takhle se zeleným pruhem a za dva měsíce před tím barákem zavraždili kmotra mrázka jo. a a ten barák patřil prostě chlapíkům který vlastnili nějakou minerálku a chtěli prostě návrh já já jsem to netušil jako pro koho pracuju jo. takže je to jako jako bizarní někdy že člověk navrhuje vlastně jako (.) možná možná filip starks jako tvrdil že si nechává (.) jako že že rád spolupracuje jako s lidma který mu udělaj audit svojí firmy aby nespolupracoval jako nějakýma gengstrama (.) ale ale já myslím že to je jako těžko uhlídat a jestli to vůbec vlastně jde jo. jestli ve finále ten produkt nedá práci tisícům lidí a ve finále jako jestli to je jako špatně jo nebo dobře no.

OC: no ty jsi řek že je třeba si to rozhodnout, je těžký to uhlídat, tak teďka si vezměme vopravdu konkrétní situaci paní bobošíková si chce nechat udělat lustr.

MVel: tak pro paní bobošovou (.) bobošíkovou bych já osobně jako kdyby za mnou přišla vona tak bych jí ho nenavrhnul a

OC: =jo a co bys jí řek jako? prosím vás vy se mi nelíbíte.

MVel: ne tak to ono se to říká jako třeba že máš chřipku.

OC: jo takhle

((smích publika))

MVel: no

OC: a vona řekne nevadí já počkám až budete zdravej

MVel: no já se to je to se tak jako dělá a ty řekneš já asi nikdy nebudu zdravej.

OC: tak vona ti řekne a tak

MVel: a oni to ty lidi a voni to ty lidi potom pochopěj

OC: jo?

MVel: a takhle bych to vlastně nenavrhoval ani pro marka dalíka třeba a jako pro koho ještě? no pro jako vlastně jako (.) ale pak třeba pak tě osloví nějaký kluk sympatickej z jeho agentury a řekne aby jsi pracoval na nějakým jako úkolu a to on ti dá vizitku máš tam napsaný něj dyl taková ta jeho komunikejšn nebo co to měl takovou jako. a já jsem řekl ježíš tak s váma se ani jako prostě nebudu bavit a von jako byl překvapenej já jsem řekl jako no tak jako

OC: =vy jste skvělejš ale vyměňte si šéfa

MVel: no ale ale to se to se ti stane. a pak se ti to (.) pak to třeba neuhlídáš a nebo a nebo prostě i pracuješ vlastně třeba i pro firmy velký jako nadnárodní který jako nevíš jako jestli kde kde kde kde se to jako jako ta kůže jako jestli ty zvířata jako jsou pěstovaný jako kvalitně. ale cílem dizajnéra ((míněno designéra)) je samozřejmě se o tyhle jako informace jako se zajímat, ale opravdu jako z očí do očí. když tě osloví takový lidi tak se jako snažím nebo respektive ne snažím ale já to dělám takhle takhle že jako pro ně nepracuju a co a pár nabídek jsem jako vlastně už měl takovejch podobnejch.

OC: máš takovou chři- chřípečkus měl drobnou

MVel: no

OC: prosím tě dověděl jsi se že třeba někdo (.) nějaký z tvých objektů má někdo že tě to tak jako překvapilo ať už v pozitivním nebo v negativním?

MVel: jo občas jako to občas vidím někde. mně na ten fejsbuk teda lidi občas posílaj jako nějaký bizarní kompozice třeba toho tý

hlavy s tou svíčkou zapíchlou a po tom se roztýká červeněj vosk a nějakějch jako ještě to leží na nějakějch jako zvláštních jako místech tak jako občas takhle jako člověk sleduje, ale já to nějak jako nemapuju a abych (.) vím že se to (.) protože voni to lidi dávaj topolánek tu hlavu měl v ruce třeba, mu to dali když se mu narodil syn tak mu tak mu předseda senátu dal jako useklou hlavu vode mě. to mi přišlo jako zvláštní dárek

((smích publika))

MVel: když se ti (.) a jako vlastně uřízlou hlavu malého dítěte když se ti narodí syn tak

((smích publika))

MVel: ale možná se to tak jako mezi kmotrama dělá, žejo

((smích publika))

MVel: a ale a pak jako já nevím někdo koupil myslím že obamovi k delegaci a gotierovi a alfred fark si třeba vobjednal jeden pár zrovna těch botů, když jsem byl ještě student tak jsem mu to tam vezl do paříže. to bylo dobrý. a tak jako občas se něco jako takhle přihodí.

OC: vobčas se něco urodí.

MVel: nonono

OC: maxim velčovský!

Transkript č. 16

NÁZEV POŘADU: Hydepark Civilizace³³

DATUM VYSÍLÁNÍ: 16. 11. 2013

KANÁL: ČT24

STOPÁŽ: 55 min. 34 s

ÚČASTNÍCI:

DS: = Daniel Stach, moderátor;

HI = Helena Illnerová, fyzioložka, biochemička, bývalá předsedkyně Akademie věd České republiky;

V REPORTÁŽÍCH:

JZ = Jaroslav Zoula, redaktor, Česká televize;

LK = Lucie Kubínová, ředitelka Fyziologického ústavu AV ČR;

AS = Alena Sumová, vedoucí Oddělení neurohumorální regulace;

VP = Václav Pačes, bývalý předseda AV ČR;

RZ = Rudolf Zahradník, bývalý předseda AV ČR;

JD = Jiří Drahoš, předseda AV ČR;

DS: nauka o hodinách v nás. to je chronobiologie. jak správně nastavit svůj vnitřní čas? a jak si ho pak hlídat? co všechno ovlivňuje v našem těle světlo? umíme ho vůbec správně využít? i na to odpoví profesorka helena illnerová. fyzioložka a biochemička, která vedla akademii věd. vítejte ve světě vědy a otázek současné společnosti. začíná hajdpark ((míněno Hydepark)) civilizace.

((znělka))

³³ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10441294653-hyde-park-civilizace/213411058091116-helena-illnerova>.

DS: paní profesorko, přeji hezký večer.

HI: já vám taky přeji hezký večer a všem divákům taky.

DS: ti už vám poslali spoustu otázek. další můžete poslat během celého vysílání, všechny kontakty najdete na věvové tečka hajdpark civilizace tečka cé zet. ((míněno www.hydeparkcivilizace.cz)) záleží na vás, jestli si potom pro poslání své otázky vyberete web, fejsbuk, ((míněno Facebook)) esemesku, tvitr, ((míněno Twitter)) nebo třeba gúglplus ((míněno Google+)). my vás nejenom ve vašich otázkách ale především v odpovědích paní profesorky vezmeme do světa našich hodin.

((začátek předtočené reportáže))

R-JZ: nekonečný nekompromisní a nevyhnutelný koloběh dne a noci. ať už sluncem zalitá nebo zcela potemnělá země je domovem pro sedm miliard lidí a jejich životy ovládá světlo víc než by si nejspíš byli i dosud ochotni připustit. práce na směny nebo změny časových pásem destabilizují vnitřní hodiny každého člověka. že se tak děje už nějakou dobu vědci ví. teď postupně zjišťují proč.

R-JZ: biologie se díky razantnímu pokroku v minulém století výrazně posunula od pouhého popisování přírodních jevů k jejich vysvětlování. a svůj dílek do skládačky poznání přidali i tady ve fyziologickém ústavu akademie věd.

R-JZ: a v něm stále běží projekty které vychází nebo navazují na prvotní výzkum profesorky heleny illnerové. ta se se svými spolupracovníky založila takzvanou českou školu chronobiologie. vědy která v současnosti stále víc ukazuje jak je dění uvnitř lidského těla závislé na přísunu světla.

R-LK: v těch samých začátcích kdy začínala paní profesorka illnerová, nebylo tak úplně jasně známo, že tato oblast je tak důležitá pro studium zdraví a nemocí.

R-AS: ten obor vlastně zaznamenal v poslední době obrovského rozmachu, protože se ukazuje, že ta časová organizace fyziologických dějů v našem těle je strašně důležitá.

R-JZ: všechno s trochou potřebné náhody začalo u potkanů. a na nich stojí i současný výzkum.

R-AS: chceme vědět, jak jsou regulovány procesy, které probíhají na úrovni buněk které tvoří ty centrální hodiny v mozku a tady se už můžeme dívat díky objevům v poslední době přímo na podstatu vzniku toho rytmického signálu. můžeme se dívat na to jak jsou spínány geny.

R-JZ: stále víc se totiž ukazuje že evoluce a metabolismus člověka se jen postupně, pokud vůbec přizpůsobuje rychlým změnám v lidském chování.

R-LK: hodiny nemáme jenom v těle ale jsou (.) existují vlastně i v jednoslovných buňkách a i to je velmi důležité sledovat je neblahé, když zde dojde k nějakým poruchám potom a to již může souviset s různými onemocněními.

R-JZ: tedy hlavně těmi takzvaně civilizačními. které nepravidelné vstávání nebo délka spánku, jak se stále víc ukazuje, vyvolávají. co ale změny které přichází dvakrát do roka. tedy přechody na letní a zimní čas?

R-AS: ty výsledky její práce jasně ukázaly, že alespoň u té skupiny dobrovolníků kterou zkoumala e došlo e k poměrně rychlé resynchronizaci tedy přenastavení tech hodin, pokud tedy došlo ke změně na letní čas.

R-JZ: jenže nic obvykle nebývá jednoznačné. dobrovolníci byli mladí a zdraví lidé tedy papírově nejsilnější část populace, pokud ale někdo může spor kolem letního a zimního času rozsoudit, jsou to právě vědci z oboru chronobiologie. a jejich data a studie. současná uspěchaná společnost se dobrovolně nechala sevřít do svěrací kazajky z termínů, limitů a dodacích lhůt. v těle každého člověka ale běží pradávný rytmus, který se přizpůsobuje jen zvolna. bez kterých hodin by se lidé obešli snadněji? svých vlastních biologických, nebo těch které ženou za dalšími povinnostmi? jaroslav zoula, česká televize.

((konec předtočené reportáže))

DS: paní profesorko všechno začalo s tou trochou náhody. jaký je ten příběh pootevřených dveří?

HI: no ten příběh pootevřených dveří já už jsem vyprávěla mnohokrát. ale já bych si jenom dovolila jednu jedinou větu. a to ten začátek že ta chronobiologie je nauka o biologických hodinách nebo o vnitřním času v nás. to bychom to tak zúžili. to je tady vidět nepokora člověka. protože samozřejmě to se týká všeho živého na zeměkouli. všechny živé organismy ba i bakterie, jednobuněčné řasy a tak dále mají v sobě biologické hodiny a nejen jedny ale třeba vícery. ale teď to jenom takový (.) aby to nebylo že to je jenom naše lidská záležitost ani náhodou, ano.

DS: a myslíte si že to je (.) to srovnání těchto dvou je naprosto přesné? no jaký je ten rozdíl (.) samozřejmě člověk a bakterie je něco úplně jiného, ale jak to funguje?

HI: =no ve skutečnosti máte jistě pravdu že zas tak velký rozdíl není, protože ten mechanismus, takové ty základní kameny a ty zpětné vazby jak vzniká vlastně ten dvacetištyřhodinový rytmus tak to pochopitelně je zhruba stejné, až na to že ty kameny jsou trošičku třeba jiné. budou to jiné geny, jiné geny třeba budu u té jednobuněčné řasy, jiné geny budou u zelené rostliny, jiné geny budou třeba u savců a potažmo teda samozřejmě u člověka tam to bude stejné. ale teď vy jste se ptal na tu otázku toho primárního objevu

DS: =ano

HI: ale ono primární, ono to bylo že jsem tehdy začínala studovat vývoj rytmu nebo vůbec vývoj hormonu melatoninu a to se samozřejmě dělá na pokusných zvířatech. rozhodně ne na člověku. dělala jsem to tehdy na malých potkanech a tam byla velice zajímavá otázka v okamžiku, kdy otevřou oči zda to světlo nějakým způsobem ten rytmus pozmění a když jsem chodívala v noci do zvěřince tak samozřejmě v tom zvěřinci musela být tma a tehdy se vo tom světle ale příliš ještě nevědělo, chodívala jsem tam s červenou žárovkou, kterou jsem si jednou zapoměla (.) červené světlo a v tom okamžiku jsem si nechala pootevřené dveře na chodbu a najednou ty hodnoty, které jsem dostali byly během pěti minut úplně jiné než

ty hodnoty které jsem dostává- dostávali předtím, já jsem tomu nechtěla věřit že to může být těch pět minut světla, takže jsem to opakovala opakovala. ono to nebylo pět minut světla, pak jsme zjistili že minuta světla, ono by i půl minuty světla stačilo. to je něco úžasného. já jsem tehdy vůbec netušila že existuje něco jako biologické hodiny vůbec jsme se vo tom ve škole neučili a bodejť bychom se učili když já jsem končila přírodovědeckou fakultu v roce devatenáctset šedesát jedna. já už jsem poměrně velice stará paní a v tom roce devatencet šedesát jedna k nám nic takového nedorazilo protože devatenáct šedesát bylo takové první velikánské symposium v kold spring harbru ((míněno Cold Spring Harboru)) na long ajlendu ((míněno Long Islandu)) u nů jorku ((míněno New Yorku)) a tam poprvé bylo řečeno že jsou vnitřní biologické hodiny. taky to sympóziem se jmenovalo z bajolodžikl klok. ((míněno The Biological Clock)) takže pro mě to že najednou světlo by mohlo nastavit nějak vnitřní čas vo kterém jsem taky absolutně nic nevěděla, to bylo obrovské překvapení.

DS: a tento objev se datuje do roku devatenáct sedumdesát?

HI: no to je todle ano. to že jsem zjistila u toho e hormonu melatoninu. lépe řečeno spíš u toho, u té látky z které ten hormon melatonin vzniká, já jsem ten melatonin měřit tehdy neuměla to eště na to nebyla vyvo- vyvinutá žádná esej, žádná zkouška. ale měřila jsem jako látku z které ten hormon melatonin vzniká, teda prekursor toho melatoninu, ten se jmenuje serotonin a a zjistila jsem, že ten serotonin, který normálně v noci je velice nízký, protože se právě z něho tvoří ten melatonin a ten leze nahoru tak jsem zjistila že najednou ten nízký serotonin po tom osvětlení šups a do deseti minut byl tak vysoký jako ve dne. a znova myslela jsem samozřejmě spojovala jsem to s tím teplem e s tím světlem, ale trvalo mi to asi tak pět šest sedum let než jsem se dopracovala k tomu že jsem vlastně si posunula hodiny tomu zvířeti do podoby, kdy se ten melatonin eště netvoří a samozřejmě kdy ten serotonin je teda eště už ještě vysoký, takže protože minutou světla můžete posunout nebo nastavit hodiny to se mně zdálo tehdy naprosto fantastické.

DS: to přesvědčení zůstalo do dneška?

HI: ee ano, protože já si myslím, že je to absolutně fascinující věda.

DS: pojďme si udělat jasno v pojmech, co jsou biologické hodiny?

HI: ano tak ehm není to tak není to tak jednoduchý pojem protože předpokládalo se že náš vnitřní čas, který běží cyklicky, to znamená jednou za dvacet čtyry hodin se vždycky nějaká funkce dostane do té samé hodnoty (.) za zhruba dvacet čtyry hodin a představme si, že ty rytmy jako denní že jsou to takové rytmy, které všichni běžně známe, rytmus spánku a bdění, rytmus v tělesné teplotě, kdy máme nejvyšší teplotu někdy mezi čtvrtou šestou odpoledne, nejnižší jí máme někdy okolo třetí hodiny ráno a desítky dalších rytmů ať už v hormonech, nebo rytmy třeba v tom jak vypadá složení naší moči naší krve, a nebo v tom zapínání a vypínání genu o kterém tady hezky mluvila paní doktorka sumová takže tydlenty rytmy jsou řízeny někde v organismu biologickými hodinami (.) vnitřními biologickými hodinami. proč se tadle domněnka padla? protože ty rytmy existují i když ten organismus a tedy potažmo člověk je v naprosto neperiodickém prostředí. kdybyste žil ve stálé tmě, pořád přijímal pravidelně jídlo třeba každé dvě hodiny. leh si a ležel jako prkno a tak dále. pořád ve vás ty rytmy budou fungovat. pořád jednou za dvacet čtyry hodin třeba budete mít vysoký melatonin a jednou za dvacet čtyry hodin třeba budete chtít spát a tak dále. ty rytmy jsou vnitřní. když jsou vnitřní, tak se hledal generátor, generátor té vnitřní rytmicity, strašně dlouho se hledal a v roce devatenáct sedumdesát dva ten generátor té vnitřní rytmicity byl nalezen a byl nalezen v takových dvou maličkých shlucích nervových buněk v mozku v moz- v části mozku zvané hypotalamus a protože ty dva shluky ležely blízko místa kde se křížily optické nervy ee my tomu křížení říkáme optické chiasma tak se ty dva shluky pojmenovaly suprachiasmatická jádra, čili se řeklo fajn, my máme biologické hodiny v mozku, tím to je. ale ono je to daleko složitější.

DS: ale ty biologické jako takové, to co je právě v hypotalamu je tvořeno strašně malým počtem buněk?

HI: to máte naprosto pravdu, e protože jde o desetitisíce buněk a ten mozek má miliardy buněk a to mě vždycky strašně překvapovalo

jak může být takový jako velicí činitel a takle maličký a celé tělo mají pod kontrolou. ono je to ale daleko složitější protože v okamžiku kdy byly nalezeny geny které jsou zodpovědné za tu zhruba dvacetištyřhodinovou rytmicitu a ty byly nazvány hodinové geny a první u savců byl izolován v roce devatenáct devadesát šest, čili to není zas tak dávno, ale samozřejmě pro mladé lidi už je to někdy jako v době napoleona, ale pro mě je to nedávno. tak v tom okamžiku začli lidi zkoumat zda ty hodinové geny taky mohou navodit takovéto rytmické změny v jednotlivých orgánech, které máme v těle na periférii v srdíčku, v plicích, v játrech v ledvinách, co vás napadne třeba ve varlatech. a zjistilo se že vlastně každý orgán je hodinami. tak vznikl strašnej zmatek tak tak jak to je, máme teda ty hodiny v mozku co teda dělaj když každý orgán je hodinami. ale ty hodiny v mozku ty jsou strašně důležité, protože ty hodiny v mozku fungují jako dirigent orchestru. protože hrát na něco umí každý orgán, ale jen ty hodiny v mozku jsou schopné synchronizovat celé tělo k jednomu času a to já vlastně nemluvím zas tak ráda o biologických hodinách. já ráda mluvím o časovém systému organismu. protože já vlastně (.) mně připadá naprosto nepochopitelné že dyž lidi dycky chtěli vědět jak je ten organismus po stránce prostorové, protože v samozřejmě všichni jsme chtěli vědět kde máme uložené srdce nebo ledviny ee nebo třeba dělohu, ale nikdo nechtěl vědět vlastně jak je to časově, co následuje po čem co řídí co, jaké děje navazujou na to, jaké děje navazujou na to (.) na ono. mně totiž se hrozně líbí že vlastně jak mám to množství těch ee genů v našem organismu, říká se teď že je jich dvacet pět tisíc, což zas není tak moc a ty se v zásadě, část se jich třeba zapíná po ránu a jsou aktivní po ránu a část se jich zapne po vobědě a část se jich zapne navečer, část se jich zapíná v noci, my nejsme stejní celých dvacet čtyry hodin, my pořád se měníme, to je hezký, že se měníme, ne?

DS: pojďme se na ten cyklus právě podívat, protože na to se ptá kvído svovboda ((fb)) jaký je přirozený rytmus lidského organismu, kdy během dne je tělo od přírody v útlumu a kdy naopak na vrcholu sil? čím je to dané?

HI: no tak to je hezká otázka, tak samozřejmě asi každý by řekl, že v útlumu jsme v noci. ale my si musíme uvědomit, že to že tu noc nemusíme mít všichni stejnou. protože já- my mluvíme jako v té chronobiologii. my se odvažujeme mluvit o subjektivní noci, protože třeba vy budete ranní typ, nebo já nevím možná že večerní dyž máte takto vysílání, žejo, tak dejme tomu že budete večerní typ že budete třeba že budete (.) budete spát pozdě a budete spát třeba do desíti do rána. nechci vám ubližovat možná že vstáváte dřív, to já nevím.

DS: <většinou ano>

HI: no a někdo. většinou ano a někdo a někdo třeba bude ranní typ, žejo a bude už v šest hodin vzhůru nebo v pět nebo nedej bože ve čtyři žejo. i takoví jsou lidé žejo skřiváci, sovy, všichni to známe, no a já třeba budu mít pravděpodobně svou biologickou půlnoc, kdy jsem v největším útlumu okolo třetí hodiny ranní protože já jsem zcela jistě naprosto průměrný člověk. a to je průměrná biologická noc občana české republiky, okolo třetí hodiny ráno, jo. ale někdo bude mít tu biologickou noc třeba po- tu biologickou půlnoc jako ten prostředek svého spaní a tak dále a minimum své tělesné teploty třeba okolo jedné hodiny ranní dyž to bude skřivánek a někdo třeba to bude mít okolo sedmé osmé hodiny ranní a třeba nikdo ho neuvidí, dyž to bude student na přednáškách před dvanáctou hodinou nebo tak takže. to je velice různé ale v zásadě se samozřejmě lišíme to jak vypadáme během dne, jak vypadáme v noci, jakou máme kdy psychickou způsobilost, jakou máme fyzickou způsobilost. každé člověk má nějak trošku jinak nastavené jako ten vrchol svých schopností a to je hrozně důležité a všichni chápou, že to je důležité u sportovce. prostě dyž sportovec pojede na olympiádu a pojede třeba někam do kórey nebo tak tak budou se všichni snažit ho tak načasovat, aby až tam bude předávat ten výkon, tak aby zrovna byl v optimu svých sil. aby to bylo třeba něk po obědě dyž to má po obědě. nebo třeba navečer, dyž má to optimum navečer. a bohužel nikdo tohle nechápe, jak. že je to taky důležité u lidí když (.) kteří přemýšlí, protože taky jsou takový lidé, kteří přemýšlí, žejo. <a já si vzpomínám jak jsem strašně bojovala s ministerstvem školství a

mládeže dyž posílalo naše mládeže do na tu (.) různou naši mládež na různé olympiády mezinárodní, chemické, fyzikální a tak dále a dalo jim zrovna tolik peněz, aby tam dorazili ten den těsně před tou soutěží a následující den soutěžili. a že to třeba bylo v japonsku nebo v kórejích a že tam třeba byl rozdíl sedm osm hodin a že ty lidi děti se nemohly adaptovat na ten nový čas. a to znamená že vlastně měly soutěžit třeba během své subjektivní noci to nikomu nevadilo.

DS: dá se říct obecně alespoň rámcově, kde je třeba hranice, kdy lidský mozek pracuje vůbec nejrychleji. standardně se říká kolem jedenácté dopoledne, ve tři hodiny odpoledne, pak krátké vzednutí před devátou. platí to, nebo ne?

HI: ee no asi to ale bude skutečně velice individuální. asi to nebude hned po ránu že taky protože (.) speciálně né u těch lidí kteří jsou spíš ty sovy ee tak roz- varovala bych všechny profesory aby dávali třeba písemné testy z matematiky první vyučovací hodinu to rozhodně bych nikdy nedělala, jo a s- dělala bych to trošku později. ale může třeba (.) k takovým útlumům dochází po obědě, ale samozřejmě to spíš protože se lidi najedí a že jim potom spíš než do mozku teče krev do zaživačích ústrojí ale pomůže tady velice intenzivní osvětlení. kdo se intenzivně osvětlí a speciálně bude tam mít trochu modrého světla, tak může být inteligentní i případně po obědě. a potom pochopitelně navečer to může být ještě, ale po večeři už by člověk měl v podstatě sám si tlumit svou aktivitu.

DS: a paní profesorko, souvisí právě s biologickými hodinami, nebo jak vy jste použí- použila ten termín hodinovým systémem lidského organismu i to, kdy je třeba největší riziko infarktu? je to po ránu, dvě hodiny po probuzení, další třeba co se týká astmatických záchvatů, také se (.) jsou definovány ty hodiny kdy se nejčastěji objevují.

HI: ano, to máte samozřejmě pravdu, protože ono to souvisí kdy je ta která činnost v maximu, kdy je tak která činnost v útlumu a tak dále. ty astmatické záchvaty, ty vyloženě, to je záležitost spíše noční, taky ta největší dávka léku proti astmatu by měl člověk brát na večer a není to jenom díky poloze, naopak ty infarkty ty

bývají často velice brzo ráno a tak dále, samozřejmě to souvisí s tím jak je třeba rytmus srdeční činnosti jak vypadá a tak dále, jo.

DS: jdeme na web kde se vás ptá tenor. jak funguje léčba světlem? co všechno se dá pomocí světla léčit a jaká je prosím úspěšnost? nahradí léky?

HI: ano. tak já nemůžu vynachválit světlo já musím říct že když pánbůh oddělil světlo od tmy, že udělal úžasnou věc a když nám teda dal světlo. protože my pochopitelně se těšíme ze všeho krásného co vidíme to znamená, že to že můžeme vidět to je asi největší dar, který máme. protože já myslím stále že svět je krásný. ale to co si lidi neuvědomují, je že to světlo je strašně důležité pro to abychom my se synchronizovali. a co říkám my. všechno živé, s dvacetištyřhodinovým dnem, protože my máme dvacetištyřhodinový den, který je dán samozřejmě otáčením země okolo své osy, ale ty rytmy v nás nebo ty biologické hodiny ty nemají periodu přesně dvacet čtyři hodin oni mají přibližně dvacet čtyři hodin a u člověka ta perioda převážně je delší, to se lidi trochu hádají, jestli je v průměru v průměru u člověka ta perioda dvacet čtyři celých dvě desetiny hodiny to je dvacet čtyři hodin a

DS: =dvanáct minut.

HI: a dvanáct minut, žejo a nebo dvacet čtyři celých pět. k tomu se příkládám já, to je vlastně dvacet čtyři hodin a půl hodina eště navíc protože tak to mají nevidomí. to je průměr u nevidomých a ty nejsou ovlivněny nikdy ničím, žejo, ty světlem nemohou být ovlivněny. kdybychom žili v neperiodickém prostředí, třeba kdybychom se spustili spolu někde do jeskyně a byli tam v té tmě stále a tak dále, tak by nám ty rytmy běžely s naší vnitřní periodou. vy byste třeba byl rychlejší a ten den byste měl kratší třeba byste měl ten den dvacet čtyři celých dvě desetiny hodiny já třeba dvacet čtyři celých pět desetin hodiny a naše časy by se pozvolna rozešly protože já bych se pomalejc zpožďovala ee teda rychlejc zpožďovala a vy vy pomalejc, žejo a to že máme ten (.) tu vnitřní periodu přesně dvacetištyřhodinovou je dáno synchronizací, synchronizuje nás velký vsi- vnější synchronizátor pravidelné střídání světla a tmy. a je to to světlo, které nás synchronizuje.

světlo prostě je něco naprosto úžasného a to nás synchronizuje přesně k tomu dvacetištyřhodinovému dnu. a ještě něco

DS: pojďme k té léčbě jako takové.

HI: ano

DS: co všechno se dá léčit pomocí světla?

HI: ano. ještě, ale na to bych ještě potřebovala říct že my vidíme, že máme světločivé buňky v sítnici, tyčinky a čípky, což všichni víme samozřejmě ze školy. ale objevilo se asi před pěti šesti lety že máme ještě jiné světločivé buňky v sítnici a které nám vůbec nepomáhají k vidění, ale pomáhají nám k synchronizaci a přes tyto světločivé buňky v sítnici které nám pomáhají k té synchronizaci, tak jde ta informace přímo do biologických hodin čili přes tyhle buňky hlavně ale i přes ty tyčinky a čípky jsme synchronizováni. přes tyhle světločivé buňky jde ta ale informace ještě na jiná místa v mozku a může velice ovlivňovat naši náladu. může ovlivňovat náš imunitní systém a to jak jsme synchronizováni dobře. to samozřejmě na tom ta naše nálada taky závisí. a závisí taky na tom množství světla a teď k té teda léčbě. taková nejběžnější kde se teda se to klade za vinu teda právě nedostatečnému světlu, to je nemoc který se říká es á dé ((míněno SAD)) z anglického sáznl afektiv disordr ((míněno Seasonal Affective Disorder)) což je teda sezónní afektivní porucha kdy s příchodem krátkých podzimních dnů, jak se ten den krátí a noc se dluží tak jsou lidé, kteří začínaj mít takzvanej splín, nebo budou říkat já mam blbou náladu ale může jim to přejít až do deprese a samozřejmě čím budou dál k severu tak tam bude ta deprese větší a to je celá skupina ee teď je celá taková ee společnost, která se jmenuje společnost pro biologické rytmy a léčbu světlem a není ani divu že její členové jsou hlavně z oblasti skandinávie z oblasti severní ameriky z oblasti kanady a tak dále tam kde už je to světlo toho světla potom ještě míň, samozřejmě to teoreticky by to mohla být taky celá sibiř a taky myslim že už jsou tam lidi kteří se tomu věnují a tam vlastně ta léčba světlem je nahrazení toho nedostatku toho vnějšího osvětlení na podzim a v zimě tak je to, je to nahrazeno intenzivním osvětlením umělým takže to je ta léčba světlem.

DS: to znamená, že člověk který má deprese, trpí depresemi, což v české republice podle odhadů trpí až půl milionu lidí, byť se třeba s depresemi přímo neléčí, tak jim pomůže to že dojdou za odborníkem a ten jim doslova ordinuje to, zapněte si silnou, teď to velmi zjednodušuji, žárovku.

HI: no tak dyby to bylo léto tak by zbytečně utráceli peníze já každému říkám jděte na sluníčko, jděte se projít a ať jste jako zdraví, na druhé straně pokud už by to bylo v zimě tak kolikrát člověk to světlo intenzivní potřebuje a potom je zapotřebí pro lidi, kteří jsou náchylní k depresi aby se přisvětlovali a léčí se pochopitelně intenzivním osvětlením. pozor hlavně po ránu protože my jak jsem říkala máme spíš tu naši vnitřní periodu delší. než dvacet čtyry hodin a my potřebujeme ranní světlo, protože ranní světlo nás synchronizuje a ono způsobuje že se nám ty hodiny dycky jak máme tendenci se zpozdít tak šup oni, to ranní světlo nás předběhne, čili ranní světlo je to strašně důležité. ale ukazuje se že i u normálních depresí nejen z těchto sezónních depresí to může pomáhat a že to přisvětlování speciálně po ránu že pomáhá. přišlo se na to docela legračně že v itálii kde měli jakousi psychiatrickou léčebnu a chod- byli tam lidi s depresí a dostávali antidepresíva tak ti, co měli okna na východ a spali na východ tak se léčili rychlejc a ta antidepresíva zabrala rychlejc než když ti pacienti měli okna na západ. takže z i tam lékaři pochopili že to má jakousi jako platnost a skutečně to ranní světlo pomáhá i při normálních depresích.

DS: a pokud nejde mít okna na východ? člověk bydlí v paneláku má zkrátka okna na západ. je potom řešením pořídít si třeba budík, který se rozsvěcí a simuluje to světlo?

HI: no to by bylo řešení, kdyby to u nás tady bylo běžně k mání. ve spojených státech tam skutečně je maj třeba takovádle zařízení že se v místnosti, kde člověk spí pozvolna rozednívá. to je taky důležité pozvolna rozednívat. ne naráz z uplný tmy do světla. pozvolna se rozednívá a najednou je to světlo intenzivní a ty lidi potom mohou být dobře synchronizováni. na druhé straně my žijeme v evropě. američan ten už vůbec málo vychází, my taky málo vycházíme, ale američan ten uch- jezdí buď autem nebo je doma žejo

a sjede si do garáže a vyjede rovnou do práce. zase vodněkud nějakým výtahem. myslím si že u nás spíš ranní procházka to říkala pani profesorka anna verčasti ((nedohledatelné)) z basileje která se tédle otázce hodně věnovala, že půl hodiny ranní procházky dělá zázraky a to je to co říkám taky každému jděte se ráno projít, běžte s pejskem, projedte se na kole jděte kus pěšky.

DS: jak má nepravidelný režim tak ne- proč má nepravidelný režim tak nepříznivý vliv na lidskou psychiku? jakým způsobem ovlivňuje spánkový režim náš mozek? ta psychika.

HI: no tak ten spánkový režim ten se ukazuje že je naprosto základní. protože e ten spánek to není jen e že si tělo jenom odpočívá. přitom spánku se dělá e se děje strašně moc věcí, ten spánek v zásadě má takové dva základní e režimy. jeden režim je takový my ho nazýváme non-rem ale a ten druhý je rem a to rem řeknu hned to rem je z anglického rapid áj múvment ((míněno rapid eye movement)) že se velice rychle protáčejí oční bulvy a to je vlastně stav mezi spánkem a bděním, a ten non rem to je takový hlubší spánek a ten má hlavně eště stádium tři a čtyři a to už vůbec spíme jako poleno. dyby nám u hlavy stříleli. a během toho non rem spánku si vlastně upevňujeme všechno co jsme během dne zažili. to je strašně důležité aby vubec naše paměť nám fungovala. takže pokud bychom byli třeba rušený během toho non rem spánku v tom spánku tři a čtyři v té v tom ste- stádiu tak vlastně příliš si nepamatujeme a budeme trochu hloupouctí, žejo takže já si myslím že pro ten mozek a pro tu naši psychiku to má strašnou strašnou důležitost a obecně spánek je základ pro zdraví.

DS: a hlavně dodržovat ten rytmus

HI: no dodržovat životosprávu chodit spát ve stejnou dobu a vstávat ve stejnou dobu. to my vůbec už nejsme zvyklí.

DS: nezdravý životní styl, workoholismus nedostatek spánku a pohybu to jsou věci které trápí nejednoho podnikatele někdy se člověk zastaví a řekne si a dost! s ránem však přijdou povinnosti a vše je zpět v starých kolejích. tak jak a kde začít?

HI: no no tak jednoznačně ale jednoznačně s tou pravidelnou životosprávou. e zkusit to tak že v určitou dobu se chodí spát a

v určitou dobu se vstává, a držet to případně ty soboty, i ty neděle pokud to jde prostě v v tomle se začít musí. já si dovolím jen říct takovou historku, jednou jsem přednášela lázeňským lékařům v karlových varech. a tam říkali ti lékaři že teď přijedou mladí podnikatelé do lázní, řeknou mám takové a takové problémy. prosím vás dejte mě rychle dohromady mám na to čtyry pět dnů a e oni řeknou tak předepíšeme vám takový koupele makový koupele a tak dále ee mladí podnikatelé jdou první večer pařit druhej večer pařit a třetí večer pařit a štvrtej den vodjedou a to je přesně to jak by to vubec nemělo vypadat, protože ty lázně léčí tou životosprávou. taky a věděly to naše prababičky a praprababičky a tak dále že v určitou dobu se jí, v určitou dobu se jde spát v určitou dobu se vstává, neska my to máme celý rozbouraný a chceme ten čas nahnat. já vlastně nevím jesi ho naženeme dyž budeme méně výkonní. protože jsme potom méně výkonní.

DS: z vašeho pohledu je lepší držet tedy řekneme vstávání v osm hodin ráno i v sobotu i v neděli. a to i v okamžiku když člověk se po celém týdnu cítí opravdu vyčerpaný?

HI: ne. tak to ne. protože pokud teda nedokážu během toho týdne si držet těch sedm hodin spánku, já bych minimum je šest ale viděla bych tak sedm že je docela asi v pořádku žejo dyž někdo spí vosum tak prosím, pokud to někdo nedokáže během dne ee během týdne držet ee pracovního týdne tak potom asi musí během soboty neděle to dospat a mluví se o takzvaném spánkovém dluhu. a mluví se dokonce o něčem (.) to zní to docela legračně ale mluví se o tom jako o sociální džetlegu. ((míněno jetlagu)) džetleg ((míněno jetlag)) to je něco co máme ee když přistaneme dyž letíme někam tryskovým letadlem a vylétáme z nějakého času a přiletíme do jiného času který třeba může být o šest hodin jiný než náš původní čas. třeba dyž letím z ňú jorku ((míněno New Yorku)) do prahy tak se musí (.) tak přiletíme do času který je o šest hodin dopředu ale naše hodiny eště zůstávaj naše vnitřní hodiny zůstávaj v tom ňújorském ((míněno newyorském)) čase a musej se co nejrychleji přizpůsobit žejo tak to je džetleg. ((míněno jetlag)) a ten to neni jednoduchá záležitost to může mít člověk (.) nemusí spát a může mít problémy ee s trávením a tak dále a někdy míváme ten sociální džetleg

((míněno jetlag)) protože právě že nejsme dostatečně vyspaný že nám chybí nějaký odpočinek a doháníme to za tu sobotu neděli. takže dohnat jo. ale já se pořád domnívám že optimální je zařídít si život tak abych neměl co dohánět.

DS: dyž jste zmínila ten džetleg ((míněno jetlag)) tak v okamžiku kdy člověk letí na západ

HI: =ano

DS: tak je to lepší nebo horší pro vnitřní hodiny organismu?

HI: a my jsme na tomle hrozně moc dělali ale samozřejmě jsme to dělali jako napodobovali u potkánek nebo u potkanů a

DS: =ty létaly praha nju jork? ((míněno New York)) jak se to dělá?

HI: oni nelétali praha nju jork ((míněno New York)) ale dyž letíte do nju jorku ((míněno New Yorku)) tak vlastně si prodlužujete ten den ten jeden den je o těch šest hodin delší že a v zásadě skutečně to jsme jim dyž oni byli třeba na režimu dvanáct hodin světla dvanáct hodin tmy žejo to je jako taková rovnodennost, tak místo toho že by měli bej- bývali dvanáct hodin světla tak měli osmáct hodin světlo a pak se jim zase střídalo (.) střídalo dvanáct hodin tmy dvanáct hodin světlo dvanáct hodin tmy čili tím se dá navodit samozřejmě obdo- obdobná situace. tak když ee jsme toto to dělali a jakože jakoby letěli na západ ee tak e nikdy neztratili rytmy a přizpůsobili se do dvou do tří do čtyř dnů dyž letěli jakoby na východ tak a bylo to třeba už těch rozdíl šest sedm osm hodin, tak třeba tři dny vůbec rytmy neměli, což je velice špatné jako se stali takzvaně arytmičtí, a potom se jim pozvolna začly ty rytmy objevovat. a my jsme dycky říkali a to bylo eště za komunismu jsme říkali no lepší je vždycky letět na západ protože to se vám s těmi biologickými hodinami tak moc nestane. ale dyž letíte na východ tak to je dycky problém a to samozřejmě dycky sklízelo bouři souhlasu.

DS: ((smích)) v tom současném režimu pozor na cesty do tokia. jste pro zrušení letního času paní profesorko?

HI: no tak já se domnívám že pokud je nějaké větší procento lidí kteř- kterým to intenzivně vadí, taky bych byla jako pro zrušení

ale musím zase říct že paní doktorka sumová říkala že jsme taky dělali nějaké pokusy s timletim ale to se bysme dělali na zvířatech ale todle jsme taky zkoušeli a na to abyste vlastně na takovoudle otázku odpověděl jak rychle se člověk přizpůsobí žejo tak musíte mít e nějak standardní kontrolní skupinu lidí kteří ve stejnou dobu chodí spát, ve stejnou dobu vstávají a tak dále abyste vůbec mohli měřit jak rychle se potom tomu přizpůsobí. a to jsme měli docela smůlu protože já jsem tehdy šla do policejní školy a myslela jsem si tak mladí chlapani policajti no žejo ráno maj budíček potom jdou na rozcvičku a tak dále všechno stejně všichni to maj stejně, to se nám to bude měřit. ukázalo se, že ti chlapani zrovna tak jednotní nebyli protože někteří na budíček se jak se říká lidově vybodli, přetáhli si deku přes hlavu a spali si ještě vo hodinu déle a tak dále. v zásadě myslím si že do tří do čtyř do pěti dnů by to mohlo být jako srovnáno. ale ten problém je asi že skutečně může takových pár chybět třeba třicet čtyřicet padesát šedesát minut spánku to u někoho už může navodit e třeba nějaké nějaké stresy a může mu to to něco rozhodit. taky.

DS: =vy byste tedy řekla stojí to zato? nebo by bylo lepší letní čas zrušit?

HI: no tak znova říkám spíš se dycky bavim zda někomu to e skutečně vadí, asi dycky by se člověk měl podívat na tu slabší část lidstva žejo. té které to vadí ale e spousta lidí samozřejmě si (.) jim to vyhovuje protože ten problém je vité úplně jinde a tak pro- ta otázka je trošku položená dycky špatně. my nemáme léto vod konce března do konce října jakýpak letní čas. nám to léto začíná vlastně v červnu a my ten dlouhý den máme dejme tomu vod května ale my ho nemáme vod března to je rovnodennost, kdy se to začíná. a my dyž si to hodíme vo tu hodinu napřed tak my zase většinou vstáváme do tmy a protože pro nás je absolutně nejdůležitější ranní osvětlení aby nám pomohlo aby se nám ty naše vnitřní hodiny předběhly tak ee my ho nemáme.

DS: jdeme na fejsbúk ((míněno Facebook))

HI: to je ten problém.

DS: podíváme se paní profesorko na to že jste byla jedinou
předsedkyní akademie věd. proč? ptá se daniela klenská. co
považujete za svůj největší úspěch a největší neúspěch v této
roli, přeji pevné zdraví a hodně sil do dalšího výzkumu.

HI: no tak dobře tak byla jsem jedinou předsedkyní akademie věd to
je jistě pravda, ve skutečnosti v době kdy jsem byla předsedkyní
akademie věd tak myslím že jsem byla (.) že jsem nikdy nepotkala
nikoho ve funkci předsedy předsedkyně akademie věd. francouzské
výzkum francouzská takzvaná ta organizace pro ee pro výzkum e tak
ta měla ředitelku ale nikdy neměla předsedu teda prezidenta žejo
oni neříkaj předseda ale říkaj prezidenta.

DS: =čím to?

HI: co jsem pokládala. já nevím ale tak ty ženy se tam zas tak moc
nevyskytovaly e co

DS: =já p- použiju vaše slova z magazínu best of z prosince dva
tisíce dvanáct kde jste řekla ke zvolení kandidáti potřebují
důvěru členů sněmu akademie věd tedy akademické obce

HI: =ano

DS: a současně i určitou sebedůvěru že by to tu tu funkci že by
pro tuto funkci byli vhodní, možná že tuto sebedůvěru ženy občas
postrádají.

HI: ano tak e myslim si že takto asi bude. že možná že tu
sebedůvěru postrádají a myslim si že nejen e nejen v té vědě e
když je takový obdiv a myslim že naprosto oprávněný k německé
kancléřce ona byla vynikající vědkyně je známo že byla e taky
pracovala s panem profesorem zahradníkem a myslim že ho si velice
oblíbila, von on ji taky. tak ta se rozhodla v určitý okamžik že
na to má, určitě byla výborná jako vědecky ale měla na to i lidsky
myslim si že to je něco pro co by se občas ženy měly rozhodnout
protože leckdy by mohly některé situace řešit daleko méně výbušně,
méně agresivně a s větší empatií než muži. ale to jsme trošičku
odběhli, protože já jsem byla, já jsem byla

DS: =tady je ta otázka co je váš největší úspěch?

HI: no, největší úspěch no když jsem se ujala e akademie, tak byly eště ty platy a tak dále poměrně velice nízké ale hlavně byli na tom velice špatně mladí pracovníci a myslím si (.) já pokládám docela za úspěch že jsme zavedli podporu mladým vědcům abysme jim dali e znát že o ně skutečně stojíme a že ee na nich hrozně moc záleží a že chceme aby pracovali v české republice a ne někde jinde a zavedli jsme takový program pro mladé vědce, že jsme zavedli také ves- vysoce prestižní ceny otto wichterleho pro mladé vědce a začali jsme tehdy taky s nějakými byty takový jako startovní byty a aby mohli si sahnout někam jínám také pro peníze e tak dále takže myslím že asi možná péče o mladé protože mladí mi vždycky byli velice sympatičtí tak

DS: a co ta druhá strana mince? co zůstalo co jste třeba nestihla dodělat nebo se vám nepovedlo?

HI: no todle vždycky je asi (.) spíš by měly vyjevit dějiny co po mně zůstalo já si

DS: tak skončila jste v roce dva tisíce pět paní profesorko už

HI: ano já vim, že jo

DS: už je to osum let zpátky co tedy

HI: no

DS: vidíte vy zpětným pohledem

HI: no myslím si že snad mi nikdo nic nevyčítá rozhodně jsem neudělala nic abs- nic naprosto závratného převratného ale mysím si že po tu dobu co jsem akademii řídila že všichni mu- mohli v klidu pracovat a že jsme měli velice dobrý vztah s vysokými školami a to pokládám v podstatě možná za nejdůležitější že byla (.) byly jako dobré vztahy že jsme spolu vysoce spolupracovali a že jsme si navzájem rozuměli ee víte ono možná nejde o tak převratné věci ono jde o to aby třeba (.) a byla nějaká stabilita a aby lidi měli jistotu a aby si byli jistý že mohou dobře pracovat a že někdo si té práce váží.

DS: vy jste zmínila to hodnocení vás druhými.

HI: hm

DS: my přidáme tři muže kteří právě o vás paní profesorko mluví a to muž, který byl vaším předchůdcem. a muž který byl po vás v čele akademie věd a který ji vede právě teď.

((začátek předtočené reportáže))

R-VP: tak myslím že je všeobecně známo že helena illnerová je stará skautka, o ní se ví že všude jezdí na kole

R-RZ: ona přejíždí prahu na bicyklu s lehkostí kdybych já ji tak přejel tak bych asi z kola spadl.

R-VP: měla tady když eště byla místopředsedkyní akademie věd, tak vim že ve své kanceláři měla dycky ve skříní kostým, přijela na kole do práce a dyž měla dávat nákou medaili nebo se zúčastnit nějakého jednání tak se dycky převlíkla do toho kostýmu a pak zase rychle do toho cyglistického.

R-JD: ona je skutečně osobnost je to je to ee velmi solidní dáma a není sporu že skaut na ni v tomto směru měl značný vliv.

R-VP: má velkou empatii zejména do dětského světa vedla skautský oddíl malých děvčátek a ee ona je milovaná jimi, já to vim protože moje snacha e tam chodila k ní do toho oddílu.

R-JD: je to dáma s pevným morálním profilem ee velmi charizmatická věčná e dokáže lidi přesvědčit předložit argumenty e o jejím morálním profilu netřeba pochybovat e takže je to osobnost s velkým ó.

R-RZ: ona pracuje s ohromným nasazením takže v té čel- v čele akademie dělala jen dobře a možná že narozdíl ode mě s některými lidmi kteří mě třeba lezli na nervy jednala něžněji a mírněji což bylo ve prospěch jednání a ve prospěch akademie.

R-JD: ona nikdy nevystupovala vůči svým mužským kolegům v pozici no jo tak vy to máte jednodušší já jsem si to musela odsloužit doma a pak ještě v ústavu ona to spíš obrátila v žert a líčila humorné historky jak když ee doma nakrmila děti a dala je spát tak ještě klusala do ústavu protože tam měla rozběhnutý experiment.

R-VP: vim že vzpomíná na své učitele velice dobře a nikdy neopomene vyjádřit jakousi vděčnost a také to co se naučila od

těchto lidí to to se mi taky líbí, že nezapomene na ty své mentory a učitele. tak to je helena illnerová.

((konec předtočené reportáže))

DS: trefili vás paní profesorko?

HI: no tak asi já myslím že byli ke mně velice přízniví tak já bych se asi tak hezky (.) o sobě nemluvila

DS: jak byste mluvila vy o nich?

HI: no mluvila bych o nich velice dobře protože e musím zaklepat ale myslím že akademie měla to štěstí že měla vždycky v čele e teď myslím akademii věd české republiky (.) měla v čele skutečně čestné lidi a prima lidi ee a kteří měli úroveň a byli morálně na výši. já to vidím jako strašně důležité, protože myslím si že my bychom měli pro každou funkci po každou vysokou školu ee samozřejmě pro státní funkce a tak dále hledat lidi morálně na výši které (.) kteří by byli určitým příkladem pro společnost pro národ a tak dále a čím vyšší funkce tím je to důležitější.

DS: pan praf- pan profesor drahoš, promiňte je prvním šéfem akademie věd české republiky který nemá skautské zázemí

HI: ano to on vždycky říká že já nejsem skaut. tak má jiné zázemí já si myslím že on je člověk taky přestože on je chemik tak že je, že má teda velký přesah i do jiných oblastí a ee myslím že má velký smysl ee pro kulturu a tak dále. o něm je známo samozřejmě že zpívá ve sboru už od mládí, já si ho dycky jdu s potěšením poslechnout co zpívá tak je to myslím že pánové se podařili.

DS: paní profesorko jak jste se dostala k svému oboru? co nebo kdo vás přitáhlo?

HI: no tak to je todle je taková otázka tady asi každého zklamalo protože teď lidi by si mohli myslet že řeknu že třeba jsem chtěla léčit trpící nebo něco takového ano já jsem dycky měla pocit, že možná že jsem trochu humanitní typ a ee dyž jsem studovala v dobách komunismu tak jsem měla pocit, že zrovna s tou ideologií uplně nesouzním a že vona možná ani nemá zrovna zas tak ráda mě, takže vyšlo mi to že by to měl být nějaký přírodovědný obor a můj

tatínek, který byl právník ale nemohl v těch právech pracovat a šel potom do sklářského průmyslu, tak jako jakýkoliv pán který se zamiluje do čehokoliv co zrovna bude dělat tak jeho začala v té době bavit chemie e křemíku a říkal mi pořád a co takle chemie, křemík to je krása sklo, žejo, no tak já tomu sklu jsem úplně nepřilnula a k té anorganické chemii taky ne, ale na tu chemii jsem šla a myslím že potom jsem měla velké štěstí, že jsem začla pracovat v těch biologických oborech v tom fyziologickém ústavu. můj první školitel byl pan profesor křeček, který dělal výzkum na vývoj a byl prima člověk a e to podstatné asi bylo, že člověk věděl, že to co bude dělat pořádně, že ho bude zajímat. já dycky dyž se někdo dlouho hledá, tak si říkam, proč se tak dlouho hledá dyby dělal to co dělá pořádně, tak by ho to třeba zrovna bavilo.

DS: pro zdravotnické noviny v červenci dva tisíce čtyři jste popisovala, jednou přišel do ústavu profesor šrajbr ((míněno Schreiber)) a říkal illnerová co to držíš, co se to držíš té epifýzy vždyť je to naprosto nezajímavé to je takový orgán, který během vývoje zanikal a pak už nemá žádnou důležitost.

HI: no to je svatá pravda. pan profesor šrajbr ((míněno Schreiber)) dyž se dozvěděl že začínám studovat epifýzu tak říkal, že to přece nemůže nikoho zajímat a ale on to potom odvolal mnohokrát. on myslím že potom mě docela protěžoval a mys- říkal že jsem jediný skutečný neurobiolog tady. ale to se samozřejmě taky mýlil, ale pan profesor šrajbr ((míněno Schreiber)) byl velice vtipný takže jesi todle říkal a to jakože říkal, žejo no.

DS: jaké pokusy jste dělala paní profesorko sama na sobě? a s jakým výsledkem?

HI: no to je docela dobrá otázka protože já jsem v podstatě devadesát procent pokusů dělala samozřejmě ee na zvířatech, protože na těch to bylo možné, žejo. ale na sobě jsem taky zkoušela e protože jsem zkoušela třeba jak silné světlo působí na to aby se mi ty moje biologické hodiny předběhly nebo zpozdily prože jsem se domnívala, a myslím že správně že i světlo třeba, které máme v koupelně a tak dále že nás může ovlivnit a že máme si dát pozor večer, abychom se nezpožďovali a třeba aby se nám naše

hodiny nezpožďovaly protože potom bychom třeba hůře usínali a tak dále

DS: to se stalo ve vaší koupelně, o kolik vy jste se zpozdila kvůli světlu ve vaší koupelně?

HI: no o moc o moc ne asi o patnáct minut, ale já jsem skutečně zkoušela třeba to ranní světlo, protože to ranní světlo o tom se taky moc ještě nevědělo, ono mění i různě zabarvení při úsvitu. já jsem třeba jezdila vod nás. my jsme bydleli tehdy na vinohradech a jezdila jsem směr říčany jako na východ a měla jsem pořád luxmetr na kole a dycky jsem kus jela, potom jsem si vodplivala do zkumavky abych věděla co mi dělá melatonin a zase jsem jela a jela jsem až byl teda úsvit až jsem dosáhla dvou tisíc luxů nebo tři tisíc luxů a dělala jsem, jak to (.) jak mi to působí třeba zrovna ten melatonin ve slině. ale ještě jsem v rodině udělala jeden experiment a teď (.) nebo mě manžel třeba ved z procházky vodpoledne a já jsem řekla teď mě ved' a zavázala jsem si voči protože jsem se tak (.) byla zrovna v pokusu a tak dál ale ještě jeden pokus jsem dělala to bylo s mou dcerou ta byla velice laskavá a pořád jsem si říkala že musí třeba taky ta maminka dávat ňákou zprávu tomu dítěti které ještě se nedívá o tom kolik je vlastně hodin a že by to mohla dělat mlékem a že v tom mléce musí být taky rytmus toho melatoninu. tak ona byla tak laskavá že dyž měla první děťátko a kojila tak že mně to mléko dycky trošičku dala tak jako při každém kojení takže jsem proto viděla že skutečně jednak umim stanovovat melatonin v mléce a že teda taky je tam překrásný rytmus. pak jsem to už samozřejmě měla na klinice na ústavu péče o matku a dítě.

DS: tohle všechno vyžaduje velkou koncentraci velkou přesnost a velké odhodlání a my se teď podíváme do kanceláře akademie věd za profesorem zahradníkem. ti pozornější z vás si totiž už možná všimli že v předchozí reportáži se na jeho stole něco změnilo. teď uvidíte proč. a všimněte si jak je profesor zahradník koncentrovaný a svůj rytmus si nenechá ani na jedno jediné slovo rozhodit okolím ať se děje, co se děje.

((začátek předtočené reportáže))

R-RZ: víte člověk nemusí bejt fenomenálně nadanej, ale rychle pozná po několika debatách, jak je to se stavem vědy a jak je to se stavem organizační způsobilosti. ((telefon)) ona kromě toho ((telefon)) ona kromě toho že zvládala svou práci v akademii naprosto na podtrženou jedničku tak je ženou v domácnosti, měla děti, stará se o manžela, vaří večeře, takže to byl výkon skutečně (.) velikej jak jsem naznačoval, ((telefon)) jak jsem zmínil ((telefon)) jak jsem zmínil tu

((konec předtočené reportáže))

DS: fenomenální <koncentrace pana profesora zahradníka, kterou zaznamenal náš redaktor jaroslav zoula.> takhle ho taky znáte? takhle koncentrovaného? ani slovo mu nevypadne

HI: no já jsem spíš s panem profesorem zahradníkem já si pana profesora zahradníka velice vážim a dyž jsem začla pracovat v akademické radě, já jsem byla místopředsedkyně tehdy a von byl von byl předsedou, to byla (.) začátek akademie věd české republiky, tak on mluví samozřejmě velice hezky, velice vzletně a žádné sprostější slovo nebo ošklivější slovo mu z úst nevypadne. tak já jsem stále si říkala musím bejt tady na pozoru, protože je to velice takové jako místo kde bych neměla náhodou třeba zareagovat třeba v rozrušení nějakým nevhodným slovem. jednou jsem přišla do jeho pracovny nebo blížila jsem se k té pracovně někdo ho skutečně rozčilil myslim že byl rozčilený naprosto právem a s potěšením jsem viděla že i pan profesor zahradník je člověk, takže já ne (.) si ne- samozřejmě nebudu říkat, co říkal. ale myslim, že ee

DS: =šlo to od plic

HI: šlo to od plic a to člověk někdy musí říct něco od plic no

DS: paní profesorko máte dobrý biorytmus?

HI: no jak se to veme ee já jsem si dycky myslela že docela ano e samozřejmě ten melatonin jsem si měřila. já jsem si ho strašně moc ten biorytmus narušovala e protože já jsme dělala noční pokusy to už tady říkal pan profesor zahradník ale já jsem musela někdy třeba dělat tři dny za sebou, že jsem dělala den noc den noc den

noc a mezitím jsem dycky si vys- odskočila třeba domu uvařit večeři pro děti nebo tak, pro manžela jak říkal pan profesor zahradník ale e dycky jsem věděla že si (.) by se měl dodržovat že by se měla dodržovat noc, že jsem třeba ee na deset minut si vlezla do spacáku, dva budíky k hlavě a zase a tak dále. a to jsem ho asi měla docela dobrý, obávám se, že trpím někdy tím svym (.) leckdy lidi trpí, že ten spánek není jak by si člověk představoval, ale to je asi tím věkem protože já vždycky všude vyprávím že ke stáří si musí člověk dát pozor že spánek se stává fragmentovaný, že celý časový systém slábne a tak dále a taky všem dávám dobrou radu a myslím že naprosto nejdůležitější radu, že je důležité vycházet na sluníčko a mít veliký rozdíl v intenzitě světla mezi dnem a nocí tak tím se určitě řídím

DS: paní profesorko já přeji abyste ten biorytmus měla vždy úplně nejlepší, aby vám sluníčko vždycky svítilo.

HI: já vám moc děkuju i děkuju mockrát.

((znělka))

DS: příští týden se zaměříme na velké civilizační téma a budeme mluvit o civilizaci v souvislosti s dějinami civilizace, naším hostem totiž bude martin kovář, to je historik světových a obecných dějin kterého se vy můžete ptát a ti z vás, kteří chtějí vědět o hajdparku ((míněno Hydeparku)) civilizace víc, mohou dorazit přímo sem do studia na kavčí hory, protože hajdpark ((míněno Hydepark)) civilizace budeme mít kulatiny a to co se týká jak odvyílaných dílů, tak také poštu fanoušků na fesjbuku. ((míněno Facebooku)) právě tam můžete teď zamířit a pod naším statutem, který za chvíli pověsíme na naši zeď se přihlásit abyste se podívali do zákulisí hajdparku ((míněno Hydeparku)) civilizace. budeme se na vás těšit tady na kavčích horách nebo také u televize noutbuku ((míněno notebooku)) ajpedu ((míněno iPadu)) nebo třeba i jiného tabletu. přejeme vám hezký večer.

((znělka))

Transkript č. 17

NÁZEV POŘADU: Hydepark

DATUM VYSÍLÁNÍ: 2. 4. 2014

KANÁL: ČT24

STOPÁŽ: 53 min. 33 s

ÚČASTNÍCI:

BK = Bohumil Klepetko, moderátor;

DDr = Dana Drábová, předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost;³⁴

V REPORTÁŽÍCH:

DS = Daniel Stach, redaktor, Česká televize;

BK: dobrý večer, jaderná energetika a její bezpečnost. v česku a ve světě. máme jadernou energetiku chtít, nebo jako některé okolní země raději ne. máme se jí bát, nebo k tomu v česku opravdu není žádný důvod. úvahy o dostavbě českých jaderných elektráren, lokální obnovení těžby uranu a vybudování hlubinných uložišť jaderného odpadu. ve světě pak droolíci se už dvacet osum let provizorní betonový sarkofág nad černobylskou jadernou elektrárnou na ukrajině nebo po třech letech od havárie návrat prvních lidí do evakuované oblasti kolem japonské jaderné elektrárny ve fukušimě. témata pro dnešní hajdpárk. ((míněno Hydepark)) jeho hostem je předsedkyně státního úřadu pro jadernou bezpečnost, dana drábová.

((znělka))

BK: paní předsedkyně dobrý večer, vítám vás ve vysílání.

B dobrý večer.

³⁴ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10252839638-hyde-park-ct24/214411058080402/>.

BK: připomínal jsem fukušimu, poslední velké neštěstí jaderné energetiky ve světě, způsobilo ho zemětřesení, nejsilnější jaké kdy v historii japonska změřili, to vyvolalo vlnu tsunami, která místy vystoupala do výšky několika desítek metrů. shrnutí připravil daniel stach.

((začátek předtočené reportáže))

R-DS: devět stupňů richterovy škály, páté největší zemětřesení na světě od roku devatenáct, příroda uvolnila asi čtyři sta milionkrát víc energie než člověk svržením atomové bomby na hirošimu. hlavně ale zabíjela a ničila následná vlna tsunami. vlny vysoké až třicet osm metrů, tlak vody až sto tun na metr čtvereční. zemřelo přes dvacet tisíc lidí, tři sta třicet tisíc přišlo o své domovy. tři sta padesát sedm z nich se teď bude moct vrátit domů. konkrétně ti, kteří bydleli ve čtvrti miakodži ve městě tamura. už od loňského srpna tam mohli jezdit, aby si domy připravili. zpět se ale podle průzkumu chystá jen čtyřicet čtyři procent původních obyvatel. návrat plánují hlavně starší lidé. každý kdo se rozhodne vrátit do března dva tisíce patnáct dostane navíc jednorázové odškodné devět set tisíc jenů, tedy asi sto osumdesát tisíc korun. platit bude společnost tepko, ((míněno Tepco)) vlastník elektrárny fukušima. tepko ((míněno Tepco)) teď ale musí platit odškodné každému, ať se vrátí nebo zůstane žít v provizorních podmínkách, v přepočtu dvacet tisíc korun měsíčně. tyto platby bude firma posílat lidem z tamury ještě rok. podle předsedkyně státního úřadu pro jadernou bezpečnost dany drábové se japonci chovají zodpovědně. při dekontaminaci jsou dokonce, přinejmenším oficiálně, papežštvější než papež. chtějí snížit přídatné dávky radiace které lidé dostanou na jeden milisívert. ((míněno milisievert)) pro srovnání my češi dostaneme od přírody každý rok tři milisívrtky ((míněno milisieverty)) a nebezpečí nám nehrozí. po katastrofě japonská vláda evakuovala víc než osumdesát tisíc lidí. šlo o jedenáct měst a vesnic, celkovou plochu jedenáct padesát kilometrů čtverečních, pak rozdělila na tři skupiny podle toho, jak je v místě vysoká radioaktivita. ještě letos by se lidé mohli zpět zabydlet v obci kavauči kam už teď

mohou jezdit. v následujících dvou letech by se pak do měst, ze kterých museli utéct, mohlo vrátit až třicet tisíc lidí.

((konec předtočené reportáže))

BK: věvěvé hajdpark čétédvacetčtyři tečka cézet ((míněno www.hydeparkct24.cz)) je naše adresa na internetu. na ní jednak informace a jednak kontakty čili možnosti pro vás jak se s námi spojit a jak přímo ve vysílání položit dotaz který zrovna vás nejvíc zajímá. tak vyřážíme za prvním z dotazů, e bude to dotaz z fejsbuku ((míněno Facebooku)) a je takovýto, je návrat obyvatel do postižené oblasti v okolí fukušimy už teď bezpečný? do jaké vzdálenosti od elektrárny stále hrozí nebezpečí.

DDr: tak ten návrat je organizován tak, aby dávky které od toho radioaktivního spadu v dané oblasti obyvatelé obdrží byly velmi nízké, to znamená aby byly srovnatelné s přírodním pozadím e aby rozhodně nepřekročily e dvacet milisívertů ((míněno milisievertů)) za rok. já hned vysvětlím že dvacet milisívertů ((míněno milisievertů)) je limit, který je stanoven pro pracovníky se zářením i v české republice. a rozhodně neodděluje nebezpečné e od bezpečného v tom smyslu, že by pracovníkům se zářením, pokud by takovéhoho limitu dosáhli, hrozilo nějaké přímé poškození zdraví. druhým faktem je že na většině dobře provozovaných pracovišť a to v české republice máme, se dosahuje tak jednoho milisívertu ((míněno milisievertu)) a méně. e a nicméně e to (.) tu hodnotu dvacet milisívertů ((míněno milisievertů)) uvádím proto aby bylo vidět, že to kam japonská vláda povoluje návrat s tím, že lidé už nemusejí tu oblast opouštět například na noc, je velmi přísně regulováno a odpovídá to tomu, e co ve světě je považováno za bezpečné.

BK: na druhou stranu. přece po té havárii v půdě byla naměřena radioaktivita, ve vodě, v zelenině, v ovoci, čili opravdu žít tam, v těchto zónách kam už se lidi mohou vracet, ale je třeba říci, že se jich vrací zatím tři sta padesát z tří set tisíc evakuovaných, takže e i v těchto oblastech je zcela bez rizika žít?

DDr: tak nic na světě není zcela bez rizika a podme si o těch číslech chvíli povídat e tři sta tisíc lidí bylo evakuováno e

z oblastí pobřeží a a samozřejmě do toho vstoupili lidé, kteří byli evakuováni kvůli kontaminaci území po úniku z fukušimy, ale nejméně polovina z těch tří set tisíc by musela být evakuována, dyž mi dovolíte ten výraz fukušima nefukušima. prostě proto, že ta příbřežní hustě osídlená oblast je stále ještě infrastrukturně totálně v troskách, eště i po třech letech. e ta fukušimská havárie to komplikuje ale e japonská vláda e japonsko jako takové by mělo velké potíže s návratem lidí do těch oblastí zničených přílivovou vlnou i kdyby, život si nehraje na kdyby, té fukušimské havárie nebylo.

BK: zkusíme dotaz z webu od diváka michala, jaká je záruka, že z fukušimské elektrárny už neodtéká radioaktivní voda a radiace jako taková neohrožuje lidi. podle mě je zamoření masivní s ohledem na to že v připjati se i po třiceti letech dá naměřit celkem vysoká radiace. co vy na to? ptá se divák michal.

DDr: tak musíme to začít probírat popořádku. záruka e není žádná, protože nic na světě neuděláte stoprocentně těsné a ty objemy kontaminované vody, které se v areálu elektrárny skladují, jsou opravdu velké. záruka kterou tady můžeme e zmínit je v tom, že neodtéká vysoce kontaminovaná voda a neodtéká voda v ňákých masivních množstvích, které by mohly ňákým významným způsobem e kontaminovat oceán jako takový.

BK: =na druhou stranu. paní předsedkyně, k těm následným (.) řeknu haváriím, že z elektráren odtéká radioaktivní voda, k těm dochází stále. i teď po třech letech. je to asi měsíc (.) koncem února sto tun radioaktivní vody opět vyteklo a to zrovna nesvědčí o tom, že by japonsko tu situaci ve fukušimě mělo v tomto směru ee pod kontrolou.

DDr: já si myslím že ee když si diváci opravdu dají práci s tím, aby si zjistili, e s jakými objemy a s jakými kontaminacemi, nebo úrovněmi kontaminace se tam pracuje ee tak s použitím kritického myšlení dojdou k závěru, že ty zprávy jsou sice mediálně přitažlivé, ale nikterak tu situaci v okolí toho areálu (.) popřípadě v přilehlém oceánu nezhoršují. japonsko se dlouhou dobu těchhletěch, ono to bude znít cynicky, ale já to řeknu, drobných úniků nezbaví. a ještě navíc tak jak bylo zmíněno v té úvodní

reportáži přistupují k tomu velmi konzervativně v tom smyslu, že skladují prakticky jakoukoliv vodu, která do toho areálu jakýmkoliv způsobem vstoupí, například podzemní vodu, která tam hodně masivně přitéká z přilehlých hor. e ona se kontaminuje velmi lehounce, tím, že proteče pod tím areálem, přesto se až do konce března do moře nevypouštěla a ty obrovské objemy se také skladovaly a jak už jsem řekla.

BK: =a co se s takovým množstvím vody dělá? voda přitéká stále a stále další, skladuje se, co s ní?

DDr: no to je velká otázka, bude to jeden z největších problémů, e na konci března a zase to bylo předmětem poměrně e velkých diskusí e dospěli ee místní úřady a tepko ((míněno Tepco)) k dohodě s rybářskými komunitami, že ta velmi nízkoradioaktivní voda se do toho moře prostě vypouštět bude. a také se od té doby pár dní vypouští, ona jenom pro e ilustraci má ee aktivity, které jsou zhruba jednou desetinou limitu pro pitnou vodu e tím pádem já jsem (.) já jsem na tom jenom chtěla ukázat to že to rozhodnutí o tom skladování veškeré vody, která tím areálem nějakým způsobem projde, bylo jistou dobu asi nutné, protože ty místní rybářské komunity měly velké obavy. když se řekne, cokoliv se z toho areálu vypouští, ať to má aktivitu jakou chce, tak nám to zničí živobytí. e teď se podařilo dospět k dohodě, že aspoň ta velmi nízkoaktivní voda, které jsou ty největší objemy (.) ta vysoce kontaminovaná voda takové nezvládnutelné objemy nemá (.) může do toho oceánu být vypuštěna a je to jediné rozumné řešení.

BK: a ta druhá část dotazu, že podle diváka michala je zamoření masivní s ohledem na to že v pripjati se i po třiceti letech dá naměřit celkem vysoká radiace.

DDr: e zamoření pevniny ee v okolí fukušimy je v určitých oblastech skutečně masivní, to jsou ale oblasti e poměrně málo obývané až na ta města e jako je itate e nebo kavamata a podobně, ale e tam si musíme uvědomit to že japonské ostrovy, jak jsou sopečného původu, tak jsou nejvíce a nejhustěji osídlené při pobřeží e a směrem do vnitrozemí se ta hustota obyvatel velmi snižuje. to znamená to tu situaci trochu zjednodušuji z toho pohledu e že ty e ta místa s poměrně vysokými úrovněmi spadu jsou

e z větší části v neobývaných horách. samozřejmě nechci zlehčovat to že deseti e deset tisíc obyvatel itate stále ještě a to je čtyřicet kilometrů od té elektrárny, má do svých domovů omezený přístup, ale japonci dělají možné i nemožné z hlediska dekontaminačních prací, aby těm lidem umožnili návrat.

BK: dotaz od rudy, jak je možné, že nikdo neví co se uvnitř reaktoru děje, jak lze pak rozhodovat o bezpečnostních opatřeních, když nevíte, čemu mají zabránit.

DDr: tak ono to není úplně přesně tak e poměrně e dobré znalosti už máme o tom co se děje, jaká je radiační situace v reaktorových budovách. to co se neví e je stav paliva přímo v srdci toho reaktoru v té aktivní zóně, to palivo je jistě těžce poškozeno, jeho větší část se roztavila a to je ta e oblast, kde intenzita záření je skutečně doposud obrovská. je doté míry vysoká, že se nepodařilo ještě ani robotům tu situaci zmapovat, takže se skutečně mnoho neví o tom, kolik toho paliva se roztavilo a kde se ta tavenina nachází. ale on tady byl zmíněn černobyl, tady můžeme použít docela dobrou analogii s tím, v jakém stavu a za jak dlouho byla ta tavenina, která vznikla ve čtvrtém černobylském reaktoru. e tam je ee velké poučení v tom, že ta tavenina se strukturami ee toho (.) toho té reaktorové budovy nešířila na nijak velké vzdálenosti, jak by se dalo očekávat. takže to zajištění a stabilizace reaktorů jedna až tři ve fukušimě je ee zejména úkol zajistit chlazení té taveniny. a a to se udělat dá, zase jsou proto bohužel a bohudík zkušenosti. ta největší právě se stabilizací taveniny v černobylu.

BK: ale ono se počítá s likvidací toho komplexu fukušima jedna tuším a ta likvidace má trvat třicet až čtyřicet let, co na tom trvá tak dlouho?

DDr: no to je právě otázka toho jakým způsobem a kdy bude možno naložit s tím těžce poškozeným roztaveným palivem. osmadvacet let bylo to zmíněno zase osmadvacet let od černobylu je stále ještě jednodušší nechat tu taveninu být a čekat až poklesne její teplota, až co nejvíce e se rozpadnou ty e alespoň rozumně krátkožijící radionuklidy které jsou v ní obsaženy. já si myslím že nakonec padne rozhodnutí e pro ty bloky jedna až tři ve fukušimě, o tom

čtvrtém nemluvíme, protože tam k poškození paliva prakticky nedošlo, i když ta budova byla poškozena velmi těžce ale to by bylo na jiné povídání a to nejvíce pragmatičtější rozhodnutí bude a skutečně tu taveninu stabilizovat, překrýt nějakým lehkým a ne tak masivním sarkofágem jako v černobyli, protože ta situace ve fukušimě je přece jenom výrazně lepší než byla v černobyli a vyčkat.

BK: a srovnáme to. ten rozsah poškození, rozsah havárie ve fukušimě a v černobyli.

DDr: tak a co se týká velikosti úniku, což je to, co zajímá okolí té elektrárny, do okolí, tak pořád ještě ze čtyř fukušimských bloků se dostáváme zhruba na čtvrtinovou velikost úniku než z černobyli, což dává i obraz o těch možných následcích a jedna důležitá věc, ono to zase bude znít malinko cynicky ale a všechno může být zároveň, a většinou, bývá výhoda i nevýhoda. a nevýhoda umístění elektrárny na pobřeží je to že musíte velmi dobře projektovat i na a případnou záplavovou vlnu, což se v té fukušimě tedy a nepovedlo. ale z druhé strany a pořád lepší je únik nad oceán než nad pevninu a polovina té teoreticky ohrožené zóny pro tu fukušimu leží nad oceánem.

BK: prý byly ve fukušimě špatně nastaveny bezpečnostní procesy a chyba byla na straně člověka. souhlasíte? jak se změnila bezpečnostní postupy po nehodě?

DDr: vždycky když se bavíme o průmyslové havárii tak najdeme po kračím či delším zkoumání chybu člověka. buď toho kdo tu elektrárnu projektoval, nebo toho kdo ji stavěl nebo toho kdo ji provozoval a nebo kombinaci všech těchto chyb ve všech těchto stádiích života té elektrárny. což byl například případ černobyli a ta přímá příčina fukušimské havárie je, až bych řekla s podivem, triviální a protože tam opravdu asi stačilo vystavět protipovodňovou zeď o pět metrů vyšší a nestalo by se prakticky nic, protože japonci na zemětřesení stavět umějí, nejenom jaderné elektrárny, ale i jaderné elektrárny. takže kdyby ty bloky nedostala, život si nehraje na kdyby, do kolen ta záplavová vlna. a tam opravdu rozhodovaly metry. vezměme si a bloky fukušima pět šest, které byly o zhruba dvacet výškových metrů nad úrovní toho,

kde byly postaveny ty bloky jedna až čtyři, bloky pět šest by bylo možno spustit, kdyby v té lokalitě k tomu byla chuť a vůle, ony opo- ony už nikdy spuštěny nebudou podle rozhodnutí japonské vlády, ale technicky by bylo možno je spustit.

BK: hm. dotaz z webu od dana. je v pořádku, že vlastníkem je soukromá společnost, v případě fukušimy je to společnost tepko. ((míněno Tepco)) z čeho bude platit náhrady škod? už jsou škody kompletně vyčíslené?

DDr: škody kompletně vyčíslené nejsou a jistě to bude ještě nákou dobu trvat. e náhrada škody po jaderné havárii se řídí mezinárodními úmluvami o odpovědnosti za jadernou škodu, ale zcela poctivě je nutno říci, že ta výše odpovědnosti za jadernou škodu ee pokrývá spektrum událostí které e jak černobyl tak fukušima bohatě překročily, je to prostě (.) na události tohoto typu se nepojistíte.

BK: a z principu, tak míří asi i tím směrem danova otázka, je to správné aby takováto zařízení jako jaderné elektrárny vlastnila soukromá firma dyž je to věc veřejné bezpečnosti, veřejného zdraví řekněme?

DDr: to je otázka regulace rizik za kterou odpovídá stát a které se nemůže zříci, na druhu stranu ee podívejme se po světě a vidíme, že může fungovat obojí. fungují velmi dobře ale zároveň také ne tak úplně dobře elektrárny které jsou ve vlastnictví státu a uplně stejně to platí pro elektrárny vlastněné soukromými firmami. to není v tom, kdo jí vlastní, to je v tom, jak ti lidé kteří jí provozují a kteří jí vlastní jsou si vědomi toho, že tam to riziko vždycky je a musí se s nim s patřičným respektem zacházet. a takovýchle lidí najdete jak ve státních tak v soukromých společnostech.

BK: a teď byl černobyl byla fukušima kde se tedy havárii nepodařilo zabránit i přes špičkovou technologii. vy jste říkala kdyby zeď byla o několik metrů vyšší, ale zas přílivová vlna také mohla být nebo příště bude o několik metrů vyšší e neboli lze předpokládat že budou i další tragické havárie jaderných elektráren s tragickými následky. stojí jaderná energetika za tu

devastací krajiny za tu následně mrtvou zónu? stojí to světu, lidstvu za to?

DDr: no to je otázka na kterou si musí každý hledat odpověď sám, ale já tady řeknu svůj pohled, když e dyž dovolíte. můj pohled je následující, k příští jaderné havárii dojde. pokud bude na světě v provozu několik stovek reaktorů tak nedokážeme říct, kdy to bude, nedokážeme říct, kde to bude ale víme, že pravděpodobnost je neúprosná, že k havárii dojde. ta otázka není eliminovat možnost jaderné havárie, to se nepodaří. ta otázka je jiná, jakým způsobem v případě havárie dokážeme ochránit lidi a okolí té elektrárny. a že to jde to se ukázalo při první velmi vážné havárii jaderné elektrárny, kde se mimochodem roztavilo zhruba tolik paliva jako v černobylu a zhruba tolik dle odhadů, to eště nevíme přesně, jako ve fukušimě. to byla havárie reaktoru frí majl ajlend ((míněno Three Mile Island)) ve spojených státech amerických v roce devatenáct sedumdesát devět a to je referenční případ toho, co je našim úkolem, nebo úkolem všech těch, kteří se na tom jaderném hřišti pohybují. e snížit pravděpodobnost té havárie na co nejnížší rozumně dosažitelnou úroveň a mít k dispozici takové prostředky, takové nástroje, které v případě že k ní dojde e tak povedou k tomu že se to zařízení zničí, provozovateli vznikne velká škoda ale nebudou ohroženi lidi a okolí. a že to jde, to nám ukázal ten srí majl ajlend. ((míněno Three Mile Island))

BK: na webu se ptá láďa, co si z fukušimské tragédie vzali češi? jak to ovlivnilo dnešní bezpečnostní opatření v našich jaderných elektrárnách?

DDr: e naše jaderné elektrárny stejně jako všechny evropské a řada světových prošly takzvanými zátěžovými testy. úkolem zátěžových testů ovšem nebylo e ukázat ee na ee případné bezpečnostní díry i když samozřejmě i tohle mohlo tím výsledkem být, ale my jsme si byli prakticky jisti a naši evropští kolegové taky, že všechny evropské elektrárny vyhovují požadavkům za kterých jim byla vydána licence. to znamená, že mají adekvátní úroveň jaderné bezpečnosti to co bylo úkolem tedy nebylo hledat odpověď na otázku jestli ty elektrárny jsou bezpečné. to jsme věděli, protože kdyby nebyly, tak by nebyly v provozu před jedenáctým březnem dva tisíce

jedenáct. ee od- úkolem bylo hledat odpověď na otázku co můžeme ještě udělat aby ty elektrárny byly ještě robustnější aby e vydržely né extrémní události které mají pravděpodobnost jednou za tisíc let, ale například jednou za deset tisíc a v případě zemětřesení i jednou za sto tisíc let. tím plníme ten první předpoklad o kterém jsem mluvila před chvílí, to znamená stlačit tu pravděpodobnost jaderné havárie na co nejnižší rozumně dosažitelnou úroveň u vědomí toho, že to nikdy nebude nula.

BK: na fejsbuku ((míněno Facebooku)) se ptá robert. čemu všemu jsou schopny naše jaderné elektrárny čelit? i když u nás zemětřesení nejsou. jak jsou české elektrárny připravené případným živelným katastrofám čelit?

DDr: e tohleto byla jedna z věcí, které byly ee předmětem přezkoumání v rámci těch zátěžových testů. není úplně e výstižné že u nás zemětřesení nejsou e dlouhou dobu e protože máme geologické tektonické poměry takové jaké máme, já bych skoro řekla štěstí z tohodle pohledu o kterém mluvíme e dlouhou dobu tisíce, desetitisíce, statisíce let na tomto území nedošlo k velkému zemětřesení. i tak jsou ale naše jaderné elektrárny vybaveny tak, že by přestály bez jakýchkoliv problémů zemětřesení o síle pět a půl stupně richterovy stupnice, neboli zrychlení nula jedna gé. ty bloky které se tady případně někdy budou stavět už jsou projektovány i dokonce tak, že by přestály nula dva gé nicméně to není kvůli tomu že bychom seznali že e se najednou změnilo to seismické riziko ale prostě proto že jiné na světovém trhu nejsou k dispozici.

BK: ono při těch zátěžových testech se tedy nepochybně přihlíží nebo hlavně přiblí- e přihlíží k místním potenciálním rizikům, vy jste říkala že to zemětřesení má jakousi pravděpodobnost i v česku nicméně určitě né takovou jako zrovna v japonsku. co jsou největší bezpečnostní rizika pro jaderné elektrárny na českém území?

DDr: z hlediska těch externích vlivů, zejména se to hodnocení soustředilo na extrémní vítr e protože e systémy e a komponenty jaderných elektráren a budovy e jsou projektovány tak e že by pro ty důležité z hlediska bezpečnosti neměl znamenat ohrožení náraz větru někde mezi sto čtyřiceti až sto padesáti kilometry za

hodinu, v rámci těch zátěžových testů se zkoumalo, co by se stalo kdyby ee například jaderná elektrárna dukovany neležela tam, kde leží, ale byla postavena na sněžce. tedy jak já to z- já to trochu zlehčuji, ale kdyby tam došlo k nárazu větru přes dvě stě kilometrů za hodinu nějaká další opatření pro zvýšení robustnosti zejména chladících věží byla udělána.

BK: vy jste zmínila jadernou elektrárnu dukovany, e čím to je že ve většině úvah o vhodnosti nevhodnosti se objevuje jaderná elektrárna temelín a jaderná elektrárna dukovany která také dodává asi skoro pětinu spotřeby elektřiny, o ní se až tak často nemluví. čím to je?

DDr: to může mít a jistě má řadu důvodů. já za ten hlavní považuji to že ke spuštění jaderné elektrárny došlo z hlediska informačního v úplně jiné době a tahle elektrárna si prožila také velmi bych řekla komplikované situace v rámci stabilizace provozu po spuštění v roce devatenáct osumdesát pět a ale tohle bylo do velké míry odladěno v době, neřekla bych úplného informačního temna, ale tmavého pološera e takže veřejnost se o tom prakticky vůbec nedovídala. e jaderná elektrárna temelín byla spuštěna prakticky v přímém přenosu, to znamená cokoliv (.)

BK: =ono to bylo v přímém přenosu u v české televizi.

DDr: tak ano ale ten přímý přenos se posléze protáhl na několik let, protože sebemenší e sebemenší událost ono to spuštění totiž není jenom to že nastartujete první štěpnou řetězovou reakci a máte vystaráno. takovýhle dojem bohužel vznikl třeba i z optimistických prohlášení některých politiků, to spuštění trvá řadu měsíců a v- při celém tom ee procesu spuštění dochází k odladování té technologie. e takže jakákoliv událost kdy ten blok vypadl, byla medializována velmi silně. a neřikam že je to špatně, ale pomohlo to vytvořit dojem že ta elektrárna není tak dobrá jako dukovany o kterých není slyšet.

BK: jdeme dál, e co bychom měli udělat kdyby došlo k nějaké jaderné havárii jako v roce osoumdesát šest v černobyly? tím myslím nějaké základní kroky. dozvím se že došlo k nějaké takové havárii a teď, co dělat? zajímá se tento divák.

DDr: tak ono by velmi záleželo na tom, v jaké vzdálenosti od té havarované elektrárny by se divák nacházel. e vezměme si hypotetický příklad události na jedné z našich jaderných elektráren, tam pro e ta území, která se menují zóna havarijního plánování, v dukovanech do dvaceti kilometrů. v temelíně do zhruba patnácti kilometrů, přesně třinácti a půl, jsou zpracovány velmi podrobné plány a také je vydávána velmi podrobná příručka pro obyvatele, co dělat. e jaké jsou ty kroky, jsou připraveny mimochodem ve spolupráci také s českou televizí takzvané varovací kazety, pravidelně se cvičí e nejenom to jak by reagovaly složky integrovaného záchranného systému, ale i to, jak by se ta informace k lidem v té zóně havarijního plánování dostala. ee jiná věc je že, teď použiju tu zkušenost s reakcí českých lidí na fukušimskou havárii, i havárie přes půl zeměkoule která tady nemůže způsobit vubec nic z hlediska nějakého byť hypotetického ohrožení e vyvolala obrovský zájem o to jak se chránit před stopovými množstvími radioaktivních prvků, které sem nutně musely doputovat. protože prostě tak tomu je. ta (.) ten pohyb vzdušných mas okolo zeměkoule je sem musel po nějaké době ee donést. ta radioaktivita má jednu dobrou, ale zároveň také svým způsobem špatnou vlastnost. ona je totiž měřitelná v množstvích, která jsou milionkrát nebo i více nižší než něco, nad čím má cenu se zamýšlet. ale ten novodobý bubák působí tak, že když je to měřitelné a ještě navíc spojené se zářením tak to jistě je ohrožující. nicméně si myslím že se nám povedlo ve spolupráci se spoustou lidí z různých institucí nastavit takovou úroveň informovanosti a hlavně lidé si zvykli chodit na náš web e velmi jsem ocenila média e včetně české televize protože velmi rychle začaly přejímat informace, které na našem webu se vyskytovaly z hlediska osvěty, co je třeba dělat, co není třeba dělat, co může uškodit e protože třeba jodové tablety e které slouží v případě vysokých koncentrací jódu jako jedno z ochranných opatření, z českých lékáren těch deset tisíc balení která jsou k dispozici, bylo vykoupeno, přes všechny kroky které jsme se snažili dělat, během e během několika dnů. takže my jsme se snažili aspoň lidem vysvětlovat že dyž už si ten kálium jodid koupili, tak by ho nemuseli jíst. ono to neuškodí, protože e řekněme vedlejší účinky

toho kálium jodidu se projevují v jednom případě z milionu administrací, no ale nicméně.

BK: e ještě k té informovanosti. podle naší spolupracovnice v japonsku, která tam trvale žije se japonská média návratu prvních lidí do té oblasti kolem fukušimy nevěnují a nebo jen minimálně. ale rozhodně míň než média jinde ve světě. nevím jestli taky máte ty informace, ale napadá, je to nějaký záměr? ze strany japonských úřadů o tom spíš nemluvit?

DDr: víte tohle je věc která se těžko chápe. protože japonská kultura je svébytná a zcela jistě odlišná od té naší. a já řeknu něco i trochu širšího, ale dostaneme se k té vaší otázce hned. e my jsme byli až překvapení tím jak rychle a v jakém množství a konec konců i v jaké kvalitě byli japonští kolegové, japonské úřady schopni během pár dnů po té havárii poskytovat informace do zahraničí. ale e ta zpětná vazba e která e existuje z toho jak informovali své vlastní lidi, v těch postižených oblastech, ale konec konců v celém japonsku, je daleko horší a méně pochopitelná, to znamená oni do světa poskytli opravdu skoro nemožné v daný sit- v dané situaci v jaké byli, ale svým vlastním lidem e tu situaci vysvětlovali poměrně velmi obtížně a s malou chutí v (.) na naše poměry, ale

BK: =čili je to nějaký záměr?

DDr: já si nemyslím, že je to záměr, já si myslím že je to opravdu kulturní problém který my těžko můžeme kritizovat, protože ho nechápeme.

BK: deme na fejsbuk ((míněno Facebook)) občanské sdružení hroší kůže e bylo by možné v rámci korektních vztahů s rakouskem zajistit trvalou účast jejich expertů v našich kontrolních orgánech pro jadernou bezpečnost? jaká je současná spolupráce a výměna informací?

DDr: e tak do míry do jaké to lze, protože tady existuje skutečně odpovědnost toho národního dozoru za garanci bezpečnosti a ta je nedělitelná ta, (.) ale do míry do jaké to jde e zejména kvůli a možná i díky té vyhrocené situaci při spouštění bloku temelín jeda dva, s rakouskem jsou skutečně e velmi nadstandardní vztahy e

v rámci bilaterální dohody o výměně informací a rakouští kolegové mají přístup prakticky ke všemu, o co si řeknou a co není omezeno žádnými důvody bezpečnostními ale ne z hlediska jaderné bezpečnosti ale z hlediska ochrany před šířením informace, která by mohla být zneužitá například někým zlovolným. já nechci použít slovo sekjurity ((míněno security)) ale nevyhnu se tomu a v každém případě ee třeba v rámci dohody e z rakouského melku, kterou podepsal tehdejší premiér pan zeman s tehdejším rakouským kancléřem panem šislem ((míněno Schüsselem)) byly nastaveny opravdu mimořádně intenzivní vztahy a mimořádně intenzivní přístup rakouska k informacím. kde jiné sousední státy téhle úrovně dosahují zřídka a nebo se na ní pomalu dotahují. takže e odpověď na divákovu otázku je ano do míry do jaké je to rozumně praktické je tohleto umožněno. samozřejmě že není umožněno aby e rakouský expert rozhodoval za státní úřad pro jadernou bezpečnost, to prostě nejde.

BK: na druhou stranu, rakousku to evidentně nestačí, nebo to rakouské politiky a rakouské úřady nijak nepřesvědčuje, mají nedůvěru k českým jaderným elektrárnám e a jestliže e teď třeba se mluví nejenom o dostavbě temelína, ale i dukovan. má to vláda ve svém programovém prohlášení a mluvil o tom před dvěma dny i premiér bohuslav sobotka, že takto vláda uvažuje, dostavovat i jadernou elektrárnu v dukovanech, tak rakousko reaguje slovy jaderná elektrárna v dukovanech má slabá místa která nelze vyřešit modernizací. není to tak? co rakousku vadí, proč jsme ho dosud nepřesvědčili o tom, že jsou opravdu bezproblémové české jaderné elektrárny?

DDr: tak abychom byli poctiví musíme si říci že rakušané měří skoro stejným metrem všem sousedním státům a oni jsou obklopeni e státy které mají v provozu e jaderné elektrárny. já bych řekla že ty vztahy jsou tak korektní, jak je možné. na té odborné úrovni nemáme prakticky už problém. to co se kdy před kterými volbami hodí tomu kterému politikovi musíme tak brát, a bude bude to tak vždycky. e japonsko e rakousko pardon je konzistentní ve svém odporu proti jaderné energii a e tím pádem ve chvíli, kdy se začne v sousedství, ale konec konců kdekoli v evropě, připravovat stavba

nového jaderného bloku, můžeme očekávat ostrou reakci e od různých zájmových skupin a z politických kruhů v rakousku e a jak říkám, nebudme příliš vztahovační, že se to týká jenom česků.

BK: na fejsbuku ((míněno Facebooku)) se ptá jaroslav pleskot do jaké míry je odklon od jaderné energie v německu politické a nikoliv ekonomicko-technické rozhodnutí.

DDr: na začátku to určitě bylo politické rozhodnutí e německé jaderné elektrárny se vyznačovaly a vyznačují velmi vysokou úrovní bezpečnosti, jsou zcela srovnatelné s těmi našimi prostě. ee v každém případě také německo s ústupem od současné generace jaderných reaktorů pracovalo už od roku dva tisíce kdy schválilo ten první takzvaný výstup z jádra. posléze se začalo ukazovat že to ekonomicky zase až tak snadné nebude e tím pádem ten atomaustieg ((míněno Atomausstieg)) byl e korigován a v roce dva tisíce deset bylo rozhodnuto o tom že jaderné reaktory budou v provozu déle do roku dva tisíce třicet pět, aby se to zpátky po fukušimské havárii změnilo v tom, že osum jaderných reaktorů bylo odstaveno hned, ty další by měly být odstaveny do roku dva tisíce (.) dva tisíce dvacet dva. ekonomicko-technicky to je mimořádně těžký oříšek zejména po bavorsko které má padesát, více než padesát procent elektřiny z bloků jaderných které jsou na jeho území a které ještě žádný jaderný blok neodstavilo. mělo by s tím začít v příštím nebo přespříštím roce a vzhledem k tomu že neexistuje ten propoj sever jih co se týká dopravy elektřiny z větrných farem e na v baltském moři e tak bavorsko skutečně řeší, jak tedy se vyrovná s tím nebude-li znova ta (.) ten ústup od jádra korigován. což já si myslím že nebude tedy, ale na druhou stranu e křišťálovou kouli nikdo nemá a on ten každodenní život si může vynutit i rozhodnutí, která třeba s tou ideologií nebudou tak uplně v souladu.

BK: ono nejde jen o německo, švýcarsko belgie taky takto reagovaly na tu fukušimskou tragédii a třeba německá kancléřka angela merklová je přece původním povoláním vědkyně, pracovala v institutu fyzikální chemie takže odborně nepochybně ví, o co jde, tak se nabízí otázka, jsme my tady v česku chytřejší než němci švýcaři rakušané?

DDr: já si to nemyslím e ale na druhou stranu e evropa evropské společenství má pro mě jednu velkou výhodu. které ale málo využívá a to je různorodost e energetické politiky česka a německa v tom dlouhodobějším výhledu jsou velmi rozdílné takže si můžeme říci a aniž bych to chtěla jakkoliv přiklonit na tu nebo na onu stranu, buď se mýlí němci, nebo se mýlíme my, ale obě země se mýlí pravděpodobně těžko současně. e tím pádem evropa když si to začíná takhle skládat tak se dostává do situace e nebo mohla by se dostat do situace ke které by vlastně to společenství mělo směřovat, to znamená když někdo udělá chybu, a můžeme to být stejně my jako němci e tak bude existovat někde nějaká korekce, která dokáže vypomoci. jak říkám, e může se stát. já možná řeknu ještě jednu věc, která by divákům mohla přijít zajímavá, zatímco česká republika snížila podíl elektřiny vyrobené v uhelných elektrárnách od roku devatenáct devadesát z osumdesáti pěti procent na zhruba pětapadesát dnešních, tak podíl elektřiny vyrobené v uhelných elektrárnách v německu se drží konstantní s mírným poklesem mezi léty dva tisíce osum a dva tisíce deset a s na- opětovným nárůstem po odstavení těch jaderných bloků. e takže ona ono když se bavíme o té různosti a já někdy slýchám že naše energetická koncepce je fosilní nebo dinosaurí. ale my konstantně rok od roku podíl fosilních paliv v elektro energetice snižujeme.

BK: říkáte buď se mýlí česko nebo německo, kdy se to dozvíme, kdo má pravdu a kdo se mýlí?

DDr: e energetika má velkou setrvačnost způsoby jakým si lidé jakými si lidé opatřují energii se skutečně vyvíjejí velmi pomalu a pozvolna a nestačí tomu dnešnímu světu. e takže rychle se to nedovíme.

BK: jdeme na web honza se ptá věříte termojaderné fúzi takto označené zkratkou iter nebo si myslíte, že tu budou stát spíš jaderné reaktory čtvrté generace sodíkem chlazené využívající vodu v superkritické fázi a podobně, a může nás z hlediska energetiky někam posunout základní výzkum v cernu?

DDr: já e věřím tomu že se krok po kroku podaří e termojadernou fúzi v průmyslovém měřítku zvládnout. iter je konec konců prvním krokem, protože iter je specifický projekt mezinárodní kdy se ve

francouzském kadaraši ((míněno Cadarache)) e budu je fúzní reaktor který by snad mohl být hotov někdy okolo roku dva tisíce třicet. nebude to elektrárna s fúzním reaktorem. bude to fúzní reaktor ale už skutečně v průmyslovém měřítku. když bude fungovat, e tak máme nakročeno na to, možná v druhé polovině tohoto století bychom tady skutečně mohli mít elektrárnu s fúzním reaktorem, ale to uvidíme. ta cesta reaktorů štvrté generace je cesta založená na tom druhém, e na té druhé možnosti jak získávat energii z jádra to znamená na jaderném štěpení, jsou to tedy cesty, které si nekonkurují, jsou paralelní a ty reaktory čtvrté generace mají nějaký náskok před jadernou fúzí, ono konec konců si připomeňme že první reaktor který v roce devatenáct padesát jedna byl použit jako zdroj energie pro rozsvícení čtyř žárovek tehdy, byl to čemu se dneska říká reaktor čtvrté generace, protože to byl rychlý množivý reaktor. v každém případě obě ty cesty jsou ee takovou hmatatelnou nadějí jaderné energetiky pokud nemá skutečně být přechodným řešením. pokud bychom zůstali u těch současných technologií tak nám to jádro vydrží tak asi zhruba stejně dlouho jako uhlí.

BK: výzkum v cernu v tom [mezinárodním centru]

DDr: [výzkum v cernu] otázka základního výzkumu je otázka komplikovaná v tom, že nikdy nevíte k čemu vám to bude. ale výzkum v cernu směřuje k tomu aby se prokázalo e jakým způsobem vlastně náš vesmír vznikl a tím pádem, jakým způsobem mezi sebou e jak to říct, e fungovaly přeměny hmoty a energie. a to je to základní, o co nám jde, totiž energii nemůžete získat vlastně jinak fyzikálně, než že přeměníte hmotu, všechno ostatní (.) známá ajnštjnova ((míněno Einsteinova)) rovnice é se rovná em cé na druhou. e ale ona říká tu podstatu ani hmota ani energie nemohou vzniknout ani zaniknout jenom se mezi sebou přeměňovat. čím lépe tomuhle budeme rozumět e teoreticky, tím větší budeme mít naději, že se dostaneme i k něčemu praktickému.

BK: dotaz z fejsuku, ((míněno Facebooku)) jak je na tom česko ohledně vyhořelého jaderného paliva, jaké má s nimi plány a kolik ho česko vlastní? e dá se toto použité palivo ještě dál využít? pokud ano, tak jak a nemyslí samozřejmě pro jaderné zbraně tento divák.

DDr: tak vyhořelé jaderné palivo je ee potenciální surovina. e
vezměme si, že tuna čerstvého paliva, které se používá v našich
reaktorech poté co si tam odpracuje co má, pořád ještě obsahuje
devět set padesát kilogramů toho stejného uranu, který tam byl na
začátku. padesát kilogramů produktů jaderného štěpení, nicméně
devěcet padesát kilogramů recyklovatelného a znovu použitelného
uranu e tím pádem.

BK: =znovu použitelného kde? pro co?

DDr: znova použitelného po výrobu dalšího jaderného paliva, dyž
ten uran očistíte od těch produktů štěpení, tak máte úplně stejnou
surovinu, jakou jste měl na začátku, akorát že jí máte míň.

BK: čili proto je důvod to vyhořelé jaderné palivo skladovat a
prostě ho nevyvážet.

DDr: ano e je to jeden z důvodů protože už neska země s velkými
jadernými programy jako je například francie částečně to vyhořelé
palivo přepracovávají a znovu používají. tím pádem to (.) ta
strategie e kterou zvolila česká republika, to znamená dlouhodobé
skladování a příprava hlubinného uložení, kdyby už se nenašel
jiný způsob jak to palivo znovu využít je podle mě správný krok.

BK: jdeme na web, je tam tento dotaz, je případná těžba uranu
nebezpečná pro okolí? nakolik například zvedne úroveň radiace
v okolí těžby?

DDr: e v okolí těžby se e úroveň radiace může mírně zvýšit tam,
kde se skladují e kaly po e zpracování uranové rudy, a kde se
skladují odvaly z té těžby v každém případě je to velmi lokální
záležitost a uvědomme si že těžíme surovinu e která je přírodního
původu tam se nic prostě nepřidává, nic tam člověk uměle nevnáší
jenom mění ty po-

BK: =ta surovina už v zemi je, ale prostě se ale vyveze se na
povrch

DDr: ano jenom mění poměry v té lokalitě například tím že ty
odvaly se dostanou na povrch a tím pádem mohou mírně tu radiační
situaci změnit, ale mírně.

BK: je tě- je už dnes těžba uranu taková že nepřináší žádné zdravotní riziko pro lidi kteří tam pracují?

DDr: e pořád ještě je regulován počet směn který mohou raziči nebo ti kteří skutečně pracují na na té ražbě, to znamená v podzemí, odsloužit e a je tím pádem regulována i jejich expozice e zejména radonu a dceřiným produktům, protože to je to co tam dělá e převážnou míru, ne úplně, ale tu míru toho rizika

BK: a ještě jeden zřejmě už poslední dotaz bude od jardy, rád bych s přítelkyní navštívil pripjat ale všichni mně od toho odrazují a říkají abychom tam nechodili. pokud chceme mít zdravé děti. je podle vás důvod k těmto obavám?

DDr: ne není. e tam jediné co je třeba skutečně důsledně dodržet z různých důvodů, je e jet tam s cestovní kanceláří která má povolení pro to aby tyhle ty návštěvy zakázané zóny černobylské a pripjati organizovala. e průvodci takto licenzovaných cestovních kanceláří velmi dobře vědí, kam své hosty mohou vzít a kam by je raději brát neměli a velmi přísně to dodržují, protože jinak by o tu licenci přišli.

BK: e nad tou černobylskou elektrárnou stále stojí už dvacet osum let sarkofág, který byl původně udělaný jako provizorní, drolí se bortí se a příští rok měl být vybudovaný nový. e bezpečnější bytelnější. e jak to svět kontroluje, aby ukrajina země v krizi, de facto v rozkladu e na hranici politického i ekonomického kolapsu toto skutečně zodpovědně spolehlivě splnila?

DDr: tak e ten projekt nového černobylského sarkofágu je projekt mezinárodní a tím pádem je nad použitím těch prostředků a postupem prací skutečně velmi přísný e mezinárodní dohled. mimochodem, e česká republika do toho černobylského fondu také né úplně nejvýznamnějším ale přesto nějakým nějakým dílem přispěla a tím pádem i ee naši lidé se tam čas od času pohybují, aby kontrolovali průběh těch prací.

BK: tak tolik dnešní hajdpárk, ((míněno Hydepark)) jehož hostem byla předsedkyně státního úřadu pro jadernou bezpečnost dana drábová. paní předsedkyně, já vám děkuji a přeji vám dobrý večer.

DDr: děkuji za pozvání, dobrý večer všem.

((znělka))

BK: zítra bude v hajdpárku ((míněno Hydeparku)) hostem předseda české onkologické společnosti Jiří Vorlíček, tak se dívejte a ptejte. dobrý večer vážení diváci. zítra na viděnou.

Transkript č. 18

NÁZEV POŘADU: Hydepark Civilizace³⁵

DATUM VYSÍLÁNÍ: 1. 5. 2014

KANÁL: ČT24

STOPÁŽ: 55 min. 26 s

ÚČASTNÍCI:

DS = Daniel Stach, moderátor;

MP = Markéta Pravdová, předsedkyně Rady UJČ AV ČR, zástupkyně ředitele UJČ AV ČR;

V REPORTÁŽÍCH:

FK = František Kovářík, herec;

AČ = Anna Černá, lingvistka;

HP = Hana Prokšová, lingvistka;

MPro = Martin Prošek, lingvista;

JZ = Jaroslav Zoula, redaktor;

((začátek předtočeného klipu))

FK: sveřepí šakali zavile vyli na bílý měsíc.

((konec předtočeného klipu))

DS: napsali byste všechna měkká i tvrdá i správně? a co velká písmena? umíme my češi česky psát a také mluvit? jak se náš jazyk vyvíjí? za jakých okolností může být, v uvozovkách, oficiálně uznáno nové slovo? ptejte se markéty pravdové, předsedkyně rady

³⁵ Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10441294653-hyde-park-civilizace/214411058090111/>.

ústavu pro jazyk český. vítejte ve světě vědy a otázek současné společnosti. začíná hajdpark ((míněno Hydepark)) civilizace.

((znělka))

DS: paní doktorko, přeji hezký večer.

MP: dobrý večer.

DS: mohu přivítat hosta nebo hostku v hajdparku ((míněno Hydeparku)) civilizace?

MP: můžete mě přivítat jakkoli, ono je slušné vůbec někoho na začátku přivítat, ale já bych radši zůstala možná u toho hosta. e přiznám se na rovinu že nejsem moc zastánce feministických přístupů k českému jazyku, k jazyku vůbec. takže možná už předem některé diváky zklamám, že už říkám dopředu, jakmile přijde na ová, budu trvat na českém jazyce a budu trvat na stálých zvyklostech e takže prosím zůstaňme u hosta.

DS: vítejte v hajdparku ((míněno Hydeparku)) civilizace v pořadu který tvoříte vy, naši diváci. kteří už poslali spousta otázek a další spousta otázek můžete ještě přidat. věvévéhajdparkcivilizace tečka cézet. ((míněno www.hydeparkcivilizace.cz)) to je ta adresa na které najdete všechny cesty, které můžete využít, pěkně pohromadě. a my vás teď hned vezmeme do světa českého jazyka. vítejte.

((začátek předtočené reportáže))

JZ: živý organismus, složitý systém, ovšem s jasně danými pravidly a také a to především, prostředek pro komunikaci a pro vnímání světa. mluvená podoba je obvykle tou snazší formou jazyka, problém začíná když dojde na psaní. rody pády vidy nebo časy, proplést se nástrahami češtiny lidem pomáhají jazykové příručky, slovníky nebo pravidla pravopisu. kdo by ale nechtěl listovat často obsáhlými knihami, může zavolat sem, do jazykové poradny ústavu pro jazyk český.

AČ: jazyková poradna, černá. dobrý den.

JZ: na poradnu a její horkou linku se obrací žáci před důležitou písemkou, lidé ze státních úřadů i právníci před podpisem klíčové smlouvy. někdy si jen potvrdí svá tušení, jindy změní názor.

AČ: se to normálně skloňuje podle vzoru pán, čili staško, staška, staškovi sedmý pád staškem. možná, že pán neví, že je skloňovatelný, ano, přesně tak jak jste řekla.

HP: vedou rozhodně dotazy pravopisné na pravopis a to velká písmena, následuje interpunkce ve větě, následují právě otázky na formální úpravu písemností, tedy na to, kde psát jaká znaménka (.)

JZ: dotazy, denně jich je vždy několik desítek, také pomáhají vědcům sledovat změny v jazyce. a z toho pak můžou vycházet při své práci.

MPro: využíváme je potom třeba v (.) při popularizační činnosti, píšeme různé jazykové sloupky a různé (.) třeba připravujeme rozhlasové pořady, jazykové koutky pro veřejnost.

JZ: a dění v jazyce zprostředkovává i dění ve světě, s vánoční vlnou cunami přišla i záplava dotazů, jak téhle katastrofě přijít na jméno.

AČ: najednou to bylo slovo na výsost aktuální a byla otázka, jak ho vlastně psát. klasický přepis z japonštiny je s c na počátku, ale protože vlastně zpravodajství pobíhá prostřednictvím angličtiny, tak se postupně prosadila ta podoba ts.

JZ: a nakonec dotazy i ilustrují, jak češi svůj jazyk vlastně používají.

MPro: to znamená tazatel zavolá s nějakým (.) s nějakou větou, ve které chce vyřešit interpunkci, když ho mimoděk upozorníme na formulační chybu, řekne no dobře a jak tam budou správně ty čárky.

AČ: zkuste to zvážit, není vůbec zač. není zač na shledanou.

JZ: jaroslav zoula česká televize.

((konec předtočené reportáže))

DS: míříme na web paní doktorko. dédé, mohla byjste nám komunikovat podle vás nejzásadnější děsy běsy, které se vyskytují

v současném jazyku českém? nebo to nemám řešit a je to tak ňák v poho? btw je na vašem paradigmatu shoda napříč odbornou veřejností? děkuju a mějte hezký den. kolik tam vidíte děsů a běsů v té otázce?

MP: =to je nádhera, já si myslím, že si ten divák nebo pisatel dal velkou práci aby toto všechno sebral do jedné věty. já si myslím, že ty děsy a běsy se takto nekumulují, ale dyž je potom vidíme na obrazovce tak nám opravdu vstávají vlasy hrůzou na hlavě. e je v poho není v poho, záleží na přístupu. můžou nám věci trhat uši, trhat oči, můžeme se nad to povznést, jazyk je živý organismus, vyvíjí se, takže jsou věci které nám můžou vadit a jsou věci na které si časem zvykneme protože nás obrousí.

DS: z toho kodifikačního hlediska? kde je ta hranice co je v poho?

MP: e tak kodifikace je velice záludný pojem a můžeme se bavit o tom, co to vůbec je, pokud budu brát kodifikaci jako něco co je obecně závazné e budou to třeba pravidla českého pravopisu nebo mluvnice, jsou to věci, které vznikají za desítky let, takže nelze říct, že bychom do kodifikace neustále sahali, ale ten vývoj ňákým způsobem běží a jednou za dvacet třicet let se tedy ty lingvisté v ústavu pro jazyk český sednou, dají si tu kávičku a napíšou během víkendu pravidla. tak to sice není ale ta kodifikace se opravdu neděje ze dne na den. a chce to desítky let.

DS: podle vašeho názoru největší děsy a běsy, co vás nejvíc tahalo za uši v poslední době?

MP: mně tahají sprostá slova. jakkoli jedu komunikačním prostředkem, emháde ((míněno MHD)) jezdím často. vadí mi cizí slova to mně přide, že je na té češtině nejhorší. nevadí mi tolik cizí slova, možná je to proto, že žiju v prostředí kde cizí slova jsou užívána běžně, takže tam možná tu hranici vnímání mám posunutou, ale vadí mi vulgarismy a vadí mi i vulgarismy když jsou na politické scéně a nebo když jsou u lidí u kterých bych je nečekala.

DS: na webu se vás paní doktorko ptá eda hujer. co nejvíce ovlivňuje současnou češtinu a její oficiální slovní zásobu? jaké podmínky musí splnit novotvar, aby byl zařazen do pravidly

kodifikované češtiny? kdo o tom rozhoduje a jaké takové (.) jak, pardon, takové schvalování probíhá?

MP: e tak je to zvláštní, ale odpověď je nasnadě, nejvíc ovlivňují současnou češtinu lidé, její uživatelé. e oficiální slovní zásoba, jak se mění e to neříkáme my. my neříkáme lidem máte používat toto a toto, ale to jak lidé používají češtinu se dá měřit, e dá se dělat různé záznamy, existuje český národní korpus, což je databáze (.) databanka miliardy slov které opravdu pokrývají (.) ty texty současnou spisovnou češtinu, i současnou mluvenou češtinu i nespisovnou, takže my na základě těch korpusů můžeme statisticky opravdu ověřit, které slovo se užívá často a které už je tak na hraně, že už se začíná vyrovnávat třeba původní vazbě nebo původnímu tvaru.

DS: kolik má čeština slov?

MP: těžká otázka, kdybych vzala nejrozsáhlejší slovník českého jazyka, to je příruční slovník jazyka českého, ten má dvě stě padesát tisíc hesel, ale zdaleka to nejsou hesla všechna.

DS: jak se měří které slovo se používá víc a které méně, přece jenom hovorovou řeč, mluvenou řeč, případně nářečí těžko měřit nějakými jednoduše měřitelnými nástroji jako by byla třeba analýza denního tisku nebo televizního vysílání.

MP: e u nářečí je to složitější, jak jsem říkala ty textové banky se dělají právě spíš na mediální texty které lze snadno zaznamenat, snadno shromáždit, e co se týče dialektů a nářečí e tam skutečně kolegyně z brněnského oddělení dialektologie chodí s magnetofonem, nahrávají si lidé (.) lidi, který eště pamatují nářečí a skutečně ty rozhovory potom přepisují a je skutečně i těžké potom vůbec najít pamětníky kteří ještě těmi nářečimi hovoří.

DS: pravidla kodifikované češtiny, jak slovo může v uvozovkách docílit, aby se zařadilo do těchto pravidel.

MP: e samo o sobě se to slovo tam opravdu dostane dyž ho budou lidé používat, někdy je úsměvné že nám volají do ústavu lidé tazatelé a mají návrh vymyslel jsem nové slovo, kam ho mám

nahlásit. tak mě napadne, kam ho nahlásit, ale většinou to neřeknu nahlas. nelze vymyslet nějaké nové slovo je potřeba aby se to slovo vžilo. aby se užívalo a o tom, jestli se něco dostane do češtiny nebo nedostane, o tom rozhodne opravdu ten, kdo používá češtinu.

DS: vy sama popisujete ve své knížce tu kritiku, která zaznívá na vaší stranu, stranu lingvistů, na jedné straně to, brzdíte rozvoj českého jazyka protože nechcete kodifikovat výrazy které se běžně používají. na druhé straně ničíte češtinu, protože kodifikujete v uvozovkách kdeco. vy ten souboj sama nazýváte, cituji vaše slova, pružnou stabilitou. jak se hledá pružná stabilita?

MP: tak pružná stabilita není můj výraz, to už používal v třicátých letech havránek a mathesius a vůbec pražský lingvistický kruh. pružná stabilita znamená v podstatě to že my nemůžeme pořád kodifikaci měnit, nelze do ní zasahovat, nelze do (.) aby každých pět let vycházela pravidla českého pravopisu. to by znamenalo, že se ve třetí třídě něco naučíte a v páté třídě se učíte něco jiného a v osmé třídě se něco učíte. jo, nejde pořád měnit pravidla českého pravopisu. lidé žijí v omylu, že si myslí že pravidla českého pravopisu jsou obnovována. není tomu tak, poslední pravidla vyšla v roce devadesát tři pak k nim vyšel dodatek roku devatenáct devadesát čtyři a od té doby vycházejí jenom reprinty, takže nemůžeme říct, že se do češtiny neustále zasahuje, ono, ona se mění ale mění se tím, jak ji měníme my uživatelé. kodifikace jako taková se rozhodně nemění tak často, nicméně teď je na obzoru právě akademická příručka českého jazyka, která má vyjít v únoru letošního roku. a ta by měla být právě doplňkem k pravidlům českého pravopisu, ta by měla mít e schvalovací doložku ministerstva školství takže i tady by už mohl být nějaký posun v kodifikaci.

DS: na to se právě ptá jeden z našich diváků, nebo jedna z našich divaček, od podzimu netrpělivě čekám na novou příručku českého jazyka. kdy se dočkám a koupím ji? docela se na ni těším bude i na internetu?

MP: e tak já mám dobrou zprávu pro ty co se teď zalekli, jeřda, zase nám budou něco měnit jak říkám pro jednadvaceti letech vychází pandán k pravidlům českého pravopisu a bude to doplnění

k pravidlům českého pravopisu, pravidla mají tu popisnou část výkladovou sotva šedesát stran, ta internetová jazyková příručka, byť se jmenuje příručka má pět set třicet tři stran a obsahuje i jevy pravopisné, gramatické a ano chtěli jsme ji stihnout ještě loňského roku, ale tak vyšlo to takto, je to typograficky náročná kniha a navíc jsme museli stát v řadě, existuje i spousta jiných dob- dobrých publikací.

DS: vy jste k nové příručce pro čtětáká ((míněno ČTK)) v listopadu loňského roku řekla, máme tam i dost praktické kapitoly co se týká úpravy písemností, doporučení pro obchodní a úřední korespondenci. je po tom poptávka ze strany lidí? cítíte to vy sami v ústavu?

MP: e je po tom poptávka e jednak soudím z dotazů veřejnosti, které jsou nám kladeny, jednak i z poptávky veřejnosti, děláme různá školení pro státní správu, školíme úřady, jak mají psát obchodní korespondence e respektive úřední korespondenci a je po tom poptávka právě i v té internetové jazykové příručce. my můžeme právě statisticky dohledat kolik lidí se na co který den ptá, jaké jevy pokládají v té slovníkové části. Jaké (.) na na jaké jevy se ptají v té části výkladové a skutečně na korespondenci na to jak mám oslovit v dopise, jak se mám rozloučit na to se lidé ptají.

DS: takže tam budou třeba vzory?

MP: e vzory přímo dopisu tam nebudou, protože protože to bychom, potom neuspokojili nabídku všech e nebo pardon poptávku všech. to znamená já bych tam pak musela dávat třeba i životopis, já bych tam potom musela možná i dávat nějaké vzory jak se připravit na pohovor, takže skutečně který žánr upřednostnit e v tuto chvíli jsou tam obecné zásady. nicméně vzory jak by měl vypadat obchodní nebo úřední dopis poskytuje česká státní norma, kterou také připravujeme e revizi čsn nula jedna šedesát devět deset) e připravujeme na jaro tohoto roku.

DS: letošního roku

MP: letošního roku a v podstatě doporučení, která tam budou a vzorové dopisy která tam budou, budou odpovídat i té příručce českého jazyka, což je úžasná věc, že se podařilo vlasně i sladit požadavky české státní normy s pravidly českého pravopisu, protože

dosud to někde i naráželo na sebe. česká norma doporučila něco jiného než pravidla. lidé pak volají a co si mám vybrat co mi doporučíte?

DS: i tato norma bude dostupná na internetu?

MP: e tato norma (.) obecně normy českého normalizačního institutu, teď už se jmenují tedy úřad pro technickou normalizaci metrologii a státní zkušebnictví, ty na webu dostupné nejsou. to je prostě zásada čes- toho, toho úřadu, nicméně jsou dostupné, člověk si může e koupit přístup nebo si může tu normu prostě zakoupit.

DS: jdeme na fejsbuk ((míněno Facebook)) tam se ptá krato, je český jazyk zbytečně složitý? v čem konkrétně by šel zjednodušit?

MP: já bych se zeptala diváka, co navrhuje. jo opravdu co navrhuje.

DS: [tak o]

MP: [e ano je] složitý, ale konkrétně třeba velká písmena, to je oblast, kde by se určitě mohlo zjednodušovat. náš pan ředitel docent oliva je velký přítel zjednodušování a logických systémů. ale když potom jsme dali před dvěma roky e takový celonárodní průzkum, kterého se zúčastnilo osmáct tisíc, na to, jaké zaujmají stanovisko ke změnám v psaní velkých písmen, dozvěděli jsme se že padesát devět procent lidí to jakž takž mezi variantou a až e uhádalo, ale osmdesát pět procent psalo proboha nic neměňte za žádnou cenu nám neměňte pravidla českého pravopisu, kdo se to má učit. a vůbec nešahejte do velkého pís- do velkých písmen, takže lidi to sice neumějí, ale běda, když jim to máme změnit.

DS: jeden z našich diváků navrhoval například aby zůstalo jenom jedno i ať už měkké nebo tvrdé.

MP: je to jedna z možností. často se objeví nějaká fáma většinou to bývá v létě. dyž je okurková sezóna a noviny nevědí o čem psát, tak píšou o tom, že se zruší tvrdé y, to jsem zaznamenala, že většinou v letních e sezonách se nejvíce dozvím z médií že se hýbe s českým jazykem. e můžeme se řídit, nebo mohli bychom se inspirovat po vzoru slovaků ale zase bychom ztratili tu výpovědní

hodnost, kter-výpovědní hodnotu kterou to měkké a tvrdé i pro nás přináší. je třeba u hono- u homonym mít a mýt a a to že z přísudku poznám, jesi to jsou ženy nebo jsou to muži, to si myslím, že je naopak plus pro tu češtinu.

DS: jdeme na fejsuk ((míněno Facebook)) pro jak vy jste řekla možná jednu fámu. Zaslechla jsem, píše anonymka, již před nějakou dobou, že se uvažuje o zařazení slova bysme mezi spisovné tvary. je to pravda? pokud ano, patří už mezi spisovná slova, nebo je to stále v jednání? je to fáma?

MP: ee úplná fáma to není, protože loni v srpnu, letní měsíc e bylo zveřejněno, e nebo proběhla médii zpráva o tom že bychom mohli uvažovat o bysme e to řekl pan docent oliva v jednom rozhlasovém pořadu a on jak jsem řekla je příznivcem takových logických systémů je ma- je matematik, takže on má rád věci jasné, přehledné, když pěkně do sebe zapadají a předpokládám že není ani příznivce e výjimek, pak se strhla obrovská lavina a konkrétně on byl bombardován, e že si nedokážou lidi představit jak bysme to bez toho bysme vydrželi. ano takže lidi sami mu psali přesně tím ee slovem které nechtěli ale používali ho. bysme lidi používají v hovorovém projevu v žádném případě se neplánuje ani v té příručce českého jazyka kterou teď připravujeme a myslím že ani v dohledných ee v dohledné době pokud budeme uvažovat o pravidlech českého pravopisu za deset let třeba ee myslím si ani že ani v té fázi ještě veřejnost nebude připravena na tvar bysme.

DS: co to znamená že veřejnost nebude připravena, pokud veřejnost to slovo používá?

MP: ee ona ho používá, ale cítí, že to je hovorové a pokud mluví spontánně kultivovaný mluvčí, sledujete že se sami opra- sám opraví, když řekne bysme vzápětí řekne bychom takže je tady nějaká autokorekce že ani ten zkušený mluvčí ten kultivovaný mluvčí, byť to z pusy vysloví, ještě s tím není ztotožněn a kupodivu právě ti kultivovaný mluvčí s tím nemají tolik problém jako spíš ee prá- právě ti nechci říct řadoví uživatelé češtiny, ale valná většina uživatelů českého jazyka, která nemá ráda změny. lidé obecně nemají rádi změny. oni se něco naučili ve škole a velice těžko se jim jakékoli změny přijímají.

DS: na webu se vás ptá františek němec. co říkáte na v uvozovkách tlumočení děl klasiků do moderní češtiny? například babička boženy němcové si pořád pro pírkou přes plot skočí, ale její pohyb po světlici již nebude popsán slovem, které jsme jako adolescenti ve škole při rozboru díla tak milovali.

MP: já předpokládám že většina diváků ví <o které slovo> v tuto chvíli běží, e my jsme ho taky milovali a já jsem zrovna u toho díla babička ee měla informace přímo od kolegy, který byl poradcem nakladatelství práh e byl jazykovým poradcem a nakladatelství práh teda udělali věc, že přeložili e babičku do současné češtiny. ve světě nejen laickém ale i odborném to vzbudilo velkou nevoli, nesahejte do děl klasiků, babička vyšla roku osmnáct padesát pět a já nevím, kde je ta hranice, je to víc než sto padesát let já nevím kde je ta hranice kdy už si můžeme dovolit sáhnout do děl klasiků. jsem konzervativní takže mně by se to asi taky nelíbilo a zkousla bych eště tu babičku v podobě kterou jsme čítali, dyž jsem byla ve škole ee nicméně jak říkám nevím, kde je ta hranice, protože vezte si díla starší, znamená to že budeme reprodukovat díla stará dvě stě let, tři sta let, jo kde je ta hranice, kdy si to můžeme dovolit počestit abychom to zase přiblížili současném čtenáři.

DS: abychom tomu tedy vůbec rozuměli případně.

MP: tak

DS: vy tu hranici dokážete alespoň rámcově odhadnout?

MP: e já já nejsem moc zastánce takových subjektivních kategorií ale stejně si myslím že existuje cosi jako jazykový cit a každý z nás k té mateřštině má nějaký vztah a může říct líbí se mi nelíbí se mi zní mi to nezní mi to vidím to napsané nebo počkej, já si to napíšu a mám to v oku.

DS: jak se vám líbí nebo nelíbí přechylování? a to hlavně u cizích ženských jmen. mne osobně uši drásá když až komické přechylování jmen zahraničních ženských jmen například kameron diazová sandra buloková andželina džoliová ((míněno Cameron Diazová, Sandra Bullocková, Angelina Jolieová)) a tak dále.

MP: myslím si, že se s přechylováním dělá zbytečně velká věda a já zrovna u jmen která jsou značková a velice známá, konkrétně kamron diaz sandra bullock andželina džolie ((míněno Cameron Diaz, Sandra Bullock a Angelina Jolie)) nemusím přechylovat. merlin monro ((míněno Marilyn Monroe)) taky nikdo nepřechyluje i když si někdo myslí že budu nutně muset přechylovat a když budu přechylovat, že budu tím správným čechem. přechylování je dobrá věc, pokud ee buď neznám toho nositele jména a nemůžu určit jesi z kontextu jesi to je muž nebo žena. e přechylování je věc i velice praktická. představte si že se sejdou první dámy jánevím česka, ruska a spojených států. a sejde se putin s obama s obamou a zemanem? jo představte si že přijede do české republiky prezident úesá ((míněno USA)) obama jo s a teď s obamou nebo obama a obama a to bych eště mohla doplnit s obamaty. jo, prostě ta čeština je systémová v tom že když přidávám tu koncovku ová zvláště u jmen zakončených na koncovku a ee zjistím okamžitě, jesi je to žena a mohu s ní i nakládat v tom českém textu. pochopitelně když přijede mišel ((míněno Michelle)) obama, bude mít cedulku všude mišel ((míněno Michelle)) obama, nikdo ji přechylovat nebude, ale pokud o ní budu psát mluvit a budu o ní psát a mluvit v češtině tak budu využívat českých jazykových prostředků, takže budu říkat s obamovou, nikoli s obamou. nebo bych ji neměla vůbec přechylovat a říkat jenom obama? ale potom by to bylo nespravedlivé, tak obamu skloňuju a obama neskloňuji?

DS: =na druhou stranu nemůže to ta dáma ze zahraničí vnímat jako nespravedlnost toho, že pro její poslech je to jiné jméno?

MP: e já si myslím že dáma by měla být natolik intelektuálně na výši, že by měla vědět o tom, že jsou různé jazyky a že různá jména se v různých jazycích chovají jinak a pokud budu mít třeba ve jméně nebo příjmení háček a náhodou se někde zapíšu v cizím hotelu a vypadne diakritika tak bych neměla být z toho hysterická a trvat na tom aby mě dobře přechýlili, trvat na tom krásném českém ř a běda jesi mi ho neřeknou dobře.

DS: jak se díváte na ženské tvary například zabiják zabijačka porodník porodnice? Umělé v uvozovkách vytváření ženských tvarů.

MP: ee jeto hra je to je krásná ukázka toho, že se dá přechýlit kdeco. e nedá se moc přechýlit prostatik na ženskou podobu, nedá se moc přechýlit kojná zase n mužskou podobu a

DS: =múza, mažoretka

MP: mú- múzák, taky krásné slovo. mažoreti existují ano jesli prostě máte muže, který vykonává tu činnost mažoreta tak mažoret už vyšlo.

DS: a to je zrovna jedno ze slov, které vzniklo velmi nedávno

MP: e asi to bylo tím, že se tomu oboru nevěnovali tolik muži.

DS: a teď na druhou stranu máte argument kdy určitě je poměrně dost dam které jsou strážníkem. mají být tedy strážnicí, nebo jaký by měly být výraz.

MP: no ono je to trošku problém dyž je homonymie, jsem strážnice mně skoro zní jako jsem pokladnice našeho veslařského klubu, jak nám psala jedna tazatelka. a co s tím e obecně se dá i říci že funguje cosi jako generické maskulinum. představte si když budete mít nějaký zákon nebo budete mít e na úřadě ee kompetence zodpovědnost starosty starostky. v současné politické scéně se nám tolik mění ti političtí představitelé, že jenom každý (.) s každým (.) s každou změnou e rodu předělávat zákon nebo stanovy, to je prostě nesmysl. e takže funguje v češtině generické maskulinum, které říká, že zrovna když řeknu třeba policista, mohu si představit i ženu i muže a pokud by to bylo přímo ve spojení s nějakou ženou konkrétní, tak už bych ji přechylovala policistka a nebála bych se přechylovat i funkce majorka, kapitánka proč ne.

DS: neměly by tedy vzniknout nová slova jako je třeba právě případ strážník strážnice?

MP: já si nejsem jistá jestli u tohodle by nebylo možné i strážná, jo to už bych se vám musela opravdu podívat někam do slovníku. jo. mně ta strážnice připadá skutečně podobné <té pokladnici veslařského klubu, na to se nás ptala jedna jedna tazatelka> jesli jestli je pokladnicí a my jsme jí vysvětlili, že zrovna slovo pokladní může označovat ženu i muže. u toho u té strážnice bych se musela podívat.

DS: mělo by se podle vás používat studenti nebo studující?

MP: e nemám problém ani s jedním e studující je dlouhé, navíc je to tvar přídatného jména. sice to je přídatné jméno zpodstatnělé, ale je to dlouhé a když budete mít řazeno v kontextu se slovesy tak potom tam je opravdu těch sloves skoro až moc. u studentů je fakt že je to podstatné jméno rodu mužského. ale zase si představte nějaký džendrově ((míněno genderově)) korektní text kdybych měla napsáno, že každý student je povinen odevzdat index. a kdybych to napsala džendrově ((míněno genderově)) korektně, já nemůžu napsat jenom každý student lomeno ka je povinen. ale musela bych napsat každý lomeno každá student lomeno studentka je povinen lomeno povinna. a v tu chvíli se nám text strašně natahne a je nepřehledný, je tam hromada lomítek a nedá se to číst. takže si myslím, že když jsem ze začátku se tak jako tro- malinko navezla do feministické lingvistiky. e je správné mít úctu k ženám, je správné aby se v jazyce dalo vyjádřit všecko i pro rod ženský i mužský i střední. ale jsou věci které v jazyce fungují, jsou praktické a kdybych zůstala u těch tradičních forem, což je zrovna generické maskulinum.

DS: takže s chladnou hlavou.

MP: ((přikývnutí))

DS: zajímalo by mě zda by (.) zda byl kdy zkoumán jazyk prostředí které snad lze souhrnně označit za nová média. esemes ((míněno SMS)) a ímejlová ((míněno e-mailová)) komunikace. sociální sítě a internetové diskuse? pokud ano, jaké výsledky přinesl? co se z něj o češtině dozvíme?

MP: určitě se tahleta oblast sleduje, my máme oddělení my máme přímo v ústavu pro jazyk český oddělení stylistiky a oddělní analýzy textů takže oni se hodně zabývají právě žánrem esemems ímejlová ((míněno SMS, e-mailová)) komunikace, sociální sítě i internetové diskuse. jsou na to knihy, jsou na to odborné studie a dokonce jsou i různé časopisecké ee časopisecké studie. měli jsme toto téma hodně v pořadu o češtině, vůbec čeština mladých, a jak se vyvíjí čeština v nových médiích je velice lákavé téma, zkracování využívání anglicismů, smajlíky, akronyma, to všechno

nám tu češtinu svým způsobem obohacuje a svým způsobem ji malinko (.) nechci říct kazí ale rozhodně ovlivňuje.

DS: vnímáte to že výrazně ovlivňuje právě to co si napíšeme v ímejlech ((míněno e-mailech)) v esemeskách, případně na nákem četu ((míněno chatu)) i naší běžnou komunikaci tak říkajíc z očí do očí?

MP: e ještě jednou tu otázku?

DS: myslíte si že to výrazně ovlivňuje naší komunikaci?

MP: ten prostředek?

DS: kdybych neposílal esemesky a ímejly ((míněno e-maily)) hovořil bych s vámi teď jinak?

MP: e rozhodně. jako určitě když budete mít tu esemesku, které je na sto šedesát znaků a budete chtít na mě ušetřit a eště se navíc nebudete chtít ee trápit s háčky a a čárkami esemeska v tomhleto jednoznačně sabotuje veškerá pravidla.

DS: teď jsem to myslel spíš toho (.) z toho pohledu, že žiju ve světě, kdy esemesky posílám, ímejly ((míněno e-maily)) posílám, jak vy říkáte nákým způsobem to jazyk ovlivňuje. mě by zajímalo, jak se to projevuje do toho běžného hovorového řekněme rozhovoru, do té běžné řeči.

MP: e co se týče těch (.) jazyka esemesek tam myslím, že se ty zkratky do mluveného slova moc nedostanou. jako nepředpokládám že bych vám řikala btw nebo g a gr osmička, to ne a co se týče ímejlu ((míněno e-mailu)) a jazyka mluveného, tam vnímám ten směr spíš opačně, že se nám dostává hodně z mluvené češtiny do ímejlu ((míněno e-mailu)). příklad je například oslovení dobrý den. dobrý den je oslovení, kterým se zdravím, kterým můžu pozdravit někoho v telefonu, ale kde se to vzalo v ímejlové ((míněno e-mailové)) komunikaci? když se lidí zeptám, napsali byste to do dopisu, tak mi řeknou ne vždyť je to jenom ímejll. ((míněno e-mail)) a já pak říkám ono strašně záleží na tom, komu ten mejl ((míněno e-mail)) píšete. dyž to budu psát někam na úřad nebo někomu velevážnému tak si myslím že dobrý den tam nepatří. a pak jsou eště úžasné ímejly ((míněno e-maily)) typu dobrý den v příloze vám posílám a přeji

vám pěkný den. a já si říkám kolikrát mi eště ten dobrý a pěkný den popřeje.

DS: <to vám ta- tahá za uši.>

MP: e mně to přijde velice neupřímné, je to vyprázdnění slov, když máte v jednom krátkém ímejlu ((míněno e-mailu)) dvakrát dobrý den, to ten člověk vopravdu nemyslí vážně. nevěřím mu to.

DS: anglicismy (.) to tady teď zaznělo toto slovo hned několikrát. jaké konkrétně jak čeština je obohacena ovlivněna možná trochu pokažena angličtinou?

((začátek předtočené reportáže))

JZ: vykomunikovali jsme posun dedlajnu ((míněno deadlinu)) pro rilaunč. ((míněno relaunch)) jsem byzy ((míněno busy)) kólnu ((míněno call-nu)) ti až budu frí, ((míněno free)) i takhle může vypadat jazyk který se stále jmenuje český. aktuální příval slov anglického původu ovšem není nic nového, čeština vstřebávala slova latinského, německého nebo ruského původu a je tu stále.

HP: ty anglicismy jsou v dnešní době celkem logicky frekventované, ale to protože angličtina je frekventovaná ve společnosti a jazyk je odrazem společnosti.

MPro: ta záplava těch anglicismů o které se rádo mluví ve veřejnosti vlastně ve svém důsledku a v součtu toho co se v jazyce všechno děje není až tak úplně <záplavná abych tak řekl.>

JZ: navíc jazyk se v tomto ohledu umí postarat sám o sebe. některá cizí slova se uchytí v původní podobě, jiná se počestí a další zmizí.

AČ: spíš takový ten styl těch frází. to mějte hezký den, nebo takový ten jakoby za každou cenu tam ten cizí výraz dostat i když nemusím, tak to je asi problém.

JZ: provedení zapálení hoření. hasičský příklad zase ilustruje problém často velmi složitého úřednického jazyka, který v češtině vznikl za dob rakouska-uherska. tehdy se všechny dokumenty překládaly z němčiny a přejaly i stylistiku.

AČ: vlastně to co by se dalo říct klidně jednoduše vlastně leckdy velmi jednoduchou nebo až holou větou tak rozvede teda do slohového cvičení, z kterého vlastně jakoby ale potom nevíme, o co tam jde. tak to bych řekla že je vlastně daleko horší než to když si někdo občas vloží anglický výraz.

MPro: jakým způsobem tu češtinu necháme kazit a nenecháme kazit je do značné míry na nás. a ten přístup někdy nebývá ani u nás samotných důsledný.

JZ: s velmi originální podobou jazyka, která má o řadu odpůrců postaráno aktuálně přišel i komiks obrázky z české historie. záměrně zdeformovaný jazyk se někdy pohybuje na hranici srozumitelnosti a to vše ve velmi úsporné formě vyjadřování.

HP: ten jazyk esemeskový, který to může trochu připomínat opět pokud spadá pouze do těch esemesek, tak to není problém. pokud pak už tak tvořím třeba i ímejly, ((míněno e-mailly)) oficiální dopisy, tak je to problém. ale to (.)tento problém už tu byl dávno před obrázky.

JZ: do jazyka samozřejmě patří i vulgarismy a je přitom zajímavé, že jeden z těch nejobvyklejších, oslovení ty vole, má podstatně hlubší kořeny než by si pravděpodobně kdokoli myslel. jak nakonec dokládá tato publikace naše řeč. pozorujme pětileté hochy, všimněme si hochů desetiletých a patnáctiletých nastávajících jinochů. kdykoli mluví mezi sebou zahájí rozhovor homérsky prostým a výrazným oslovením ty vole to už vůbec není nadávka, to ztratilo všechn zneuctující význam a nikdo se tím necítí uražen. to píší jazykovědci v roce devatenáct sedmnáct.

DS: píší i v roce dva tisíce třináct?

MP: oni to nepíší, oni to ani neříkají, to říkají jenom někteří.

DS: menšina nebo většina?

MP: ee já jsem si myslela, e že to používá menšina, tedy pokud zrovna necestuji těmi hromadnými prostředky a měla jsem oči na vrch hlavy dyž jsem teda to slovo slyšela zrovna tohle napřed z půdy poslanecké sněmovny a pro lidové noviny jsem tehdy řekla, že neznám nikoho, kdo aktivně používá slovo vole. a pak jsem to

říkala (.) vole tedy v práci, jesi někdo používá, jesi jim to někdy někomu ujede a našli se i jazykovědci, kteří přiznali že když jdou na pivo že jim to někdy ujede.

DS: dorazil k nám já věřím že úmyslně nikoli neúmyslně tvít ((míněno tweet)) od obrázky z historie o kterém teď byla konkrétně řeč a ptá se paní doktorka (.) paní doktorko, kdy konečně u vás češtináři předpokládám to znamená vy češtináři v ústavu zavedete ja a jo?

MP: nezavedeme. a nepředpokládám že bychom ho kdy zavedli. tady přesně vidíte, jak si lidé na jednu stranu stěžují, jak to máme těžké, jak to máte složité a jak si to potom sami chtějí ještě ztížit a učinit složitým, ale berme to jako nadsázku jako recese a jakýkoliv způsob jak prezentace češtiny, to že o ní mluvíme že se o ni zajímáme, to je jediné dobře.

DS: takže i [tento projev pomáhá?]

MP: [v jakékoliv formě.]

MP: =ano já myslím svým způsobem ono se říká i špatná reklama je dobrá reklama e je-li je (.) pokud se o jazyce mluví pokud vzbuzuje emoce, pokud se o něj budeme eště hádat budeme o něm diskutovat, to si myslím že je vynikající pro ten jazyk, to je jasné že prostě ten jazyk ne- hned tak nevymře hned tak nebude vytlačen právě třeba anglicismy nebo přívalem neologismů.

DS: teď jste využila svojí argumentaci zkušenosti z reklamy a piár ((míněno PR)) třeba se k tomu dostaneme. uvidíme. jaroslav pleskot. dobrý večer paní doktorko zajímalo by mne zda již (.) zda již chodíte šopovat nebo ještě chodíte nakupovat.

MP: e u nás chodí nakupovat manžel. ale já jsem tuto otázku viděla na fejsbuku ((míněno Facebooku)) protože přišla mezi prvními a zaujalo mě zrovna to šopovat protože hodně lidí i šopinguje tam už je i ten dokonce průběhový čas, všimněte si jak je ta čeština jak houba, že ona dokáže nasáknout v podstatě jakékoliv slovo a dokáže si k tomu přilepit svou koncovku a dokáže hned slovo ohýbat skloňovat časovat v tomhleto je ta čeština opravdu geniální že my nasáváme jakékoliv slovo jakékoliv slovo nám není cizí je to sice

na jednu stranu geniální, na druhou stranu je to potom průšvih, že někdy mluvím opravdu jako kúl ((míněno cool)) a múvnout a sejnout a v té angličtině e potom zrovna ztrácíme ale jak hezky řekla kolegyně pro- prošková jazyk je obrazem prostředí ve kterém žijeme a to jak mluvíme to vypovídá o nás.

DS: vy byste to řekla? že jdete šopovat.

MP: ((vrtí hlavou)) ne

DS: a vykomunikovat?

MP: ne.

DS: na webu se ptá ajsí ((míněno IC)) kolik má čeština sprostých slov a jak jsme na tom ve srovnání s ostatními jazyky?

MP: já mám chuť mu říct že čeština má sedumset osumdesát tři slov a němčina má o čtyři více jako protože ((smích)).

DS: =tak to máte <dobré informace>

MP: protože to je (.) je taky to (.) to je tak zvláštní otázka jednak jsem narazila v knihkupectví na slovníček vulgarismů e sedmijazyčný dokonce. tam bylo několik stovek slov. existuje slovník nespisovné češtiny ee existují struč- stručné dějiny sprostých slov a nadávek které jsou asi takle ((ukazuje)) tlusté existuje šmírbuch jazyka českého. já si myslím že by to šlo e minimálně do tisícovek e v roce dva tisíce pět se dělal průzkum mezi školáky e ve věku dvanáct až šestnáct let. toho průzkumu se zúčastnilo dvacet sedum tisíc lidí, tedy studentů školáků a sesbírali jsme šest set tisíc lexikálních jednotek jak si lidé mladí lidé mezi sebou říkají. jo takže šest set tisíc ale nebyly to jenom právě vulgarismy e byly to různé výrazy já nevím ichtl- ichtyl, trotl, gebit se, chytit vejtle, lama, ešus a podobné výrazy e já ani v podstatě nikdy nevím esi to je vulgarismus nebo esi to je nakonec ocenění a něk- někdy to může být opravdu kontextová záležitost. vím konkrétně o slově lama že může vypovídat o někom, že je jako dobrý ale dyž vám řeknu větší lama než ty neexistuje, tak si nemyslím že byste si z toho odnesl něco <pozitivního.>

DS: tak je to od vás (.) od vás pokud byste to řekla, tak to má úplně jiný

MP: =záleží na kontextu záleží na kontextu.

DS: =jinou hranicí. proč má čeština písmeno dvojité vé v podstatě všechna ostatní písmena se ve slovech vyslovují stejně jak jejich hlásky ale dvojité vé vyslovujeme stejně jako jednoduché vé není to písmeno zbytečné?

MP: e tak jedna půlka je dobře. druhá půlka dobře není. je pravda že dvojité vé vyslovujeme stejně jako jednoduché vé. ee čeština jako taková, česká národní abeceda nemá písmeno v ale přijímá písmeno dvojité vé, kvé a iks a to jsou tři cizí písmena která v češtině máme ale nejsou to česká písmena a skutečně je ani nenajdeme e v českém jazyce a ani je nevyslovujeme. to w dvojité v bych vyslovovala retoretně a máme je ve slovech třeba watt whisky to jsou všechno přejatá slova a vyslovujeme je skutečně jako vé. podobně jak písmeno kvé vyslovujeme kv a podobně jako písmeno iks vyslovujeme ks.

DS: také tady byl víkend psáno s dvojitým vé. dokdy?

MP: nedokážu vám říct, ale znám uživatele, kteří to doteď jsou schopní napsat s anglickým způsobem pravopisu a ta míra počešťování, kdy píšu spíkr a kdy eště píšu speaker a kdy píšu manager versus manažer e ta je opravdu velice neostrá a u každého slova bychom to mohli dohledat. e je třeba zvláštní konkrétně u slova manažer na to se nás hodně lidé ptají jestli manager anglicky nebo česky manažer, přitom to slovo už je ve slovnících z třicátých let minulého století a nebyl tam problém.

DS: =se ž?

MP se ž počeštěné manažer ale byl to problém až okamžiku té invaze anglicismů, kdy jsme najednou měli pocit že všechno musíme psát tak korektně tak jak je to v tom výchozím jazyce. a je pravda že mám-li manažer pak bych měla i tendenci počešťovat třeba slovo menežment jenomže jak to napsat česky? to musíte buď vzít celé a vzít to opravdu kompletně echt česky abych to řekla echt česky. a nebo to vzít celé anglicky, takže já můžu psát manager kompletně

anglicky management, ale v okamžiku kdy se dostanu do toho českého přepisu, váhám, budu psát menezment, manažment? specialisté jsou na to ajťáci, oni třeba apgrejdovat((míněnu upgradovat)) a že už to budou psát česky a já říkám a jak byste to chtěl psát česky? jako ap grejdovat? ne ne já bych napsal up a grejdovat česky. no a to je právě to že buďto musím vzít celé slovo, počestit ho a nebo naopak nechat v původním jazyce. na todle je geniální slovenština ta třeba vopravdu poslovenštjuje uplně všecko představte si softvér. oni opravdu napíšou s-o - f-t jednoduché v dlouhé é a r.

DS: je todle budoucnost také češtiny?

MP: já si myslím že e čeština je narozdíl od slovenštiny více benevolentní a myslím si že ta benevolence a otevřenost cizích jazyků e k cizím jazykům je způsobena i dejme tomu nějakým sebevědomím e slovenština není tak sebevědomý jazyk e jako čeština a není sebevědomá jednak protože není dlouho, obecně neexistuje dlouho. vizte i třeba zákon o státním jazyce, slovenština, slováci ho mají. my jsme národ větší a obejdem se bez něj. vypovídá to o tom sebevědomí, to že potřebuju ochránit jazyk zákonem. přitom schválně můžu vás i vyzkoušet.

DS: aj.

MP: myslíte si že čeština je státním jazykem v české republice?

DS: myslím že není zákonem stanovená.

MP: e není stanovená, byla ústava, chytrý pan moderátor

DS: děkuji

MP: ((smích)) devatenáct dvacet byla ústava v které se opravdu pravilo že státním jazykem je jazyk československý e ve dvou různých verzích české a slovenské, a ústava z roku devatenáct štyrycet osm to zrušila, a česká ústava už se k tomu nikdy nevrátila. je otázka jesli vůbec ten jazykový zákon potřebujeme. u nás není ta situace taková jako na slovensku. čeština je velice jazyk svébytný, myslím si že sedí pevně v kramflecích a že se ani těch (.) té invaze různých anglicismů nemusíme bránit, byla invaze rusismů e byla invaze germanismů, to kdo ví co bude příště?

DS: a čeština vydrží?

MP: e tak zatím drží sedum set let minimálně

DS: dyž jsme zmínili to slovo víkend v časopise naše řeč se v roce devatenáct štyřicet psalo, víkend nenalezlo milost před ošičima naší veřejnosti a tak nastala skutečná sháňka po novém slově, byla vypsána anketa, jak vy to popisujete ve své knize, kde byly například návrhy neděláček, sobotěnka, zotav, osvěžená, oddyšek, týdnice, končinek, vytýden, osvěžník nebo týdnu vale. nemrví (.) nemrzí vás že máme jenom víkend?

MP: ((smích)) ne nemrví mě to byla tam sonela, mám pocit.

DS: ano

MP: mně mně ten víkend opravdu nevadí a můžu říct i sobota i neděle a pokud někdo objeví nějaké slovo které se začne používat, bude mít šanci se dostat do slovníku, ale opravdu my ho (.) to slovo musíme prostě používat. musí se vžít v tom jazyce v tom užívání.

DS: takže od zítra říkat týdnu vale a po čase ((smích))

MP: ale musíme to říkat všichni a musí se to dostat do těch databází a a do statistik a my potom musíme mít podklady abychom řekli ano nastal čas pro změnu.

DS: paní doktorco, jak byste doplnila tuto větu a proč? na zahradním bidle si ptáci udělali dobré bydlo, zafoukal vítr a obě bidla spadla.

MP: no je to taková legrácka, většinou by toto nemělo být součástí diktátů, ale může se to použít ve škole právě jako příklad toho měkkého a tvrdého i, kdy v tom posledním případě není úplně zřejmé které bidlo ee má mluvčí na na mysli. je to spíš takový chyták nebo nebo hříčka jazyková a jak je ta čeština kouzelná. podobné hříčky jsou například s vodním vírem versus že si k tomu přiletěl výr a a oba oba víry potom zmizely. e buď bych to řešila

DS: =jak byste toto psala v diktátu?

MP: no v diktátu bych to vůbec nedávala to v žádném případě.

DS: a kdybyste byla pisatelkou, nikoli zadávající.

MP: e udělala bych tam buď ten znak podtržítka, nebo bych tam udělala spojovník e asi bych nešla do í lomeno y [spíš bych tam dala znak e]

DS: [každopádně byste nedoplnila] buď měkké nebo tvrdé y na to byste nepřistoupila?

MP: nedoplnila bych ne ne ne ne ne to by možná chtěl ten zadávající, ale já bych se nenechala, protože tohle má opravdu dvojí řešení.

DS: jdeme na web. zajímalo by mě, píše jakub, proč máme dvě varianty dlouhého ú s čárkou a s kroužkem, když u ostatních samohlásek existuje pouze varianta s čárkou, není kroužek zbytečná komplikace?

MP: já odpovím otázkou jesi není zbytečnou komplikací právě i háček a čárka a jesi není zbytečnou komplikací velká písmena a i y ehm to je řečnická

DS: =háček mění význam pardon jednak význam slova a také jeho výslovnost tak

MP: =ale ú taky dyž budu mít kůra s kroužkem a kůru s čárkou, jsou to dvě různá slova

DS: jak vyslovíte kůru jinak?

MP: e nejde o výslovnost ale o ten zápis. já z psaného slova poznám, je-li to slovo cizího původu píše se ú s čárkou ú s (.)

DS: ú s kroužkem

MP: e ú je-li to slovo cizího původu píše se ú s čárkou. je-li to slovo které začíná na ú, píšu ho taky s čárkou a jenom v případě slov domácího původu píšu kroužek [tak to je poměrně jako]

DS: [jak vznikl koružek] můžete nám to dát na příklad u slova dům například?

MP: ano původně bylo duóm nebo buóh a to uo se potom vlastně naznačilo že u zůstalo a to o se předsunulo nad to u takže takle vzniklo dům a kůň a bůh a podobně

DS: dobrý večer, píše milan poslední dobou se často setkávám s pochvalou dobře ty. je vůbec možné použít toto spojení?

MP: já to neznám takže na to koukam a (.) tak obecně pochvala vždycky potěší e ale ne

DS: =klidně i nespisovná

MP: no tohleto ale hlavně není ani nespisovná, to je prostě tak jako vytržené z kontextu e někdy lidé tak mluví, že skutečně ta věta nemá podmět nemá přísudek nemá ani nějaké větné jádro a přesto má nějakou vyovídající schopnost. takže toto rčení neznám, nemyslím si že by se uchytilo, ale všimněme si že je v nepořádku, byť jsou vlastně všechna slova která obsahuje v pořádku. není tam žádný nespisovný výraz není tam žádná hrubka a přesto to není česky.

DS: je pravda že valašské nářečí je jedno z nejspisovějších? vždy to tvrdím u piva <a nikdo mi to nevěří. píše barbora.>

MP: e já bych se možná přikláněla k tomu že existuje více nářečí o kterých panuje taková domněnka že jsou jedny z nejspisovnějších. e říká se to i o nářečích v sudetech, kde se prostě stýkalo hodně cizích vlivů, říká se to i o nářečích českomoravské vrchoviny kde se prostě zase střetává čeština versus moravština. já osobně jsem tedy ze západní moravy a a manžel je z východních čech. a mezi námi je jazyková izoglosa, to znamená že naše obce jsou od sebe čtyřicet sedm kilometrů a my si občas nerozumíme. že opravdu těch čtyřicet sedm kilometrů e je taková krátká hranice, a dokáže lidi rozdělit, že opravdu ten dialekt e je ohraničen a i když jsem z českomoravské vys- vyso- vrchoviny, nemyslím si že by se tam mluvilo ee spisovně. říkáme chcu a sňou a jijiou a vijou a spijou a když pak přijedu do prahy tak se zase <učim česky.>

DS: to je teď jste asi odpověděla na otázku kterou poslal jeden divák, jak to vypadá, když mluvíte jak vám zubák (.) zobák narost.

MP: já jsem už domestikovaná prahou.

DS: domestikovaná prahou

MP: <e ano jak jsem říkala> cizí slova mi nejsou cizí, cizí termity, jak se říkává. mně profesor daneš jednou řekl vy ml- vy

máte tak krásný dejvický přízvuk. no nebyla to pochvala, už jsem dvacet let v praze a jde to vidět.

DS: dyž byla řeč o těch spisovných nespisovných nářečích vy jste říkala říká se o nich. říká se o nich právem, že jsou spisovná? nebo neprávem?

MP: e ná- nářečí jako takové není součástí spisovného jazyka. spisovný jazyk říká se že to je jeden z prvních cizích jazyků, které se učíme dyž jdeme do první třídy. a obecně dyž jsme doma mluvíme tím svým buď nářečím, nebo interdialektem, mluvíme buď obecnou češtinou nebo mluvíme právě nářečím. a ta spisovná čeština, já proti ní rozhodně e nebudu vystupovat protože pokud hledáme nějaký konsens aby to bylo v uvozovkách spravedlivé pro všechny. tak my se musíme dohodnout opravdu na jedné variantě na jednom standardu a to je právě ta spisovná čeština. e doma spisovně mluví manžel kvůli dceři já mluvím nespisovně, já si užívám že jsem doma a můžu mluvit nespisovně.

DS: jak si myslíte že se bude čeština do budoucna vyvíjet? co bude hlavním trendem vývoje našeho jazyka?

MP: tak trend v současné době je rozhodně přejímání cizích slov to není trend současné doby ale trend ee porevoluční, kdy jsme se otevřeli světu otevřeli jsme se novým technologiím novým sportům, novým činnostem které vyžadují mít nákou novou slovní zásobu, proto těch cizích slov je najednou hodně a zdá se nám že těch neologismů je až moc. ale jesli se budou věci používat, jesli se budou používat i ta daná pojmenování pro ta slova, tak nám ta slova zůstanou. pak jsou slova u kerých nemůžeme určit jestli tady zůstanou nebo nezůstanou dám příklad třeba blob to je slovo které opravdu jednu dobu věděl úplně přesně každý co to co to je. ale pokud ten blob nevznikne a nebude vystaven, myslím že třeba za deset za dvacet let už ani nemusí lidé vědět, co to znamená.

DS: možná budou vznikat slova uplně nová stejně jako vzniklo například slovo vřetaty. co původně znamenalo? název obce.

MP: e no vše- to byli tuším zlodějové? vy jste vy jste se určité to na mě připravil, toto je nepřipravená otázka. já (.)

DS: ano, přiznávám, že to je že to je citace z vaší knížky

MP: já nejsem já nejsem odborník na jména a ee ta kniha není jenom moje, tu knihu dělalo dvanáct autorů. ale všichni to myslím byli ti co kradli všichni.

DS: ano vy to vysvětlujete jako místo kde byli všichni lidé zloději

MP: zloději ano tak

DS: takže zajímavé vznikly vůbec jsou popsány právě v té vaší knížce knížce (.) promiňte jsme v češtině doma. proč třeba se žena vdává a muž se žení?

MP: ee to je hezká otázka zrovna <tohle heslo jsem zrovna dělala já, tak to tak to umím i krásně odpovědět> e žena se vydává, dává se tomu muži. kdežto muž se ožení, on jí nabyde jako třeba se na něčem obohatí ano takže vlastně on si ji přivlastňuje. je v tom prostě ten opět džendr. ((míněno gender)) ale jak jsem řekla mně to přijde úplně normální, když si vezmu nějakého muže a stanu se jeho ženou, nevidím v tom žádný problém, že se tedy vydám vdám a budu jeho.

DS: zároveň říkáte že si ho vezmete, tak pak je to fér. ((smích))

MP: navíc tam není to jenom můj manžel, je to i můj tatínek, já jsem i po tatínkovi ová jsem přivlastněná nějakému klanu nějakému rodu.

DS: je to přivlastňovací nebo rodová kon-

MP: =e takže to ová je původem přivlastňovací koncovka úv ano otcův matčín

DS: ano

MP: to je původem jako přivlastňovací, ale vlastně tím že budu mít rod promege- pormbergerů, tak jsem se jmenovala za svobodna e tak to je opravdu i rodová záležitost, protože ta jména se pochopitelně dědí a stejně tak i když si potom třeba беру manžela a rozvažuju o tom, jestli se mám přechýlit, e havlová nebo havelová nebo jesi si (.) mám být janová nebo janů tak obvykle sáhnu právě po jméně tchýně že s tím manželem, si беру i tchýni, jo takže dyž

nevím, ano na matrice by mi mohli povolit obě podoby obě, podoby jsou správné, mohu se přechýlit i zůstat nepřechýlená zvláště v těchto případech, ale když už si vezmu toho manžela tak si s ním vezmu i jeho maminku.

DS: jaký máte názor na způsob výuky češtiny na středních školách. většina hodin je zaměřena na literaturu. myslím si že je důležitější připravit studenty do života, například umět správně napsat životopis nebo dobře komunikovat s různými lidmi. vaše hodnocení paní doktorko.

MP: já neučím na střední škole, učím na vysoké škole a je pravda že s hrůzou zjišťuji když dám studentům test, že mi ho třeba napíše z celé třídy jeden, proto potom jako kantor ve vlastním zájmu se snažím být mírná i když to není samozřejmě řešení. e co se týče středních škol myslím si že v té fázi už je možné učit psát životopis, ale v tom případě to znamená že na základní škole naučím toho člověka hlavně psát. a naučím ho psát velká písmena, naučím ho psát i y, s z, mě mně, e n nn takové věci ve kterých se chybuje a až si tu češtinu zvládnou jako komunikační nástroj až budu umět ty jednotlivé kamínky jako až je budu mít osahané, tak pak teprv z nich můžu něco stavět a můžu z nich stavět různé žánry a útvary a dostat se až k eseji ale všechno má svůj čas. takže základní škola tam se naučíme tu češtinu, v střední škole se už můžeme potom učit právě psát životopis a věnovat se různým žánrům no a ty pohovory to bych klidně nechala na vysokou školu a nebo na praxi.

DS: myslíte že by to mohlo být i na úkor literatury, tedy méně literatury, víc se zaměřit třeba na ten psaný projev na střední škole?

MP: literaturu bych rozhodně neomezovala, já si myslím že literatura je dobrá když lidi čtou, když tu češtinu načtou e pak je druhá otázka co čtou a jesi se setkávají s texty kde je hodně chyb a hrubek protože e nemáme ty kladné vzory e nemáme knihy které by prošly zraky mnoha korektorů jako to bylo dřív. opravdu nakladatelství různá chrlí jednu knihu za druhou. noviny jsou záležitost opravdu hodinová takže není moc čas na na opravy. e takže čist (.) literatura určitě ano e na úkor jazyka e nedá ee

nedá se říct já si myslím že té češtiny je méně než než než jsme to penzum hodin kolik jsme měli my, ale nechci srovnávat protože jak říkám neučím na střední ani základní škole.

DS: případně tedy přidat. řehoř tříštvrteška tak nám paní doktorko na závěr vyhodnoťte jaká dnes byla čeština pana moderátora. jsem rád za ten smajlík na konci. děkuji řekl bych.

MP: ((smích)) čeština pana moderátora byla hezká a my jsme <v jedné ukázce> spolu s panem moderátorem řešili zrovna slovo spousta kde se tedy chytl za hlavu a pranýřoval jejda tak jedna z prvních vět a já to řekl špatně a já ho uklidnila že zrovna slovo spousta může být podstatným jménem a může být i příslovcem, e spousta spoustu obojí lze takže jsem ho uklidnila i v tomhleto případě pan moderátor nepochyboval.

DS: <mnohokrát děkuji paní doktorko,> vaše hodnocení obrázky z historie právě teď napsala a moudře hovořila paní doktorka na dané téma

MP: děkuju

DS: děkuji vám za návštěvu

MP: děkuju za pozvání a pěkný večer.

((znělka)))

DS: máme pro vás samozřejmě připraveno další téma které se na vás bude chystat a bude se na vás chystat velmi rychle a já doufám že vy také. protože na krátkou chvíli se do české republiky dostane ekonom orly ašfeltr ((míněno Orley Aschenfelter)) profesor prinstn juniversity ((míněno Princeton University)) budeme s ním natáčet už ve čtvrtek ráno. takže se prosím ptejte hned na všechno co vás zajímá. je to odborník mimo jiné na trh práce který například pracoval pro americkou vládu a my jsme vám na našem fejsbuku ((míněno Facebooku)) slíbili něco nového. něco nového (.) která věc, kterou jsme, pro vás připravili se týká grafiky. snažíme se pro vás připravit hlavně kvalitní obsah ale tady je pro vás úplně nová upoutávka.

DS: ((znělka)) od atomu ke hvězdám, od buňky k mozku, od myšlenky ke splněným snům. propojený svět, svět přírody, svět lidí a v něm spousta otázek. ptejte se významných vědců a osobností naší civilizace, protože stejně jako oni i my hledáme odpovědi. vítejte v hajdparku ((míněno Hydeparku)) civilizace ve světě vědy a otázek současné společnosti. každou sobotu ve dvacet nula pět na čtédvacetštyři. ((míněno ČT24))

DS: dejte nám na fejsbuku ((míněno Facebooku)) vědět jak se vám líbí a hlavně se ptejte profesora orleje ošenfrlra ((míněno Orleye Aschenfeltera)) profesora prisntn juniversity. ((míněno Princeton University)) bude vaším dalším hostem, přeji hezký večer.

Transkript č. 19

NÁZEV POŘADU: Interview DVTV³⁶

DATUM VYSÍLÁNÍ: 17. 10. 2014

KANÁL: online televize DVTV³⁷

STOPÁŽ: 15 min. 48 s

ÚČASTNÍCI:

MV: = Martin Veselovský, moderátor;

PČ = Petr Čtvrtníček, herec, režisér;

N1 = neznámá žena v pozadí;

MV: herci petr čtvrtníček a jan potměšil dostali u soudu na praze šest osmiměsíční podmínku za to že při natáčení klipu pro konto bariéry si hráli na policisty. a zastavovali řidiče. jeden z řidičů dostal při natáčení infarkt. herci argumentovali tím, že nechtěli nikoho děsit. a že předpokládali že je dva v uniformě každý na první pohled pozná. režisér a producent klipu byli zproštěni obvinění. rozsudek je zatím nepravomocný.

((znělka))

MV: herec a režisér petr čtvrtníček. dobrý den pane čtvrtníčku.

PČ: dobrý den.

MV: jste teda

PČ: =teda vono se teďkon už druhej rok říká dobrý den vám i divákům a, ale to říkaj ty jiný, žejo?

MV: ((vrtí hlavou)) tady to neříkáme.

PČ: neříkáte?

³⁶ Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/politicka-satira-tu-chybi-vsichni-se-boji-tvrdi-ctvrtnicek/r~f202a308560f11e4aff10025900fea04/>.

³⁷ Nezávislé video.

MV: říkáme jenom dobrý den.

PČ: ee to je dobře, no.

MV: jste vinen?

PČ: ee

MV: =v té věci ve které jste teď nepravomocně odsouzen na podmínku osmi měsíců?

PČ: =v současné době, já jsem se odvolal, takže se na mě asi musí pohlížet jako na osobu netrestanou, nevinnou, leč obžalovanou ale soud mast gou on. ((míněno must go on))

MV: a cítíte se být?

PČ: ne necítím. necítím stejně tak jako se necí- stejně tak jako dyž se mě ptali. dyž jsem vylez z tý soudní síně, tak se mě ptali jestli toho lituju.

MV: hm.

PČ: ty novináři. tak já nikdy jsem nelitoval že pomáhám postiženejm, tak proč bych toho měl litovat zrovna teď no?

MV: jak to máte vlastně srovnáno? ano. natáčení klipu pro konto bariéry to všechno ano, ale (.)

PČ: srovnáno to nemáme, protože já jsem to dělal zadarmo, takže tam nebylo co srovnávat, jo.

MV: já mám na mysli spíš to, že prostě v průběhu té věci která (.) může se na ni dívat kdokoli jakkoliv, jak by se mu mohla líbit (.) ten nápad, jak jste to dělali v těch policejních uniformách s janem potměšilem a tak dále. faktem zůstává že v důsledku nebo při té věci prostě jeden pán dostal infarkt, a bylo to chvíli s ním nahnuté, tak (.)

PČ: on to nebyl infarkt, to byl prostě (.) nějaká srdeční příhoda, kolaps, říkejme tomu kolaps, protože infarkt je něco úplně jinýho. no bohužel. naštěstí pánovi potom jako ee se udělalo líp v nemocnici, nebo takhle jako, ee my jsme ho tam nahodili jestli to můžu říct takhle, podle pokynů tý záchranky, e pána jsme voživili, drželi jsme ho vlastně v tom umělým dýchání, do té doby

než přijela záchranka, ty si ho přebrali, dokonce mě teda poděkovali, pane poručíku já už si to přebírám, takže jako to mně docvaklo že ještě pořád jsem v tý uniformě.

MV: vy jste měl na sobě pořád tu uniformu?

PČ: no samozřejmě. no tak jako my jsme ho museli pána vyndat z auta, a podle pokynů tý záchranky (.) já jsem mu držel hlavu a jazyk, a miloš ho ee mu pumpoval srdce aby teda vůbec ten krevní oběh byl v pořádku.

MV: víte na co se ptám? ptám se na to

PČ: =jestli jestli

MV: =že tohleto se normálně prostě u natáčení charitativních klipů nestává. teď se to stalo, tak je to

PČ: =no to se nestává ve většině případů na natáčení.

MV: jako co to je? to je prostě náhoda, která se bohužel jednou za čas stane, nebo to je něčí chyba? jak jak to je?

PČ: no je to bohužel náhoda, která se vobčas stane, ale já jsem se díval třeba na japonský skrytý kamery dávno předtím. nebo vůbec jako který se točej, a divím se že tam ty lidi vopravdu nezůstali ležet jako (.)

MV: a to to to není ar[gument] pro to dělat podobnou skrytou kamerou obsahově, protože

PČ: [kolikrát]

PČ: no ne, to ne samozřejmě. ale že jako já jsem se díval na spoustu daleko drsnějších skrytejk kamer. tím se nechci vůbec obhajovat. já se nechci vůbec obhajovat. já myslím, že jsme se obhájili dostatečně u soudu. ale že zrovna jako při takovýhle (.) téměř až poetický záležitosti se stane tohleto, byla to prostě pitomá náhoda, no.

MV: a není to prostě (.) nemělo by to být tak že i za pitomou, jak říkáte náhodu, prostě by někdo měl být potrestán?

PČ: no tak především soud e už oddělil ty dvě věci, my jsme byli
(.) my jsme byli obžalovaný za ee porušení práv toho člověka
kterýho jsme tam vlastně zastavovali.

MV: ano.

PČ: a potom za přisvojení si pravomoci policie, za poškozování
cizích práv, to už bylo oddělený od tohodletoho našeho rozsudku.
takže vlastně to s tím nemá takhle natvrdo řečeno už nic
společnýho.

MV: hm.

PČ: my jsme byli odsouzeni za to že jsme si vzali ty uniformy, a
zastavovali ty auta.

MV: jak vám to přijde? ta osmiměsíční podmínka.

PČ: <poštou.>

MV: ale, já vím (.) ta osmiměsíční podmínka za tohle, že jste si
vzali uniformy.

PČ: já si (.)

MV: notabene, vy jste byli (.) vy jste byli v podstatě varování.
protože policejní mluvčí andrea zoulová říkala že (.) a teď nevím
jestli vás nebo televizní produkci nebo někoho

PČ: =já jsem tam byl jako herec, já jsem (.)

MV: =že jasně upozorňovali že to není prostě úplně vhodné.

PČ: já jsem s nikým vo tom nejednal, protože já jsem jako herec. a
kdyby herec měl jednat s kýmkoliv kdo připravuje to natáčení
s další stranou, tak by asi nemoh dělat nic jinýho. to je věci
produkce aby jednala s těma dalšíma stranama. pokud je upozornily,
nás na to neupozornily, ee já jsem do toho šel jako do dobrýho
fóru kterej jsem si teda sám napsal, následně nechal schválit
kontem bariéry i českou televizí, a pak jsem si říkal, ježišmarja
tak děláme to pro dobrou věc, tak na co si ještě máme dávat bacha,
na to abysme to udělali dobře žejo?

MV: hm. mimochodem bude ten klip fungovat? byl dotočen?

PČ: no jasně. dyť to bylo odvysíláný. to bylo odvysíláný v pořadu pomáhej s humorem. a vybralo se i díky tomuhletomu klipu, kterej byl jeden já nevím z vosmi devíti v tom pořadu, se vybrala strašná spousta peněz na (.) samozřejmě se tam nezařadila ta část, když tam kolaboval ten pán.

MV: jasně jasně.

PČ: to pochopitelně, žejo.

MV: četl jsem správně?

PČ: ale sestříhalo se to, a odvysílalo, no.

MV: četl jsem správně že se chystáte zažalovat českou televizi?

PČ: mně nic jinýho nezbyde.

MV: nerozumím. proč?

PČ: protože pokud já budu mít nějakou újmu, díky tomu že jsem vlastně točil v pořadu český televize, nebo která si na to najala externí produkci, která schválila ten pořad do výroby, pozvali nás do kostymérny, tam jsme se voblíkli, a pak jsme dělali to co bylo ve schváleným scénáři, tak já bych nechtěl aby vzniknul nějakej precedens, aby herec byl vodpovědnej za to, co vlastně bude mít napsáno ve scénáři, a na místě kam přijede natáčet. tím to nemyslím jako kvůli sobě a honzíkovi ale kvůli dalším kolegům.

MV: a co budete chtít po český televizi?

PČ: já nevím. podle toho jakou já budu mít ujmu. jestli mě vodsouděj, jo, tak tomuse dá říct, dejme tomu ztížení společenskýho uplatnění. já nevím co se stane, já já je teďkon jako dávat k soudu nemůžu.

MV: hm.

PČ: to je jako zbytečný ale (.)

MV: a to je vopravdu vopravdu je to tak že (.)

PČ: =někdo za to prostě

MV: =herec dostane prostě noty a podle nich jede, aniž by řekněme uvažoval o tom jestli to co dělá, úplně vhodné nebo ne

PČ: no tak heleďte se, vono je to (.) vono je to tak aspoň teda ee podle mýho rozumu, ač nejsem sedlák, tak se tomu říká selskej rozum. že herec, když dejme tomu má ve scénáři, že dá někomu facku, a tu facku potom dá takovou intenzitou, že tomu člověku třeba zlomí vaz, tak už je to samozřejmě vina toho herce.

MV: ehm.

PČ: protože si to musí uvědomit, ale když herec jde točit schválenej scénář v uniformě, která byla schválená ve fundusu v český televizi. notabene to byl každej pes jiná ves, ale tak to běžnej, samozřejmě běžnej šofér to nepozná. mě když bude stavět policajt, no tak se nebudu koukat jaký má kalhoty, jestli má správnej řemen a to, ale mně to přijde (.) přijde mi to (.) ten rozsudek ee takovej prapodivnej, jednak tou výší jednak společenskou nebezpečností. tehdá nám (.)

MV: ten rozsudek?

PČ: ten rozsudek no. těch osm měsíců podmínky na osmáct měsíců, protože vám se může stát, pokud přijmete ten trest, anebo v nejvyšší instanci vám ho potvrdí, že zapomenete doma votevřený vokno, kde je květináč, přijde vítr, spadne ten květináč na člověka dolů, způsobí mu nějaký zranění. a vy jdete sedět. protože to je nedbalostní trestnej čin.

MV: a teď na tom co jste popsal je něco špatně?

PČ: no.

MV: když vy necháte otevřený okno ve svým bytě.

PČ: =no když jako sta-

MV: =a váš květináč spadne někomu na hlavu?

PČ: =víte co, když jste v podmínce tak nesmíte udělat nic

MV: =rozumím. už tomu rozumím.

PČ: co by vykazovalo znaky trestnýho činu nebo přečinu, takže vlastně po dobu osmácti měsíců ten člověk kterej má podmínku, podmíněčně odloženej ten výkon trestu

MV: hm hm hm.

PČ: tak vlastně se může přichomejtnout do tolika situací. který nemusí sám zavinit. a nebo je třeba zavinit, ale ten trest by byl naprosto bezvýznamnej proti tomu. když je v podmínce, tak si jde okamžitě sednout.

MV: ať už to dopadne jakkoliv. protože znovu opakuju ten rozsudek je nepravomocný, tak změní to nějakým způsobem váš přístup k věcem, které budete dostávat jako práci v budoucnu? budete to víc kontrolovat? nebo víc nad tím přemýšlet?

PČ: hm no tak samozřejmě, když dostanu do ruky scénář kde jsem oblečenej jako policajt, tak si vezmu s sebou právního zástupce na to natáčení. a jeho odměnu zahrnu teda do své odměny, pokud s tím bude souhlasit nějaká televize nebo filmový studio.

MV: to se rázem práce petra čtvrtníčka dost prodraží.

PČ: no jo no. tak to si potom musej spočítat voni no. ale to se týká teda samozřejmě jenom přisvojení si pravomoci policie. když budu točit nějakej jinej historickéj film, dejme tomu, tak naštěstí už si teď nikdo nemůže přisvojit pravomoci esesáka, takže tam se to nevztahuje asi na to. no vona je pravda totiž, vona je pravda, že se to nemá. že se to nemělo stát (.) aby člověk si vzal uniformu a zastavoval eee (.) auta

MV: =a vydával se za policistu.

PČ: vydával se za policistu, když v tom autě nesedí herec. ten kterýho zastavuje, to je pravda.

MV: hm.

PČ: na to my jsme samozřejmě předtím nemysleli, protože na to, mám takový pocit, měl myslet buď dramaturg televize, nebo toho nebo tý produkce, nebo produkční a nebo na (.)

MV: =počkejte pane čtvrtníčku.

PČ: =anebo tým právníků český televize.

MV: já já chápu nějakou posloupnost jako odpovědnosti, že by asi nějaká měla být. na druhou stranu tam potom stojíte vy. jak říkáte ne sedlák, ale s mozem v hlavě.

PČ: no.

MV: stojíte tam v policejní uniformě (.)

PČ: no.

MV: vidíte že vypadáte jako policista.

PČ: ano.

MV: a sám říkáte že víte, že to není úplně v pořádku (.)

PČ: =já jsem teď zjistil (.)

MV: =hrát si na policistu a zastavovat řidiče

PČ: já jsem já jsem zjistil u soudu, že tyhle věci vlastně jsou postižitelný, ale ty (.)

MV: a to jste si předtím myslel že to je v pořádku? že se kdokoliv může ohodit jako policista a jít zastavovat auta. je to v pořádku?

PČ: no jako ve skrytý kameře.

MV: a to kdokoliv bude točit skrytou kameru je vyňatej z jakýchkoli pravidel?

PČ: ((smích)) no heleďte se, my jsme (.) my jsme v rozsudku nebo v odůvodnění rozsudku si vyslechli že jsme dospělí a příčetní.

MV: to jste.

PČ: tak já nevím jestli jestli zagorka se štefanem margitou byli mimina nepříčetný, když totéž udělali před pár lety? totéž.

MV: možná kde není žalobce není soudce?

PČ: no to není no. nevím mě to prostě v životě by nenapadlo, že když mám schválenej scénář že budeme zastavovat (.)

MV: =chápu.

PČ: kde bylo všechno do detailu popsáný, že pak staneme před soudem. kdyby to bylo za ee dejme tomu ten případ, kdy se tomu pánovi udělalo zle. tak tam jo. to je mi strašně líto. naštěstí jako přežil a je relativně v pořádku. ale za ten (.)

MV: =ale za ty uniformy by vám to

PČ: =ale za ten za ty uniformy by mě to ve snu nenapadlo, protože já jsem tam byl jako herec.

MV: pojďme chvíli bavit se ještě o o jedné věci hm. přijdou nám ty současné volby, které probíhají teď, druhé kolo senátních voleb, přijdou vám vtipné?

PČ: to jste ušel dost velké kus cesty vod těch policejních uniformem jako.

MV: to bylo také montypajtnovské ((míněno montypythonovské)) a teď úplně o něčem jiném.

PČ: jako jak vtipný jako samotný ty volby? no tak to je to je to je nějaký institut jako. jako myslíte kampaně nebo to?

MV: kampaň ano.

PČ: já to moc nesleduju.

MV: nesledujete to?

PČ: já to moc nesleduju. mně akorát mně akorát teda utkvělo hlavě, když bursík měl na svých na svejch bilbórdech ((míněno billboardech)) stop rusku. tak jsem si říkal, teda takováhle zkratka to už je co říct. tak jesli stop dostojevskému, nebo stop ruskému, stop ruskému hokejovému manšaftu, nebo nebo těm světadílům na kterejch leží rusko, nebo co tím vlastně chtěl říct? von samozřejmě mířil jako na ty události na ukrajině. ale takle zkratkovitý heslo, to už jsem dlouho neviděl.

MV: mě by zajímalo jestli když vy vy říkáte že to příliš nesledujete, ale přesto vám evidentně něco padne do oka z té kampaně (.)

PČ: =jo tak jezdím vokolo toho.

MV: tak

PČ: jezdím okolo tý reklamy na brejle.

MV: jestli jestli i jestli prostě neuvažujete o tom že by z toho vlastně byla docela dobrá politická satira. a ona není žádná taková.

PČ: no není no. ale tak jako toho materiálu to nemusí bejt senátní komunální nebo parlamentní volby, toho materiálu je pořád dost.

MV: no a proč, řekněte mi kromě kanceláře blaník na strímu, ((míněno Streamu)) není není tady v české republice žádná politická satira? vy jste vlastně člověk který přestal s koncem české sody dělat.

PČ: no já jsem přestal dělat sodu v roce dva tisíce.

MV: to znamená že od té doby v podstatě až na nějaké výjimky (.) neexistuje politická satira.

PČ: no není no. já si teda neumím upřímně řečeno představit ee tu svobodu kterou my jsme měli v v televizi za čestmíra kopeckýho a jeho potom následovníků, během tý český sody. neumím si představit že by to na nějaký televizi ať už jakkoliv teďkon mohlo fungovat tímhle způsobem.

MV: máte pocit že byste prostě nedostali tolik volnou ruku na to abyste (.)

PČ: =ne absolutně absolutně ne.

MV: =všechny ty věci mohli dělat a mluvit o nich tak jako tehdy?

PČ: myslím si že určitě ne. myslím si že to co třeba, já se podívám na některý věci, co jsme co jsme dělali dřív, tak z toho by nepustili ani centimetr. samozřejmě ne všechno.

MV: hm

PČ: ale tehdá byla i ta odvaha na straně tý televize, a hlavně nebyly ty týmy těch právníků, a ty dramaturgové a kreativní producenti který vám teďkon řeknou radši ne. a to jejich radši ne znamená absolutně ne, zapomeňte na to. a možná se pletu, ale já se nechci v týchletý době bavit s nějakým dramaturgem nebo kreativním producentem co je málo, nebo co je moc.

MV: proč myslíte že není ta odvaha?

PČ: no protože ji někdo má anebo nemá. proto není. a tak jako v těch televizích nebo v médiích. obecně jsme se přesvědčili mockrát, že existují určitý tlaky na to aby ta tvorba šla nějakým

způso- nějakým směrem, nebo spíš takhle aby nějakým směrem nešla. takže já cejtím takový nějaký takový ee omezení už dopředu, že by mohlo nastat. proto nechci věnovat svou energii tomu, co by nemuselo dopadnout.

MV: =tak to znamená že (.)

PČ: a já si myslím že by to asi nedopadlo no. nevím my jsme tu svobodu měli absolutní.

MV: to znamená že od konce devadesátých devadesátých let se změnilo to, že teď jsou na těch místech řekněme větší srabi?

PČ: ee je to možný, nebo jsou si zavázaný s někým dalším, a nebo nevím nevím.

MV: před časem

PČ: já mám pocit, vy ne? když sedíte teďko na tomhleto místě a ne ne na místě kde jste pracoval celý leta?

MV: ((úsměv)) já eště nevím.

PČ: já si myslím že vím.

MV: a pak mě zajímá ještě jedna věc. před časem programový šéf české televize milan fridrich říkal že ten cyklus pečený sněhulák považuje také za politickou satiru. viděl jste to?

PČ: já já jsem viděl asi jenom jednu scénku kterou nemůžu považovat za politickou satiru, takže nevím.

MV: nevíte?

PČ: já nevím, já to nesleduju.

MV: hm.

PČ: a to se tomu nevyhýbám, já jenom to nevidím, no.

MV: chápu.

PČ: a to jsem bejval pan divák jo, ale teďkon (.) teď se dívám, když se dcera na něco dívá.

MV: tak děkuju pěkně za rozhovor.

PČ: to je celý?

MV: ((úsměv)) to je celý.

PČ: fakt? tak dobře.

MV: vy jste říkal že by to mělo bejt kratší než dvacet minut, tak jsem to splnil.

PČ: a kolik to bylo?

N1: patnáct nula osum.

PČ: patnáct nula osum? to uteklo teda. ((podání ruky))

MV: děkuju.

PČ: mějte se dobře.

Transkript č. 20

NÁZEV POŘADU: Interview DVTV³⁸

DATUM VYSLÁNÍ: 19. 1. 2015

KANÁL: online televize DVTV³⁹

STOPÁŽ: 19 min. 31 s

ÚČASTNÍCI:

MV = Martin Veselovský, moderátor;

VB = Vladimír Brož, rapper, výtvarník;

MV: rapper a výtvarník vladimír brož, známý také jako vladimír pět set osumnáct. dobrý den.

VB: dobrý den.

MV: díky že jste přišel. jaké to je když se z rváče, sprejera a člověka který mnohdy asi překračoval kromě konvencí a nějakých mantinelů i zákon stane člověk který vydává knížky, a chodí na rozhovory do televize?

VB: já myslím že to je víc než příjemný a že (.)

MV: =je to příjemný?

VB: a že ta (.) je to příjemný, mi to nějak takhle kontinuita dává logiku a a myslím si že ta první kapitola vo kerý mluvíte, není ani zdaleka za mnou nějakým způsobem, protože není možný prostě ee v životě řezat, a vodřezávat kusy sebe a házet je někam do koše, prostě to jen tak nezmizí.

MV: to máte teda v sobě někde stále?

VB: určitě to prostě všechno co dělám teď ee, stojí na základech toho co bylo předtím logicky žejo, takže ee pokud se bavíme vo

³⁸ Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vladimir-518-squaty-maji-pro-mesto-obrovskej-smysl/r~adlc56909d9411e49bec0025900fea04/>.

³⁹ Nezávislé video.

policii, a vo graffiti, a tady vo tom jako zběsilejším způsobu života, to je něco co zaprvý nechci aby nikdy ze mě zmizelo, a je to moje kontinuita, je to moje historie a na ní stavím, takže vlastně ve všem co já dělám, je možný ty stopy tady toho myšlení vyzorovat.

MV: to znamená že pokud jsem měl připravenou otázku, která vyplývala spíš z mého způsobu myšlení a mojí minulosti, jestli vám prostě není líto že už tam ta ulice není jako explicitně přítomná, tak to je úplně mimo ta otázka?

VB: je to úplně mimo. no mně to líto není, protože ona tam je přítomná. ale už není po pravdě explicitně přítomná, to to to je pravda. ale myslím si že není možný to ze sebe prostě nějakým způsobem vygumovat. a já to hlavně nechci dělat, já vlastně proto mimo jiné když jste na začátku říkal vladimír brož potažmo vladimír pět set osmáct, tak to je přesně tahle myšlenka to vlastně, v tom co jste říkal na začátku, už bylo zároveň odpovězeno na tu otázku. protože to pět set osmáct je vlastně moje naprosto vážně míněná vzpomínka a přiznání se k tý graffiti historii, protože takhle vlastně vypadaly první graffiti jména na na světě v ňu jorku. ((míněno New Yorku)) kdysi když to začínalo, tak všechny ty graffiti jména měly za sebou jako nějakou číslovku. byla to vlastně první virtuální komunita svý doby.

MV: to je číslo popisné pokud se nepletu.

VB: číslo popisné a v tý době to byly čísla baráků, čísla ulic, čísla bloků, to je úplně jedno jo. ale jde o to, že ty lidi se potkávali vlastně jenom na zdech. že ty jejich virtuální avataři dejme tomu, se potkávali jenom na zdech, a byla to vlastně virtuální komunita. v dnešní době to že maj lidi za mejlama čísla nebo na fejsbuku ((míněno Facebooku)) maj čísla ve jménech je naprosto běžný, ale tehdy to byla vlastně první komunita, která to začla dělat a ee. já si to jméno vlastně nenesl z období graffiti, já si ho nesu z toho období kdy jsem cejtil že z toho graffiti odcházím. tak jsem teprve si zvolil tady ten pseudonym aby to byl takovej štěpl, takovej prostě vypálenej cejch na mně vlastně z tý ulice. takže vlastně mě tak kontinuita zajímá nějakým způsobem.

MV: vy bydlíte na vinohradech v praze pokud se nepletu?

VB: ano. momentálně jo.

MV: jak se vám líbí ty potažované domy na vinohradech?

VB: ee to není jenom vo vinohradech.

MV: jasně no.

VB: pokud se začneme bavit o mým vztahu k domům jako fenoménu, k fasádě jako fenoménu, ke kameni jako fenoménu, tak se dostaneme k tomu, že ee samozřejmě ten můj přístup je ambivalentní, to je úplně logický, protože pokud jsem byl součástí nějaký primitivní scény, a teď to myslím ee v dobrým slova smyslu primitivní prostě nevzdělaný ee, která žije podle zákonů, ee která (.) který jsou vlastně daný trošku zevnitř, sama o sobě, aniž by ty lidi je vlasně vytvářeli. je to prostě nějaký fenomén kterej sem vtrhne ze světa, ty lidi to dělaj aa jedou s tím proudem kterej jako je strhnul. tak v tu chvíli jsem ty domy tolik nevnímal. člověk se zaměřuje na to graffiti jako takový, to je prostě ten oheň tý věci. to po čem kreslí, nebo to po čem maluje, nebo píše, to mu začne docházet až postupně. a a naprosto logicky hodně lidí z tý graffiti scéno scény přešlo směrem k architektuře, protože ee přestože že to vypadá že to graffiti je atak na ten dům, tak vona je to symbióza, nějak je to takovej prapodivnej jako virus jo, je to je to možný vnímat jako ee jako parazita, dejme tomu.

MV: hm.

VB: nebo je to parazit, ale parazit vlastně žije často v symbióze s tím tím nositelem jo?

MV: to ale hrozně souvisí s tou mojí první otázkou, protože já v momentě kdy jsem na vinohradech viděl na domě ve kterým žiju, první tag na nových dveřích, tak jsem najednou v sobě cítil vztek, a říkal jsem si tak teď jsem asi o něco zestárnul. protože mnohé roky předtím jsem ten vztek necítil, když jsem se na to díval.

VB: jakoby nemyslím si že to je o pocitu na toho, že je člověk mladej nebo starej, že to je dobře nebo špatně ee. a já to tady rozhodně nebudu obhajovat. to vůbec není to že já bych obhajoval

tegy ((míněno tagy)) na barákách. nebo na tegy ((míněno tagy)) na dveřích. přestože se mi některý strašně líběj.

MV: hm.

VB: a přestože ten fenomén tegu ((míněno tagu)) je vlastně i definicí, řek bych možná i současný kultury a současného světa, protože to je prostě kontrapozice, ee tegy ((míněno tagy)) na barákách jsou neobhajitelný, a ta scéna je ani nechce obhajovat, ale neznamená to že by ty lidi měli potřebu ničit. je to neustále další a další tvorba, přestože v sobě obsahuje to ničení. a proto je stejně vlastně jako srandovní otázka, jestli je to umění, nebo graffiti, nebo nebo vandalismus. nemá smysl to svým způsobem řešit, protože je to oboje dohromady. čili on je to atak na ten dům, zároveň je to láska k domu. je to vopravdu tady takovádle, myslím si že většina fenoménů má v sobě nějaký jako kontrapozice, a několik vlastně přístupů najednou, několik jako pravd. vlastně pravda je mnohovrstevnatá věc, žejo takže (.)

MV: to rozhodně. teď jsem chvíli uvažoval o tom jak naši správčové budu říkat, že ten teg ((míněno tag)) na dveřích je láska k tomu domu. ((smích))

VB: chápu, dobře.

MV: ne jasně. ee v létě jsem v lidových novinách četl s vámi jeden rozhovor, vy jste tam (.) a to musím říct že to mě vlastně úplně zaskočilo jo, protože jsem vás nikdy nevnímal jako člověka který by byl v středním proudu, někde v mejnstrímu ((míněno mainstreamu))

VB: hm.

MV: =tam jsem zjistil že běháte.

VB: hm.

MV: což ee je vlastně pro mě, přestože sám běhám, tak je to pro mě vlastně plná definice teď momentálně (.)

VB: hm

MV: =v roce čtrnáct patnáct prostě něco jako střední proud.

VB: hm.

MV: jo všichni běhají. jak jste se k tomu dostal?

VB: já jsem běhal vždycky, já jsem běhal dokonce i když jsem bydlel ve skvotu, ((míněno squatu)) a nikdy jsem o tom nepřemýšlel že to je nějaká módní záležitost, ee spíš mi vždycky zajímala příroda jako taková, přirozenej pohyb jako takovej, rytmus jako takovej. a běh je prostě rytmus, meditace, a příroda dohromady. takže i když jsem bydlel na ladronce ve skvotu, ((míněno squatu)) tak jsem chodil běhat a myslím si že to je všechno způsobený trochu mojí dlouholetou partnerkou, která je ze sportovní rodiny, a vždycky mě k tomu sportu vedla. přestože i předtím než jsem ji poznal, tak jsem se věnoval sportu. přijde mi to jako přirozená věc, jsem tak rostlej, a jsem takovej typus člověka, kerej by se měl hejbat, a rád se hejbe. ale je pravda že čím víc jsem se věnoval duševním věcem, hlavě, tak tím víc jsem měl tendenci jako jít vod toho těla pryč, a moje současná žena bývalá partnerka, přítelkyně, teda mě vlastně k tomu dycky vedla. takže i v období kdy jsme spolu spali ve skvotu, ((míněno squatu)) jsme chodili ven běhat takže jsme byli takoví jako dost atypický skvotěři, ((míněno squateři)) možná. a já jsem se nikdy nepovažoval za pankáče. ten pank ((míněno punk)) je jako nějaký mentální nastavení, žejo.

MV: jasně.

VB: nemusí to nýst celou tu kulturu, ale ee necejtím se jako součástí nějakýho momentálního trendu.

MV: dyž jsem si vás dycky spojoval spíš s něčím daleko víc dynamičtějším, thajský box, nebo něco takovýho.

VB: hm to je to je asi jako představa mě a velkýho psa, žejo?

MV: ((smích))

VB: já mám foxteriéra, a mě představa boxu nebo tajboxu ((míněno thaiboxu)) (.) to prostě si myslím že jsou hrozně prvoplánový spojení jako, velkej chlap a a silnej pes.

MV: jo to to přiznávám, přiznávám.

VB: velkej chlap a tajbox, ((míněno thaibox)) jo.

MV: hm.

VB: mě naopak zajímá aby ta moje animalita, která ve mně je nepochybně a sám s ní celej život sou- soupeřím, tak abych ji vyvažoval něčím, co je (.) co je něco jako například ten běh, žejo kterej skutečně může bejt meditativní, a v tu chvíli kdy člověk získá ten takzvanej vytrvalostní fond, že prostě může běžet dlouhodobě (.)

MV: to se vám daří?

VB: to se mi daří. to mám takový ty vlny. kdy kdy začínám znova, a teď jsem naštěstí ve fázi kdy se mi to daří, kdy nemám problém běžet dlouho prostě. takže, tam začnou teprve ty zajímavý věci kdy člověk přemýšlí, medituje ee, neposlouchám vůbec u běhu dynamickou hudbu, poslouchám naopak vážnou hudbu, nebo nebo nojzový ((míněno noisový)) plochy, nebo ambientní nebo elektorniku a tak dál, spíš jako klidný věci, který mě vedou k nějakýmu myšlení, žejo a ten rytmus je zajímavěj u toho hodně.

MV: ještě bych zůstal u skvotu. ((míněno squatu)) když už jste mluvil o ladronce pravděpodobně asi pomalu nejznámější skvot ((míněno squat)) historicky v české republice. sledoval jste tu situaci v praze, v jeseniově ulici na žižkově kde byla iniciativa klinika? to znamená to řekněme skvoterskej ((míněno squaterskej)) pokus o obsazení té bývalé kliniky v jeseniově ulici. sledoval jste to?

VB: ee samozřejmě jsem to sledoval. já jsem se k tomu i nějakým způsobem snažil vyjadřovat a podporovat aspoň tou troškou mýho společenskýho vlivu, to aby se na to nahlíželo jako naovej pokus vrátit téma skvotingu ((míněno squatingu)) do prahy. protože jsem člověk kterej v tom skvotu ((míněno squatu)) nějakým způsobem vyrost, nebo dospěl, nebo by se dalo říct že jsme vykročil na nějakou svoji osobní vlastní cestu, díky tomu skvotu ((míněno squatu)) a tak dále, jako těch těch aspektů co všechno mi přinesl skvot, ((míněno squat)) těch těch je několik. ale každopádně jsem si sám na sobě vyzkoušel, jak prospěšný to pro společnost může

bejt. protože tohle je skutečně alternativní kultura v tom nejhlubším slova smyslu.

MV: pardon, chápu. my jsme i tady v devětové ((míněno DVTV)) o tom vedli takovou, myslím poměrně vyhocenou debatu, myslím názorově.

VB: ano.

MV: ee a ten hlavní argument byl prostě, to je cizí majetek. já vím že vy jste ten argument asi slyšel mnohokrát, ale tady prostě ten argument byl opět znovu na stole. to byl cizí majetek.

VB: hm.

MV: do kterého se někdo vloupal, a a tak dále. hraje to roli?

VB: ee myslím si že to roli hraje, je to jako u toho graffiti jo. to ee myslím si že pravda nebo nějaký světónázor člověka kord mladýho ve městě by neměl bejt černobílej, nikdy. naprosto. není možný jenom chodit a brát jo, ale myslím si že je vo těch věcech potřeba přemejšlet zároveň v nějakých širších kontextech, a pokud ee na západě běžně fungujou nějaký zákony, kde je možný prostě dlouhodobě chátrající dům převzít, za určitejch podmínek, s určitým programem, s určitým nasazením, tak si myslím, že to je správně. protože pro ten organismus toho města a pro tu společnost jako takovou to z dlouhodobýho hlediska je ee výrazně přínosný. pokud ee tady nejsou jenom oficiální kanály pro to jak vychovávat mladý mozky, což tím myslím školu, granty, studijní programy, a podobně. ale existuje tady i vopravdu nezávislá alternativní cesta pro to jak se stát sám sebou, jak se stát úspěšným umělcem, promotérem, kýmkoliv v podstatě. a ty skvoty ((míněno squaty)) to můžou v tom městě umožnit tady to, pokud samozřejmě ta společnost nastaví nějaký pravidla, za kterejch podmínek je možný ty skvoty ((míněno squaty)) prostě obsazovat.

MV: tak vy situaci vůbec kolem skvotingu ((míněno squatingu)) a těch, řekněme neobsazených budov které jsou ve vlastnictví města, nebo státu, sledujete prostě dlouhou dobu. od tý doby co jste sám byl ve skvotu, ((míněno squatu)) minimálně. jak se změnil přístup společnosti k tomu tématu?

VB: ee naprosto radikálně, ale myslím si že zároveň je nutný rozdělit společnost jako takovou, a pak tu oficiální část která která reprezentuje tu společnost, žejo. nějaký represivní složky, nebo ee lidi který rozhodnou vlastně vo tom, co se bude dít. ale každopádně já jsem jako dítě nebo týnejdžr ((míněno teenager)) v podstatě lehce po revoluci vlez do prahy která v sobě měla několik skvotů ((míněno squatů)) a viděl jsem i ty skvoty, ((míněno squaty)) kde se vlastně vopravdu jenom chlastalo, a fetovalo, ale viděl jsem skvoty, ((míněno squaty)) kde se tvořilo, kde se budovalo, ee a kde kde žila prostě nějaká jako živá věc, kultura která měla smysl. a myslím si že ee není možný říct, skvotink ((míněno squatting)) je takovej neb onakej. a že přístup společnosti ke skvotům ((míněno squatům)) je takovej nebo onakej, protože každej ten skvot ((míněno squat)) má svoje přirozený okolí. svý nejbližší sociální vazby, a tam se rozhoduje vo tom, jakej je ten přístup.

MV: hm.

VB: čili ee existujou skvoty ((míněno squaty)) který na sebe okamžitě jsou schopný navázat sociální život v nejbližším okolí. dokonce vznikaj kroužky, děti (.) rodiče jsou schopný pouštět děti do těch kroužků, jsou tam koncerty, jsou tam divadla, jsou tam výstavy. to všechno já jsem zažil na tý ladronce která (.) samozřejmě, neříkám že tam byly dětský kroužky, ale ee prostě to okolí na nás reagovalo relativně dobře. a širší okolí a tím myslím kulturní scénu v praze, na nás reagovalo eště líp, jo tam prostě to byl vopravdu jako živej skvot ((míněno squat)) plnej kultury. ale ee (.)

MV: =přístup systému je tolerantnější nebo?

VB: přístup systému je významně netolerantní momentálně, prostě jakejkoliv pokus za poslední dobu o obsazení jakkoliv dlouho chátrajícího domu, byl okamžitě smetenej. a to myslím myslím že je obrovská škoda. a je to obrovská chyba toho města. samozřejmě tady tady někdo si může říct, že tady ze mě mluvěj nějaký levičácký, anarchistický myšlenky. ale není to tak. když se na to podívám objektivně z naprostýho odstupu, kterej jsem získal za tu dobu protože ee (.)

MV: žijete na vinohradech.

VB: žiju na vinohradech ano. prostě žiju a vidím to vopravdu s vodstupem. tak vím že z dlouhodobého hlediska skvoty ((míněno squaty)) maj pro město obrovskéj smysl. pokud' budou nastavený pravidla tak, aby obě strany z toho mohly těžit nějakým způsobem. jenom represe vůči mladějm lidem který třeba nechtěj jít na školu, nebo se nechtěj podvolit. jsou protisystémový, a maj protisystémový myšlenky. nejlepší je aby vlastně dostali šanci si vytvářet svý vlastní systémy, pracovat sami na sobě, protože oni pak později následně můžou zjistit že ne všechno na tom systému je špatný. a ne všechno na těch jejich utopiích který (.) s kterejma do toho skvotu ((míněno squatu)) jdou je pravda jo. čili vono je to prostě střet s realitou v podstatě ten nověj jejich systém v tom skvotu ((míněno squatu)) a má to smysl. ale je mi jasný že není možný prostě považovat voba ty přístupy který můžou v jednu chvíli působit velmi extrémně, ne v žádným případě, nebo ano vždycky. ee je potřeba to někde protnout žejo.

MV: no a pak mě zajímá ještě jedna věc. vy jste spoluautorem momentálně asi hodně slavných dvou knih kmeny a kmeny nula.

VB: hm.

MV: o ee jednak městských, pak také subkulturách za minulého režimu.

VB: ehm.

MV: ee já jsem počítal. vy jste dal určitě hodně přes deset možná patnáct velkých rozhovorů do tištěných médií o kmenech.

VB: ehm.

MV: mluvil jste v televizi několikrát ee, není to prostě už jako, pro vás osobně téma které už v podstatě nemáte rád? už jste vo něm možná všechno řekl?

VB: ee rozhodně jsem o tom všechno neřekl. ee já jsem nikdy neměl tendenci chodit na rozhovory nebo do televize abych se zviditelňoval. já jako dycky mám pocit že sloužím tomu projektu jako takovému, protože je potřeba o něm mluvit. a a pokud' vydáváme

tu knihu na našem lejblu ((míněno labelu)) nebo nebo spolupracujeme s někým, tak snažíme se tu věc tlačit, téma jako takový. protože zároveň já mám pocit že to téma je neskutečně zajímavý. a pro mě je to objevná cesta někam.

MV: hm.

VB: ee a tím pádem se mně ta (.) to téma jako takový nemůže ani zhnusit, ani přejít. proto mě to neustále baví. proto na tom dál a dál pracuju a vlastně snažím se jít hloub a hloub. a dávat si ty věci do nových kontextů.

MV: tuším že teď od března dva tisíce patnáct bude česká televize vysílat další sérii dokumentů které vycházejí právě z jedné z těch knih.

VB: ano.

MV: tak jak se dá v té řekněme dokumentární sérii posunout to téma, které už je formálně myslím celkem jasně zpracováno v té knize?

VB: ee o těch knihách je důležitý říct, že nikdy nebyly míněny, a ani neměly tu ambici aby vyčerpaly ty témata. to jsou vlastně jenom takový jako naznačení těch témat, protože v jedné knize je dvacet pět, v druhé dvacet šest kapitol. to je e strašně velký množství emocí, lidí, témat, barev a tak dál. a každá ta jednotlivá barva, každá ta jednotlivá subkultura je vlastně zpracovaná relativně s nějakou jako zkratkou. tak aby se to vešlo do té jedné knihy. co je přínos té knihy si myslím, že je právě ten moment ta ee ta šance porovnávat, vidět to vedle sebe. ta šance zjistit že v současnosti je ta společnost velmi barevná a dokonce i v minulosti byla velmi barevná. a zajímavý je že ee ti lidé který mi dávali fotky a ee rozhovory, nebo ty ty autoři který psali ty jednotlivé kapitoly, tak často neměli ee ani není (.) neměli představu vo tom velkém vobrazu. kterej teprve následně vzniknul žejo, takže to si myslím že je přínos těch knih. kam je možný toto posunout televizním dokumentem, to je obrovská otázka právě teď to zjišťuju žejo vlastně.

MV: jak se to daří?

VB: ee my jsme s tím jako velmi spokojený, ale myslím si že ee u určitejch e -ho typu publika, u určitýho typu diváka nastane určitá frustrace, protože stejně jako není možný vyčerpat tou kapitolou to téma, tak stejně tak dvaceti šesti minutama v český televizi není možný to téma jako uchopit jako celek. je to znova jenom jako určitej náhled. je to (.) často to jsou jenom zástupci ee toho druhu jednotlivýho. není možný popsat celej ten druh v celý svý šíři, v celý svý barevnosti, v celý svý historii, jsou to jenom zástupci. takže často pracujeme třeba jenom s někým kdo je na pozici takzvanýho guru v tý komunitě, a s někým kdo je na pozici takzvanýho vlčího mláděte, čili čerstvě přijatýho člena tý komunity. a sledujeme třeba jenom tydle dva lidi. protože sledovat kdo kdy začal, jak to pokračovalo, který všechny skupiny byly důležitý, kerý všechny ty koncerty, desky a tak dál, to prostě v rámci půl hodiny není možný.

MV: to chápu.

VB: takže proto mluvím o frustraci, že může u některejch lidí asi nastat určitá frustrace. jinak si myslím že jako ten úkol je splněnej velmi dobře, ty režiséři který dostali to zadání jít a pracovat, byli napojeni na ty jednotlivý komunity. tak si myslím že k tý práci přistoupili jako s nadšením a s láskou, a že je to z toho cejit jo. že to není prostě jenom splněnej úkol, ale že to je vopravdu stejně jako pro mě tam tam byl nejdůležitější vlastně ten ten výzkumnej proces, to zjišťování, to prožívání těch těch témat. protože to člověka neskutečně obohacuje vlastně.

MV: hm.

VB: tak si myslím že i pro ně pro lidi který třeba s těma komunitama nebyli nikdy v kontaktu. a záměrně jsme často spíš vybírali lidi, který s tím nemají nic až tak společnýho. tak pro ně to je vlastně jako cesta někam jinam, na jinou planetu, žejo a to je, to je prostě zajímavý.

MV: tak děkuju pěkně za rozhovor.

VB: také děkuju.

MV: na shledanou.

VB: na shledanou.

Transkript č. 21

NÁZEV POŘADU: Interview DVTV⁴⁰

DATUM VYSÍLÁNÍ: 30. 4. 2015

KANÁL: online televize DVTV⁴¹

STOPÁŽ: 17 min. 50 s

ÚČASTNÍCI:

DD = Daniela Drtinová, moderátorka;

PČ = Petr Čtvrtníček, herec, scénárista;

DD: petr čtvrtníček zveřejnil video ve kterém si od šéfa divadla kupuje roli. chce jinou roli v reálné hře anamnéza, kde hraje, a která měla premiéru. videem tak reaguje na hokejovou kauzu trenéra národního týmu vladimíra růžičky, který je podezřelý z přijetí úplatku. byl úmysl petra čtvrtníčka čistě marketingový? a dá se srovnat prostředí českého hokeje s fotbalem?

((znělka))

DD: herec a scénárista petr čtvrtníček. vítejte v devětévé.

((míněno DVTV))

PČ: dobrý den.

DD: proč jste to video vůbec natočil? jak vás to napadlo? jestli ten myšlenkový pochod byste mi mohl popsat?

PČ: vy se chcete bavit vo tom videu zase jenom?

DD: hm. jenom ne.

PČ: tak.

DD: a začala bych jím.

⁴⁰ Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/ctvrtnicek-nejsem-soudce-trenera-ruzicky/r~efcalc94ee5611e4b8ba0025900fea04/>.

⁴¹ Nezávislé video.

PČ: ((smích)) aha. tak já jsem to natočil asi za deset minut u nás v kavárně na zábradlí s naším panem ředitelem. předtím jsem na tom asi pět minut pracoval abych to napsal a vymyslel. a národ už to řeší tejden.

DD: takže to byl

PČ: =statisíce lajků nebo nelíbímku zase naopak, že to jako ee

DD: takže to byl krátký myšlenkový pochod ale?

PČ: no samozřejmě to bylo to. myslíte si že jsem se připravoval na?

DD: já nevím.

PČ: ne to se nedá připravit todleto, to je hned. no vidíte a druhý den jsme měli veřejnou generálku, na kterou chodí obvykle patnáct, dvacet, třicet maximálně lidí. a teď praskalo divadlo ve švech. na základě tohoto minutového videa kde já ani nejsem vidět.

DD: takže to zafungovalo?

PČ: jenom když se, jenom když se podívám jestli to svítí. tak to zafungovalo strašně moc ale (.)

DD: takže reklama dobrá?

PČ: reklama skvělá a není

DD: =no tak vy jste vyjádřil údiv nad tím že se tím (.) nebo že to řeší

PČ: =no právě.

DD: celý národ, ale tak, nakonec tohle asi byl ten záměr, ne?

PČ: jo. tak reklama samozřejmě aby měla fungovat, tak musí splňovat nějaký parametry. aby to ty lidi zaujalo žejo. a já jsem to trefil hned, no.

DD: a co vás teda tak jako rozčililo (.) že se tím národ zabýval, že to řešil celý národ.

PČ: ne. mě rozčí- no rozčililo (.)

DD: lehce nadzvedlo?

PČ: já se moc, já se moc nerozčiluju, ale já jsem chtěl uvést na pravou míru to že ee ty lidi a postupně i novináři, nejenom ty internetoví diskutéři, že mě pasovali do role soudce trenéra růžičky. což samozřejmě tak nebylo myšleno. a nikdy by to tak myšleno nebylo. už titulky který podlely těm internetovejch diskusím což je nejhorší na na novinářích že voni když když si vytvářej názor podle internetový diskuse (.) já vás nechci házet všechny do jednoho pytle, i když byste se tam vešli, ale když ten novinář vlastně přijme ee to co to stádo internetovejch diskutérů vlastně nabízí za názor, jo. tak to už mi trošku nadzvedlo, a chtěl jsem to uvést na pravou míru.

DD: takže ale vám nevadilo to že to celý národ řešil, protože jako reklama to vyšlo dobře

PČ: =ne to vůbec ne. my jsme měli nabito

DD: přesně. ale jen tedy to že (.)

PČ: a představení vyprodané totálně, takže ta reklama dokonale splnila svůj účel. ani jsem to nečekal.

DD: no a proč jste nechtěl být tedy soudcem růžičky, když vlastně ten příběh jako takový jste pro tu reklamu využil?

PČ: no víte co já jsem vzal půdorys. a udělal jsem z toho trošku jinou anekdotu. vlastně jsem si to tak jako vypůjčil, ale nemělo to vůbec žádný pozadí ee jak mi přisuzují jo. to v žádným případě.

DD: přisuzovali vám to že jste se na tom příběhu popásl

PČ: =že jsem se (.) já jsem četl dokonce v jednom nabíjkaným časopise

DD: =pásl

PČ: kterej se tváří jako že že je právě ten on kterej bysme si měli kupovat. že jsem si ho podal toho růžičku.

DD: a takhle byste to vůbec necejtil? necítil?

PČ: a vy? ((výhrůžný tón))

DD: já nevím, se ptám vás.

PČ: a to je dobrý že umíte říct nevím. protože spousta lidí jako není upřímná a neumí říct

DD: když nevím, tak to řeknu a (.)

PČ: právě no. já taky, já taky <můžete mi zopakovat otázku? já nevím>

DD: ((smích)) jestli jste si ho nepodal?

PČ: vy v tom máte strašnej hokej danielo! já už vám říkám deset minut že jsem si ho nepodal, a vy se (.)

DD: vy jste mi ještě ani jednou neřekl že jste si ho nepodal. teď jste mi řekl že jste si ho nepodal. to slovo ještě ani nepadlo.

PČ: tak já jsem to říkal. já jsem to (.) já jsem to opisoval asi jiným výrazem. nepodal proč bych si ho podával? proč?

DD: tak možná (.) možná ta nevěle (.) části (.) veřejnosti plynula z toho, že lidé po ivánku kamaráde můžeš mluvit čekali něco víc než minutový skeč. já se snažím jen najít příčinu (.)

PČ: jo takhle.

DD: toho proč to vyvolalo tu nev-

PČ: víte co za tímletím za tímletím jsou lidi který celou noc teď mi to odpusťte. celou noc honí doma prostě u internetu na nějaký japonský ukňouraný porno. a ve svém postkoitálním smutku potom vylejou tu žluč do těch diskusí. jsou přihlášený třea na patnáct různých diskusí, jo. pak jdou ráno nevyspalí do práce, a roztáčejí kola naší ekonomiky. tak temletěm lidem hlavně nepodlehnete a neberme si ten jejich žlučovitej názor. ty lidi jsou zahořklí, nasraný na celej svět a potom vedou tadydlety internetový diskuse. já já jsem si to teďkon teda přečet, abych věděl vlastně do čeho jdu a a za jakýho krále oni mě pasovali. já bych jednak (.) takhle ivánek (.) ivánka jsem dělal podle policejních a zveřejněnejch v tisku odposlechů. tady jsem viděl jedno video a říkám aa pojďme to udělat jak si kupuju roli. a nebylo v tom nic jinýho, potože já ty vě- nápady vymejšlím v takový rychlosti, že já vlastně nemám čas hledat to pozadí mně to přijde jako dobrá anekdota (.) tečka.

DD: tak se na to zkusme podívat trochu z nějakých hlubších pohledů do toho co se týká nebo netýká české společnosti. jak se třeba vy na ni díváte?

PČ: ale já tady nejsem soudce vládi růžičky. můžeme se na to dívat jako ze všech (.)

DD: =to ne. obecně. určitě.

PČ: =různejch pohledů.

DD: vy jste totiž v esemes ((míněno SMS)) napsal k růžovi jen tolik, že jestli si mám vybrat mezi šmejdem který točí skrytou kamerou záznam, který může v budoucnu něco hodit, a vládou růžičkou, tak stojím za růžou. obecně. je vám tedy jedno že ta diskuse je o podezření z korupce?

PČ: ne je to, ať je klidně, ať je jakákoliv diskuse. nebudeme lidem zakazovat vo čem maj mluvit, vo čem si můžou přemejšlet, to ne.

DD: ne jesli je vám jedno to že vlastně (.)

PČ: =to ne ale můj názor je takovej, můj (.)

DD: ta diskuse je o podezření z korupce.

PČ: no to samozřejmě, tak ta diskuse není jako o nominaci o soupisce na mistrovství.

DD: je to za těchto podmínek, je to? no (.)

PČ: v těch diskusích se řeší, jestli to mohl vzít, jestli to byly jeho peníze, jestli to byly černý fondy, ale já jsem to v tom videu neřešil. to je jediný co k tomu vlastně já mám říct a neřeším to ani ani bez videa.

DD: =ono je to vlastně ve fázi (.)

PČ: protože já nevím.

DD: no právě. ono je to ve fázi podezření. ale v případě (.)

PČ: já nevím.

DD: že by byl ten trestný čin dokonán, tak by se týkal obou těch aktérů

PČ: =no tak především toho prvního.

DD: =ale vy jste se postavil spíš na stranu růžičky.

PČ: no samozřejmě, protože je to chlap.

DD: tak se p- (.) protože je to chlap?

PČ: protože je to chlap.

DD: ten druhý není chlap?

PČ: nee. chlapi tydle věci řešej úplně jinak. vláda růžička je (.)

DD: měli se profackovat.

PČ: no, samozřejmě, tak měl tomu růžovi dát pár facek a vytáhnout z něj ty peníze, ale ne takhle srabáckým videem a takhle podle vlastně si počkat, až se to bude hodit, až to bude před tím mistrovstvím. a bůhví co tam ještě proběhlo. tam ten rozhovor je sestříhanej, vypípanej a tak dále a tak dále. já nemůžu říct že se některý věci nestaly. protože nevím. ale můžu říct že láďa růžička je chlap a ten druhej mu nesahá ani po kotníky. já nevím jestli národ slyšel jméno tohodletoho podnikatele do té doby ee než vylezlo tohleto video. ale láďu růžičku zná každej jako nesmírně talentovaýho hokejistu, kapitána olympijskejch vítězů, úspěšnýho trenéra jak klubovýho tak reprezentačního.

DD: ale (.)

PČ: a to je a to je (.) takhle to prostě já vidím.

DD: ctíme presumpci neviný samozřejmě.

PČ: no samozřejmě.

DD: ale možná se dopustil trestného činu. protože pokud se to stalo (.)

PČ: a to jako se možná dopustil?

DD: tak se ho dopustili oba. já jsem se ptala jenom na to jestli je vám vlastně jakoby jedno to že podstatou té diskuse je tako-

podezření z korupce, řekněme. dyž jste se vlastně postavil v tom příběhu na stranu jednoho z nich, ale oni z hlediska toho případného dokonání by byli vinni oba.

PČ: hm. tak ať se to vyšetří ne. ať se to vyšetří na svazový já nevím teďkon, kdo bude tohleto postihovat. pokud se tam stalo to co si takhle lidi různě fabulují ee. něco tam proběhlo v tomhleto smyslu, ale já nevím pořádně co, kdo a nechci si nechat vnucovat ten názor.

DD: a podle vás se třeba český hokejový svaz postavil k celé té záležitosti čelem?

PČ: já si myslím že ne tak docela. voni to chtěli shodit ze stolu a von se k tomu nepostavil čelem skoro nikdo, aspoň já jsem teda nezaznamenal že by nějaký sportáči nebo lidi který tím hokejem žijou, že by k tomu vyjádřili jinej názor než, teď to nechme bejt uvidíme po mistrovství, jo.

DD: jak to třeba vnímáte vy jestli tedy?

PČ: kolik máte vsazeno? vsadila jste si?

DD: <vy jste na začátku říkal> že v tom mám hokej. a nebyl jste daleko od pravdy. takže já jsem nevsázela.

PČ: chcete vidět můj tiket?

DD: váš tiket, váš tip?

PČ: no zlato samozřejmě. a mám v tom moc peněz, tak nám držte palce.

DD: hm. ((smích)) my jsme se bavili o tom že tedy český hokejový svaz se k tomu možná úplně čelem nepostavil a váš názor jestli (.)

PČ: von taky von taky pořádně nikdo nic pořádně neví, žejo. tak jak se k tomu postavit?

DD: jestli má být sportovní výsledek upřednostněn před nějakou morálkou, etikou (.)

PČ: =ale

DD: čistotou sportu, jakkoliv to vznešeně zní (.)

PČ: víte co. tady žádný sportovní výsledek neproběh. protože ten kluk nehrál, von jenom trénoval. pokud se bavíme teda vo jádru týhle věci. táta si prostě koupil to, že jeho kluk bude dobrej. von je to určitě talentovanej hokejista kterej to umí tisíckrát víc než devadesát pět procent národa. protože jinak by nemohl ani trénovat jako s tím klubem. no, ale taťka si myslel že se dá koupit úplně všechno, vono to tak úplně nebylo. takže jestli upřednostňovat sportovní výsledek před těma prachama nebo před tou korupcí? já samozřejmě upřednostňuju sportovní výsledek, pokud nějaký je. nebo takhle nebo jako jestli chci nechat to bejt a aby naši aby naši vyhráli?

DD: protože oni je chtěli (.) nechtěli vlastně řešit jenom protože teď je mistrovství v hokeji. tak jestli má být upřednostňován ten sportovní výsledek, ten sport jako takový před tou samotnou čistotou před tou?

PČ: no víte co, no já nevím. no jasně já vám rozumím, ale já nevím kdo to má vyšetřovat pokud pokud by to měla vyšetřovat policie (.)

DD: tak nějak se k tomu mohl postavit.

PČ: já nevím já nevím v jakým je to vztahu třeba ve (.)

DD: i sám ten hokejový svaz. protože ta (.) tu videonahrávku jste určitě slyšel

PČ: no to jo. ale já nevím kdo tohleto může vyšetřovat a kdo může trestat. to já nevím.

DD: český hokejový svaz mohl třeba odvolat trenéra.

PČ: mohl, ale na základě tohoto sraabáckýho videa já bych to taky neudělal.

DD: hm, víte tady se dává (.)

PČ: to je (.) já nevím kdo to video má celý, a jak to skutečně bylo. na co ty prachy byly? komu šly?

DD: tady se dává (.)

PČ: =e co se za ně postavilo?

DD: =mnoho milionů

PČ: =víte co?

DD: za to aby se vlastně lidi dívali a a i děti vlastně na sport

PČ: no.

DD: ee pozitivně. a a jako na věc co prostě je pozitivní. jestli tohle vlastně není reálná část, a reálná tvář vlastně českého sportu jako takového?

PČ: víte co, já jsem

DD: =odtržení od té reality, úplatky, přátelské vazby, zneužívání

PČ: ono to začíná v dětskejch samozřejmě jako týmech, oddílech. já jsem třeba točil nákou reklamu s pětletějma fobalistama, přípravkou jednoho věhlasnýho klubu, a když jsem chtěl po tom malým žáčkovi vlastně aby spadnul ve vápně. já jsem říkal hele ty míšo, co kybysi spadnul teďkon ve vápně? já bych potřeboval jako to (.) a von říkal, jako když jsi jdu pro penaltu, jo? a to mu bylo šest nebo pět let, a já jsem si říkal aha no tak vono už to začíná tady, tak ty klucí se učeť jak to vlastně zmanipulovat, už vod tohodletoho věku. takže já si žádný iluze nedělám.

DD: takže je to jen obraz české společnosti. a bohužel už od dětí?

PČ: ee žádný iluze si nedělám, tak jako v těch kolektivních sportech si myslím zvlášť. tak asi voštěpaři a a třeba rychlostní kanoisti, tam je to trošičku jinak. tak tam jako (.)

DD: možná protože tam není tolik peněz.

PČ: tam jako oštěpař asi nepadne když si jde pro penaltu žejo. ne tam se nedá, tam se ty věci nedaj zmanipulovat. a víte že už se neříká že to je cinklý zápas ale?

DD: kdo to neříká?

PČ: že fotbalisti už neříkaj že to je cinklý ten zápas?

DD: fotbalisti. mají jinej výraz?

PČ: ale že to je na klíč. teď jsem se to dozvěděl vod jednoho. to je taky hezký, jak se to vyvíjí. jak zůstává ten problém tý korupce ale eště se vyvíjí ta frazeologie, jo.

DD: to znamená na klíč že ehm to vzniká na nějakou objednávku?

PČ: no jako když si postavíte okál necháte okál postavit na klíč, tak se můžete hned nastěhovat a tady ten rozhodčí vám to udělá na klíč a (.)

DD: =a můžete vy si parametry tam vybrat.

PČ: že se můžete nastěhovat do dalšího místa třeba tabulky, no.

DD: no a dá se srovnat český hokej podle vás s českým fotbalem?

PČ: to já nevím.

DD: protože vy jste, zrovna fotbal jste důkladně mapoval právě důkladněji než (.)

PČ: no voni, to si myslí každéj že jsem ho důkladně mapoval. já jsem si z toho akorát udělal srandu, ale mně potom všichni volali, ne všichni samozřejmě to by to by měli ty operátoři jako radost kdyby mi všichni volali. ale spousta lidí mi potom volala co si myslím vo tomleto výsledku a jestli nějakou analýzu bych mohl, já říkám <já nevím> já jsem to udělal (.)

DD: =<taky jsem měla tu tendenci to s vámi řešit.>

PČ: ne já jsem to udělal jako řekněme literární dílo. a přitom vo tom fotbalu, mně se to líbí když když je hezkej fotbal, to v každým případě. ale ale nevím vo tom zdaleka tolik jako ty lidi který mě oslovili abych jim poradil, jak to mají vidět. dyť já jsem to jenom tak vzal, a dal jsem to dohromady.

DD: vy se pohybujete ve světě politické a společenské satiry už mnoho let. není reálné společenské

PČ: =no už mnoho let ne právě.

DD: no tak předtím určitě ano.

PČ: a tak vobčas no, vobčas.

DD: teď jste se k tomu vrátil.

PČ: no vobčas dělám ňákou legraci.

DD: taky dokážete pospojovat věci které, zkrátka jako teď tento případ jste dokázal spojit vlastně s reklamou na své divadlo, takže tu satiru vnímáte.

PČ: to kdybych vám, to kdybych vám řek, tak to budete dělat vy a ne já.

DD: že bych třeba spojila nějaký příběh?

PČ: no že byste mi vyfoukla ty nejlepší nápady, já ne- já nevím jak to spojovat. tady někde. tady někde. a je to hned.

DD: tak jestli není reálné z politické dění (.)

PČ: já asi nemám já asi nemám trpělivost na to vymýšlet, nějak nějak pracovat na těch na těch svejch fórech, já je prostě musím mít hned anebo (.)

DD: tak máte asi z hůry dáno. není to dáno nějakou přípravou hlubinnou hlubokou? chodí to k vám samo?

PČ: to asi určitě. to určitě ne. jde to samo a já jsem za to rád. nemusím na to cvičit třeba osum (.) osum hodin denně na housle, jako kolegové, kolegové muzikanti, já ten nápad mám a nebo nemám. kolikrát ho taky nemám.

DD: no a není to reálné společenské dění v posledních týdnech, podle vás třeba tak jak to cítíte, už za hranou i samotné nekorektní satiry?

PČ: já nevím kterou myslíte nekorektní satiru jako, společen- a já navíc jsem teďkon poslední tejdny strávil na jevišti s s naší novou věcí, na kterou jsem taky dělal tu reklamu. s anamézou, v divadle na zábradlí, takže já jsem byl rád že jsem se mohl věnovat jenom tomu textu. a ne tomu vo čem vy mluvíte. a už jsem zapomněl otázku zase.

DD: pořád je to?

PČ: =víte, jak jsem si vzpomněl na to naše divadlo na zábradlí (.)

DD: zkrátka pořád je to v normě?

PČ: zas mě u toho srdíčka tak jako píchlo.

DD: takže pořád je to podle vás v normě. to co se děje ve společnosti?

PČ: jako co co se děje jako vůbec ve společnosti jako?

DD: jestli už to není horší než jako ta nejhorší satira řekněme?

PČ já si nedělám iluze vo lidech jako takovejch ani vo vás ani vo sobě, takže todleto je obraz toho jaký nám dovolí vlastně okolí bejt.

DD: co jsme i my sami třeba?

PČ: každej z nás každej z nás je potenciální vrah a a záletník a všecko. dyť jsme jenom zvířátka, a dyž máme tu šanci tak ani kolikrát nechceme, a využijeme toho.

DD: vidíte a zrovna na tohle téma jsem se bavila teď o víkendu se svými dvěma přítelkyněmi. a já si to nemyslím. já si prostě nemyslím že jsou lidé (.)

PČ: tak jste si to udělaly hezký s holkama, jo?

DD: ((smích)) měly jsme takovej intelektuální večírek nebo takovej bádavej já si prostě prostě nemyslím že všichni lidi (.)

PČ: tam bych nechtěl bejt.

DD: ne to by bylo dobrý právě jako studnice nápadů pro tu vaši satiru.

PČ: jo?

DD: pro vaše budoucí hry si myslím.

PČ: jo. no a vy jste přišly na to že lidi jsou vlastně dobrý jenom (.)

DD: ne všichni. ale nemyslím si že každej člověk má v sobě zakódovaný to že chce ubližovat a že mu to dělá dobře.

PČ: ne ne chce ubližovat. to vůbec ne to ne, ale ale (.)

DD: že mu dělá dobře to když má tu šanci a může ublížit.

PČ: to samozřejmě všichni lidi nejsou stejně špatný. některý jsou i horší jo.

DD: a někteří jsou i lepší.

PČ: ale některý jsou i lepší, ale já si myslím že člověk umí podlehnout, může podlehnout ať ať nátlaku (.)

DD: v sebeobraně, když bráníte dítě dobře, ale je z toho pudu toho zla, z toho že (.)

PČ: ne v sebeobraně. já já nemluvím vo tom jako někoho zranit zabít. ale myslím si že třeba i jako (.)

DD: =ublížit mu?

PČ: podlehnout určitý nabídce jo. jeden můj slavnější kolega, mám pocit že se jmenuje džegr, ((míněno Jagger)) tak ten řekl krásnou větu za kterou stojím. on říkal já bych některý věci v životě neudělal. ale jenom do té chvíle než mi nabídnou tu správnou částku, jo. za tím teda já stojím. taky jsou určitý věci který by člověk asi neudělal, protože má určitý zábrany ee vývojem té společnosti a kultury a tak dále. který mu bráněj v tom jako jen tak na potkání zabít, což se samozřejmě před několika málo sty lety dělalo běžně a byla to norma vlastně.

DD: tak poslední otázka. novou divadelní (.)

PČ: už?

DD: hm. nebo jestli chcete ještě si povídat o něčem?

PČ: vy tady máte toho ciroka ((míněno Ciroca)) za chvíli co?

DD: hm.

PČ: ne já vás nebudu zdržovat.

DD: mě vůbec nezdržujete, naopak. ale novou divadelní hru tedy z prostředí hokeje růžo proč jsi ho nenechal hrát, nechystáte?

PČ: ne.

DD: to je otázka.

PČ: máme v či- jo takhle! máme, včera jsme měli premiéru tý anamnézy a já budu zkoušet až na na podzim. ne určitě z prostředí hokeje nechystám žádnou hru. dyť už byla opera nagano.

DD: to stačí?

PČ: mně bude stačit jenom to zlato teďkon. když to bude stříbro, bude to taky dobrý, ale už jako přijdu vo tiket no.

DD: tak já vám děkuju za rozhovor pro devětévé. ((míněno DVTV))

PČ: já děkuju. mějte se hezky.

DD: na shledanou.

PČ: nashle.

Transkript č. 22

NÁZEV POŘADU: Show Jana Krause⁴²

DATUM VYSÍLÁNÍ: 4. 11. 2015

KANÁL: TV Prima

STOPÁŽ: 17 min. 4 s

ÚČASTNÍCI:

JK = Jan Kraus, moderátor;

DB = Dan Bárta, zpěvák;

JK: a nyní dovoluji, abych pozval našeho prvního hosta, kterým je dan bárta. dan bárta tady byl hostem asi před devíti lety, jak jsem zjistil, což je teda hodně dlouho, ale já na to nezapomněl, protože myslím, že to byla jedna z nejintenzivnějších diskuzí vo vážkách, která se v českých televizích vdehrála.

DB: no.

JK: vy jste se mezitím vypracoval eště na daleko lepší pozici, pokud jde vo ty vážky je dokonce vážka po vás pojmenovaná nebo (.) vážka nebo voni tomu říkaj jinak ještě.

DB: no je to šídlo.

JK: šídlo!

DB: šídlo. to je takovej typ vážky.

JK: prosím vás, dejte nám sem ty vážky, ((na projektoru se zobrazuje fotografie)) protože to víte, vy když jste tady jednou za čas je škoda to promarnit. a to je vona.

DB: nenene.

⁴² Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=VQCJi9o0jfg>.

JK: ne.

DB: tohleďlecto shodou okolností je váჟka, která se jmenuje leukorhinia kaudalis. ((míněno Leucorrhinia caudalis))

JK: jakჟe já jsem (.) malinko mě to ulítlo?

DB: leukorhinia kaudalis. ((míněno Leucorrhinia caudalis))

JK: leukorhinia kaudalis. ((míněno Leucorrhinia caudalis))

DB: a tohle je váჟka, kterou jsme s kolegy alešem dolným a tomášem blaჟkovičem a matúšem kúdelou poprvně zaznamenali na slovensku takჟe vlastně jsme obohatili ček list ((míněno check list)) slovenskejch váჟek o tenhle druh na slepejch ramenech

JK: vy jste ji jako vobjevili, ჟe tam ჟije.

DB: do tų doby vűbec nevěďeli ჟe tenhleecten druh

JK: =tam je.

DB: na slepejch ramenech dunaje ჟije.

JK: no ale vy sám fotíte, ჟejo váჟky, měl jste výstavu dokonce

DB: no no to je moje.

JK: to je vaše?

DB: hm

JK: to je krásný, ne?

DB: <ďělám co můჟu>

JK: a počkejte, a kde jste to fotil?

DB: todle? tohle tohleďlecto je (.) sumatra.

JK: na sumatře?

DB: todle je na sumatře. to je centimetr, jedna celá dva, jo, to je takhle malinkų šidélko.

JK: čili vy letíte na sumatru a tam potom ((napodobuje
fotografování detailu))

DB: no, tam potom (.)

JK: vokolo je sumatra a vy, ((napodobuje fotografování detailu))
he

((smích publika + JK))

DB: je to tak.

JK: ((smích)) no, ale vono to někdy (.) ježíš tahle je krásná.

DB: to je čína, to je z číny.

JK: to je z číny, jo?

DB: archineura inkarnata ((míněno Archineura incarnata)) to je
největší (.) jak tam byla ta modrá, tak to je ze stejný party, ze
stejný (.) čeledi.

JK: no, ta ale vypadá, že taková nóbl ale

DB: =to je takovej dle kus

JK: =jako jak má

DB: =bambusový lesy, potoky

JK: jo? ((ukazuje další snímek))

DB: hm. todle je ardia demela.

JK: no, ale ta má úplně takovej jako klacík?

DB: má.

JK: no, a nemělo by se jí to vodlomit aby mohla lítat jako? nebo
že to je

DB: =tak to já myslím, že tím spíš jako vyvažuje.

JK: jo?

DB: =vrtulník má taky klacík (.) vzadu.

JK: no, dobře no, ale tak vrtulník, no podívejte. to jsou všechno vaše fotky?

DB: jsou.

JK: jsou ale krásný teda!

DB: to jste hodnej.

JK: ne, voni jsou krásný vopravdu ale zas je- a tahle je vodkud třeba?

DB: todlecto je francouzská gvajána. ((míněno Francouzská Guyana))

JK: francouzská gvajána? ((míněno Francouzská Guyana))

DB: =hm.

JK: čili, vy když chcete takovýdle vážky vyfotit tak to znamená většinou dlouhou cestu (.)

DB: =no, tři tejdny

JK: protože tady v evropě (.)

DB: =tady v evropě jenom v létě

JK: i když to slovensko byla klika trošku.

DB: tohle je taky platyknemis ((míněno Platycnemis)) teda platyknemidid ((míněno Platycnemididae)) to je kopera ((míněno Copera)) ale taky má ty široký ((ukazuje na fotografii)) hodně.

JK: a a tohle je tráva, jo, nebo co.

DB: tohle je nějakej (.)

JK: jo klacík tam (.) na tom je

DB: =no

JK: prosím vás a kromě těch vážek už nic jinýho vás nebere asi

DB: ještě mořský koníci jako tvar.

JK: podívejte, ještě (.)

DB: no

JK: a co je tohle? to je nějaký (.) starý nářadí, nebo co to je?

DB: ne to je zvětšenej ten její konec.

JK: tohle to?

DB: ano.

JK: ahá

DB: to jsou přívěsky (.) samčí přívěsky a protože jsou velmi důležitým určovacím znakem tak vzhledem k tomu že jsem todleto naskenoval s alešem ve francouzský gvajáně ((míněno Francouzské Guyaně)) a nevěděl jsem co to je za druh

JK: =aha

DB: tak jsem to poslal chlápku který se v tom vyznaj líp než já a no zvětšil jsem jim to, támhle maj měřítko. to je centimetr

JK: jo jo jo, tady ahá.

DB: a tadydle jsem jim to jako zvětšil aby bylo vidět, co to jako je.

JK: no dobře ale vona se nedá vzít do ruky žejo. nebo dá?

DB: dá za křídla krásně.

JK: jo? a může pak létat když ji pustíte?

DB: uplně. to není motejl.

JK: jo jo () že u motýla ho pustíte (.) von padne, žejo

DB: no nemusí ale

JK: [nebo tak vodšmajdá no]

DB: [většinou se pak se tak se jako] vo-vo- votřepe ale vážka ne to je tvrdý (.) ty křídla docela.

JK: jo? takže to může no jo čili vy musíte udělat ohromnou cestu, tak abyste teda se dostal tam kde jsou, protože tady to není i když jak říkám to slovensko byla klika.

DB: jo.

JK: a v česku jste nenašel nic?

DB: v česku (.) v česku jsem nenašel žádnou jako řachu takovou, že bych úplně upad.

JK: ale já tady mám pořád ve stole, pořád, když mám chvíli volna, tak já tady mám vážky.

DB: jasně no.

((hudební předěl))

JK: já když mám chvíli volna tak si je prohlížím (.) zasněně

DB: jo.

JK: víte já jsem takovej plachej vážkolog

DB: [jo, a už tomu začínáte trochu jako jo]

JK: [no takovej plachej protože já (.) já]

DB: =a už vám už vám to jako najíždí jako

JK: no najíždí a já jsem nepokročil. já za těch devět let furt jenom čumím do těch vitrínek.

DB: rozumím, rozumím

((smích publika))

JK: a teď ty nápisy už dneska nepřečtu, co jsou na těch (.) u těch vážek, já vám to takhle ukážu, aby to viděli taky lidi já to tady mám takhle a-

DB: a jsou tam

JK: no (.) pane bárto, když jsem na koupališti v plavkách,
s rodinou, teplo. teď tohle letí.

DB: =na rodinu.

JK: ke mně.

DB: no.

JK: tak já si neřeknu já hele to je kudulegasteridé. ((míněno
Cordulegasteridae))

((smích publika + DB))

JK: hajzle jedeeen!

[((smích publika))]

JK: [beru ho a]

DB: [no a je to]

JK: a může jít do toho (.)

DB: =no a pak do krabičky]

JK: do futrálu. teda sem ne. tady jsou ty který nedostaly jako ale

((smích publika))

JK: žejo, kde mám ten čas kdy si mám říct jako já si ji prohlídnu
nebo v tom letu to nejde, ne?

DB: tak některý tak jako přizastavěj, zvlášť <u vás.>

JK: jo, <jakože zbrzděj ve vzduchu>

DB: =hele ho!

JK: hele toho znám z televize! ale no ne, ale vy třeba když na vás
takhle letí někde tak co vy dělá- co vy děláte?

DB: no snažím se zachytit co největší množství všech určovacích [znaků]

JK: [znaků]

DB: v co nejkratším čase

JK: no ale voni některý do vás dohnou někdy, ne?

DB: ne vůbec.

JK: vážka žádná?

DB: ne, nikdy. proč?

JK: no vono já nepoznám, že to je vážka, žejo, to je f-

DB: žihadlo to nemá

JK: no to je hezký ale já k tomu ()

DB: nepatříte mezi okruh možných potrav.

JK: zatím.

DB: chovají se některý tak jako komenzálně, vlastně v podstatě jsou užitečný. když si představíš (.) když si představíte sebe sama,

JK: no?

DB: jak sedíte u nějaký vody. tak přitahujete komáry a mouchy.

JK: no to vím dobře no

DB: a vokolo toho mraku těch komárů a much se může stát když budete sedět u tý vody dostatečně dlouho, tak se může stát že se vokolo vás ještě i udělá mrak vážek který budou jaksi využívat toho, že vy tam agregujete tu jejich potravu, a budou lovit ty komáry tak když tam vydržíte dostatečně dlouho, tak budete mít vokolo sebe hodně nažranejch vážek a už žádný komáry.

JK: vopravdu? a vyžerou je úplně?

DB: no tak minimálně je trošku vyplašej.

JK: =vyplašej.

DB: nefunguje to úplně dokonale, komárů je spousta a vážka toho moc nesežere, ale funguje to.

JK: no že bych si je koupil domů do ch- na chalupu třeba v létě

DB: =vykopejte si rybníček.

JK: že bych měl v pokoji plno vážek a (.) tak pojďte hajzlové hm.

DB: vykopejte si rybníček na zahradě

JK: no

DB: nechte ho dva tři roky jen tak jako být a určitě se tam nějaký ten bijec dypter ((míněno Diptera)) objeví.

JK: no vobjeví ale komárů tam budou miliony žejo, když ho nechám dva tři roky bejt to jezírko (.) rybníček to úplně bzučí pak večer.

DB: s váma je to těžký.

JK: no ne tak já kvůli jednomu bijci budu celej pobodanej řvát kde seš? no.

((smích publika))

DB: tak byste moh chodit v nějakým záclonovým (.) oděvu (.) tam (.) po zahradě ještě k tomu

JK: no ale když vy takhle znáte hmyz, tak je to stejně nevyřešený s těma mouchama a s komárama zejména s komár- ty různý vodpařovadla a tak. to je k ničemu.

DB: jako likvidace komárů?

JK: =no no

DB: jako trapičů? no jo no.

JK: no tak jako trapičů, no. tak vy máte na ně nějaký vlídnější pohled?

DB: tak (.) jo

JK: jo?

DB: jo tak voni jsou primárně (.) jako představte si že vyhubíte všechny komáry

JK:= no

DB: no tak jako v tu chvíli vyhubíte spoustu potravy pro jiný zvířata

JK: =no já vím no tak ať si hledaj jinde něco, ne?

DB: a tím pádem zaklepá vlaštovička chudák nebohá, lejsek, ptáčci zpěváčci, hmyzožravci

JK: =no nevydírejte mě citově (.)

DB: =vážky

JK: kvůli komárům hele no dobře tak von ruší nejen bodáním, ještě bzučením, žejo

DB: =bzučení je horší.

JK: hnusný je že vy víte že když bzučí blízko, že přijde bodanec takže jste ve stresu ale není tak

DB: =ale zase se po něm můžete ladit, protože samice hladového komára ten tón kterej bzučí ten je štyry sta štyrcet kilo což znamená á.

JK: počkejte ale von když mě vlítne do pokoje komár jak von se tam dostane. von letí za bzukem?

DB: von letí za céóčkem, za teplotou, za pachovejma stopama.

JK: ale třeba když ho lákaj moje pachový stopy, tak když tam budu pouštět áčko to ho nevodpudí.

DB: no samici takhle

JK: =von řekne, to si bzuč smraďochu, já tě tady jasně cejtím

DB: samice (.) samici je áčko jedno, samice bzučí á a pije krev, samec poslouchá á a nepije krev, saje nektar.

JK: takže samec mně nevadí vlastně.

DB: ne. nenene.

JK: chudák von nic takovýho špatnýho nedělá.

DB: eem, samec se baví na květech.

JK: no tak jak to bejvá (.)

((smích publika))

DB: a samice pije krev.

JK: a vona vona tahle bzučí a ještě bodá a teďko vona když bodne tak co udělá, natankuje?

DB: natankuje.

JK: a teď s tím letí domů jako nebo co?

DB: no a použije to vlastně (.) tu krev k tomu, aby nějakým způsobem dejme tomu uzrály vajíčka v ní nebo něco takovýho.

JK: v ní jo?

DB: no.

JK: a co kdybych třeba byl hodně nachlastanej?

DB: že byste ji vožral? nevím.

JK: že bych ji jako timle že by se bacila vo dveře pak no.

DB: nevím.

JK: nebo, že bych bych si dal nějakou látku, že kdy- no ale to už je pozdě když jsem bodnutej no tak používaj se ty-

DB: =to by byla taková hezká bakalářská práce, že byste se tak desetkrát za tejdén zlískal jako motyka

JK: a čekal

DB: a s nějakou kamarádkou byste chytal všechny (.)

JK: =počítal bodance.

DB: počítal (.) ne chytal byste ty samičky

JK: no.

DB: a pak byste je nějakým tunýlkem pouštěl a kolikrát narazí a pokud by tam (.)

JK: =a sledoval.

DB: byla ta infikovaná (.) no respektive vožralá samička narazila víckrát, tak byste moh udělat statistiku takovou

JK: =stiku takovou a vlastně výzkum.

DB: =kde byste signifikantně že

JK: vliv chlastu na komáří samice

((smích publika))

DB: tak. ožralé komáříce existují signifikantně, tady to potvrdil kraus jan a (.)

JK: =kraus jan v rámci studie kterou dělal s blankou

DB: přesně.

JK: ale dobře ale používají se ty ty ty vvodpuzovadla takový ty krémy, žejo nebo nebo tedy ty nějaký

DB: no.

JK: no ale teda tak to komára by mělo odpudit tím pachem?

DB: no dyť jo. no tak von vlastně ten ten komár (.) jako když si vezmete jak je malej

JK: =no

DB: tak von se vlastně v podstatě tady nad tou kůží vnoří do toho oblaku toho céočka, kde je daleko ještě větší vlhkost a ještě jako jiný pachy. a von tam jako vlezte do takovýdle aerosolu a buch teď se tam potopí, musí (.)

JK: to popisujete jako dřinu takovou pro něj

DB: dyť je to skvělý vlastně

JK: a céočko co myslíte jako kysličník nebo co?

DB: kysličník uhličitej

JK: kysličník uhličitej. a to jako máme s-

DB: =to je atraktant. a kde je víc kysličníku uhličitého (.)

JK: a ten mám na ruce jako?

DB: no tak dyť to vlastně jakoby vydechujete a jste v takovém oblaku jako céo. ((míněno CO))

JK: aha, jo čili to je všude čili von přiletí takhle jak to popisujete. začínám k němu mít takový trošku sympatie že dře.

DB: no dře, strašně dře.

JK: von přistane a teď bodne do tý kůže

DB: vnoří se a teď veme ten sosáček, tu tenkou jehličku, musí jako strašnou rychlostí protože samozřejmě nebezpečí stálé hrozí

JK: =no hned, ale hned no po něm jdu no.

DB: takže musí hroznou rychlostí najít mezírku, vypustit trochu krevního rozpouštědla, aby se tam nezačaly hromadit krevní

destičky a aby to měl furt tekutý a ještě případně jemně trochu anestetika, abyste to nepoznal hned.

JK: von mi dá anestetikum?

DB: zlehounka.

JK: čili tak von mě nejdřív vovočkuje a pak si mě vybere?

((smích publika))

DB: to je nádhera, není, není?

JK: tak to na něj vrhá úplně jiný světlo

DB: no právě!

JK: komár hrdina doby v podstatě

((smích publika))

DB: vida vida

JK: kam jste se posunul v hudbě? (.) máte pocit, že jste se taky někam posunul?

DB: tak já jako věřím vlastně že jo. ale to je jako to je jako nejmíň jistý.

JK: jo ale jako ze svého vnitřního pocitu, když se tak na to podíváte, tak jak byste to vodlišil vod toho co jste dělal před deseti lety?

DB: hm tak já myslím že jsem jakoby pravdivější v tý práci (.) to znamená že vlastně ne že bych jako vyjevoval nějakou pravdu jinou než pravdu o sobě ale vlastně že se tam dostalo víc tý tý upřímnosti do toho do tý interpretace. věřím že jsem se zpřesnil že vlastně jsem víc a víc na tý mřížce.

JK: =jo.

DB: která znamená tu strukturu. a věřím taky i tomu že jsem do jistý míry jako stručnější v tý intepretaci.

JK: =ehm

DB: ale to z tydlecty jako to je nejvachrlatější ze všech těch věcí vo kterejch jsme se bavili.

JK: no já vím no a tak to je logický, žejo. tak je to určitý abstraktum ta muzika. a vy teď chystáte, žejo. teď koncerty zase s jarem, ne?

DB: s jarem už je skoro máme hotový. a s ilustratosférou teď pojedem.

JK: no ale to vaše (.) vy máte tak komplikovaný názvy těch vážek i tý kapely (.)

DB: ilustratosféra (.) no tak

JK: stratosféra není, ale vy máte ilustratosféru.

DB: no.

JK: no.

DB: no jako ilustrovaná sféra nebo tak

JK: ilustrovaná sféra. no a tak zazpíváte nám tady?

DB: zazpívám.

JK: tak se budeme těšit dan bárta!

DB: ((hudba, zpěv Beating Round the Bush))

JK: dan bárta a robert balcar!

((potlesk publika))

JK: ale musím vám říct bylo to samozřejmě krásný. jak jinak u vás. ale když vás takhle člověk vidí trošku v siluetě a ty pohyby

DB: karate.

JK: =je to je to trošku vážka.

DB: možná že jo.

JK: je to krásný no je to krásný.

Transkript č. 23

NÁZEV POŘADU: Interview DVTV⁴³

DATUM VYSÍLÁNÍ: 10. 6. 2016

KANÁL: online televize DVTV⁴⁴

STOPÁŽ: 14 min. 56 s

ÚČASTNÍCI:

MV = Martin Veselovský, moderátor

KB = Kamil Bartošek, producent, moderátor;

MV: moderátor kamil bartošek, alias kazma. dobrý den.

KB: dobrý den pane redaktore.

MV: vy jste na strímu ((míněno Streamu)) publikoval dvacetiminutové video o tom jak jste s kameramanem tajně v kufru reklamního auta dojeli v kamionu do ruska, propašovali se na stadion kde se hrálo mistrovství světa v hokeji, natočili jste se jak jako maš- maskot šampionátu pes lajka chodíte po ledě nebo rozlepujete svoje samolepky po střídačce těch kde sedí hokejové týmy. to video má po necelých dvou dnech zhruba devět set tisíc shlédnutí.

KB: devět set čtyřicet, řekl bych že v tudletu chvíli tady spolu v těch dvaceti příštích minutách zlomíme milion.

MV: jo?

KB: jo.

MV: <no tak to jsem vopravdu rád.> tak a teď mi řekněte jestli je to fejk ((míněno fake)) nebo jestli jste to opravdu zažili?

⁴³ Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/kazma-z-ruska-jsem-se-vcracel-nakladni-lodi-neuveritelny-prib/r~4f7f60ee2e8011e682470025900fea04/>.

⁴⁴ Nezávislé video.

KB: je to pravda, no.

MV: úplně totálně všechno je tam pravda.

KB: co jste tam viděli v tom videu, tak to je pravda tak to bylo.

MV: tak si asi budeme v příštích minutách teď rozebírat co to znamená když o tom videu řeknete že to je pravda. takže jste vlezli do kufru superbu a dojeli jste během čtyř dní v kamionu do ruska?

KB: vám to přijde neuvěřitelný?

MV: trošku jo.

KB: to je dobře. to je moc dobře protože myslím si že to je princip toho co děláme a proto jsme v tom nejlepší tady u nás. děláme prostě neuvěřitelný věci. který lidi prostě si nedokážou ani představit tak to si myslím že je kompliment za kterej vám děkuji, je to neuvěřitelný ano.

MV: ((smích)) a to jsem to ještě ani jako kompliment ((smích)) úplně nemyslel

KB: =nemyslel.

MV: je aspoň část toho videa nahraná?

KB: tak jak jste to viděli tak tak se ten příběh odehrál a tak se ten příběh stal na tom videu.

MV: byl jste v rusku?

KB: samozřejmě.

MV: ne nemyslím někdy. byl jste na šampionátu v rusku?

KB: eee já dycky říkám ee dívejte se je jasný už tím co jsem řek, že je to neuvěřitelnej příběh (.) je ano. my to tak děláme, to (.) to je náš záměr na začátku chceme dělat věci který prostě nikdo tady jinej nedělá a myslím si že produktem těch našich věcí a toho konceptu kterej děláme je to že lidi prostě pátraj zjišťujou jesi je to vůbec možný protože to prostě neuvěřitelný je, tak po tom pátraj takže takže tam je nespočet komentářů který prostě říkaj to je fejk ((míněno fake)) nefejk. já kdybych se tady šel vymočít na

záchod a natočil si to na mobil a a pustil to ven tak bude prostě psát sto lidí že to je fejk, ((míněno fake)) že to není moje moč že jsem tam nebyl. tak to prostě je. nehledě na to že tenhleto koncept je prostě takovej. produktem tohoto konceptu jsou komentáře toho že lidi řešej tady tuhleto věc protože to je neuvěřitelný to je v pořádku.

MV: tomu tomu já úplně rozumím.

KB: patří to k tomu.

MV: zajímalo by mě jestli součástí toho konceptu je mystifikace?

KB: ee určitě je součástí toho konceptu mystifikace vůči lidem proti kterým deme ee, ať jsou to média, nebo korporace který nějakým způsobem vobcházíme, ee určitě to není mystifikace našich diváků.

MV: to znamená vaši diváci nejsou mystifikováni. vy jim tvrdíte že jste za čtyři dny dojel v kufru au- respektive v kamionu auta do ruska a tam jste se propašovali na stadión aa hledali vladimíra putina, kromě <jiného.>

KB: já to netvrdím, to tak je to je čistý fakt.

MV: helete a tak vysvětlíte mi pár věcí (.) ještě jinak. kdyby to nebyla pravda, tak byste mi to řek?

KB: ee dívejte se tam spousta jako lidí ee, jak jsem řekl to řeší a já dycky říkám oukej ((míněno OK)) tak mi ukažte jak by to jinak bylo možný. jak ty věci který jsou tam jednoznačně, jasně zaznamenaný jakou jinou cestou bysme to dokázali?

MV: no dobře <dobře>

KB: my taky neukazujem těm lidem jak to není možný!

MV: kazmo.

KB: ukažte mi jak to možný je.

MV: kdyby to kdy kdy (.)

KB: a já vám řeknu oukej ((míněno OK)) pojte ke mně do týmu dělat.

MV: ((smích))

KB: přemýšlejte nad tím.

MV: ((smích)) <to je zají->

KB: =vy byste byl dobrej martine.

MV: -mavá nabídka ale

KB: vy byste byl dobrej.

MV: zkuste odpovědět na moji otázku

KB: hm

MV: kdyby to nebyla pravda řek byste mi to?

KB: vás mám rád. jo řekl. ale jenom protože jste frajer martine. a mám vás rád. a děláte to jak král, jste tady nejlepší. jako já v tom svém oboru.

MV: jenom musím musím vám říct, že že to ne-

KB: =proto jsem tady.

MV: nefunguje takle.

KB: nefunguje jo?

MV: ne škoda česká republika na jejímž parkovišti jste lezli do toho auta na fejsbujku ((míněno Facebooku)) říká, nemyslete si že ani nám to video neuteklo. pak se někdo ptá škoda auto o tom doopravdy nevědělo? a škoda auto odpovídá tak k tomu nemůžeme říct ani popel. to je trošku zvláštní. proč neřeknou ne, jsme naštvaný, vbourali se nám pomocí pomoci popelářského auta do na parkoviště a vlezli do auta kam kde neměli vůbec co dělat. možná zhatili naši investici v rusku, protože v tom videu ještě ke všemu mluvili nehezky o rusku a o rusech.

KB: ee nevím jaký dopad to má na škoda auto, já s nima nejsem v žádný komunikaci a nevím jak se k tomu dodneška postavili. bezpochyby je že už o tom vědí, ee a veškeré věci který jako choděj ze strany z venku tak řeší právní oddělní seznamu, a zatím nemám žádnou informaci že by se něco řešilo, možná to přijde.

MV: ((povzdech)) čtyři dny v kamionu?

KB: ano. martine bylo to peklo, bylo to něco jako strávit čtyři dny v kostce ((smích)) pokud bych to v [kostce shrnul.]

MV: [((smích))]

KB: no je to nepříjemné, samozřejmě je tam spousta věcí máte nějaký lidský potřeby, nemyslím teď jenom ty sexuální ty se dají prostě čtyři dny přežít i když těžce těžce ale kámoš se dycky votočil ale de vo to že prostě rozumíte (.) není to jednoduché no. měli jsme pet lahve.

MV: kdyby kdyby to tak bylo tak chápu že to není jednoduché.

KB: tak to bylo martine.

MV: a já vám prostě trošku nevěřím.

KB: to je v pořádku, to je princip toho co dělám. mně obecně lidi nevěřej. je to neuvěřitelný. já vím že to je neuvěřitelněj příběh, je to v pořádku to je to co se snažíme, jsme tady v tom jediná a nikdo nic podobného nedělá. je to nejvil- nejvelkolepější a nejneuvěřitelnější šou ((míněno show)) na českém internetu.

MV: to znamená že při tom daném zápase kterej jsme my ostatní viděli v televizi, tak v té lajce jste byl vy.

KB: samozřejmě. jak jinak bych to dokázal? jak jinak by to šlo udělat to co jste tam viděl? řekněte mi to jak jinak by to šlo udělat?

MV: eh dobře. viděl jsem (.)

KB: vy tady po mně jdete martine ale usvědčte mě. jako jesi máte pocit že to je fejk ((míněno fake)) tak mi to prostě dokažte.

MV: no tak dobře. tohleto je fotografie ee z letiště, z pražského letiště kdy to vypadá že, minimálně podle té fotografie, že letíte do ruska.

KB: můžu se na ni podívat?

MV: určitě.

KB: a vodkaď víte že to je fotografie z letiště? tadytěch fotek se mnou kde se se mnou fotí fanoušci existují stovky denně stovky,

stovky denně potkávám lidí který se se mnou fotěj. pode čeho je to fotografie z pražského letiště. jestli tam někdo dal a napsal tam erport prag ((míněno Airport Prague)) kazma. martine, to snad nemyslíte vážně? tohle by vám u soudu neprošlo.

MV: <tak> tady nejsme naštěstí u soudu.

KB: tohle není důkaz, tohleto je přece naprostej (.) to může udělat přece každej, každej kdo to bude chtít zpochybnit, tak tohleto prostě dá na fejsbuk ((míněno Facebook)) na instagram nebo někam. dyť to je tak strašně jednoduchý.

MV: to беру. eh když si vzpomenu na věc která vlastně s vaší osobou mi zní nejvíc v hlavě, tak je to ten kousek s propašováním falešného džima keryho ((míněno Jima Kerryho)) na slavnostní večer ee české filmové a televizní akademie.

KB: to bylo supr, co? ((pozdraz pěstí))

MV: ((smích))

KB: ne. dobře ((smích))

MV: bylo to zajímavý.

KB: díky moc.

MV: ale, tak si říkám když dělá tyhle věci, baví ho to, evidentně v tom je nějak dobrej protože prostě dokázal (.)

KB: =ale vy jste taky dobrej martine.

MV: dokázal na ten slavnostní večer propašovat člověka který nebyl džim kerry. ((míněno Jim Kerry))

KB: nebyl to přiznávám.

MV: a přitom si to evidentně dost lidí myslelo, tak si říkám dobře, tak je to mystifikace to rusko? tohleto mě nahlodává.

KB: je to úplně jinej ee formát jako myslím si že (.) nebo takhle když jsme poprvý šli představit koncept tý naší šou ((míněno show)) na strím ((míněno Stream)) před tím rokem a něco, kdy po nás chtěli furt jako nějaký koncept jako nějaký nový věci ee, tak tam sedělo asi dvacet lidí a my jsme přinesli prostě na prezentaci

toho konceptu prezentaci, kde byly dva slajdy ten první byl tenletem trojúhelník jako naše logo a ten druhý byla černá obrazovka kde bylo napsané nou koncept šou. ((míněno no concept show)) a to je to jediný prostě co držíme a co chceme. my prostě nechceme podléhat nějakému formátu, nějaký pravidelný, něčeho čeho nějakých hranic kterých bysme se mohli držet, my chceme jediný aby ty lidi věděli že se můžeme objevit kdykoliv, kdekoliv dělat cokoliv. nemá to prostě žádný hranice ani limity, je každej ten koncept je jinej a my chceme pokaždé vyjít s něčím jiným

MV: to jako formát to zní skvěle. jak jste se dostal z toho ruska zpátky?

KB: naprosto jednoduše. martine. ((pije)) nákla-

MV: no to ještě pořád není odpověď na moji otázku.

KB: nákladní lodí.

MV: <nákladní lodí?>

KB: no samozřejmě.

MV: jo (.) v podpalubí někde schovanej?

KB: normálně v (.) jak se tomu říká? no jak jsou tam ty motory v ee v kotelně.

MV: ((smích))

KB: dívejte se jednoduše ee

MV: pardon. v v moskvě jste nastoupil do nákladní lodí? a kudy to vedlo dál?

KB: no to já nevím já byl v tý kotelně žejo? <no to já vůbec nevím kudy to jelo>

MV: to jste měl domluvný že ta nákladní loď někam prostě pojede z tý moskvy a vy budete v kotelně?

KB: já jsem to risknul.

MV: jestli jste jel čtyři dny kamionem, tak nákladní lodí do česka jste musel jet asi pravděpodobně dva měsíce.

KB: já jsem to prostě risknul. tak já se taky vrátil nedávno, žejo.

MV: to muselo být strašný dva měsíce v tý kotelně.

KB: <to byly nejhorší dva měsíce který jsem zažil.>

MV: že vy jste potom se propašoval pryč z toho stadionu, na nábřeží jste prostě naskočil na loď a jedem.

KB: ((přikývnutí)) tak.

MV: ((smích))

KB: proč se smějete martine?

MV: tak tohleto jsme si myslím vyjasnili. jaké máte hranice? jaké máte hranice toho, do čeho byste jako nešel? do čeho, kde už ta mystifikace je (.) nebo to ta metoda práce jakou pracujete, kdy už by to bylo moc?

KB: já si myslím že všechny ty naše věci který vymýšlíme a společně s mým partákem markusem krugem ee my jako složka kreativní toho celého našeho týmu tý van men šou krů ((míněno One Man Show crew)) máme takový jako pár základních věcí kterých se držíme. chceme aby to vždycky bylo chytrý, aby to nebylo pitomý typu přesně vysvlíct se tam a vlítnout na ten staďák, prostě přeskočit plot a vlítnout tam nahej. to je prostě hloupý a je to dycky jenom blbost kterou udělá každej pitomec kterej tam je. a může to udělat každej.

MV: hm.

KB: takže snažíme se aby ty věci byly chytrý, aby byly promyšlený, aby měly fakt nápad, aby byly neuvěřitelný. a chceme aby to mělo nějakou mesidž, ((míněno message)) chceme těm lidem něco předat každým tím videem, a myslím si že ještě jedna hranice která je, je že se primárně jakkoliv se může zdát že to tak není, ee tak myslím si že voba nebo všichni v tom týmu jako ctíme nějakou zásadu toho jako neubližovat ee ne zbytečně. jasně dycky někdo musí bejt obět ale myslím si že se to dá dycky udělat tak že ten moment vítězství je pro nás daleko dřív než ee, než ho třeba vidí divák a my už potom na hrobě těch našich obětí jako netancujem. jak říkáme když

dáš dobrou ránu, nepřidávej urážku a to my nikdy neděláme. takže myslím že se k těm našim obětem, přesto všechno jak to může vypadat zle a je. nebo je, určitě jim nabouráváme životy, tak se snažíme chovat co nejvíc korektně a primárně neubližovat prostě lidem ee a pokud je to potřeba v nějaké mezi, tak máme určitě hranice nějaké morální naše, přes který prostě nejdem a asi takle.

MV: kolikačlenný pro vás dělá tým?

KB: ee řekl bych že základ toho kdo nad tím trávíme dny i noci ee, tak já a kolega parták markus krug to vymejšlíme a následně nad tím ty dny a noci trávíme ee dál máme, pod náma jsou jakoby naše holky produkční který jsou skvělý eee veronika, marcelka a další eee, takže řekl bych ten nejužší bejs ((míněno base)) tým má takovejch čtyři pět členů ze kterejch to vychází, máme pravidelné schůzky a řešíme co dál co a jak. a nicméně ten širší tým, když se potom jde do akce nebo se natáčí, tak tak dneska si myslím že může bejt na tom place i čtyřicet až padesát lidí který ee který jsou v naší krů, ((míněno crew)) který všichni podlíhají mlčenlivosti, a který s náma tu věc dělají.

MV: vy taky podléháte mlčenlivosti?

KB: samozřejmě. proto jsem jel tou nákladní lodí zpátky martine.

MV: no jistě, já jsem to pochopil.

KB: ((smích))

MV: co vám jde nejlíp? co vám z tohodle co mi popisujete jde nejlíp, v čem jste vy dobrý?

KB: eee já si myslím že to co děláme dneska bych prostě nemohl jenom tak začít dělat že, že to co dělám dneska je to co jsem prostě dělal celejch těch deset let že jsem prostě k tomu šel, k tomu směřoval, vod začátku jsem nějakým způsobem do toho fušoval, točil videa. a jestli dneska někdo říká že jsou to fakt jako nejlepší videa na českém internetu nebo světově. a jsou ee tak si myslím že to prostě netrvalo ten měsíc nebo dva co to natáčíme, ale těch deset let. prostě je to cesta ee ee (.)

MV: a co vám jde nejlíp?

KB: myslím si že mám nějaký cit pro ty věci, cit pro ten příběh, cit pro ten střih, pro to napětí a určitě cit pro ten humor a pro tu nadsázku nad všema těma věcmi.

MV: máte cit pro sebepropagaci?

KB: hm, těžko říct. nevím jak to myslíte teďka?

MV: někdy mi přijde, když se dívám na vaše videa, že to je hodně postaveno na tom že prostě propagujete kazmu, to znamená sebe.

KB: tak jsem samozřejmě tváří toho pořadu, kdysi před desíti osmi lety jsem si ho v dětském pokojíku vymyslel jsem s tím spojeně, jsem toho ksichtem, samozřejmě že tam jsem, jak tam <jako nebýt.> nemyslím si že je to propagace mě. to určitě ne jako myslím si že každý to video vykládá příběh kterýho já sem samozřejmě nedílnou součástí, jinak by to nešlo.

MV: budete někdy zbaven mlčenlivosti?

KB: jestli jo tak to bude tvrděj keš ((míněno cash)) martine, tvrděj.

MV: kolik z toho, co jste mi tady (.)

KB: =kolik máte? ((smích))

MV: kolik z toho co jste mi tady řekl od začátku rozhovoru je pravda?

KB: všechno.

MV: sto procent?

KB: ((přikývnutí))

MV: sto procent z toho je pravda?

KB: ((přikývnutí)) svatosvatá pravda k tomu mi dopomáhej bůh. kdybyste tady měl bibli, tak to na ni odpřisáhnu a shoří možná, ale ((smích)) ne, je to pravda.

MV: tak děkuju za rozhovor.

KB: nemáte za co martine. jste skvělejší.

MV: <na shledanou.>

KB: ((smích))

Transkript č. 24

NÁZEV POŘADU: Interview DVTV⁴⁵

DATUM VYSÍLÁNÍ: 30. 6. 2016

KANÁL: online televize DVTV⁴⁶

STOPÁŽ: 18 min. 19 s

ÚČASTNÍCI:

DD = Daniela Drtinová, moderátorka;

VB = Vladimír Brož, rapper, výtvarník;

DD: brichta, zeman, babiš, ortel jako symboly zla dnešní doby? v novém singlu péeshá ((míněno PSH)) s příznačným názvem který bych neměla vyslovit do éteru, protože je vulgární. autory jsou orion, majk ((míněno Mike)) trafik, elpé a za všechny je tu vladimír pět set osmnáct. dobrý den.

VB: dobrý den.

DD: podíváme se na kus klipu

((klip písně))

DD: vyrazili repeři ((míněno rappeři)) do boje?

VB: ee toť otázka, já se musím i trošku ohradit proti tomu že je používáme jako symboly zla ee jsou to spíš symboly (.)

DD: já jsem si to přečetla na vydavatelství lejblu ((míněno labelu)) bigbos.

VB: dobře, tak to je náká tisková zpráva, tak to teďko tady můžu poupravit. já bych neřek, že to jsou symboly zla, spíš to, ty lidi používáme jako symboly ee toho rozdmýchávání hysterie a zbytečný ee zbytečnějš jako omylů, který se posílaj do společnosti. myslím

⁴⁵ Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/vladimir-518-jsme-knedlikovy-a-pivni-narod-a-takoveho-mame-p/r~5fd578f83e3811e6a3e5002590604f2e/>.

⁴⁶ Nezávislé video.

si že momentálně by lidem kerý jsou vidět ee spíš slušel klid a nějaká rozvaha. a ne to že se začnou svážet na tom že se lidi bojeje, vlastně jako že začnou serfovat ((míněno surfovat)) na tý vlně toho strachu.

DD: a myslíte že fak of ((míněno fuck off)) je ta cesta k tomu klidu?

VB: ee todle je zase žánrová věc, žejo. rep ((míněno rap)) je ee ňákej a my jsme zároveň trošku i uhnuli vod toho politickýho repu ((míněno rapu)) ktereje se dělal do devadesátejch let. v tu chvíli (.) v devadesátejch letech (.) v tu chvíli, kdy nám majk ((míněno Mike)) trafik pustil bít kereje připomínal devadesátý léta, tak jsme si říkali že by bylo dobrý ee možná udělat takovýdle téma, a my jsme vlastně primárně nejdřív sami za sebe vlasně vydali takový prohlášení kerý jsme vydali. tam jsme všechno řekli, tam jsme všechno definovali a tady to je spíš už jenom takovej návrat. čili ee to není jediná forma nějakýho boje nebo jediná forma toho jak vystupovat proti věcem kerý se nám nelíběj ale ee ta věc je dělaná i s nadhledem ňákým.

DD: ee ono by se také asi opravdvé zlo nepřevléklo za brichtu nebo zemana, nebo ne?

VB: já myslím že opravdové zlo v sobě nosíme každej z nás. nemyslím si že je dobrý personifikovat to zlo jenom v tom druhým. nejhorší taková ta věta je ee nejhorší je potkat se s blbcem. to jsem se dycky smál. protože si uvědomuju, že každej z nás ráno kouká v zrcadle na blbce, protože každej z nás to v sobě nosí, žejo? čili máme šanci prostě rozhodovat vo dobru a zlu v každým z nás a myslím si že každej den je vlastně boj tady vo to. čili říct já jsem dobrej, on je špatnej je prostě tak zkratkovitý jednání že mi je jako vysoce nesympatický. uvědomuju si že já sám jsem rozporuplná postava kerá denně vopravdu bojuje vo to aby jsem se choval líp nebo hůř, a proto říct já já mám recept na pravdu. a ta pravda je taková si myslím že je prostě nebezpečný. že spíš je dobrý vyzývat jako ke klidu, k diskusi k ňákýmu re- vzájemnému respektu jo, proto to používáme tydle postavy kerý to zoufale nedělaj. já dyž vidím přivožralý, ee naprosto zoufalý chování aleše brichty, ktereje vopravdu není schopnej dát dohromady jednu

větu. eště je uváděnej jako pan inženýr vlastně jako že to je vlastně až jako srandovně směšný jo, celý a von se vypoťáci na pódium, a tam má vopravdu neskutečně demagogický a hloupý jako řeči. tak ho pak je možný použít jako symbol něčeho co momentálně nám nevoní.

DD: dobře. přesto jste do toho šli ostře, přestože ve vás vnímám i tu rovínu toho že byste vlastně chtěl vyzvat nějakým způsobem nebo nějakou součástí sebe sama ke klidu. tak nešlo to říct slušně?

VB: ee no jak říkám ee. rádi uděláme i tu spratkovitost i ten rep. ((míněno rap)) rádi do toho vlastně necháme vpustit trošku toho žánru, jo protože (.)

DD: mohli jste repovat ((míněno rapovat)) o sluníčku nebo o sedmikráskách?

VB: mohli, no. ale to je přesně to co nechceme dělat, prostě tady ten studentskej rep, ((míněno rap)) kterýho tady je kolem nás poměrně dost a lidi si ho můžou najít. tak to není úplně naše cesta. my máme rádi ee, dyž ta věc má v sobě trošku rokenrolu, žejo trošku tý špinavosti a trošku toho klasickýho repu. ((míněno rapu)) takže ta muzika vybízí k nějaký jako energii. a tu jsme tam myslím poslali.

DD: podle hudebního lejblu ((míněno labelu)) bigbos je xenofobie, rasismus, ale taky konspirační teorie a strach už delší dobu za hranicí únosnosti. to se týká toho dopisu který vznikl vlastně před nějakou dobou nebo toho otevřeného dopisu toho textu. je to ale opravdu tak? není to už spíše taky jen mediální fikce?

VB: ee mediální fikce si myslím že je možný nazvat třeba bublinu kolem uprchlíků. to je pro mě mediální fikce, protože v tu chvíli kdy nikdo z nás tady žádnýho uprchlíka nikdy nikde nepotkal a a na rozdíl od německa skutečně ani nemá šanci potkat. tak to považuju za mediální fikci. ale pokud' (.)

DD: potkáváte čirou nenávist?

VB: ee čirou nenávist potkávám. a teď právě chci eště dokončit tu odpověď. pokud' mi vlasně pod videa lidi píšou kdo mě platí? že jsem iluminát, jo. a že jsou lidi zblblí z chemitrejls, ((míněno

chemitrails)) jo, a takovýdle věci. tak to je pro mě signál, že něco v té společnosti, v té běžný společnosti není v pořádku, jo. a to už nejsou média, kerý to tadyty věci rozšiřujou. protože ee to spíš roz- rozšiřujou sami lidi na sociálních sítích. ee někdo si dá jedna plus jedna do- dohromady, ale vypočítá, že to jsou tři. a začne to šířit. a najednou se všem líbí že to teda není, že to nejsou dvě, že to jsou tři protože celou dobu žili v tom že něco není v pořádku, žejo. a tak si řeknou dobře, tak tady všemu vládnou ilumináti, nebo tady na nás zeshora rozprašujou chemitrejls, ((míněno chemitrails)) a my jsme z toho zblblí všichni, jo. takže, a to jsou věci kerý se nás fyzicky neustále dotýkají, to neustálý brečení že teď je nejhorší doba, že skoro není možný plodit děti, jo, do týdle doby. přitom je tady relativně svoboda, je tady reativní blahobyť, samozřejmě přes všechny chyby. kerý je možný pojmenovat. si žijeme vlastně velmi dobře. protože já i vy jste, oba jsme zažili za život jako obrovskou změnu žejo, od našeho dětství, kdy se rodiče báli říct, co si myslejí, kdy nám říkali prosimtě hlavně ve škole neříkej to co jsi slyšel od táty, jo a takovýdle věci. tak najednou sedím tady v tom pořadu a můžu si tady v podstatě říkat naprosto co chci. takže to je pro mě obrovskej progres kerej jsem vysledoval za svůj život a to že jsou tady věci kerý je možný pojmenovat jako problém, to je pravda. ale neustálý brečení že není možný přivést ani děti do tohodle světa mi přijde prostě přehnaněj. takže to je myšlený tím že to přesáhlo určitý meze.

DD: a v čem je tedy podle vás to nebezpečí těch symbolů, kerý jste takým způsobem ztvárnili tedy v tom video singlu? můžete popsat ten mechanismus jakým se podle vás tedy šíří to zlo nebo ta nenávist která potom rozděluje společnost a která v ní působí to nedobré?

VB: no ten mechanismus jsem myslel že je naprosto, a mnohokrát už nasledovanej. v jakýmkoliv období jakýkoliv destabilizace té společnosti se najednou ke kormidlu začnou dostávat lidi kerý tvrděj že maj jasný a jednoduchý řešení.

DD: děje se to opravdu teď?

VB: myslím si že jsou ty tendence. vono se to úplně jako do důsledku neděje ee díkybohu jo. ee protože ee naštěstí lidi jako je konvička nebo kotleba na slovensku jsou vlastně jenom takoví ee to jsou takový zdvižený prsty. abysme si dávali bacha. a proto my jsme ty, který se snažej vyzývat k něčemu jako je dávat si bacha. e nenabízíme nějaký jasný řešení. spíš chceme aby vopravdu jako ee společnost e byla v pozoru, a nesedala na lep ee na lep lidem který přinášej nějaký jednoduchý řešení. který většinou bejvaj velmi radikální. ee v první v prvním pohledu můžou bejt jako naprosto výborný, ale v druhým ee v druhým sledu přinášej vopravdu jako totalitu, jakoukoliv.

DD: jak silná je nenávist politická agenda?

VB: ee myslím si že nedobrá jo myslím, jo že nenávist (.)

DD: =jak silná je teď?

VB: =jak silná je teď.

DD: =v rámci té politické agendy stávající?

VB: ee

DD: jestli tam hraje roli?

VB: ee já to úplně nevnímám a nesnažím se ee ten, teď tady v tudle chvíli i ten rozhovor směřovat někam směrem jako k politický agendě. já spíš mě zajímá, to, co se děje v tý společnosti. to že lidi jsou frustrovaný. a myslím si že ta frustrace je trochu zbytečná. že vlastně ee bych se osobně já se jim snažil spíš dodat odvahu k tomu aby prožívali svý životy přiměřeně k tý době v který žijeme. protože ta doba opravdu je relativně spokojená. a jednoho dne na ni můžem vzpomínat jako na zlatý období. všiměme si že dneska se vzpomíná na první republiku jako na to vopravdový a na to skvělý. ale v porovnání si dneska žijeme vlastně líp, máme větší možnosti, můžeme víc cestovat, zdravotní péče je vyrovnanější a tak dál a tak dál. těch aspektů je hodně, přitom masaryk a a období první repuliky je braný jako kulturně politicky za to zlatý období, takže já si myslím, že to co jsme prožívali například v devadesátech letech, kdy na hradě byl václav havel a ta společnost byla plná jako ideálů a chuti

pracovat a chuti věřit tomu, že to bude dobrý. tak mě mrzí, že tadyta tadyta energie trošku vodplouvá a lidi skuti- skutečně začínaj bejt zbytečně frustrovaný. myslím si že každej z nás by měl především začít sám u sebe než že bude neustále poukazovat, co je špatně kolem něj.

DD: nechcete cílit tento rozhovor na politickou agendu, nechcete jen ukazovat na ty, co dělají nebo působí ve společnoš- ve společnosti špatně. nicméně miloš zeman v tom klipu je, a není on příliš vděčný terč? to musíte uznat.

VB: je.

DD: zeman který je zkrátka dost velký na to, aby se do něj každý mohl trefit?

VB: no dost velký. vono už spíš je to tak obrovský klišé kopat tady do toho člověka že skutečně je to za zenitem jako upozorňovat na na zemana. prostě zeman e si myslim (.)

DD: přesto v tom video singlu hraje velkou roli?

VB: protože vopravdu zároveň je to naš prezident. je to člověk kterej by nás měl motivovat. je to člověk kterej by nás měl reprezentovat žejo? všimněte si když už jsem zmiňoval masaryka nebo havla jak fungovali tyhle lidi v tý společnosti. spíš než že aby ji rozdělovali tak ji spojovali. zatímco zeman je přesně ten člověk.

DD: může ale zeman za všechnu špatnost která je v češích?

VB: nemůže. absolutně. absolutně ne.

DD: která je v nás?

VB: ale von ji von ji velmi dobře vodráží, jo. samozřejmě takový to nadávání na politiku je naprosto naivní a směšný jako přestože to tak může působit. absolutně to tak není myšlený. já věřím tomu že politika odráží, nebo politická reprezentace odráží naprosto přesně úroveň tý společnosti. čili sedět v hospodě a nadávat na politiky je naprosto mylná představa. ty lidi si neuvědomujou že to, že se to zrcadlí. že to je jako dyž se vopravdu dívaj doma ráno do zrcadla. čili i zeman nás všechny naprosto přesně zrcadlí.

prostě to jsme my, jsme opravdu knedlíkové, ee pivní národ. a máme takovýho prezidenta. já bych si jenom hrozně rád přál aby se to prostě změnilo. aby tady byl prezident kerej i když ho někdo nevolí, aby později si uvědomil že to je člověk kterej hledá nějaký konsensus. hledá nějaký napojení rozsévá v tý společnosti klid. místo toho aby se svezl na naprosto nízký vlně která v tý společnosti momentálně je. místo toho aby prostě se přivožralej potácel nad klenotama. a tak dál a tak dál a tak dál jo. těch věcí je hrozně moc. kerý se staly a (.)

DD: já jen (.) nikdy se nepodařilo stoprocentně prokázat že tedy byl

VB: jasně.

DD: pan prezident

VB: já neříkám, že se to podařilo prokázat, to je můj osobní názor. viděl jsem toho člověka. a víme jak vypadá opilý člověk.

DD: konspiračním teoriím a strachu podléhají i v jiných zemích daleko vyspělejších. podívejme se na velkou británii a a brexit. není to celosvětově posun někam jinam?

VB: rozhodně. myslím si že to je věc kterou by měli velmi dobře poslat (.) popsat sociologové a antropologové. který to samozřejmě sledují ten obrovskoj nástup sociálních sítí a informací který se šířej jinejma jinejma kanálama než jsou oficiální média, žejo. protože ee samozřejmě se nám vždycky strašně hodí do krámu říct že média nás obelhávají jo. ale ee když známe osobně lidi z médií, tak víme že to asi tak jednoduchý nebude. protože jsou to kamarádi kerejm věříme, třeba v mém případě. a vím že to jsou lidi, který by to nedělali. takže ten osobní dotyk s tím jako v uvozovkách velkým světem je hrozně důležitěj. dyž ho člověk má, dyž zná někoho kdo pracuje tam nebo onam, onde, tak si uvědomí, že to nebude tak jednoduchý že by to bylo všechno zmanipulovaný. jenže ty lidi který ten osobní dotyk nemaj a choděj prostě vod osmi do do pěti do práce ee. tak večer přijdou domů a vopravdu kliknou na ten internet, a tam se jim to spojí do nějakýho novýho vobrazu. a jak jsem říkal oni cejtěj že něco není v pořádku. a tady je řešení. takže myslím si že ten trend je celosvětovej samozřejmě.

ee nechceme věřit, chceme hledat, chceme podezírat jo? a místo toho abysme si uvědomili že vopravdu nejlepší je začít tady u sebe jo, že ten že ten hlavní nepřítel je v člověku samotným že to je prostě celodenní boj vo vlastní pocit, svobody, integrity pravdy. tak prostě mnohem lepší je uvěřit tomu že oni za to můžou. oni nám tady podsouvají. já neříkám že všechno je průhledný a čistý vůbec ne. naopak. je to samozřejmě všechno zamotaný. ale e ta paranoia prostě začíná vládnout světu a myslím si, že to bude vlna která nás bude stát mnoho a mnoho kvalitně vybudovaný práce.

DD: pokud se starý svět mění, zejména pro nás je důležitý nebo aktuální ten západní. tak jak může vypadat ten nový? vy jste umělec, to znamená že předpokládám nějakou citlivost k tomu co se kolem vás děje i třeba v širším úhlu pohledu? tak jak to cítíte vy? ty změny?

VB: já se jich trochu popravdě obávám ee přestože jsem založením optimista a věřím tomu, že ee to lidstvo, ta kultura si to reguluje vlastně sama tak nějakým způsobem no. takže každé ten výkyv je okamžitě navracenej a regulovanej. protože my jako jednotlivci vo tom nerozhdujem, to se prostě vlastně děje samo nějakým biologickým chemickým procesem v tý společnosti. takže věřím tomu že i tento výkyv může se vrátit, jako obrátit v dobro. ale ee trochu se toho obávám protože myslím si že ee věci který se uvolnily začnou znova tuhnout, jo? a měl jsem z toho uvolnění obrovskou radost. myslím si že ty devadesátky vopravdu byly druhý šedesátý léta že jsme si to všichni obrovsky užili. že jsme měli pocit že všechno půjde že má smysl bejt třeba i poctivej a a budovat věci ee protože maj smysl. a pomáhat si, protože to má smysl. a najednou je prostě v tý společnosti znova tendence věci který byly vybudovaný začít se (.) začít házet na zem pod stůl a a věřit tomu že přichází období temna, jo, že že že se musíme jako obrnět a zakopat se pod zem a udělat si zá- udělat si prostě zásoby protože, pravděpodobně bude třetí světová, jo. nebo ee pravděpodobně sem těch uprchlíků nateče tolik že to nezvládnem. nebo že nás tady prostě rozsekaj šavlema islamisti a tak dále a tak dále. ta (.) myslím si že ta paranoia je zbytečně velká jo takže (.) ale na základě tý paranoie si myslím že to začne prostě

tuhnout nějakým způsobem. a třeba když se to začne i rozdělovat ten evropskej kontinent tak to může znova tuhnout žejo prostě tak to je můj takovej jako dojem z toho.

DD: no a máte obavu z toho že ty věci začnou tuhnout protože je bude živit nějaká paranoia z podhoubí té společnosti. a nebo z toho že těch věcí se děje tolik že ten (.) třeba ten samoregulační mechanismus té společnosti jako takové přestává fungovat v tom co jste říkal vy, že postupně automaticky reaguje na nějaké vě[ci a ty věci se napravují]

VB: [já jsem já jsem] ano já myslím že ee to je dlouhodobej proces ta samore- samoregulace. a přijde až potom co se stane něco trošku nemilýho. a myslím si že ta ee ten nemilej jev může nastoupit v tom že si začneme volit nový typy reprezentace. jo protože doteďka jsme volili určitý lidi, s určitou výbavou a ta doba a ten strach může začít vlasně vynášet nový typy osobností. a bojím se že to budou lidi který už nebudou chtít tolik třeba diskutovat, jo. že to budou lidi který budou chtít podporovat nějakou prostě otevřenost a integraci menšin a tak dál. budou to lidi který to prostě začnou řezat protože. oni to chtějí přece. většina to chce. no a proto je možný prostě napadat toho zemana, protože on vychází velmi dobře vstříc tomu strachu tý tý většiny z toho že nás tady někdo začne ohrožovat jo. ale já jsem za celej svůj život kdy tady jezdím po celý tý zemi dnes a denně neviděl že by mě tady někdo začal ohrožovat, jo. takže já ten strach nemám, protože vím že to tak není. až se to až se to stane tak možná budu sám ten kterej proti tomu začne vystupovat takže to budu nějak řešit mezi lidma, žejo. ale nikdy nedám na to abych začal volit radikální typy reprezentace tak aby nás prostě reprezentovala a rozhodovala o nás. to prostě ee víme z minulosti že se mnohokrát nepovedlo. a nepovede se to znova to je naprosto jistý.

DD: pak se můžete stát vy sám součástí té reprezentace. do politiky byste nešel?

VB: ee mám z toho strach. chtěl bych dělat kulturu v životě. a vono zároveň (.)

DD: strach je od toho aby se překonával, sám to říkáte.

VB: je to tak. ale myslím si že bych (.)

DD: =semlelo by vás to?

VB: =ve výsledku třeba mohl litovat. neříkám že by mě to semlelo, ale myslím si, že bych svý nejlepší roky věnoval něčemu třeba, čemu nechci. a hlavně si myslím, že kultura je určitá forma politiky. konkrétně třeba rep ((míněno rap)) kerej je mnohem míň hudba a mnohem míň, mnohem víc názor, mluvený slovo, ovlivňování lidí ovlivňování sebe, žejo. takže já mám pocit, že už jí vlastně dělám ale nazývám to kulturou a není potřeba sedět někde v nějaký lavici a zvedat ruku, teď jako se na to necejtím.

DD: říkáte teď, znamená to že to nevyklučujete třeba do budoucna?

VB: člověk by nikdy neměl asi nic vylučovat protože mnohokrát jsme si všichni asi šáhli na to že se všechno může obrátit o sto osumdesát stupňů.

DD: vladimír pět set osumnáct. děkuju vám za rozhovor pro dévétévé. ((míněno DVTV))

VB: děkuju, děkuju.

DD: na shledanou.

VB: nashle.

Transkript č. 25

NÁZEV POŘADU: Interview DVTV⁴⁷

DATUM VYSÍLÁNÍ: 30. 10. 2016

KANÁL: online televize DVTV⁴⁸

STOPÁŽ: 13 min. 26 s

ÚČASTNÍCI:

DD = Daniela Drtinová, moderátorka;

KB = Kamil Bartošek, producent, moderátor;

DD: hostem startup samitu ((míněno Startup Summitu)) i hostem dévétévé ((míněno DVTV)) je teď moderátor a producent van men šou ((míněno One Man Show)) kterou vysílá internetová televize strím ((míněno Stream)) kamil bartošek alias kazma. dobré dopoledne.

KB: dobrý den danielo. ((neopětovaný pozdrav pěstí))

DD: to bylo hezké.

KB: ((smích))

DD: co dělá internetový diktátor na startup samitu ((míněno Startup Summitu))?

KB: šel jsem tady trochu podiktovat ee.

DD: šel jste kolem?

KB: ne ne ne. šel jsem tady podiktovat. pozvali si mě. nevím proč, já žádný startup ((míněno startup)) jako úplně nedělám, ale asi měli pocit, že bych tady měl bejt. možná má někdo pocit že jsem úspěšný.

DD: co jste podiktoval?

⁴⁷ Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/kazma-blbce-z-lidi-prvoplanove-nedelam-kdybych-rekl-co-chyt/r~f6b14cb09ce411e68f32002590604f2e/>

⁴⁸ Nezávislé video.

KB: měl jsem tady velmi zajímavou, poučnou přednášku (.)
oduševnělou.

DD: to máte z ohlasů, nebo to si myslíte sám?

KB: to cejtím.

DD: vycejtil jste to?

KB: <jo.>

DD: hm. co nebo komu vlastně může internetový diktátor diktovat na
startupu ((míněno startupu))?

KB: tak já myslím že tady ee jako spousta lidí který jsou (.)
z úplně jinýho světa než jsem já a a možná právě proto to funguje,
protože tady chodí jeden člověk za druhým mluvit věci který už
tady ty lidi slyšeli stokrát. a když tady přijde vobyčejnej kluk
ze žumpolákova a mluví úplně normálně vo normálních věcech, tak to
může bejt třeba zajímavé. naplnil se tam ten sál poté co jsem
přišel.

DD: takže ale nejde o to jim něco násilím vnutit, nebo nadiktovat,
ale pobavit je, rozstřelit jejich stereotypy? s jakým záměrem jste
sem šel když jste si připravoval ten svůj výstup? co jste chtěl od
toho? (.) co byste tomu chtěl dát?

KB: tak určitě pobavit je součást jakéhokoliv ee si myslím že
veřejnýho projevu by mělo nějakým způsobem bejt, aby to ty lidi
vůbec zajímalo. a a a to druhý je spíš inspirovat.

DD: pobavit by asi bylo málo? když jste sem šel, tak ee chtěl jste
třeba ty lidi i trochu naštvat? samozřejmě jsou to lidi z byznysu,
kteří hmhm zřejmě od rána do večera pracují a vydělávají peníze,
tedy jak vy jste říkal na auta aby měli a na domy aby měli z čeho
splácet [hypotéky.]

KB: [naštvat jsem je]

DD: =chcete tenhle stereotyp rozstřelovat?

KB: no jako naštvat jsem je nechtěl, tak zhruba vím co je tady
jako za publikum a myslím si že se nad tím mohlo pár lidí
zamyslet, nad tím co jsem říkal ee

DD: když řeknete že na kon[ci umřou, myslíte?]

KB: [naštvat jsem je nechtěl] hm hm. spousta lidí si to neuvědomuje jak je to krátké.

DD: vy si to uvědomujete i ve svém věku?

KB: ee myslím že jsem si začal uvědomovat ještě dřív, jakože před pár lety, že to není otázka teďka posledních let, ale tak nějak celou dobu to vim a tak nějak se snažím i žít, aby ten každej den stál za to.

DD: takže co jste chtěl? co jste chtěl jim předat?

KB: co jsem jim (.) teď jste (.)

DD: co byste chtěl aby oni si odnesli z té vaší přednášky prezentace?

KB: tak trvalo to dvacet minut. je to těžký to tady jako říct v jedný větě. ale (.)

DD: zkuste

KB: ta věta nakonec je tohle je život a nic víc už nebude.

DD: v čem jste dobrý vy? v čem vy naplňujete ten život když tedy po tomle životě už nic nebude? co je ta esence? co je tou vaší esencí?

KB: já myslím že každej jako v sobě by měl cejtít jesli žije tak jak chce a využívá ten čas kterej tady má, a nebo ne, jesli ho prostě probendí. to by asi měl každej cejtít v sobě jako. na to není žádněj univerzální ee dogma nebo něco co by se dalo takhle říct. asi to každej musí cejtít prostě.

DD: vy děláte něco co samozřejmě i vám vydělává peníze, ale je to takový zvláštní styl (.) to není. nedá se to označit to co vy děláte za to že to probendíte?

KB: hmm jako spousta lidí by to v tom mohlo vidět jako, stejně tak jak pro támhle ty lidi je probenděnej čas něco jinýho, a ten čas strávený v práci je pro ně ten podstatnej ee, já myslím že každej žije v tom svém světě, a každej má to svý vidění světa a myslím že

důležitý je to, aby ten člověk sám v tom svém světě jako to věděl. jestli to probenduje nebo ne. ee <co?>

DD: a vy?

KB: e, já mám pocit že žiju tak nějak (.)

DD: no a probendujete?

KB: ee dycky když jo tak mě to štve, a snažím se to dělat co nejmiň. ee myslím si že obecně ee žiju (.) nebo když se ohlídnu za svým krátkým životem, a podívám se na lidi kolem sebe tak si myslím že jsem prožil několik životů mých vrstevníků třeba.

DD: otázka je (.) jakou kvalitu těch mnoho mnoho životů které jste teda prožil za ten svůj jeden krátký život (.) myslím obsahově, jakou má kvalitu. a já se vlastně ptám na to jestli to co děláte, má i nějak třeba pro vás hlubší smysl, toho co chcete těm lidem předat jestli chcete nějakým způsobem rozstřelovat jejich stereotypy, to jakým způsobem, oni od rána do večera uvažují. jak vy jste o tom mluvil ve smyslu vydělávají peníze, pak se stejně ty všechny věci vrátí do té původní krabičky a slouží zase někomu jinému, jestli vy si ten život chcete i užít nebo jestli vám vám jde i o to abyste se nějakým způsobem dostal třeba hlouběji do mentalit těch lidí, aby oni tam něco našli sami pro sebe.

KB: já si myslím že jako je nějaká elementární lidská zodpovědnost pomáhat lidem, a převá- jako předávat věci dál, který se vám třeba v životě naskytnou stanou nebo který poznáte, a vo todle se možná snažím. jako cejtím zodpovědnost za ty lidi který mi sledují, (.) ee tak za ty cejtím zodpovědnost, že bych jim měl ukázat třeba cestu. pro spoustu lidí jsem nějakým jakýmsi vzorem, vím to. denně mi jich píše stovky (.) ee také spíš je to zodpovědnost nedělat jenom jak se říká píčoviny, ale <nějakým způsobem nějakým způsobem něco i předat nějakou mesidž. ((míněno message))> já myslím že v těch mejch videích to je. a snažím se o to aby to tam bylo.

DD: jak se projevuje ta odpovědnost? budíte se? asi se nebudete budit každé ráno s pocitem odpovědnosti.

KB: to ne, ale nevím snažím se((smích)) když to řeknu úplně ee hloupě, snažím se v těch videích nekouřit, nemluvit prvoplánově sprostě ee (.)

DD: =jako třeba v rozhovoru s dévétévé. ((míněno DVTV)) jsem zvědavá jak si s tím poradí editoři.

KB: to nebylo prvoplánový.

DD: ((smích))

KB: sem řekl píča v dévétévé. ((míněno DVTV))

((smích DD + KB))

DD: no.

KB: to budete stříhat? ne. jste výborná. cením vás danielo. ((pozdrav pěstí)) jste supr, martin je taky boží. no takže co? jo, no říkám (.) nekouřím tam v těch videích. ((smích))

DD: takže vaše odpovědnost směrem k vašemu diváctvu

KB: =ne není to vo tom že tam, že tam nekouřím

DD: =se projevuje tím že tím že se snažíte

KB: =ale že přemejším vo tom (.)

DD: =neříkat sprostá slova jak v rozhovoru dévétévé ((míněno DVTV)) a nekouřit.

KB: =že na to koukaj prostě lidi pro který jsem nějakým způsobem vzorem, a snažím se tak i chovat.

DD: v čem jste dobrý? dělat z lidí blbce občas? protože vy jste tohle v jednom rozhovoru i potvrdil pro zlínský nočník.

KB: ((smích)) <vy to taháte až z takovejdle míst jo? z nočníku přímo. >

DD: máme dobrého řešeršistu.

KB: jo. toho cením.

DD: doporučuju.

KB: no a ale vy jste taky výborná. no a martin je taky skvělejší.
noo co že? ((smích))

DD: v čem jste dobrý? v tom dělat z lidí blbce?

KB: v čem jsem dobrý? v tom jste teďka dobrá vy, viditelně. ne, to asi určitě ne, tak neděláme z lidí prvoplánově blbce.

DD: máte pocit že jsem z vás udělala blbce.

KB: ne nemůžete udělat blbce z člověka kterej je (.)

DD: =kterej je blbec? ((smích))

((smích DD + KB))

KB: tak teď jste to zabila. ((pozdrav pěstí)) dělejte, dejte mi tu pěst. danielo, no tak.

DD: dobře. ((podává mu pěst))

KB: cáá. no ne kterej je blbec, ale kterej kterej je nad věci a nebere si věci osobně. e neděláme z lidí blbce, není to prvoplánově tady tohleto, myslím že za těma věcma který děláme (.) je dycky víc. je za tím nějaká mesidž, ((míněno message)) má to nějaký smysl proč z těch lidí děláme blbce není to jenom tak, ee myslím si že takle to není. a esi vy to sledujete tak to musíte vědět.

DD: dá se kopírovat vaše nekoncepční šou? ((míněno show)) ptala jsem se na to co vlastně děláte na startapu ((míněno startupu)) tady jsou pravidla většinou daná nějakým způsobem, ty mechanismy se opakují. lidí se učí vlastně jak věci fungují aby třeba i oni byli úspěšní. s čím vy jim můžete poradit pokud vy vlastně vedete nekoncepční šou ((míněno show)) což jsou vaše slova?

KB: nemyslím si že v tomhleto směru jako v v odborným, co se týče nějakých startapů ((míněno startupů)) (.) ee já si myslím že fakt jenom je to v tom že jim třeba trochu nastavím to zrcadlo a ee, jenom je inspiruju tím že tím svým příběhem (.) tím tím vo čem jsem mluvil ee, neangažuju se nijak tady v těch odborných věcech.

DD: vy jste se do povědomí diváků zapsal falešným džimem kerym, ((míněno Jimen Kerrym)) ten taky tady vlastně byl představen, nebo

světovým šampionátem v hokeji. stačí to? jestli to stačí z hlediska toho vlastně jak dlouho běží vaše van men šou, ((míněno One Man Show)) a nebo jestli chystáte něco dalšího tak velkého.

KB: nee, nestačí to ani náhodou jako. já já si myslím že tohleto prostě co jsme teďka ukázali světu, tak je nějaký za mě v mém jako cejtění, je to začátek a naopak my teďka jedeme dál, eee připravujeme nové díly, průšvih je že se to tady prostě nedá fakt jako sekát díl po dílu.

DD: ehm.

KB: nějak jednou za čtrnáct dní. trvá to všechno dlouho, jsou to dlouhodobý projekty kolikrát časosběrný že se ty věci natáčí i třeba půl roku, takže my teďka dáváme dohromady materiál a v pravej čas s tím zase vystřelíme ven.

DD: a můžete naznačit teď alespoň, jaký časosběr děláte teď? na co se mohou diváci těšit?

KB: dybych to udělal tak vás musím nechat zabít.

DD: hm hm no tak já to podstoupím.

KB: jo?

((smích KB + DD))

KB: to byste nechtěla. vážně?

DD: ani nenaznačíte?

KB: musel bych vás nechat zabít.

DD: tak dobře.

KB: cejtíte že jsem neřekl že vás zabiju, ale že vás musím nechat zabít?

DD: ((smích))

KB: já bych to neudělal.

DD: co pro vás znamená pravda? pro vás osobně (.)

KB: ((smích)) pravda? nevím ee (.)

DD: je pro vás důležitá pravda?

KB: je pro mě důležitá.

DD: co pro vás znamená?

KB: ((smích)) nevím kam míříte. jako pravda tak to je strašně obecný. tak zeptejte se zeptejte se normálně. co chcete vědět.

DD: je pravda všechno co za pravdu vydáváte?

KB: ((odkašlání))

DD: od rána do večera v každé minutě vašeho života?

KB: tak jasně že.

DD: jestli jste pravdivý?

KB: ee snažím se být v životě pravdivý a mluvit pravdu. ten život se pak žije snáz a já jsem ještě člověk kterej má trochu alzhajmra, ((míněno Alzheimer)) nepamatuju si moc věcí. a my jsme odsouzení k tomu mluvit pravdu, protože jediné tak nejsme v tom okolí za blbce. já kdybych lhal já si to nepamatuju už komu komu bych lhal a byl bych pak za hlupáka jo jako. takže snažím se mluvit pravdu, jo jako snažím se to ctít jsem v tomle trošku (.) jak to říct no, prostě cejtím tu karmu jak mi šlape na ty záda takže ((smích)) takže snažím se, ano snažím se (.)

DD: je pravda všechno co za pravdu vydáváte, a nebo je to jen vaše pravda?

KB: ee všechno co ukazujeme lidem.

DD: alzhajmrovská ((míněno alzheimerovská)) pravda.

KB: ((smích)) všechno co ukazujeme lidem ve van men šou ((míněno One Man Show)) je pravda. pojnt ((míněno point)) je ten že my mnohokrát situaci která trvala tejdén musíme vysvětlit ve dvou vteřinách nebo v jedný větě. nemůžeme ukazovat všechno ten postup jak byl doopravdy ve smyslu (.) ukazujeme ho jak byl doopravdy tom smyslu, ale musíme ho vobčas zkracovat, vobčas uzpůsobovat tomu abychom ten příběh odvykládali. máme na to třeba dvacet minut a potřebujem odvykládat poměrně dlouhej, složitej příběh s různějma zápletkama a musíme jako rozhodovat co všechno tomu divákovi sdělíme, takže nějaký jako fabulace o tom jesi je to fejk ((míněno

fake)) nebo není, ee prostě ten příběh ten základ toho příběhu je vždycky pravda. a to co ukazujeme je pravda. jenom občas prostě není čas ukazovat úplně všechno aby ten divák to viděl.

DD: kdyby v tom byly fabulace a kdyby to všechno nebylo pravda (.) třeba nejruznější vstupy škody auto do nejruznějších vašich van men šou ((míněno One Man Show)) a podobně, vadilo by vám kdyby vy sám o sobě jste věděl že jste lhář?

KB: kdybych já sám o sobě (.)

DD: kdybyste věděl(.) to co se děje víte jen vy. vadilo by vám kdyby vy jste sám o sobě věděl že jste lhář že lžete nebo byste se s tím srovnal?

KB: já si myslím že každéj by si to měl sám v sobě umět jako nějak zodpovědět a obhájit ve smyslu (.)

DD: srovnal byste si to vy sám jako?

KB: hm jako jo jako určitě, když lžu nějakýmu člověku o kterým vím že bych mu neměl lhát, a lžu mu, tak to prostě přece cejtím ee. cejtím kdy je to lež která je nějakým způsobem omluvitelná, účelová nebo jak to říct. a cejtím kdy je to prostě hnusná lež, taková ta jako lidsky lidsky zlá. ee nemyslím si že dělám nějakou jako lidsky zlou lež ani v osobním životě. snažím se takový nebýt.

DD: takže kazma kazmič rozlišuje mezi různými variantami lží.

KB: určitě jsou. malá lež občas neuškodí, jak říkala (.)

DD: =bílá lež se tomu říká.

KB: máma foresta gampa. ((míněno Forresta Gumpa)) bílá lež.

DD: bílá lež. jak veliký egomaniak člověk musí být aby tyhle věci mohl dělat? já to nehodnotím, egomaniak, jenom se na to ptám.

KB: hm.

DD: egocentrik třeba.

KB: myslím si že jako jasně každéj máme nějaký ego, ale nejsem určitě žádnéj namyšlenej idiot nebo něco podobného. myslím že jsem naopak člověk kterej se bere s nadhledem velmi, umím si ze sebe

udělat legraci a neberu se vážně ee ve většině těch ohledů toho života jako.

DD: kam míříte dál?

KB: ke hvězdám danielo, poletě se mnou. ((podání ruky))

DD: kazma kazmič. děkuji za rozhovor.

KB: díky moc.

